

UNIWERSYTET PAPIESKI JANA PAWŁA II W KRAKOWIE
WYDZIAŁ HISTORII I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

RADOSŁAW JANICA

FUNDACJA JANA PAWŁA II W RZYMIE
W LATACH 1981–2014

Rozprawa doktorska napisana
na seminarium naukowym z historia XIX i XX wieku
pod kierunkiem ks. prof. zw. dr. hab. Józefa Wołczańskiego

KRAKÓW 2024

OPIS BIBLIOGRAFICZNY PRACY

Autor: Radosław Janica

Tytuł pracy: „Fundacja Jana Pawła II w Rzymie w latach 1981-2014”

Typ pracy: doktorska

Promotor: ks. prof. zw. dr hab. Józef Wołczański

Kraków 2024

Liczba stron: 546, liczba tabel: 24, liczba ilustracji: 163, liczba aneksów: 4.

Abstrakt i streszczenie

Prezentowana rozprawa doktorska obejmuje wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, streszczenie, bibliografię, wykaz skrótów, wykaz tabel, wykaz ilustracji, ilustracje oraz aneksy.

Przedstawiono w niej historyczne ujęcie dorobku Fundacji Jana Pawła II w Rzymie. Przywołano ludzi tworzących Fundację oraz opisano jej misję. Dokonane analizy mają charakter interdyscyplinarny. Uwzględniono w nich rozważania na gruncie: historii, kultury, filozofii społecznej, socjologii, sztuki, zarządzania oraz medioznawstwa. Zasadniczym celem rozprawy doktorskiej było udowodnienie tezy, że Fundacja Jana Pawła II z oficjalną siedzibą w Watykanie, o zasięgu międzynarodowym, odegrała historyczną rolę w trakcie opisywanej działalności. Ukazane treści ograniczono do okresu czasowego 33 lat – od powstania Fundacji (1981) do kanonizacji jej inicjatora i założyciela Jana Pawła II (2014), choć opisano w niej również wydarzenia ostatnich lat związane ze zmianą pokoleniową u steru Fundacji Jana Pawła II, w tym nowy zarząd Fundacji (2022). W kwestii prowadzenia badań i doboru treści przyjęto metodę analityczno-syntetyczną. Monografia sporządzona została w oparciu o źródła archiwalne, kwerendy archiwalno-biblioteczne, relacje świadków, korespondencję oraz w dużym stopniu źródła drukowane i w mniejszym stopniu opracowania, wykorzystując dostępną literaturę w języku polskim, angielskim i włoskim.

We Wstępie wyjaśniono temat, przedstawiono tezę, motywację do podjęcia analiz w określonych obszarach, a także ukazano przyjmowaną metodologię i strukturę pracy.

W I rozdziale: „Pontyfikat Jana Pawła II a Polonia” przeanalizowano powojenną Polonię we Włoszech. Dokonano próby jej genezy wraz z opisem zakładanych przez Polonię organizacji. Wyszczególniono polskie instytucje społeczno-kulturalne, naukowe i religijne we Włoszech, a także ukazano troskę Jana Pawła II o Polonię oraz opisano duszpasterstwo polonijne w Rzymie i częściowo we Włoszech.

W rozdziale II: „Struktury organizacyjne Fundacji Jana Pawła II” zawarto informacje o genezie Fundacji, jej Zarządzie, Radzie Administracyjnej oraz jej kompetencjach, aktach

prawnych, Funduszu Wieczystym Fundacji. Opisano także Dom Polski w Rzymie oraz Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie.

W rozdziale III: „Działalność Fundacji Jana Pawła II” przedstawiono działalność religijną, kulturalną, naukową, edukacyjną i charytatywną Fundacji w kontekście jej struktury i ekspozytur w Rzymie (Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, Sekretariat Fundacji, Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu). Wyszczególniono inicjatywy Fundacji, w tym Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie oraz pomoc stypendialną (tzw. Program wschodni w Lublinie), jej media (gazety – zwłaszcza „Kronikę Rzymską” oraz „Biuletyn Fundacji”, strony internetowe i społecznościowe organów Fundacji). Opisano również celebracje rocznic Fundacji i pontyfikatu Jana Pawła II na świecie oraz Dnia Fundacji. Zawarto też informacje o nagrodach przyznawanych przez Fundację Jana Pawła II i jej upamiętnienia.

W rozdziale IV: „Koła i Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II” przybliżono Koła Przyjaciół Fundacji na świecie, w tym Centrum Kultury im. Jana Pawła II w Waszyngtonie oraz w Polsce, a także ukazano ich genezę oraz działalność na przestrzeni lat. Przedstawiono także wyróżnienia dla członków Kół Fundacji. Na koniec opisano przemówienia papieskie (Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka) do Fundacji.

W zakończeniu podsumowano analizy, zebrano najważniejsze wnioski i wskazano na dalsze perspektywy badawcze. Kolejną częścią pracy jest streszczenie (w tym summary), bibliografia, wykaz skrótów, wykaz tabel, wykaz ilustracji, ilustracje oraz aneksy.

Słowa kluczowe:

a/ imienne (imiona i nazwiska): Jan Paweł II, Karol Wojtyła

b/ rzeczowe: Chrześcijaństwo, Dom Jana Pawła II w Lublinie, Dom Polski, emigracja, Fundacja Jana Pawła II, historia, kultura, Koła Przyjaciół Fundacji, Towarzystwa Przyjaciół Fundacji, „Kronika Rzymska”, Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II, Polonia, Polska, Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, Rzym, Sekretariat Administracyjny Fundacji, Stypendia, Rada Administracyjna, Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie, Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie.

c/ geograficzne: Berlin, Dżakarta, Francja, Göteborg, Indonezja, Kanada, Kraków, Londyn, Los Angeles, Lublin, Malmö, Meksyk, Mexico City, Montreal, Niemcy, Nowy Jork, Paryż, Polska, Rzym, Sztokholm, Szwecja, Toronto, USA, Warszawa, Waszyngton, Watykan, Włochy.

Spis treści

Wstęp	5
Rozdział I. Pontyfikat Jana Pawła II a Polonia	17
1. Powojenna Polonia we Włoszech.....	17
2. Współczesne polskie ośrodki kulturalne, naukowe i religijne w Rzymie.....	24
3. Troska papieża o Polonię.....	48
4. Duszpasterstwo polonijne w Wiecznym Mieście i Italii.....	59
Rozdział II. Struktury organizacyjne Fundacji Jana Pawła II	84
1. Geneza instytucji.....	84
2. Rada Administracyjna i kompetencje.....	92
3. Dom Polski w Rzymie i podstawy materialne.....	106
4. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie.....	190
Rozdział III. Działalność Fundacji Jana Pawła II	207
1. Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej i Sekretariat Fundacji.....	207
2. Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie.....	227
3. Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II.....	245
4. Pomoc stypendialna.....	317
5. „Kronika Rzymska” i media Fundacji.....	347
6. Rocznice Fundacji i pontyfikatu Jana Pawła II oraz Dzień Fundacji.....	359
7. Przyznawane nagrody i upamiętnienia Fundacji Jana Pawła II.....	370
Rozdział IV. Koła i Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II	380
1. Koła Przyjaciół Fundacji na świecie.....	380
2. Koło Przyjaciół Fundacji w Polsce.....	401
3. Wyróżnienia dla członków Kół Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II.....	406
4. Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła II.....	412
Zakończenie	422
Streszczenie	429
Summary	435
Bibliografia	438
Wykaz skrótów	477
Wykaz tabel	482
Wykaz ilustracji	484
Ilustracje	494
Wykaz aneksów	531
Aneksy	532

Wstęp

Wiek XX przyniósł światu wiele zmian. Szczególnie polski naród został dotknięty dramatem dwóch wojen światowych i okupacji. Polacy brutalnie pozbawieni społecznej, politycznej i gospodarczej niepodległości w 1939 r. nie załamali się, ale przetrwali m.in. dzięki solidarności, krzewieniu własnej kultury, nadziei i wierze. Hitlerowcy planując dokonać podboju całej Europy, a w tym i zniszczenia polskiego narodu, usiłowali naprzód zniszczyć jego kulturę. Byli świadomi, że naród pozbawiony jej straci narodową tożsamość i niepodległość. Kolejnym okresem zniewolenia Polski od 1945 r. był system komunistyczny trwający prawie pół wieku.

Odnosząc się do losów Polaków Jan Paweł II mówił 2 VI 1980 r. w siedzibie UNESCO: „[...] Jestem synem Narodu, który przetrwał najstraszliwsze doświadczenia dziejów, którego wielokrotnie sąsiedzi skazywali na śmierć – a pozostał przy życiu, i pozostał sobą. Zachował własną tożsamość i zachował pośród rozbiorów i okupacji własną suwerenność jako Naród – nie biorąc za podstawę jakiegokolwiek inne środki fizycznej potęgi, ale tylko własną kulturę, jaka się okazała w tym przypadku potęgą większą od tamtych potęg [...]”¹. W tym czasie agonii, braku nadziei na pełną wolność, Polska otrzymała szczególnie znak. Iskrą nadchodzącej odwilży w Europie okazał się niespodziewanie w 1978 r. wybór człowieka zza „żelaznej kurtyny”, polskiego księdza Karola Wojtyła na głowę Kościoła katolickiego – papieża Jana Pawła II.

Wybór polskiego kardynała na tron papieski był wydarzeniem niewątpliwie nadzwyczajnym i epokowym. Oto spełniły się sny i marzenia milionów Polaków o „słowiańskim Papieżu”, którego zapowiedział w swoim wierszu narodowy wieszcz Juliusz Słowacki już w 1848 roku². Wyniesienie kard. Karola Wojtyły na Tron Piotrowy, pierwszego od 455 lat Papieża nie Włocha i pierwszego w historii Kościoła Słowianina wzbudziło wielkie zainteresowanie osobą nowego Ojca Świętego zarówno w kraju ojczystym jak i na całym świecie. Polak z dalekiego kraju został 264. następcą św. Piotra, Ojcem Świętym Jan Pawłem II.

¹ Jan Paweł II, *Przemówienie Ojca Świętego wygłoszone w siedzibie UNESCO, Paryż, 2 VI 1980 r.*, [w:] tenże, *Nauczanie papieskie*, 1980, t. 3, cz. 1, Poznań – Warszawa 1985, s. 732; tenże, *W imię przyszłości kultury. Przemówienie w UNESCO, Paryż, 2 czerwca 1980*, [w:] tenże, *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, wybór tekstów i opracowanie M. Radwan, S. Wylężek, T. Gorzkula, Rzym-Lublin 1988, s. 61.

² J. Słowacki, *Pośród niesnasków – Pan Bóg uderza...*, [w:] *Wiersze*, Wrocław 2013, s. 558-561.

Czesław Miłosz napisał dekadę później: „Na dnie swojej nędzy Polska dostała króla, i to takiego, o jakim śniła, z piastowskiego szczepu, sędziego pod jabłoniemi, nieuwikłanego w skrzeczącą rzeczywistość polityki [...]. Podróże Jana Pawła do Polski mogą być rozumiane jako walka toczona w zaświatach o jej duszę. Jakby każde łączenie się tysięcy jego słuchaczy w braterskiej miłości, choćby na krótko, poruszało niebiosa, zdarzało się razem i tam, i tu na ziemi. Czyżby wiedział z góry, że ze zbiorowego poniżenia potrafi ludzi podnieść w insurekcji bezkrwawej? Że może nastąpić coś takiego jak Solidarność, na miarę niekrwiożerczych nawyków tego ludu? I jakby odpowiedź symboliczna na pytanie Stalina: A ile papież ma dywizji?”³. W innym miejscu pisał: „Wśród mężów stanu, monarchów, wodzów XX w., ani jednej postaci, która by odpowiadała naszemu obrazowi królewskiego majestatu, z wyjątkiem Karola Wojtyły. Tylko on mógłby naprawdę grać królów Szekspira”⁴.

Przed laty w jednym z wywiadów reżyser Krzysztof Zanussi mówił o wyborze Polaka na papieża oraz o swoim filmie przedstawiającym historię życia Karola Wojtyły „Z dalekiego kraju” z 1981 r.: „Jan Paweł II jest pierwszym papieżem, który nie będąc człowiekiem Zachodu, odbiera Zachodowi pewien monopol, jaki miał on w Kościele. Ten Kościół był własnością Zachodu. [...] A jest coś zaskakującego, jak dalece nastąpiła ta uzurpacja ważności. Film tę uzurpację narusza. I w tym widzę coś pięknego. I cieszę się, że mam w tym swój udział”⁵.

Fakt ten otworzył zupełnie nowy rozdział w stosunkach Polaków z Wiecznym Miastem i Italią. Opisuując znaczenie Jana Pawła II dla Polski i świata, można wyjść od prorocтва, które na początku pontyfikatu wypowiedział Solżenicyn: „Ten papież jest darem od Boga”⁶. Jan Paweł II był papieżem z „dalekiego kraju”, którego oddzielała od wolnego świata „żelazna kurtyna”. Jego wybór przyczynił się do radykalnych przemian w Polsce i w Europie, w pewnym sensie także na świecie: fenomen „Solidarności”, przemiany po roku 1989 w Polsce, upadek muru berlińskiego, zażegnanie groźby światowego konfliktu nuklearnego, dialog Wschodu z Zachodem, „pierestrojka” Gorbaczowa zastąpiła równowagę strachu.

³ Cz. Miłosz, *1 IX 1987* [w:] *Rok myśliwego*, Kraków 2001, s. 43-45. (Jest to 1 IX 1987 r., a nie 1988 r. jak podaje wiele źródeł, w tym: A. Michnik, *Polska dostała króla, o jakim śniła*, „Gazeta Wyborcza” z 3 IV 2005, s. 2; *Polska dostała króla, o jakim śniła*, <http://wyborcza.pl/1,93057,2634016.html> [dostęp: 08.12.2017]).

⁴ Cz. Miłosz, *20 IX 1987*, [w:] *Rok myśliwego*, s. 64.

⁵ *Z dalekiego kraju*, <http://filmpolski.pl/fp/index.php?film=128720>, [dostęp: 8.12.2017].

⁶ K. Flader, W. Kawecki, *Święty Jan Paweł II, 15 portretów pięknego życia*, Kraków 2014, s. 100.

Dzień intronizacji Jana Pawła II, 22 X 1978 r. przyciągnął do Rzymu rzesze Polaków z kraju i z emigracji. Wielki entuzjazm towarzyszył zgromadzonym na placu św. Piotra. Rozlegało się „Sto lat” i „Boże coś Polskę”. Na placu powiewały polskie sztandary i Rzym stał się faktycznie Polski⁷. Rzym będąc miejscem pielgrzymowania do „stóp apostoelskich” świata katolickiego stał się Polakom jeszcze bliższy po wyborze na Stolicę Piotrową Jana Pawła II. Stał się on również miejscem spotkania, zwornikiem jedności wiary i wartości Polaków z kraju i z emigracji oraz tych wszystkich, którym bliskie jest chrześcijańskie dziedzictwo kultury polskiej.

Stopniowo w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej dochodziło do wielkich zmian społecznych, ustrojowych i gospodarczych. Pierwsza pielgrzymka Ojca Świętego do Polski w 1979 roku wybudziła polski naród z letargu strachu („Nie lękajcie się”⁸) i zrodziła w nim na nowo ducha wolności. Nastąpił pontyfikat przełomu, który Polacy wyjątkowo mocno odczuli i zaczęli go zgłębiać.

Po konklawe z 1978 roku rozpoczął się wzmożony ruch pielgrzymkowy Polaków do Wiecznego Miasta. Zaczęto zastanawiać się nad upamiętnieniem polskiego pontyfikatu Jana Pawła II. Jednocześnie próbowano zabezpieczyć miejsca noclegowe w Rzymie dla liczniejszych grup pielgrzymkowych, a już nie tylko ekonomicznych i politycznych emigrantów. Za fundusze Polonii z całego świata zakupiono duży dom, który przekazano Ojcu Świętemu i nazwano Jego imieniem. To właśnie środowisko Polonii, zwłaszcza amerykańskiej, dzięki koordynacji członków Fundacji partycypowało w zbiorce na rzecz fundacji tej instytucji. Stała się ona polską przystanią, „domem na skraju dróg” biegnących do Rzymu i z Rzymu do świata, dla pątników zdążających gremialnie do Rzymu wraz z początkiem pontyfikatu Papieża Polaka. 16 października 1981 roku Jan Paweł II mocą dekretu powołał międzynarodową Fundację z siedzibą w Watykanie, która miała z Rzymu propagować na świecie kulturę chrześcijańską i jednocześnie utrzymywać przez dokumentację i studia pontyfikat papieża. Erygowano nadto organ Fundacji – Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej i Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II, które dbały o naukowe podłoże działalności instytucji. Papież stał się czołowym emisariuszem polskiej kultury na świecie.

⁷ M. Borucki, *Polacy w Rzymie, od czasów Mieszka I do Jana Pawła II*, Warszawa 1995, s. 178-179.

⁸ Tak brzmiały pierwsze słowa przesłania Jana Pawła II podczas przedstawienia programu pontyfikatu w sławnej już homilii w czasie inauguracji pontyfikatu 22 X 1978 r. na Placu św. Piotra w Rzymie.

Jednym z najważniejszych bodźców, które wpływają na losy świata jest działalność ludzi. Jest ona bardzo różna, jednak ta, która pomaga człowiekowi się realizować dzięki talentom to działalność kulturotwórcza. Tworzy ona kulturę (łac. *cultura*: uprawa roli), czyli całokształt dorobku ludzkości, zarówno materialnego, jak i duchowego, osiągniętego na przestrzeni dziejów. Pomaga ona człowiekowi duchowo wzrastać, kształtować ducha, umysł i duszę. Kultura to również „uprawa umysłu” – kształcenie i wychowanie. W nauczaniu Jana Pawła II odnajdujemy wiele definicji słowa „kultura”. Jednym z pierwszych dokumentów, w którym zostały zawarte założenia papieskiego nauczania o kulturze było przemówienie wygłoszone w siedzibie UNESCO, 2 VI 1980 r. w Paryżu. Ojciec Święty stwierdził wówczas: „Kultura jest właściwym sposobem istnienia i bytowania człowieka. Człowiek bytuje zawsze na sposób jakiejś kultury sobie właściwej, która z kolei stwarza pomiędzy ludźmi właściwą dla nich więź, stanowiąc o międzyludzkim i społecznym charakterze ludzkiego bytowania. Stąd też w jedności kultury, jako właściwego sposobu istnienia człowieka, bierze zarazem początek wielość kultur, wśród których człowiek bytuje. W tej wielości człowiek rozwija się, nie tracąc istotnego kontaktu z jednością kultury jako podstawowego i istotnego wymiaru swego istnienia i bytowania”⁹. Tego typu materialna działalność ludzka może stworzyć dzieła, które potrafią przetrwać; ponadto stwarza pomiędzy ludźmi właściwą dla nich więź, która ich jednoczy. Żywym pomnikiem po polskim papieżu stała się z pewnością międzynarodowa Fundacja Jana Pawła II w Rzymie.

O Janie Pawle II powstało już wiele prac naukowych i publikacji o charakterze interdyscyplinarnym. Jednak najstarsza Fundacja Jana Pawła II w Rzymie i jej ekspozytury nie doczekały się dotąd żadnego większego opracowania naukowego. Była jedynie sporadycznie wspomniana w dotychczasowych pracach odnoszących się do Kościoła katolickiego i pontyfikatu Jana Pawła II. Uzasadnioną motywacją do podjęcia troski o wydobycie i utrwalenie pamięci o dziełach dokonanych przez Fundację Jana Pawła II stały się relacje świadków powstania oraz działalności Fundacji, którzy wypowiedali się na jej temat w słowach pełnych uznania i wdzięczności. Ważnym elementem mobilizującym w trakcie pisania pracy stała się kanonizacja Jana Pawła II w 2014 roku, następnie 35.

⁹ Jan Paweł II, Przemówienie w UNESCO (Paryż, 2 VI 1980): *W imię przyszłości kultury*, [w:] Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, Poznań 1985, s. 728–729; Jan Paweł II, *W imię przyszłości kultury*. Przemówienie w UNESCO, Paryż, 2 czerwca 1980, [w:] Jan Paweł II, *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, wybór tekstów i opracowanie M. Radwan, T. Gorzkula, K. Cywińska, Rzym 1986, s. 74.

rocznica istnienia Fundacji celebrowana w październiku 2016 roku oraz ogłoszony przez papieża Franciszka Nadzwyczajny Rok Święty Miłosierdzia w 2016 roku, uwzględniający wartości, które przekazał światu w swoim pontyfikacie św. Jan Paweł II, a które stały się „leitmotivem” jego posługi. Motywacją wyboru tematu była także obecność autora w Domu Fundacji przy via Cassia w Rzymie podczas stażu w polskiej sekcji Radia Watykańskiego na przełomie 2012 i 2013 r. To spotkanie z „żywym domem i muzeum”, za jakie autor uważa Dom Polski, stało się bodźcem, aby pochylić się nad tym cennym i jednocześnie złożonym tematem, jakim jest działalność kulturalna, edukacyjna, religijna i charytatywna Fundacji. Okazała się nim również niezwykle ciekawa i zaskakująca tematyka nowo odkrywanych wątków. Zarówno te, ale i wiele innych czynników skłoniło autora do napisania rozprawy o Fundacji Jana Pawła II.

Fundacja i jej założenia wypływają z troski Jana Pawła II o przyszłość Polski. Ojciec Święty doskonale zdawał sobie sprawę z potencjału, jaki zawiera w sobie prawnie działająca organizacja, która zajmie się dokumentowaniem działalności pontyfikatu. Przykład Fundacji stał się dowodem na papieską troskę o polską kulturę na Zachodzie, zwłaszcza w USA oraz o wykształcenie i kulturę chrześcijańską młodego pokolenia z krajów byłego Związku Sowieckiego. To młodzi ludzie są w dużej mierze głównymi beneficjentami działalności Fundacji przez jej program stypendialny dla studentów studiujących w Lublinie na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie. Papież wzorem kard. Stanisława Hozjusza z XVI wieku chciał w Rzymie utrwalić polską obecność i dopuścić do głosu Polaków w tym centrum intelektualnym i religijnym świata.

Podczas pobytu w rzymskim Domu Polskim autor miał możliwość zapoznania się z Ośrodkiem Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II. Przy okazji zwiedził także działające przy nim muzeum z cennymi zbiorami liczącymi ok. 14 tys. obiektów, oraz archiwum i bibliotekę zawierającą prawie 30 tys. woluminów o Janie Pawle II. To w tych instytucjach autor przeprowadził także kwerendę źródłową.

Prezentując Fundację Jana Pawła II w niniejszej rozprawie wyszczególniono jej główne agendy: Dom Polski, dawny Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, którego rolę przejął obecny Sekretariat Fundacji, a także Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II (wcześniej Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II), mające swe siedziby w Rzymie, jak również Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie z Towarzystwem Przyjaciół Fundacji w Warszawie.

W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że dotychczasowa literatura przedmiotu dotycząca wspomnianej Fundacji jest bardzo uboga. W literaturze naukowej brak jest opracowań na temat historycznej roli Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w latach 1981-2014, a także jej oddziaływania na dzieje Polaków i jej członków w Kołach Przyjaciół na świecie, a także Polaków zamieszkałych we Włoszech po 1981 roku, o czym już wcześniej wspomniano. Temat ten do niedawna pozostawał na marginesie zainteresowań badaczy Polonii i pontyfikatu Jana Pawła II. Do osiągnięcia wyznaczonego celu przyczyniła się szeroko zakrojona kwerenda źródłowa.

Prezentowana dysertacja w swoim zamierzeniu stanowi pierwszą próbę zebrania i opracowania materiałów na temat Fundacji Jana Pawła II w Rzymie. Celem niniejszej rozprawy jest ukazanie genezy, działalności kulturowej, naukowej, charytatywnej i duszpasterskiej, dorobku, problemów oraz ludzi ją tworzących a także misji i przemian polskiej Fundacji Jana Pawła II we Włoszech na przestrzeni lat 1981-2014. Jest nim również przedstawienie wzajemnych relacji i współpracy Fundacji z jej organami, a także innymi kulturowymi i naukowymi instytucjami w Polsce i na świecie. Wskazano również na sukcesy Fundacji w pracy kulturalnej i duszpasterskiej, w szerzeniu polskiej i chrześcijańskiej kultury oraz w dokumentacji i rozpowszechnianiu nauczania Jana Pawła II, o czym świadczą między innymi wydane publikacje, archiwalia i studium pontyfikatu Jana Pawła II, konferencje naukowe, Uniwersytet Letni Kultury Polskiej itp. Wybierając czasookres badań nad dziejami Fundacji, autor przyjął za „terminus a quo” okres powstania Fundacji, 16 X 1981 roku, a za „terminus ad quem” datę kanonizacji jej założyciela Jana Pawła II, 27 IV 2014 roku, jednak niekiedy wychodzi poza te ramy czasowe, rejestrując zwłaszcza zmiany personalne w zarządzie Fundacji.

Baza źródłowa dotycząca Fundacji Jana Pawła II w Rzymie to przede wszystkim bogaty zasób archiwaliów, przechowywanych w dużej mierze przez tę instytucję w Rzymie, dotyczący działalności poszczególnych instytucji Fundacji. Są to również źródła i opracowania drukowane, a także wiadomości publikowane w „Kronice Rzymskiej”, wydawanej przez Fundację Jana Pawła II w Rzymie w latach 1982–2002 i jej kontynuacją, czyli w biuletynie „Fundacja Jana Pawła II”.

Do drugiej z tych kategorii, jako ważne źródła informacji należą książki, publikacje i artykuły drukowane. Do najważniejszych pozycji ujmując je w kręgi tematyczne należą:

1. Przemówienia papieskie do Fundacji¹⁰; 2. Wypowiedzi o papieżu¹¹; 3. Publikacje nawiązujące do Polonii włoskiej, takie jak słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech¹², obecność Polaków w Watykanie¹³, Polonia w Europie¹⁴, Polacy w Rzymie¹⁵, polska diaspora¹⁶, nowa emigracja i wyjazdy zagraniczne¹⁷, Ognisko Polskie w Turynie¹⁸; 4. Publikacje o polskich żołnierzach we Włoszech¹⁹ i polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie²⁰; 5. Dalej należy tu wymienić także artykuły naukowe ukazujące się w rocznikach Towarzystwa Naukowego KUL²¹, w kwartalniku PAN²²; 6. Są to także publikacje ukazujące się we Włoszech w latach 1981-2004 na łamach czasopism, w tym także przeznaczonych dla emigrantów polskich we Włoszech²³; 7. Ważnym źródłem jest prasa krajowa z lat 80., 90. XX wieku i po roku 2000. To reportaże, felietony i wywiady z Polakami mieszkającymi we Włoszech oraz Polakami w kraju zaangażowanymi w tworzenie i działalność Fundacji Jana Pawła II. Były one publikowane w czasopismach takich jak: „Przegląd Tygodniowy”, „Tygodnik Solidarność”, „Tygodnik Polski”, „Tygodnik Powszechny”, „Panorama Polska”, „Więź”, „Ład”, „Ethos”, „Biuletyn Stowarzyszenia Wspólnota Polska”, „Niedziela”; 8. Są to też wspomnienia Polaków mieszkających we Włoszech²⁴ i rozmowy z Polakami we Włoszech²⁵.

¹⁰ Jan Paweł II, *Nie ustawajcie w tym dobrym dziele. Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła II*, red. A. Dobrzyński, Rzym 2012.

¹¹ Tenże, *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, oprac. M. Radwan, T. Gorzkula, K. Cywińska, Rzym 1986. (Publikację wydała Fundacja Jana Pawła II – Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie przy współpracy z Redakcją Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego).

¹² *Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, red. K. Dopierała, H. Fokciński, Bydgoszcz 2002.

¹³ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, Pelplin 2004.

¹⁴ *Polonia w Europie*, red. B. Szydłowska-Cegłowa, Poznań 1992.

¹⁵ M. Borucki, *Polacy w Rzymie od czasów Mieszka I do Jana Pawła II*, Warszawa 1995.

¹⁶ *Polska diaspora*, red. A. Walaszek, Kraków 2001.

¹⁷ *Nowa Emigracja i wyjazdy zarobkowe za granicę*, red. W. Misiak, Wrocław 1991.

¹⁸ *Ognisko Polskie w Turynie. Pięćdziesiąt lat historii*, red. M. Rasiej, Turyn 2002.

¹⁹ H. Fokciński, *Soldati polacchi in Italia*, [w:] *Polonica in Italia/Polonica włoskie*, t. 6: *Italia e Polonia. Storia-Cultura-Amicizia*, Roma 2009, s. 87-96; *Walki żołnierza polskiego we Włoszech/Battaglie dei soldati polacchi in Italia/Polish Forces in the Italian Campaign*. [w:] G. Gałązka, H. Fokciński, *Monte Cassino*, Marki-London 2004, s. 19-33.

²⁰ W. Biegański, *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie*, Warszawa 1990.

²¹ „Studia Polonijne” (rok 1976, 1982, 1999, 2000).

²² „Przegląd Polonijny” (1990 z. 2; 1992 z. 3; 1995 z. 3).

²³ „Duszpasterz Polski Zagranicą” (1950-1999), KR (1982-2002), „Polonia Włoska. Biuletyn Informacyjny” (od 1995 r.), „Quo Vadis. Chrześcijańskie Pismo dla Polaków we Włoszech” (od 1992 r.), „Duszpasterz Polaków we Włoszech” (1984-1989), „L'Osservatore Romano”. Edycja polska (od 1980 r.), „Nasz Świat” (od 2004 r.).

²⁴ *Polacy studenci-żołnierze we Włoszech 1945-47*, oprac. R. Lewicki, Hove (UK) 1996.

²⁵ E. Prządka, *Rozmowy z Polakami we Włoszech*, „Świadectwa – Testimonianze”, t. 1-5, Rzym 2000-2009.

Autor przeprowadził kwerendę źródłową w archiwum Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej, Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim przy via Cassia w Rzymie w latach 2013 i 2014. Zapoznał się tam z działalnością Fundacji i jej instytucji oraz ekspozytur, jak również Koła Przyjaciół na świecie. Były to m.in. inicjatywy Fundacji jak Uniwersytet Letni Kultury Polskiej, Kurs Loreto, stypendia, stypendyści, publikacje, konferencje, dokumentacja, korespondencja, przemówienia papieskie do Fundacji, wydarzenia, opracowania, działalność wydawnicza, materiały robocze, działalność Kół Przyjaciół Fundacji na świecie.

W roku 2013 autor odbył kwerendę w Archiwum Radia Watykańskiego w Watykanie, gdzie zapoznał się z artykułami, wywiadami w dziennikach i audycjach traktującymi o Fundacji Jana Pawła II²⁶.

W 2013 roku autor zapoznał się z archiwum Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie, gdzie ówczesnym rektorem był śp. o. Hieronim Fokciński SJ (1937-2018), z którym później przeprowadził rozmowę na temat Fundacji Jana Pawła II.

Tego samego roku autor dwukrotnie odwiedził archiwum w Papieskim Kolegium Polskim oraz w Polskim Papieskim Instytucie Kościelnym w Rzymie śladami Fundacji Jana Pawła II.

W czerwcu 2013 r. i w 2015 r. autor udał się do Lublina na kwerendę w Domu Fundacji Jana Pawła II, gdzie za drugim razem zatrzymał się tam kilka dni i prześledził działalność Domu, wydarzenia, kroniki a także poznał dyrekcję oraz sylwetki mieszkających stypendystów, z którymi odbył rozmowę²⁷. Jednocześnie autor odbył kwerendę w Instytucie Jana Pawła II przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, jego archiwum²⁸ oraz w redakcji czasopisma „Ethos”. Podczas tamtejszego pobytu autor przeprowadził wywiad z ks. prof. Marianem Radwanem SCJ o genezie programu stypendialnego i Domu Fundacji w Lublinie oraz z ks. prof. Romanem Dzwonkowskim SAC o Fundacji Jana Pawła II oraz wkładzie Polonii w jej powstanie. Te rozmowy dostarczyły cennych informacji. To ks. prof. Dzwonkowski wzbudził w autorze zainteresowanie Polonią świata, a zwłaszcza jej organizacjami we Włoszech oraz rolą Polonii przy powstaniu Fundacji Jana Pawła II. Potwierdzały to wcześniejsze opinie osób

²⁶ ARV, b.sygn., zespół: „Fundacja Jana Pawła II”, zbiór: „Dzienniki i audycje polskiej sekcji Radia Watykańskiego w latach 1980-2012”.

²⁷ ADFJP2L, b.sygn., zespół: Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie, zbiór: „Stypendyści, działalność domu”.

²⁸ AIJP2KUL, b.sygn., zespół: „Fundacja Jana Pawła II”, zbiór: „Instytut Jana Pawła II, Ethos”.

związanych z Fundacją, wedle których nie da się stworzyć monografii Fundacji papieskiej bez ukazania istotnego wkładu Polonii (tzw. „wyjście od Polonii”).

W 2018 roku autor przeprowadził kwerendę źródłową w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Wieliczce, gdzie sprawdził ewentualną dokumentację dotyczącą Fundacji Jana Pawła II w Rzymie²⁹. Tego samego roku w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie³⁰, autor zapoznał się archiwaliami traktującymi o Fundacji Jana Pawła II³¹ w aktach kard. Franciszka Macharskiego, zwłaszcza korespondencji z Radą Administracyjną Fundacji. W dużej mierze dotyczyła nominacji księży z archidiecezji krakowskiej na funkcje w Fundacji Jana Pawła II.

W roku 2023 zostały poczynione ostatnie kwerendy archiwalne w Archiwum Akt Nowych w Warszawie (AAN), gdzie autor zapoznał się z opisem prasowym działalności Fundacji Jana Pawła II w latach 1987-1993³². Dotyczyły one różnych spraw, ale zasadniczo ograniczały się do rzeczy już znanych z wcześniej pozyskanych innych źródeł.

W Archiwum biura konsultacyjnego rzymskiego Archiwum Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie PISK w Warszawie, (po wizycie w poprzednich latach w rzymskiej siedzibie), gdzie autor przeszukał dostępne na miejscu katalogi i mikrofilmy³³.

W Archiwum Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego (SNSJ) w Krakowie, skąd autor pozyskał informacje dotyczące posługi siostr w Domu Polskim³⁴.

Z kolei w Archiwum Zgromadzenia Serca Jezusowego (ZBSJ) w Puszczykowie, autor pozyskał informacje dotyczące posługi braci w Domu Polskim³⁵.

Następnie Archiwum Instytutu Niepokalanej Matki Kościoła (INMK) z Krościenka nad Dunajcem, skąd autor pozyskał informacje dotyczące posługi członkiń w Fundacji Jana Pawła II³⁶.

²⁹ Autor w dysertacji nie podejmuje wątku ewentualnej inwigilacji osób pracujących w Fundacji w Rzymie przez służby bezpieczeństwa PRL, a także domniemanej współpracy tychże osób z bezpieczeństwem PRL przed podjęciem przez nich pracy w Rzymie. Temat ten może stać się przedmiotem badań przy okazji opracowań do innej pracy naukowej, ściślej związanej z zagadnieniem księży pracujących w Rzymie i Watykanie w okresie PRL.

³⁰ Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, ul. Franciszkańska 3, 31-004 Kraków.

³¹ AKMK, b.sygn., zespół: „Fundacja Jana Pawła II”, „Dom Polski Jana Pawła II”, zbiór: „Akta kard. Franciszka Macharskiego dot. Domu Polskiego w Rzymie”, b.sygn.

³² AAN, sygn. 2/1789/0/-/1/11149, PAP – Polska Agencja Prasowa: Fundacja Jana Pawła II, 1987-1993.

³³ PISK, sygn. 118-121, Inwentarz: Zespół nr 3: Spuścizna Karola Kleszczyńskiego [1861] 1917-1996, kps.

³⁴ AZSNSJK, b.sygn., Siostry ze Zgromadzenia Służebnic Najśw. Serca Jezusowego pracujące w Domu Polskim w Rzymie w latach 1980-2014.

³⁵ AZBSJP, b.sygn., Bracia ze Zgromadzenia Serca Jezusowego pracujący w Domu Polskim w Rzymie w latach 1980-2023.

³⁶ AINMK, b.sygn., Członkinie Instytutu Niepokalanej Matki Kościoła pracujące w Domu Polskim w Rzymie w latach 1980-2014.

Dalej Archiwum Instytutu Prymasowskiego Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie dot. Instytutu Świeckiego Pomocnic Maryi Jasnogórskiej, Matki Kościoła, popularnie nazywany „Ósemką”, skąd autor pozyskał informacje dotyczące pracy jego członkiń w Domu Polskim³⁷.

Cennych danych do rekonstrukcji działalności opisywanej instytucji dostarczyły relacje i wywiady pochodzące od bezpośrednich świadków wydarzeń przeprowadzone badań metodą *oral history*. Autor przeprowadził kilkanaście wywiadów, a także nawiązał kontakt korespondencyjny i uzyskał wspomnienia od osób związanych z Fundacją Jana Pawła II (byli to respondenci zamieszkujący Polskę (Kraków, Warszawa, Lublin), Włochy (Watykan, Rzym), Wielką Brytanię (Londyn) i Ukrainę (Lwów, Brzuchowice)³⁸.

W 2014 roku autor udał się do Lwowa (Ukraina), gdzie zapoznał się tamt. Polonią i przeprowadził wywiad z proboszczem katedry pw. Wniebowzięcia Najśw. Marii Panny, ks. prał. Janem Niklem o Fundacji i jej stypendystach we Lwowie.

W pracy wykorzystano również materiały o działalności Kół Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II udostępnione przez Zarząd Kół Przyjaciół Fundacji drogą korespondencyjną³⁹ oraz zbiory prywatne autora dot. Fundacji Jana Pawła II.

Rozprawa doktorska stanowi pierwszą próbę udokumentowania dziejów instytucji erygowanej przez środowiska polonijne świata i Kościoła w Polsce przy współudziale Jana Pawła II w 1981 roku. Ukazuje zatem nie tylko osiągnięcia organizacyjne (stypendia dla młodzieży, sympozja, publikacje etc.) ośrodka rzymskiego i jego światowych ekspozytur, ale również bogactwo niewymiernych w empirycznych badaniach sukcesów natury duchowej całych środowisk polonijnych.

Nie mniej jednak w przedstawionej pracy autor nie zdołał przeanalizować temat finansowania samej Fundacji Jana Pawła II oraz oceny zarządzania przez nią dorobkiem materialnym. Brak jest dostępnych źródeł o tym traktujących, a podczas kwerend

³⁷ AIPSKW, b.sygn., Członkinie z Instytutu Prymasowskiego Stefana Kardynała Wyszyńskiego pracujące w Domu Polskim w Rzymie w latach 1980-2014.

³⁸ Wywiady, rozmowy: abp Szczepan Wesoły (Rzym); kard. Stanisław Dziwisz (Kraków, Rzym); kard. Stanisław Ryłko (Rzym), ks. dr Paweł Ptasznik (Rzym); ks. dr Andrzej Dobrzyński (Rzym); ks. Mieczysław Niepsuj (Rzym); ks. Krzysztof Wieliczko OSSPE (Rzym); Ewa Bednarkiewicz (Rzym); ks. Robert Krupa SCJ (Rzym); ks. Jan Strzałka SCJ (Rzym, Lublin); ks. Franciszek Wielgut SCJ (Lublin); ks. prof. Marian Radwan SCJ (Lublin); ks. prof. Roman Dzwonkowski SAC (Lublin); stypendyści Fundacji Jana Pawła II w Lublinie; ks. Jan Nikiel (Lwów), ks. Marek Różycki (Kraków), o. Konrad Hejmo OP (Rzym). Źródło: Zbiory autora w Krakowie.

³⁹ Tu m.in. korespondencja w 2013 roku z ks. prał. Stefanem Wylężkiem, byłym dyrektorem w Fundacji Jana Pawła II w Rzymie oraz Ewą K. Szymańską, prezesem Koła Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Wielkiej Brytanii.

naukowych autor nie odnalazł archiwaliów związanych z finansami Fundacji, jak również autor nie uzyskał odpowiedzi na pytanie o wysokość poszczególnych stypendiów dla studentów w ramach tzw. programu wschodniego. Na niektóre pytania udało się odnaleźć odpowiedź przy okazji lektury periodyków Fundacji.

Podobnie autor nie uzyskał pełnego i oficjalnego statutu Fundacji oraz jego nowelizacji, czy to w archiwum Fundacji (brak go na stronach internetowych związanych z Fundacją), czy w agendach Fundacji. W kilku publikacjach Fundacji jak i pozycjach traktujących Fundacji powoływano się na opis, czy też pewne wyimki ze statutu Fundacji dostępne w opisach Fundacji, a także na sam dekret założycielski, erekcyjny Fundacji, które autor tej dysertacji również przytacza i załącza w aneksie pracy.

Podczas kwerendy autor nie odnalazł dokumentów nominacji członków Rady Administracyjnej Fundacji oraz listy wszystkich członków Rady Administracyjnej w okresie opisywanym w dysertacji. Podobnie rzecz miała się z wszystkimi pracownikami innych agend Fundacji. Przygotowując tabele z danymi pracowników poszczególnych agend Fundacji autor musiał zestawiać pozyskane przez siebie dane z niepełną wiedzą obecnych i dawnych pracowników Fundacji.

Przy okazji ustalania personaliów osób pracujących w organach Fundacji autor natrafił na pewne nie do końca zrozumiałe trudności. Często, przykładowo w zakonach, w tym świeckich, zasłanianie się tzw. ochroną danych osobowych, a także nie określono zakresu czynności danego pracownika, co mogłoby rzekomo zostać źle odebrane bez znajomości charakterystyki sprawy i sugerowano, że w pracy naukowej chodzi głównie o podanie statystyk ilościowych, a nie ujawnianie składów personalnych. Przykładowo autor uzyskał tylko liczbę pracowników oraz lata pracy w danej jednostce Fundacji od danej instytucji, która dodatkowo zechciała zweryfikować osobę autora pracy wśród obecnych pracowników Fundacji. Co ciekawe nazwiska tychże pracowników były już ujawniane wcześniej w periodykach, sprawozdaniach samej Fundacji, np. w „Kronice Rzymskiej”, czy „Biuletynie” Fundacji, a także w opracowaniach z okazji rocznicy powstania Fundacji. Tym samym autor dokonał syntezy pozyskanych danych w tabeli z kilku źródeł informacji.

Autor w dysertacji nie podjął wątku ewentualnej inwigilacji osób pracujących w rzymskiej Fundacji przez służby bezpieczeństwa PRL, a także domniemanej współpracy tychże osób z bezpieczeństwem PRL przed podjęciem przez nich pracy w Rzymie. Temat ten może stać się przedmiotem badań przy okazji opracowań do innej pracy naukowej, tematycznie bliżej związanej z ww. zagadnieniem księży pracujących w Rzymie i Watykanie w okresie PRL.

Serdeczne podziękowania autor kieruje do wszystkich pracowników archiwów i bibliotek, z którymi dane było współpracować. To bez ich bezinteresownej pomocy, wykraczającej często poza ramy zawodowej powinności, przeprowadzenie kwerendy nie byłoby możliwe. Słowa wdzięczności należą się także wszystkim osobom, które poprzez swoją bezinteresowną pomoc, życzliwość i zaangażowanie przyczyniły się do powstania niniejszej monografii.

Stworzenie rozprawy nie doszłoby do skutku, gdyby nie nadzór merytoryczny, wsparcie oraz bezcenne sugestie i uwagi na wszystkich etapach pracy promotora naukowego, ks. prof. zw. dr. hab. Józefa Wołczańskiego, wykładowcy Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Należą się mu podziękowania też za mobilizację, cierpliwość oraz wyrozumiałość przez wszystkie ostatnie lata naukowej opieki.

Autor pragnie podziękować również pracownikom Fundacji Jana Pawła II za umożliwienie kwerendy naukowej pomoc merytoryczną – ze szczególnym uwzględnieniem kard. Stanisława Dziwisza, byłego zwierzchnika Fundacji (2005–2016)⁴⁰. Osobne podziękowania autor kieruje do personelu Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, a także dyrekcji Domu Polskiego oraz posługującego tam personelu, tj. sióstr sercanek NSJ, braci sercanów ZBSJ i osób świeckich.

⁴⁰ Zgodnie z zapisami statutowymi władzę zwierzchnią nad Fundacją Jana Pawła II sprawuje każdorazowy arcybiskup metropolita krakowski, którym obecnie jest abp Marek Jędraszewski (od 2017 r.).

Rozdział I. Pontyfikat Jana Pawła II a Polonia

1. Powojenna Polonia we Włoszech

W odniesieniu do Polaków i osób polskiego pochodzenia mieszkających poza Polską używa się kilku pojęć: Polonia, emigracja, migracja, wychodźstwo, Polacy zagranicą. W stosunku do Polaków we Włoszech najczęściej używa się pojęcia „Polonia”. Określa się nim wspólnotę Polaków i osób polskiego pochodzenia mieszkających w sposób trwały poza granicami Polski, uformowaną w wyniku dobrowolnego ruchu emigracyjnego, jak i wynikającego z różnych form przymusu (ekonomicznego, politycznego, religijnego) lub w efekcie zmiany granic państwowych⁴¹. Wędrownicy osób, społeczności, z jednego punktu państwa do drugiego nazywane są migracjami i są motywowane najczęściej ekonomicznie – za pracą, ale również politycznie – w poszukiwaniu azylu. Wyróżniamy dwa rodzaje migracji. Biorąc za punkt wyjścia Polskę, Polacy we Włoszech są emigrantami, natomiast inne nacje przybywające do Polski nazywamy imigrantami. Tak samo, imigrantami jest Polonia włoska dla Włochów. Autor pracy stosując pojęcie „Polonia” definiuje je jako Polaków mieszkających na stałe poza granicami Polski, na terenie innego kraju, którzy mają świadomość swojej polskiej tożsamości i wytwarzają silne poczucie solidarności wzmacniające więzy połączone tymi samymi ideami nowej grupy oraz w ramach niej kontynuują polską kulturę i tradycję. Tym samym Polonia stanowi więc pojęcie dużo szersze niż jest to w przypadku polskiej emigracji.

Ogólnie rzecz biorąc polska obecność we Włoszech datowana jest od czasów średniowiecza. Na przestrzeni kilku wieków Polacy zawsze zaznaczali tu swoją obecność. Liczne grupy emigracji polskiej powstały w różnych krajach Europy Zachodniej w XIX i XX wieku. Najczęściej miały one charakter zarobkowy, jak np. emigracja polska do Niemiec, Francji, Belgii. Natomiast emigracja do Włoch była inna, ponieważ jej większe skupiska powstały dopiero po II wojnie światowej.

W procesie polskiej emigracji do Italii można zauważyć stałą obecność polskich artystów, uczonych i duchownych. Włochy, razem z Państwem Watykańskim, były najczęstszym celem podróży dla licznych Polaków. Przybywały tam poselstwa polskich

⁴¹ E. Gigilewicz, *Polonia*, [w:] EBP, t. 14, red. M. R. Górniak, M. Korytkowska, B. Kowaliszyn, Radom 2004, s. 203.

władców, wiodły tu szlaki pielgrzymów i studentów. Pośród przybyłych byli też wygnańcy z ojczyzny, którzy w nowym środowisku pragnęli znaleźć azyl i swoje miejsce⁴².

Pod koniec II wojny światowej do Polski nie powróciło ok. pół miliona rodaków. Osiedlali się oni w różnych regionach świata. Podobnie początków Polonii włoskiej należy upatrywać w latach II wojny światowej i okresie powojennym. Zawierucha wojenna rzuciła na teren Włoch wielu uciekinierów z okupowanej Polski i niemieckich obozów jenieckich. Początkowo traktowali oni Włochy jako kraj przejściowy w drodze do dalszego etapu emigracji. Były to głównie grupy żołnierzy, które brały udział w walce o niepodległość kraju na Półwyspie Apenińskim podczas II wojny światowej w 2. Korpusie gen. Władysława Andersa, podporządkowanego 8 armii brytyjskiej. To on wślawił się w walkach o Monte Cassino, następnie Anconę, Casamassimę i Bolonię. Te osoby, które po wojnie postanowiły osiedlić się na stałe we Włoszech, stworzyły podwaliny strukturalne Polonii włoskiej, kształtując jej oblicze w latach powojennych. Pod koniec 1946 roku większość polskich studentów, byłych wojskowych z 2. Korpusu, wyjechała w ramach ewakuacji całego 2. Korpusu do Wielkiej Brytanii. Pozostała mała liczba studentów, którzy po demobilizacji z wojska zdecydowali się pozostać we Włoszech. Ci, którzy pozostali, założyli rodziny i osiedlili się na stałe⁴³.

Jednak w ciągu kilku następnych lat liczba kombatantów stale zmniejszała się w wyniku emigracji do Argentyny, USA, Kanady i Australii. Ostatecznie na stałe osiedliło się w Italii ok. 250-300 osób z tej grupy⁴⁴. Powojenna emigracja została dobrze przyjęta przez nieliczne przedwojenne wychodźstwo, które starało się jej nieść pomoc, gdy chodziło o opiekę prawną i poszukiwanie pracy⁴⁵. Włosi mieli pozytywny stosunek do polskiej emigracji powojennej dzięki jej roli w walce z faszystami. Pomimo tego jej sytuacja była trudna. Emigracja miała problem z adaptacją do nowego środowiska, bo Włochy są raczej krajem eksportującym siłę roboczą. Włoszki, które wychodziły za mąż za obcokrajowców, a więc i Polaków, automatycznie traciły włoskie obywatelstwo i musiały dzielić los męża⁴⁶. Polonia włoska w latach 50. XX w. według danych szacunkowych nie przekraczała 1200

⁴² K. Paradowska, *Polonia włoska*, [w:] *Polonia w Europie*, red. B. Szydłowska-Cegłowa, Poznań 1992, s. 629.

⁴³ M. Rasiej, K. Jaworska, *Ognisko Polskie w Turynie*, BIPW, 1(1995), nr 1, s. 5.

⁴⁴ K. Paradowska, *Organizacje polonijne i polsko-włoskie we Włoszech w latach 1945-1987*, PP, 1990, z. 2, s. 95.

⁴⁵ *Świadectwa: testimonianze*. t. 1: *W walce o niepodległość: rozmowy Ewy Prządki z Polakami we Włoszech*, Rzym 2000, s. 115.

⁴⁶ J. Byczkowski, *Polacy w Europie. Informator o Polonii i Polakach w Europie w XX wieku*, Opole 1994, s. 156; M. Wieliczko, *Na włoskiej ziemi*, [w:] AP, Warszawa 1990, s. 174-175.

osób, w tym księży, zakonników i zakonnice. Przeciętny wiek większości emigrantów wojennych w latach 80. XX w. wahał się od 50 do 60 lat. W ogólnym przekroju wśród starszej części Polonii włoskiej było ok. 40% pracowników umysłowych i 60% fizycznych⁴⁷.

Przez wiele lat nieliczna emigracja wojenna na początku nieregularnie, a następnie systematycznie spotykała się we własnym gronie. Spotkania dawały im możliwość rozmowy w ojczystym języku, wymianę informacji i nawiązywania znajomości. Dzięki nim wytworzono silne poczucie solidarności, polskiej tożsamości, które wzmacniały więzy połączone tymi samymi ideami nowej grupy. Co jakiś czas poszczególne rodziny organizowały spotkania, wspólne obiady, przyjęcia. Budowały one przyjaźnie między rodzinami polsko-włoskimi i ze znajomymi Włochami⁴⁸. Miejscem okazjonalnych spotkań kombatantów były cmentarze poległych polskich żołnierzy w Casamassima, Bolonii, Monte Cassino i Loreto⁴⁹. W tych miejscach obchodzono rocznice bitew, świętowano różne uroczystości⁵⁰. Poza nieformalnymi spotkaniami istniało też zorganizowane życie towarzyskie i kulturalne. Obecność 2. Korpusu we Włoszech po zakończeniu II wojny światowej miała decydujący wpływ na rozwój działalności polskiej na tym terenie, w którą aktywnie włączyli się zamieszkali tu na stałe Polacy. W pierwszej połowie 1946 r. po założycielskim zjeździe Stowarzyszenia Polskich Kombatantów (SPK) w Londynie, z inicjatywy gen. Andersa powstał na terenie Włoch oddział tego stowarzyszenia *Associazione dei Combattenti Polacchi in Italia*⁵¹. Była to jedyna

⁴⁷ H. Misztal, *Duszpasterstwo Polonii włoskiej*, SP, 1976, t. 1, s. 185.

⁴⁸ *Ognisko polskie w Turynie. Pięćdziesiąt lat historii*, red. M. Rasiej, Turyn 2002, s. 58-59.

⁴⁹ J. Sęk, *Działalność społeczno-kulturalna Stowarzyszenia rodzin polskich nad Adriatykiem*, [w:] *Organizacje polonijne w Europie Zachodniej, współczesność i tradycje*, red. B. Szydłowska-Cegłowa, J. Kozłowski, Poznań 1991, s. 221. Cmentarz Monte Cassino leży w kotlinie obok klasztornej góry - 1051 groby Polaków poległych w bitwie, która zakończyła się zdobyciem wzgórza Monte Cassino przez 2. Korpus Polski 18 V 1944. Napis ułożony w półkole u stóp cmentarza podaje: „Przechodniu, powiedz Polsce, żeśmy polegli – wierni jej służbie”. Cmentarzem opiekuje się opactwo św. Benedykta na Monte Cassino, tam też przechowywany jest spis poległych.

⁵⁰ Przykładem może być dzień 18 V 1984 r. – uroczystość związana z 40. rocznicą zwycięstwa pod Monte Cassino. Mszy św. koncelebrowanej przez 30 kapłanów dla 3 tys. byłych żołnierzy na cmentarzu wojennym 2 Polskiego Korpusu przewodniczył kard. Władysław Rubin. Kazanie wygłosił kard. J. Glemp, Prymas Polski. Po Mszy św. nastąpił Apel Poległych, a następnie przemówienie gen. Klemensa Rudnickiego, byłego uczestnika walk. Z kolei 18 V 1994 r. w 50. rocznicę zwycięstwa polskiego pod Monte Cassino Mszę św. koncelebrował kard. Józef Glemp. W koncelebrze wziął udział abp Szczepan Wesoły, który odczytał list Jana Pawła II do ok. 7 tys. przybyłych z różnych stron świata wiernych. Wśród nich był Prezydent Polski Lech Wałęsa. DPZ, 1984, nr 4/153, s. 662; DPZ, 1994, nr 3/192, s. 449.

⁵¹ W Rzymie mieści się centrala SPK, a jego koła i placówki powstały również w Arezzo, Fermo, Florencji, Forli, Lecce, Loreto, Mediolanie, Neapolu i Turynie. SPK w roku 1948 zrzeszało ok. 500 byłych żołnierzy, ale liczba ta stale się zmniejszała w wyniku dalszej emigracji kombatantów. Prezesem włoskiego oddziału od 1948 r. był Witold Zahorski. Będąc organizacją społeczną o charakterze samopomocowym, w pierwszych latach istnienia SPK skoncentrowało działalność głównie na załatwianiu dla członków zezwoleń na prace,

organizacja, która przetrwała trudne lata powojenne i prowadzi aktywną działalność do chwili obecnej⁵². Po zakończeniu II wojny światowej powstały polskie teatry, organizowano koncerty, wystawy malarstwa i rzeźby, drukowano polskojęzyczną prasę. Ukazywały się m.in. takie gazety jak: „Orzeł Biały”, „Ochotniczka”, „Na szlaku Kresowej” oraz „Irydion”⁵³.

Za zgodą rządu włoskiego, dowództwo 2. Korpusu skierowało 1350 żołnierzy, w większości oficerów, na studia uniwersyteckie do różnych uczelni we Włoszech: w Turynie, w Mediolanie na studia techniczne, w Bolonii na medycynę oraz w Rzymie na prawo, architekturę, kierunki humanistyczne i techniczne⁵⁴. Przyjęcie polskich studentów na uczelnie włoskie było możliwe dzięki jeszcze przedwojennym kontaktom Karoliny Lanckorońskiej, która na życzenie gen. Andersa roztoczyła nad nimi opiekę⁵⁵. Środki materialne pochodzące z Korpusu rozdzielał na ten cel Komitet Opieki nad Polakami działający w oparciu o Ambasadę Polską przy Stolicy Apostolskiej⁵⁶. W tych miastach uniwersyteckich powstawały Polskie Ośrodki Akademickie pod zarządem władz akademickich i opieką polskich profesorów, wśród których głównym patronem był prof. Henryk Paszkiewicz⁵⁷. Ze specjalnego funduszu 2. Korpusu wypłacane były stypendia. Po demobilizacji pobierano zasiłek z International Refugees Organization (IRO)⁵⁸. Po wojnie powstał również Związek Studentów Polskich w Italii⁵⁹. Poza nim i SPK, działalność prowadziło jeszcze kilka organizacji, których trzon stanowili żołnierze 2. Korpusu. W tej grupie należy wymienić Związek Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej, Związek Federalistów Polskich, Związek Organizacji Niepodległościowych, Związek Inwalidów Wojennych PSZ oraz Polskie Stowarzyszenie byłych Sowieckich Więźniów Politycznych⁶⁰.

pobyty stały i rent inwalidzkich. Do opieki nad polskimi kombatantami z końcem lat 40. powołano Komitet Opieki Społecznej współdziałający z polską sekcją Papieskiej Komisji Pomocy. Kierował nim początkowo ks. prał. prof. Walerian Meysztowicz, po którym stanowisko przejął były żołnierz, jednocześnie prezes SPK, Witold Zahorski. K. Paradowska, *Organizacje polonijne*, s. 94-95.

⁵² Tamże.

⁵³ K. Paradowska, *Polonia włoska*, [w:] *Polonia w Europie*, s. 633.

⁵⁴ M. Rasiej, K. Jaworska, *Ognisko Polskie w Turynie*, PWBI, 1995, nr 1, s. 5.

⁵⁵ L. Kalinowski, E. Orman, *Wstęp*, [w:] K. Lanckorońska, *Wspomnienia wojenne*, Kraków 2001, s. 12.

⁵⁶ K. Paradowska, *Organizacje polonijne*, s. 92.

⁵⁷ R. Lewicki, *Polscy studenci-żołnierze we Włoszech 1945-47*, Wielka Brytania 1996, s. 18.

⁵⁸ *Świadectwa-Testimonianze*, t. 1, s. 248.

⁵⁹ I. Korzeniowski, *Polacy we Włoszech. Zarys historii, duszpasterstwa, organizacji i prasy*, SP, 2000, t. 21, s. 131.

⁶⁰ K. Paradowska, *Organizacje polonijne*, s. 97; RPZ, 1952, 1956/57.

Wobec Polaków zastosowano ograniczenia w udzielaniu zezwoleń na pobyt stały (wł. *permesso di soggiorno*) i prawa do podjęcia pracy. Trudna sytuacja materialna Polaków po 1945 r. zrodziła potrzebę powstania, dziś już nieistniejących z powodów finansowych, organizacji opiekuńczych, którymi były: Towarzystwo Pomocy Polakom, którego działalność koordynowała centrala w Wielkiej Brytanii, oraz Komitet Opieki Społecznej. Ten sam powód zahamował zarówno poczynania Związku Polaków we Włoszech, pomyślanego jako centralna organizacja Polonii włoskiej, jak i innych organizacji, m. in. Koła Techników przy Związku Polaków, Stowarzyszenia Polskich Kobiet Katolickich oraz Polskiego Związku Rodziców⁶¹. Do roku 1972 działała kierowana przez Kazimierza Papée ambasada RP na wychodźstwie przy Watykanie, co bardziej nawet w wymiarze symbolicznym niż realnym było istotne dla politycznych emigrantów powojennych. Ambasada wspierała na rozmaite sposoby kombatantów⁶².

Nowa i liczna fala Polaków napłynęła do Włoch w latach 80. XX w. Do końca tej dekady można mówić o tzw. emigracji solidarnościowej, choć z racji że nie wszyscy jej uczestnicy byli członkami NSZZ „Solidarność” lepiej pasowałoby do tej fali określenie „posolidarnościowa”, a może nawet „posierpniowa”. Wielu z nich to po prostu oportuniści o przeróżnych motywacjach osobistych. Innymi słowy, chodziło o emigrację w okresie jawnej i podziemnej działalności „Solidarności” (1980-1989)⁶³. Trudne i skomplikowane położenie ekonomiczne i społeczne kraju w tym okresie powodowało, że była to zdecydowanie odmienna od poprzedniej fala emigracji, nazywana emigracją ekonomiczną. Wskutek wydarzeń w Polsce: stanu wojennego wprowadzonego 13 XII 1981 r. oraz kryzysu ekonomicznego w latach 80. XX w. Włochy stały się krajem, do którego zaczęli napływać emigranci z Polski. Stan wojenny i panująca sytuacja w Polsce były decydującym czynnikiem w podjęciu życiowej decyzji o wyjeździe wielu tysięcy Polaków na Półwysep Apeniński lub pozostaniu w nim. Polscy emigranci nie stanowili nigdy wielkiego problemu społecznego we Włoszech, tak jak np. bardziej powszechny problem z imigrantami z Afryki. Z kilku powodów zainteresowanie Polakami było większe. Duże znaczenie miał fakt, że papieżem został Polak. W okresie po elekcji kard. Karola Wojtyły pojawiła się swego rodzaju emigracja, którą można by określić mianem pielgrzymkowa albo pseudo-pielgrzymkowa z tej racji, że znaczna część uczestników pielgrzymek

⁶¹ K. Paradowska, *Organizacje polonijne*, s. 98.

⁶² S. Bielański, *Polska diaspora we Włoszech*, [w:] *Polska diaspora*, red. A. Walaszek, Kraków 2001, s. 177.

⁶³ B. Cieślińska, *Emigracja z Polski do Włoch pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku*, PP, 1992, t. 18, z. 3, s. 10.

przybywających do Rzymu nie powracała do kraju (w owym okresie władze polskie wprowadziły nakaz powrotnego biletu). W istocie rzeczy była to emigracja kryptozarobkowa, tak jak w pewnej mierze wspomniana wcześniej emigracja solidarnościowa. Należy wspomnieć też o tzw. emigracji małżeńskiej, dość znanej w innych krajach, która charakteryzuje również emigrację polską do Włoch (są to prawie wyłącznie małżeństwa Polek z Włochami), szczególnie od lat 70. XX w., w których zaczęła się współpraca polsko-włoska w zakresie przemysłu samochodowego. Można też mówić o emigracji intelektualno-artystycznej ze swoistą historyczną tradycją, czego przejawem jest dostrzegalna obecność Polaków w środowisku akademickim i artystycznym⁶⁴.

W obliczu napływu uchodźców z Polski, społeczność polska we Włoszech nie posiadała odpowiednich struktur gotowych do udzielania im pomocy. Przede wszystkim mogli oni liczyć na prywatne kontakty niewielu pełnych ofiarności wolontariuszy, służących im radą, pośrednictwem. Uchodźcom z Polski jako pierwsi pospieszyli polscy księża, jak i Polacy zamieszkali na stałe we Włoszech⁶⁵. Do tej akcji wspomagania uchodźców z Polski włączyły się w zakresie swoich możliwości katolickie parafie rzymskie, na których terenie funkcjonowały hotele, organizując spotkania świąteczne dla dzieci⁶⁶.

W związku z napływającą falą przybyszów z Polski władze włoskie przy współpracy włoskiego Czerwonego Krzyża, zaczęły kierować ich do specjalnie utworzonych obozów przejściowych w Latinie na południe od Rzymu, nieopodal w Mentanie oraz Capui koło Neapolu⁶⁷. Emigranci reprezentowali różne sfery społeczne i mieli tam zapewniony dach nad głową, środki higieny osobistej oraz posiłek trzy razy dziennie. Znajdowali schronienie w oczekiwaniu na dalszą emigrację do krajów pozaeuropejskich⁶⁸. Masowy napływ Polaków w 1987 r. (w obozach pozostawało końcem roku ponad 14 tys. osób) spowodował zapełnienie obozów, wskutek czego zostały one zamknięte, o czym nie wiedzieli Polacy udający się do Włoch. Po zamknięciu głównego

⁶⁴ G. J. Kaczyński, *Geneza i obraz polskiej emigracji we Włoszech*, [w:] *Polacy we Włoszech. Historia, współczesność, zmiany*, red. K. Golemo, Kraków 2014, s. 59.

⁶⁵ L. Będkowski, *Na etapie*, PT, 1989, nr 9, s. 11.

⁶⁶ Według oceny ks. Andrzeja Duczkowskiego, który z racji obowiązków duszpasterza emigrantów obserwował losy polskiej emigracji do Włoch, od początku lat 80. XX w. przez obozy dla uchodźców (Latina, Capua) przeszło do roku 1991 około 40 tys. Polaków. Większość wyemigrowała do innych krajów, część została we Włoszech, a około 2-3 tys. osób powróciło do Polski. W czerwcu 1991 r. w obozach przebywało zaledwie 150 Polaków. B. Cieślińska, *Emigracja z Polski do Włoch*, s. 96.

⁶⁷ K. Paradowska, *Polonia włoska*, s. 637.

⁶⁸ R. Ziencina, *Latino Campo*, TS, 1989, nr 22, s. 17.

obożu w Latynie 5 VIII 1987 r. włoski odpowiednik polskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych zaczął kierować przybyszów na campingi, do hoteli wynajmowanych od właścicieli prywatnych i instytucji religijnych. Oczekując na dyslokację grupy Polaków postawiły „dzikie” obozowiska w parkach, na dworcach środków transportu i innych miejscach publicznych⁶⁹. Początkowo cieszyli się sympatią Włochów, stąd też powstały włoskie komitety popierające ruch solidarnościowy⁷⁰.

Ambasada PRL w Rzymie nie przejawiała w zasadzie żadnej inicjatywy wobec polskich uchodźców, choć Polacy udawali się tam po pomoc. Przede wszystkim chodziło o kwestie normalizacji materialnej i rodzinnej sytuacji w Polsce. I tak upoważniali współmałżonków oraz rodzinę do uregulowania różnych spraw w kraju, zrzekali się na ich rzecz swojego majątku. Opuszczeni współmałżonkowie domagali się za pośrednictwem ambasady powrotu męża lub żony. Czasem dochodziło do sytuacji, w której pozostałe w kraju żony żądały wypłacania alimentów. W roku 1988 w ambasadzie sprawami nowej emigracji we Włoszech zajmował się Stanisław Obara z Wydziału Konsularnego. Większość polskich uchodźców oczekiwała na wyjazd do kraju przeznaczenia. Oczekiwanie trwało czasem kilka lat. Rekrutacja uchodźców z Polski na dalszą emigrację do innych krajów docelowych przypominała niekiedy targ niewolników. Pośród kandydatów do osiedlenia się w Kanadzie, USA wybierani byli głównie ludzie zdrowi i młodzi⁷¹. Na podstawie danych z Ambasady Polskiej we Włoszech liczba polskich emigrantów w czerwcu 1988 r. wynosiła ok. 13 tys., a wg szacunków kościelnych 14 tys.⁷². Miała ona charakter w dużej mierze nielegalny. Legalna emigracja stanowiła tylko 334 osoby (2/3 kobiety). Reszta, emigracja nielegalna, stanowiła więc ponad 20 tys. osób. W tym czasie Włochy były trzecim co do wielkości krajem nielegalnej emigracji Polaków, po RFN i USA⁷³.

⁶⁹ Opisała to Barbara Cieślińska w „Przeglądzie Polonijnym” przytaczając słowa o. K. Hejmo OP zawarte w „Kronice Rzymskiej”: „zbierali się więc nasi Rodacy w okolicy obozu, zwłaszcza na placu przy kościele parafialnym. Z czasem nie posiadający namiotów, za zgodą proboszcza ulokowali się wewnątrz kościoła [...] zaczęli rozbijać namioty tuż przy posterunku (Kwestury Generalnej w Rzymie przy via Genova) w parku [...]. Później przenieśli się do pięknego Parku rzymskiego znanego pod nazwą Villa Borghese [...]. Nowi uchodźcy wybierający „wolność” rozłożyli się w parku miejskim tuż przy bazylice św. Pawła za Murami. Dość krótko tam przebywali, gdy środki masowego przekazu gwałtownie zareagowały na to obozowisko bez sanitariatów na oczach mieszkańców Rzymu i turystów z całego świata [...]”. Stamtąd rozwożono Polaków do różnych pensjonatów i hoteli. B. Cieślińska, *Emigracja z Polski do Włoch*, s. 95-96; T. Konopka, *Polacy uchodźcy w Rzymie*, „Więź”, 1988, nr 5, s. 136.

⁷⁰ K. Paradowska, *Polonia włoska*, s. 636.

⁷¹ B. Cieślińska, *Emigracja z Polski do Włoch*, s. 97.

⁷² Tamże, s. 93.

⁷³ B. Cieślińska, *Polacy we Włoszech – oblicza nowej emigracji*, PP, 1992, t. 18, z. 3, s. 35.

Włochy, pomimo swojej trudnej sytuacji ekonomicznej, jako jedyny kraj w Europie zdecydowały się wówczas na przyjęcie tak dużej liczby uchodźców. Według oficjalnych danych włoskich na koniec sierpnia 1987 r., największą liczbę uchodźców stanowiła grupa polska (6441 osób) w porównaniu z innymi narodowościami pozostającymi we Włoszech⁷⁴.

Polonia włoska posiada obecnie specyficzny ilościowy i jakościowy charakter. Jest niezbyt liczna i rozszkana po całym terytorium Włoch, ale powoli konsoliduje się i odnajduje swoją tożsamość. Ogromny wpływ na ten proces miał z pewnością pontyfikat Jana Pawła II. W literaturze naukowej brak jest szczegółowych opracowań na temat Polaków zamieszkałych we Włoszech po 1981 roku.

2. Współczesne polskie ośrodki kulturalne, naukowe i religijne w Rzymie

Jan Paweł II przemawiając 7 XI 1981 r. na Watykanie w auli Pawła VI, podkreślił, że Rzym, który dla Polaków stał się wówczas „drugą stolicą Polski” jest „ogniwem” historii łączącym naszą ojczyznę ze światem chrześcijańskim. Stanowił wtedy „skrzyżowanie” dróg, którymi podążali misjonarze wielu narodów Europy, niosąc naszym przodkom Ewangelię. Polacy od pokoleń pielgrzymowali do Rzymu, pozostawiając w nim świadectwo wiary i ślady polskiej kultury. Polscy pielgrzymi z kraju i emigracji, odwiedzając papieża w Wiecznym Mieście, „przynosili” ze sobą Polskę, która nie zamykała się w granicach geograficznych i politycznych, lecz była pojmowana jako rzeczywistość duchowa i kulturowa. Dlatego Dom Polski, jako instytucja, miał być „czułym punktem, wytyczonym przy skrzyżowaniu dróg, które wychodzą z Rzymu ku światu, ku Polsce, i tych, które prowadzą do Rzymu”⁷⁵.

W przemówieniu do przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, pt. „Czemu służy Fundacja”, 29 IX 1988 roku, papież odwołał się do roli i znaczenia Rzymu⁷⁶.

⁷⁴ W. Zahorski, *Polacy we Włoszech*, „Kultura”, Paryż 1987, nr 10, s. 53.

⁷⁵ Jan Paweł II, *Niech ten dom będzie punktem wytyczonym na skrzyżowaniu dróg*, audyencja z okazji poświęcenia Domu Polskiego, Watykan, 7 listopada 1981 roku, OR, 1981, nr 10, s. 11.

⁷⁶ „Ze względu na swój charakter religijny i historyczny Rzym stał się jakimś punktem odniesienia, zarówno gdy chodzi o eschatologiczne pielgrzymowanie Kościoła, jak i o duchowe pielgrzymowanie ludów i kultur na przestrzeni dziejów. Nic więc dziwnego, że ludy, narody, społeczeństwa i kultury, a więc i nasz naród i kultura - które z Rzymu przyjęły chrześcijaństwo jako religię i jako kulturę - pragną w jakimś sensie być obecne w tym mieście, które jest punktem odniesienia, jest zwornikiem jedności w wielości”. Jan Paweł II, *Czemu służy Fundacja*, OR, 1988, nr 8, s. 32.

Życie kulturalne Polaków we Włoszech koncentruje się głównie wokół polskich i polsko-włoskich stowarzyszeń. Od 1946 r. istniało ok. 31 polskich stowarzyszeń, w tym kilka zawiesiło obecnie swoją działalność. Przy wzrastającej liczbie Polaków i lokalnych organizacji polonijnych we Włoszech zaczęto odczuwać brak organizacji, która by wszystkich jednoczyła. Stąd też 16 III 1996 r. w czasie trwania II spotkania Polonii włoskiej w Domu Polskim Jana Pawła II w Rzymie, powołano do życia Związek Polaków we Włoszech (ZPwW). Idea utworzenia związku zrodziła się w Tortoreto Lido nad Adriatykiem rok wcześniej, 18-19 III 1995 r., gdzie z inicjatywy placówek konsularnych z Rzymu i Mediolanu spotkali się działacze Polonii włoskiej⁷⁷, którzy postanowili dla umocnienia jedności i wzajemnego współdziałania założyć wspólną dla całych Włoch organizację polonijną pod nazwą Związek Polaków we Włoszech. Miała być instytucjonalnym oparciem dla całej Polonii, zachowując dorobek wszystkich istniejących dotąd stowarzyszeń polonijnych, nie naruszając autonomii ich działań. Związek współdziała z polskimi instytucjami we Włoszech oraz w Polsce, a także z duszpasterstwem Polonii Włoskiej. Związek powstał z inicjatywy grupy Polaków zamieszkałych od lat na Półwyspie Apenińskim i wywodzących się z różnych regionów oraz środowisk polonijnych⁷⁸.

Głównym celem Związku Polaków we Włoszech jest jednoczenie Polonii Włoskiej pielęgnując polską kulturę, tradycję, język, historyczne tradycje obecności Polaków na ziemi włoskiej, a także troska o dobre imię Polski i Polonii oraz utrzymywanie kontaktu z Macierzą. Związek stawia sobie za zadanie pomoc w rozwijaniu wszelkich form działalności polonijnej⁷⁹. W swych założeniach ideologicznych Związek nawiązuje do tradycji niepodległościowych i reprezentuje Polonię wobec władz włoskich i polskich współpracując z przedstawicielami dyplomatycznymi RP na terenie Italii. ZPwW opiekuje się przedstawicielami starszych pokoleń, dba o właściwe przyjęcie nowej emigracji i stara się wpłynąć na zachowanie tożsamości narodowej przez kolejne pokolenia Polaków urodzone w Italii⁸⁰.

Związek jest najstarszą i największą organizacją „parasolową” we Włoszech. Statutowo ZPwW stanowi federację skupiającą 22 różne stowarzyszenia i instytucje polsko-włoskie z całych Włoch, począwszy od zwykłych społeczno-kulturalnych po

⁷⁷ Bohaterowie II Korpusu, członkowie Stowarzyszenia Kombatantów i uchodźcy lat 50. i 80.

⁷⁸ I. Korzeniowski, *Związek Polaków we Włoszech*, SP, 1999, t. 20, s. 138.

⁷⁹ PWBI, 1996, nr 4, s. 8.

⁸⁰ I. Korzeniowski, *Związek Polaków we Włoszech*, s. 139.

instytucje kultury z ugruntowaną renomą⁸¹. ZPwW zrzesza m.in. Papieski Instytut Studiów Kościelnych, czy Fundację im. Margrabiny Janiny Umiastowskiej, którego adresu używa do korespondencji (c/o). Każda z 22 organizacji skupionych w ZPwW pracuje na własnym terytorium, tworzy indywidualne programy i realizuje je w swoim zakresie. Możliwości ich działania zależą od środowiska i zasobów finansowych, które udaje im się zgromadzić. Nierzadko współpracują z lokalnymi władzami włoskimi, które wspierają ich działalność tak organizacyjnie, jak i finansowo. Stowarzyszenia działające prężnie w dużym stopniu zawdzięczają swoje osiągnięcia współpracy z instytucjami polskimi, placówkami konsularnymi, szkołą polską, Polskim Ośrodkiem Informacji Turystycznej, LOT-em, duszpasterstwem⁸².

⁸¹ Wykaz organizacji i instytucji należących do Związku Polaków we Włoszech: 1. Ognisko Polskie w Turynie (*Comunità Polacca di Torino*); 2. Stowarzyszenie Włosko-Polskie w Genui (*Associazione Italo-Polacca di Genova*); 3. Związek Polaków w Mediolanie (*Associazione dei Polacchi a Milano*); 4. Stowarzyszenie Kulturalne Włosko-Polskie w Toskanii (*Associazione Culturale Italo-Polacca in Toscana*); 5. Stowarzyszenie Kulturalne Włosko-Polskie w Marche (*Associazione Culturale Italo-Polacca delle Marche*); 6. Rzymskie Stowarzyszenie Włosko-Polskie (*Associazione Italo-Polacca di Roma*); 7. Stowarzyszenie Komitetu Polonijnego we Włoszech (*Associazione Comitato Polacco in Italia*); 8. Stowarzyszenie Przyjaźni i Współpracy Polsko-Włoskiej w Kampanii (*Associazione di Cooperazione e Amicizia Italo-Polacca in Campania*); 9. Stowarzyszenie Kulturalne „Przyjaciele Europy” (*Associazione Culturale „Amici dell’Europa”*); 10. Stowarzyszenie Rodzin Polskich Kombatantów we Włoszech (*Associazione Famiglie dei Combattenti Polacchi in Italia*); 11. Papieski Instytut Studiów Kościelnych (*Pontificio Istituto di Studi Ecclesiastici*); 12. Fundacja Rzymska im. J. Z. Umiastowskiej (*Fondazione Romana Marchesa J. S. Umiastowska*); 13. *Accademia dei Rampanti* w Padwie; 14. Stowarzyszenie Promocji Społecznej „Polonia” w Cesenie (*Associazione di Promozione Sociale „Polonia”*) /Cesena; 15. Stowarzyszenie „Polska Ludoteka Rodzinna” (*Associazione di Promozione Sociale „Ludoteca delle Famiglie Polacche”*); 16. *Comunità Polacca* (Terni); 17. *Amici di Polonia in Umbria* (Gubbio); 18. Fundacja Muzeum Pamięci 2 Korpusu Polskiego we Włoszech; 19. Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Le Rondini” (*Associazione di Promozione Sociale e Culturale „Le Rondini”*); 20. Stowarzyszenie „Insieme” (*Associazione di promozione sociale „Insieme”*); 21. Stowarzyszenie „Eredita e Memoria” (*Associazione „Eredità e memoria”*)/Imola; 22. Stowarzyszenie Kulturalne Włosko-Polskie „Triskeles” w Syrakuzach (*Associazione Culturale Italo-Polacca „Triskeles”/Siracusa*). Źródło: Związek Polaków we Włoszech [w:] Polonia Włoska, <https://www.gov.pl/web/wlochy/polonia> [dostęp: 22.02.2022].

⁸² *V Walny Zjazd Związku Polaków we Włoszech*, PWBI, 2000, nr 2-3, s. 33; Związek Polaków we Włoszech [w:] Polonia Włoska, <https://www.gov.pl/web/wlochy/polonia>, [dostęp: 22.02.2022].

Organem prasowym organizacji jest czasopismo „Polonia Włoska. Biuletyn Informacyjny”⁸³, który został zarejestrowany w rzymskim Trybunale 15 XII 1996 r.⁸⁴. Najstarsza organizacja wchodząca w skład obecnego Związku to „Ognisko Polskie” w Turynie (*Comunità Polacca di Torino*), które powstało zaraz po II wojnie światowej, założone przez byłych żołnierzy 2. Korpusu, biorących udział w wyzwoleniu Włoch. Potomkowie kombatantów stworzyli w ramach ZPwW własną prężną organizację – Stowarzyszenie Rodzin Polskich Kombatantów⁸⁵.

⁸³ „Polonia Włoska. Biuletyn Informacyjny” – czasopismo dwujęzyczne Związku Polaków we Włoszech, drukowane w kolorze na papierze kredowym, wydawane od 1995 r. o wysokiej wartości merytorycznej, dokumentujące życie polonijne we Włoszech, polsko-włoską historię oraz polonika na terenie Włoch. Pismo zawiera bogaty materiał dotyczący życia i działalności poszczególnych organizacji skupionych w ZPwW. Najpierw biuletyn wychodził pod nazwą „Biuletyn Informacyjny Polonii Włoskiej” (6 numerów), a od sierpnia 1996 r. jako Biuletyn Informacyjny „Polonia Włoska”. Rejestracja zmienionego tytułu nastąpiła w Sądzie w Rzymie 15 XI 1996 r. pod nr. 561/96. W latach 1995–2010 ukazywał się jako kwartalnik, a od 2011 r. wychodzi jako półrocznik (objętość to ok. 80–120 stron w nakładzie do 2000 egz.). Pismo wydawane jest w języku polskim z obszernymi partiami w języku włoskim, z myślą o włoskim czytelniku i o drugim pokoleniu Polaków, które już nie włada w odpowiednim stopniu językiem polskim. Okolicznościowo wydawane są numery specjalne Biuletynu - w 2020 r. ukazał się numer z okazji 25-lecia istnienia Związku Polaków we Włoszech.

Redakcja PWBI (1995-1996): Dyrektor odpowiedzialny: Andrzej Morawski – od (1)/1995 do (6)/1996. Członkowie redakcji: Dorota Berbec: od (3)/1996 do (6)/1996 Hanna Charuba Graziotti: od (1)/1995 do (6)/1996 Grzegorz Piechowiak: od (1)/1995 do (6)/1996 Gerard Pokruszyński: od (3)/1996 do (6)/1996 Jarosław Reszczyński: od (1)/1995 do (6)/1996. Skład komputerowy: Wiesława Anna Cichosz: od (1)/1995 do (6)/1996.

Redakcja PWBI (1996-2010): Dyrektorzy odpowiedzialni: Andrzej Morawski: od (0)/1996 do (29)/2003, Anna Jurasz: od (30)/2004 do (54)/2010; Redaktorzy: Dorota Berbec: dal (38)/2006 – 54 / (2010) Beata Brózda: dal (0)/1996 al (6)/1996 e dal (17)/2000 – (54) /2010 Hanna Charuba Graziotti: dal (0)/1996 al (8)/1999 Agnieszka Cichoń: dal (9)/1999 al (30)/2004 e dal (46)/2008 – (54)/ 2010 Anna Januszkiewicz Genussa: dal (30)/2004 – (54)/2010 Anna Jurasz: dal (5)/1997 – (54)/ 2010 Anna Kwiatkowska: dal (40)/2000 – Anna Malczewska: dal (3)/1997 al (37)/2005 Grzegorz Mrówczyński: dal (0)/1996 al (7)/1998 Ewa Nadzieja: dal (0)/1996 al (7)/1998 Renata Regulska: dal (9)/1999 al (14)/2000 Małgorzata Sierotnik Mastrangelo: dal (7)/1998 al (20-21)/2001 Danuta Wojtaszczyk: dal (24)/2002 al (37)/2005. Skład komputerowy: Wiesława Cichosz: (0)/1996 Daniela Pigliapoco: od (1)/1996 Andrzej Morawski. Grupa doradców: Krystyna Jaworska: od (38)/2006 – Grzegorz Kaczyński: od (38)/2006 – Andrzej Litwornia: od (38)/2006 do (39)/2006 Andrzej Morawski: od (42)/2007 – Paweł Morawski: od (38)/2006 – Ewa Prządka: od (38)/2006 – (54)/ 2010. Kontakt: Biuletyn Informacyjny „Polonia Włoska” – Via Piemonte 117, 00187 Roma. Tel./Fax: (+39) 064814263 e-mail:biuletyn@polonia-wloska.org, fumiast@ gmail.com.

Redakcja PWBI (2011-2018) śp. Ewa Prządka, Anna Kwiatkowska. Skład komputerowy i łamanie: STUDIO EDO / Jędrzej Łoś. Dyrektor odpowiedzialny: Andrzej Morawski. Doradcy: Krystyna Jaworska, Grzegorz Kaczyński, Paolo Morawski Kontakt: Biuletyn Informacyjny „Polonia Włoska” – Via Piemonte 117, 00187 Roma, Tel./Fax: (+39) 064814263 e-mail:biuletyn@polonia-wloska.org, fumiast@ gmail.com.

Redakcja PWBI od drugiej połowy roku 2022: Maryla Radożycka, Anna Traczewska, Urszula Stafańska-Andreini, śp. Ewa Prządka. Skład komputerowy i łamanie: STUDIO EDO / Jędrzej Łoś. Dyrektor odpowiedzialny: Andrzej Morawski. Kontakt: Biuletyn Informacyjny „Polonia Włoska” – Via Piemonte 117, 00187 Roma. Tel./Fax: (+39) 064814263 e-mail:biuletyn@polonia-wloska.org, fumiast@ gmail.com.

Źródło: Związek Polaków we Włoszech [w:] Polonia Włoska, <https://www.gov.pl/web/wlochy/polonia>, [dostęp: 14.02.2023]; Wydawca Biuletynu, www.polonia-wloska.org/pl/wydawca-i-redaktorzy/, [dostęp: 15.02.2023].

⁸⁴ E. Budakowska, *Związek Polaków we Włoszech*, [w:] *Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, red. K. Dopierała, H. Fokciński, Bydgoszcz 2001, s. 129.

⁸⁵ Związek Polaków we Włoszech [w:] Polonia Włoska, <https://www.gov.pl/web/wlochy/polonia>, [dostęp: 22.02.2022].

Co dwa lata odbywają się wybory do władz ZPwW. Prezesem Związku od roku 2015 jest Urszula Stefańska-Andreini. Na XXVI Zjeździe ZPwW, 25 września 2021 r. po raz czwarty została wybrana jednomyślnie prezesem Związku i jednocześnie wybrano nowy Zarząd ZPwW składający się z 13 członków. Prezesem honorowym został: ks. Marian Burniak, a wiceprezesami: Elżbieta Maria Grzyb Faragli, Bożena Wróblewska, Renata Jachniewicz; z kolei sekretarzem została: Anna Barbara Pastuszka; a skarbnikiem: Gemma Cervini. Członkami zarządu zostali: ks. Marian Burniak, Anna Grabowska, Elżbieta Grzyb Faragli, Halina Lorenc-Antonangeli, Barbara Stasiowska-Randone, Joanna Heyman Salvadè, Maria Gratkowska-Scarlini, Elżbieta Paszkowska-Mancini, ks. Robert Danieluk, Pietro Rogacien, Maria Radożycka-Paoletti, Pietro Nolli; a Komisji Rewizyjnej: Ijola Hornziel-Martinelli, Joanna Waluto, Gabriele Ravanelli; zaś Komisji Pojednawczej: Krystyna Piechota, Jadwiga Chabros, Lucyna Pydyn⁸⁶.

W Rzymie prężnie działają polskie ośrodki, które popularyzują we Włoszech polską kulturę, tradycję, naukę oraz religię katolicką. Do takich polskich instytucji społeczno-kulturalnych, naukowych oraz religijnych należą: Papieskie Kolegium Polskie, Polski Papieski Instytut Kościelny, Papieski Instytut Studiów Kościelnych, Polski Instytut Historyczny, Stacja Naukowa Polskiej Akademii Nauk, Instytut Polski w Rzymie, Fundacja im. Margrabiny Janiny Umiaszowskiej, Polski Ośrodek Informacji Turystycznej oraz Kościół i Hospicjum św. Stanisława B.M. i Fundacja Jana Pawła II z Domem Polskim w Rzymie.

Jan Paweł II wspominał o niektórych z nich podczas audiencji z okazji poświęcenia Domu Polskiego (7 XI 1981), uzasadniając na tle historycznym rolę Rzymu dla Polski jako kulturowego ogniwa łączącego z innymi częściami świata: „A potem zaczął się stopniowo proces odwrotny, ku Rzymowi, zwłaszcza od czasu, gdy sługa Boży kardynał Hozjusz dostrzegł tutaj potrzebę zorganizowania dachu na głowę dla coraz liczniejszych pielgrzymów z dalekiego kraju. Potrzebę tę wiedzieli biskupi polscy i wielcy Polacy, zakładając tu stopniowo nowe placówki. Dzięki temu istnieje w Rzymie Papieskie Kolegium Polskie, Papieski Instytut Polski dla formacji duchowej, intelektualnej i kulturalnej polskich księży, a także Papieski Instytut Studiów Kościelnych. Istnieją też inne ośrodki dokumentacji i badań, żeby wymienić tylko Polski Instytut Historyczny.

⁸⁶ Związek Polaków we Włoszech [w:] Polonia Włoska, <https://www.gov.pl/web/wlochy/polonia>, [dostęp: 22.02.2022]; Rzym: Polonia włoska na XXVI zjeździe Związku Polaków we Włoszech, <https://www.polacywewloszech.com/2021/10/01/rzym-polonia-wloska-na-xxvi-zjezdzie-zwiazku-polakow-we-wloszech/> [dostęp: 18.02.2022].

Oczywiście, inne narody – stosownie do ich możliwości – mają tu swoje instytuty bardzo nieraz rozwinięte i słynne od dawna na świecie”⁸⁷. Dopowiedział też, że ten „ogromny skrót”, „wymiana listów między Rzymem, [...] a nowymi Kościołami (...) na okręgu ziemskim”, budowanymi na rzymskim fundamencie wiary, wnosi do powszechnej budowli Kościoła nowe wartości i świeżą krew. „Tak też kształtowała się historia Kościoła w Polsce i Kościoła powszechnego przez wkład Kościoła z Polski; a dzisiaj w tym planie należy umieścić Dom przy via Cassia i w tym świetle widzieć jego program i zadania”⁸⁸.

Papieskie Kolegium Polskie w Rzymie⁸⁹ (wł. „Pontificio Collegio Polacco”) jest najstarszym polskim religijnym ośrodkiem w Wiecznym Mieście. Jego początki sięgają wieku XVI, kiedy to nad Tybrem mieszkało wielu polskich studentów zachęconych sławą włoskich wszechnic, ale także atmosferą odnowy Kościoła po Soborze Trydenckim (1545-1563). Za pontyfikatu Grzegorza XIII zostały erygowane w Rzymie dla poszczególnych narodów liczne kolegia, czyli seminaria duchowne, przeznaczone do formacji przyszłych księży. Kolegium Polskie założył dnia 1 IX 1582 r. św. Filip Nereusz po uzyskaniu aprobaty papieskiej. Niestety, niebawem Kolegium przestało istnieć i przez prawie 200 lat w Rzymie nie było ośrodka przeznaczonego specjalnie do kształcenia polskiego duchowieństwa. Myśl o nim odżyła w okresie zaborów, kiedy to konieczność kształcenia przyszłych kapłanów była bardzo utrudniona lub wręcz zakazywana przez zaborców. Dlatego w połowie XIX w. Bogdan Jański, wraz ze swymi przyjaciółmi, założycielami Zgromadzenia Zmartwychwstańców, rozpoczęli szerzenie idei ponownego powołania Kolegium. Projekt mógł zostać zrealizowany dzięki wytrwałej postawie ks. Piotra Semenki CR, pierwszego przełożonego generalnego zakonu, dlatego papież Pius IX, erygował dnia 9 III 1866 r. Papieskie Kolegium Polskie w Rzymie, które rozpoczęło ponownie swoją działalność i istnieje do dziś. Niemal do II wojny światowej Kolegium było zarządzane przez księży zmartwychwstańców, a w latach 1948-1959 przez jezuitów, a następnie powierzone duchowieństwu diecezjalnemu. W 1959 r. rektorem został ks. Władysław Rubin, późniejszy pierwszy przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II⁹⁰.

⁸⁷ Jan Paweł II, *Niech ten dom*, s. 11-12.

⁸⁸ Tamże.

⁸⁹ Adres i kontakt: Piazza Remuria, 2A (Awentyn) 00153 Roma, <https://episkopat.pl/papieskie-kolegium-polskie-w-rzymie/>.

⁹⁰ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, Pelplin 2004, s. 339-340.

Prawie w ciągu całego istnienia Kolegium Polskiego mieszkali w nim nie tylko seminarzyści przygotowujący się do kapłaństwa, lecz także kapłani, którzy pogłębiali swe wykształcenie. Do końca lat 90. XX w. przebywało w nim ponad 400 alumnów, z których większość ukończyła wyższe studia specjalistyczne, uzyskując stopnie akademickie i tytuły naukowe w różnych dziedzinach nauk kościelnych⁹¹. Od połowy XX w. w Kolegium nie ma alumnów, gdyż była możliwość kształcenia gdzie indziej młodych polskich seminarzystów, lecz zamieszkują w nim kapłani przybyli z różnych diecezji w Polsce, by zdobywać wykształcenie na uniwersytetach kościelnych. Papieskie Kolegium Polskie, będąc rzymską instytucją i pozostając w zależności od Stolicy Apostolskiej, jest poddane władzy Kongregacji do spraw Wychowania Katolickiego i nadzorowi Konferencji Episkopatu Polski. Jest osobą prawną w porządku kanonicznym, ma status instytucji prawnie uznawanej przez Republikę Włoską⁹². W Kolegium Polskim pracują bracia Serca Jezusowego, którzy pracują także w Papieskim Instytucie Polskim i Domu Polskim Fundacji Jana Pawła II w Rzymie. W latach 2001-2007 rektorem Papieskiego Kolegium Polskiego był ks. Marek Stępień, następnie w latach 2007-2015 ks. prał. dr Tadeusz Karkosz, po którego nagłej śmierci funkcję rektora od 2016 do 2022 r. pełnił ks. Dariusz Drązek⁹³. Następnie w marcu 2022 r. Konferencja Episkopatu Polski mianowała na sześcioletnią kadencję nowego rektora Kolegium, jako instytucji kościelnej podległej KEP, tarnowskiego kapłana, ks. Jana Głowczyka, który wcześniej kierował m.in. pracą rzymskiego Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II (2000-2010) i pełni również funkcję administratora kościoła św. Stanisława BM w Rzymie (od 2009) oraz koordynatora Duszpasterstwa Polaków we Włoszech (od 2015)⁹⁴.

Następną polską instytucją w Rzymie jest Polski Papieski Instytut Kościelny (pierwotna nazwa to Papieski Instytut Polski). Potrzeba założenia Domu dla polskiego duchowieństwa wynikała ze specyficznej sytuacji politycznej ziem polskich pod zaborami. Wtedy Polska nie istniała na mapie ówczesnej Europy, a kształcenie kadry duchowieństwa było bardzo utrudnione, gdyż władze zaborcze zakazywały wysyłania kleryków, czy księży

⁹¹ W Kolegium Polskim przebywał wieloletni opiekun Polonii zagranicznej, późniejszy przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II abp Szczepan Wesoły.

⁹² W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 339-340, 341.

⁹³ Rzym: zmarł ks. prał. Tadeusz Karkosz, rektor Papieskiego Kolegium Polskiego, <https://www.niedziela.pl/artykul/19392/Rzym-zmarl-ks-pral-Tadeusz-Karkosz-rektor>, 2015-12-02, [dostęp: 22.02.2022].

⁹⁴ Nasi duchowni w gremiach Episkopatu, <https://rdn.pl/82585/nasi-duchowni-w-gremiach-episkopatu/>, [dostęp: 28.03.2022].

na studia za granicę. W tej sytuacji ówczesny biskup przemyski Józef Sebastian Pelczar, wraz z innymi biskupami: abp. Józefem Bilczewskim - metropolitą lwowskim, kard. Janem Puzyną – biskupem krakowskim, abp. Franciszkiem Albinem Symonem – biskupem plockim, ks. prał. Adamem Sapiehą z archidiecezji lwowskiej, ks. prał. Kazimierzem Skirmuntem z diecezji krakowskiej – rezydentem w Rzymie oraz o. Włodzimierzem Ledóchowskim SJ – generałem zakonu oo. jezuitów), widział potrzebę powołania domu dla księży w Rzymie, by umożliwić im podejmowanie studiów specjalistycznych. Przedstawiciele polskiego w Rzymie rozpoczęli starania, aby to dzieło urzeczywistnić. Dzięki nim Instytut został erygowany dekretem Kongregacji Konsystorialnej z dnia 19 III 1910 r. *Religioso Poloniae gentis*, pod nazwą Hospicjum Polskie (*Ospizio Polacco*). Dnia 13 VIII 1910 r. Kongregacja zaaprobowwała Statuty Hospicjum Polskiego, precyzując, że pozostanie ono pod zwierzchnictwem papieża, będzie miało kardynała protektora, a na jego czele będzie stał rektor wybrany przez biskupów polskich. Otwarcia Hospicjum Polskiego dokonał osobiście bp J. S. Pelczar 13 XI 1910 r. Mieściło się ono przy ul. Pietro Cavallini 38, w dzielnicy Prati di Castello, w budynku zakupionym od Zgromadzenia Sióstr św. Józefa Kalasantego. 31 XII 1910 r. papież Pius X zatwierdził regulamin Hospicjum. Jeszcze w 1910 r. mianowany został pierwszy rektor, którym został ks. Adam Potulicki, kapłan diecezji ołomunieckiej. Pierwszych 7 księży studentów zamieszkało w domu przy via Pietro Cavallini 38 w styczniu 1911 r. W zamyśle fundatorów – w odróżnieniu od już istniejącego Kolegium Polskiego – dom miał być przeznaczony dla wyświęconych już księży, którzy oprócz odbywania studiów mieli także poznawać rzeczywistość Kościoła z perspektywy Rzymu. Od samego początku jednym z głównych celów powołania Instytutu do istnienia było (jak to jest wyrażone w „Poufnym memoriale”), umożliwienie kontaktu polskiej hierarchii kościelnej ze Stolicą Apostolską. Instytucja miała także integrować księży z różnych zaborów i przygotować fundament nowej rzeczywistości Kościoła w Polsce po odzyskaniu niepodległości. Ponadto, miała być oparciem dla polskich biskupów, przybywających do Wiecznego Miasta. Król Włoch Wiktor Emanuel II dnia 6 X 1927 r. mocą dekretu nadał Instytutowi osobowość prawną. Z kolei 28 VII 1928 r. Kongregacja Seminariów i Studiów Uniwersyteckich zatwierdziła statut i regulamin placówki. Instytut otrzymał również status papieskiej instytucji nadając ostatecznie współczesną nazwą: Papieskiego Instytutu Polskiego w Rzymie⁹⁵.

⁹⁵ Z. Kiernikowski, *90-lecie Papieskiego Instytutu Polskiego w Rzymie*, KR, 2000, nr 125, s. 18; W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 344.

Tradycyjnie w Instytucie zamieszkuje Prymas Polski podczas swoich rzymskich pobytów. W Polskim Papieskim Kościelnym Instytucie mieszkają księża skierowani przez biskupów na studia kościelne do Rzymu. Obecnie placówka podlega Kongregacji ds. Duchowieństwa i Konferencji Episkopatu Polski. Instytut służył również księżom zatrzymującym się w Rzymie z racji różnych spotkań, zjazdów, konferencji itp., odbywających się na uniwersytetach czy innych instytucjach studiów i badań związanych z życiem i działalnością Kościoła. Instytut przyjmuje również duchownych, którzy przybywają do Rzymu jako pielgrzymi, a także świeckich zaangażowanych w różnych dziedzinach życia Kościoła. Tutaj odbywały się niektóre posiedzenia komisji wspólnej przedstawicieli watykańskiego Sekretariatu Stanu i przedstawicieli Episkopatu Polski, podczas których w drugiej połowie lat 80. XX w. omawiano sprawy relacji Kościoła i państwa. Instytut utrzymuje się dzięki życzliwości i wsparciu papieża i urzędów Stolicy Apostolskiej oraz trosce Episkopatu Polski. Przez wiele lat Instytut Polski był „rzymską” siedzibą Prymasa Tysiąclecia. Z Papieskim Instytutem Polskim związany był także papież Jan Paweł II, który odwiedził Papieski Kościelny Instytut Polski 5 XI 1980 r. Podczas minionych 90 lat istnienia Papieski Instytut Polski umożliwił pobyt w Rzymie ponad 500 księżom studentom, z których ok. 150 uzyskało doktoraty. Spośród wychowanków Instytutu ok. 49 otrzymało nominacje biskupie⁹⁶.

Po zakończeniu II wojny światowej w budynku Instytutu znalazło miejsce Seminarium Duchowne (wł. *Pontificio Seminario Polacco*) przeznaczone dla kleryków rekrutujących się z byłych żołnierzy, przeważnie z Anglii, którzy pragnęli zostać duchownymi. Po zakończeniu działalności seminarium, przez następne lata mieszkańcami Instytutu byli przeważnie księża, których losy wojny rzuciły na Zachód i którzy z różnych względów nie mogli powrócić do ojczyzny. Ze względu na skomplikowaną sytuację powojenną w Polsce niemożliwe było przysyłanie nowych księży studentów. Pierwsi po wojnie studenci z Polski przybyli do Instytutu po zmianach politycznych w październiku 1956 r⁹⁷.

W latach 1958-1987 r. rektorem został ks. Franciszek Mączyński z diecezji włocławskiej. Za jego kadencji, 21 czerwca 1977 r., do Instytutu przybyli bracia Serca Jezusowego, którzy pełnią również posługę w Domu Polskim Fundacji Jana Pawła II w Rzymie. Za kolejnego rektora ks. dra hab. Zbigniewa Kiernikowskiego (1987-2002) z

⁹⁶ Z. Kiernikowski, *90-lecie Papieskiego Instytutu Polskiego w Rzymie*, s. 19.

⁹⁷ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 345-346.

archidiecezji gnieźnieńskiej dodano dwa nowe piętra, poszerzając w ten sposób bazę mieszkaniową i polepszając warunki dla studentów. Z tego okresu pochodzi też mozaika w kaplicy, autorstwa o. Marca Rupnika SJ. Kolejnym rektorem został ks. dr Grzegorz Kaszak (2002-2008) z archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej, były pracownik Papieskiej Rady ds. Rodziny⁹⁸. Po nim rektorem został ks. Bogusław Kośmider (2008-2014) z archidiecezji przemyskiej. A 15. z rzędu rektorem Instytutu Polskiego (2014-) został ks. dr Adam Sycz z archidiecezji przemyskiej⁹⁹. O poprawne funkcjonowanie Instytutu dbają siostry służebniczki i bracia ze Zgromadzenia Braci Serca Jezusowego. W 2004 r. w Instytucie przebywało ok. 60 księży studentów i 5 pracowników Kurii Rzymskiej.

W styczniu 2010 odbywały się w Rzymie obchody 100-lecia istnienia Instytutu. W 100-letnim okresie istnienia Instytut gościł ok. 700 studentów, księży z Polski, m.in. ks. prof. Ryszard Rumianek i ks. prof. Waldemar Chrostowski, z których 46 zostało mianowanych biskupami, m.in. kard. Andrzej Deskur, kard. Józef Glemp, abp Stanisław Gądecki, abp Marian Gołębiowski, bp Jacek Jezierski, w tym także ostatni rektorzy¹⁰⁰.

Ściśle naukowy charakter posiada Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie¹⁰¹. Jest to polska placówka naukowo-badawcza i archiwum o charakterze dokumentacyjno-informacyjnym, zwłaszcza w zakresie dokumentacji archiwalnej Stolicy Apostolskiej, dotyczącej dziejów Kościoła i spraw polskich. Erygowany 8 IX 1958 r., zatwierdzony na prawach papieskich 17 XII 1970 r. Od 1974 roku mieści się przy Piazza B. Cairoli, 117 w Rzymie¹⁰². Powstał z inicjatywy kard. Stefana Wyszyńskiego oraz ojców jezuitów Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej, którzy w 1957 r. powołali o. Eugeniusza Reczka (1916-1971¹⁰³) do zorganizowania instytucji. Celem jej miało być gromadzenie i udostępnianie materiałów w postaci kopii i mikrofilmów dotyczących historii Kościoła katolickiego w Polsce oraz innych poloników, zarówno ze zbiorów watykańskich, jak i z innych źródeł. Utrudnione w owym czasie możliwości korzystania z Archiwum Watykańskiego były jednym z powodów powstania tej instytucji¹⁰⁴. Ks. Reczek w ramach

⁹⁸ Tamże, s. 346.

⁹⁹ Nowy rektor Polskiego Papieskiego Instytutu Kościelnego, <https://episkopat.pl/nowy-rektor-polskiego-papieskiego-instytutu-koscielnego/>, 22-07-2014 [dostęp: 22.02.2022].

¹⁰⁰ *Zarys historii Instytutu Polskiego w Rzymie*, OR, 32(2011), nr 3, s. 49.

¹⁰¹ Papieski Instytut Studiów Kościelnych (wł.: Pontificio Istituto di Studi Ecclesiastici), rektor: o. Henryk Drożdźiel SJ. Adres i kontakt: Piazza B. Cairoli 117, 00186 Roma, Włochy. Godziny otwarcia: poniedziałek – piątek 9.00 – 13.00, 16.00 – 19.00. 1-31.08.2023 – nieczynny. [dostęp: 22.02.2023].

¹⁰² Historia, <http://pisk.jezuici.pl>, [dostęp: 08.12.2015].

¹⁰³ *Śmierć O. Eugeniusza Reczka w Rzymie/La morte di padre Eugenio Reczek a Roma*, „Komunikaty”, 5(1971), nr 3, s. 4-8.

¹⁰⁴ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 347.

planowanych prac ośrodka wyjechał pod koniec 1957 r. za granicę z zadaniem zorientowania się w możliwościach i formach pozyskania archiwaliów polskich rozproszonych po wielu zbiorach zagranicznych, a zwłaszcza w archiwach Stolicy Apostolskiej. Zapoznał się równocześnie z organizacją podobnych instytucji w Europie Zachodniej i Stanach Zjednoczonych. Poszukiwania źródłowe rozpoczął od systematycznej kwerendy w archiwach watykańskich i Bibliotece Watykańskiej. W wyniku wstępnej umowy (grudzień 1962 r.), ojcowie jezuici podjęli się zorganizowania stałej placówki, której Prymas Polski zapewnił pomoc w staraniach o konieczne finanse. Przez pierwsze 10 lat siedziba Instytutu znajdowała się w centrum starożytnego Rzymu, przy via Mecenate 37¹⁰⁵. W roku 1970 Instytut uzyskał status Instytutu Papieskiego¹⁰⁶. Kopie materiałów Instytutu są też przekazywane do Polski, gdzie w 1976 r. utworzono jego filię, punkt konsultacyjny przy ul. Rakowieckiej 61 w Warszawie, przy jezuickim Wydziale Teologicznym (obecnie Collegium Bobolanum – Akademia Katolicka w Warszawie)¹⁰⁷. Spełnia on podobne zadania w ramach udostępniania źródeł archiwalnych (głównie ponad 7 tys. mikrofilmów i fotokopii)¹⁰⁸, repertoriów, katalogów i kartotek, informacji naukowej oraz pośredniczy w nawiązywaniu kontaktów i w różnorodnych formach wymiany¹⁰⁹.

Zgromadzone zbiory w formie kopii pochodzą nie tylko z samego Archiwum Watykańskiego, ale obejmują również polonika z placówek należących do różnych kongregacji watykańskich oraz pewną liczbę poloników z Biblioteki Watykańskiej. Rzymski PISK prowadzi też działalność wydawniczą. Ukazało się około sto publikacji drukowanych oraz kilka numerów periodyku naukowego „Informations”. W ramach PISK gromadzone są też spuścizny po instytucjach i wydawnictwach polonijnych i polsko-włoskich, kolekcje oraz zasoby osób prywatnych. Zbiór reprodukcji poloników, głównie ze zbiorów watykańskich liczy około trzech milionów klatek mikrofilmu, 40 tysięcy fotokopii lub fotografii. Większość reprodukcji znajduje się również w filii warszawskiej. Gromadzona jest również dokumentacja foto i fonograficzna. Księgozbiór liczy około 45 tys. tomów wydawnictw zwartych oraz zbiory specjalne jak starodruki, rękopisy. Charakterystyką zbioru są nauki kościelne i humanistyczne, zwłaszcza publikacje o

¹⁰⁵ Historia, <https://pisk.jezuici.pl/historia/> [dostęp: 11.02.2020].

¹⁰⁶ H. Fokciński, *Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie*, PWBI, 1996, nr 5, s. 12.

¹⁰⁷ *Papieski Instytut Studiów Kościelnych – Rzym, Punkt Informacyjny Warszawa/Pontificio Istituto di Studi Ecclesiastici a Roma, Centro d'Informazione a Varsavia*, Roma 1973, s. 6.

¹⁰⁸ Informacje mgr Anny Rzeźnickiej pracującej w punkcie konsultacyjnym PISK w Warszawie.

¹⁰⁹ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 347.

tematyce historycznej¹¹⁰. Na bieżąco gromadzonych jest około 120 tytułów czasopism polskich i obcych. Całość zbiorów prasy liczy około 2000 tytułów¹¹¹.

W 1963 r. Instytut poszerzył zakres swej działalności, stając się ważnym polskim ośrodkiem kulturalnym w Rzymie. Zaczęto gromadzić zbiory biblioteczne, otwarto czytelnię, regularnie odbywały się tam konferencje naukowe, odczyty, wystawy¹¹², prelekcje przeznaczone głównie dla Polaków przebywających lub studiujących w Rzymie. W 1965 r. Instytut podjął się edycji naukowej serii *Studia Ecclesiastica*, a trzy lata później serii *Życie i wiara*¹¹³.

Obok prac archiwalnych ważną pracą tego ośrodka było informowanie obcokrajowców o sytuacji Kościoła w Polsce i możliwej pomocy dla polskich studentów we Włoszech. Aktualnie Instytut współpracuje z ośrodkami naukowymi, zwłaszcza bibliotekami i archiwami oraz służy informacjami i zebranymi materiałami¹¹⁴. Owocem takiej współpracy z Fundacją J. S. Umiastowskiej oraz Instytutem Sztuki PAN w Warszawie, było opublikowanie pracy pt. „Polskie pomniki w świątyniach Rzymu – z serii Monumenta Poloniae in Italia”¹¹⁵.

Instytut współpracuje z ośrodkami naukowymi w kraju i za granicą. Placówka należy do Związku Polaków we Włoszech (ZPwW), podobnie jak Fundacja Rzymska im. J. S. Umiastowskiej. Instytut jest pełnoprawnym członkiem Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (MABPZ), tak samo jak wspomniana Fundacja Rzymska im. J. S. Umiastowskiej, Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II przy Fundacji Jana Pawła II oraz kościół i Hospicjum św. Stanisława B.M. Przedstawiciele instytucji, jako członkowie Konferencji uczestniczą w jej sesjach¹¹⁶.

Przez wiele lat od 1971-2018 r. ośrodkiem kierował o. dr Hieronim Fokciński SJ¹¹⁷. Obecnie, od 29 IX 2019 r. nowym rektorem Instytutu jest o. Henryk Drożdziel SJ. Instytut

¹¹⁰ *Wydawnictwa Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych/Le pubblicazioni del Pontificio Istituto di Studi Ecclesiastici*, PP, 1974, nr 6, s. 25-26.

¹¹¹ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 347.

¹¹² Przykładem może być wystawa otwarta przez kard. W. Rubina 12 VI 1981 r. o życiu i działalności (wydawnictwa i fotografie) kard. S. Wyszyńskiego. DPZ, 1981, nr 3/340, s. 440.

¹¹³ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 347.

¹¹⁴ I. Korzeniowski, *Polacy we Włoszech*, s. 135.

¹¹⁵ H. Fokciński, *Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie*, s. 12.

¹¹⁶ Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie, Stała Konferencja Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, <https://www.mabpz.org/instytucje/kraj-instytucje-mabpz/wlochy-instytucje-mabpz/papieski-institut-studiow-koscielnych-rzym>, [dostęp: 08.12.2015].

¹¹⁷ Ks. dr Hieronim Fokciński SJ (1937 w Mirowicach–2018 w Rzymie) – polski jezuita, filolog klasyczny, historyk, rektor Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie, relator w Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, wykładowca na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. W 1954 r. wstąpił do Towarzystwa Jezusowego. W latach 1959–1962 odbył studia filozoficzne w Krakowie, od 1962 do 1965

liczy kilku pracowników w Rzymie, gdzie pracuje od 2013 r. o. Lech Rynkiewicz SJ i o. Robert Danieluk SJ¹¹⁸, od 2004 r. pracownik Rzymskiego Archiwum Towarzystwa Jezusowego (*Archivum Romanum Societatis Iesu*) oraz w Punkcie Konsultacyjnym w Warszawie działającym przy bibliotece Collegium Bobolanum, którego kierownikiem jest mgr Anna Rzeźnicka¹¹⁹.

Kolejną placówką krzewienia kultury polskiej we Włoszech był Polski Instytut Historyczny w Rzymie (PIH). Erygowany 10 XI 1945 r., zatwierdzony przez władze włoskie w marcu 1946 r. Do grona założycieli należeli: ks. Walerian Meysztowicz - profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie i radca Ambasady RP przy Watykanie, Henryk Paszkiewicz - prof. Uniwersytetu Warszawskiego, Karolina Lanckorońska¹²⁰ -

studia teologiczne w Warszawie. Świecenia kapłańskie przyjął w 1964 r. W latach 1965–1970 studiował na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, najpierw filologię klasyczną, a następnie historię. W 1970 r. podjął studia z historii Kościoła na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie. Po śmierci o. Eugeniusza Reczka SJ objął w maju 1971 r. kierownictwo Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie. Z okazji otwarcia punktu konsultacyjnego w Warszawie w 1976 r. rozpoczął wydawanie biuletynu Instytutu „Informationes”. W 1978 r. uzyskał doktorat z historii na Uniwersytecie Warszawskim. W 1991 r. został mianowany konsultorem, a w 1992 relatorem Kongregacji do Spraw Kanonizacyjnych. Od 1994 r. był także wykładowcą w Studium tej Kongregacji. W ciągu prawie 20 lat pracy przygotował materiał dowodowy, który przyczynił się do ogłoszenia ok. 40 beatyfikacji i kanonizacji. Jest autorem ponad 200 publikacji naukowych. Był członkiem Associazione Archivistica Ecclesiastica, Commissione Internazionale per la Bibliografia dell'Archivio Vaticano, Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich na Zachodzie oraz Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie. W 2009 r. został odznaczony przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski za zasługi w upowszechnianiu wiedzy o historii Kościoła w Polsce, za popularyzowanie polskiej kultury oraz za działalność na rzecz społeczności polskiej we Włoszech. 11 VI 2013 r. otrzymał tytuł doktora honoris causa Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. W Uchwale Senatu napisano: „Ks. Fokciński jest zasłużony jako popularyzator badań naukowych na polu nauk humanistycznych i kościelnych w formie szeroko zakrojonej działalności edytorskiej. Współpracował z ośrodkami uniwersyteckimi oraz badawczo-naukowymi w Polsce i zagranicą, w udostępnianiu zasobów poloników”. Jego ciało spoczęło w grobowcu oo. Jezuitów na Cmentarzu Campo Verano. W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 411-412; o. Hieronim Fokciński SJ doktorem h.c., <https://jezuici.pl/2013/06/o-hieronim-fokcinski-sj-doktorem-h-c/>, [dostęp: 17.10.2018]; Włochy: Zmarł ks. dr Hieronim Fokciński SJ, Dyrektor Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie, <https://naszswiat.it/aktualnosci/wlochy-zmarl-ks-dr-hieronim-fokcinski-si-dyrektor-papieskiego-instytutu-studiow-koscielnych-w-rzymie/> [dostęp: 5.08.2018].

¹¹⁸ Papieski Instytut Studiów Kościelnych, <https://pisk.jezuici.pl/jezuici/>, [dostęp: 28.05.2023].

¹¹⁹ Punkt Konsultacyjny. Kierownik: mgr Anna Rzeźnicka, ul. Rakowiecka 61, 02-532 Warszawa, tel. (22) 542 88 86, email: pisk@jezuici.pl. Godziny otwarcia: poniedziałek – piątek 9.00 – 16.00. 1-31.08.2023 – nieczynny. W szczególnych, uzasadnionych przypadkach, po uprzednim uzgodnieniu, istnieje możliwość korzystania z zasobów Punktu Konsultacyjnego w innych terminach. <https://pisk.jezuici.pl/kontakt/>, [dostęp: 22.02.2022].

¹²⁰ Karolina Maria Adelajda Franciszka Ksawera Małgorzata Edina Lanckorońska z Brzezia herbu Zadora (1898-2002) – polska historyk i historyk sztuki, nauczycielka akademicka Uniwersytetu Jana Kazimierza, żołnierz Armii Krajowej, więzień obozu koncentracyjnego Ravensbrück, oficer prasowa 2. Korpusu Polskiego Polskich Sił Zbrojnych, po 1945 najszerzej rozpoznawalna działaczka Polonii we Włoszech, inicjatorka i współzałożycielka Polskiego Instytutu Historycznego w Rzymie, pisarka, członek założyciel Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie i członkini Polskiej Akademii Umiejętności. W latach 1917-1921 studiowała historię sztuki. Zajmowała się głównie twórczością Michała Anioła. W czasie II WŚ służyła w szeregach Związku Walki Zbrojnej, a następnie w AK. W maju 1942 r. aresztowała ją gestapo. Trafiała do obozu koncentracyjnego Ravensbrück, skąd została uwolniona 5 IV 1945 r. Po wojnie zamieszkała we Włoszech. Wniosła duże zasługi dla nauki polskiej na emigracji, po przejściach wojennych i obozowych

docent Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie oraz Józef Michałowski - dyrektor rzymskiej biblioteki Polskiej Akademii Umiejętności¹²¹. Do 1977 roku siedziba PIH znajdowała się przy via degli Scipioni 284 w Rzymie, a następnie przy via Virginio Orsini 19/9¹²².

Finansowanie działalności PIH umożliwiła Fundacja Lanckorońskich z Brzezia utworzona w 1967 r. przez Antoniego Lanckorońskiego i jego siostrę Karolinę z siedzibą we Fryburgu szwajcarskim poświęcona celom humanistyki polskiej. Fundacja przez lata umożliwiała polskim uczonym pracę badawczą w ośrodkach naukowych na Zachodzie¹²³. Rocznie przyznawano do 40 stypendiów na prace naukowe w Rzymie, Londynie, Wiedniu, Paryżu i innych miastach pracownikom naukowym z różnych uczelni w kraju. Stypendyści, którzy najczęściej przygotowywali się do doktoratów lub habilitacji, dzięki Fundacji mieli otwartą drogę do eksploracji bogatych archiwów, bibliotek czy muzeów na zachodzie Europy. Należy też wspomnieć o wysyłaniu przez Fundację książek z zakresu humanistyki wyższym uczelniom w kraju, według zgłaszanych potrzeb¹²⁴.

Po II wojnie światowej PIH promował polską naukę i kulturę na Zachodzie, niósł pomoc krajowi odciętemu od możliwości kontaktów z Europą i jej kulturą. Po okresie przygotowań, Instytut zaczął oddziaływać najpierw poprzez akcję odczytową. Rozpoczęła się ona u progu lat 50. XX wieku w wymiarze 8-10 odczytów rocznie, które każdorazowo gromadziły 30-40 osób duchownych i świeckich, nie tylko rodaków, ale także Litwinów, Słowaków, Ormian czy Włochów. Na spotkaniach prezentowano zwykle komunikaty naukowe, recenzje, informacje ogólne, wspomnienia pośmiertne oraz wygłaszano referaty o charakterze sprawozdania z bieżących badań. Z biegiem lat ta działalność zanikła, ożywiono zaś pracę badawczą i wydawniczą. W latach 50. i 60. XX wieku sprawozdania z zebrań wraz ze streszczeniem odczytu drukowane były w odrębnym biuletynie Instytutu „Relationes” i rozprowadzane bezpłatnie osobom prywatnym i instytucjom¹²⁵. PIH podejmował kwerendy w Archiwum Watykańskim, rozszerzał prace badawcze i

dołączyła do 2 Korpusu we Włoszech, gdzie roztoczyła opiekę nad polskimi studentami – żołnierzami. Gdy sytuacja polityczna uniemożliwiła im powrót do Polski zawdzięczają jej szansę studiowania na obczyźnie. W 1994 r. Lanckorońska ofiarowała kolekcję dzieł sztuki swego ojca: 37 obrazów - Zamek Królewski w Warszawie, ponad 500 zabytkowych obiektów - Zamek Królewski na Wawelu. Zmarła w 2002 r. w wieku 104 lat. A. Z. Judyccy, *Polonia. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000, s. 175; Historia, <https://fundacjalanckoronskich.org/historia/>, [dostęp: 17.09.2022].

¹²¹ I. Korzeniowski, *Polacy we Włoszech*, s. 133.

¹²² J. Kopiec, *Pięćdziesięciolecie PIH w Rzymie*, NP, 1995, t. 84, s. 388.

¹²³ R. Lewicki, *Polscy studenci-żołnierze we Włoszech 1945-47*, s. 11.

¹²⁴ *Śp. Karolina Lanckorońska*, KR, 2002, nr 192, s. 24.

¹²⁵ J. Kopiec, *Pięćdziesięciolecie*, s. 388.

działalność wydawniczą, utrzymywał współpracę z uczonymi z innych instytucji polskich na wychodźstwie.

Celem Instytutu była prezentacja polskiego wkładu do cywilizacji zachodniej. Placówka wydawała dwie serie źródłowe. Pierwsza z nich „Elementa ad Fontium Editiones”, to seria wydawnicza prezentująca źródła do dziejów dawnej Rzeczypospolitej, której w latach 1960-1992 Instytut opublikował 76 tomów. W tej serii wespół z prof. Walerianem Meysztowiczem (1893-1982), dostarczali badaczom w Polsce nieznanym tekstów źródłowych ze zbiorów zachodnioeuropejskich. Dużym osiągnięciem naczelnej redaktor i kierownik wydawnictwa „Elementa” Karoliny Lanckorońskiej było dotarcie do archiwum zamku krzyżackiego w Królewcu¹²⁶.

Druga to „Acta Nuntiaturae Polonae” zainicjowana w roku 1990. Do 1999 r. ukazało się 18 tomów z zamierzonych 60¹²⁷. Jej szczegółowy plan przedsięwzięcia określił o. Henryk Damian Wojtyska CP, profesor KUL, inicjator i moderator naukowy pierwszych 9 tomów serii (w latach 1985-1994 wiceprzewodniczący Polskiego Instytutu Historycznego). Następnym redaktorem serii był Lucjan Olech, latynista, współpracownik Instytutu¹²⁸.

W latach 1954-1985 PIH wydawał czasopismo „Antemurale”¹²⁹, poświęcone studiom z zakresu historii i literatury polskiej. Autorami prac byli badacze emigracyjni, którzy publikowali w językach: angielskim, francuskim i łacinie. Ukazało się łącznie 28 tomów¹³⁰.

W uzupełnieniu zadań Instytutu do tej znaczącej działalności naukowej, w oparciu o Fundację Lanckorońskich, pozostawały także inne zadania. Na wspomnienie zasługują prace popularyzatorskie, np. przeprowadzony w latach 1953-1954 drugi kurs historii Polski dla Polaków na poziomie licealnym. Do programu należało również przeprowadzenie stałych obchodów rocznic religijnych i narodowych, przede wszystkim 3 maja i 11 listopada¹³¹.

¹²⁶ I. Korzeniowski, *Polacy we Włoszech*, s. 134; J. Kopiec, *Wspomnienia o prof. Karolinie Lanckorońskiej*, OR, 2002, nr 12, s. 47-48.

¹²⁷ M. Sierotnik Mastrangelo, *Polski Instytut Historyczny w Rzymie*, [w:] *Polonia włoska. Słownik*, s. 94.

¹²⁸ I. Korzeniowski, *Polacy we Włoszech*, s. 134.

¹²⁹ K. Lanckorońska, *Polski Instytut Historyczny w Rzymie*, http://pau.krakow.pl/RocznikPAU_1992_93_Lanckoronska.pdf, [dostęp: 08.12.2015].

¹³⁰ M. Sierotnik Mastrangelo, *Polski Instytut Historyczny w Rzymie*, [w:] *Polonia włoska: słownik*, s. 93.

¹³¹ J. Kopiec, *Pięćdziesięciolecie*, s. 388.

Zasługi Lanckorońskiej dla nauki i kultury polskiej były zawsze doceniane przez ośrodki emigracyjne, czego jednym z wielu dowodów było nadanie jej doktoratu *honoris causa* w 1988 r. przez Polski Uniwersytet na Obczyźnie z siedzibą w Londynie (PUNO). Z kolei władze w kraju ignorowały jej działalność przez wiele lat. Po zmianach ustrojowych w Polsce zaczęły się mnożyć najwyższe wyróżnienia naukowe i państwowe¹³². Po śmierci Karoliny Lanckorońskiej w 2002 r. Polski Instytut Historyczny w 2003 r. został zlikwidowany, a jego zbiory biblioteczne i archiwalne przekazane do Biblioteki Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie¹³³.

Z kolei polskim instytutem badawczym z siedzibą w Rzymie jest Stacja Naukowa Polskiej Akademii Nauk w Rzymie¹³⁴. Jest ona jedną z sześciu stacji naukowych PAN za granicą, obok placówek w Berlinie, Brukseli, Kijowie, Paryżu i Wiedniu¹³⁵.

Powstała w 1927 r. jako Stacja Polskiej Akademii Umiejętności z inicjatywy Józefa Michałowskiego przy kościele św. Stanisława przy via delle Botteghe Oscure w wyniku porozumienia między PAU w Krakowie a metropolitą krakowskim abp. Adamem Stefanem Sapiehą. W rzymskim Hospicjum wynajęto 12 pomieszczeń, które posłużyły za bazę dla stworzenia Stacji Naukowej PAU w Rzymie. Michałowski, który przekazał swą rodzinną bibliotekę liczącą 4500 tomów, był do roku 1946 jej faktycznym kierownikiem¹³⁶.

Sama idea stworzenia polskiego ośrodka naukowego w Rzymie wywodzi się ze znacznie wcześniejszych czasów sięgających pontyfikatu Leona XIII. Po ogłoszeniu w roku 1881 decyzji o udostępnieniu do celów naukowych tajnych Archiwów Watykańskich, uczeni z całego świata, w tym także z Polski, ruszyli do Rzymu w poszukiwaniu źródeł do historii swych narodów. Z Krakowa do Wiecznego Miasta wyruszyła już w roku 1886 kierowana przez prof. Stanisława Smolkę pierwsza *Expeditio Romana*. Dwa lata później narodził się projekt założenia w Rzymie „polskiej stacji naukowej”¹³⁷.

¹³² Została doktorem *honoris causa* uniwersytetów: Jagiellońskiego (1983), Wrocławskiego (1990). Była członkiem reaktywowanej Polskiej Akademii Umiejętności (1990), otrzymała w 1991 od prezydenta RP Lecha Wałęsy Wielki Krzyż Orderu Polonia Restituta, a 12 VI 1998 r. w uznaniu jej zasług dla Kościoła udekorowana została przez Jana Pawła II Komandorią Orderu św. Grzegorza Wielkiego z Gwiazdą. K. Dopierala, *Lanckorońska Karolina*, [w:] *Polonia włoska: słownik*, s. 63.

¹³³ J. Wyrozumski, *Karoliny Lanckorońskiej wkład do badań nad historią Polski*, PKHN, 6 (2004), s. 67-77.

¹³⁴ Polska Akademia Nauk Stacja Naukowa w Rzymie (wł. Accademia Polacca delle Scienze – Biblioteca e Centro di Studi a Roma; ang. Polish Scientific Center in Rome), adres: via Vicolo Doria 2, 00187 Roma, Italia, <http://www.roma.pan.pl> [dostęp: 08.12.2015]; <https://rzym.pan.pl/pl/> [dostęp: 22.02.2022].

¹³⁵ Stacje naukowe PAN za granicą. Instytucja PAN [w:] www.instytucja.pan.pl [dostęp: 15.07.2022].

¹³⁶ PWBI, 1995, nr 1, s. 8.

¹³⁷ Stacja PAN w Rzymie, <http://www.roma.pan.pl/index.php/pl/o-nas/stacja-pan-w-rzymie>, [dostęp: 8.12.2015].

Do pomysłu powrócił w roku 1912 hr. Józef Michałowski, zamieszkały w Rzymie historyk i prawnik, który podarował PAU swój cenny rodzinny księgozbiór. W roku 1921 nastąpiło uroczyste przekazanie ulokowanej w wynajętych pomieszczeniach Hospicjum Akademii biblioteki liczącej kilka tysięcy tomów. Józef Michałowski przez lata i z wielkim zaangażowaniem sprawował opiekę nad Biblioteką Polską w Rzymie, był też faktycznym dyrektorem Stacji Naukowej (1927-1946), ostoi dla wznowionych w roku 1922 ekspedycji rzymskich. W 1938 r. Stację przeniesiono do obecnej siedziby, pobliskiego Pałacu Doriów przy Placu Weneckim, gdzie znalazła wygodne pomieszczenia dla znacznego już księgozbioru oraz dla organizowanych tam spotkań. II wojna światowa przerwała działalność Stacji, a hr. Michałowski zdołał dzięki osobistym staraniom zdeponować księgozbiór w Bibliotece Watykańskiej i ochronić go przed groźbą zarekwirowania. Po wojnie, wobec braku źródeł finansowania, przejściowy zarząd nad zbiorami bibliotecznymi sprawował brytyjski The Interim Treasury Committee for Polish Affairs (Tymczasowa Komisja Skarbu do Spraw Polskich). Polska odzyskała uratowane zbiory i majątek Stacji Naukowej w roku 1946. Konsekwencją restrykcji zastosowanych wobec Polskiej Akademii Umiejętności przez komunistyczne władze państwowe, było przejęcie Stacji rzymskiej przez nowopowstałą w 1952 r. Polską Akademię Nauk¹³⁸.

Stacja rozpoczęła pracę w trzech obszarach: naukowo-organizacyjnym, naukowo-kulturalnym i naukowo-badawczym, i na wszystkich tych trzech polach osiągnęła znaczące wyniki¹³⁹. Za cel główny stawia sobie promocję nauki polskiej we Włoszech i nauki włoskiej w Polsce, ułatwiając kontakty między uczonymi. W szczególności dba o realizację umów o współpracy między PAN a włoskimi instytucjami naukowymi (Consiglio Nazionale delle Ricerche i Accademia Nazionale dei Lincei). W 1980 roku poszerzono budynek Stacji o audytorium, w którym odbywają się odczyty, spotkania dyskusyjne i sesje naukowe znanych uczonych polskich i włoskich przede wszystkim w dziedzinie nauk społecznych i humanistycznych. Teksty wybranych referatów wygłaszanych na konferencjach, zaczęto drukować w zapoczątkowanej przez prof. Bronisława Bilińskiego włoskojęzycznej serii wydawniczej „Conferenze”, w ramach której do roku 2013 ukazało się 127 pozycji. Odczyty, które miały miejsce to m.in. w 1994 r. przez prof. Riccardo Picchio z Instytutu Orientalnego w Neapolu o III części *Dziadów*

¹³⁸ B. Biliński, *Stacja Naukowa Polskiej Akademii Nauk w Rzymie*, [w:] AP, Warszawa 1986, s. 183.

¹³⁹ Tamże.

A. Mickiewicza, Jerzego Kowalczyka z Instytutu Sztuki PAN o architekcie Guorino Guorinim, o recepcji w Polsce twórczości Antonia Fogazaara i inne¹⁴⁰.

Stacja troszczy się o włoskie polonika, czego przejawem stało się upamiętnianie rocznic pobytów polskich pisarzy, poetów i uczonych we Włoszech przez fundowanie pamiątkowych tablic. W ten sposób przypominano społeczności włoskiej szereg postaci z polskiej literatury, w których twórczości zapisały się inspiracje kulturą włoską. W trosce o włoskie polonika Stacja utrzymuje żywe kontakty z dawną i nową Polonią rzymską. W jej działalność angażuje się wiele osób. Stacja dysponuje biblioteką liczącą ponad 33 tys. tomów i ok. 500 tytułów czasopism, w tym 115 bieżących w językach polskim, włoskim i innych, z zakresu zwłaszcza historii Polski, dziejów języka i literatury polskiej, historii sztuki polskiej, wiedzy o starożytności, archeologii, filozofii, prawa historii, religii i Kościoła¹⁴¹.

W roku 1962 Stacja została członkiem Unione Internazionale degli Istituti di Archeologia, Storia e Storia dell'Arte - Międzynarodowej Unii Instytutów Archeologii, Historii i Historii Sztuki w Rzymie, zrzeszającej blisko 40 placówek naukowych włoskich i zagranicznych¹⁴². Dyrektor Stacji w latach 1992-2005, prof. Krzysztof Żaboklicki, był dwukrotnie wybrany przewodniczącym Unii (kadencje 1997-1999 i 1999-2001). Placówka rzymska, której dyrektorem po II wojnie w latach 1947-1950 został Kazimierz Bulas, zaczęła stopniowo odzyskiwać swą pozycję w rzymskim środowisku naukowym, a w latach 1956-1984 pod kierownictwem prof. Bronisława Bilińskiego rozwinęła szerzej swoją działalność podejmując trwającą po dzień dzisiejszy współpracę z Centro Nazionale delle Ricerche (Krajowa Rada Badań Naukowych) i Accademia Nazionale dei Lincei oraz z licznymi włoskimi uczelniami i instytutami naukowymi. Po blisko 25-letnim kierownictwem prof. Bilińskiego, stanowisko dyrektora zajmowali: doc. Tadeusz Rosłanowski, prof. Tadeusz Kaczorek, Krzysztof Żaboklicki, Elżbieta Jastrzębowska, Leszek Kuk i Piotr Salwa¹⁴³. Od stycznia 2022 r. dyrektorem oraz koordynatorem ds. nauki i kultury jest Agnieszka Stefaniak-Hrycko¹⁴⁴.

W czerwcu 1999 r. przy rzymskiej Stacji PAN powstała Sekcja Tłumaczy Polskich w Rzymie. Do celów, które stawiają sobie członkowie Sekcji, należy: krzewienie języka

¹⁴⁰ *Stacja naukowa Polskiej Akademii Nauk*, PWBI, 1995, nr 1, s. 8.

¹⁴¹ B. Biliński, *Stacja Naukowa*, s. 186.

¹⁴² *Stacja PAN w Rzymie*, www.rzym.pan.pl, [dostęp: 01.07.2022].

¹⁴³ B. Brózda, *75 lat Biblioteki Polskiej w Rzymie*, PWBI, 2002, nr 4, s. 6-7.

¹⁴⁴ Pracownicy, <https://rzym.pan.pl/pl/o-nas/pracownicy>, [dostęp: 22.02.2023].

polskiego, dbałość o jak najwyższą jakość wykonywanych usług, dążenie do poszanowania warunków pracy tłumacza i współpracy z pokrewnymi organizacjami w Polsce i we Włoszech. Sekcja powstała z dwóch powodów. Pierwszym z nich była chęć zacieśnienia współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy zawodowymi tłumaczami od dawna pracującymi w Rzymie. Druga przyczyna wiąże się z rosnącym znaczeniem sektora usługowego, przed którym stawiane są coraz większe wymagania. Dotyczą one jakości przekładu, gdyż rozwój wymiany i współpracy międzynarodowej w różnych dziedzinach wpływa na coraz szersze zapotrzebowanie na usługi translatorskie. Członkowie Sekcji wykonują również tłumaczenia przysięgłe łącznie z legalizacją dokumentów w polskim konsulacie lub w sądzie¹⁴⁵.

Stacja Naukowa PAN w Rzymie stanowi ważny polski akcent w rzymskim środowisku akademickim i punkt orientacyjny dla naukowców oraz badaczy przebywających we Włoszech, a w szczególności w Rzymie.

Z kolei najmłodszą polską placówką kulturalną podlegającą Ministerstwu Spraw Zagranicznych RP jest Instytut Polski w Rzymie¹⁴⁶. Ośrodek przejął rolę wydziału kulturalnego Ambasady RP w Rzymie. Jego celem jest poszerzanie wiedzy na temat Polski: kultury, sztuki, nauki, historii, gospodarki, polityki, socjologii. Instytut został otwarty 22 X 1992 r. Obowiązki dyrektora pełniła wówczas Justyna Guze, historyk sztuki, która zadbała o wystrój, wyposażenie placówki, a także zorganizowała cztery wieczory inauguracyjne. Następnym radcą kulturalnym i dyrektorem Instytutu był doc. Wojciech Tygielski (1993–1995), historyk z Uniwersytetu Warszawskiego, a od 20 X 1995 r. funkcję tę pełniła romanistka Elżbieta Jogała (1995–2001). Z kolei w latach 2001–2006 zastąpiła ją Małgorzata Furdal, a następnie w latach 2006–2012: Jarosław Mikołajewski, 2012–2016: Paweł Stasikowski, 2016–2018: Agnieszka Bender, 2018–2022: Łukasz Paprotny, a od 20 października 2022 – Adrianna Siennicka¹⁴⁷.

Zadaniem Instytutu jest promowanie i szerzenie kultury polskiej we Włoszech. Organizowane są wystawy, koncerty, spektakle teatralne, promocja polskich książek wydawanych we Włoszech, spotkania dyskusyjne, sympozja, pokazy filmów polskich reżyserów. Instytut stara się nie konkurować z rzymską Stacją PAN, ale z nią współpracować i wzajemnie się uzupełniać. Placówka ta organizowała spotkania m.in. z

¹⁴⁵ M. Ekes, *Sekcja Tłumaczy Polskich w Rzymie*, PWBI, 2000, nr 1(4), s. 20.

¹⁴⁶ Istituto Polacco di Roma, adres: Palazzo Blumenstihl via Vittoria Colonna 1, 00193 Roma, strona: <http://www.istitutopolacco.it>.

¹⁴⁷ Staff, <https://instytutpolski.pl/roma/informazioni-sullistituto-polacco/staff/>, [dostęp: 22.12.2022].

Wisławą Szymborską, Czesławem Miłoszem, Tadeuszem Różewiczem, Sławomirem Mrożkiem, Krzysztofem Zanussim. W dorobku Instytutu są także festiwale twórczości Zbigniewa Herberta w Sienie (2008), Czesława Miłosa w Wenecji (2011), Wisławy Szymborskiej w Bolonii (2016), Krzysztofa Kieślowskiego (2016) oraz od 2003 przegląd kultury polskiej festiwal Corso Polonia, który co roku odbywa się równolegle w siedzibie Instytutu oraz w prestiżowych placówkach kulturalnych Rzymu, np. w Halach Trajana. Instytut jest współorganizatorem tak ważnych imprez jak Biennale Sztuki w Wenecji, Biennale Architektury, Festiwal Romaeuropa, Mittelfest w Cividale del Friuli oraz niektórych festiwali filmowych¹⁴⁸. Ważnym polem działania jest wymiana naukowa i międzyszkolna profesorów, lektorów, stypendystów, według programu zawartego w polsko-włoskiej umowie kulturalnej. Przy Instytucie działa biblioteka oferująca książki, czasopisma i dzienniki, filmoteka, wideoteka i zbiór płyt¹⁴⁹.

Z kolei Fundacja Rzymska im. Margrabiny Janiny Z. Umiastowskiej¹⁵⁰ (wł. Fondazione Romana Marchesa J.S. Umiastowska) jest placówką naukowo-badawczą promującą we Włoszech naukę, kulturę i sztukę polską. Została powołana do życia 26 X 1944 r. dzięki zapisowi testamentowemu Janiny Zofii z Sadowskich zmarłej w 1941 r. w Rzymie, która w 1920 roku otrzymała z rąk papieża Benedykta XV tytuł margrabiny wdowie po Władysławie Umiastowskim zamożnym ziemianinie z Wileńszczyzny¹⁵¹. Janina Umiastowska była również założycielką Żemłosławskiej Fundacji Naukowej przy Uniwersytecie Wileńskim im. Stefana Batorego w 1922 r.¹⁵².

Celem ośrodka jest przede wszystkim wspieranie nauki i kultury polskiej, głównie poprzez udzielanie stypendiów, a także współpracę z innymi instytucjami. Fundacja promuje badania dotyczące stosunków polsko-włoskich oraz dokumentuje obecność i działalność Polaków we Włoszech, w tym także losów 2. Korpusu gen. Andersa. Owocem tych badań było zainicjowanie w 2000 r. własnej, stałej serii wydawniczej „Polonica

¹⁴⁸ *Instytut Polski w Rzymie*, PWBI, 1995, nr 2, s. 6.

¹⁴⁹ *Instytut Polski w Rzymie*, BSWP, 1996, nr 3, s. 27.

¹⁵⁰ Adres i kontakt: via Piemonte, 117 – 00186 Roma. Fundacja Rzymska im. J. Z. Umiastowskiej – Członek Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, <http://polonia-wloska.org/fondazione-romana-marchesa-j-s-umiastowska/> [dostęp: 08.12.2015].

¹⁵¹ *Instytut Polski w Rzymie*, BSWP, 1996, nr 10, s. 32.

¹⁵² Dnia 6 marca 1922 roku margrabina Janina Umiastowska podpisała akt założycielski Fundacji Żemłosławskiej, w którym ofiarowała Uniwersytetowi w Wilnie, wskrzeszonemu w 1919 roku przez Józefa Piłsudskiego po 87 latach od jego zamknięcia po powstaniu listopadowym, klucz majątków ziemskich obejmujący dobra w Żemłosławiu oraz cztery folwarki w powiatach oszmiańskim i nowogródzkim o łącznym obszarze prawie 4000 ha. J. Szudy, *Sto lat temu powstała Fundacja Żemłosławska*, PATPAU, 15(2022), nr 617, s. 1.

włoskie - Polonica in Italia". W serii tej ukazało się już 13 tomów, w tym 7 tomów w cyklu „Świadectwa-Testimonianze”¹⁵³.

Począwszy od lat 60. XX w. Fundacja przeznaczyła posiadane środki prawie wyłącznie na krótkie stypendia na pobyt we Włoszech, co umożliwiała szerokiej rzeszy młodych naukowców i działaczy kultury z kraju zetknięcie się z kulturą europejską i pogłębienie przygotowania zawodowego¹⁵⁴.

Fundacja udostępnia także swą siedzibę redakcji „Polonia Włoska. Biuletyn Informacyjny”, organu prasowego Związku Polaków we Włoszech, uczestnicząc od samego początku (od ponad 20 lat) w jego tworzeniu. Z budynku Fundacji przy via Piemonte 117 korzystają także inne zaprzyjaźnione instytucje polskie na ziemi włoskiej: wspomnianym wyżej Związek Polaków we Włoszech, Fundacja Muzeum Pamięci 2. Korpusu Polskiego we Włoszech, Stowarzyszenie Rodzin Polskich Kombatantów we Włoszech oraz Rzymskie Stowarzyszenie Włosko-Polskie AIPRO¹⁵⁵. W ostatnich latach dużo miejsca poświęcono w Biuletynie „Polonia Włoska” budowie i otwarciu Muzeum Pamięci 2. Korpusu (dawna nazwa Centrum Informacyjnego na Monte Cassino), którego inauguracja odbyła się w 2014 r.¹⁵⁶

Początkowo Fundacja dysponując skromnymi środkami finansowymi nie wykazywała działalności stypendialnej. Sytuację zmienił w 1968 r. nowy prezes, Emeryk Hutten Czapski (1897-1979), piastując to stanowisko aż do śmierci. Skierował Fundację w stronę przyznawania polskim naukowcom stypendiów na pobyt we Włoszech. W ciągu 10 lat jego prezesury z tej możliwości skorzystało ok. 250 osób¹⁵⁷. Ustalona polityka stypendialna była kontynuowana przez zarząd Fundacji także po jego śmierci. W latach 1968-1998 przyznano ogółem 470 stypendiów w zakresie szeroko pojętych nauk

¹⁵³ Fundacja Rzymska im. Margrabiny J. S. Umiastowskiej, <https://www.mabpz.org/instytucje/w-grupie/instytucje-mabpz-wszystkie/fundacja-rzymska-hrabiny-umiastowskiej>, [dostęp: 22.02.2022].

¹⁵⁴ S. Morawski, *Fundacja Rzymska im. Margrabiny J. S. Umiastowskiej*, [w:] *Polonia włoska. Słownik*, s. 39; *Fundacja Rzymska im. Margrabiny J. S. Umiastowskiej*, PWBI, 1996, nr 5, s. 12-13.

¹⁵⁵ Rzymskie Stowarzyszenie Włosko-Polskie AIPRO powstało 29 I 1997 r. Prezesem został Adam M. Gadowski, wiceprezesem Ijola Hornziel-Martinelli, sekretarzem Anna Jurasz-Schiavello, skarbnikiem Julita Hempel-Scaringi. Obecnie prezesem jest Ijola Hornziel-Martinelli. Spotkanie inauguracyjne Stowarzyszenia odbyło się 9 V 1979 r. w Audytorium Stacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk. Członkami honorowymi zostali: ks. Marian Burniak – wieloletni duszpasterz Polonii Włoskiej i aktualny prezes honorowy ZPwW, Jan Zdzisław Zaremba – żołnierz 2. Korpusu, Józef Natanson – artysta-malarz, żołnierz Sił Zbrojnych na Zachodzie. Źródło: <https://polonia-wloska.org/rzymskie-stowarzyszenie-wlosko-polskie-aipro/>, [dostęp: 13.06.2021].

¹⁵⁶ *Fundacja Rzymska im. Margrabiny J. S. Umiastowskiej*, BSWP, 1996, nr 10, s. 32.

¹⁵⁷ Życie i działalność Emeryka Hutten Czapskiego, <https://www.mabpz.org/publikacje-b/zycie-i-dzialalnosc-emeryka-hutten-czapskiego>, [dostęp: 04.10.2021].

humanistycznych i społecznych¹⁵⁸. Było to możliwe dzięki staraniom Czapskiego, który erygował w 1959 r. w Rzymie Hospicjum Związku Polskich Kawalerów Maltańskich¹⁵⁹. Stanowiło ono przystań dla ludzi kultury i nauki przeważnie z Polski na dobrych warunkach i niskich cenach utrzymania, co stanowiło duże udogodnienie¹⁶⁰. Dlatego warunkiem przyjęcia były rekomendacje z placówek naukowych. Gośćmi Hospicjum są przeważnie stypendyści instytucji naukowych polskich, włoskich oraz polskich działających na terenie Rzymu¹⁶¹. Od czasu założenia do 1997 r. przebywało w nim ok. 2 tys. osób., czyli przeciętnie ok. 53 osób rocznie. Administratorem Hospicjum był m.in. Adam Broż¹⁶². Dotychczas prezesami byli: Edmund Lelesz (1944-1963), Aniela Przeździecka (1963-1964), ks. prałat Edmund Miński (1964-1968). Działalność Fundacji, jak już było wspomniane, rozpoczęła się na większą skalę w 1968 roku pod kierownictwem Emeryka Huttena Czapskiego, prezesa w latach 1968-1979. Następnym prezesem od 1979 r. został Stanisław Morawski¹⁶³, który zmarł w 2019 r. w Rzymie.

Fundacja współpracowała przez wiele lat m.in. z Instytutem Sztuki PAN w sprawie inwentaryzacji nagrobków polskich w Rzymie i we Florencji co zaowocowało wydaniem 2 tomów w serii „Monumenta Poloniae in Italia” (1994 i 1999), dotyczących polskich nagrobków w kościołach Rzymu i polskich grobów na terenie cmentarzy w Wiecznym Mieście. Fundacja współdziałała także z Biblioteką Narodową w sprawie rejestracji i katalogowania starych druków dotyczących Polski. W ramach współpracy z Biblioteką Narodową i Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych dokonano rejestracji i

¹⁵⁸ Ewa Prządka (1945-2022) – dziennikarka radiowa (w Polskim Radio 2 od początku lat 90.), autorka licznych rozmów z przedstawicielami świata kultury. Była absolwentką Wydziałów Pedagogiki oraz Filologii Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego. Od lat 90. współpracowała z Fundacją Rzymską im. J. S. Umiastowskiej, Związkiem Polaków we Włoszech oraz jako redaktor z Biuletynem Informacyjnym „Polonia Włoska”. Zgromadzone w tym czasie materiały - wywiady Ewy Prządki z polskimi artystami, kombatantami i duchownymi we Włoszech oraz źródłowe archiwalia dotyczące losów Polaków w tym kraju - złożyły się na pięciotomowe wydawnictwo „Świadectwa – Testimonianze”. Źródło: <https://www.polskieradio.pl/8/404/Artykul/2954189,Ewa-Przadka-wspomnienie-dziennikarki-radiowej-Dwojki>, [dostęp: 10.05.2022]. E. Prządka, *Świadectwa-Testimonianze*, s. 8.

¹⁵⁹ Tamże, s. 7.

¹⁶⁰ S. Morawski, *Hospicjum Związku Polskich Kawalerów Maltańskich*, [w:] *Polonia włoska. Słownik*, s. 50.

¹⁶¹ A. Broż, *Hospicjum ZPKM*, BIPW, 1996, nr 3, s. 6.

¹⁶² S. Morawski, *Hospicjum Związku Polskich Kawalerów Maltańskich*, s. 50.

¹⁶³ Stanisław August Morawski (1922-2019) - legenda polskiej emigracji, zaangażowany w dziesiątki inicjatyw polonijnych i historycznych. Do Włoch przybył w latach 50. XX w. Jeden z założycieli Związku Polaków we Włoszech. Przez lata członek i działacz Fundacji Rzymskiej im. J. Z. Umiastowskiej; przez wiele lat jej prezes. Współzałożyciel powstałego w 1962 r. Centro Esperienze Internazionali, ośrodka pomocy dla Polaków (stypendia, wysyłka książek do kraju, kontakty naukowe polsko-włoskie) oraz w 1973 roku wraz z Wandą Gawrońską, Centro Incontri e Studi Europei, o podobnej działalności. W 2010 r. odznaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. Źródło: Stanisław August Morawski, <https://www.mabpz.org/postaci-mabpz-b/stanislaw-august-morawski>, [dostęp: 22.02.2023].

katalogowania starych druków związanych z Polską w licznych bibliotekach rzymskich. Do tej pory zostały wydane katalogi trzech bibliotek. Należy tu wspomnieć, że Fundacja brała udział w pracach przygotowawczych edycji „Słownika bibliograficznego Polaków we Włoszech”¹⁶⁴.

Po 1989 r. w Polsce na skutek zmian politycznych powstały liczne, nowe i atrakcyjne możliwości stypendialne dla polskich naukowców. Wówczas zarząd Fundacji uznał za celowe przeznaczenie posiadanych środków na finansowanie prac dokumentacyjno-badawczych na temat „Polacy we Włoszech w XX wieku”¹⁶⁵, w ścisłej współpracy z Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych, Związkiem Polaków we Włoszech oraz wieloma organizacjami polonijnymi we Włoszech¹⁶⁶.

Biblioteka Fundacji specjalizuje się w polonikach włoskich. Gromadzone są też publikacje włoskie jak i krajowe. Opracowano dotychczas polonika w bibliotekach: Alessandrina, Angelica, Casnatense, Corsiniana, Pontificia Facolta Teologica Marianum, rzymskiej Stacji PAN, Vallicelliana, częściowo Bibliotece Vaticana¹⁶⁷. Fundacja brała udział w pracach przygotowawczych edycji „Słownika bibliograficznego Polaków we Włoszech”.

Fundacja przywiązuje dużą wagę do inicjatyw, które przyczyniają się do wydobywania na światło dzienne tego, co w okresie wieloletniego zniewolenia kraju było przemilczane lub zafałszowane przez propagandę komunistyczną¹⁶⁸.

Fundacja Rzymska im. J. S. Umiastowskiej została pełnoprawnym członkiem Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie w 1998 r., podobnie jak Papieski Instytut Studiów Kościelnych oraz Kościół i Hospicjum św. Stanisława B. M. w Rzymie. Przedstawiciele instytucji, jako członkowie Konferencji, uczestniczą w prawie każdej sesji. Fundacja była także jednym ze współorganizatorów XXXVI Sesji

¹⁶⁴ Fundacja Rzymska im. J. Z. Umiastowskiej – Członek Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, <http://polonia-wloska.org/fondazione-romana-marchesa-j-s-umiastowska/>, [dostęp: 8.12.2015].

¹⁶⁵ E. Prządka, *Świadectwa-Testimonianze*, s. 9.

¹⁶⁶ S. Morawski, *Fundacja im. Margrabiny J. S. Umiastowskiej*, s. 39.

¹⁶⁷ Tenże, *Rejestracja poloników we Włoszech*, [w:] *Ślady Polskości Polonia i emigracja w świetle badań i źródeł historycznych*, red. D. Nałęcz, Warszawa 1999, s. 204; *Fundacja Rzymska im. Margrabiny J. S. Umiastowskiej*, PWBI, 1996, nr 5, s. 12-13.

¹⁶⁸ E. Prządka, *Świadectwa Testimonianze*, s. 10.

Konferencji, która odbyła się w 2008 r. w Rzymie¹⁶⁹. Należy też do Związku Polaków we Włoszech, podobnie jak Papieski Instytut Studiów Kościelnych.

Z kolei dla promowania turystyki z Włoch do Polski powołany został przez Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki (obecnie: Ministerstwo Sportu i Turystyki) Polski Ośrodek Informacji Turystycznej w Rzymie¹⁷⁰. Inauguracja biura w Rzymie odbyła się 13 X 1995 r. Głównym zadaniem ośrodka była promocja na włoskim rynku polskich regionów i ich walorów turystycznych. Ośrodek rozwijał współpracę z polskimi i włosko-polskimi towarzystwami działającymi na terenie Włoch. Częstość wzbogacał ich działalność, urozmaicając spotkania i imprezy kulturalne materiałami ilustracyjnymi ukazującymi różne regiony geograficzne kraju¹⁷¹. Uczestniczył w wielu spotkaniach z przedstawicielami włoskich biur podróży, którym prezentowane były oferty turystyczne polskich partnerów, a także jest obecny na targach turystycznych. Ośrodek dysponował filmami turystycznymi, które poprzez włoską agencję DIFI rozpowszechniane były w szkołach, instytucjach, klubach, a także w telewizji regionalnej. Niektóre formy promocji Polski były organizowane z Instytutem Polskim i Biurem Radcy Handlowego w Rzymie¹⁷².

Obecnie na terenie Włoch działa Zagraniczny Ośrodek Polskiej Organizacji Turystycznej w Rzymie (wł. Ufficio Turistico Polacco)¹⁷³. Polska Organizacja Turystyczna posiada 16 takich ośrodków, które tworzone są w krajach perspektywicznych dla rozwoju turystyki przyjazdowej do Polski. Zagraniczne Ośrodki Polskiej Organizacji Turystycznej powoływane są w celu realizacji zadań statutowych Polskiej Organizacji Turystycznej. Do ich zadań należy promocja Polski w dziedzinie turystyki oraz rozwój polskiego systemu informacji turystycznej za granicą. Dyrektorem Ośrodka w Rzymie jest Barbara Minczewska¹⁷⁴.

¹⁶⁹ Fundacja Rzymska im. J. Z. Umiastowskiej, Stała Konferencja Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, <https://www.mabpz.org/institucje/w-grupie/institucje-mabpz-wszystkie/fundacja-rzymska-hrabiny-umiastowskiej>, [dostęp: 08.12.2015].

¹⁷⁰ R. Cetnarski, *Polski Ośrodek Informacji Turystycznej*, PWBI, 1996, nr 3, s. 4.

¹⁷¹ E. Budakowska, *Polski Ośrodek Informacji Turystycznej*, [w:] *Polonia włoska*, s. 94-95; *Działalność Polskiego Ośrodka Informacji Turystycznej w Rzymie. Wypowiedź dyrektora Ośrodka Ryszarda Cetnarskiego*, PWBI, (2)1997, nr 4, s. 25.

¹⁷² R. Cetnarski, *Polski Ośrodek*, s. 4.

¹⁷³ Ufficio Turistico Polacco, via G.B.Martini, 6 00198 Roma, www.polonia.travel/it, tel. +39-06 482-70-60, roma@pot.gov.pl.

¹⁷⁴ Zagraniczne Ośrodki Polskiej Organizacji Turystycznej, <https://www.pot.gov.pl/pl/o-pot/struktura-organizacyjna/zagraniczne-osrodki-pot/zagraniczne-osrodki-polskiej-organizacji-turystycznej>, [dostęp: 22.02.2022].

Następną polską enklawą w Rzymie jest Kościół i Hospicjum św. Stanisława B. M.¹⁷⁵ przy via delle Botteghe Oscure 15 w Rzymie jest najstarszą polską placówką i ośrodkiem duszpasterskim poza granicami Polski. Został założony z inicjatywy kard. Stanisława Hozjusza i ustanowiony przez papieża Grzegorza XIII w 1578 roku. Jest siedzibą Missio cum cura animarum dla Polaków przebywających w diecezji rzymskiej. Tak, jak w minionych wiekach, tak i dzisiaj, jest centrum duszpasterskim, społecznym i kulturalnym dla Polaków mieszkających w Wiecznym Mieście i dla polskich pielgrzymów przybywających z kraju i ze świata. Kościół pw. św. Stanisława stanowi centrum duszpasterstwa polskiego w Rzymie. Od roku 1948 do 2003 przy kościele istniał również Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Emigracyjnego i Polonijnego¹⁷⁶.

Kościół i Hospicjum św. Stanisława B.M. jest pełnoprawnym członkiem Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (MABPZ), podobnie jak Fundacja im. J. Z. Umiastowskiej i Papieski Instytut Studiów Kościelnych. Przedstawiciele instytucji, jako członkowie Konferencji uczestniczą w jej sesjach¹⁷⁷.

3. Troska papieża o Polonię

Wybór ks. Karola Wojtyły na tron papieski było niewątpliwie wydarzeniem epokowym i dla większości dużym zaskoczeniem. Otworzył on nowy rozdział w stosunkach Polaków z Rzymem, ale i Włochami. O tym fakcie i łączności z „ojcowizną” papież zapewnił wieczorem w dniu wyboru, kiedy wyszedł na balkon bazyliki świętego Piotra i wygłosił pierwsze przemówienie do wiwatujących tłumów: „Najdostojniejsi kardynałowie powołali nowego biskupa Rzymu. Powołali go z dalekiego kraju, z dalekiego, lecz zawsze tak bliskiego przez łączność w wierze i tradycji chrześcijańskiej”¹⁷⁸. A 23 października, nazajutrz po inauguracji pontyfikatu powiedział do zgromadzonych w Auli Pawła VI Polaków: „Niełatwo jest zrezygnować z powrotu do Ojczyzny, <<do tych

¹⁷⁵ Kościół i Hospicjum św. Stanisława B.M. (wł. Chiesa di San Stanislao V. M. dei Polacchi), via delle Botteghe Oscure, 15 00186 Roma, tel. + 39 06 679 53 47 faks +39 06 679 01 69, email: parafiaroma@gmail.com, <https://duszpasterstwopolakowwrzymie.com/>. Msze św. niedzielne: 7:15*, 8:30, 10:00, 11:00, 12:00* oraz 18:00. (* – nie ma Mszy od lipca do połowy września). Msze św. w dni powszednie: 7:15 oraz 18:30.

¹⁷⁶ Duszpasterstwo Polaków w Rzymie, <https://duszpasterstwopolakowwrzymie.com/>, [dostęp: 22.02.2022].

¹⁷⁷ Kościół i Hospicjum św. Stanisława B.M., Stała Konferencja Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, <https://www.mabpz.org/institucje/w-grupie/institucje-mabpz-wszystkie/kosciol-i-hospicjum-sw-stanislaw-b-m>, [dostęp: 08.12.2015].

¹⁷⁸ Jan Paweł II, *Z dalekiego kraju* (Pierwsze pozdrowienie skierowane do wiernych, Watykan, Bazylika Św. Piotra, Balkon Błogosławieństw, 16 X 1978), [w:] tenże, *Nauczanie papieskie*, oprac. E. Weron, A. Jaroch, t. 1, 1978, Poznań-Warszawa 1987, s. 1.

pól umajonych kwieciem rozmaitym, posrebrzanych pszenicą, pozłacanych żytem» - jak pisze Mickiewicz - do tych gór i dolin, i rzek i jezior, do tych ludzi umiłowanych, do tego Królewskiego Miasta - ale skoro jest taka wola Chrystusa, trzeba ją przyjąć. Więc przyjmuję»¹⁷⁹.

W wigilię świąt Bożego Narodzenia 1980 r. Jan Paweł II w przemówieniu do Polaków mieszkających w Rzymie (wigilijne spotkania z rzymską Polonią stały się tradycją pontyfikatu), stwierdził, że zalicza się do Polonii włoskiej. Wskazując na specyfikę Polonii rzymskiej - „ponieważ Rzym jest miastem pielgrzymów” - Jan Paweł II sam o sobie mówił w ten, zabarwiony humorem i pewnym dystansem do samego siebie. Charakteryzując ją zaznaczył, że Polonia rzymska jest bardzo elastyczna z natury rzeczy. Dodał, że Polonia rzymska w Wiecznym Mieście pielgrzymów staje się coraz bardziej liczna, kiedy przybywają tam Rodacy z kraju, czy z emigracji. Wspomniał, że Polonia rzymska jest stale otwarta na przyjęcie gości, aby czuli się tutaj jak w domu¹⁸⁰. Papież wypowiedział się również o związkach z rodakami na świecie i swojej uniwersalnej misji wszystkim narodom. Zawarł w niej radość z rozbrzmiewanego częściej w Rzymie polskiego języka¹⁸¹.

W 1981 r. Jan Paweł II mówił o pogłębieniu relacji Polski z Watykanem: „Teraz, gdy za przedziwnym zrządzeniem Opatrzności na rzymskiej stolicy świętego Piotra zasiada Polak, wydaje się rzeczą oczywistą, iż te zakorzenione w historii więzy naszego Kościoła i narodu z Rzymem powinny doznać szczególnego pogłębienia i nabierać takich wymiarów, jakie odpowiadają naszym czasom, dzisiejszym potrzebom Kościoła powszechnego, Kościołów lokalnych, w danym zaś wypadku potrzebom Kościoła w

¹⁷⁹ 15- lecie pontyfikatu Jana Pawła II, KR, (12)1993, nr 97, s. 8.

¹⁸⁰ „Ja do tej Polonii rzymskiej także się po cichu zaliczam. Nie mogę tego mówić zbyt głośno, bo wtedy mógłbym mieć do czynienia z innymi narodowościami. Zwłaszcza tymi, którzy tutaj są u siebie. Ale na tyle na ile można to czynić, robię to i na razie, Bogu dzięki, żadnych konfliktów z gospodarzami Rzymu ani też z innymi grupami narodowymi, z pielgrzymami nie było. Ufam, że dalej nie będzie”. Jan Paweł II, *Polski oplatek u Ojca świętego* (Przemówienie podczas spotkania wigilijnego z Polakami, Watykan, 24 XII 1980), w: tenże, *Nauczanie papieskie*, oprac. E. Weron, A. Jaroch, red. F. Kmiotek, t. 3, 1980, cz. 2, Poznań-Warszawa 1986, s. 893.

¹⁸¹ „Będąc z woli Bożej następcą świętego Piotra na rzymskiej stolicy, pragnę z jednakową miłością i jednakowym oddaniem służyć tak Kościołowi powszechnemu w jego uniwersalnej wspólnotce, jak i wszystkim narodom i ludom, każdemu człowiekowi. Nie muszę jednak ukrywać tego szczególnego związku, jaki mnie łączy i który głęboko odczuwam z Kościołem i narodem, z którego wyszedłem, ze wszystkimi moimi rodakami, zarówno żyjącymi w ojczyźnie, jak i poza nią. Cieszę się więc, gdy wśród wielojęzycznych tłumów przybywających do Rzymu i na spotkania z Papieżem, rozbrzmiewa także nasz język ojczysty, a muszę powiedzieć z własnego doświadczenia, że dzięki Bogu słyszy się go tutaj coraz częściej i głośniej”. Jan Paweł II, *Niech ten dom*, s. 1, 11-12.

Polsce, a także naszego narodu i kraju, potrzebom duchowym każdego pielgrzyma, który tu przybywa”¹⁸².

W związku z wyborem papieża wielokrotnie zwiększała się liczba Polaków przyjeżdżających do Rzymu. Corocznie do Watykanu docierało ok. 40 tys. pielgrzymów z Polski, co stanowiło 4% wszystkich turystów odwiedzających Rzym. Na Placu św. Piotra podczas audiencji stosunkowo blisko papieskiego tronu, był specjalny polski sektor. Polacy mieli też swoje przywileje i niepisane prawo do pierwszeństwa przy zakupie biletów „bacciamano”, zwanych popularnie „ucałowaniem ręki”, miejscówek w pierwszym rzędzie. Audiencje generalne, specjalnie z Polakami, były organizowane najczęściej w Sali Klementyńskiej Pałacu Apostolskiego¹⁸³.

Przybywające do Rzymu regularne grupy pielgrzymów, zrodziły potrzebę powołania ośrodka w pobliżu Watykanu. Wynajęto zatem specjalny gmach przy via Pfeiffer 13. Kard. Władysław Rubin, protektor Polonii, poparł inicjatywę powołania ośrodka „Corda Cordi”¹⁸⁴. Zwiększyła się także liczba duchownych z Polski studiujących na włoskich uczelniach katolickich co pozwoliło na zacieśnienie kontaktów między polskimi a włoskimi środowiskami kościelnymi¹⁸⁵.

Jan Paweł II mówiąc o Rzymie, używał określenia „miejsce pielgrzymstwa polskiego”¹⁸⁶: „W tym ogólnoludzkim, ogólnochrześcijańskim znaczeniu pielgrzymowania, czy też żeby użyć Mickiewiczowskiego słowa „pielgrzymstwa”, jest jakieś szczególne nasze, polskie pielgrzymstwo i pielgrzymowanie, przybywanie z Ojczyzny do miejsca, które jest dla nas święte, tak jak jest święte to miejsce dla tylu innych ludzi, dla tylu innych chrześcijan, dla tylu katolików z całego świata”¹⁸⁷.

¹⁸² Tamże.

¹⁸³ W. Krzyżanowski, *Przepelniona łódź*, PT, 1988, nr 31, s. 10.

¹⁸⁴ B. Zajączkowska, *Kapelan na Campingu*, QV, 2001, nr 13, s. 23.

¹⁸⁵ S. Bielański, *Polska diaspora we Włoszech*, s. 360.

¹⁸⁶ Określenie „pielgrzymstwo” pochodzi z dzieła *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego* A. Mickiewicza (1832). Autor opisał dzieje ludzkości z naciskiem położonym na aspekt wolności. W tym utworze Polska była jedynym narodem, który nie uległ zniewoleniu, opowiadając się za tolerancją religijną i swobodą w zakresie zamieszkiwania ziem polskich przez mieszkańców innych narodowości. W drugiej części przedstawiona jest rzeczywistość emigracyjna. W kolejnych przypowieściach, napisanych na wzór przypowieści biblijnych, wykladał Mickiewicz koncepcję mesjanizmu, przedstawiając emigrację polską jako wykonawczynię nowej epoki. Wieszcz widzi w emigrantach polskich „apostołów wolności”, przeciwstawiając ich innym nacjom, które obciąża licznymi wadami: brakiem poświęcenia, pogonią za pieniędzmi, egoizmem. J. M. Rymkiewicz, D. Siwicka, A. Witkowska, M. Zielińska, *Mickiewicz. Encyklopedia*, Warszawa 2010; Z. Stefanowska, *Historia i profesja. Studium o «Księgach narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego» Adama Mickiewicza*. Warszawa 1962.

¹⁸⁷ Jan Paweł II, *Wasz dar oddaję Bogu, ażeby służył ludziom*, przemówienie podczas poświęcenia Domu Polskiego, Rzym, 8 XI 1981 r., OR, 1981, nr 10, s. 13-14.

Obecność polskiego papieża w Watykanie miała dla Polaków we Włoszech duże znaczenie. Jan Paweł II znacząco wpłynął na proces konsolidacji i odnajdowanie swojej tożsamości przez Polonię włoską. Ma ona specyficzny charakter, zarówno pod względem ilościowym jak i jakościowym, jest niezbyt liczna i rozsiana o całym terytorium Italii. Emigranci z Polski byli skłonni twierdzić, że Włosi dlatego jeszcze ich nie wyrzucili ze swojego kraju, bo papież jest Polakiem, cieszącym się wśród nich ogromnym autorytetem moralnym. Dla migrantów znaczenie papieża miało charakter psychologiczny. Wypowiadali się o nim z ogromną życzliwością, szacunkiem i podziwem połączonym niekiedy z poczuciem winy wynikającej z własnego statusu nielegalnego pobytu i pracy „na czarno” w zawodach najmniej poważnych: „Ojcu świętemu przynosimy tylko wstyd”. Emigranci byli jednak przekonani, że papież miał do nich życzliwy stosunek¹⁸⁸.

Duże znaczenie miały tu także tradycyjne kontakty papieża z polskimi emigrantami podczas „opłatka” w okresie Świąt Bożego Narodzenia¹⁸⁹. Za każdym razem spotkania te gromadziły liczną rzeszę Polaków. Na przykład w 1985 r. w tego typu uroczystości brało udział ok. 3 tys. osób; była to głównie Polonia rzymska, ale też grupa ok. 2300 uchodźców z kraju, którzy w przejściowych obozach i hotelach rzymskich oczekiwali na dalszą emigrację¹⁹⁰. W 1988 r. ks. Andrzej Duczkowski na audyencję wigilijną zorganizował 9 autokarów z ok. 1000 rodaków z obozów dla uchodźców z Latiny i Capui¹⁹¹.

W przeprowadzonej ankiecie przez Barbarę Cieślińską w czerwcu 1991 r. wzięło udział 62 Polaków przebywających we Włoszech w trzech skupiskach nowej emigracji w Rzymie, Latynie i Capui. Respondenci zostali zapytani o opinię na temat roli papieża w ich życiu i innych emigrantów z Polski. Najczęściej dla emigrantów obecność papieża-Polaka miała znaczenie prestiżowe, wpływała na ich poczucie dumy narodowej. Oto charakterystyczne wypowiedzi: „Jestem dumny z tego faktu, jedyny autorytet i duma”; „Jest naszą chlubą, jestem szczęśliwa, że mogłam być bardzo blisko papieża i że były ucałowane moje dzieci przez tak wielkiego człowieka. Myślę także, że sytuacja Polski dużo

¹⁸⁸ B. Cieślińska, *Polacy we Włoszech - oblicza nowej emigracji*, s. 42.

¹⁸⁹ Fragment jednego z przemówień papieża z tej okazji: „Pragnę dziś w sposób szczególny pozdrowić Polaków mieszkających w Rzymie i we Włoszech, którzy przybyli a nasze przedświąteczne - rzecz można opłatkowe spotkanie. Cieszę się i dziękuję, że podtrzymujecie ten piękny polski zwyczaj łamania się opłatkiem i składania sobie życzeń. Ten zwyczaj łączy w sobie znak i słowo. [...]”. *Katecheza podczas audyencji generalnej i opłatka z Polakami 19.12.2001*, OR, 23(2002), nr 2, s. 21.

¹⁹⁰ DPZ, 1986, nr 2/159, s. 418.

¹⁹¹ DPZ, 1988, nr 2/167, s. 345.

zależy od tego, że papież jest Polakiem”¹⁹². Następnie w wypowiedziach pojawiały się treści mówiące o moralnym i duchowym oddziaływaniu papieża: „Podtrzymuje na duchu, pewne oparcie duchowe i moralne”. Część osób odpowiadała lakonicznie, ograniczając się do stwierdzenia, że znaczenie papieża jest „duże”. Podobnie część osób dostrzegła związek pomiędzy obecnością Jana Pawła II a stosunkiem Włochów do Polaków (znaczenie praktyczno-instrumentalne): „Dobrze nas traktują i darzą zaufaniem”. Niektórym wypowiedziom towarzyszyło myślenie w kategoriach narodowych: „Jest Polakiem i jak wszyscy Polacy tęskni za ojczyzną”; „Jednoczy wszystkich Polaków, zbliża nas do Polski”. Zaledwie co dziesiąty respondent stwierdził, że wpływ papieża na ich życie we Włoszech jest niewielki lub żaden. Natomiast tylko jedna osoba uważała, że obecność papieża-Polaka jest niekorzystna dla polskich migrantów we Włoszech, ponieważ „Włosi mają negatywny stosunek do Kościoła”¹⁹³.

Ankietowane kobiety częściej, w porównaniu z mężczyznami, podkreślały znaczenie praktyczne papieża dla ich życia we Włoszech. Mężczyźni natomiast częściej wskazywali na znaczenie narodowo-integrujące¹⁹⁴. Dla respondentów o wykształceniu podstawowym i zasadniczym zawodowym papież miał przede wszystkim znaczenie „duże” oraz „praktyczne”. Najrzadziej zaś miał znaczenie „moralno-duchowe”. Respondenci z wykształceniem średnim najczęściej wskazywali na znaczenie „prestżowe” oraz „praktyczne” lub „żadne”. Jeśli chodzi o respondentów z wykształceniem pomaturalnym i wyższym, podkreślali oni przede wszystkim znaczenie „moralno-duchowe” oraz „prestżowe”. Żaden spośród badanych emigrantów z wyższym wykształceniem nie stwierdził, że obecność papieża Polaka w jego sytuacji nie ma znaczenia. Równocześnie nikt z tej grupy nie mówił o znaczeniu papieża w kategoriach praktyczno-instrumentalnych¹⁹⁵. Duży wpływ na postrzeganie roli papieża miało miejsce pobytu imigrantów we Włoszech. Migranci przebywający w Rzymie podkreślali duchowe i moralne znaczenie osoby papieża oraz rolę praktyczną. Respondenci z Łatyny odpowiadali najczęściej lakonicznie: „Duże znaczenie”, następnie podkreślali aspekty prestiżowe bądź o znaczeniu „niewielkim”, czy „żadnym”. Dla badanych przebywających

¹⁹² B. Cieślińska, *Znaczenie Papieża-Polaka dla polskich emigrantów w Italii*, „Ethos”, 1993, nr 21/22, s. 355.

¹⁹³ Tamże, s. 355.

¹⁹⁴ Tamże, s. 356.

¹⁹⁵ Tamże, s. 357

najdalej od Watykanu, w Capui, papież miał znaczenie prestiżowe, integrujące i praktyczne¹⁹⁶.

Podsumowując odpowiedzi na pytanie o znaczenie Jana Pawła II w życiu polskich emigrantów we Włoszech należy stwierdzić, że większość badanych (77%) postrzegało je jako pozytywne. Nikt spośród ankietowanych nie wskazał, iż wybrał Włochy ze względu na obecność papieża-Polaka. Dla niektórych emigrantów pobyt we Włoszech stał się niepowtarzalną okazją do lepszego poznania i zrozumienia roli, jaką odgrywał Jan Paweł II we współczesnym świecie¹⁹⁷.

Jan Paweł II był z Polonią bardzo blisko związany. Odwiedzał ją, spotykał się z jej przedstawicielami, pomagał jej. Przypominał rodakom na emigracji, że więź z Ojczyzną była i jest dla nich źródłem duchowej siły. Nie zadowalał się wzniosłymi słowami, ale działał. Kiedy należało w dostojny sposób przekazać przechowywane na emigracji insygnia władzy państwa polskiego prezydentowi wolnej Polski Lechowi Wałęsie, papież zorganizował ich transport do kraju. Połączył istniejące na Zachodzie środowiska polonijne, które tworzyły tzw. Polonię Wolnego Świata z Polakami ze Wschodu. Były to dwa odmienne światy, choć stanowiły „dwa skrzydła” Polonii zagranicznej w ujęciu papieża (wschodnie i zachodnie)¹⁹⁸, które budując swój obraz na własnych przeżyciach i doświadczeniach z czasów komunizmu, żywiły względem siebie wiele urazów, obarczając się nawzajem zarzutami.

Papież Jan Paweł II, gdy odwiedzał poszczególne kraje – zwłaszcza te, w których była liczna emigracja polska – umieszczał w programie pielgrzymek spotkania z Polakami i w przemówieniach do rodaków poruszał zasadnicze problemy emigracji. Gdy w styczniu 1979 roku rozpoczął on swoje podróże apostołskie do różnych krajów świata i z tej okazji zaczął spotykać się w nich z miejscową Polonią, okazało się, że uniwersalizm jego papieskiego urzędu w niczym nie zmienił faktu, iż jest on nadal Polakiem, któremu leżą na sercu sprawy własnego narodu w kraju i na emigracji i że wszędzie daje on temu wyraz w zdecydowany i jasny sposób. W ciągu swego pontyfikatu Jan Paweł II odbył 104 podróże zagraniczne i odwiedził ponad 130 krajów. Spotkania z Polonią i Polakami za granicą miały miejsce w 46 krajach. Miało to miejsce w 19 krajach europejskich, USA (dwukrotnie) i Kanadzie, 8 krajach Afryki i 9 Ameryki Południowej. Ponadto spotkał się z

¹⁹⁶ Tamże, s. 357

¹⁹⁷ Tamże, s. 358.

¹⁹⁸ Jan Paweł II, *Z miłości Kościoła i Ojczyzny*, przemówienie w Watykanie, 26 X 1995 r., OR, 17(1996), nr 1, s. 56-57.

Polakami w Japonii, Australii, w Nowej Zelandii, a pod koniec pontyfikatu także w Gruzji i w Kazachstanie. W spotkaniach z nim uczestniczyli Polacy jeszcze z innych krajów niż wyżej wspomniane. W Brukseli obecni byli Polacy z Holandii i Luksemburga, a na Litwie i Łotwie – z Białorusi i z Rosji. W Kazachstanie, podczas nabożeństwa w stolicy kraju, Astanie, papież zwrócił się w języku polskim do pielgrzymów z Uzbekistanu, Tadżykistanu, Kirgistanu i Turkmenistanu. W spotkaniach tych brały udział także inne grupy narodowościowe, w pewien sposób powiązane z Polakami, jak np. Litwini, Łotysze, Ukraińcy, Słowacy, Jugosłowianie, Węgrzy i inni. W sumie Jan Paweł II podczas wspomnianych spotkań, ale także w Rzymie, dokąd Polacy z różnych krajów świata przybywali, wygłosił ponad 70 przemówień, poruszając w nich żywotne problemy Polonii i emigracji¹⁹⁹.

W 1990 roku Jan Paweł II zaprosił do Rzymu Polonię z całego świata na pierwsze wspólne spotkanie, które stworzyło dogodny klimat do wzajemnego poznania i zrozumienia. W tej historycznej konferencji „Kraj – Emigracja” w Watykanie, 29 X 1990 r. po raz pierwszy wzięli udział Polacy z byłego Związku Sowieckiego i innych krajów komunistycznych. Papież podkreślił wtedy, że choć wiele razy spotykał się z Polakami w Rzymie i na świecie, to tamto spotkanie było wyjątkowe i pionierskie, ponieważ razem zgromadziła się Polonia, Polacy zamieszkali zagranicą oraz przedstawiciele z Kraju. Było to szczególne spotkanie, bo został nawiązany pierwszy oficjalny kontakt z Polonią i Polakami całego świata było wynikiem nowej sytuacji, w jakiej znalazła się Polska, Europa i cały świat. Papież przypomniał wówczas słowa, które wypowiedział do Polaków w Londynie 30 V 1982 r.: „Nie można o was myśleć, wychodząc od pojęcia <<emigracja>>; trzeba myśleć, wychodząc od rzeczywistości „<<Ojczyzna>>”²⁰⁰. Mówił dalej, że więź z Ojczyzną była i jest dla Polonii siłą duchową, głęboko zakorzenioną w sercach, tradycjach, rodzinach, w kulturze. I choć rodacy opuścili tę Ojczyznę, to nie przestali być Polską, częścią szczególną Polski. Bolała ich jednak ta „fizyczna nieobecność”, bo byli w jakimś sensie poza Polską. Papież stwierdził, że dzięki Bogu, jest to już przeszłość, a rodacy mogli powiedzieć, że te więzy z Ojczyzną nabrały nowego życia. Dodał jeszcze, że

¹⁹⁹ R. Dzwonkowski, *Papież Jan Paweł II do Polonii i Polaków za granicą, 1979-2003. Przemówienia, listy, telegramy*, Ząbki 2007, s. 55.

²⁰⁰ Jan Paweł II do Polonii i Polaków, konferencja „Kraj – Emigracja” w Watykanie, 29 X 1990 r., <http://www.emigracja.chrystusowcy.pl/index.php/jp-ii-do-polonii-i-polakow/3543-61-wyjtkowe-spotkanie-kraj-emigracjaq-watykan-29-x-1990> [dostęp: 8.12.2015]; Papież Jan Paweł II, Słowo podczas audiencji Konferencja Kraj-Emigracja, Rzym 1990, <http://swp4.wspolnotapolska.org.pl/imprezy/impreza/Zjazdy-Polonii-i-Polakow-z-Zagranicy,22.html> [dostęp: 8.12.2015].

o Polonii już nie będzie trzeba mówić z bólem: „Polacy nieobecni fizycznie, nie mający racji” za co trzeba gorąco dziękować Bogu, Panu historii, dziejów człowieka i narodów, bo Polonia znów odczuwa bliskość tej Ojczyzny²⁰¹. Papież wypowiadając się w Anglii do tamtejszej Polonii zastąpił określenie „emigracja” pojęciem „ojczyzna”, bo bardzo dobrze rozumiał sens tych słów, że to jest Polska „wyrwana”, która żyje poza granicami państwa.

Podczas rzymskiego spotkania dla Polonii w 1990 Jan Paweł II zwrócił szczególną uwagę na Polaków poza Polską, którzy nie byli emigracją, bo sytuacja powojenna odłączająca Kresy Wschodnie od Polski zastała ich już poza nowymi granicami polskiej macierzy. Byli to delegaci Polaków zamieszkałych na Litwie, Łotwie, Białorusi, Ukrainie, w Czechosłowacji, na Węgrzech i w Rumunii, którzy zechcieli uczestniczyć w spotkaniu Polonii i Polaków²⁰². Na tej samej audiencji Jan Paweł II wspominając o zachodzących w Europie zmianach politycznych mówił o szczególnym wkładzie Polaków w przemianę oblicza Europy²⁰³. Mówca wyraził swoje bardzo osobiste uczucia, przywołując myśl

²⁰¹ Jan Paweł II do Polonii i Polaków, konferencja „Kraj – Emigracja” w Watykanie, 29 X 1990 r., <http://www.emigracja.chrystusowcy.pl/index.php/jp-ii-do-polonii-i-polakow/3543-61-wyjtkowe-spotkanie-kraj-emigracja-watykan-29-x-1990> [dostęp: 08.12.2015]; Papież Jan Paweł II, Słowo podczas audiencji Konferencja Kraj-Emigracja, Rzym 1990, <http://swp4.wspolnotapolska.org.pl/imprezy/impreza/Zjazdy-Polonii-i-Polakow-z-Zagranicy,22.html> [dostęp: 08.12.2015].

²⁰² Papież dowodził: „[...] W wyniku przemian dokonujących się w tych krajach mogą oni po raz pierwszy brać udział w takim spotkaniu. Jest to moment wzruszający dla mnie osobiście i dla wszystkich nas tu obecnych. Kto by pomyślał o takiej możliwości jeszcze kilka lat temu? Do nich kieruję gorące słowa powitania, cieszę się wspólnie z nimi i razem z nimi dziękuję Bogu serdecznie za upragniony dar tego spotkania. Wasza historia nacechowana jest tragizmem. Zachowaliście jednak wiarę ojców. Łączy was tradycja wieloletniej, heroicznej walki o utrzymanie własnej narodowości. Jesteście bogaci doświadczeniami lat walki o zachowanie i umocnienie swej tożsamości. Nigdy nie zapomnieliście o Ojczyźnie dzięki waszemu przywiązaniu do polskiej tradycji i legendarnemu wprost patriotyzmowi. Raduję się więc niezmiernie waszą radością, że możecie tu być. Wspomnijmy na tym miejscu żywą wiarę tych, którzy za te wartości cierpieli i za nie ponieśli śmierć”. Źródło: Polacy spoza Polski, którzy nie są emigracją, <http://www.emigracja.chrystusowcy.pl/index.php/jp-ii-do-polonii-i-polakow/3544-62-polacy-spoza-polski-ktorzy-nie-s-emigracj> [dostęp: 08.12.2015].

²⁰³ „[...] Nasze wysiłki nie poszły na marne i dzisiaj zbieramy już owoce, jak choćby to dzisiejsze wspólne spotkanie. Jednakże nowe sytuacje wymagają nowych postaw, które rodzą się ze spokojnych przemyśleń. Winniśmy wzmacniać naszą tożsamość narodową, nie wolno nam zapominać, kim jesteśmy i gdzie są nasze korzenie. Winniśmy czuć się zawsze jedną wspólnotą, niezależnie od tego, gdzie są nasze domy i miejsca pracy. Jesteśmy odpowiedzialni za rozwój naszej kultury i nauki, ale nie możemy też zapomnieć, że należymy do wielkiej wspólnoty narodów, że korzystamy z ich dorobku i osiągnięć. Inne narody też chcą ubogacać się, czerpiąc z naszego skarbcza. Możemy być dumni z tego, co mamy. Dlatego tam bardzo ważne jest, by czuć się Polakiem, mieć świadomość polskich korzeni, które sięgają tysiąca lat, a czerpią swą siłę z chrześcijańskiej wiary i europejskiej kultury. Świadomość tych związków, a zarazem świadomość wartości własnej kultury pomogą nam właściwie ocenić samych siebie i zwiększą poszanowanie kultury innych narodów. Jesteśmy odpowiedzialni za Polskę, za to, co ona stanowi, za to, co od niej otrzymaliśmy i otrzymujemy”. Źródło: Szczególny wkład Polaków w przemianę oblicza Europy, <http://www.emigracja.chrystusowcy.pl/index.php/jp-ii-do-polonii-i-polakow/3545-63-szczegolny-wklad-polakow-w-przemian-oblicza-europy> [dostęp: 08.12.2015].

Cypriana K. Norwida: „Ojczyzna to nasza wspólna Matka, to nasz wielki zbiorowy obowiązek. Jesteśmy za nią odpowiedzialni”²⁰⁴.

W kontaktach Jana Pawła II z Polonią na świecie widać silny i wyrazisty akcent w duchu zaangażowania na rzecz Polski i Polaków w świetle pamięci o Ojczyźnie i poczuciu więzów oraz przynależności do polskiego dziedzictwa historycznego i kulturalnego. O tym wymiarze wyraził się kiedyś sam Ojciec Święty: „[...] Polaków można znaleźć we wszystkich miejscach świata, na wszystkich kontynentach i chyba prawie wszystkich krajach. Takie już jest, można powiedzieć, nasze posłannictwo, żebyśmy byli wśród narodów ziemi”²⁰⁵.

Opisując Polonię w trakcie spotkania z członkami Fundacji Jana Pawła II 27 VI 1985 r. papież mówił, że emigracja polityczna dążyła do odbudowy domu – Ojczyzny, że przychodziła z pomocą Ojczyźnie w chwilach niebezpieczeństwa oraz wzbogacała kulturę polską²⁰⁶. Ten sam aspekt podkreślał również podczas spotkania z lotnikami polskimi z Wielkiej Brytanii (Rzym, 16 X 1980) z okazji 40-lecia bitwy o Monte Cassino (Rzym, 1984).

Występujące od XIX wieku masowe zjawisko emigracji Polaków, ze zmiennym nasileniem w różnych okresach czasu, po wejściu Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku znów uaktywniło się. Na pytanie, czy emigrantom można pomóc zachować ich tożsamość

²⁰⁴ Określenie ojczyzny jako matki Polaków powtórzył wielokrotnie, uzasadniając nim swoje stwierdzenie o długu wobec niej. „Bo wobec Ojczyzny – powiedział w Kolumbii – zaciąga się dług, tak samo jak zaciąga się dług wobec rodziny, wobec rodziców” (Bogota 1986). Bezpośrednio po swoim wyborze na Stolicę Piotrową powiedział do rodaków z kraju i zagranicy: „Miłość do ojczyzny nie ma nic wspólnego z ciasnym nacjonalizmem czy szowinizmem. Jest prawem ludzkiego serca. Jest miarą ludzkiej szlachetności – miarą wypróbowaną wielokrotnie w ciągu całej naszej niełatwej historii” (Rzym, 23.10.1978). Źródło: Szczególny wkład Polaków w przemianę oblicza Europy, <http://www.emigracja.chrystusowcy.pl/index.php/jp-ii-do-polonii-i-polakow/3545-63-szczegolny-wklad-polakow-w-przemian-oblicza-europy> [dostęp: 08.12.2015].

²⁰⁵H. Fokciński, *III Sympozjum Biografistyki Polonijnej*, KR, 1998, nr 117, s. 10.

²⁰⁶ Jan Paweł II argumentował: „Charakterystycznym rysem polskiej emigracji było to, że często nabywali prawa do nowej ojczyzny poprzez ofiarę i poświęcenie, a nierzadko własną krwią wylewaną za wolność <<waszą>>, wiążąc z nią zawsze nadzieje na wolność <<naszą>>. Swoją samoświadomość budowali rodacy w ogromnej większości nie tyle na pojęciu <<emigracja>>, co na rzeczywistości <<Ojczyzna>>. Dokonywało się to na różnych poziomach świadomości. Czasem rzeczywistość <<Ojczyzna>> sprowadzała się do miejsca pochodzenia i związków rodzinnych. Wtedy myśleli o zbudowaniu tam takiego domu, do którego można by kiedyś powrócić i żyć z godnością. W wypadkach emigracji politycznej chodziło o odzyskanie lub odbudowę Domu-Ojczyzny godnej ludzkiego życia wszystkich obywateli. Także i tych, którzy o powrocie nie myśleli, nie opuszczała na ogół myśl i troska o dom, który opuścili. W takim duchu żyli i w takim duchu pracowali dla dobra i rozwoju krajów, w których znajdowali gościnę. Takiego ducha starali się przekazać swoim synom i córkom, którzy przejęli i zachowali w większości wypadków patriotyzm ojców i matek, co uwidoczniło się i uwidacznia zwłaszcza w momentach ciężkich kryzysów i niebezpieczeństw zagrażających Ojczyźnie ich pochodzenia. Nieocenione są także zasługi emigracji w tworzeniu i pomnażaniu naszej kultury w świecie i w dawaniu świadectwa o Polsce: jaką była i jaką być powinna”. Jan Paweł II, *Świadectwo naszej solidarności*, przemówienie do przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Watykanie, 27 VI 1985 r., OR, 6(1985), nr 6-7, s. 27.

religijną i narodową, próbowano dać odpowiedź podczas dwudniowego sympozjum „Etos współczesnej emigracji w nauczaniu papieża Jana Pawła II” zorganizowanego przez Fundację Jana Pawła II w Rzymie w dniach 20–21 IX 2006 r. Planowano omówić zagadnienia, na podstawie których można opracować wskazania dla duszpasterzy polskich, sprawujących posługę wśród emigracji. Pokolenie emigracji o założeniach politycznych z okresu po zakończeniu II wojny światowej, wypracowało tzw. etos niepodległościowy. Emigracja ta zakończyła się po upadku komunizmu w kraju. Wielu zastanawiało się, czy dla emigracji, o założeniach ekonomicznych, można opracować i zaproponować etos jako wskazanie do organizowania życia społecznego i religijnego. Jako punkt wyjścia przyjęto nauczanie Jana Pawła II i jego wypowiedzi do emigracji i Polonii²⁰⁷.

W dniach 23-25 X 2015 r. odbywał się w Rzymie Zjazd Europejskiej Unii Wspólnot Polonijnych. Bp Wiesław Lechowicz, delegat Konferencji Episkopatu Polski (KEP) ds. Duszpasterstwa Emigracji Polskiej w przesłaniu do uczestników napisał, że Jan Paweł II podczas swych licznych spotkań z Polakami pod różną szerokością geograficzną „przywoływał w swych wystąpieniach obraz ziemi rodzinnej, zwracał uwagę na rolę narodu, przypominał jego dzieje, wzywał do zachowywania języka ojczystego, troski o dziedzictwo przodków i losy przyszłych pokoleń. Można powiedzieć, że Jan Paweł II ukazywał Polakom Polskę jako <<dar i zadanie>>”.²⁰⁸

W przemówieniu Jana Pawła II do Polaków w Chile (Santiago de Chile), 4 IV 1987 r., papież mówił o różnych generacjach polskiej emigracji jako wielkiej rodzinie Polaków w świecie²⁰⁹.

W swoich przemówieniach papież uzasadniał poczucie dumy z posiadania „wielkiego dziedzictwa polskiego ducha i polskiej kultury” oraz potrzebę jego ochrony w szczególny sposób przez Polonię światową, jak np. 10 XI 1979 r. w Rzymie²¹⁰. Z kolei do

²⁰⁷ *Etos współczesnej emigracji polskiej w świetle nauczania papieża Jana Pawła II*, red. Sz. Wesoly, Rzym 2007.

²⁰⁸ M. Kotas, *Kraj – Emigracja. 25 lat później*, NO, (89)2015, nr 45, s. 42-43.

²⁰⁹ Głosił: „Jest już pewnego rodzaju tradycją, że w czasie moich pielgrzymek spotykam się także z rodakami przebywającymi w danym kraju. Niekiedy jest to dawna emigracja, czasem bardzo dawna, często emigracja niepodległościowa, związana z losami II wojny światowej. Spotykam również rodaków, którzy niedawno opuścili Ojczyznę, także tych, którzy przebywają poza krajem czasowo, z racji różnego rodzaju umów o pracę. W spotkaniach biorą niekiedy udział i tacy, którzy nie władają językiem polskim, czasem wcale go nie znają, a przecież czują się związani z wielką wspólnotą, z wielką rodziną, jaka stanowią Polacy na całym świecie, wywodzący się z tego samego pnia, zakorzenionego w Ojczyźnie”. Źródło: *Wielka rodzina Polaków w świecie*, <http://www.emigracja.chrystusowcy.pl/index.php/jp-ii-do-polonii-i-polakow/3542-60-wielka-rodzina-polakow-w-wiecie> [dostęp: 08.12.2015].

²¹⁰ R. Dzwonkowski, *Pojęcie Polonii w wypowiedziach papieża Jana Pawła II*, SP, 1990, t. 13, s. 43; DPZ, 1980, nr 2.

Polonii z krajów Beneluksu (Bruksela, 19 V 1985) Jan Paweł II mówił: „Z pewnością nasze dziedzictwo jest wielkie, ale jest i trudne. Musimy je wciąż na nowo odkrywać, pogłębiać, żyć nim, przekazywać je tym, którzy przyjdą po nas. Jest to ogromnie ważne dla Was, którzy żyjecie poza Ojczyzną, czy też poza Ojczyzną Waszych przodków”²¹¹.

Przypominając, że historia Polski jest pełna szlachetnych czynów, podkreślał wyróżniającego ją na tle innych krajów ducha tolerancji oraz zmagania o wolność swoją i innych. Komentował te wydarzenia i osiągnięcia, które powinny być powodem dumy Polaków. Często cytował hasło „O wolność naszą i waszą”, które inspirowało rodaków do walki w różnych krajach świata na przestrzeni stuleci. Wielokrotnie wskazywał twórczą rolę ruchu „Solidarność”, nie tylko w odniesieniu do Polski, ale i całej Europy. Nawiązując do jej programu ideowego, podkreślał jego ogólnoświatowe znaczenie, jak np. podczas spotkania z Polonią w Buenos Aires 11 IV 1987 roku²¹².

Przemówienia Jana Pawła II adresowane do Polonii i środowisk emigracyjnych były poświęcone przede wszystkim jej zasadniczym problemom, ale mówił on o nich zawsze w perspektywie chrześcijańskiej i całego Kościoła. Dlatego cele i zadania, jakie jej ukazywał, miały charakter uniwersalny. Wypowiedzi na temat Ojczyzny, dziedzictwa narodowego i kulturowego, moralności, poszanowania prawa człowieka do wolności, można interpretować jako wykładnię szeroko rozumianego nowoczesnego patriotyzmu. Z tak rozumianego patriotyzmu wynika etos współczesnej Polonii i Polaków poza granicami kraju. Jest nim realizacja chrześcijańskiej wizji człowieka i społeczeństwa w krajach osiedlenia, z zachowaniem tożsamości narodowej kraju pochodzenia, przy pełnym poszanowaniu prawa kraju emigracji. Etos, którego istotnym elementem jest więź emigracji i Polonii z Polską, ujęty bardzo syntetycznie był wielokrotnie powtarzany przez Jana Pawła II podczas spotkań z Polonią: „Polonia jest ważna dla Polski, tak jak Polska jest ważna dla Polonii”²¹³.

²¹¹ R. Dzwonkowski, *Pojęcie Polonii*, SP, 1990, t. 13, s. 36; OR, 1985, nr 4-5.

²¹² „Jako duch tolerancji i solidarności (...) przybrała [ona] tak bardzo chrześcijański i polski kształt i stała się wyzwaniem nie tylko na naszej ziemi, ale dla świata całego”. R. Dzwonkowski, *Pojęcie Polonii w wypowiedziach papieża Jana Pawła II*, SP, 1990, t. 13, s. 36, 41, 42; OR, 1987, nr 6.

²¹³ Materiały wprowadzające do sympozjum: „Rola duszpasterstwa w podtrzymaniu tożsamości narodowej poza granicami kraju” – „Jan Paweł II o Polonii i Emigracji”. Dnia 30 kwietnia 2022 r. w Domu Polonii im. prof. Andrzeja Stelmachowskiego w Warszawie – na zaproszenie Ordynariusza polowego Wojska Polskiego bp. Wiesława Lechowicza, delegata KEP ds. duszpasterstwa emigracji polskiej bp. Piotra Turzyńskiego oraz prezesa Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” Dariusza Piotra Bonisławskiego. Źródło: <http://wspolnotapolska.org.pl/duszpasterstwo/index.php>, [dostęp: 1.04.2022].

Do Polaków w Szwajcarii (Sion), 17 VI 1984 r. papież powiedział: „Umacniajcie w sobie te więzy, które łączą Was zarówno z Kościołem, jak z Narodem. Niech wasze wysiłki skierowane będą w stronę dobra, wierności wierze, w stronę sprawiedliwości, wolności solidarności i pokoju, wydają owoce dla waszej wspólnoty, dla kraju, w którym żyjecie. Niech wydają owoce dla wspólnoty naszego narodu na polskiej ziemi [...]. Więcej jeszcze, niech służą dobru wszystkich ludzi”²¹⁴.

4. Duszpasterstwo polonijne w Wiecznym Mieście i Italii

Emigracji religijnej, czyli polskiemu duchowieństwu, które zajmowało się nie tylko duszpasterstwem, ale też działalnością charytatywną, kulturalną i społeczną należy poświęcić osobny podrozdział²¹⁵.

Duże zasługi w opiece nie tylko religijnej nad polskimi emigrantami we Włoszech ma duszpasterstwo Polaków, szczególnie w archidiecezji rzymskiej. Duszpasterstwo polonijne dociera do szerokiej rzeszy Polaków, zarówno do osób z małżeństw mieszanych, jak i do emigrantów zarobkowych. Kościół roztoczył nad emigrantami opiekę religijną, moralną, ale i socjalną. Do zadań duszpasterskich należy również zabieganie o jedność Polonii oraz usuwanie barier między dawnymi a nowo przybyłymi Polakami. W takiej atmosferze można zaszczerpić i pogłębić życie sakralne. Budowanie wspólnoty odbywa się poprzez odpowiednią formację duchową rodzin, katechizację dzieci i rozbudowane tworzenie braterskich więzi. Kluczowym momentem w duszpasterstwie jest osobisty kontakt, szukanie każdego człowieka, nachylenie się nad troskami i kłopotami emigrantów²¹⁶.

Wśród księży i sióstr zakonnych, którzy jako Polacy byli również emigrantami, były takie zasłużone dla Polonii włoskiej postacie, jak m.in. abp Józef Gawlina (1892-1964), kard. Władysław Rubin (1917-1990), abp Szczepan Wesoły (1926-2018), ks. Mieczysław Kowalczyk TChr (1911-1986), prał. Walerian Meyszowicz (1893-1982), ks. Jan Piekarski CSsR (1924-2012), ks. Marian Burniak TChr (1935), ks. Hieronim Fokciński

²¹⁴ Visita Pastorale in Svizzera (11-17 Giugno 1984). Discorso di Giovanni Paolo II ai Polacchi Immigrati in Svizzera, Vescovado di Sion Domenica, 17 giugno 1984. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/speeches/1984/june/documents/hf_jp-ii_spe_19840617_polacchi-immigrati.pdf, [dostęp: 22.02.2020].

²¹⁵ E. Prządka, *Świadectwa – Testimonianze*, t. 5: *Czas wojny i czas pokoju w „polskim Rzymie”*, Fundacja Rzymska im. J. S. Umiastowskiej, Rzym 2009, s. 399; PWBI, s. 85.

²¹⁶ A. Jurasz, *Pielgrzymki księdza Mariana*, PWBI, 1999, nr 4, s. 4.

SJ (1937-2018), s. Franciszka (Jadwiga Zofia Aleksandra) Guttner USJK (1906-1999), s. Benedykta (Maria Franciszka) Leśniak²¹⁷.

Sieć polskiego duszpasterstwa emigracyjnego powstała po zakończeniu II wojny światowej, zorganizowanego kiedy przed polskim Kościołem stanęły nowe wyzwania dotyczące opieki duszpasterskiej nad emigrantami wojennymi i wojskowymi. W wielu sytuacjach dla uchodźców duszpasterstwo emigracyjne stanowiło niekiedy jedyny czynnik inspirujący pielęgnowanie rodzimej mowy, kultury i tradycji. Bp Józef Gawlina (1892-1964) w roku 1947 otrzymał nominację na rektora kościoła pw. św. Stanisława Biskupa w Rzymie i zamieszkał przy świątyni, w której prowadził duszpasterstwo dla miejscowej Polonii, pielgrzymów i gości, a także brał udział w uroczystościach polonijnych: przemawiał na polskich cmentarzach (m. in. Monte Cassino), na pielgrzymkach i zebraniach. W celu koordynacji sieci polskiego duszpasterstwa emigracyjnego powstał w 1948 r. Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Emigracyjnego i Polonijnego przy kościele polskim pw. św. Stanisława B. M. w Rzymie. Przewodniczył mu biskup Józef Gawlina, od 1949 r. Protektorem Emigracji Polskiej. Z kolei w kwietniu tegoż roku Konferencja Rektorów Misji Polskich postanowiła wydawać czasopismo dla duchowieństwa polskiego pracującego wśród Polaków na emigracji nazwane „Duszpasterz Polski Zagranicą”²¹⁸. Bp

²¹⁷ Oni i ich współpracownicy nieśli pomoc emigrantom w ramach różnych organizacji i instytucji polonijnych i watykańskich. Pośród których wyróżnić należy: Papieskie Kolegium Polskie, Papieski Instytut Polski, Papieski Instytut Studiów Kościelnych, Sekcję Polską Radia Watykańskiego, dawne Biuro Duszpasterstwa Polaków (Dom Polskiego Pielgrzyma) obok Placu Piusa XII, dawny Ośrodek Duszpasterstwa Pielgrzymów Polskich „Corda Cordi”, wydanie polskie „L’Osservatore Romano”, Hospicjum Polskiej Sekcji Kawalerów Maltańskich, czy w końcu Fundację Jana Pawła II (Dom Polski Jana Pawła II). I. Korzeniowski, *Polacy we Włoszech*, s. 127, 128; M. Kowalczyk, *Mówi Duszpasterz Polski we Włoszech*, PEP, 1968, s. 114-115.

²¹⁸ Pierwszy numer „Duszpasterza Polskiego Zagranicą” ukazał się z datą listopad 1949 – styczeń 1950 r. W 1948 r. powstał Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Emigracyjnego i Polonijnego przy kościele polskim pw. św. Stanisława B. M. w Rzymie. Przewodniczył mu bp Józef Gawlina, rektor kościoła polskiego. W styczniu 1949 r. papież Pius XII mianował bp. Gawlinę Protektorem Emigracji Polskiej. W kwietniu 1949 r. Konferencja Rektorów Misji Polskich postanowiła wydawać czasopismo dla duchowieństwa polskiego pracującego wśród Polaków za granicą. Redaktorem pisma został bp Gawlina, który pełnił tę funkcję do 1964 r. Kolejnymi redaktorami byli: bp Władysław Rubin (1964-1970) i abp Szczepan Wesoły (1970-1999). W 1968 r. z periodyku wydzielono dwumiesięcznik „Przemiany”, jako osobne pismo dla inteligencji katolickiej. Sam zaś „Duszpasterz Polski Zagranicą” ukazywał się do 1999 r. Drukowano w nim artykuły z zakresu teologii praktycznej, dostosowanej do sytuacji migracyjnej. W dziale kaznodziejskim publikowano gotowe kazania lub szkice tematyczne związane z okresami liturgicznymi. Po Soborze Watykańskim II zamieszczano też materiały z zakresu liturgiki i katechetyki. Ponadto ukazywały się w nim różne dokumenty Stolicy Apostolskiej, informacje o sytuacji Kościoła w Polsce oraz kronika wydarzeń z życia duszpasterskiego w poszczególnych krajach. Czasopismo przez wiele lat pełniło ważną rolę łącznika wśród kapłanów pracujących w duszpasterstwie polskim poza krajem. Za redagowanie czasopisma odpowiedzialny był abp Szczepan Wesoły, któremu pomagały siostry sercanki i księża chrystusowcy. W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 335; Polonia Włoska [w:] Polska we Włoszech, <https://www.gov.pl/web/wlochy/polonia>, [dostęp: 1.05.2023].

Gawlina po nominacji zwrócił się wówczas do ówczesnego przełożonego generała Zgromadzenia Księży Chrystusowców o kapłana, który byłby sekretarzem i administratorem kościoła i Hospicjum. Za główne zadanie uważał on utworzenie jednolitej organizacji duszpasterstwa dla wszystkich skupisk polonijnych oraz instytucji i organizacji opiekuńczych²¹⁹. Z jego inicjatywy w 1958 r. powstała w Grotach Watykańskich narodowa kaplica Polaków. Przyczynił się do ocalenia Papieskiego Kolegium Polskiego i Papieskiego Instytutu Polskiego w Rzymie oraz współorganizował Polski Instytut Historyczny. W tym czasie Walery Przekop, po uwolnieniu z obozu KZ Dachau, gdzie był aresztowany jako kleryk, ukończył studia w Paryżu. Tam też otrzymał święcenia kapłańskie. Przełożeni skierowali go do Rzymu, oddając do dyspozycji bp. Gawliny. Na początku lat 50. XX wieku po ukończeniu doktoratu, inny duchowny, również dawny więzień KZ Dachau, ks. Franciszek Okroy TChr został oddelegowany do pomocy abp. Gawlinie. Wówczas rozdzielono funkcje: ks. Okroy został sekretarzem i kapelanem, a ks. Przekop administratorem. Praktycznie ostatni z wymienionych prowadził duszpasterstwo dla niedużej wówczas Polonii rzymskiej. W tym czasie duszpasterstwo Polaków w Italii organizował ks. Witold Paulus, były Rektor Polskiej Misji w Paryżu, kapelan wojskowy, który został zdemobilizowany w Italii. Będąc kapelanem w Maglie (Apulia) miał kontakty z tamtejszym biskupem, co mu pomogło w nawiązaniu kontaktów z Pontificia Opera di Assistenza, która miała powiązania z UNRA²²⁰ oraz z sekcją charytatywną biskupów amerykańskich; obie te organizacje przesyłały żywność pomiędzy potrzebujących. Nie zostało stwierdzone, czy ks. Paulus miał oficjalną nominację na duszpasterza dla Polaków²²¹.

Kiedy 21 IX 1964 r. w czasie trzeciej sesji Soboru Watykańskiego II zmarł abp Józef Gawlina, to Prymas Polski kard. Stefan Wyszyński 22 X t. r. ustanowił swym delegatem w Rzymie ks. prał. Władysława Rubina (1917-1990)²²², zlecając mu

²¹⁹ J. Bakalarz, *Arcybiskup Józef Gawlina jako duchowy opiekun Polonii*, SP, 1982, t. 5, s. 112.

²²⁰ Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Pomocy i Odbudowy.

²²¹ I. Korzeniowski, *Polacy we Włoszech*, s. 127.

²²² Kard. Władysław Rubin (1917-1990) – kanonista, kardynał. Wykształcenie: Lwowskie Seminarium Duchowne i Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1935-1939 (studia przerwane wybuchem II wojny światowej); jezuicki Uniwersytet św. Józefa w Bejrucie 1943-1946. W czasie II wojny światowej żołnierz 54. Pułku Piechoty. Po rozbiciu jednostki podczas próby przedostania się za granicę schwytany i zesłany do łagrów k. Archangielska (zwolniony 17 XI 1941), następnie żołnierz Armii Pol. gen. W. Andersa. Doktorat z prawa kanonicznego na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim 1952. Święcenia kapłańskie: 30 VI 1946 w Bejrucie. Duszpasterz Polaków w Roumy (Liban) 1947-1949. Od 1946 ksiądz pracujący wśród Polaków na Bliskim Wschodzie i w Rzymie. 1958-64 rektor Papieskiego Kolegium Pol. w Rzymie; 1964-80 delegat prymasa Polski do opieki nad emigracją i uchodźstwem, zarazem rektor pol. kościoła i hospicjum św. Stanisława w Rzymie; od 1964 biskup tytularny Serta i sufragana gnieźnieński; 1967-

prowadzenie Centralnego Ośrodka Duszpasterstwa w Rzymie, jako instytucji kierującej całym duszpasterstwem polskim na emigracji. W tym samym czasie metropolita krakowski abp Karol Wojtyła, jako prorektor kościoła i Hospicjum św. Stanisława (jest to urzędowa funkcja metropolity krakowskiego) mianował rektorem tych instytucji ks. Rubina. Dnia 17 XI 1964 r. ks. Rubin otrzymał sakrę biskupią²²³. W 1953 r. przejął opiekę duszpasterską nad Polakami w Italii. Prawdopodobnie jako pierwszy miał formalną nominację ówczesnej Kongregacji Konsystorialnej na koordynatora akcji duszpasterskiej. Objął on i zorganizował duszpasterstwo dla Polaków w Rzymie oraz utworzył sieć placówek duszpasterskich w Italii (Lecce, Neapol, Loreto, Forli, Mediolan, Turyn), które regularnie co kilka miesięcy odwiedzał²²⁴.

Ks. Rubin pragnął jeszcze ukończyć studium Roty Rzymskiej i dlatego w 1958 r. prosił abp. Gawlinę o zwolnienie z duszpasterstwa. Kolejna nominacja na stanowisko Sekretarza Generalnego Synodu Biskupów z dnia 24 II 1967 r. oznaczała, że bp Rubin nie będzie w stanie sprawować pełnej opieki nad emigracją. Arcybiskup na jego miejsce zamianował ks. Szczepana Wesołego²²⁵, najbliższego od lat współpracownika ks. Rubina,

80 I sekr. generalny Synodu Biskupów w Rzymie; od 1979 kardynał-diakon; 1980-85 prefekt watykańskiej Kongregacji ds. Kościołów Wschodnich; uczestnik Synodu Biskupów w 1980 i 1983; szambelan papieski 1959; prałat domowy Jego Świątobliwości 1963; kanonik honorowy w kapitule rzymskiej Bazyliki Matki Bożej Większej 1964. Jego miejsce w kierowaniu duszpasterstwem Polaków świata zajął bp. Szczepan Wesoły. Jeszcze za kadencji bp. Rubina rodziła się idea Domu Polskiego. Dlatego też Jan Paweł II we wrześniu 1980 r. mianował go opiekunem Domu przy via Cassia. Papież powiedział o nim w swoim przemówieniu na X-lecie Fundacji: „Ogarniam serdeczną modlitwą zmarłych dobroczyńców Fundacji. W szczególności pragnę wspomnieć śp. księdza kardynała Władysława Rubina - pierwszego przewodniczącego Rady Administracyjnej tejże Fundacji. Ten wielki pasterz Polaków rozsianych po całym świecie i wszyscy inni są ciągle obecni w naszej wdzięcznej pamięci i zapewne w sercach wszystkich tu zebranych. Niech przyjmie ich do siebie Chrystus!” Jan Paweł II, *Trzeba na nowo ukazać Europie wartość i piękno kultury chrześcijańskiej*, OR, 1991, nr 9-10, s. 40-41; *Rubin Władysław* [w:] W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, Pelplin 2004, s. 516; O. M. Stepan, *Wspomnienie śp. Władysława kardynała Rubina*, KR, 9(1991), nr 89, s. 13-16; M. Maliński, *Przekazanie Domu Polskiego w Rzymie Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II*, KR, 1985, nr 35-36, s. 6.

²²³ O. M. Stepan, *Wspomnienie śp. Władysława kardynała Rubina*, KR, 9(1991), nr 89, s. 13-16.

²²⁴ I. Korzeniowski, *Polacy we Włoszech*, s. 127.

²²⁵ Abp Szczepan Wesoły (1926-2018) - ur. w Katowicach, zm. w Rzymie; duszpasterz emigracji, publicysta. W 1943 r. wcielony do armii niemieckiej i wysłany do Francji. W VIII 1944 r. zbiegł do armii amerykańskiej, przez którą dostał się do II Korpusu Polskiego we Włoszech. Świecenia kapłańskie: 28 X 1956 w Rzymie; od 1967 r. kierownik Centralnego Ośrodka Duszpasterstwa Emigracyjnego w Rzymie; nominacja biskupia: 11 XII 1968 r. – (bp tytularny Dragonara) bp pomocniczy gnieźnieński z zadaniem wspomaganie w posłudze bp. Władysława Rubina, delegata prymasa Polski dla duszpasterstwa emigracyjnego. Sakrę biskupią przyjął 7 II 1969 z rąk kard. Stefana Wyszyńskiego oraz biskupów Herberta Bednorza i Władysława Rubina. 7 II 1994 arcybiskup „ad personam”, czyli bez posługi w konkretnej archidiecezji. Wykształcenie: Kolegium Polskie w Rzymie; Papieski Uniwersytet Gregoriański w Rzymie (teologia) 1951-1957; Papieski Uniwersytet Laterański w Rzymie (teologia pastoralna zakończona doktoratem) 1959-1967; Papieska Akademia Alfonsianum i Dominikański Uniwersytet Pro Deo w Rzymie (kursy specjalistyczne) 1961-1962; po święceniach przez rok był do dyspozycji abpa J. Gawliny; duszpasterz Polaków we Włoszech 1958-1961; kierownik Sekcji Słowiańskiej Biura Prasowego Sekretariatu Soboru Watykańskiego II 1962-1965; organizator i prowadzący letnie kursy o nazwie „Loreto” dla młodzieży emigracyjnej z Europy 1967-1992;

który po ukończeniu studiów i otrzymaniu święceń, był zatrudniony w redakcji serii wydawniczej „Sacrum Poloniae Millenium”²²⁶. Ks. Wesoly sprawował duszpasterstwo zaledwie rok, gdyż ówczesny ordynariusz katowicki polecił mu podjąć studia na nowo powstałym Instytucie Pastoralnym w Uniwersytecie Laterańskim²²⁷.

29 XI 1989 r. kard. Rubin obchodził 25-lecie sakry biskupiej. Polska wspólnota w Rzymie łączyła się duchowo z jubilatem oraz składała życzenia zapewniając o pamięci w jego ciężkiej chorobie. Z tej okazji Jan Paweł II przesłał mu specjalny list, który wydrukowano w „Kronice Rzymskiej”²²⁸. Papież podziękował w nim kard. Rubinowi za jego posługę pisząc, że odpowiedział w pełni nadziejom położonym przez Kościół i ostatnich papieży²²⁹.

Po wielu zabiegach 1 XII 1987 r. w rzymskim Domu Pielgrzyma przy via Pfeiffer 13 (Ośrodek Duszpasterski dla Pielgrzymów Polskich „Corda Cordi”) zebrało się około 30 kapłanów polskich, którzy zdecydowali się towarzyszyć duszpastersko najnowszej emigracji polskiej we Włoszech. Zainicjowano więc akcję duszpasterską dla coraz liczniej napływających rodaków. Wówczas opiekunem całej emigracji był bp Szczepan Wesoly, zaś duszpasterzem emigracji we Włoszech ks. Marian Burniak TChr, prokurator generalny Zgromadzenia Księży Chrystusowców. Wspomagany był przez ks. Andrzeja Duczkowskiego, oddelegowanego specjalnie do pracy nad najnowszą emigracją, mieszkającą głównie w Latinie i Kapule. Kiedy od lipca 1987 r. Rzym został opanowany przez tysiące Polaków, zrodziła się konieczność zorganizowania dla nich systematycznej opieki religijnej. Najpierw rozpoczęto odprawianie Mszy św. w kilku skupiskach Polaków. W Wielkim Poście 1987 r. przeprowadzono kilka serii rekolekcji hotelowych dla

współpracownik kard. W. Rubina w organizacji duszpasterstwa wśród Polonii 1968-1980; delegat Prymasa Polski ds. polskiej emigracji, dla Duszpasterstwa Emigracyjnego 1980-; rektor kościoła polskiego w Rzymie 1980-; proboszcz parafii personalnej „missio cum cura animarum” przy kościele św. Stanisława 1992-; kierownik redakcji kwartalnika „Duszpasterz Polski Zagranicą” 1980-2000; Sekretarz Komisji Episkopatu Polski dla Duszpasterstwa Emigracji. Wieloletni przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II w Rzymie. Był m.in. konsultorem Papieskiej Rady ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących. Odbył wiele podróży duszpasterskich, odwiedzając katolickie ośrodki polonijne w całym świecie. Został odznaczony m.in. Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski; był też honorowym obywatelem Katowic oraz doktorem honoris causa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W 2007 r. został laureatem nagrody Lux ex Silesia, a także otrzymał medal „Fides et Ratio”. K. R. Prokop, *Biskupi Kościoła katolickiego w III Rzeczypospolitej*, Kraków 1998, s. 153–155; G. Polak, *Kto jest kim w Kościele*, Warszawa 1999, s. 397–398; W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 554; źródło: <http://dzieje.pl/aktualnosci/obchody-90-urodzin-abp-szczepana-wesolego-opiekuna-i-wieloletniego-duszpasterza-polonii> [dostęp: 8.12.2016].

²²⁶ I. Korzeniowski, *Polacy we Włoszech*, s. 127.

²²⁷ O. M. Stepan, *Wspomnienie śp. Władysława kardynała Rubina*, s. 15.

²²⁸ Tamże, s. 16.

²²⁹ *Srebrny Jubileusz Sakry Biskupiej ks. kard. Wł. Rubina*, KR, 8(1989), nr 79, s. 11.

emigrantów. Wprowadzono też celebrację niedzielnych Mszy św. Na spotkaniu w którym wzięły też udział trzy siostry zakonne prowadzące katechizację dzieci, podzielono się swoimi spostrzeżeniami i zaprogramowano dalszą pracę duszpasterską²³⁰.

Z powodu dużej liczby imigrantów polskich, którzy znajdowali się w Rzymie i okolicy, bp Szczepan Wesoły podjął starania, aby została utworzona Misja *cum cura animarum* dla Polaków w Rzymie²³¹. Tym samym 1 III 1992 r. kościół pw. św. Stanisława przy via Botteghe Oscure 15 dekretem Wikariusza Miasta Rzymu otrzymał status parafii personalnej dla Polaków²³². Tu Polonia rzymska gromadzi się w niedzielę i święta na Mszy św., a także z okazji większych uroczystości narodowych²³³. Co niedziela uczęszcza od 2,5 do 3 tys. Polaków. Prowadzona jest katecheza osób przygotowujących się do I Komunii św., do sakramentu bierzmowania oraz kursy przedmałżeńskie. Wydawany jest też biuletyn parafialny, ukazujący się co tydzień w nakładzie 1000 egzemplarzy. Swoje cykliczne spotkania odbywają: Grupa AA, Odnowa w Duchu Świętym Grupa Salvator²³⁴. Przy świątyni działa również biblioteka parafialna. Przez wspólnotę parafialną organizowane są pielgrzymki: piesze, nocne do Sanktuarium Divino Amore²³⁵ dwa razy w roku: w maju i październiku oraz autokarowe 1 listopada na Monte Cassino i inne do Asyżu, Pompeji²³⁶, Florencji, Sieny, Loreto, San Giovanni Rotondo, Orvieto, Bolseny, Subico, Montorelli itd. Przy kościele polskim organizowane są również inne okazjonalne spotkania: jasełka, koncerty, zabawy, Festa dei Popoli. Co roku od świąt Bożego Narodzenia do końca stycznia trwa w parafii wizyta duszpasterska²³⁷. Ponadto duszpasterze zajmują się różną formą pomocy, szczególnie dla Polonii tzw. zarobkowej. Prowadzone są porady prawne, konsultacje z konsulem. Organizowane są lekcje języka włoskiego dla Polaków²³⁸. Od dłuższego czasu nowi polscy imigranci w Italii podawali kościół pw. św. Stanisława w Rzymie jako swój adres tak, aby mogli otrzymywać tu

²³⁰ K. Hejmo, *Rzymskie Spotkanie Duszpasterzy Nowej Emigracji Polskiej*, KR, 6(1987), nr 65-66, s. 36-37.

²³¹ DPZ, 1992, nr 3/184, s. 392.

²³² M. Burniak, *Chrystusowcy we Włoszech i we włoskim duszpasterstwie polonijnym*, [w:] *Rozbudzić wiarę ojców*, red. W. Nacel, Poznań-Essen 1995, s. 82.

²³³ G. Ryngwelski, *Rzym - kościół polski św. Stanisława*, NO, dodatek: „Niedziela we Włoszech”, 2004, nr 15, s. 17.

²³⁴ M. Kotas, *Kościół Polski św. Stanisława w Rzymie*, NO, 2004, nr 7, s. 3.

²³⁵ Liczba pielgrzymów: W 1990 – 100 osób, 1995 – 130, 1996 – 200, 1997 – ponad 200 osób. Źródło: DPZ, 1990, nr 3, s. 530; 1995, nr 4, s. 594; 1996, nr 1, s. 116; 1997, nr 3, s. 427; G. Ryngwelski, *Nocne, piesze pielgrzymki Polaków do Divino Amore*, NO, dodatek: „Niedziela we Włoszech”, 2004, nr 15, s. 16.

²³⁶ M. Kotas, *Pielgrzymka do Matki Bożej Różańcowej*, NO, dodatek: „Niedziela we Włoszech”, 2004, nr 15, s. 18.

²³⁷ M. Kotas, *Kościół Polski św. Stanisława w Rzymie*, s. 3.

²³⁸ *Rzymskie spotkanie*, NO, 2004, nr 7, s. 2.

korrespondencję. W miarę wzrostu liczby imigrantów, ilość przekazywanych tu przez pocztę listów była tak wielka, że zgłaszający się tu Polacy po ich odbiór stwarzali policji włoskiej duży problem, blokując ruch na ulicy. Policja włoska znalazła rozwiązanie problemu w przekazaniu tej poczty do polskich władz konsularnych²³⁹.

W latach pontyfikatu Jana Pawła II w duszpasterstwie przy kościele pw. św. Stanisława pracowali księża chrystusowcy: ks. Marian Burniak TChr (emerytowany duszpasterz dla Polaków); ks. Mieczysław Kowalczyk (emerytowany duszpasterz dla Polaków); ks. Andrzej Duczkowski (od października 2002 r. zajmował się przygotowaniem kandydatów do sakramentu małżeństwa), ks. Grzegorz Ryngwelski (wcześniej wicekapelan migrantów polskich w Rzymie, odpowiadał za wszystkie sprawy duszpasterskie). Jako wikariusze pracowali: ks. Artur Migas, ks. Edward Strycharz, ks. Krzysztof Antoń, ks. Dariusz Lewicki oraz liczni księża studenci, np. ks. Paweł Kawalec, ks. Marek Sotek²⁴⁰.

Opieka duszpasterska nad Polakami we Włoszech powierzona jest głównie Księżom Chrystusowcom. Po ukończeniu studiów i otrzymaniu święceń chrystusowiec ks. Mieczysław Kowalczyk TChr (1911-1986) w roku 1959 został mianowany przez abp. Gawlinę na pierwszego duszpasterza Polaków we Włoszech, a zwłaszcza środowisk byłych żołnierzy II Korpusu. Został skierowany do ok. 1600 osób żyjących w wielkim rozproszeniu²⁴¹. Prowadził duszpasterstwo do roku 1970, kiedy go przeniesiono do Anglii. Na jego miejsce duszpasterzem Polaków we Włoszech został inny chrystusowiec ks. Marian Burniak TChr²⁴², który po otrzymaniu święceń w 1963 r. został przez władze

²³⁹ DPZ, 1992, nr 3, s. 391.

²⁴⁰ M. Kotas, *Kościół Polski św. Stanisława w Rzymie*, s. 3.

²⁴¹ M. Kowalczyk, *Mówi Duszpasterz Polski we Włoszech*, PEP, Paryż 1968, s. 114-115.

²⁴² Ks. Marian Burniak, TChr (ur. 1935 r.) – kapłan Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej. Duszpasterz środowisk polskich we Włoszech przez 30 lat (1970-2003), kiedy opiekunem całej Emigracji Polskiej był bp Szczepan Wesoły. Pracownik sekretariatu abp. Józefa Gawliny w Rzymie 1963-1964; po którego śmierci bp. W. Rubin zatrzymał ks. Burniaka do pomocy przy Centralnym Ośrodku Duszpasterstwa ds. Emigracji Polskiej przy delegacie Prymasa Polski w Rzymie 1964-1970; prokurator generalny Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej 1970-2007; sekretarz generalny Związku Polaków we Włoszech 1995-1996 (prezes honorowy i kapelan 1996-), wicepostulator sprawy o beatyfikację kard. Augusta Hlonda. Redaktor biuletynu „Duszpasterz Polaków we Włoszech” 1984-1989. Święcenia kapłańskie: 7 VII 1963 r. w Rzymie. Wykształcenie: studia teologiczne w Wyższym Seminarium Duchownym Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu 1959-1960 oraz na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie 1961-1963. Odznaczenia: Złoty Krzyż Zasługi (Londyn), Złota Odznaka Honorowa SPK (Londyn), Złota Odznaka Honorowa Związku Inwalidów Wojennych Polskich Sił Zbrojnych (Londyn), Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (1995), Order Pro Ecclesia et Pontifice (2000) za trzydziestoletnią posługę Polonii włoskiej, Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Zasługi RP (2009), Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (2015). Dnia 9 XI 2015 r. w Ambasadzie RP w Rzymie ks. Marian Burniak został odznaczony przez prezydenta RP Andrzeja Dudę Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s.

zakonne przydzielony do pomocy księżom zatrudnionym przez abp. Gawlinę. Po śmierci abp. Gawliny, bp Rubin zatrzymał ks. Burniaka do pomocy w Ośrodku Duszpasterstwa. Objął on funkcję duszpasterza w lutym 1970 roku i prowadził je do roku 2003²⁴³. Celebrował Msze św. w kościele pw. św. Stanisława w Rzymie, a dwa razy do roku, z okazji świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy odwiedzał wszystkie skupiska Polaków na prowincji (w latach 80. XX w. było ich 10: Arezzo, Florencja, Forli, Genua, Lecce, Loreto, Mediolan, Neapol, Sansepolo i Turyn), gdzie gromadził Polaków w zamówionym uprzednio kościele. Docierał również do Polaków zamieszkałych na Sardynii i Sycylii. Frekwencja była różna, uzależniona od koncentracji zamieszkałych rodzin polskich w danej okolicy²⁴⁴. Wspomagany był przez ks. Andrzeja Duczkowskiego TChr (1939-2012), oddelegowanego specjalnie do pracy nad najnowszą emigracją, osiedloną głównie w Latynie i Kapule. Ważnym sposobem nawiązania ścisłego kontaktu z wiernymi był wydawany od 1984 r. i redagowany przez ks. M. Burniaka przez pięć lat biuletyn „Duszpasterz Polaków we Włoszech”. W 1996 r. w uznaniu jego zasług dla Polonii wybrano go sekretarzem generalnym I Zjazdu Polaków we Włoszech, w tym Związek Polaków we Włoszech²⁴⁵. W 2003 r., po 33 latach pracy, lubiany i szanowany przez Polonię włoską ks. Burniak TChr zakończył posługę²⁴⁶. Mówiło się, że na stale zatrudnionych przy posłudze wśród Polonii było ok. 10 księży polskich funkcjonujących

395; E. Prządka, *Świadectwa – Testimonianze*. t. 5: *Czas wojny i czas pokoju w „polskim Rzymie”*, Rzym, 2009, s. 520; <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/odznaczenia-dla-polakow-mieszkajacych-we-wloszech,2837>, [dostęp: 08.12.2015];

²⁴³ I. Korzeniowski, *Polacy we Włoszech*, s. 128.

²⁴⁴ M. Burniak, [Duszpasterze Polaków we Włoszech], DPW, 1985, nr 2, s. 3-4.

²⁴⁵ ZPwW zrzesza aktualnie 22 organizacje z całych Włoch.

²⁴⁶ Ks. prof. Roman Dzwonkowski SAC (1930-2020) - polski rzymskokatolicki duchowny, pallotyn, socjolog, profesor nauk społecznych, wykładowca. Nazywany *kustoszem pamięci Polaków na „niehumanitarnej ziemi”*. W 1957 przyjął święcenia kapłańskie. W 1961 ukończył studia na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W 1966 uzyskał na tej uczelni stopień doktora. W 1984 r. uzyskał habilitację. W 2001 otrzymał tytuł naukowy profesora. Był członkiem Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności. Specjalizował się w historii Kościoła katolickiego w ZSRR i socjologii grup etnicznych. Został wykładowcą na KUL oraz w Wyższym Seminarium Duchownym w Ołtarzewie. Od 1994 do 2001 wykładał także w seminarium duchownym w Gródku Podolskim na Ukrainie. Od 1989 r. członek Komitetu Badań Polonii PAN i Polskiej Akademii Umiejętności. W 1992 wszedł w skład rady krajowej Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”. Był również bardzo aktywnym członkiem Komitetu Obrony Dobrego Imienia Polski i Polaków. Był publicystą m.in. Radia Maryja. Recenzent naukowy *Słownika inteligencji polskiej w ZSRR 1945–1991* pt. „Zostali na Wschodzie”. Zasługi te doceniły między innymi władze Instytutu Pamięci Narodowej, które w 1919 r. przyznały ks. Dzwonkowskiemu prestiżową Nagrodę IPN „Semper Fidelis”: za upamiętnianie dziedzictwa polskich Kresów Wschodnich. Zmarł 30 XII 2020 roku. Uroczystości pogrzebowe odbyły się 5 stycznia 2021 r. w kościele pw. Trójcy Przenajświętszej w Czerwinie, gdzie został pochowany na miejscowym cmentarzu. Źródło: <http://www.kul.lublin.pl/dzwonkowski/autor.html>, [dostęp: 22.02.2016]. Informacje przekazane przez ks. Romana Dzwonkowskiego, Lublin 23 V 2015 r.

we włoskich parafiach²⁴⁷. W latach 2003-2007 duszpasterstwo Polaków przy kościele pw. św. Stanisława w Rzymie prowadził ks. Grzegorz Ryngwelski TChr. Następnie w czerwcu 2007 r. rektorem kościoła i hospicjum św. Stanisława oraz duszpasterzem Polaków w diecezji rzymskiej został mianowany ks. Paweł Ptasznik²⁴⁸. Duszpasterstwem zajmują się: ks. Jacek Staniek TChr i ks. Matthew J. Gardzinski TChr, wspomagani przez administratora ks. prał. Jana Głowczyka oraz księży studiujących w Rzymie²⁴⁹, w tym ks. Tomasz Sielicki TChr, który wydawał przez dwa lata od 1983 r. kronikę „Chrystusowcy w Rzymie”²⁵⁰. Dla dzieci z małżeństw polsko-włoskich organizował kursy języka polskiego czy letnie kolonie, z których korzystało ok. 120 dzieci. Kolonie najczęściej finansowane były przez Komitet Polski przy Papieskim Dziale Pomocy przez Polski Komitet Rodzicielski z USA oraz siostry nazaretanki i zmartwychwstanki²⁵¹.

Duszpasterstwo polskie we Włoszech od 2000 r. przeżywało nowy etap swojego istnienia. Konferencja Episkopatu Włoch mianowała do pracy w tym kraju kilku kapłanów polskich, co oznaczało, że kapłani ci pracowali dla Polonii już z upoważnienia biskupów włoskich. Ustanowiono, podobnie jak w przypadku innych większych grup etnicznych na terenie Włoch, koordynatora duszpasterstwa dla Polaków, ks. Adama Dalacha (ur. 1959)²⁵² - kapłan z diecezji kieleckiej, który sam prowadził polską misję duszpasterską w Ostii i Torvaianice, w pobliżu Rzymu. W latach 1998-2002 był wicedyrektorem Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie, od października 2003 r. zajmował się koordynacją prac duszpasterstwa polonijnego na terenie Włoch jako kapelan Polaków oraz krajowy

²⁴⁷ Informacje przekazane przez ks. Romana Dzwonkowskiego, Lublin 23 V 2015 r.

²⁴⁸ Ks. dr Paweł Ptasznik (ur. 1962) – od 2022 r. aktualny przewodniczący Rady Administracyjnej FJP2. Bliski współpracownik Jana Pawła II w okresie trwania pontyfikatu w latach 1996-2005, a także Benedyktem XVI oraz Franciszkiem. Rok święceń: 17 V 1987 r. w Krakowie z rąk kard. F. Macharskiego. Wykształcenie: Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie 1988-1989; doktorat z dogmatyki na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie 1990-1995. Ojciec duchowny w Metropolitalnym Seminarium Krakowskim 1995-1996. W 1996 r. został pracownikiem sekcji polskiej Sekretariatu Stanu, od 2001 r. odpowiedzialny za jej prace. W 2022 r., po 26 latach, zakończył tam pracę i przeszedł na emeryturę. Od 2007 r. rektor kościoła św. Stanisława Biskupa Męczennika w Rzymie i duszpasterz polskiej emigracji w tym mieście. Wykształcenie: Redaktor m.in. serii „Dzieła zebrane Jana Pawła II” oraz watykański konsultant filmów „Jan Paweł II” oraz „Karol. Człowiek, który został papieżem”. Współscenarzysta filmu „Świadectwo”. Postanowieniem Prezydenta RP z dnia 9 listopada 2009 r. odznaczony został Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 511; <https://www.gosc.pl/doc/7370518.Po-26-latach-ks-pralat-Pawel-Ptasznik-konczy-prace-w>; <https://diecezja.pl/kaplani/pawel-ptaszniak/> [dostęp: 24.02.2022].

²⁴⁹ Sz. Wesoly, *Historia duszpasterstwa Polaków w diecezji rzymskiej*, http://duszpasterstwopolakowwrzymie.com/historia_duszpasterstwa_polakow_w_diecezji_rzymskiej, [dostęp: 22.02.2016].

²⁵⁰ I. Korzeniowski, *Polacy we Włoszech*, s. 129.

²⁵¹ Tamże, s. 127.

²⁵² Redakcja, Korespondencja Echa Dnia z Watykanu: ksiądz z Kielc o kulisach beatyfikacji, <https://echodnia.eu/swietokrzyskie/korespondencja-echa-dnia-z-watykanu-ksiadz-z-kielc-o-kulisach-beatyfikacji/ar/8813839>, [dostęp: 01.03.2018].

koordynator Duszpasterstwa Polskiego we Włoszech²⁵³. Dla stale powiększającej się liczby Polaków mieszkających we Włoszech istniało wówczas ok. 20 ośrodków w których odprawiane były Msze św. w języku polskim w niedzielę i święta. Dużą rolę odgrywali polscy zakonnicy i zakonnice polskiego pochodzenia przebywający w swych domach zakonnych w Rzymie oraz polscy studenci odbywający studia specjalistyczne w Italii. Wielu kapłanów na stale mieszkających w Rzymie dojeżdżało do różnych ośrodków polonijnych na terenie całych Włoch z posługą pasterską²⁵⁴.

Współcześnie funkcjonuje kilka ośrodków Polskiej Misji Katolickiej we Włoszech, które zostały erygowane przez biskupów włoskich. W 2004 r. w działało 13 ośrodków Polskiej Misji Katolickiej we Włoszech: Turyn, Mediolan, Brescia, Ostia, Rzym, Torvaianica, Latina, Mondragone, Caserta, San Giuseppe Vesuviano, Salerno, Ischia, Neapol²⁵⁵.

Kościół polski pw. św. Stanisława przy via Botteghe Oscure 15 oraz Dom Polski Fundacji Jana Pawła II przy via Cassia 1200 są dwoma z siedmiu Placówek Duszpasterskich w Rzymie, w których sprawowana jest Msza św. w języku polskim. Poza nimi liturgie w j. polskim celebryje są w kościele: p.w. Matki Bożej Pocieszenia przy Piazza della Consolazione 84, w kościele p.w. św. Alfonsa de Liguori (Sanktuarium Matki Bożej Nieustającej Pomocy) przy via Merulana, w kościele p.w. Świętego Ducha przy Borgo di Santo Spirito, w kościele p.w. św. Andrzeja na Kwirynale przy via del Quirinale i w parafii p.w. Matki Bożej Pośredniczki przy via Cori 4²⁵⁶.

Rola duszpasterstwa polskiego we Włoszech jest bardzo ważna dla utrzymania polskich tradycji i świadomości narodowych. Bezpośrednie spotkania Polaków z polskim duszpasterzem służą pogłębianiu znajomości języka polskiego i polskiej kultury. Objazdy duszpasterskie, Msza św., spowiedź, komunie św. a potem wspólne spotkanie, śpiew kolęd w czasie świąt Bożego Narodzenia podnoszą na duchu rodaków. Warto podkreślić, jak wielkie znaczenie miał pontyfikat św. Jana Pawła II. Obecność Ojca św. wpływała na samoidentyfikację tej grupy jako Polaków. Jednoczyła Polonię i tworzyła więzi społeczne. Życie polskie w Rzymie podczas pontyfikatu Jana Pawła II przeszło dużą zmianę i można powiedzieć, że było w rozkwicie. Koncentrowało się głównie w licznych

²⁵³ M. Kotas, *Strzeżmy tego, co polskie i katolickie*. Rozmowa z ks. dr. Adamem Dalachem, NO, dodatek: NW, 2004, nr 15, s. 13.

²⁵⁴ Informacje przekazane przez ks. Romana Dzwonkowskiego, Lublin 23 V 2015 r.

²⁵⁵ *Mapa Ośrodków Polskiej Misji Katolickiej we Włoszech*, NO, 2004, nr 7, s. 3.

²⁵⁶ *Ośrodki Polskiej Misji Katolickiej we Włoszech*, NO, dodatek NW, 2004, nr 15, s. 7.

instytucjach kościelnych i świeckich. Warto wspomnieć przynajmniej o tych ważniejszych, a jednocześnie związanych z Fundacją papieską, by uświadomić bogactwo i wszechstronność polskiej obecności na terenie Rzymu.

Centralnym i najstarszym oraz najcenniejszym zarazem zabytkiem i śladem polskości w Rzymie jest kościół i hospicjum pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika przy via Botteghe Oscure 16 (Centrum/Plac Wenecki) z XVI wieku. Inicjatorem i fundatorem kościoła był pochodzący z Krakowa, biskup warmiński (1551–1579), kard. Stanisław Hozjusz (1504-1579). Będąc przedstawicielem dyplomatycznym Rzeczypospolitej przy Stolicy Apostolskiej w 1569 roku, później Wielkim Penitencjarzem w Rzymie podczas Roku Jubileuszowego 1575 zauważył, że pielgrzymi z Polski w odróżnieniu od innych nacji, nie posiadali własnego miejsca, gdzie mogliby się zatrzymać i znaleźć duchowe oraz materialne wsparcie²⁵⁷. Po dłuższych staraniach otrzymał od papieża Grzegorza XIII nieduży kościółek p.w. S. Salvatore dei Pensili zbudowany w IV wieku na fundamentach rzymskiego teatru Balbo. Był w tak złym stanie, że wymagał gruntownej odbudowy prawie od fundamentów. Świątynia wspierana przez wiele polskich możnych rodów służyły nie tylko pielgrzymom, ale także otaczały opieką studentów polskich w Rzymie²⁵⁸.

Kościół pw. św. Stanisława do dzisiaj jest centrum duszpasterstwa polskiego w Rzymie. W latach 1948-2003 przy świątyni istniał również Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Emigracyjnego i Polonijnego. W czasie pontyfikatu Jana Pawła II Ośrodkiem Duszpasterstwa Emigracji z ramienia Prymasa Polski kierował bp. Szczepan Wesoły, po wielu latach aktywnej pracy ks. kard. Władysława Rubina. Urząd ten abp Szczepan Wesoły sprawował do 8 IV 2003 r. Po przejściu na emeryturę pozostał nadal rektorem kościoła i hospicjum św. Stanisława w Rzymie. Natomiast 3 V 2003 r. delegatem KEP ds. Duszpasterstwa Emigracji Polskiej został bp Ryszard Karpiński (2003–2008)²⁵⁹. Po nim delegatem był bp Wojciech Polak (2008-2011), obecnie abp. Metropolita Gnieźnieński i Prymas Polski. A w latach 2011-2022 urząd ten pełnił bp Wiesław

²⁵⁷ H. Fokciński, *Dzieje Kościoła i Hospicjum św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Rzymie* [w:] *Kościół i Hospicjum św. Stanisława w Rzymie*, red. H. J. Nowacki, Watykan 2000, s. 11; 9-20.

²⁵⁸ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 331; Kościół i Hospicjum św. Stanisława B.M. przy via delle Botteghe Oscure, <http://duszpasterstwowopolakowwrzymie.com/kosciol-i-hospicjum-sw-stanislaw-a-b-m-przy-via-delle-botteghe-oscure/>, [dostęp: 22.02.2016].

²⁵⁹ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 335-336.

Lechowicz. Obecnie, od 14 III 2022 r. funkcję tę pełni bp Piotr Turzyński, biskup Pomocniczy Radomski²⁶⁰.

W 1974 r. przy kościele św. Stanisława BM znalazło miejsce Biuro Prasowe Episkopatu Polski, którego sekcję rzymską prowadził ks. Bogumił Lewandowski, urzędnik Kongregacji ds. Duchowieństwa. Miało ono za zadanie informowanie Watykanu, a zwłaszcza dziennika Stolicy Apostolskiej „L'Osservatore Romano” o wydarzeniach kościelnych w Polsce i wśród Polonii zagranicznej²⁶¹.

W roku 2022 duszpasterzami przy kościele p.w. św. Stanisława są: ks. dr. Paweł Ptasznik - rektor kościoła pw. św. Stanisława BM, odpowiedzialny za Duszpasterstwo Polaków w archidiecezji rzymskiej; ks. prał. Jan Głowczyk - administrator kościoła pw. św. Stanisława, koordynator Duszpasterstwa Polaków we Włoszech; ks. Matthew J Gardzinski TChr - duszpasterz w kościele pw. św. Stanisława BM, wicekapelan Polaków w diecezji rzymskiej; ks. Jacek Staniek TChr – duszpasterz w kościele pw. św. Stanisława BM, wicekapelan Polaków w diecezji rzymskiej; ks. Zbigniew Czerniak TChr – duszpasterz wspólnoty polskiej w Ostii, wicekapelan Polaków w diecezji rzymskiej; ks. Piotr Andrukiewicz CSsR – duszpasterz wspólnoty polskiej przy Sanktuarium MB Nieustającej Pomocy przy via Merulana, wicekapelan Polaków w diecezji rzymskiej^{262, 263}.

Przy kościele pw. św. Stanisława zatrudnione są też siostry sercanki - Służebnice Najświętszego Serca Jezusowego. Zgromadzenie to od początku swego istnienia podejmowało posługę wśród Polaków emigrujących z kraju. Współcześnie siostry sercanki wspierają polskich emigrantów przebywających we Włoszech, tym samym włączając się w duszpasterstwo polonijne. Pomagają swoim rodakom w zachowaniu wiary i polskiej tradycji, narażonej niekiedy na utratę w obliczu wielokulturowości i różnych form ateizmu. W 1966 r. bp Rubin zaprosił do pomocy siostry, które przejęły obowiązki gospodarcze i funkcje w biurze Centralnego Ośrodka Duszpasterstwa Emigracji i w kościele pw. św.

²⁶⁰ Delegat KEP ds. Duszpasterstwa Emigracji Polskiej, <https://emigracja.episkopat.pl/emigracja/delegat-kep-ds-duszpasterstwa-emigracji-polskiej>, [dostęp: 12.07.2023].

²⁶¹ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 336.

²⁶² *Duszpasterze Duszpasterstwa Polaków przy Kościele św. Stanisława BM*, <http://duszpasterstwapolakowwrzymie.com/duszpasterze/> [dostęp: 22.05.2022].

²⁶³ Wcześniej przy kościele pw. św. Stanisława pracowali m.in: ks. Antoni Pyznar – duszpasterz w kościele pw. św. Stanisława, wicekapelan Polaków w archidiecezji rzymskiej, ks. Jacek Staniek TChr – duszpasterz w kościele pw. św. Stanisław, wicekapelan Polaków w archidiecezji rzymskiej, ks. Adam Dalach – duszpasterz wspólnoty polskiej w Ostii, wicekapelan Polaków w diecezji rzymskiej. Wcześniej duszpasterzem był również ks. Sebastian Sosnowski TChr. Źródło: *Duszpasterze Duszpasterstwa Polaków przy Kościele św. Stanisława BM*, <http://duszpasterstwapolakowwrzymie.com/DUSZPASTERZE> [dostęp: 06.01.2019].

Stanisława²⁶⁴. Pierwsze przybyłe do Włoch siostry, należały do prowincji francuskiej. Posługę wśród Polaków emigrujących z kraju podejmowały łącznie 73 siostry sercanki²⁶⁵.

Kościół Polski w Rzymie był instytucją, która skupiała Polaków ze swą wielowiekową tradycją. Był zawsze ośrodkiem w którym rozwijało się nie tylko życie religijne, lecz także kulturalne, społeczne i narodowe. Jan Paweł II powiedział, że kard. Stanisława Hozjusz „zakładając w Rzymie przed czterystu z górą laty Hospicjum Świętego Stanisława Biskupa i Męczennika, które na przestrzeni wieków stało się symbolem naszego pielgrzymowania i znakiem naszej obecności w Wiecznym Mieście” dobrze rozumiał, że to miasto jest punktem odniesienia, zwornikiem jedności w wielości, w którym pragną być obecne ludy, narody, społeczeństwa i kultury, które z Rzymu przyjęły religię i kulturę²⁶⁶.

W 1986 roku na tylnej okładce „Kroniki Rzymskiej” umieszczono list ks. bpa Sz. Wesołego z 4 IX 1986 r., a dokładniej prośbę o pomoc w odnowieniu kościoła św. Stanisława, którą uzasadniał: „Dlatego wyciągam żebrać dłoń i proszę: pomóżcie nam naprawić Kościół. Jest on wiekowym świadectwem łączności Polski ze Stolicą Apostolską i związania z Rzymem jako ośrodkiem kultury. Pragniemy, by był on świadkiem łączności polskiej z Rzymem przez następne pokolenia, tak jak jest świadkiem dziejów Polski przedrozbiorowej i Polski niepodległej. Niech będzie świadkiem Polski dzisiejszej, solidarnie zmagającej o zachowanie swojej tożsamości, płynącej z wiary w Chrystusa i złączenia z chrześcijańską kulturą łacińską”²⁶⁷.

Na łamach wydawanej przez Fundację Jana Pawła II gazety „Kroniki Rzymskiej” ukazywała się prawie od początku „Kronika Kościoła św. Stanisława B.M. w Rzymie”. Były to zwarte informacje uporządkowane chronologicznie z życia centralnego ośrodka duszpasterstwa Polaków w Rzymie oraz jego działalności dla emigracji na świecie, której Hospicjum przy kościele pw. św. Stanisława było Centralnym Ośrodkiem Duszpasterstwa Emigracji w Rzymie, a bp Szczepan Wesoły duszpasterzem Polaków dla całej emigracji. Redagowaniem tej rubryki od początku istnienia pisma zajmował się ks. inf. Stanisław

²⁶⁴ W. M. Zarebczan, *Kościół i hospicjum św. Stanisława*, s. 335; Siostry sercanki pracujące przy rzymskiej parafii od 1966 r., <http://duszpasterstwopolakowwrzymie.com/siostry-sercanki/> [dostęp: 22.05.2022].

²⁶⁵ Przy polskiej parafii w Rzymie w 2022 r. pracowały siostry: Sebastiana – Małgorzata Choroś – przełożona; Martyna – Irena Proszek; Laurencja – Zofia Gerszewska; Maria Katarzyna – Katarzyna Wiesława Mozdyniewicz. Źródło: Siostry Sercanki, <http://duszpasterstwopolakowwrzymie.com/siostry-sercanki/> [dostęp: 22.05.2022].

²⁶⁶ Jan Paweł II, *Czemu służy Fundacja*, OR, 1988, nr 8, s. 1, 32.

²⁶⁷ Sz. Wesoły, *Prośba o pomoc w odnowieniu kościoła św. Stanisława*, KR, 5(1986), nr 49-50, s. 44.

Michalski. Ten kapłan diecezji sandomierskiej w uroczystość Wszystkich Świętych 1993 roku został nowym kanonikiem Bazyliki Matki Bożej Większej w Rzymie²⁶⁸.

Kiedy w roku 1978, gdy na stolicę Piotrową został wyniesiony Jan Paweł II do Rzymu zaczęły napływać masowe polskie pielgrzymki. Otworzyła się nowa, bogata karta w historii polskiego pielgrzymowania do Wiecznego Miasta. Liczba pielgrzymów przekraczała często 1500 osób tygodniowo. Niezwykle ważną rolę w pastoralnej misji na rzecz Polaków w Rzymie pełniła inna jeszcze placówka. W trosce o zapewnienie wszechstronnej opieki rodakom pielgrzymującym do Wiecznego Miasta podczas pontyfikatu Jana Pawła II powołano do życia blisko Bazyliki św. Piotra, bo przy via Pankracy Pfeiffer 13 Dom Pielgrzyma - Ośrodek „Corda Cordi” (wł. Centro Pastorale Per i Pellegrini „Corda Cordi”; łac. Serce Sercu).

Powstanie Duszpasterskiego Ośrodka dla Pielgrzymów było trwałym owocem Roku Świętego 1975. Jego zadaniem było udzielanie informacji pielgrzymom na temat audiencji papieskich, uroczystości kościelnych, nabożeństw polskich, a także zwiedzanie zabytków Rzymie i sanktuariów położonych na terenie Włoch. Ośrodek ten pozostawał w ścisłej współpracy z Międzynarodowym Ośrodkiem Duszpasterstwa Opieki nad Pielgrzymami przy Watykanie „Peregrinatio ad Petri Sedem”²⁶⁹. Dla kontynuacji opieki duszpasterskiej nad pielgrzymami papież Paweł VI ustanowił przy watykańskim ośrodku Duszpasterską Konsultę złożoną z przedstawicieli różnych krajów, którym ze strony polskiej został ks. Kazimierz Przydatek SJ²⁷⁰.

Początkowo Ośrodek „Corda Cordi” mieścił się w domu przy kościele św. Stanisława w Rzymie. Dla dobra pielgrzymów z krajów słowiańskich ośrodek działał także w atrium Bazyliki św. Piotra oraz w pobliżu Watykanu, w biurze przy Placu Piusa XII nr 3. Do jego zadań należało: ułatwianie zwiedzania Bazyliki św. Piotra i muzeum watykańskiego, organizowanie nabożeństw w bazylice i katakumbach, pomoc przy uzyskiwaniu biletów zbiorowych i indywidualnych na audiencje papieskie, organizowanie wyjazdów pielgrzymkowych do Asyżu i Pompei, na Monte Cassino, a także doradztwo w różnych sprawach, zwłaszcza noclegowych. W ośrodku bezinteresownie pomagały siostry z różnych polskich zgromadzeń zakonnych. Do 1984 r. odpowiedzialnym za biuro był ks. Kazimierz Przydatek SJ, któremu pomagała s. Benedykta Leśniak CSFN, prowadzącą

²⁶⁸ M. Jagosz, *Nowy kanonik patriarchalnej Bazyliki Santa Maria Maggiore*, KR, 1993, nr 97, s. 42-43.

²⁶⁹ *Śladami Opatrzności*, „Corda Cordi”, Rzym 1981.

²⁷⁰ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 337.

później punkt sama do 2000 r. Następnie przyszła s. Barbara Wardach CSFN pracująca do 2004 r., a po niej biuro prowadziła s. Weronika Liwińska, Antoninka²⁷¹. Początkowo biuro przez kilkanaście lat mieściło się w obszernym pomieszczeniu przy Placu św. Piusa XII, a potem zostało przeniesione do mniejszego, w tym budynku.

Instytucja ta została erygowana dekretem z 1979 r. przez Prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego i metropolitę krakowskiego kard. Franciszka Macharskiego. Na ich wniosek Jan Paweł II, 9 XI 1979 r. formalnie zatwierdził ten duszpasterski ośrodek, powierzając mu organizację upragnionego „Domu Polskiego Jana Pawła II”. Uroczystego otwarcia i poświęcenia Domu Pielgrzyma dokonał kard. W. Rubin 14 III 1980 r. Datę zaistnienia Ośrodka wyznacza jednak dzień podpisania pierwszego kontraktu między Polakami a Kurią Generalną Księży Salwatorianów, 15 I 1980 r., na mocy którego salwatorianie wypożyczyli Polakom część swego domu przy via P. Pfeiffer. Koordynacja i prowadzenie Ośrodka „Corda Cordi” zostało powierzone ks. Kazimierzowi Przydatkowi SJ (sekretarz generalny Centrum), ks. Franciszkowi Ksaweremu Sokołowskiemu (zastępca i administrator), a od 1984 r. pieczę nad nim objął o. Konrad Hejmo OP – wicedyrektor Biura Prasowego Episkopatu Polski w Rzymie²⁷².

Koordynatorzy ośrodka „Corda Cordi”, 15 XII 1979 r. zwrócili się z gorącą prośbą do wszystkich organizacji i środowisk polonijnych, prasy, wydawnictw i środków masowego przekazu, o finansowe wsparcie i organizację inicjatyw z tym związanych w poszczególnych krajach, informując o nich Sekretariat Duszpasterski „Corda Cordi”²⁷³. Komunikat podpisali: kard. Władysław Rubin – rektor kościoła i hospicjum pw. św. Stanisława, bp Szczepan Wesoly – sekretarz Komisji Episkopatu Polski dla Emigracji, o. dr Kazimierz Przydatek SJ – sekretarz generalny Duszpasterskiego Ośrodka dla Pielgrzymów „Corda Cordi”, ks. Franciszek K. Sokołowski - zastępca i administrator²⁷⁴.

W wynajętej części gmachu Kurii Generalnej Księży Salwatorianów oprócz pomieszczeń dla sióstr antoninek, które opiekowały się domem i pielgrzymami oraz sekretariatu Ośrodka i Delegatury Biura Prasowego Episkopatu Polski, znajdowały się pomieszczenia dla pielgrzymów. Dom Pielgrzyma „Corda Cordi” usytuowany w centrum Rzymu był jednak małym obiektem, który mógł pomieścić ok. siedemdziesięciu

²⁷¹ Tamże, s. 337.

²⁷² M. Jagosz, *Rozwój instytucji polonijnych za pontyfikatu Papieża Jana Pawła II 1979–1990*, [w:] *Papież Jan Paweł II a emigracja i Polonia 1978–1989*, red. zbior., Lublin 1991, s. 243.

²⁷³ Adres: Duszpasterski Ośrodek „Corda Cordi”, Piazza Pio XII, 3, 00193 – Roma.

²⁷⁴ AODiSP, b.syg., Komunikat, Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie, Rzym 1979 r.

pielgrzymów, nie licząc personelu obsługującego pielgrzymów²⁷⁵. Zdawano sobie wówczas sprawę, że budynek ten jest za ciasny na potrzeby licznych gości. Dom przyjmował grupy pielgrzymkowe i indywidualnych turystów, w dość ciężkich warunkach, gdzie goście znajdowali skromny dach nad głową i ciepłą strawę²⁷⁶. Oprócz osób zakwaterowanych, przez placówkę przewijały się całe rzesze pielgrzymów, którzy z powodu braku miejsca mieszkali albo w nowym Domu Jana Pawła II przy via Cassia, albo w innych pensjonatach, ale ze względu na bliskość Placu św. Piotra przygotowywali sobie w kuchni posiłki i odpoczywali po trudach dnia²⁷⁷.

Pracownicy, zgodnie z opisem pod kroniką ośrodka w „Kronice Rzymskiej”²⁷⁸, opiekowali się pielgrzymami polskimi, umożliwiając im udział w papieskich audiencjach generalnych i specjalnych, zabezpieczali dla nich przewodników, zapewniali bilety wstępu na nabożeństwa liturgiczne z Ojcem Świętym, udzielali informacji pielgrzymom i turystom, zwłaszcza o terminach spotkań z papieżem, zajmowali się zamawianiem formularzy do „błogosławieństw papieskich” i ułatwiali znalezienie miejsc noclegowych w Rzymie lub w okolicy, a także na trasie przejazdu i wreszcie pomagali poszkodowanym wskutek wydarzeń losowych. Ośrodek przygotowywał również szkolenia dla przewodników pielgrzymek po Rzymie²⁷⁹. Każdego roku kontaktowało się z tą instytucją ok. 100 tys. Polaków, którzy chcieli spotkać się z papieżem. Punkt informacyjny ośrodka, prowadzony przez s. Weronikę Lewińską mieścił się przy Piazza Pio XII, 3²⁸⁰.

Z czasem wzrosły wymagania w stosunku do poziomu pracy Ośrodka „Corda Cordi”. Właśnie tu przy via Pfeiffer 13 dojrzewała, kształtowała się i realizowała idea powstania Domu Polskiego. Nadal jednak, już za aprobatą Ojca Świętego trwały poszukiwania większego obiektu, który mógłby podjąć narastającym problemom. Ośrodek „Corda Cordi” miał za zadanie zorganizować upragniony „Dom Polski Jana Pawła II”, który nie wiadomo jeszcze, czy będzie przy via Cassia, czy w innym zakątku Rzymu²⁸¹.

²⁷⁵ Kronika „Corda Cordi”, KR, 5(1986), nr 44-46, s. 29.

²⁷⁶ M. Jagosz, *Rozwój instytucji polonijnych*, Lublin 1991, s. 243.

²⁷⁷ Tamże.

²⁷⁸ *Z Kroniki Duszpasterskiego Ośrodka dla pielgrzymów polskich „Corda Cordi”*, KR, 5(1986), nr 44-46, s. 29.

²⁷⁹ I. Korzeniowski, *Polacy we Włoszech*, s. 130.

²⁸⁰ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 366.

²⁸¹ W. Zachariasiewicz, *Z życia Domu Jana Pawła II. Pięć lat Domu Polskiego Jana Pawła II przy via Cassia 1200 w Rzymie*, KR, 5(1986), nr 53-54, s. 15-17

Wszystkich pielgrzymów z 40 grup zakwaterowanych w „Corda Cordi” było 1660 osób, a po dodaniu 928 pielgrzymów indywidualnych w Domu przy via Pfeiffer 13 zakwaterowanie znalazło w roku 1985 dokładnie 2588 osób²⁸².

Patronalnym świętem Duszpasterskiego Ośrodka dla Pielgrzymów „Corda Cordi” była uroczystość Najświętszego Serca Jezusowego, a 13 czerwca rzymskie siostry antoninki pracujące w Ośrodku obchodziły rocznicę św. Antoniego - patrona Zgromadzenia. Z okazji tych świąt, w podziemiach Bazyliki św. Piotra, w Kaplicy Matki Bożej Częstochowskiej, odprawiano Msze św.

Pierwszym dyrektorem Ośrodka „Corda Cordi” i Domu Pielgrzyma przy via Pfeiffer 13 był jezuita o. Kazimierz Przydatek (1933-2020)²⁸³. Należał on do grona najbardziej znanych Polaków w Wiecznym Mieście, gdzie spędził ponad pół wieku. Przed objęciem wspomnianej funkcji posługiwał wśród polskich pielgrzymów prowadząc

²⁸² Z prowadzonego wykazu na łamach „Kroniki Rzymskiej” grup pielgrzymkowych zakwaterowanych w duszpasterskim ośrodku „Corda Cordi” w 1985 r. dowiadujemy się m.in. że chronologicznie 29. grupą w terminie 23-28 IX 1985 r. była 39 osobowa grupa pielgrzymów z parafii Bystrzyca Kłodzka pw. św. Michała Archanioła na Dolnym Śląsku. K. Hejmo, W. Liwińska, *Z kroniki Duszpasterskiego Ośrodka dla Pielgrzymów Polskich*, KR, 5(1986), nr 43, s. 34.

²⁸³ Ks. Kazimierz Przydatek SJ (1933-2020) – jezuita, duszpasterz pracujący wśród pielgrzymów i Polonii w Rzymie. W 1950 r. wstąpił do Towarzystwa Jezusowego. Ukończył seminarium we Wrocławiu, później otrzymał jezuicką formację. Wyświęcony na kapłana w kościele św. Andrzeja Boboli w Warszawie w 1960 r. przez bp. Zygmunta Choromańskiego. Po dwóch latach pracy z młodzieżą zakonną wyjechał na leczenie i dalsze studia do Rzymu, gdzie uzyskał doktorat z teologii. W latach 1966-73 prowadził cotygodniową audycję religijną w Radiu Watykańskim. W 1974 r. został powołany na sekretarza Roku Świętego 1975, a następnie, z nominacji Pawła VI, został członkiem Konsulty Duszpasterskiej przy Watykanie i przez kolejne 10 lat zajmował się polskimi pielgrzymami przyjeżdżającymi do Rzymu. Zajął się opieką duszpasterską pielgrzymów polskich na campingach i organizacją Ośrodka „Corda Cordi” tuż przy Watykanie, a także szukaniem, zakupem (m.in. wśród Polonii amerykańskiej organizował fundusze na zakup) i organizacją Domu Polskiego Fundacji Jana Pawła II przy via Cassia 1200. Od 1986 r. był rektorem kościoła p.w. św. Andrzeja na Kwirynale, gdzie spoczywa ciało św. Stanisława Kostki, patrona Polski. Jednocześnie przez kilkadziesiąt lat był kapłanem w jednym z rzymskich szpitali. Następnie mieszkał i pracował w przy kościele del Gesù w Rzymie. Potem przeniósł się do Neapolu, gdzie był duszpasterzem i spowiednikiem w jezuickim kościele Il Gesù nuovo. Ostatnie lata swojego życia spędził w infirmerii Towarzystwa Jezusowego przy rezydencji św. Piotra Kanizego w Rzymie. O. Kazimierz poznał młodego ks. Karola Wojtyłę w lipcu 1958 r., będąc jeszcze klerykiem jezuickim, kiedy razem jechali autostopem do sanktuarium w Świętej Lipce. Był świadkiem zamachu na papieża 13 V 1981 r., po którym natychmiast zorganizował na Placu św. Piotra modlitewne czuwania w intencji Jana Pawła II, ustawiając na pustym tronie papieskim obraz Matki Bożej Częstochowskiej cały utkany ze słomek – dar pielgrzymów z Kościana - Wielkopolska, na którym widniały litery: SOS. O. Przydatek wcześniej często spotykał się już z kard. Wojtyłą, który jako metropolita krakowski przyjeżdżał do Rzymu. Pod kierownictwem ks. Przydatka powstało w Rzymie „Stowarzyszenie Polaków za Granicą” utworzone przez członków chóru „Vox Poloniae” działające przy parafii rzymskiej św. Andrzeja na Kwirynale. Chór powstał z inicjatywy Marii Gromnickiej w listopadzie 2011 r. w Rzymie. Organizował m.in. koncerty muzyki polskiej z okazji urodzin Jana Pawła II. Dramatyczne okoliczności zesłania na Syberię opisał w książce pt. „Dobrowolnie zesłana na Sybir” (wyd. polskie 1997, włoskie 2004). W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 510-511; Źródło: Ks. Kazimierz Przydatek SJ, <http://www.centrumjp2.pl/mediatekajp2/przydatek-kazimierz-ks-sj/>, [dostęp: 08.12.2015]; Zmarł w Rzymie o. Kazimierz Przydatek SJ, <https://jezuici.pl/2020/09/zmarl-w-rzymie-o-kazimierz-przydatek-sj/>, [dostęp: 08.12.2020].

zorganizowany kemping dla emigrantów pod Rzymem i oprowadzając rodaków po Watykanie²⁸⁴. Gdy kierował „Corda Cordi”, niemal codziennie spotykał Jana Pawła II i organizował spotkania Ojca Świętego z polskimi pielgrzymami. O. K. Przydatek zajął się organizacją Ośrodka „Corda Cordi”, a także szukaniem, zakupem i organizacją Domu Polskiego przy via Cassia 1200. Wśród Polonii amerykańskiej organizował fundusze na zakup Domu Polskiego w Rzymie. Razem z Prymasem Tysiąclecia poszukiwał nowego ośrodka, by ostatecznie wybrać rezydencję przy via Cassia 1200²⁸⁵. Mieszkał i pracował w klasztorze przy kościele Il Gesù, głównym kościele Zakonu Jezuitów w Rzymie.

O początkach instytucji o. Przydatek tak wspominał: „Ośrodek otoczył opieką duszpasterską pielgrzymów polskich zatrzymujących się przede wszystkim na campingach. Tam zaczęła się nasza duszpasterska misja chrześcijańskiej gościnności, która podjęła dzieło rozpoczęte przed czterema wiekami przez Kardynała Hozjusza. Obok zorganizowania pomocy materialnej (namiotów, domków campingowych, opieki lekarskiej, przewodników) rozpoczęliśmy opiekę duchową nad pielgrzymami odprawiając w Bazylikach czy nawet na campingach Msze św., wyświetlając religijne filmy czy przeżrocza ułatwiające zwiedzanie i przeżycie Rzymu, prowadząc rozmowy, ułatwiające dojście na papieskie środowe audyencje. Ośrodek mógł podarować stosunkowo niewiele, ale w ówczesnych warunkach była to duża pomoc. Prawie wszyscy udający się z Polski do Rzymu na nią liczyli. Powoli objęliśmy nią także grupy turystyczne „Orbis”, „Gromady”, PKS-u starając się by każdego turystę przemienić w prawdziwego pielgrzymą, by pozwolić mu przeżyć Rzym jako stolicę chrześcijaństwa i znak jedności całego Kościoła, by ułatwić mu i ubogacić przeżycie spotkania z Namiestnikiem Chrystusa”²⁸⁶.

Pierwszymi współpracownikami o. Przydatka obok nielicznego grona dorywczo pomagających osób, były zakonnice: s. Benedykta - nazaretanka, s. Maria Romana - zmartwychwstanka, s. Zofia - franciszkanka, siostry sercanki, s. Gertruda – nazaretanka, a także ks. Franciszek Ksawery Sokołowski (1939-2015)²⁸⁷, który zadbał o urządzenie

²⁸⁴ J. M. Jackowski, *Świadek życia i świętości Jana Pawła II*, NO, 2014, nr 11, s. 35.

²⁸⁵ Tamże.

²⁸⁶ K. Sokołowski, *Dom na skrzyżowaniu dróg*, KR, 1985, nr 35-36, s. 2-5.

²⁸⁷ Ks. prał. Franciszek Ksawery Sokołowski (1939-2015) – święcenia kapłańskie 29 VI 1962 r., latem 1979 r. został oddelegowany do Rzymu, gdzie oddał się działalności duszpasterskiej wśród polskich pielgrzymów przybywających na spotkanie z Janem Pawłem II. Najpierw współorganizował i pomagał, a później administrował Ośrodkiem dla Pielgrzymów Polskich „Corda Cordi” przy via P. Pfeiffer 13. Następnie związał się z Domem Polskim Jana Pawła II w Rzymie. Po zakupieniu w 1980 roku domu przy via Cassia i przeprowadzeniu koniecznych remontów, tymczasowy zarząd powstającego Domu Polskiego powierzył mu funkcję administratora, którą spełniał przez 5 lat do 1985 roku. W tym czasie Dom przy via Cassia przyjął przeszło 30 tys. pielgrzymów z Polski i Polonii. W 1981 r. mianowany został honorowym kapłanem Jego

Domu Pielgrzyma „Corda Cordi”. Ks. prał. Sokołowski z diecezji częstochowskiej, do pracy w Ośrodku sprowadził z Wielunia Siostry ze Zgromadzenia Opieki Społecznej pw. św. Antoniego z Padwy (antoninki). Od grudnia 1984 r. funkcję dyrektora Ośrodka pełnił o. Konrad Hejmo, dominikanin²⁸⁸.

W kaplicy Ośrodka codziennie o godz. 21 przed obrazem Matki Bożej Częstochowskiej, tej przed którą modliły się grupy polskie w okresie zagrożenia życia papieża na Pl. św. Piotra, odprawiane było nabożeństwo w intencji Polski i Jana Pawła II, w którym uczestniczyli wszyscy domownicy. Innym znakiem widzialnej łączności z Jasną Górą był ornat papieski z wyhaftowanym wizerunkiem Czarnej Madonny, wieżę jasnogórską i napisem „600 lat - dar Ojców Paulinów”.

3 V 1982 r. Matka Boża z kaplicy Domu dla Pielgrzymów została przeniesiona przez ks. Ksawerego Sokołowskiego, dyr. Domu Polskiego, do Groty w Ogrodach Watykańskich, gdzie o godz. 7.00 rano Mszę św. koncelebrowało na czele z Ojcem Św. ponad 90 polskich księży²⁸⁹. Przed tym obrazem polscy pielgrzymi modlili się w każdą środę, w godzinach zwyczajnych audiencji papieskich na Placu Św. Piotra o zdrowie dla przebywającego w klinice Gemelli Ojca Świętego po zamachu na jego życie.

Ks. prał. Zdzisław Peszkowski²⁹⁰ (1918-2007) zdając relację z wizyty w Rzymie w 1984 r. pisał o Domu Pielgrzyma: „Na obiad trafiłem do Domu Polskiego na Pfeiffer, przecinając szeroką via Conciliazione w zgiełku i szaleństwie pędzących samochodów. (...) Nowym dyrektorem Domu jest o. Konrad Hejmo, dominikanin. Wdraża się w pracę

Świątobliwości. W 1982 r. prezydent Włoch nadał mu odznaczenie „Cavaliere Della Republica”. Następnie w latach 1985-92 ks. prał. Sokołowski pracował w Alzacji (Mulhouse) we Francji jako duszpasterz Polaków. Mianowany rektorem Polskiej Misji Katolickiej w Szwajcarii, posługiwał tamtejszej Polonii do roku 1998. Po powrocie do Polski abp Stanisław Nowak powierzył mu kierowanie archidiecezjalną „Caritas”. W 1999 r. został włączony do grona kanoników gremialnych Kapituły Bazyliki Archikatedralnej w Częstochowie. Już w 1981 r. ks. Sokołowski został współpracownikiem tygodnika katolickiego „Niedziela”. Ks. Sokołowski zmarł po długiej i ciężkiej chorobie 17 sierpnia 2015 r. w Częstochowie w 76. roku życia. Msza św. pogrzebowa została odprawiona 21 sierpnia o godz. 14.00 w kościele pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła w Częstochowie. Źródło: M. Frukacz, Częstochowa: uroczystości pogrzebowe ks. prał. Franciszka Ksawerego Sokołowskiego, <http://niedziela.pl/artukul/17536/Czestochowa-uroczystosci-pogrzebowe-ks>, [dostęp 19.03.2016].

²⁸⁸ K. Sokołowski, *Dom na skrzyżowaniu dróg*, s. 2-5.

²⁸⁹ Benedykta, *Z Kroniki Duszpasterskiego Ośrodka dla pielgrzymów polskich „Corda Cordi”*, KR, 1982, nr 2, s. 10.

²⁹⁰ Ks. prał. Zdzisław Peszkowski (1918-2007) – herbu Jastrzębiec, doktor filozofii, kapelan Jana Pawła II, harcmistrz, podchorąży kawalerii Wojska Polskiego II RP, rotmistrz Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, kapelan „Rodzin Katyńskich” i pomordowanych na Wschodzie. Cudem ocalały z Katynia, świadek i obrońca prawdy o zbrodni katyńskiej i polskiej Golgocie Wschodu, orędownik przebaczenia i pojednania, nauczyciel młodzieży i harcmistrz, odebrał honorowe obywatelstwo Krakowa. Kapelan Naczelny ZHP pgK, Źródło: Ks. Zdzisław Peszkowski – świadek prawdy o Katyniu, <https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/edukacja/przystanek-historia/99051,Ks-Zdzislaw-Peszkowski-swiadek-prawdy-o-Katyniu.html>, [dostęp: 09.11.2017].

duszpasterską nad pielgrzymami. Na obiedzie jest również sekretarz Episkopatu Polski ks. Arcybiskup B. Dąbrowski. Ostatnio w Watykanie przebywa niemal często jak w Warszawie. Cieszy się ogromnym respektem wśród pracowników Stolicy Świętej. Uśmiechnięty, z ogromną kulturą, jest uosobieniem spokoju i rozwagi. Umie słuchać, co mówią inni. Zawsze dotrzymuje złożonych obietnic. O czym rozmawiamy w czasie obiadu? O czym można teraz rozmawiać? O Papieżu, o Polsce, która pod cienką warstwą pozorów stabilizacji drga napięciem, cierpieniem i nadzieją²⁹¹.

Biuro Ośrodka przy Piazza Pio XII 3 służyło pielgrzymom, spełniając niejako rolę ambasady kultury polskiej. Wiele osób przychodziło tam po informacje o Polsce, po płyty, kasety i książki. Prosiło o tłumaczenia, a nawet lekcje j. polskiego, szukali tekstu „Bogurodzicy” w j. włoskim, czy angielskim, ktoś potrzebował pieśni maryjnych, ktoś jeszcze inny prosił o historię Polski²⁹².

Informator ośrodka „Corda Cordi” na łamach „Kroniki Rzymskiej” z maja 1982 r. przypominał, że kaplica Matki Bożej Królowej Polski znajdująca się w Grotach Watykańskich otrzymała nowy wystrój. W 1982 r. została ona znacznie powiększona, lepiej oświetlona, zaopatrzona w odpowiedni system wentylacyjny, a przede wszystkim w kopię obrazu jasnogórskiego. Obok wizerunku mieściły się medaliony Czterech Ewangelistów. Niewielki, lecz ozdobiony ołtarz oświetlała z góry alabastrowa lampa z podobizną gołębic. Od 4 III 1982 r. codziennie o godz. 8.00 była tu odprawiana Msza św. w intencji Polski. Sukcesywnie w liturgii brało udział coraz więcej Polaków. Zgodnie ze wskazaniami prymasa Polski, po Mszy św. odmawiano część różańca św., modlitwę za Polskę i Jana Pawła II. Do programu Mszy św. wchodził tradycyjny śpiew pieśni „Z dawna Polski Tyś Królowo”, „Boże, coś Polskę” i „Apel”, które kończyły codzienną liturgię²⁹³. Warto przypomnieć, że Msze św. w języku polskim z udziałem rodaków w Rzymie odprawiane były także w kaplicy budynku Radia Watykańskiego (Piazza Pia 3), a po zamachu na życie Jana Pawła II, 13 V 1981 r. w intencji powrotu do zdrowia przeniesiono je do Ogrodów Watykańskich, przy figurze Matki Bożej w grocie Matki Bożej z Lourdes. Za pontyfikatu Jana Pawła II Radio Watykańskie zaczęło transmitować Mszę św. w języku polskim z Rzymu, które wcześniej transmitowano z Paryża. Zawsze w 1. sobotę miesiąca Mszy św. przewodniczył Jan Paweł II, nawet gdy odbywał podróż apostolską po świecie,

²⁹¹ Z. Peszkowski, *Na pielgrzymim szlaku*, KR, 1984, nr 31, s. 13-16.

²⁹² Benedykta, *Z Kroniki*, s. 10.

²⁹³ Tamże.

tak jak np. w Polsce od 2-10 VI 1979 roku. Pierwszą Mszę św. po polsku dla rodaków Radio Vaticana nadało w dniu 7 I 1979 r. Celebrował ją sam papież razem z polskimi duchownymi w Kaplicy Sykstyńskiej w Watykanie, w gronie wiernych z archidiecezji krakowskiej, licznie przybyłych na konsekrację swego nowego arcypasterza abp. Franciszka Macharskiego²⁹⁴.

Podobnie jak w Domu Polskim przy via Cassia 1200, tak w Domu Pielgrzyma przy via Pfeiffer 13 miała miejsce wspólna kolacja wigilijna dla wszystkich mieszkańców na której wszystkim złożył życzenia ks. dyrektor Kazimierz Przydatek SJ, a gdzie jak napisała o tym spotkaniu przełożona Domu S. Medarda „zapanowała prawdziwie rodzinna atmosfera życzliwości i serdeczności”, a po niej udano się na Pasterkę do Bazyliki watykańskiej. Podobnie w sali przy kościele św. Stanisława BM, gdzie po kolacji dla 85 osób bp Sz. Wesoły odprawił w kościele polskim Pasterkę²⁹⁵.

W okresie od 20 IV do 10 V 1982 r. przebywał w Stanach Zjednoczonych ks. Kazimierz Przydatek, sekretarz generalny Ośrodka Duszpasterskiego „Corda Cordi”. Odbył on tę podróż z różnych powodów. Po pierwsze: udał się on do USA jako członek Komitetu Koordynacyjnego „Pomoc dla Polski”, który zawiązał się w Rzymie zaraz w pierwszych tygodniach stanu wojennego pod przewodnictwem bp. Sz. Wesołego. Kolejną przyczyną wyjazdu było wznowienie kontaktów z pewnymi ośrodkami polonijnymi, które wyróżniały się w zbiorce funduszy na rzecz Domu Jana Pawła II i które pragnęły nadal współpracować owocnie z nowopowstałym Centrum w Rzymie. Zostały omówione wówczas zasadnicze linie powstającego Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, m.in. dla zainteresowanych przewidywano pierwszy zjazd Towarzystwa w Rzymie z okazji kanonizacji bł. Maksymiliana Kolbe²⁹⁶.

W roku 1986 kończyła się umowa o wynajem ośrodka „Corda Cordi”. Sprawę pierwszych rokowań o jego utrzymanie w centrum Rzymu opisano w Kronice „Corda Cordi” w „Kronice Rzymskiej” w 1986 roku²⁹⁷: „Informowaliśmy już wszystkich naszych PT. Czytelników w poprzednim numerze <<Kroniki>> (Nr 43-1986), że kontrakt z Kurią Generalną Ojców Salwatorianów o wynajęcie części Domu kurialnego przy via Pfeiffer 13 wygasł dnia 15 stycznia br. Pertraktacje o przedłużenie kontraktu trwały z przerwami kilka miesięcy. Ostatecznie kontrakt przedłużono o dalsze sześć lat. Postanowiono zasadniczo

²⁹⁴ U. Borkowska, *Msza św. w języku polskim w Radio Watykańskim*, KR, 1982, nr 8, s. 7.

²⁹⁵ *Z Kroniki Domu Polskiego Jana Pawła II*, KR, 1982, nr 8, s. 15.

²⁹⁶ Benedykta, *Z Kroniki*, s. 10.

²⁹⁷ *Kronika „Corda Cordi”*, KR, 5(1986), nr 44-46, s. 29.

utrzymać poprzedni kontrakt jako podstawę prawną²⁹⁸. Nową umowę z przepisami uzupełniającymi podpisali: ze strony Kurii Generalnej Księży Salwatorianów, przełożony miejscowy, Kolumbijczyk, o. Tulio Duque z upoważnienia prokuratora generalnego Zgromadzenia o. Jude Weisenbecka, a ze strony polskiej, aktualny dyrektor Domu Polskiego przy via Pfeiffer 13 i sekretarz generalny Ośrodka Duszpasterskiego „Corda Cordi”, o. Konrad Stanisław Hejmo OP, z upoważnienia bp. Szczepana Wesołego, opiekuna emigracji i rektora kościoła i hospicjum św. Stanisława B.M. Opłaty za wynajęcie części pomieszczeń Kurii Generalnej Salwatorianów zostały podniesione prawie dwukrotnie w stosunku do lat ubiegłych. Mając na uwadze dewaluację lira włoskiego i wzrost wszystkich opłat, szczególnie zaś za wynajęcie mieszkań, obiektywnie stwierdzono, że nowe ustalenia mimo wszystko były korzystne dla strony polskiej²⁹⁹. Nie mniej jednak koszta utrzymania instytucji w tamtym czasie były tak wysokie, że opłaty uiszczane przez pielgrzymów polskich za pobyt nie wystarczały na ich pokrycie. Dlatego administracja Domu zwróciła się z prośbą do wszystkich rodaków mieszkających na Zachodzie o ewentualną pomoc finansową. Aby choć w części wynagrodzić życzliwość rodaków obiecano nie tylko publikację nazwisk ofiarodawców na łamach „Kroniki”, ale nadto zawsze w Pierwszą Sobotę miesiąca odprawiać Msze św. w Ich intencji w kaplicy Matki Bożej Częstochowskiej w Bazylice św. Piotra. Podano numer konta w Banku watykańskim („L’Istituto Della Opere Religiose”); Centro Pastorale „Corda Cordi”³⁰⁰.

Kres istnienia Ośrodka „Corda Cordi” nastąpił w 2001 r. Został on formalnie rozwiązany na mocy dekretu rektora kościoła i hospicjum św. Stanisława, abp. Szczepana Wesołego w dniu 1 IX 2001 roku³⁰¹. Tegoż roku o. Hejmo w jednym z artykułów napisał: „Jak wiadomo, z dniem 31 sierpnia br. Dom Polskiego Pielgrzyma przy via Pfeiffer 13 w Rzymie, po 21 latach działalności, przestaje istnieć. Nie ulega wątpliwości, że jest to ogromna strata dla wszystkich Polaków, a szczególnie przybywających do Wiecznego Miasta. Również Zgromadzenie Sióstr Antoninek, które poświęciło swoje najlepsze siły, bezinteresownie, dla obsługi pielgrzymów podczas obecnego Pontyfikatu, przez decyzję zamknięcia Domu znalazło się w sytuacji tragicznej - 7 sióstr zostało bez dachu nad głową i bez możliwości dalszego działania. W tej dramatycznej sytuacji postanowiliśmy, po rozmowie z Księdzem Prymasem kard. Józefem Glempem, za wszelką cenę podtrzymać

²⁹⁸ Tamże.

²⁹⁹ Tamże.

³⁰⁰ Tamże.

³⁰¹ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 338.

działalność Ośrodka „Corda Cordi” i Domu Pielgrzyma, bez zaplecza którego Ośrodek nie miałby możliwości przetrwania ani normalnego działania. Dzięki Bożej Opatrzności i życzliwym ludziom, przede wszystkim dzięki pomocy bp. Stanisława Dziwisza³⁰², prefekta Domu Papieskiego, 15 czerwca br. oficjalnie podpisano umowę wynajmu nowego Domu Pielgrzyma i Ośrodka dla Pielgrzymów Polskich, który zacznie funkcjonować już od 1 sierpnia 2001 r. Przez miesiąc działać więc będą obydwie Domy [...]”³⁰³. Ośrodek „Corda Cordi” przez 21 lat, w latach 1980-2001 pełnił swoją rolę, a jego kompetencje przejęły nowy ośrodek „Sursum Corda” oraz Dom Polski w Rzymie.

Jak już wspomniano, 1 VIII 2001 r. Dom Pielgrzyma i Ośrodek dla Pielgrzymów Polskich „Corda Cordi” z powodu wypowiedzenia umowy dzierżawy przez Zgromadzenie Księży Salwatorianów został przeniesiony z via Pfeiffer 13 w rejon Rzymu zwany Monte Verde. Na informację o. Konrada Hejmy odpowiedział ks. Bogdan Giemza SDS, prowincjał salwatorianów w Polsce w swoim oświadczeniu z 22 V 2002 r.³⁰⁴. Drugą siedzibę, pod nową nazwą „Sursum Corda” (łac. W górę serca), dzięki znacznej pomocy bp. Stanisława Dziwisza znalazł w spokojnej dzielnicy Rzymu tuż za wzgórzem Janikulum, przy via Vincenzo Monti 1, 00152 Roma na Zatybrzu (3 minuty kolejką ze stacji Trastevere do stacji S. Pietro)³⁰⁵.

Dyrektorem nowego obiektu został o. Konrad Hejmo OP³⁰⁶, którego jednak 1 VI 2005 r. ówczesny przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski abp Józef Michalik na

³⁰² Kard. Stanisław Dziwisz (ur. 1939) – doktor teologii, sekretarz i kapelan arcybiskupa metropolity krakowskiego Karola Wojtyły w latach 1966–1978, osobisty sekretarz papieża Jana Pawła II w latach 1978–2005, arcybiskup metropolita krakowski w latach 2005–2016, kardynał prezbiter od 2006, od 2016 arcybiskup senior archidiecezji krakowskiej. W 1987 został wiceprzewodniczącym Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II, późniejszy jej zwierzchnik (2005-2016), obecnie od 2022 r. członek Rady. Kawaler Orderu Orła Białego postanowieniem z dnia 27.01.2017 prezydenta RP Andrzeja Dudy. Źródło: W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 408-409; Kard. Stanisław Dziwisz, <https://diecezja.pl/kard-stanislaw-dziwisz/>, [dostęp: 22.02.2018].

³⁰³ K. Hejmo, *Dom Pielgrzyma i Ośrodek „Corda Cordi” w Rzymie mają nową siedzibę*, NO, 2001, nr 28, s. 11.

³⁰⁴ B. Giemza, Oświadczenie dotyczące wypowiedzi o. Konrada Hejmo OP i informacji o Salwatorianach, Kraków 22 V 2002. Źródło: www.katolik.pl/527,416.druk?s=1, [dostęp: 08.12.2015].

³⁰⁵ Dom Pielgrzyma, strona internetowa Domu Pielgrzyma prowadzonego przez o. Hejmę w Rzymie. Źródło: <http://dompielgrzyma.info/w-naszym-domu/>, [dostęp: 08.12.2015].

³⁰⁶ O. Konrad Stanisław Hejmo (ur. 6 IV 1936 r.) – dominikanin, asystent audiencji generalnych i specjalnych Jana Pawła II; wykształcenie: latach 1954–1961 studia filozoficzno-teologiczne w Studium Generale Ojców Dominikanów w Krakowie, gdzie w 1961 r. przyjął święcenia kapłańskie; sekretarz prowincjała o. J. Janczaka 1961-1963, uczył się w Prymasowskim Studium Życia Wewnętrznego w Warszawie 1962-1963 i na Wydziale Nauk Społecznych KUL 1965-1967. O. Hejmo w 1979 podjął pracę w Sekretariacie Episkopatu Polski. Tam poznał kard. Stefana Wyszyńskiego, który w tym samym roku wysłał o. Hejmo do Rzymu, gdzie miał pracować w Radiu Watykańskim. Ostatecznie objął funkcję wicedyrektora Delegatury Biura Prasowego Episkopatu Polski w Rzymie (1979–1984). Współredaktor (redaktor naczelny 1983–1987) pisma KR (Rzym 1983-2003). W 1984 został głównym opiekunem polskich pielgrzymów w Rzymie – dyrektorem Ośrodka dla Pielgrzymów Polskich „Corda Cordi” i oficjalnym duszpasterzem pielgrzymów. W grudniu 1984

wniosek prowincjała polskich dominikanów o. Macieja Zięby odwołał z funkcji opiekuna polskich pielgrzymów w Rzymie. Dom Pielgrzyma pozostał w wyłącznej gestii o. Hejmo i grupy sióstr antoninek. Gospodarze zachwalali nowy ośrodek, opisując, że w nim pielgrzymi z Polski mogli doświadczyć serdecznej gościny, otrzymać pomoc w religijnym przeżyciu wizyty w Wiecznym Mieście i spotkaniu z Ojcem Świętym³⁰⁷.

Prowadzony od 29 lat przez siostry antoninki Dom Pielgrzyma zmieniał nazwę i miejsce, ale zawsze przyjmował tysiące polskich pielgrzymów. Z biegiem czasu ośrodek przeniesiono do nowej siedziby usytuowanej na zachód od Watykanu (ok. 4,5 km)³⁰⁸. Nowy Dom Pielgrzyma został zarejestrowany jako Associazione Centro Pastorale i znajdował się w wynajętej części domu kurii generalnej sycylijskiego Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia i Krzyża przy via Enrico de Osso 73 w Rzymie (drugi adres Via San Giovanni della Croce 33)³⁰⁹. Ośrodek posiadał bardzo dobre połączenie z Watykanem (dojazd do Bazyliki św. Piotra metrem ze stacji Cornelia na via Boccea), z lotniskiem Fiumicino, a także doskonały dojazd do centrum Rzymu, polskich ambasad przy Stolicy Apostolskiej i Kwirynale oraz nad Morze Tyrreńskie. Obiekt mógł równocześnie gościć do 90 osób, a zatem był przygotowany również do przyjęcia licznych grup pielgrzymów, udostępniając im kuchnię, refektarz i kaplicę, a z tarasów mogą podziwiać Rzym. Nowy Dom Pielgrzyma w opinii administratorów był piękny, gruntownie odnowiony na Rok Święty. Wszystkie pokoje (dwu, trzy i czteroosobowe) posiadały łazienki, prysznice i klimatyzację. Zarządcom bardzo zależało, by Dom, którego wynajęcie zostało opłacone z góry na cały

otrzymał nominację na asystenta audiencji generalnych i specjalnych Jana Pawła II, a w 1985 – na konsultora watykańskiej instytucji Peregrinatio ad Petri Sedem. Angażował się w latach 80. w pomoc dla polskich emigrantów we Włoszech. Ogłaszał artykuły w czasopismach polskich, polonijnych oraz włoskich, m.in. „L'Osservatore Romano”, „Gościu Niedzielnym”, „Głosie Katolickim” (Paryż), „Najwyższym Czasie”. Korespondencje watykańskie przedstawiał regularnie w Radiu Maryja. 1 czerwca 2005 na stronach IPN ukazała się publikacja, ujawniająca treść dokumentów odnalezionych w archiwach IPN związanych z działalnością o. Konrada Hejmo. Zgodnie z nimi o. Hejmo w latach 70. i 80. miał być tajnym współpracownikiem PRL-owskich Służb Bezpieczeństwa posługując się pseudonimami „Hejnał” oraz „Dominik”. Dominikanin miał przekazywać informacje dotyczące bpa Karola Wojtyły jako metropolity krakowskiego, a później donosić na niego jako papieża. A., Z. Judyccy, *Polonia. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000, s. 105; W. M. Zarebczan, *Polacy w Watykanie*, s. 433-434; S. Koper, *Wielcy szpiedzy w PRL*, Warszawa 2014, s. 201; IPN, *Raport. Sprawa ojca Konrada Hejmo. Działania Służby Bezpieczeństwa przeciwko Kościołowi katolickiemu w latach 1975 – 1988*, <https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/634,Raport-Sprawa-ojca-Konrada-Hejmo-Dzialania-Sluzby-Bezpieczenstwa-przeciwko-Kosci.html> [dostęp: 10.12.2019].

³⁰⁷ K. Hejmo, *Dom Pielgrzyma*, NO, 2001, nr 28, s. 11.

³⁰⁸ Tytuł na stronie internetowej ośrodka: *Witamy serdecznie w Domu Pielgrzyma Sursum Corda w Rzymie!* Źródło: <http://dompielgrzyma.info/w-naszym-domu/>, [dostęp: 08.12.2015].

³⁰⁹ *W Rzymie nowy dom pielgrzyma „Sursum corda”*, NO, 29/2009, s. 34.

rok, mógł szybko spłacić zaciągnięty dług. Liczono na solidarność przyjaciół i aktywną pomoc w promocji obiektu³¹⁰.

Dom był otwarty zarówno dla indywidualnych turystów, jak i zorganizowanych pielgrzymów. Istniała możliwość negocjowania cen dla poszczególnych grup. Zapewniał śniadania, a inne posiłki były serwowane na życzenie. Mieszkający przy via Enrico de Osso mieli zapewniony udział w audiencji generalnej z Ojcem Świętym, jak również transport z lotniska i na lotnisko (na życzenie), pomoc przewodników, przygotowanie błogosławieństw papieskich oraz zdjęć z audiencji³¹¹. Dom był przygotowany również na sympozja i zjazdy. Mógł również przyjmować po cenach niższych grupy szkolne i młodzieżowe. Nowy Dom miał ułatwiać polskim pielgrzymom dobre przeżycie pobytu w Wiecznym Mieście i dopomóc im lepiej przygotować się na osobiste spotkanie z Ojcem Świętym³¹².

Jan Paweł II w liście do opiekunów Domu Pielgrzyma „Sursum Corda” z 14 I 2004 napisał: „Jestem Wam wdzięczny za modlitwy, którymi mnie wspieracie, a także za Waszą ofiarną pracę w Centrum Pastoralnym <<Sursum Corda>>, dzięki której chyba już miliony pielgrzymów z Polski mogło znaleźć schronienie i pomoc w czasie pobytu w Wiecznym mieście”³¹³.

³¹⁰ K. Hejmo, *Dom Pielgrzyma*, s. 11.

³¹¹ *W Rzymie [powstał] nowy dom pielgrzyma „Sursum corda”*, NO, 2009, nr 29, s. 34.

³¹² K. Hejmo, *Dom Pielgrzyma i Ośrodek*, s. 11.

³¹³ Cytat nad artykułem: Witamy serdecznie w Domu Pielgrzyma Sursum Corda w Rzymie! Źródło: <http://dompielgrzyma.info/>, [dostęp: 8.12.2015].

Rozdział II. Struktury organizacyjne Fundacji Jana Pawła II

1. Geneza instytucji

Powszechnie wiadomo, że wybór kard. Karola Wojtyły na papieża wpłynął wyraźnie na ożywienie, a w niektórych kręgach polonijnych wręcz na pobudzenie i wzmocnienie polskiej świadomości narodowej. Przejawiało się to m.in. w rozwoju sieci polskich szkół, tworzeniu nowych ośrodków kulturalno-oświatowych itd. Wiele z tych nowo założonych szkół nosi dziś imię Jana Pawła II. Przyjęły je także niektóre ze szkół już istniejących. Nauczanie papieża z Polski, jego wkład w dzieło nowej ewangelizacji narodów świata znalazły także wyraz w tworzeniu nowych instytutów kulturowych, naukowych czy placówek oświatowych również poza kręgami polonijnymi, i to na wielu kontynentach: w USA i Kanadzie, w Ameryce Łacińskiej, Afryce, Australii i oczywiście w niektórych krajach europejskich. Jednym z takich powstałych ośrodków była omawiana polsko-papieska Fundacja Jana Pawła II w Rzymie (wł. *La Fondazione Giovanni Paolo II*). W Ośrodku Dokumentacji Pontyfikatu zbierano się na bieżąco wiadomości- głównie z prasy, ulotnych druków czy publikacji na temat takich nowo zakładanych instytucji³¹⁴.

We wrześniu 1981 r. Jan Paweł II podjął w Watykanie grupę osób z Ojczyzny i Polonii, aby zastanowić się wspólnie nad kształtem i rolą nowopowstającej polskiej Fundacji, a dokładnie „nad wypracowaniem odpowiedniego profilu i nad ukierunkowaniem prac i zadań nowo powstałego Ośrodka Polskiej Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie”³¹⁵. Następnie 7 listopada w obecności członków Komisji Głównej Episkopatu Polski i rektorów Polskich Misji Katolickich za granicą z licznymi przedstawicielami światowej Polonii, papież otrzymał „wielki, historyczny dar ufundowany przez rodaków, żyjących na emigracji, w postaci wspaniałego Domu przy via Cassia”³¹⁶.

Jan Paweł II mocą dekretu z 16 X 1981 roku³¹⁷, w trzecią rocznicę pontyfikatu, ustanowił kościelną organizację non-profit swojego imienia z siedzibą w Watykanie, przy via di Porta Angelica 63 i Sekretariatem w Domu Polskim, który został poświęcony i

³¹⁴ M. Jagosz, *Instytucje naukowe, oświatowe i charytatywne powstałe w związku z pontyfikatem Jana Pawła II*, KR, 8(1990), nr 81, s. 9-13.

³¹⁵ Jan Paweł II, *Świadectwo naszej solidarności*, OR, 6(1985), nr 6-7, s. 27.

³¹⁶ Tamże.

³¹⁷ *Dekret papieski ustanawiający Fundację Jana Pawła II, Państwo Watykańskie, 16 października 1981*, [w:] *Księga pamiątkowa. Dziesięciolecie Fundacji Jana Pawła II*, red. K. Czajkowska, M. Jagosz, Rzym 1991, s. 9.

oficjalnie przejęty przez Fundację 7 i 8 XI 1981 r. Fundacja imienia założyciela Jana Pawła II jest narodową instytucją kościelną (religijną), charytatywną, a więc niedochodową, jednocześnie międzynarodową, emigracyjną, mocno związaną z ojczyzną, a ponadto instytucją dobroczynną wspierającą kształcenie młodzieży. Jest najstarszą z fundacji watykańskich wyszczególnionych w „Annuario Pontificio”.

W dekrecie erekcyjnym papież wskazał jej cel: „Popieranie inicjatyw religijnych, kulturalnych, duszpasterskich i społecznych, służących wierzącym rodakom w kraju i na obczyźnie – ku podtrzymaniu i umocnieniu więzi pomiędzy Polakami w kraju i na emigracji oraz między narodem polskim a Stolicą Apostolską”³¹⁸. Chodziło zatem o opiekę nad pielgrzymami, dokumentowanie trwającego wówczas pontyfikatu, wzmocnienie obecności polskiej kultury w Rzymie.

Z nową Fundacją wiązał duże nadzieje. Pobłogosławił jej działalność, zawierzył ją Bogu i Matce Chrystusa oraz potwierdził, że inicjatywa jej powstania nie była i nie będzie rzeczą łatwą, a jej powstanie świadczyło o zaistnieniu takiej potrzeby oraz że starał się śledzić jej początek: „O przebiegu tej szlachetnej i inicjatywy byłem informowany na bieżąco. Była ona i będzie na pewno rzeczą niełatwą. Odpowiedź, jaką daliście wy i wszyscy inni, którzy są tu obecni tylko myślą i sercem, świadczy, że taka jest potrzeba naszych czasów, naszego dziś. Dziękując więc Opatrzności za to, co zostało dokonane, z równą siłą zawierzam dziś, u początków, ten Dom, tę Fundację, jej pracę i przyszłość Bogu i Najświętszej Matce Chrystusa”³¹⁹.

Ojciec Święty przekazał Polakom inspirującą wizję Domu. Wskazał Fundacji ambitny i niełatwy cel. Miał nadzieję, że będzie ona służyć nie tylko współczesnemu pokoleniu, ale i przyszłym przy przetrwaniu milenijnej spuścizny. Było to zadanie, któremu należało sprostać. Czyniono więc wszystko co w mocy, by nie zawieść papieża. Były prymas Polski, abp Józef Kowalczyk pisał: „Ustanowienie Fundacji Jana Pawła II związane było z wyborem kard. Karola Wojtyły na następcę św. Piotra oraz z głębokim

³¹⁸ W dekrecie z 16 X 1981 r. podpisanym przez papieża czytamy: „Chętnie przychylam się do życzenia przekazanego mi w imieniu braci i siostr mieszkających w umiłowanej Polsce i tych, którzy na emigracji czują żywe więzy łączące ich z Ziemią Ojczystą, aby utworzyć w Państwie Watykańskim Fundację religijną noszącą moje imię...”, *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, t. 4, 1981, cz. 2, Citta del Vaticano 1982, s. 572-579. *Dekret ustanawiający Fundację Jana Pawła II*, [w:] *Księga pamiątkowa*, red. K. Czajkowska, M. Jagosz, Rzym 1991, s. 9.

³¹⁹ Jan Paweł II, *Niech ten dom będzie punktem wytyczonym na skrzyżowaniu dróg*, OR, 2(1981), nr 10, s. 11-12.

pragnieniem wielu Polaków, by odpowiedzieć na to historyczne wyzwanie przez konkretny gest solidarności i miłości do Ojca Świętego”³²⁰.

Fundacja Jana Pawła II świadoma wielkości daru, jakim dla Kościoła, Ojczyzny i świata jest osoba i dzieło papieża, podejmuje troskę o zachowanie i rozwój tego duchowego dziedzictwa oraz o przekazanie go następnym pokoleniom. Tak wyartykułowane cele Fundacji zostały szczegółowo sprecyzowane w Statucie Fundacji, zatwierdzonym przez Jana Pawła II: gromadzenie dokumentacji, studium pontyfikatu oraz popularyzacja papieskiego nauczania, również metodą współpracy z instytucjami w Polsce i na świecie o podobnym charakterze; opieka nad pielgrzymami w Rzymie - gośćmi Fundacji. Wielką wagę przykładano do pomocy w formacji duchownych i świeckich m.in. poprzez udzielanie stypendiów naukowych, zwłaszcza osobom pochodzącym z Europy Środkowo-Wschodniej, dając im przez to możliwość formacji intelektualnej i humanistycznej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz od kilku ostatnich lat na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie. Wszystko to wpisuje się w zasadnicze zadanie Fundacji jaką jest misja ewangelizacyjna. Fundacja bowiem, jako instytucja kościelna, działa w Kościele i realizuje jego podstawowe zadanie jakim jest głoszenie Ewangelii. Podejmowane przez Fundację inicjatywy mają służyć podtrzymywaniu i pogłębianiu tradycyjnych więzi między Stolicą Apostolską i narodem polskim, zgłębianiu i upowszechnianiu dziedzictwa polskiej kultury chrześcijańskiej oraz nauki Kościoła³²¹.

Papież podkreślił znaczenie Watykanu, jako nieprzypadkowej siedziby Fundacji, co ma głęboką wymowę. Wyszczególnił kilka argumentów mówiąc: „Ta perspektywa Watykanu i Rzymu pozwala poniekąd lepiej widzieć potrzeby Kościoła nie tylko w Polsce, ale i w innych krajach, pozwala je widzieć w całej ich złożoności; sprzyja ona procesowi <<wymiany darów>> pomiędzy Kościołem w Polsce a Kościołami w innych krajach pobratymczych; podkreśla także aktywną obecność polskiej myśli i kultury chrześcijańskiej w tej kolebce kultury europejskiej, jaką jest Rzym; ułatwia nawiązywanie dialogu z ośrodkami kultury chrześcijańskiej innych narodów; wreszcie uwypukla tradycyjne więzi, jakie łączą Polskę ze Stolicą Apostolską - więzy, które przyniosły w naszej historii tyle błogosławionych owoców”³²².

³²⁰ J. Kowalczyk, *Słowo wstępne* (23 V 2012 r.), [w:] „*Nie ustawajcie w tym dobrym dziele*”. Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła II, red. A. Dobrzyński, Rzym 2012, s. 5-7.

³²¹ AODiSP, b.syg., Statut Fundacji Jana Pawła II, Rzym 2015.

³²² Jan Paweł II, *Z miłości Kościoła i Ojczyzny*, OR, 17(1996), nr 1, s. 56-57.

Gdy Ojciec Święty przyjmował Dom Polski, miał na myśli coś więcej niż jego rolę schronienia dla pielgrzymów. W 1985 roku mówił: „Nieocenione są także zasługi emigracji w tworzeniu i pomnażaniu naszej kultury w świecie i w dawaniu świadectwa o Polsce: jaką była i jaką być powinna. Z tego samego ducha zrodził się także Dom Polski w Rzymie, który odpowiada naszej tradycji historycznej i ubogaca znacznie stan posiadania polskiego Kościoła w Wiecznym Mieście”³²³. Papieżowi chodziło o coś więcej, czyli o obecność Polski i jej dorobku kulturowego i duchowego w świecie, a mianowicie o obecność i kontakt polskiej historii i kultury z innymi kulturami i wspólnie z nimi wypracowywały w oparciu o Chrystusową Ewangelię te wartości, które wzbogacają i doskonałą człowieka, które służą jego godności. Dodawał: „Uprawnione jest pragnienie, by kultura ta ubogacona wielorakim doświadczeniem i własnym dorobkiem, była obecna na zachodnim świecie, któremu tyle zawdzięczamy”³²⁴. Jan Paweł II powołując do życia Fundację mówił wyraźnie o jeszcze innym wymiarze pielgrzymowania, a mianowicie o pielgrzymowaniu kultur: o emanacji kultury chrześcijańskiej z Rzymu do różnych regionów Europy, w tym Polski i świata, jak i odwrotnie: o pielgrzymowaniu kultur poszczególnych krajów, w tym kultury polskiej, do centrum chrześcijaństwa, Rzymu.

Papież wysoko oceniał rolę tego polskiego Domu w Rzymie, zarówno jako dachu nad głową, jaki znajdą tu pielgrzymi, ale też jako ośrodka duszpasterskiego, który ułatwia im przeżycie Rzymu i jego chrześcijańskiego bogactwa w duchu wiary. Dodał jednak, że trzeba, by ten Dom Polski „dojrzewał do roli pomostu między Ojczyzną i Emigracją, by stawał się miejscem spotkania naszej chrześcijańskiej kultury z kulturami innych narodów; by służył duchowemu pielgrzymowaniu tych kultur, ich wymianie i wzajemnemu ubogaceniu; by mógł przyczynić się do budowy jedności Europy i świata opartej na Chrystusowych zasadach miłości, sprawiedliwości, prawdy i pokoju”³²⁵.

Fundacja powstała z ofiarności serc polskich i dalekosiężnej wizji Jana Pawła II jest jedną z ważniejszych kościelnych instytucji rzymskich oraz polskich na świecie. Była to odpowiedź Polaków mieszkających poza ojczyzną na wybór kard. Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową. Fakt ten podkreślił papież w swoim pierwszym przemówieniu do Fundacji (audiencja z okazji poświęcenia Domu Polskiego, Watykan, 7 XI 1981 r.): „Wiem, drodzy bracia i siostry, zostało to zresztą powiedziane przed chwilą, że dzieło to

³²³ Tenże, *Świadectwo naszej solidarności*, OR, 1985, nr 6-7, s. 27.

³²⁴ Tamże.

³²⁵ Tamże.

powstało jakoś w związku z moją osobą, w związku z moim wyborem na stolicę świętego Piotra w Rzymie. Stąd moja szczególna wdzięczność i zarazem pragnienie, by służyło ono dobrze tym celom, do jakich zostaje powołane. Pozwólcie, że wymienię tutaj przynajmniej kraje, w których zawiązały się komitety do realizacji tego dzieła. [...] Razem, łącznie z ojczyzną, dwadzieścia pięć krajów. Obraz aż nadto wymowny. Nazwy te zostały wykute w marmurze. Niech pozostaną świadectwem na zawsze”³²⁶.

W przemówienia z okazji 10-lecia Fundacji w 26 IX 1991 r. papież powiedział: „Dzisiaj powtarzam te słowa [red. o narodzie], myśląc o Fundacji, która przecież została utworzona, aby służyć naszej kulturze, naszej polskiej tradycji, naszemu narodowi”³²⁷.

Z kolei 26 X 1995 r. Jan Paweł II przypomniał: „Fundacja zrodziła się z podwójnej miłości: z miłości Kościoła i Ojczyzny. Kościół i Ojczyzna to dwie rzeczywistości, które w naszej historii są wręcz organicznie związane”³²⁸.

Jan Paweł II podczas pierwszej i jedynej wizyty w Domu Polskim z okazji jego poświęcenia³²⁹ 8 XI 1981 r., powiedział: „Dlatego też bardzo pragnąłem i pragnę, ażeby ta Fundacja, ten Dom służył nie tylko pielgrzymowaniu w znaczeniu religijnym, ale także w tym szczególnym znaczeniu, żeby służył – tak się wyrażę – pielgrzymowaniu naszej kultury, żeby określał punkt jej wyjścia, żeby określał wszystkie punkty jej dojścia, żeby wyznaczał wszystkie punkty jej spotkania z kulturami, z tradycjami, z historiami, w obrębie jednej wielkiej kultury, tradycji, historii, która jest kulturą chrześcijańską, tradycją chrześcijańską, historią Kościoła, a także historią ludzkości. Temu ma w sposób szczególny służyć ten dom. Myślę, że określając w ten sposób jego celowość, odpowiadam życzeniom ofiarodawców. Myślę, że nasza epoka, XX wiek: czas szczególnego pielgrzymowania Polaków, potrzebuje takiego wyrazu i takiej celowości”³³⁰. Papież przywołał te słowa także 29 IX 1988 r. podczas audiencji dla Fundacji Jana Pawła II.

³²⁶ Tenże, *Niech ten dom*, s. 1, 11-12.

³²⁷ Tenże, *Trzeba na nowo ukazać Europie wartość i piękno kultury chrześcijańskiej*, OR, 1991, nr 9-10, s. 40-41.

³²⁸ Discorso Di Giovanni Paolo II Ai Membri Della Fondazione «Giovanni Paolo II», Giovedì, 26 Ottobre 1995, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/speeches/1995/october/documents/hf_jp-ii_spe_19951026_fondaz-gpii.pdf, [dostęp: 11.02.2018].

³²⁹ „Dar ten przyjąłem z wielką wdzięcznością i następnego dnia udałem się do ofiarowanego mi Domu, by go poświęcić, to znaczy oddać Bogu, ażeby służył ludziom, ażeby służył sprawie obecności Polaków w stolicy chrześcijaństwa”. Jan Paweł II, *Świadectwo naszej solidarności*, s. 27.

³³⁰ Tenże, *Wasz dar oddaję Bogu, ażeby służył ludziom*, OR, 2(1981), nr 10, s. 13-14. Przemówienie do przyjaciół Fundacji Jana Pawła II podczas poświęcenia Domu Polskiego, Rzym, 08 XI 1981 r.; *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, t. 4, 1981, nr 2, Watykan 1983, s. 572.

Słowami założyciela z 23 X 2001 r., Fundacja to „duchowy pomnik, bez rozgłosu, wykuwany w sercach i umysłach osób, środowisk i całych społeczeństw”³³¹.

Papież Benedykt XVI powiedział o Fundacji Jana Pawła II podczas audiencji z jej członkami z okazji jej 30-lecia istnienia: „Trzydzieści lat temu, na prośbę <<grupy braci i sióstr, którzy mieszkają w Polsce lub z niej wyemigrowali, ale mają silne związki z krajem swego pochodzenia>>, mój poprzednik bł. Jan Paweł II założył w Watykanie Fundację, która nosi jego imię i ma na celu „promowanie poprzez wspieranie materialne i w innych formach przedsięwzięć o charakterze religijnym, kulturalnym, duszpasterskim i charytatywnym; kultywowanie i umacnianie tradycyjnych więzi ze Stolicą Apostolską” (Dekret o założeniu)”³³².

Na łamach periodyku „Kronika Rzymska”³³³ z 1986 r. po określeniu celów i działalności Fundacji Jana Pawła II widniał apel: „Pomóżmy jej do zrealizowania tych celów - stańmy się jej współfundatorami. a) zakładając lub wstępując do krajowych lub lokalnych Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, b) przesyłając ofiary lub darowizny na rzecz Fundacji Jana Pawła I, 00189 Roma, via Cassia 1200, c) otaczając troską wszelkie poczynania zmierzające do rozwoju i rozpowszechnienia wartości naszej polskiej kultury”³³⁴.

Fundacja Jana Pawła II powstała również z radości i dumy Polaków rozsianych po całym świecie. Od początku jej powstania, poza Polonią, byli z nią także mocno związani Polacy w granicach kraju, oraz osoby innych narodowości: „[...] dar ufundowany przez rodaków, żyjących na emigracji, w postaci wspaniałego Domu przy via Cassia, w którym mają swoją cegiełkę – trzeba to przypomnieć – także obcokrajowi przyjaciele Polski oraz nasi rodacy z Ojczyzny”³³⁵.

Jej międzynarodowy charakter wynika z faktu, że ludzie różnych krajów i kultur włączają się w podejmowaną przez nią działalność. Fundacja bowiem przekroczyła granice Polski i polskiej kultury. Zyskała przyjaciół, w których żyłach nie płynie polska krew, ale którym bliska jest osoba i nauczanie Jana Pawła II. Fundacja realizuje swój szeroki program działania poprzez należące do niej instytucje.

³³¹ Jan Paweł II, [*Wznosić pomnik ze spizu kultury i nauki*], [w:] *Insegnamenti Giovanni Paolo II*, 2001, t. 24, cz. 2, Watykan 2003, s. 597.

³³² Benedykt XVI, *Przyszłość Fundacji powierzam Bożej Opatrzności*, OR, 2012, nr 1, s. 34-35.

³³³ *Fundacja Jana Pawła II*, KR, 1986, nr 43, s. 43.

³³⁴ *Redakcja*, KR, 5(1986), nr 44-46, s. 28.

³³⁵ Jan Paweł II, *Świadectwo naszej solidarności*, s. 27.

4 XI 2003 r., podczas ostatniego przemówienia do członków Fundacji w Watykanie Jan Paweł II powiedział: „Dziś zakres działalności Fundacji bardzo się rozszerzył, tak że ma ona charakter międzynarodowy. Niemniej nie możemy zapominać o tych polskich korzeniach. Dobrze, że w ten poetycki sposób zostały one dziś przypomniane. Przyjaciele ze Stanów Zjednoczonych i z Indonezji są dzisiaj obecni. Serdecznie ich pozdrawiam i wyrażam moją wdzięczność za chętnie i hojne uczestnictwo w dziele Fundacji. Chciałbym podziękować nie tylko za materialne wspieranie Fundacji, lecz i za Waszą aktywność w podejmowaniu inicjatyw o charakterze religijnym i kulturalnym, [...]”³³⁶.

Fundacja Jana Pawła II została utworzona jako instytucja kościelna, posiadająca osobowość prawną w Watykanie. Jak każda organizacja pozarządowa, posiada swój statut, który potwierdza istnienie oraz definiuje i reguluje zakres jej działalności. Fundacja otrzymała podmiotowość prawną także we Włoszech na mocy dekretu prezydenta Republiki Włoskiej³³⁷, Francesca Cossigiego z 27 XII 1986 roku³³⁸.

Ojciec Święty przyjmując w listopadzie 1981 roku Dom Polski Jana Pawła II, jako dar Polaków z całego świata, ustanowił jednocześnie dekretem papieskim z 16 X 1981 r. Fundację Jana Pawła z siedzibą w Państwie Watykańskim. W dekrecie założycielskim Papież wskazał, że głównym celem Fundacji jest umacnianie więzi łączących naród polski ze Stolicą Apostolską przez podejmowanie inicjatyw religijnych, duszpasterskich i kulturalnych: „popieranie inicjatyw religijnych, kulturalnych, duszpasterskich i społecznych, służących wierzącym rodakom w kraju i na obczyźnie – ku podtrzymaniu i umocnieniu więzi pomiędzy Polakami w kraju i na emigracji oraz między narodem polskim a Stolicą Apostolską”³³⁹.

Papieski dekret kładzie nacisk na kultywowanie chrześcijańskich wartości w polskiej kulturze, pogłębianie tradycyjnych więzi narodu polskiego ze Stolicą Apostolską oraz rozpowszechnianie nauczania Jana Pawła II. Statut Fundacji Jana Pawła II precyzuje,

³³⁶ Tenże, *[Dziedzictwo pontyfikatu przekazać przyszłym pokoleniom]*, [w:] IGPII, 2003, t. 26, cz. 2, Watykan 2005, s. 702.

³³⁷ List ks. Michała Jagosza do kard. Franciszka Macharskiego z informacją, że w dniu odlotu z Rzymu kard. Macharskiego, ks. Jagosz otrzymał dekret prezydenta Republiki Włoskiej przyznający Fundacji Jana Pawła II osobowość prawną. „[...] Prawny przedstawiciel Fundacji notarialnie zaakceptował donację domu i posesji. Aktualnie trzeba by Polonii przypomnieć bliskie X-lecie Pontyfikatu”, Rzym 21 VI 1987, AKMK, b. sygn., „Dom Jana Pawła II w Rzymie i Domus Pacis, Fundacja Jana Pawła II”.

³³⁸ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1987 r.*, KR, 6 (1988), nr 69, s. 13-15; A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, PS, 16(2012), nr 30, s. 138.

³³⁹ Statut Fundacji Papieża Jana Pawła II z 16 X 1987 roku stwierdza w § I.2: „Celem Fundacji jest działalność religijna, kulturalna, naukowa, duszpasterska i dobroczynna na rzecz Polaków z kraju i emigracji”. 16 X 2003 r. Jan Paweł II uchwalił odnowiony statut Fundacji (teksty [w:] AODiSP). *Dekret ustanawiający Fundację Jana Pawła II*, [w:] *Księga pamiątkowa*, red. K. Czajkowska, M. Jagosz, Rzym 1991, s. 9.

iż „świadomi wielkości, jakie osoba i praca polskiego Papieża wnosi w Kościół, naszą Ojczyznę i dla całego świata, Fundacja obiera za cel zachowanie i rozwój duchowego spadku, który przekaże następnym pokoleniom”³⁴⁰. Za opracowanie statutu Fundacji odpowiadali pracownicy Polskiej Sekcji Sekretariatu Stanu Stolicy Apostolskiej, ks. Józef Kowalczyk oraz ks. Tadeusz Rakoczy. W słowie wstępnym do książki *Nie ustawajcie w tym dobrym dziele. Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła II z 2012 roku* ówczesny Prymas Polski, abp Józef Kowalczyk napisał: „Pamiętam początki Fundacji, jej powstanie, było mi dane opracowanie jej statutu i całej dokumentacji wymaganej przez obowiązujące prawo”³⁴¹.

W ten sposób Ojciec Święty zabezpieczył legalny, stały i niezależny status zarówno samej Fundacji, jak i jej trzech instytucji, które zgodnie ze statutem Fundacji, zostały powołane do życia: Domu Polskiego Jana Pawła II, Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej i Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II. Takie rozwiązanie miało zapewnić trwałą i niezależną przyszłość Domu. O Fundacji Jana Pawła II możemy powiedzieć, że jest repozytorium oraz nośnikiem duchowego i materialnego dziedzictwa pontyfikatu Jana Pawła II w przyszłość.

Z określonych przez Jana Pawła II celów Fundacji wynikało, że ma ona spełniać szereg zadań. Winna stanowić wsparcie dla Domu Polskiego, który tak ofiarnie przyjmuje polskich pielgrzymów przybywających do stolicy chrześcijaństwa. Fundacja ma również zabezpieczyć możliwość gromadzenia i opracowywania zbiorów Muzeum i Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II, która to placówka posiada zasadnicze znaczenie dla zabezpieczenia i utrwalenia wielkich wydarzeń pontyfikatu. Nadto Fundacja winna utrzymywać Instytut Polskiej Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie, który poprzez swoją wieloraką działalność winien przyczyniać się do krzewienia i rozwoju polskiej kultury. Kierownictwo i budżety tych placówek były wyznaczone przez Fundację.

Zarząd Fundacji apelował o pomoc w realizacji tych celów i stać się jej współfundatorami. A można było to zrobić zakładając lub wstępując do krajowych lub lokalnych Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, przesyłając ofiary lub darowizny na rzecz Fundacji Jana Pawła II, otaczając troską wszelkie poczynania zmierzające do rozwoju i rozpowszechnienia wartości naszej polskiej kultury³⁴².

³⁴⁰ AODiSP, b.sygn., Statut Fundacji Jana Pawła II.

³⁴¹ *Nie ustawajcie w tym dobrym dziele. Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła II*, red. A. Dobrzyński, Rzym 2012, s. 5-8.

³⁴² *Fundacja Jana Pawła II*, KR, 1985, nr 35-36, s. 22-23.

Przy okazji spotkania z członkami Fundacji Jana Pawła II, ofiarodawcami i pielgrzymami z Polski oraz gośćmi z Francji i Włoch, 4 XI 2003 roku, papież powiedział o podpisanym przez niego pierwszym oraz odnowionym statucie Fundacji: „Minęło dwadzieścia dwa lata od 16 października 1981 roku, w którym podpisałem pierwszy statut Fundacji. Ten dokument, w którym zostały określone zarówno cele, jak i środki, na przestrzeni lat dał podstawy do rozwijania wielu inicjatyw religijnych, kulturalnych i duszpasterskich, które przyniosły błogosławione owoce. Jednak doświadczenie nabyte podczas tych dwóch dziesięcioleci pokazało, że konieczne jest dostosowanie statutów Fundacji do współczesnych wyzwań. Dlatego Rada Fundacji przedstawiła projekt zmian w statucie, który – zachowując ważność dekretu założycielskiego – zaaprobowalem i potwierdziłem 16 października [2003 r.], równo dwadzieścia dwa lata od ustanowienia Fundacji. W tym uroczystym momencie pragnę przekazać przewodnictwo Rady Fundacji – arcybiskupowi Szczepanowi [Wesołemu]-nowy Dekret, na mocy którego od dziś obowiązywać będzie odnowiony statut Fundacji. Oby pomógł on skutecznie realizować cele, jakie przyświecały założycielom u początków tego pontyfikatu”³⁴³. Zmiany po odnowieniu statutu Fundacji 16 X 2003 r. zostały opisane w kolejnym podrozdziale. Jednym z nich było przejęcie kompetencji Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej przez nowopowstały Sekretariat Fundacji.

Fundacja Jana Pawła II posiada swoje graficzne przedstawienia, tj. loga. Zostały one pokazane w aneksach niniejszej rozprawy.

2. Rada Administracyjna i kompetencje

Siedziba Fundacji mieści się w Watykanie. Jej funkcjonowanie jest możliwe dzięki hojności dobroczyńców z Polski i z całego świata. Działalność Fundacji ma charakter służebny względem narodu polskiego i Stolicy Apostolskiej.

Na czele Fundacji Jana Pawła II stoi Rada Administracyjna, która pełni funkcję zarządu tej kościelnej organizacji. Została utworzona wraz z zatwierdzeniem pierwszych statutów Fundacji. Jan Paweł II ustanowił pierwszą Radę kierującą działalnością Fundacji 23 IX 1980 r.³⁴⁴. Instytucje Fundacji, podobnie jak i Dom Polski, zostały oddane pod

³⁴³ Jan Paweł II, *[Dziedzictwo pontyfikatu przekazać przyszłym pokoleniom]*, [w:] IGPII, t. 26, 2003, cz. 2, Watykan 2005, s. 705.

³⁴⁴ K. Przydatek, *Powstanie Ośrodka „Corda Cordi” i Domu Jana Pawła II. Wspomnienia*, KR, 10(1992), nr 91, KR, s. 15.

jurysdykcję Rady Administracyjnej Fundacji, która zgodnie ze statutem koordynuje organa Fundacji Jana Pawła II. Jej dziewięciu członków razem z przewodniczącym byli mianowani na trzyletnią³⁴⁵, a później na czteroletnią kadencję (do dzisiaj), pierwotnie osobiście przez Jana Pawła II, który stanowił władzę zwierzchnią Fundacji.

Członkowie Rady Administracyjnej spotykają się na Posiedzeniu Rady Fundacji w Rzymie, z reguły w Domu Polskim, która początkowo zbierała się dwa razy do roku (co pół roku), a później, do dzisiaj zebrania Rady odbywają się raz w roku, kiedyś w styczniu, a współcześnie najczęściej początkiem lutego. Przeważnie dwudniowe spotkanie Rady poprzedzone jest Mszą św. przy grobie św. Jana Pawła II w Bazylice św. Piotra oraz w kaplicy Domu Polskiego w Rzymie. Członkowie Rady Fundacji w ramach swoich kompetencji przyjmują do wiadomości i zatwierdzają sprawozdanie z ubiegłorocznej działalności instytucji jej podległych oraz udzielają poparcia dla dalszej działalności i planów, wyznaczają kierunki jej działalności oraz zatwierdzają budżet. Sprawozdania te wcześniej są oceniane i przyjmowane przez Komisję Rewizyjną³⁴⁶.

W pierwszym dniu sesji Rada Administracyjna podsumowuje działalność Fundacji z poprzedniego roku, natomiast w drugim dniu omawia plany na rok przyszły. Pierwotnie sesje Rady Fundacji odbywały się w Pałacu Apostolskim w Watykanie, kilka razy gremium spotkało się w Castel Gandolfo. Zebrania miały też miejsce w dwóch lokalizacjach, tj. pierwszego dnia posiedzenie Rady odbyło się w Hospicjum św. Stanisława przy via delle Botteghe Oscure a drugiego dnia w Watykanie³⁴⁷. Tytułem przykładu od 11 do 13 I 1999 miało miejsce zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II, której przewodniczącym jest abp Sz. Wesoły. Spotkania Rady odbywały się zarówno w Hospicjum św. Stanisława jak i w innych miejscach w Rzymie, z którymi Fundacja jest związana³⁴⁸. Najczęściej jednak zebrania te były i są do dzisiaj organizowane w Domu Polskim przy via Cassia 1200. I tak np. w dniach 26-27 I 2012 r. odbyło się tu coroczne zebranie Rady Administracyjnej Fundacji. Celem spotkania była ocena merytoryczna i finansowa działalności poszczególnych instytucji Fundacji w 2011 roku³⁴⁹.

³⁴⁵ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, Pelplin 2004, s. 349.

³⁴⁶ W „Kronice Rzymskiej” i kolejnych „Biuletynach” Fundacji ukazywały się coroczne sprawozdania z posiedzeń Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II.

³⁴⁷ *Fundacja Jana Pawła II w XX roku Pontyfikatu*, KR, 17(1998), nr 114, s. 13-14.

³⁴⁸ *Kronika Kościoła Św. Stanisława B.M. w Rzymie, Z Życia Kościoła św. Stanisława BM*, KR, 16(1999), nr 118, s. 3-5; Źródło: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/Z/ZW/rzym/kronika_stanislaw.html, http://www.opoka.org.pl/zycie_kosciola/media/kroniki_rzymskie/tresc118.html [dostęp: 08.12.2015].

³⁴⁹ *Zebranie Rady Administracyjnej*, BFJP2, 2012, nr 37, s. 2.

Członkami Rady Fundacji oprócz osób duchownych pracujących w Watykanie są reprezentanci Polonii oraz przedstawiciel Polski³⁵⁰. Nie jest łatwym zadaniem wymienić wszystkich członków Rady Administracyjnej, którzy ją tworzyli w okresie ponad trzydziestu lat i wnieśli oraz dalej wnoszą ważny wkład w jej prace. Pierwszymi członkami Rady byli: kard. Władysław Rubin – przewodniczący, bp Szczepan Wesoly – zastępca, ks. dr Stanisław Dziwisz – sekretarz papieża, pracownicy Sekretariatu Stanu: ks. prał. dr Józef Kowalczyk i ks. prał. dr Tadeusz Rakoczy; ks. Franciszek Ksawery Sokołowski – dyrektor Domu Polskiego Jana Pawła II, s. Emilia Erlich OSU³⁵¹, sekretarka Rady oraz dwie osoby świeckie: Jerzy Turowicz – naczelny redaktor „Tygodnika Powszechnego” w Krakowie i kongresman Clement Zabłocki z USA, po którego śmierci na jego miejsce powołano

³⁵⁰ Od momentu powstania Fundacji wśród członków jej Rady Administracyjnej była zawsze osoba mieszkająca na stałe w Polsce. Byli to kolejno: redaktor „Tygodnika Powszechnego” Jerzy Turowicz i marszałek Senatu RP prof. Alicja Grześkowiak, mecenas Maciej Bednarkiewicz i Ewa Bednarkiewicz. A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu. Związki watykańskiej Fundacji Jana Pawła II z instytucjami w Polsce*, PS, 16(2012), nr 30, s. 136.

³⁵¹ S. Emilia (Konstancja) Ehrlich (1924-2006) – urszulanka Unii Rzymskiej, anglistka, biblistka, Sekretarka Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II, publicystka. Do zgromadzenia Urszulanek Unii Rzymskiej wstąpiła 15 VIII 1945 r. i przyjęła imię zakonne s. Emilia od Najświętszego Serca Jezusowego. Po dwóch latach formacji złożyła profesję czasową, a w 1950 r. śluby wieczyste. W latach 1977–2000 przebywała w Domu Generalnym w Rzymie. W 1979 r., po trzyletnich studiach w rzymskim Papieskim Instytucie Biblijnym, otrzymała stopień licencjata. W 1978 r. Jan Paweł II powierzył jej pracę w Sekretariacie Stanu (do 1988 r.). Przez wiele lat była związana z watykańską Fundacją Jana Pawła II. W pierwszych latach jej istnienia (od 16 X 1981 r.) pełniła obowiązki sekretarza Rady Administracyjnej. Włączała się też w naukowo-kulturalną działalność Fundacji realizowaną przez Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej. W latach 1988–2000 powierzono jej troskę o prywatną bibliotekę Papieża. W 1994 r. uczestniczyła jako sekretarz pomocniczy w Synodzie Biskupów poświęconym życiu konsekrowanemu. W Watykanie zajmowała się m.in. przygotowaniem materiałów biblijnych wykorzystywanych później w dokumentach papieskich. Była też członkiem komisji odpowiedzialnej za zatwierdzanie i autoryzowanie przekładów pism K. Wojtyły powstałych przed jego wyborem na Stolicę Piotrową. Siostra Ehrlich współpracowała też z polską sekcją Radia Watykańskiego. Przed swoim powrotem do Polski w 2000 r., z posiadanych przez siebie materiałów wydzieliła część spuścizny, która została przekazana do rzymskiego Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II. Źródło: Zmarła S. dr Emilia Ehrlich OSU, 20 XII 2006 r., http://www.osu.pl/older/aktualnosci_2006.html, [dostęp: 22.02.2020]; Dr S. Emilia (Konstancja) Ehrlich, <https://www.mabpz.org/postaci-mabpz-b/emilia-konstancja-ehrich>, [data: 13.06.2022].

Władysław Zachariasiewicz³⁵² z Waszyngtonu (USA)³⁵³. Innymi członkami Rady byli pierwotnie: Olgierd Stepan z Londynu oraz księża: Antoni Czarnecki z Konferencji Episkopatu Stanów Zjednoczonych w Waszyngtonie i Walter Ziemia z Seminarium Świętych Cyryla i Metodego w Orchard Lake w stanie Michigan (USA) i ks. prał. Michał Jagosz – ekonom Fundacji. Funkcję sekretarza Rady do roku 1996 pełniła s. E. Ehrlich OSU, a w kolejnych latach pełnił ją także ks. Paweł Ptasznik³⁵⁴.

Od początku związany z Fundacją jest abp Józef Kowalczyk³⁵⁵, w której pełnił funkcję członka Rady Administracyjnej. Z kolei nestor Polonii amerykańskiej, Władysław Zachariasiewicz, wniósł wielki wkład w organizowanie zbiórki pieniędzy na zakup Domu Polskiego oraz przyczynił się do powstawania Towarzystw Przyjaciół Fundacji oraz do stworzenia jej funduszu wieczystego i był także członkiem jej Rady.

³⁵² Władysław Zachariasiewicz (1911-2016) – prawnik, pracownik amerykańskiej administracji federalnej, działacz społeczny. W 1948 r. przybył do Stanów Zjednoczonych, gdzie od razu włączył się w działalność polskiej emigracji niepodległościowej. Zajmował ważne stanowiska w najrozmaitszych organizacjach polonijnych, m.in. the National Council of Polish Cultural Clubs, the Polish American Congress, the Pulaski Parade Committee służąc w nich z ogromnym oddaniem. Został wybrany do zarządu Radia Wolna Europa i Radio Liberty. Po wyborze kard. Karola Wojtyły na Stolicę Apostolską został koordynatorem Ogólnoamerykańskiego Komitetu Ufundowania Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie. A po utworzeniu przez papieża Fundacji Jana Pawła II w Rzymie pełnił funkcję członka jej władz przez kilkanaście lat. Równocześnie był współorganizatorem kół przyjaciół fundacji w różnych ośrodkach polonijnych. Pod koniec życia był prezesem honorowym koła w Waszyngtonie. Władysław Zachariasiewicz nigdy nie przestał służyć Polsce i Polakom. Był niekwestionowanym liderem polsko-amerykańskiej społeczności pozostając aktywnym jej członkiem do końca życia. Otrzymał wiele odznaczeń, w tym m.in. Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Polonia Restituta, i Krzyż Komandorski Orderu Papieża Grzegorza Wielkiego z Gwiazdą przyznany przez Papieża Jana Pawła II, medal Pro Memoria, „Wawrzyn Polonijny” Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”, Złoty Medal Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”, Chlubę Polonii” (wyróżnienie Apostolatu Polskiego w USA), Honorową Odznaką Sybiraka, Złotą Odznaką Honorową Stowarzyszenia Polskich Kombatantów. Ponadto dużą ilością dyplomów i wyróżnień różnych organizacji polonijnych. Opublikował m.in. „Etos niepodległościowy Polonii amerykańskiej” oraz wiele artykułów do prasy polonijnej, a także listów do prasy amerykańskiej w obronie dobrego imienia Polski. 19 X 2010 r. w siedzibie Senatu Rzeczypospolitej Polskiej odbyło się uroczyste przekazanie spuścizny Władysława Zachariasiewicza (dokumenty, listy, fotografie, wycinki prasowe) do Archiwum Akt Nowych w Warszawie. 1 X 2016 r. został pochowany na cmentarzu w Amerykańskiej Częstochowie. Źródło: W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 562-563.

³⁵³ M. Jagosz, *Rozwój instytucji polonijnych za pontyfikatu papieża Jana Pawła II 1979-1990*, [w:] *Papież Jan Paweł II a emigracja i Polonia 1978-1989*, Lublin 1991, s. 245.

³⁵⁴ W. M. Zarębczan, *Fundacja Jana Pawła II* [w:] *Polacy w Watykanie*, s. 349-350.

³⁵⁵ Abp Józef Kowalczyk (ur. 1938) – polski duchowny rzymskokatolicki, doktor prawa kanonicznego, W X 1978 papież Jan Paweł II przeniósł go do Sekretariatu Stanu z poleceniem utworzenia Sekcji Polskiej. Jako jej kierownik brał udział w podróżach apostolskich Jana Pawła II. W 1978 został mianowany przew. Komisji ds. publikacji pism Karola Wojtyły z okresu przed wyborem na papieża, którą to funkcję pełnił do 2000 r. Był również redaktorem naczelnym polskojęzycznego wydania czternastu tomów nauczania Jana Pawła II. W 1981 współpracował przy ustanowieniu i opracowaniu statutu Fundacji Jana Pawła II, w której objął funkcję członka Rady Administracyjnej. W 1977 otrzymał godność kapelana Jego Świątobliwości, a w 1987 prałata honorowego Jego Świątobliwości. Również w 1987 został mianowany kanonikiem rzeczywistym Warmińskiej Kapituły Katedralnej w Olsztynie. Nuncjusz apostolski w Polsce w latach 1989-2010, arcybiskup metropolita gnieźnieński i prymas Polski w latach 2010-2014. Od 2014 arcybiskup senior archidiecezji gnieźnieńskiej. Źródło: Nota biograficzna abp. Józefa Kowalczyka w serwisie Prymasa Polski: prymaspolski.pl (arch.), [dostęp: 15.08.2019]; W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 454-455.

Tabela 1. Skład Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w latach 1980-1983³⁵⁶.

Lp.	Imię i nazwisko	Funkcja
1.	kard. Władysław Rubin	przewodniczący Rady
2.	bp Szczepan Wesoły	wiceprzewodniczący Rady
3.	ks. dr Stanisław Dziwisz	sekretarz papieża
4.	ks. prał. dr Józef Kowalczyk	pracownik Sekretariatu Stanu
5.	ks. prał. dr Tadeusz Rakoczy	pracownik Sekretariatu Stanu
6.	ks. Franciszek Ksawery Sokołowski	dyrektor Domu Polskiego Jana Pawła II
7.	s. Emilia Erlich OSU	sekretarka Rady
8.	Jerzy Turowicz	naczelnny redaktor „Tygodnika Powszechnego” w Krakowie
9.	Clement Zabłocki	Kongresman z USA, po jego śmierci na powołano Władysława Zachariasiewicza z Waszyngtonu (USA)
10.	Olgierd Stepan	członek Rady z Londynu
11.	ks. Antoni Czarnecki	Konferencja Episkopatu Stanów Zjednoczonych w Waszyngtonie
12.	ks. Walter Ziamba	Seminarium Świętych Cyryla i Metodego w Orchard Lake w stanie Michigan (USA)
13.	ks. prał. dr Michał Jagosz	ekonom Fundacji

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych z archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie i artykułów z „Kroniki Rzymskiej”.

Podczas uroczystości poświęcenia pierwszej tablicy znaczniejszych ofiarodawców oraz zjazdu Fundatorów na pięciolecie Domu Jana Pawła II w Rzymie w dniach 26-27 VI 1985 r., darczyńcy mieli po raz pierwszy możliwość osobistego spotkania z wszystkimi członkami Rady Administracyjnej Fundacji. Wysłuchali wówczas wyczerpujących sprawozdań dyrektorów instytucji podległych Fundacji. Obszerna dyskusja nad raportami wniosła wiele cennych uwag i obserwacji. Bp Wesoły, delegat prymasa Polski dla Spraw Duszpasterstwa Emigracji, pełniący wówczas obowiązki prezesa Fundacji w związku z chorobą Kard. Rubina czuwał, by uczestnicy spotkania wynieśli korzyści ze starannie przygotowanego dla nich programu. Punktem kulminacyjnym spotkania fundatorów w

³⁵⁶ Jan Paweł II dnia 23 IX 1980 r. ustanowił oficjalną Radę Ośrodka.

czerwcu 1985 roku była specjalna audiencja u Ojca Świętego w Sali Konsystorskiej w Watykanie³⁵⁷.

W początkowych latach istnienia Fundacji pierwszym przewodniczącym Rady Administracyjnej był, jak wspomniano, kard. Władysław Rubin. Kiedy jednak postępująca choroba uniemożliwiła mu sprawowanie tej funkcji, w 1987 r. zastąpił go bp Szczepan Wesoły, przedstawiciel Episkopatu Polski ds. Emigracji, który kierował Fundacją przez dwadzieścia lat (1987-2007), a wice-przewodniczącym Rady został ks. prał. Stanisław Dziwisz, sekretarz papieża. W 1999 r. ks. Stefan Wylęzek pisał na łamach „Kroniki” z okazji 30-lecia posługi abp. Wesołego: „Jego doświadczenie i zaangażowanie sprawiły, że jest nie tylko Ojcem dla swoich „diecezjan”, ale i autorytetem, którego głosu słuchają organizacje analizujące problematykę emigracyjną”³⁵⁸.

W 1987 r. przewodniczącym Rady Fundacji został bp Szczepan Wesoły, a v-ce przew. ks. S. Dziwisz. Do Rady na kadencję w latach 1987-1990 zostali jeszcze powołani: ks. Antoni Czarnecki Konferencji Episkopatu Stanów Zjednoczonych w Waszyngtonie, ks. Walter Ziemia z Polskiego Seminarium w Orchard Lake i Olgierd Stepan, działacz Akcji Katolickiej z Londynu. W roku 1988 abp Adam Maida (później kard.), ordynariusz Detroit, został mianowany moderatorem Fundacji na terenie USA. Z kolei administratorami Fundacji byli księża: Ksawery Sokołowski (1981-1985), Michał Jagosz (1986-1996) i Stefan Wylęzek (od 1996)³⁵⁹.

W związku z tym, że 16 X 1987 r. upływała kolejna 3-letnia kadencja dotychczasowej Rady Administracyjnej zachodziła konieczność mianowania nowej na następne trzecie. Zgodnie z art. 5 Statutu Fundacji Jana Pawła II, do Rady Administracyjnej wchodził z urzędu Delegat Arcybiskupa – Metropolity krakowskiego. Przez dwie kadencje był nim ks. prał. Tadeusz Rakoczy. W odpowiedzi na pismo ks. prał. Józefa Kowalczyka, w imieniu Sekretarza Fundacji z 14 X 1987 r. z prośbą o przedstawienie delegata na najbliższą kadencję do Rady Administracyjnej Fundacji, kard. Franciszek Macharski w odpowiedzi listownej z 15 X 1987 r. wskazał ponownie ks. prał. T. Rakoczego na swojego Delegata na nową kadencję 1987-1990³⁶⁰.

³⁵⁷ B. Wierzbiański, *Pięćciolecie Domu Jana Pawła II w Rzymie*, KR, 1985, nr 37, s. 2-4.

³⁵⁸ S. Wylęzek, *30-lecie Pastorskiej Posługi ks. abp. Szczepana Wesołego*, KR, 1999, nr 118, s. 12.

³⁵⁹ W. M. Zarebczan, *Polacy w Watykanie*, s. 350.

³⁶⁰ AKMK, sygn. 2/11 87, zespół: „Dom Jana Pawła II w Rzymie i Domus Pacis, Fundacja Jana Pawła II”, zbiór: „Akta kard. Franciszka Macharskiego dot. Domu Polskiego w Rzymie”, listy: 1) ks. prał. Józefa Kowalczyka w imieniu Sekretarza Fundacji Jana Pawła II do kard. Franciszka Macharskiego, Metropolity krakowskiego, Watykan, 14 X 1987 r. i 2) kard. Macharskiego do ks. Kowalczyka, Rzym 15 X 1987 r.

Pierwsze zebranie Rady Administracyjnej w nowym składzie miało miejsce 21 I 1988 r. w prywatnej bibliotece Jana Pawła II. Po spotkaniu członkowie Rady i dyrektorzy instytucji uczestniczyli w kolacji w prywatnych papieskich apartamentach. Spotkanie to podkreśliło raz jeszcze wagę, jaką Ojciec Święty przywiązywał do działalności Fundacji. Podczas obrad poruszono sprawę apelu o utworzenie Funduszu Wieczystego, o który Fundacja zwróciła się do Polonii świata. Donacje, a także zapisy testamentowe miały być bezpośrednio kierowane na rzymski adres, względnie za pośrednictwem terenowych Kół Przyjaciół Fundacji³⁶¹.

W latach 1992-2003 członkiem Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II w Państwie Watykańskim była prof. Alicja Grześkowiak mieszkająca w Polsce. Od 1994 r. była także fundatorką stypendiów dla Polaków z Ukrainy studiujących w Polsce³⁶². W roku 2004 r. Rada Administracyjna Fundacji składała się z osób wymienionych w poniższej tabeli, w tym członków Komitetu Doradczego.

Tabela 2. Skład Rady Administracyjnej i Komitetu Doradczego Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w 2004 roku.

Lp.	Imię i nazwisko	Funkcja
1.	abp Szczepan Wesoły	przewodniczący Rady
2.	abp Stanisław Dziwisz	wiceprzewodniczący Rady
3.	kard. Adam Maida	członek Rady, przewodniczący Fundacji Kulturalnej Jana Pawła II w USA
4.	abp Józef Kowalczyk	członek Rady, nuncjusz apostolski w Polsce
5.	abp Stanisław Ryłko	członek Rady, przewodniczący Papieskiej Rady ds. świeckich
6.	ks. Ronald P. Sciera	członek Rady

³⁶¹ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 350.

³⁶² Prof. Alicja Julia Grześkowiak (ur. 1941, Świrz) – prof. prawa, polityk. W latach 1989-2001 była senatorem RP. Od 1993 r. pełni funkcję konsultora Papieskiej Rady ds. Rodziny. Od 2002 r. jest członkiem zwyczajnym, a od 2005 r. członkiem Rady Zarządzającej Papieskiej Akademii Życia. W latach 1991-1993 była wicemarszałkiem, a w latach 1997-2001 – marszałkiem Senatu RP. Istotną część pracy parlamentarnej poświęciła tworzeniu nowej Konstytucji RP. Prof. Alicja Grześkowiak należy do wielu krajowych i zagranicznych stowarzyszeń naukowych. W 1992 r. zainicjowała spotkanie założycielskie Polskiej Federacji Ruchów Obrony Życia. Założyła również Fundację Pomocy Samotnym Matkom w Toruniu oraz ufundowała stypendia dla Polaków z Ukrainy studiujących w Polsce. W 1991 r. została odznaczona krzyżem papieskim Pro Ecclesia et Pontefice. Członkini: Papieskiej Akademii „Pro Vita”, od 1991 r. Rady Naukowej Instytutu Jana Pawła II przy KUL, w latach 1992-2003 Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II, od 1993 r. konsultor Papieskiej Rady ds. Rodziny. Jest Damą Zakonu Rycerzy Świętego Grobu w Jerozolimie. Emerytowani Profesorowie Wydziału Prawa, Alicja Grześkowiak, https://www.kul.pl/alicia-grzeskowiak,art_26038.html, [dostęp: 17.07.2022]; W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 431.

7.	mec. Maciej Bednarkiewicz	członek Rady, mecenas Fundacji
8.	Janusz Boksa	członek Rady
9.	Christiane Tomkiewicz	członek Rady
10.	ks. Paweł Ptasznik	sekretarz Rady
11.	ks. Stefan Wyleżek	członek Rady i administrator Fundacji
12.	mec. Władysław Zachariasiewicz	przewodniczący Komitetu Doradczego
13.	ks. Antoni Czarnecki	członek Komitetu Doradczego
14.	mec. Ryszard L. Krzyżanowski	członek Komitetu Doradczego
15.	ks. Walter Ziemba	członek Komitetu Doradczego

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych z archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie i artykułów z „Kroniki Rzymskiej”; *Fundacja Jana Pawła II* [w:] W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 350.

Od 22 I 2008 r. kolejnym bezpośrednim Przewodniczącym Rady Administracyjnej został kard. Stanisław Ryłko, który sprawował pieczę nad fundacją bezpośrednio w Watykanie.

W skład Rady Administracyjnej w 2014 r. wchodził m.in. abp Józef Kowalczyk, bp Andrzej Wypych z Chicago, ks. Stanisław Budyn – rektor polskiej Misji Katolickiej w Niemczech, mecenas Maciej Bednarkiewicz i Ewa Bednarkiewicz, Elżbieta Ceisel-Mikowska, Wojciech Halarewicz, Ryszard Krzyżanowski, Henryk Rogowski, Stefan Władysiuk, a sekretarzem został ks. prał. Paweł Ptasznik z Sekretariatu Stanu. W Polsce Fundację reprezentuje Ewa Bednarkiewicz (od początku z mężem Maciejem Bednarkiewiczem (1940-2016)) w prowadzonym w Warszawie od 1999 r. Towarzystwie Fundacji Jana Pawła II³⁶³.

Pełną jurysdykcję nad Fundacją sprawował do końca Jan Paweł II, który posiadał nad Fundacją władzę zwierzchnią. Zgodnie z dekretem papieskim oraz zatwierdzonym w nim Statucie Fundacji (i kolejnymi zapisami statutowymi³⁶⁴), po śmierci papieża zwierzchnictwo nad Fundacją i jej majątkiem przejmuje, w imieniu Kościoła w Polsce,

³⁶³ *Fundacja Jana Pawła II, Podsumowania i plany*, NO, 2014, nr 9, str. 14.

³⁶⁴ Nowy Dekret zaaprobowany i potwierdzony przez Jana Pawła II dnia 16 X 2003 r., równo dwadzieścia dwa lata od ustanowienia Fundacji, na mocy którego obowiązywał odnowiony statut Fundacji od 4 XI 2003 r.

każdorazowy metropolita krakowski (zwierzchnik Fundacji), który sprawuje również tradycyjny patronat nad kościołem i Hospicjum pw. św. Stanisława B.M. w Rzymie³⁶⁵.

Tabela 3. Władza zwierzchnia Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w latach 1981-2017.

Lp.	Imię i nazwisko	Lata
1.	papież Jan Paweł II	1981-2005
2.	kard. Stanisław Dziwisz	2005-2017
3.	abp Marek Jędraszewski	2017 – obecnie

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych z archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie oraz artykułów z „Kroniki Rzymskiej”.

Ks. Dziwisz jako sekretarz Ojca Świętego przez wiele lat był wiceprzewodniczącym Rady. Od 27 VIII 2005 r., daty ingresu do Katedry na Wawelu bp. Stanisława Dziwisza, do 28 I 2017 r., tj. daty ingresu do Katedry wawelskiej nowego pasterza Kościoła krakowskiego, abp. Marka Jędraszewskiego, władzę zwierzchnią nad Fundacją sprawował pierwszy z wymienionych, czyli przez ponad 11 lat. Od 2017 roku zwierzchnikiem Fundacji papieskiej jest abp. Marek Jędraszewski, metropolita krakowski.

Od 2022 r. przewodniczącym Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II jest ks. prał. dr Paweł Ptasznik. Głównym ośrodkiem Fundacji jest Sekretariat Administracyjny. Kieruje nim obecnie ks. prał. dr Dariusz Giers³⁶⁶, administrator Fundacji. Sekretariat administracyjny przedstawia cele i promuje obecność Fundacji w różnych środowiskach na świecie.

Tabela 4. Wykaz przewodniczących Rady Administracyjnej Fundacji w latach 1980-2014.

Lp.	Imię i nazwisko	Lata
1.	kard. Władysław Rubin	1981-1987
2.	abp Szczepan Wesoły	1987-2008
3.	kard. Stanisław Ryłko	22 I 2008-2022

³⁶⁵ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 349.

³⁶⁶ Ks. prał. dr Dariusz Giers – kapłan diecezji drohiczyńskiej, który rozpoczął pracę w Sekretariacie Fundacji 1 IV 2000 r. Ta decyzja Rady miała szczególne znaczenie w perspektywie przygotowania uroczystości związanych z 20-leciem Fundacji Jana Pawła II, które miały miejsce w Rzymie w październiku 2001 roku. Ks. prał. Dariusz Giers był pracownikiem Papieskiej Rady ds. Służby Zdrowia i Duszpasterstwa Chorych oraz jest pełnomocnikiem Rektora KUL ds. promocji integralnego rozwoju człowieka. *Nowe nominacje w instytucjach Fundacji Jana Pawła II*, KR, 18 (2000), nr 123, s. 8; <https://pracownik.kul.pl/dariusz.giers> [dostęp: 22.02.2023].

4.	ks. prał. dr Paweł Ptasznik	28 IV 2022 – obecnie
----	-----------------------------	----------------------

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych z archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie i artykułów z „Kroniki Rzymskiej”; J. Draus, *Nauka polska na emigracji w latach 1945-1990*, [w:] *Historia nauki polskiej*, red. L. Zasztowt, J. Schiller-Walicka, t. 10, cz. 2, Warszawa 2015, s. 632.

Jak już wspomniano, 16 X 2003 r., równo dwadzieścia dwa lata od ustanowienia Fundacji, został zaaprobowany i potwierdzony nowy Dekret na mocy którego obowiązywał odnowiony statut Fundacji od 4 XI 2003 roku. „W tym uroczystym momencie pragnę przekazać przewodnictwo Rady Fundacji - arcybiskupowi Szczepanowi [Wesołemu] – nowy Dekret, na mocy którego od dziś obowiązywać będzie odnowiony statut Fundacji. Oby pomógł on skutecznie realizować cele, jakie przyświecały założycielom u początków tego pontyfikatu”³⁶⁷.

Od 2003 r. po zamknięciu Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej jednym z nowych ciał organizacyjnych Fundacji został Sekretariat Administracyjny Fundacji Jana Pawła II, który przejął częściowo funkcję i zaplecze Instytutu. Jest on częścią Rady Administracyjnej Fundacji i kieruje nim administrator Fundacji, którego funkcja w Fundacji datowana jest od początku istnienia całej instytucji. To stanowisko łączyło się z funkcją Koordynatora Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II. Funkcja opiekuna Kół Fundacji na świecie od początku wiązała się z wieloma wyjazdami zagranicznymi³⁶⁸. Sekretariat jest swoistym biurem Fundacji i poza prowadzeniem bieżących spraw Fundacji do jego zadań należy troska o materialne dobra Fundacji oraz utrzymywanie kontaktu z Kołami i Towarzystwami Przyjaciół Fundacji. Sekretariat nadto promuje obecność Fundacji w różnych środowiskach i przedstawia jej cele.

Funkcjonowanie Fundacji jest możliwe dzięki hojności dobroczyńców z całego świata. Wielu z nich jest członkami Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji. W roku 2023 na 5 kontynentach, w 18 krajach istniało 48 takich Towarzystw i Kół³⁶⁹.

Sekretariat wspiera instytucje działające w ramach Fundacji:

1. Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II – ks. dr hab. Andrzej Dobrzyński.
2. Dom Polski w Rzymie – ks. Łukasz Kotarba

³⁶⁷ Jan Paweł II, [*Dziedzictwo pontyfikatu przekazać przyszłym pokoleniom*], [w:] IGPII, 2003, t. 26, cz. 2, Watykan 2005, s. 702-705.

³⁶⁸ J. Draus, *Nauka polska na emigracji*, Warszawa 2015, s. 633.

³⁶⁹ Struktura Fundacji Jana Pawła II, <https://fjp2.com/pl/struktura-2/>, [dostęp: 22.02.2023].

3. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – ks. Jan Strzałka SCJ.

Tabela 5. Administratorzy Fundacji Jana Pawła II w latach 1985-2014.

Lp.	Imię i nazwisko	Lata	Funkcja
1.	ks. dr Michał Jagosz	od 1 VII 1985-1996	administrator Fundacji i jednocześnie dyrektor Domu Polskiego
2.	ks. dr Stefan Wylężek	1996-1 III 2010	administrator Fundacji i jednocześnie dyrektor Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej (1995-2003), w którym pracował już od 1986 r.
3.	o. dr Krzysztof Wieliczko	III 2010-28 II 2023	administrator Fundacji

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych z archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie i artykułów z „Kroniki Rzymskiej”.

W minionych latach funkcję administratora Fundacji pełnili kolejno ks. dr Michał Jagosz (1985-1996)³⁷⁰, ks. dr Stefan Wylężek (1996-2010)³⁷¹ i następnie obowiązki

³⁷⁰ Ks. inf. dr Michał Jagosz (ur. 18 II 1941 r.) – kapłan archidiecezji krakowskiej. W 1964 r. ukończył Wyższe Seminarium Duchowne w Krakowie, gdzie 21 VI przyjął święcenia kapłańskie. W 1968 r. ukończył dwuletnie Metropolitalne Studium Liturgiczne w Krakowie, gdzie studiował liturgikę, a w latach 1966–1970 i 1976–1977 kontynuował studia teologiczne na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie. Następnie w r. 1985 ukończył Szkołę Archiwistyki i Paleografii przy Archiwum Watykańskim, a w 1991 r. Studium przy Kongregacji ds. Kanonizacyjnych w Rzymie. Był podkustoszem Katedry Metropolitalnej w Krakowie (1969–1983), pełnił funkcję dyrektora Archiwum Kapitulnego i Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (1978-1983) oraz sekretarza Archidiecezjalnej Komisji Liturgicznej (1970–1983). Od 1983 r. (przez następne 17 lat) kierował rzymskim Ośrodkiem Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II, a w latach 1986 do 1996 r. był administratorem Domu Polskiego i Fundacji Jana Pawła II w Rzymie. W latach 1986–2000 zajmował się redagowaniem „Kroniki Rzymskiej” (Rzym). Dnia 10 I 1990 r. Jan Paweł II mianował ks. prał. Michała Jagosza kanonikiem honorowym kapituły Bazyliki Santa Maria Maggiore. Dwaj Polacy: kard. W. Rubin i wówczas ks. M. Jagosz, tworzyli wraz z trzema innymi grono kanoników honorowych. Od 2000 r. pełni funkcję camerlengo (administratora) Bazyliki Santa Maria Maggiore w Rzymie, a rok później (2001) został prefektem muzeum tejże świątyni. Jest laureatem nagrody naukowej im. Franciszka i Ireny Skowyrów przekazanej przez Katolicki Uniwersytet Lubelski w 1999 r. A.K., K.Cz., *Administrator Fundacji Jana Pawła II – Kanonikiem Honorowym Bazyliki Santa Maria Maggiore w Rzymie*, KR, 9(1990), nr 80, s. 6-7; W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 438-439; Ks. Infułat, dr Michał Jagosz, <https://mabpz.org/postaci-mabpz-b/michal-jagosz>, [dostęp: 22.02.2022].

³⁷¹ Ks. prał. Stefan Wylężek (ur. 3 IX 1948 r.) – kapłan archidiecezji katowickiej; święcenia kapłańskie otrzymał 19 IV 1973 w katedrze Chrystusa Króla w Katowicach. Ukończył Papieską Akademię Teologiczną w Krakowie (licencjat z teologii) oraz Université Catholique de Louvain (licencjat z filozofii). W latach 1976–1977 studiował w Paryżu, a w okresie: 1977–1985 w belgijskim Louvain. W latach 1985-2010 przebywał w Rzymie. Pełnił funkcje: redaktora naczelnego „Kroniki Rzymskiej” Fundacji Jana Pawła II (1987–2003), administratora Fundacji JP2 w Rzymie (1996-2010), dyrektora Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej (1995-2003), organizatora Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej w Rzymie (1987-2008), od 1995 r. rzecznika międzynarodowego redakcji kwartalnika „Ethos”, wydawanego przez Instytut Jana Pawła II KUL oraz FJP2 w Rzymie. W 1998 r. nadano mu godność Kanonika Honorowego Kapituły Katedralnej w Katowicach oraz otrzymał nominację Kapelana Jego Świątobliwości, zaś w 2010 r. – na Prałata Honorowego. W 2005 roku Rada Miasta Tarnowskich Gór, na wniosek mieszkańców Bobrownik Śląskich, nadała ks. prałatowi tytuł Honorowego Obywatela Miasta Tarnowskich Gór za wkład w krzewienie kultury chrześcijańskiej. Z powołania Konferencji Episkopatu Polski i Episkopatu Anglii i Walii został Rektorem PMKwAW (1 III 2010-2023) i mieszkał w Londynie (Wikariusz Delegat dla Polaków w Anglii i

sekretarza administracyjnego (administratora) Fundacji pełnił o. dr Krzysztof Wieliczko OSPPE³⁷² (2010-2023)³⁷³.

Po ks. Michale Jagoszu funkcję kolejnego administratora Fundacji Jana Pawła II, w latach 1996-2010 r. pełnił ks. Stefan Wylęzek z archidiecezji katowickiej, który jednocześnie był dyrektorem Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej, w którym pracował już od 1986 r. Prowadził program Letniego Uniwersytetu Kultury Polskiej im. Jana Pawła II w Rzymie, a od 2010 r. został rektorem Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii³⁷⁴.

Ks. Wylęzek wielokrotnie spotykał się z Janem Pawłem II. Przedstawiał Papieżowi postępy w pracy Fundacji Jana Pawła II, opowiadał o nowych projektach. Towarzyszył grupom pielgrzymkowym odwiedzającym Ojca Świętego w trakcie audiencji³⁷⁵.

Walii). Został również mianowany konsultorem Komisji ds. Polonii i Polaków za Granicą KEP. W 2012 r. został odznaczony *Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski*. Rok później otrzymał tytuł doktora honoris causa filozofii Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie (PUNO) w Londynie. W 2017 r. został uhonorowany Wielkim Krzyżem *Pro Piis Meritis Nuncupatam* Zakonu Maltańskiego. Podczas 394. Zebrania Plenarnego KEP (13 i 14 III 2023 r.) został powołany nowy rektor PMK w Anglii i Walii pochodzący także z archidiecezji katowickiej ks. Bogdan Kołodziej, zastępując przechodzącego na emeryturę poprzednika. Źródło: W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 561; Stefan Wylęzek, <https://mabpz.org/postaci-mabpz-b/stefan-wylezek-ks-pralat>, [dostęp: 24.02.2022].

³⁷² O. dr Krzysztof Wieliczko OSSPE – paulin, duszpasterz polonijny; w 1987 r. ukończył studia filozoficzno-teologiczne w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie i przyjął święcenia kapłańskie. W 1989 r. został skierowany do pracy duszpasterskiej w USA, gdzie pełnił różne funkcje, m. in. proboszcza parafii św. Stanisława BM w Nowym Jorku, prowincjała zakonu Ojców Paulinów w USA, przeora klasztoru w Amerykańskiej Częstochowie, ojca duchownego i wykładowcy w seminarium duchownym w Holy Apostle oraz proboszcza parafii św. Józefa w Connecticut. W 2003 r. otrzymał tytuł doktora na Instytucie Teologii Duchowości KUL. Przez 22 lata pełnił on posługę zakonną i duszpasterską w Stanach Zjednoczonych. Najpierw był wikarym (1987-1996), a później proboszczem (1996-2003) w parafii pod wezwaniem św. Stanisława Biskupa i Męczennika na Manhattanie. Pełnił także funkcję prowincjała w Amerykańskiej Częstochowie (2004-2009) oraz był proboszczem w parafii św. Józefa (Saint Joseph Church) w Rackville w Connecticut (2008-2010). Jest związany z nowojorskim Kołem Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II od początku jego istnienia. Kiedy w 1997 roku grupa wiernych wystąpiła z ideą założenia Koła w Nowym Jorku, zarówno on jak i bracia paulini, poparli ich inicjatywę. Kościół na Manhattanie stał się domem i miejscem spotkań Fundacji. Ojciec Krzysztof załatwił sprawy związane z rejestracją tej organizacji i został jej pierwszym kapelanem. Kiedy objął funkcję prowincjała ojców paulinów w USA, a potem przeora w Amerykańskiej Częstochowie zawsze serdecznie przyjmował przyjaciół i dobroczyńców Koła w sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej w Doylestown oraz wspierał inicjatywy tej organizacji. Stamtąd 21 II 2010 r. został oddelegowany do domu zakonnego w Rzymie przy via Alcamo. Źródło: M. Czyżewski, Do Rzymu z USA delegowany o. dr Krzysztof Wieliczko, „Biuro Prasowe Jasnej Góry”, 2010-02-23, <http://www.jasnagora.com/news.php?ID=5486> [dostęp: 8.12.2018]; List ks. Pawła Ptasznika, Przewodniczącego Rady Administracyjnej FJP2 do Polskiej Misji Katolickiej w Hamburgu z 9 II 2023 r.: Zmiana na stanowisku Administratora Fundacji JP2 w Rzymie, <https://pmk-hamburg.de/grupy-parafialne/kolo-przyjaciol-fundacji-jana-pawla-ii/3141-zmiana-na-stanowisku-administratora-fundacji-jp2>, [dostęp: 20.02.2023]; Ojciec Krzysztof Wieliczko, Osppe, Honorowym Gościem Fundacji Jana Pawła II w Nowym Jorku – 3 VI 2012 r., <https://nysjp2f.org/bankiety/ojciec-krzysztof-wieliczko-osppe-honorowym-gosciem-fundacji-jana-pawla-ii-w-nowym-jorku/>, [dostęp: 20.02.2019].

³⁷³ W 2023 r. nowym administratorem Fundacji Jana Pawła II został ks. dr prał. Dariusz Giers.

³⁷⁴ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 561.

³⁷⁵ S. Wylęzek, wywiad video na stronie: <http://centrumjp2.pl/mediatekajp2/wylezek-stefan-ks/>, data nagrania: 20 XI 2009, [dostęp: 8.12.2015].

Szeroki zakres apostolski w ramach działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej, jednej z instytucji Papieskiej Fundacji, odpowiadał Jego zainteresowaniom i kwalifikacjom. Praca ta oznaczała dla niego realizowanie celów wyznaczonych dla Fundacji przez Jana Pawła II, niesienia w konkretne środowiska nurtów papieskiego nauczania i pontyfikatu. Razem z ówczesnym dyrektorem Instytutu, ks. Marianem Radwanem SCJ³⁷⁶ zorganizował kilka ważnych sympozjów naukowych, gromadzących naukowców z Europy Środkowo-Wschodniej poświęconych problematyce wiary i kultury. Ks. S. Wylęzek zainicjował we współpracy z Katolickim Uniwersytetem

³⁷⁶ Ks. dr hab. Marian Radwan (ur. 1936) – sercanin, profesor KUL, historyk i badacz dziejów XIX w. Po wojnie poznał sercanów, którzy głosili misję w jego parafii. Po maturze w liceum w Kętach wstąpił do Zgromadzenia, a nowicjat odbył w Mszanie Dolnej „Na Lachówce”, gdzie 4 XII 1954 r. złożył pierwszą profesję zakonną. Po studiach w seminarium w Tarnowie, 26 VI 1960 r. w katedrze otrzymał święcenia kapłańskie z rąk bp. Karola Pękali. W latach 1984-1994 był dyrektorem Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie. Po utworzeniu programu stypendialnego dla młodzieży z krajów byłego obozu socjalistycznego w ramach działalności Fundacji JPPII przeniósł się do Lublina, gdzie otworzył Pracownię Naukową Fundacji, której w latach 1994-1999 był kierownikiem. W 1992 r. rozpoczął budowę Domu Fundacji JPPII w Lublinie dla stypendystów i został jego pierwszym dyrektorem. W latach 70. i 80. XX w. wielokrotnie wyjeżdżał do Kazachstanu i do Rosji. Był także na Ukrainie, Litwie i Białorusi, dzięki czemu poznał tamtejszą społeczność oraz sytuację Kościoła katolickiego na tych terenach. Przez lata prowadził badania w archiwach na terenie Rosji i Ukrainy, których wynikiem są liczne prace na temat Kościoła katolickiego i unickiego na tych terenach. Jako duszpasterz i naukowiec angażował się w pracę w Seminarium Duchownym w Petersburgu oraz Gródka na Ukrainie, gdzie wykładał Katolicką Naukę Społeczną. Przebywając i prowadząc badania w archiwach w Rosji, Kazachstanie, na Ukrainie, Litwie, w Białorusi i wielu innych miejscach, nie zapomniał, że jest tam również jako kapłan. Angażował się więc w duszpasterstwo w parafiach i pracę w Seminarium Duchownym w Petersburgu oraz Gródka na Ukrainie, gdzie wykładał. Poznawał wiernych i duchowieństwo, realia ich życia i potrzeby, którym starał się zaradzić, m.in. poprzez publikacje w języku rosyjskim książek, modlitewników czy śpiewnika. Głosił słowo Boże i rekolekcje m.in. dla siostr zakonnych. Pomagał także tym, których dotknęły ciężkie represje i zesłania w okresie komunizmu. Angażował się choćby w uwolnienie z więzienia Zofii Bielak z Żytomierza, osoby bardzo zasłużonej dla ludności na Wschodzie, założycielki Szkoły Ekumenicznej „Wszczęświat”. Wspierał wysiłki m.in. Amnesty International w uwolnieniu polskiego kapłana, ks. Józefa Świdnickiego, skazanego na trzy lata łagrów za rozpowszechnianie orędzia fatimskiego, które m.in. głosiło upadek komunizmu w Rosji. Ten wyświęcony w konspiracji duchowny odzyskał wolność dopiero w 1987 r. Ks. Radwan zrobił wiele także w sprawie odzyskania kościoła pw. św. Mikołaja i świętych Cyryla i Metodego w Czerniowcach na Podolu, w obwodzie winnickim, leżącym poniżej Żytomierza. W roku 2002 został kierownikiem Katedry Historii Europy Wschodniej KUL. Swego czasu kard. Stanisław Nagy nazwał go „myślicielem na szerokich drogach chrześcijańskiego Zachodu i Wschodu”. Lubelska Alma Mater ks. Radwana pamiętała o swym profesorsze w 2013 r. wręczając mu najwyższe odznaczenie uczelni – Medal za Zasługi dla KUL. Był to dowód uznania i wdzięczności dla jego działalności na terenie byłego ZSRR, kształcenia młodej inteligencji katolickiej w krajach dawnego bloku komunistycznego w ramach programu stypendialnego Fundacji Jana Pawła II oraz wieloletnią pracę naukową i dydaktyczną. Laureat otrzymał też księgę pamiątkową pt. „Między Rzymem a Nowosybirskiem”, przygotowaną z okazji 50-lecia święceń kapłańskich, w której znalazło się niemal 50 tekstów zarówno jego przyjaciół z Instytutu Historii, jak naukowców z kilku krajów. Z kolei podczas jubileuszu 25-lecia otwarcia Domu Fundacji, jaki odbył się 19 X 2019 r. ks. Radwan został uhonorowany medalem Jubileuszowym 100-lecia KUL. Natomiast za pionierskie badania nad losami Kościoła katolickiego pod zaborem rosyjskim oraz za wielostronną działalność na rzecz odrodzenia religijnego na Wschodzie został laureatem Nagrody im. Włodzimierza Pietrzaka Katolickiego Stowarzyszenia „Civitas Christiana”. W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 512; *Jak to się zaczęło? O działalności stypendialnej Fundacji Jana Pawła II*, [w:] BODiSP, 4(2019), nr 8, s. 4; Ks. dr hab. Marian Radwan SCJ kończy 85 lat, <https://sercanie.pl/strony/ks--dr-hab--marian-radwan-scj-konczy-85-lat>, [dostęp: 13.01.2022].

Lubelskim polonijny program o nazwie Uniwersytet Letni Kultury Polskiej i w latach 1987-2009 kierował jego organizacją. Ten wakacyjny kurs w swej blisko 20-letniej działalności, pozwolił przybliżyć około 1500 uczestnikom z kilkunastu krajów, problematykę polskiej historii, literatury, sztuki, muzyki, zagadnień społeczno-politycznych i nauczania Jana Pawła II. Był też w tym czasie redaktorem, a także współredagował wiele pozycji książkowych z dziedziny chrześcijańskiej kultury. W latach 1987–2003 był redaktorem naczelnym „Kroniki Rzymskiej” – organu prasowego Fundacji, a następnie wydawanego co kwartał „Biuletynu” Fundacji Jana Pawła II. Od 1996 roku jako administrator Fundacji Jana Pawła II, przejął odpowiedzialność za Sekretariat Fundacji oraz kontakt z dobroczyńcami i z Przyjaciółmi Fundacji. Z oddaniem organizował dla nich co dwa lub trzy lata międzynarodowe spotkania w Rzymie i Watykanie, dla uczczenia znaczących rocznic pontyfikatu Jana Pawła II i jego Fundacji. Szczególnie cenił współpracę z prezesami Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji i nie szczędził sił ani czasu na spotkania z nimi, czy to w Rzymie, czy w miejscach ich zamieszkania. Niestrudzenie ponawiał życzenie Ojca Świętego Jana Pawła II, by szczególną troską otaczali młodzież z krajów byłego bloku sowieckiego, którą Fundacja objęła długoletnim programem stypendialnym realizowanym na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim i w oparciu o Dom Fundacji. Dla tych zdolnych, a niezamożnych młodych ludzi ks. Wylęzek pozyskiwał fundusze także od organizacji kościelnych we Włoszech i w Belgii. W ciągu 25-letniej pracy w Wiecznym Mieście na rzecz Fundacji Jana Pawła II, ks. Stefan Wylęzek zapisał się jako troskliwy duszpasterz, dobry organizator a nade wszystko wierny orędownik nauczania Jana Pawła II³⁷⁷.

Rok 2010 przyniósł istotne zmiany personalne w Fundacji Jana Pawła II. Ksiądz prał. Stefan Wylęzek, wieloletni administrator Fundacji, został 1 III 2010 r. mianowany Rektorem Polskiej Misji Katolickiej w Londynie³⁷⁸. Nominacja ks. Wylęzka zbiegła się czasowo, także z nominacją pracującej w Sekretariacie Fundacji Jolanty Szpilarewicz³⁷⁹,

³⁷⁷ *Dear Members and John Paul II Foundation Friends*, BFJP2, 8(2010), nr 30, s. 1-2.

³⁷⁸ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 561.

³⁷⁹ Jolanta Szpilarewicz ponad 20 lat pracowała w Fundacji, najpierw w Polskim Instytucie Kultury Chrześcijańskiej, który w czasach reżimu w Polsce spełniał w Rzymie rolę kulturotwórczą, jednoczącą naukowców z krajów Europy Środkowo-Wschodniej, potem w sekretariacie Fundacji Jana Pawła II. Pracując w Fundacji żywo i z wielkim oddaniem uczestniczyła w procesie rozwoju Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji, w pozyskiwaniu nowych Dobroczyńców dla tego dzieła, jak również we wszelkich inicjatywach podejmowanych przez Fundację. Swym oddaniem, zaangażowaniem, kompetencją oraz postawą pełną serdeczności, w pełni uczestniczyła w dziele Fundacji, której cele nakreślił sam Jan Paweł II. Źródło: *Dear Members*, s. 1-2.

która została wybrana przełożoną generalną Instytutu Niepokalanej Matki Kościoła, tym samym zrezygnowała z pracy w Fundacji³⁸⁰. Z zespołem Fundacji w Rzymie pożegnała się także Julia Irska z Instytutu Niepokalanej Matki Kościoła, która po 5 latach pracy w sekretariacie Fundacji, wolą przełożonych została przeniesiona do placówki Instytutu w Polsce. Swą pełną ofiarności postawą, rzetelnym wykonywaniem obowiązków Julia Irska głęboko zapisała się w historii Fundacji a szczególnie w sercach osób, które w jakikolwiek sposób związane były z Fundacją. Za swoją wierną i oddaną pracę Julia Irska otrzymała z rąk kard. Stanisława Ryłko medal Fundacji. Trudno wyrazić słowami, jak bardzo swą pracą i zaangażowaniem. Zarówno ks. prał. Stefan Wylęzek, a także Jolanta Szpilarewicz i Julia Irska, przyczynili się do prężnego rozwoju dzieła Fundacji Jana Pawła II³⁸¹.

Nowymi pracownikami Fundacji obejmującymi miejsce zostali o. Krzysztof Wieliczko OSPPE, administrator Fundacji Jana Pawła II oraz Anna Kielech³⁸², pracownik sekretariatu³⁸³.

Po likwidacji Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w 2003 r. Sekretariat Fundacji przejął jego kompetencje. Wspiera on także działanie Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II (dyr. ks. dr Andrzej Dobrzyński od 2010 do dzisiaj), jak również pozostałych instytucji Fundacji: Domu Fundacji w Rzymie (dyr. ks. prał. Mieczysław Niepsuj (do 2019r.), a następnie ks. Łukasz Kotarba) i Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie (dyr. ks. Jan Strzałka SCJ).

3. Dom Polski w Rzymie i podstawy materialne

Działalność Fundacji zgodnie ze statutem obejmuje zasadniczo trzy dziedziny: troskę o pielgrzymów, dokumentowanie pontyfikatu Jana Pawła II oraz propagowanie kultury polskiej i chrześcijańskiej. Z początkiem lat 90. XX wieku powstał również program stypendialny dla młodzieży z krajów dawnego bloku wschodniego. Fundusz

³⁸⁰ Instytut Niepokalanej Matki Kościoła jest żeńskim instytutem świeckim na prawie diecezjalnym, założonym w 1958 r. przez ks. Franciszka Blachnickiego (strona: <http://www.inmk.org.pl/>).

³⁸¹ *Dear Members*, s. 1-2.

³⁸² Anna Kielech ukończyła studia magisterskie na kierunku teologia w Katolickim Uniwersytecie im. Jana Pawła II w Lublinie. Podczas studiów uczestniczyła w kursach języka włoskiego w Rzymie. Po studiach pracowała jako katecheta w szkole podstawowej w Chełmie, następnie w biurze Promocji i Informacji na KUL, jako starszy referent. Oprócz studiów i pracy zawodowej była wolontariuszką, m.in. opiekunem polskich wolontariuszy na Światowych Dniach Młodzieży w Rzymie. Źródło: Watykan: Polka odznaczona Krzyżem Pro Ecclesia et Pontifice, <https://fjp2.com/pl/watykan-polka-odznaczona-krzyzem-pro-ecclesia-et-pontifice/>, [18.03.2022].

³⁸³ *Dear Members*, s. 1-2.

stypendialny stanowi dziś bardzo ważne pole działania Fundacji. Do realizacji wszystkich tych celów powołano odpowiednie instytucje, które miały swoje określone budżety, uchwalane rokrocznie przez Radę Administracyjną Fundacji.

Wraz z inauguracją pontyfikatu Jana Pawła II nastąpiło wyraźne obudzenie świadomości polskiej, szczególnie wśród Emigracji. To przebudzenie polskiej tożsamości najbardziej uwidoczniło się w wyjściu naprzeciw ogromnej rzeszy pielgrzymujących Polaków do Rzymu, do według wyrażenia Henryka Sienkiewicza swej — „drugiej Ojczyzny nad Tybr”. Troska Polonii o licznych pielgrzymów wyraziła się w podjętej w Stanach Zjednoczonych, a później w innych ośrodkach polonijnych akcji na rzecz zorganizowania w Rzymie nowego domu dla pielgrzymów polskich. Potrzebę powstania takiego miejsca i domu podzielał również Jan Paweł II, jednocześnie wskazując na konieczność utworzenia ośrodka kultury polskiej³⁸⁴. W szybkim tempie ta zorganizowana zbiórka zaowocowała zakupem posesji przy historycznym trakcie prowadzącym od północy drogą Kasjańską do Grobów Apostołów. Budynek wraz z przyległą do niego działką z ogrodem o powierzchni 2 ha był wcześniej Domem Generalnym Zgromadzenia Sióstr Najświętszego Serca Jezusa i Maryi. Siostry sprzedały ten okazały budynek wraz z posesją po okazyjnej cenie na rzecz przyszłego Domu Polskiego Fundacji³⁸⁵.

Dom Polski³⁸⁶ imienia Jana Pawła II przy via Cassia 1200 w Rzymie jest główną siedzibą Fundacji Jana Pawła II. Historia Fundacji zaczęła się od zakupu tego Domu³⁸⁷ w 1979³⁸⁸ oraz później przekazania go dla Papieża Polaka podczas audyencji 7 XI 1981 r. w Watykanie.

Projekt zorganizowania w Rzymie „Domu Polskiego Jana Pawła II” powstał z poczucia obowiązku wobec wówczas aktualnych wydarzeń dziejowych, które wyłoniły

³⁸⁴ A. Fredro-Boniecki, *Dom na Via Cassia*, TP, 1981, nr 46, s. 12.

³⁸⁵ M. Jagosz, *Rozwój instytucji*, s. 244-245.

³⁸⁶ Wł. „Casa Polacca Giovanni Paolo II”; ang. „John Paul II Polish House”.

³⁸⁷ Słowa pielgrzymów o Domu Polskim, jako wymownym śladzie pontyfikatu Jana Pawła II, powtarzające się w pamiątkowej księdze od pierwszych lat jego istnienia, przypomniane przez Jana Pawła II w przemówieniu z okazji 10- lecia Fundacji Jana Pawła II, w Watykanie, 26 IX 1991r.: „Dobrze, że ten Dom przez dziesięć ostatnich lat stał się prawdziwym „skrawkiem Polski”, „przybytkiem polskości”, „częstką Polski”- używając słów samych pielgrzymów”. J. Makselon, *Rola Domu Polskiego w Rzymie w ocenie pielgrzymów*, KR, 9(1991), nr 86, s. 12–15.

³⁸⁸ Dom Polski zakupiono w roku 1979 i z racji duszpasterskich oddano go do dyspozycji pielgrzymów przed formalnym ustanowieniem Fundacji i oficjalną inauguracją jej działalności (1981), a pierwsi goście przybyli tu już w sierpniu 1980 r.

nowe zagadnienia i potrzeby tamtej chwili. Z dokumentów archiwalnych wynika, że idea potrzeby założenia Domu Polskiego zrodziła się zaraz po wyborze Polaka na papieża³⁸⁹.

Pomysł zaczął się materializować poprzez utworzenie w 1979 roku polskiego Ośrodka Duszpasterskiego „Corda Cordi”, który miał za zadanie zorganizować upragniony „Dom Polski Jana Pawła II”, jako Ośrodka Polskiej Kultury Religijnej, gdzie polscy pielgrzymi mieli znaleźć nie tylko dach na głowę, ale nade wszystko możliwość religijnego i kulturalnego wzbogacenia ducha, a inne nacje prawdę o Polsce³⁹⁰.

Historię Domu Polskiego w Rzymie zapewne należałoby zacząć od 1970 roku, kiedy to do stolicy chrześcijaństwa zaczęły napływać po raz pierwszy od zakończenia II wojny światowej, liczniejsze grupy turystów i pielgrzymów z Polski. Warunki finansowe powodowały, że większość z nich poszukując takich możliwości pobytu w Rzymie zatrzymywała się najchętniej w namiotach na podrzymskich campingach lub tanich hotelach. Zjawisko napływu polskich pielgrzymów i turystów do Rzymu potęgowało z roku na rok. Konieczność zorganizowania odpowiedniego ośrodka informacyjnego oraz przygotowanych do oprowadzania grup przewodników stawała się coraz bardziej nagląca. Szczególnie od Roku Świętego 1975 problem ten zaczął narastać w sposób lawinowy. Liczba poszukujących taniego zakwaterowania i pomocy w zwiedzaniu Wiecznego Miasta dochodziła w okresie wakacyjnego szczytu do 500 osób tygodniowo.

Zrodziła się wówczas myśl zorganizowania polskiego ośrodka duszpasterskiego i informacyjnego dla polskich pielgrzymów przybywających do Rzymu. Jej rzecznikiem był o. Kazimierz Przydatek, jezuita pracujący od lat w Rzymie. Za zgodą ówczesnego opiekuna polskiej emigracji bpa Wł. Rubina oraz aprobatą kard. Stefana Wyszyńskiego rozpoczął wraz z niewielką grupą ochotników ofiarną pracę na rzecz Polaków przybywających do Rzymu. Z tego zaczynu powstał Ośrodek duszpasterstwa polskich pielgrzymów „Corda Cordi” („Serca Sercu Bożemu”)³⁹¹.

Zjawisko napływu polskich pielgrzymów i turystów do Rzymu wyjaśnił Władysław Rymśa, prezes dwóch kadencji chicagowskiego Koła Fundacji, członek zarządu: „Jeśli ktoś miał to szczęście i dostał paszport, to pojawiał się dodatkowy problem. Było coś takiego jak książeczki walutowe, na które w zależności od długości pobytu i kraju, do którego się wyjeżdżało, można było kupić od 5 do 20 dolarów; przewożenie jakichkolwiek

³⁸⁹ K. Sokołowski, *Dom na skrzyżowaniu dróg*, KR, 1985, nr 35-36, s. 2-5; S. Pyszka, *Dom Polski w Rzymie. Wywiad z ks. M. Jagoszem*, PSJ, 117(1988), nr 4, s. 54-57.

³⁹⁰ AODiSP, b.sygn., zbiór: „Dom Polski”, Komunikat Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie (luźna kartka).

³⁹¹ K. Sokołowski, *Dom na skrzyżowaniu dróg*, s. 2-5.

innych pieniędzy było nielegalne. Ludzie jeździli do Rzymu, a że nie było ich stać na hotele, to koczowali na ulicach, w parkach, na dworcach. Wszystko po to, aby w środę na Placu Świętego Piotra uczestniczyć w audiencji u papieża i na własne uszy wysłuchać jego katechez. To spędzało papieżowi sen z oczu. Na szczęście znaleziono wówczas dom zakonny, przy Via Cassia 1200, który akurat opuszczały niemieckie zakonnice”³⁹².

Przyszły Dom Polski, z którego papież bardzo się ucieszył, zakupiono na kredyt. Pojawił się nowy dylemat — dom trzeba było spłacić. Wówczas zrodził się pomysł założenia fundacji. Było to mniej więcej pięć miesięcy po nieudanym zamachu na Placu Świętego Piotra. W miarę upływu czasu spłacono dom, a fundacja zaczęła zmieniać cele swojego działania”³⁹³.

Zjawisko napływu liczniejszej grupy turystów i pielgrzymów, które szukały tanich noclegów, głównie na campingach rosło rokrocznie, m.in. z związku z beatyfikacją o. Maksymiliana Kolbego w 1971 r., czy Matki Teresy Ledóchowskiej w 1975 r., ale nade wszystko z obchodami Roku Świętego w 1975 roku. W „Księdze Pamiątkowej” wydanej z okazji 10-lecia Fundacji Jana Pawła II w 1991 r., ks. Michał Jagosz zwracał uwagę, że powstanie Domu Polskiego, a w konsekwencji Fundacji ściśle łączy się z uświadomieniem sobie w 1975 r. potrzeby zorganizowania polskiego ośrodka informacyjnego i duszpasterskiego dla polskich pielgrzymów, jak również dla liczniejszych turystów. Była to misja Kościoła Polskiego troski o duchowość polskich pielgrzymów („Missio cum cura animarum”). Podkreślił, że „rzecznikiem i pionierem tego duszpasterstwa” był jezuita, o. Kazimierz Przydatek, późniejszy twórca i dyrektor ośrodka „Corda Cordi”, za zgodą bpa W. Rubina, ówczesnego opiekuna duszpasterstwa Polonii a także aprobatą kard. S. Wyszyńskiego (Prymasa Polski w latach 1948-1981) rozpoczął ofiarną pracę na rzecz Polaków przyjeżdżających do Wiecznego Miasta. Pomagała mu niewielka grupa ochotników, m.in.: nazaretanka s. Benedykta, franciszkanka s. Zofia, zmartwychwstanka s. Maria Romana, a później także ks. Ksawery Sokołowski³⁹⁴.

Ten ośrodek duszpasterstwa polskich pielgrzymów działał początkowo przy polskim kościele św. Stanisława BiM, a od 1975 do 2001 r. w Międzynarodowym Ośrodku Duszpasterskim na Placu Piusa XII przy Bazylice św. Piotra. Niedługo po otwarciu

³⁹² A. Pożywio, Fundacja Jana Pawła II, KwAC, <http://www.katolikwchicago.com/katonline/2011/06/11.aspx>, [dostęp: 15.01.2014].

³⁹³ Tamże.

³⁹⁴ *Księga pamiątkowa. Dziesięciolecie Fundacji Jana Pawła II*, red. K. Czajkowska, M. Jagosz, Rzym 1991, s. 37.

istniejącego w pobliżu Watykanu ośrodka „Corda Cordi”, który mógł ugościć sześćdziesiąt osób³⁹⁵, zebrało się grono osób, które postanowiły urzeczywistnić kilkakrotnie powtarzaną przez Papieża myśl, że należy podjąć starania o nowy, przestronny dom pielgrzyma dla Polaków w Wiecznym Mieście.

Podczas obrad Prezydium Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata w Rzymie w dniach od 4 do 10 listopada 1979 r. podjęto uchwałę i wystosowano przyjęty jednogłośnie apel wzywający do tworzenia Komitetów Krajowych Zbiórki celem zebrania środków na „Dom Jana Pawła II”. Życzliwość wielu osób do tej twórczej inicjatywy spowodowała wkrótce powstanie w 24 krajach lokalnych Komitetów zbiórki.

Dom ten został pomyślany jako dar Polaków dla Jana Pawła II, jako „żywy pomnik” Jego pontyfikatu. Budził on nadzieję na zrozumienie i zrealizowanie potrzeb chwili dziejowej. Niezależnie od wspomnianego apelu, wielkiej wagi nabrał gest Polonii USA, która już wcześniej zorganizowała podobny Komitet pod honorowym przewodnictwem abpa Filadelfii kard. Jana Króla i kongresmena Klemensa Zabłockiego (USA) oraz innych czołowych działaczy polonijnych³⁹⁶.

Koordinatorzy Ośrodka „Corda Cordi” uzasadniając słuszność dziejowej potrzeby stworzenia Ośrodka Polskiej Kultury Religijnej, w swoim apelu z 15 XII 1979 r. do Polonii Świata o kwestę na zakup nowego domu napisali m.in: „Kultura i Historia stanowią najsilniejsze spoiwo, zabezpieczające egzystencję i trwałość każdego Narodu. Dzięki niej blisko półtorawieczne rozbiory Polski, nie zniszczyły poczucia wspólnoty narodowej. Wartości kultury chrześcijańskiej głęboko zespoliły pokolenia Polaków i rzuciły stałe fundamenty pod narodową tożsamość. Wartości te przeniknięte duchem Ewangelii i przywiązania do Stolicy Piotrowej znajdowały w Rzymie zawsze swoją ostoję i oparcie. Wybór Polaka na Zastępcę Chrystusa na ziemi potęguje to milenijne doświadczenie Narodu Polskiego, i staje się jasną wytyczną dla przyszłych pokoleń. Naród bowiem polski, pomimo naporu współczesnego ateizmu i dzisiaj pozostaje wierny Bogu dzięki religijnym wartościom kultury Polskiej”³⁹⁷.

Projekt Domu Polskiego znalazł odbicie i aprobatę w słowach Jana Pawła II skierowanych do Rady Koordynacyjnej Polonii, w których do tego, co powiedział wcześniej, dodał słowa swojej szczególnej solidarności z poczynaniami Rady. „Jako Syn

³⁹⁵ M. Jagosz, *Rozwój instytucji*, s. 243.

³⁹⁶ Tamże.

³⁹⁷ AODiSP, b.sygn., Komunikat Duszpasterskiego Ośrodka „Corda Cordi” pt. Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie, z 15 XII 1979 r.

tego samego Narodu czuję podobnie jak Wy tę samą głęboką potrzebę, ażeby wielkiego dziedzictwa duchowego Polski na całym świecie bronić, ażeby mu służyć, żeby je pomnażać [...]. Jest też szczególnie wielka potrzeba, ażeby to wielkie dziedzictwo polskiego ducha, polskiej kultury, dzisiaj w szczególny sposób chroniła Polonia świata [...]. Dobrze, że jesteście Radą Koordynacyjną - nie brak bowiem na całym świecie różnych poczynań - różnych organizacji - nie brak również ludzi uzdolnionych do tego - zdolnych służyć tej sprawie. Trzeba tylko te wszystkie poczynania, organizacje, ludzi: jednoczyć, koordynować. I w tym przede wszystkim pragnę Wam błogosławić. Uważam bowiem, że jest to sprawa i z chrześcijańskiego i z ojczyznoznawczego punktu widzenia niesłychanie doniosła. Wiążę z tymi działaniami ogromne nadzieje. A chociaż czynię to raczej w sposób dyskretny, nie mniej tę sprawę noszę głęboko w sercu. Bądźcie o tym przekonani. I stąd się raduję z tego, że na miejsce Waszego spotkania wybraliście Rzym. Powiedziałbym: wybierajcie jak najczęściej. Oczywiście, że to zależy od wielu okoliczności, że to zależy również od możliwości ks. Bpa Szczepana, ale myślę, że te możliwości będą Mu się poszerzać. Zresztą, Wy sami przyczynicie się do tego, żeby te możliwości poszerzyły się³⁹⁸.

Bardzo szybko zorganizowały się Komitety zbiórki w poszczególnych krajach, zwłaszcza wyróżniły się te w Stanach Zjednoczonych oraz Kanadzie. Do organizacji zbiórki, w oparciu o ośrodek koordynacyjny przy „Corda-Cordi” w Rzymie, zorganizowały się, lokalne komitety zbiórki we wszystkich większych skupiskach emigracyjnych, zwłaszcza ośrodki polonijne z dwudziestu czterech krajów świata. Ogromny wkład w to dzieło miał również prymas Polski kard. S. Wyszyński. Przewodnictwo zbiórki w USA, jak już wspomniano, objął ks. kard. John Król wraz z Kongresmanem Clementem Zabłockim i Prezesem Polskiego Związku Narodowego Alojzym Mazewskim³⁹⁹.

W koordynacji pracy lokalnych komitetów z Komitetem Rzymskim ofiarnie pomagał działacz emigracyjny Walter Zachariasiewicz z Waszyngtonu, który

³⁹⁸ AODiSP, b.sygn., Słowa Jana Pawła II skierowane do Rady Koordynacyjnej Polonii w Rzymie, z 10 XI 1979 r., z Komunikatu Duszpasterskiego Ośrodka „Corda Cordi” pt. Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie, z 15 XII 1979 r.

³⁹⁹ Na temat inicjatyw związanych z zakupem Domu Polskiego w Rzymie pisali m.in.: W. C. Bayer, *Światły głos kapłana o Domu Polskim Jana Pawła II*, [List do redakcji], NPol [Chicago], 9, 23 X, 6 XI 1980; *Biuletyn Informacyjny Krajowego Komitetu Zbiórki na Dom Pielgrzyma w Rzymie*, Dodatek do „Przeglądu Katolickiego” 1(1980), s. 3; 2-4(1981), s. 2-3; *Corda Cordi – „Serca ludzkie Sercu Bożemu. Fundujemy Dom Pielgrzyma im. Jana Pawła II”*, ND [Nowy Jork], 30 XI 1980, s. 4.

zorganizował zbieranie funduszy wśród Polonii amerykańskiej, uzyskał również pomoc wielu osobistości na zakup budynku dla polskich pielgrzymów w Rzymie. Należałoby wyrazić wdzięczność jednak wielu osobom, które zaangażowały swój autorytet i czas w urzeczywistnianie tego pomysłu, który niektórzy sceptycznie nazwali nierealnym – szczególnie, kiedy padła wysokość potrzebnej sumy.

W Rzymie w oparciu o ośrodek „Corda Cordi” zawiązał się Komitet Domu Polskiego, na czele którego stanął kard. W. Rubin, który o inicjatywie powstania Domu Polskiego w Rzymie napisał w liście do Klemensa Zabłockiego, przewodniczącego waszyngtońskiego Komitetu Zbiórki Funduszy: „Dom powinien stać się ośrodkiem informacji dla wszystkich, ukazując bogactwo duchowe kultury narodu polskiego i jej tradycji chrześcijańskiej, z której Ojciec święty Jan Paweł II wyrósł i czerpie swą duszpasterską siłę i moc działania”⁴⁰⁰. Odpowiedź Polaków z całego świata była błyskawiczna. Z poszczególnych krajów zaczynały napływać ofiary na zakup Domu. Bardzo szybko zebrano potrzebną niebagatelną sumę 2,5 mln dolarów, a dokładnie 2 mln 800 tys. \$ US⁴⁰¹.

W 2010 roku, po 30 latach od zakupu Domu Polskiego W. (Walter) Zachariasiewicz na łamach „Biuletynu” Fundacji Jana Pawła II opisał wspomnienie o Fundacji i Domu Jana Pawła II⁴⁰². Jako jeden z żyjących jeszcze wówczas świadków tamtych czasów przypomniał jak Polonia Świata, ze Stanami Zjednoczonymi na czele, odpowiedziała na to wyzwanie.

Kiedy latem 1979 r. wracał z posiedzenia Rady Programowej „Radia Wolna Europa” w Monachium, znalazł się w Rzymie, gdzie miał zapoznać się z programami Radia Watykańskiego dla Polski. Tam przypadkowo spotkał człowieka, który od lat marzył o tym, żeby w Stolicy Chrześcijaństwa, powstało miejsce, gdzie pielgrzymi z Polski mogliby znaleźć godziwe miejsce u boku „Swojego Papieża”. Osobą tą był niezwykle uduchowiony i uspołeczniony jezuita o. Kazimierz Przydatek, popularnie znany w Rzymie, jako „Padre Casimiro”. W tym czasie był on kierownikiem placówki na Placu Świętego Piotra, wspieranej przez Watykan i Polski Episkopat do opieki nad pielgrzymami z Polski i innych krajów. Ojciec Przydatek skarżył się, że wielu Polaków z Zachodu przyrzekało mu w czasie spotkań w Rzymie, że pomogą mu w realizacji jego „marzenia”, ale po

⁴⁰⁰ M. Jagosz, *Rozwój instytucji polonijnych*, s. 244-245.

⁴⁰¹ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 352.

⁴⁰² W. Zachariasiewicz, *Wspomnienie o Fundacji i Domu Jana Pawła II*, FJP2B, 2010, nr 30, s. 2-3.

powrocie do swoich krajów więcej o nich nie słyszał. Opiekun polskich pielgrzymów zaproponował mu wyjazd do jednego z campingów poza Rzymem, aby zobaczył na własne oczy, w jakich warunkach wegetują pielgrzymi z Polski: „Był już późny, deszczowy wieczór, gdy przyjechaliśmy do obozu. Ludzie spali pod namiotami, które nie chroniły ich całkowicie od deszczu. Serce mnie ścisnęło patrząc, w jakich warunkach przyszło im czekać na zbiorową, papieską audiencję następnego dnia. Ojciec Przydatek był niezłym psychologiem, wiedział jak zagrać na mojej czulej strunie i przekonać do swojej idei. Następnego dnia odbyłem wędrowkę po Watykanie”⁴⁰³. Po wyborze Papieża na stolicę Piotrową, Rzym stał się drugą stolicą Polski. Ludzie przyjeżdżali pociągami, autobusami, na rowerach a nawet było kilka pieszych pielgrzymek. Możliwość otrzymania błogosławieństwa od Jana Pawła II warta była każdego poświęcenia⁴⁰⁴.

W sekretariacie Ojca Świętego najbliżsi współpracownicy, prałaci, ks. Stanisław Dziwisz (późniejszy Kardynał Metropolita Krakowski), ks. Józef Kowalczyk (późniejszy Prymas Polski) i ks. Tadeusz Rakoczy (późniejszy Biskup Ordynariusz Bielsko-Białej) zapewniali, że sprawa nabycia (na budowę było za późno) odpowiedniego obiektu jest rzeczywiście sprawą palącą i każda pomoc Polonii zagranicznej byłaby niesłychanie cenna. W tych rzymskich rozmowach niczego definitywnie nie przyrzekano poza zapewnieniem, że zaraz po powrocie do Stanów zaalarmuje „góre polonijną” i inne wpływowe osobistości. Najważniejszym krokiem według Zachariasiewicza było znalezienie kandydata na Przewodniczącego Ogólnokrajowego Komitetu, osoby cieszącej się powszechnym szacunkiem i należnym autorytetem. Wśród wielomilionowej polonii amerykańskiej było z natury rzeczy sporo przywódców, którzy mieli swoje uzasadnione ambicje. Cichy wybór padł na przewodniczącego wpływowej Komisji Spraw Zagranicznych, kongresmena Klemensa Zabłockiego, z którym łączyła go dość bliska znajomość. Ważnym powodem takiego wyboru był fakt, że Zabłocki był osobą bardzo religijną oraz entuzjastą Jana Pawła II. Podczas kilkugodzinnej rozmowy starał się go przekonać, że przyjęcie przez niego przewodnictwa Ogólnokrajowego Komitetu Zbiórki, będzie gwarancją sukcesu całej akcji. Jako osoba powszechnie szanowana byłby na pewno zaakceptowany przez „góre polonijną” oraz mile widzianą osobą w polskich kręgach watykańskich. Po spotkaniu Zabłocki poprosił o tydzień do namysłu. Przez ten okres odbył dłuższą rozmowę telefoniczną z Prezesem Kongresu Polonii Amerykańskiej Alojzym Mazewskim, który

⁴⁰³ Tamże, s. 2.

⁴⁰⁴ Tamże.

zgodził się, że kandydatura Zabłockiego jest najlepszym wyborem i zapewnił z góry o wszelkiej współpracy. Przy drugim spotkaniu kongresmen Zabłocki powiedział, że przyjmuje rolę Przewodniczącego, ale pod jednym warunkiem: „Pan, panie Władysławie będzie musiał pracować, a ja chętnie dam swoje nazwisko”⁴⁰⁵. Jako dodatkowy wyraz całkowitego poparcia planowanej akcji wyznaczył swojego szefa sztabu w Kongresie Alfreda Kulczyckiego, na stanowisko Skarbnika Komitetu. Równocześnie udało się pozyskać osobę Mary Flanagan, asystentkę Kongresmena Lucien Nedzi, na przyjęcie funkcji Sekretarki Komitetu. Wszyscy członkowie Komitetu pracowali *pro bono*. Dodatkową osobą pomagającą Kulczyckiemu była Anna Szczepańska. Cały ten zespół pracował, często wieczorami, bardzo harmonijnie, z niezwykłym poświęceniem w czasie całej kampanii. Pan Władysław w tym czasie przeszedł na wcześniejszą federalną emeryturę, mogąc całkowicie koncentrować się na kampanii. Honorowym Przewodniczącym Komitetu zgodził się zostać kard. Józef Król z Filadelfii. Swego błogosławieństwa całej akcji udzielił również Prymas Tysiąclecia, kard. Stefan Wyszyński. Wyjątek z tego pełnego listu ks. Prymasa: „Będąc w Rzymie przed kilkoma miesiącami mogłem się przekonać jak bardzo leży na sercu Ojcu Świętemu sprawa ufundowania Polskiego Domu. Episkopat Polski przyłączył się całym sercem do tej wspaniałej myśli, która jest nakazem historycznej chwili. Zróbmy to dla Papieża–Polaka, który tak wiele czyni dla nas wszystkich. Będzie to pomnik ku Jego czci od najbliższych mu dzieci, które On tak miłuje”. Koordynując kampanię w Stanach, na prośbę o. Przydatka, p. Władysław odbył w tym czasie kilka wyjazdów do Rzymu, by uzgadniać akcję z sekretariatem Ojca Świętego, a także z abp. Szczepanem Wesołym, szefem duszpasterstwa imigracji. Dodatkowo odbył podróż z o. Przydatkiem, który przyjechał specjalnie by wziąć udział w większych zebraniach kampanijnych w Nowym Jorku, Buffalo, Ditriot, Chicago a także w Toronto i Hamilton w Kanadzie. Wszędzie przemawiali w polskich programach radiowych, które chętnie udzielały swojego czasu antenowego. Miejscowe duchowieństwo również udzielało im cennej pomocy. Po dwóch latach, intensywnej i wielostronnej kampania została uwieńczona pełnym sukcesem. W sumie przekazano do Rzymu 2 miliony 312 tysięcy dolarów. Złożyły się na to zarówno większe donacje jak i skromne datki w postaci kilku dolarów. Przekazano później Fundacji w Rzymie kilka tysięcy adresów ofiarodawców z całego świata. Wielu z tych ofiarodawców stało się później wiernymi

⁴⁰⁵ Tamże, s. 3.

przyjaciółmi i nierzadko hojnymi dobroczyńcami Fundacji w początkach jej działalności. Informacyjnie warto dodać, że spośród organizacji polonijnych najwięcej zebrał w Stanach Związek Narodowy Polski – ponad sto tysięcy dolarów. Z indywidualnych donatorów największe ofiary złożył znany filantrop polonijny Edward Piszek. Jeśli chodzi o inne kraje między innymi Kanada zebrała ponad 85 tysięcy C\$, Australia 70 tysięcy A\$. Ostateczny koszt kupna dużego Domu otoczonego pięknymi ogrodami wraz z niezbędnymi inwestycjami wyniósł 2 miliony 600 tysięcy dolarów⁴⁰⁶.

W tym czasie o. Kazimierz Przydatek SJ razem z ks. Stanisławem Dziwiszem oraz z ks. Ksawerym Sokołowskim mieli znaleźć odpowiedni obiekt w Rzymie, który wydawał się spełniać wymagane warunki⁴⁰⁷. Odpowiedni dom, nie w gwarze wielkiego miasta, ale w północno-zachodniej części Rzymu, położony w ogrodzie na wzgórzu, wśród zieleni, dysponujący licznymi miejscami parkingowymi. Zbiórka weszła w odpowiednią fazę. Zgromadzone fundusze pozwoliły na zakupienie w 1980 r. przestronnego, pięknie zlokalizowanego domu wraz z przylegającym terenem o powierzchni 2 ha na przedmieściach Rzymu, ok. 15 km od centrum, na tzw. Wzgórzu Kasjańskim przy via Cassia 1200⁴⁰⁸. Dom mieści się w ładnym, rozległym parku w północno-zachodniej części Rzymu zwanej Giustiniana (zjazd nr 3 z Grande Raccordo Anulare)⁴⁰⁹.

Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie ma swoją historię. Zanim stał się „polski” w IV 1980 roku, budynek późniejszego Domu Polskiego wybudowany został w 1966 r. (budowany w latach 1962-1968) przez siostry z francuskiego Zgromadzenia Sióstr Najświętszych Serc Jezusa i Maryi (*Suore dei Sacri Cuori*)⁴¹⁰, którego korzenie sięgają XIX wiecznego Paryża i osoby ks. Victora Brauna. Dom wraz z przylegającym terenem o powierzchni 2 ha został zakupiony przez Polaków z całego świata dla upamiętnienia

⁴⁰⁶ Tamże.

⁴⁰⁷ *Dom Pielgrzyma Polskiego w Rzymie. Obiekt na Dom został już wybrany*, GP, 16 VIII 1980.

⁴⁰⁸ Z kolei inne źródła podają, że dom został zakupiony wcześniej, w 1979: „Dom Polski zakupiono w roku 1979 i z racji duszpasterskich oddano go do dyspozycji pielgrzymów przed formalnym ustanowieniem Fundacji i oficjalną inauguracją jej działalności”. A. Dobrzyński, „*Nie ustawajcie w tym dobrym dziele*”. *Trzydzieści lat działalności Fundacji Jana Pawła II, Sprawozdania*, „Ethos”, 24(2011), nr 4, s. 300.

⁴⁰⁹ M. Niepsuj, *Dom Polski coraz lepiej służy pielgrzymom z kraju i emigracji*, KR, 2002, nr 132, s. 20-21.

⁴¹⁰ Korzenie Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusa sięgają XIX-wiecznego Paryża i znajdują się w osobie ks. Victora Brauna. W wyniku rozwoju przemysłowego tamtego okresu wiele osób przyjeżdżało ze wsi do miast w poszukiwaniu lepszego życia. Ks. Victor dostrzegł tragiczną sytuację wielu bezrobotnych młodych kobiet i samotnych matek z dziećmi. Założył on schronisko dla kobiet i sierot, zapewniając podopiecznym także podstawową pomoc medyczną. Spośród swoich współpracownic ks. Victor powołał do życia w 1866 roku nowe zgromadzenie zakonne poświęcone Najświętszemu Sercu Jezusa, do którego miał wielkie nabożeństwo. We Francji siedzibą Zgromadzenia stał się Wersal. Źródło: Historia Zgromadzenia, <https://www.sercankiregion.pl/historia-zgromadzenia/>, [dostęp: 27.06.2017].

pontyfikatu Jana Pawła II i ułatwienia Polakom pielgrzymowania do Stolicy Piotrowej w Rzymie⁴¹¹.

Rozmowy z poprzednimi właścicielami wybranego obiektu, domu sióstr zakonnych, zostały szybko sfinalizowane. Po wpłaceniu pierwszych rat, Dom w dniu 1 sierpnia 1980 r. przeszedł w ręce Tymczasowego Zarządu. Zakupiono go dzięki poparciu udzielonemu przez Radę Koordynacyjną Polonii Wolnego Świata na zebraniu odbytym w Rzymie (4-11.11.1979) i przez ośrodek „Corda Cordi”. Ideą Domu było otoczenie opieką duszpasterską polskich pielgrzymów przybywających do Rzymu i nawiązania do XVI wiecznej tradycji polskiego Hospicjum. Dom został odkupiony i oficjalnie ofiarowany papieżowi w czasie audiencji 7 XI 1981 r. w obecności licznie przybyłych Polaków z 28 krajów⁴¹².

Dom Jana Pawła II przy via Cassia powstał z ofiar zebranych na emigracji w pierwotnych założeniach jako pierwotna siedziba Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej. Należało jednak utworzyć osobowość prawną, na którą można by zapisać dom. Po przestudiowaniu różnych możliwości zdecydowano utworzenie na terenie Państwa watykańskiego Fundacji pod nazwą „Fundacja Jana Pawła II”. Ma ona wszystkie uprawnienia fundacji założonych na podstawie prawa międzynarodowego, dlatego może posiadać nieruchomości na terenie Włoch, jak i w innych krajach. Fundacja jest prawnym właścicielem domu przy via Cassia. Instytut Kultury może mieć siedzibę w Domu Jana Pawła II, ale może mieć swoją siedzibę niezależnie od Domu Fundacji. Dom pielgrzyma powinien sam wypracować na swoje utrzymanie. Natomiast Instytut Kultury i Ośrodek Dokumentacji są utrzymywane przez Fundację Jana Pawła II. Gdyby dom przy via Cassia nie mógł wypracować funduszy na swoje utrzymanie, Fundacja powinna pokryć braki⁴¹³.

Pierwszy komunikat w sprawie Domu Polskiego w Rzymie z dnia 15 XII 1979 r. podpisał kard. Władysław Rubin. Informowano, że 9 XI 1979 r. na wniosek kard. Stefana Wyszyńskiego oraz kard. Franciszka Macharskiego, Jan Paweł II zatwierdził formalnie duszpasterski Ośrodek „Corda Cordi” funkcjonujący w strukturach kościoła i Hospicjum św. Stanisława BM na rzecz Polaków przybywających do Wiecznego Miasta. Papież tej instytucji powierzył organizację „Domu Polskiego Jana Pawła II”, jako Ośrodka Polskiej Kultury Religijnej, gdzie polscy pielgrzymi znajdą nie tylko schronienie, lecz przede

⁴¹¹ M. Niepsuj, *Dom Polski*, s. 20-21.

⁴¹² M. Jagosz, *Dom Polski Jana Pawła II*, [w:] *Polonia włoska. Słownik*, s. 31.

⁴¹³ AKMK b.sygn., zbiór: „Dom Jana Pawła II w Rzymie i Domus Pacis, Fundacja Jana Pawła II”, „Dodatek. Dom Jana Pawła II przy via Cassia”.

wszystkim możliwość religijnego i kulturalnego wzbogacenia swojego ducha, a inne narody prawdę o Polsce. Organizacja i prowadzenie Ośrodka zostało powierzone ks. Kazimierzowi Przydatkowi SJ (Sekretarz Generalny Centrum), ks. Franciszkowi K. Sokołowskiemu (Zastępca i Administrator). W związku z tym zwrócono się z gorącą prośbą do wszystkich Organizacji i Środowisk Polonijnych, Prasy, Wydawnictw i Środków Masowego Przekazu, o serdeczne potraktowanie powyższego apelu i inicjatywy w poszczególnych Krajach, informując o swoich poczynaniach Sekretariat Duszpasterski „Corda Cordi”⁴¹⁴.

Podobnie jak „via Botteghe Oscure” w Rzymie weszła do polonijnego słownictwa jako miejsce, gdzie znajduje się kościół św. Stanisława Biskupa i Męczennika, tak i nazwa „via Cassia” stała się synonimem Domu Polskiego Jana Pawła II. A Rodacy, przybywający z Polski, używali również skrótu „Dom Polski” dla określenia tego wówczas powszechnie znanego ośrodka dla pielgrzymów⁴¹⁵. Dom Polski stał się miejscem dla polskich pielgrzymów, a jednocześnie centralnym, choć bardzo skromnym punktem w którym koncentrowały się wysiłki dla zapewnienia niezbędnych środków dla Fundacji Jana Pawła II.

W. Zachariasiewicz, członek Rady Administracyjnej przypomniał, że jadąc wzdłuż via Cassia, która jest chyba jedną z najdłuższych arterii w Rzymie, nie można nie zauważyć Domu Polskiego. Białoczerwona flaga nad marmurową tablicą z napisem w języku polskim przy bramie wjazdowej pozwala z daleka dostrzec ten polski zakątek w Wiecznym Mieście tonący w zieleni i położony na wzgórzu. „Okoliczni Włosi znają to miejsce jako <<Casa Polacca>>. Nie bardzo wiadomo, czy nazwa ulicy: <<Cassia>>, pochodzi od łacińskiego słowa <<cassia>>, co oznacza jakąś orientalną roślinę, czy też - co jest bardziej prawdopodobne - od imienia Gaiusa Cassiusa, który miał na sumieniu morderstwo Juliusza Cezara”⁴¹⁶.

Jan Paweł II dnia 23 IX 1980 r. ustanowił oficjalną Radę tego nowego Ośrodka mianując jej przewodniczącym kard. Władysława Rubina. Uformował się pierwszy zespół administracyjny w składzie: prof. Stanisław Grygiel - odpowiedzialny za Instytut Kultury, ks. Kazimierz Przydatek SJ – duszpasterstwo pielgrzymów, ks. Ksawery Sokołowski został administratorem Domu. Z kolei obsługi placówki podjęły się Siostry Sercanki z Krakowa.

⁴¹⁴ K. Sokołowski, *Dom na skrzyżowaniu*, s. 5.

⁴¹⁵ W. Zachariasiewicz, *Z życia Domu Jana Pawła II. Pięć lat Domu Polskiego Jana Pawła II przy via Cassia 1200 w Rzymie*, KR, 1986, nr 53-54, s. 15-16.

⁴¹⁶ Tamże, s. 16-17.

Także męskie Zgromadzenie Braci Najśw. Serca z Puszczykowa k. Poznania skierowało do pomocy dwóch swoich członków. I tak w lipcu 1980 r. - Dom otworzył nieoficjalnie swoje podwoje dla pielgrzymów z Polski⁴¹⁷. Niewielkie przeróbki i uzupełnienia w wyposażeniu gmachu dokonywały się w toku rozpoczętej od zaraz pracy na rzecz polskich pielgrzymów.

Pierwszą grupą, która przybyła do Domu 1 VIII 1980 r. stanowili uczestnicy organizowanego przez bp. Szczepana Wesołego Kursu wiedzy religijnej tzw. „Loreto” dla młodzieży polonijnej, który od tamtej pory kończył co roku w Rzymie swe zajęcia. Ta pierwsza grupa zapoczątkowała ruch pielgrzymów w Domu Polskim⁴¹⁸.

Należałoby nakreślić poniżej przebieg ważniejszych wydarzeń wypadków, które w sumie doprowadziły do powstania wspólnego dzieła Ośrodka „Corda Cordi”, a następnie Domu Polskiego.

W latach 1972-73 miał zaznaczyć się znaczny napływ turystów polskich do Rzymu. Wielu z nich szukało oparcia wśród duchowieństwa pracującego w różnych ośrodkach polskich Wiecznego Miasta. Fakt ten przysparzał niemałych trudności w codziennych zajęciach, zwłaszcza pracującym w instytucjach o charakterze naukowym jak np. w Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych. Przy nim wówczas mieszkał, a pracował przy via Mecenate ks. K. Przydatek SJ, starający się o znalezienie nowego miejsca dla polskich pielgrzymów. W związku z tymi trudnościami, po odbyciu spotkania z ks. Hieronimem Fokcińskim SJ, Stanisławem Morawskim, Wandą Gawrońską i innymi przygotował pewnego rodzaju „Pro memoria” skierowane do bp. Władysława Rubina w sprawie konieczności wspólnych spotkań przedstawicieli polskich ośrodków w Rzymie, aby omówić ważniejsze zagadnienia wymagające wspólnego rozwiązania. Wśród dziewięciu wysuniętych zagadnień, cztery pierwsze dotyczyły potrzeby zajęcia się gośćmi przyjeżdżającymi do Rzymu. Postulaty ujęto w kilka punktów, m.in: a) omówienie problemów związanych ze zbliżającym się Rokiem Świętym; b) konieczność zorganizowania Polskiego Ośrodka Informacji w Rzymie dla polskich pielgrzymów i turystów; c) zorganizowanie hospicjum dla świeckich pielgrzymów i turystów⁴¹⁹.

Do tego wstępnego projektu ks. Przydatek SJ dołączył drugi dotyczący „Ośrodka Informacji i Dialogu dla Pielgrzymów i Turystów Polskich”. Był on wynikiem przemyśleń

⁴¹⁷ K. Przydatek, *Powstanie Ośrodka „Corda Cordi” i Domu Jana Pawła II. Wspomnienia*, KR, 10(1992), nr 91, s. 10.

⁴¹⁸ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 352.

⁴¹⁹ K. Przydatek, *Powstanie Ośrodka*, s. 10-11.

związanych z ukończonym doktoratem. Podstawy teologiczne tych sugestii przedstawił w artykule opublikowanym w pracy zbiorowej pt. „Otwarcie w wierze” na temat teologicznych podstaw dialogu ze światem niewierzącym⁴²⁰. Już od 1974 r. zaczęło się poszukiwanie niewielkiego choćby pomieszczenia, w którym można by urządzić najskromniejszy punkt informacyjny. Niedługo później bp Władysław Rubin zaproponował ks. Przydatkowi objęcie stanowiska sekretarza Rzymskiego Komitetu Roku Świętego. Po porozumieniu się z prowincjałem ks. Janem Popielem SJ, propozycję przyjął i rozpoczął pracę organizacyjną⁴²¹.

Już w marcu 1974 r. podczas jednego z pierwszych spotkań Komitetu Polskiego powróciła sprawa stworzenia jakiegoś „schroniska”, o czym ks. Przydatek pisał do swoich włoskich przyjaciół apelując o pomoc. Potrzebę wsparcia dla przybyszów ze Wschodu wysunął także w „Pro memoria”, które skierował do Centralnego Komitetu Roku Świętego przy Watykanie, przedstawiając projekt „Biura Informacyjnego” dla turystów „dalekich od wiary”, a pochodzących z krajów Europy Wschodniej⁴²². W odpowiedzi na to pismo, władze watykańskie zaprosiły ks. Przydatka do współpracy w Biurze przy Piazza Pio XII 3, gdzie później miał dogodne warunki do kontaktów z Polakami przybywającymi z całego świata. Biuro to w roku 1992 obsługiwała s. Benedykta Leśniak CSFN⁴²³. Z okazji Roku Świętego 1975 w Hospicjum św. Stanisława powstał Komitet Organizacyjny dla Pielgrzymów pod patronatem bp. Władysława Rubina, któremu pomagał jako sekretarz ks. Kazimierz Przydatek SJ oraz m.in. s. Benedykta Leśniak CSFN, s. Gertruda Gińko CSFN, s. Zofia Zdanowicz FMM, s. Maria Romana Koraleska CR oraz kilka sióstr sercanek. Później do grupy dołączył ks. Franciszek K. Sokołowski. Z kraju i zagranicy przybyło kilka tysięcy pielgrzymów. Polski Punkt Informacyjny Roku Świętego organizował pielgrzymki i oprowadzał je po Rzymie⁴²⁴.

Natomiast w sprawie „schroniska” jako pierwszy zareagował pozytywnie delegat Prymasa Polski ds. Duszpasterstwa Emigracji, bp Rubin. Listem z dnia 10 VII 1974 r. dał ks. Przydatkowi upoważnienie do podjęcia wszelkich starań celem zorganizowania „schroniska” dla Polaków w Roku Jubileuszowym. Niestety, pierwsza propozycja

⁴²⁰ Tamże, s. 11.

⁴²¹ Tamże, s. 11-12.

⁴²² Zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu (nazaretanki) – żeńskie katolickie zgromadzenie zakonne założone przez Franciszkę Siedliską.

⁴²³ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 336-337.

⁴²⁴ Tamże.

korzystnego wynajęcia domu usytuowanego między Rzymem a Fiumicino spełzła na niczym wskutek braku finansów⁴²⁵.

Myśl przewodnia Roku Świętego 1975 „Odnowa i Pojednanie z Bogiem” bardzo sprzyjały osobistym zainteresowaniem ks. Przydatka sferą ludzi niewierzących. Uważał on w oparciu o swoją praktykę duszpasterską, że najważniejsze w misji opieki duchowej nad pielgrzymami jest przede wszystkim dobrze zorganizowana gościnność, czyli w tym wypadku zakwaterowanie. Od tego oraz życzliwego i radosnego przyjęcia pielgrzyma zależy los posług duszpasterskich. Ponieważ jednak brakowało własnego lokum, a obce obiekty były za drogie na polską kieszeń, kierowano większość gości na campingi rozsiane wokół Rzymu, gdzie też zaczęła się ewangelizacja podczas Roku Świętego 1975. W słuchowiskach przygotowujących do spotkania z Pawłem VI uczestniczyli prawie wszyscy obecni. Później sprawowana była Msza św. z homilią, a spotkanie kończyło się spowiedzią trwającą czasem do późna w nocy i ustaleniem programu na następny dzień. Taka przemiana turystów na pielgrzymów nie podobało się Ambasadzie PRL przy włoskim rządzie, która w roku 1976 wezwała ks. Przydatka w sprawach „paszportowych”. Przedstawiono kilka zarzutów co do działalności duszpasterskiej, jak np. pomoc ludziom, którzy na to nie zasługują lub namawianie do pozostania poza granicami Polski. Po tej rozmowie ks. Przydatek postarał się o uzyskanie oficjalnego zatwierdzenia ze strony Episkopatu Polski, które otrzymał 26 VII 1977 r. podpisane przez kard. S. Wyszyńskiego⁴²⁶.

Punktem kulminacyjnym Roku Świętego była ogólnopolska pielgrzymka w październiku 1975 r., finansowana przez Centralny Komitet Jubileuszowy, która wymownie dowodziła, jak potrzebne jest własne schronisko dla ubogich turystów i pielgrzymów.

W Roku Świętym Ośrodek Duszpasterski dla Pielgrzymów przy Piazza Pio XII 3 miał charakter międzynarodowy i pozostawał pod zarządem watykańskiej organizacji „Peregrinatio ad Petri Sedem”. W swojej działalności pozostawiała ona dużą autonomię duszpasterską, tak aby każda grupa językowa mogła dostosować swoje działanie do różnych potrzeb kulturalnych⁴²⁷. Będąc koordynatorem całości, ks. Przydatek ujął polską działalność w ewangelizacyjne hasło: „Corda Cordi” (Serca Sercu [Bożemu]), formuły

⁴²⁵ K. Przydatek, *Powstanie Ośrodka*, s. 11-12.

⁴²⁶ Tamże, s. 12.

⁴²⁷ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 337.

podsunętej przez znanego w Episkopacie polskim ks. Stanisława Nawrockiego SJ, dawnego prowincjoŃala. Koniec obchodów jubileuszowych oznaczał zamknięcie Biura dla Polaków. Odczuli to bardzo turyści i pielgrzymi, którzy nadal licznie przyjeżdżali do Rzymu. Chociaż mówiło się o jego ponownym otwarciu, to jednak do urzeczywistnienia trzeba było czekać do czerwca 1976 r. O wznowieniu prac zdecydowały interwencje biskupów, a zwłaszcza później kard. Stefana Wyszyńskiego, który specjalnym listem zwrócił się w tej sprawie do Sekretarza Stanu kard. Jean-Marie Villot. Wraz z ponownym otwarciem Biura, ks. Przydatek podjął dalej pracę ewangelizacyjną na campingach przez cały okres letni⁴²⁸.

Działalność Ośrodka „Corda Cordi” ukazała swą użyteczność szczególnie podczas Roku Świętego 1975, kiedy to napływ Polaków do Rzymu stał się bardzo intensywny, zwłaszcza w okresie uroczystości beatyfikacyjnych o. Maksymiliana Kolbe. Następne lata wbrew przewidywaniom nie spowodowały zmniejszenia, lecz wprost przeciwnie, wzmogły zjawisko przyjazdu polskich turystów i pielgrzymów do Rzymu. Stąd w lipcu 1977 r. kard. Prymas S. Wyszyński zalecił kontynuację tej duszpasterskiej inicjatywy⁴²⁹.

Wybór Polaka na papieża spowodował „najazd” pielgrzymów polskich na Rzym. Przez ten fakt wzmogło się zapotrzebowanie na odpowiednie noclegi dogodniejsze niż campingi, zwłaszcza, że do papieża zaczęli przyjeżdżać przyjaciele i wypadało ich umieszczać blisko Watykanu. W czasie pierwszej rozmowy z Janem Pawłem II, ks. Przydatek zdał sobie sprawę jak bardzo Ojcu Świętemu zależy na zorganizowaniu schroniska dla Polaków. Jako poprzedni protektor Hospicjum przy kościele św. Stanisława B.M., znał jego potrzeby i popierał każdą inicjatywę, która przywróciłaby do życia dawne tradycje gościnności. Ks. Przydatek wspominał: „W pierwszych więc miesiącach pontyfikatu nie było prawie audiencji, podczas której Jan Paweł II nie zapytałby, czy już coś znalazłem. Kiedy zatem nadarzyła się okazja wynajęcia części budynku od księży salwatorianów, natychmiast skorzystaliśmy z tej możliwości i ku zadowoleniu Ojca Świętego oraz za oficjalną zgodą bezpośrednich przełożonych podpisaliśmy kontrakt dnia 15 stycznia 1980 roku”⁴³⁰.

W Domu zorganizowanym naprędce obok pokoi dla pielgrzymów miało być miejsce dla personelu oraz biura Ośrodka i Biura Prasowego Episkopatu Polski. Gmach

⁴²⁸ K. Przydatek, *Powstanie Ośrodka*, s. 12-13.

⁴²⁹ Tamże, s. 13.

⁴³⁰ Tamże, s. 13-14.

ten jednak nie spełniał warunków ani jako miejsce „dialogu” z ludźmi obojętnymi religijnie, ani jako miejsce noclegowe dla wciąż wzrastającej liczby pielgrzymów. Poza tym był lokalem wynajętym i nie dawał pewności na przyszłość. Ponadto koncepcja owego Domu została poszerzona przez samego Ojca Świętego.

Przyszły i właściwy Dom Polski miał stać się równocześnie Ośrodkiem szerzenia polskiej kultury chrześcijańskiej w świecie. Jan Paweł II mówił później 16 X 1981, że szukano profilu, który umożliwiłby obecność polskiej kultury, polskiej historii, a przez to jakoś i polskiego narodu w Rzymie, który jest miejscem spotkania, ośrodkiem jedności między narodami, kulturami i historiami. Do „szukania profilu” przyszłego Instytutu został zaproszony do Rzymu prof. Stanisław Grygiel, dawny student kard. Karola Wojtyły na KUL⁴³¹.

Mając w perspektywie wynajęcie obiektu od Księży Salwatorianów oraz zorganizowanie właściwego Domu Polskiego, należało najpierw definitywnie uregulować stan prawny Ośrodka „Corda Cordi”, który miał się zająć realizacją tego dzieła. Ośrodek ten był przedłużeniem działalności dawnego Hospicjum św. Stanisława, które w myśl starych statutów, zawsze zależało prawnie do Stolicy Apostolskiej. Stąd poszerzenie „idei” tych statutów wymagało ponowne akceptacji papieskiej. W tym celu kard. S. Wyszyński potwierdziwszy ze swojej strony nowe statuty Ośrodka „Corda Cordi”, zwrócił się do Ojca Świętego o zatwierdzenie tej instytucji na terenie Rzymu i uzyskał pozytywną odpowiedź 9 XI 1979 r.⁴³².

Równocześnie trwały wtedy w Rzymie obrady Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata. Mając oficjalne pozwolenie, ks. Przydatek mógł śmiało zachęcać uczestników zjazdu do uchwalenia „wniosku” na rzecz wspólnego dzieła. Pomimo krótkiego czasu i innych przeszkód udało się zaprezentować koncepcję. Czas trwania obrad okazał się jednak zbyt krótki, aby można było porozmawiać ze wszystkimi i zapalić ich „ideą Domu” w celu jej szybkiej realizacji. Mało też kto zrozumiał od razu „dyskretną” aluzję Ojca Świętego odnośnie do projektu Domu Polskiego w przemówieniu do Rady Koordynacyjnej, gdyż pierwsza reakcja na wniosek okazała się nikła⁴³³. Między innymi także z tego powodu został wydany w grudniu 1979 r. pierwszy komunikat, który kończy

⁴³¹ Tamże, s. 13-14.

⁴³² Tamże, s. 14.

⁴³³ AODiSP, b.syg., Słowa Jana Pawła II skierowane do Rady Koordynacyjnej Polonii w Rzymie, z 10 XI 1979 r., z komunikatu Duszpasterskiego Ośrodka „Corda Cordi” pt. *Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie*, z 15 XII 1979 r.

się informacją, że Ośrodek „Corda Cordi” jest upoważniony do realizacji projektu Domu Polskiego dla pielgrzymów i Instytutu Kultury Chrześcijańskiej⁴³⁴.

Było to sformalizowanie dotychczasowej akcji, ponieważ od dawna ks. Przydatek szukał stosownego obiektu, a od czerwca 1979 r. trafił szczęśliwie na „człowieka słowa i czynu”, który decydująco wpłynął na dalszy przebieg zbiórki. Był nim Władysław Zachariasiewicz z USA, który jak wielu innych, odwiedził Biuro przy Watykanie. Ks. Przydatek pisał: „Przedstawiłem mu ideę Domu Polskiego i zaproponowałem bliższe zapoznanie się z trudnymi warunkami Polaków na campingach. Zobaczył wszystko na własne oczy, niewiele obiecywał, odjechał. Po miesiącu jednak przysłał mi list, w którym donosił, że omówił ideę Domu z najważniejszymi osobistościami Polonii amerykańskiej, łącznie z panem kongresmanem Klemensem Zabłockim i uzyskał ich przychylną zgodę na współpracę. W dniu więc zjazdu Rady Koordynacyjnej w Rzymie, amerykański Komitet Zbiórki był już zawiązany i stał się faktem pociągającym inne środowiska polskie do włączenia się w akcję. Pod koniec grudnia 1979 roku został znaleziony gmach, który odtąd służy jako Dom Jana Pawła II”⁴³⁵. W całej akcji na rzecz wspólnego dzieła ks. Przydatek utrzymywał kontakt z innymi duchownymi pracującymi w Watykanie: Stanisławem Dziwiszem, Józefem Kowalczykiem i Tadeuszem Rakoczym, korzystając z ich uwag i rad.

Poza Polonią w USA, która pod przewodnictwem K. Zabłockiego włączyła się w realizację projektu Domu, nie było jednak większego odzewu ani na Apel Rady Koordynacyjnej, ani na pierwszy komunikat z 15 XII 1979 r. Stąd w styczniu 1980 roku zaproszono znów W. Zachariasiewicza do ściślejszej współpracy z ośrodkiem „Corda Cordi”, tym razem w celu zmobilizowania innych środowisk polonijnych. Zachariasiewicz zgodził się i rozpoczął działania, choć na początku nie było to łatwe. W liście z 8 II 1980 r. wyznał szczerze, że przywódcy polonijnych ośrodków nie podjęli jeszcze żadnych działań i akcja nie rozwija się tak, jak należałoby się spodziewać. Sam mobilizował najbliższe otoczenie Komitetu amerykańskiego, udzielał wywiadów, opracowywał komunikaty do prasy polonijnej, a przede wszystkim służył swoją radą wskazując na właściwych i aktywnych ludzi w poszczególnych krajach. Krótko mówiąc dokonał ogromnej pracy na rzecz usprawnienia całej akcji. Świadczy o tym korespondencja, jaką od niego otrzymał ks. Przydatek w tym okresie. Jezuita pisał, że Zachariasiewicz przyjeżdżał często do Rzymu, gdzie pracował z nimi po kilka godzin dziennie. Chwile te

⁴³⁴ K. Przydatek, *Powstanie Ośrodka*, s. 14

⁴³⁵ Tamże.

zaliczał do ciekawszych w swojej współpracy. Ojciec Święty docenił wkład Zachariasiewcza w realizację idei Domu powołując go na członka powstałej Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II oraz przyznając najwyższe odznaczenie kościelne dla osób świeckich - Komandorię Orderu św. Grzegorza Wielkiego⁴³⁶.

Sukcesywnie zaczęły napływać do Amerykańskiego Komitetu pierwsze ofiary. Hojniejszym ofiarodawcom Komitet zapewniał umieszczenie ich nazwisk na pamiątkowej tablicy w Domu Polskim. Zarysowała się także możliwość uzyskania dwóch większych darowizn. Dzięki temu kongresman Zabłocki mógł powiadomić wreszcie Ojca Świętego, że Amerykański Komitet już działał. Otrzymał szybko odpowiedź, w której papież pochwalał tę inicjatywę i błogosławił wszystkim współpracującym. Akcja zbiórki otrzymała podobne poparcie od innych wysokich dostojników Kościoła: kard. W. Rubina oraz kard. Wyszyńskiego. Ich listy zostały opublikowane w prasie polonijnej, co spowodowało przełamanie ostatnich „nieufności” i poruszenie w innych krajach zamieszkałych także przez Polonię. Powstały komitety zbiórki w kilkunastu krajach na obydwu półkulach. W czerwcu 1980 roku Komitet Amerykański osiągnął sumę 80 tys. dolarów⁴³⁷.

Aby bardziej ożywić akcję zbiórki, kongresman Klemens Zabłocki zaprosił ks. Przydatka do USA, by bezpośrednio poinformować różne ośrodki polonijne o idei przyszłego Domu. Pod koniec września 1980 roku jezuita poleciał do USA i Kanady, objeżdżając w ciągu dwóch tygodni 13 różnych miejscowości. Towarzyszył mu w tej podróży niestrudzony Zachariasiewicz, współpracując z nim podczas wszystkich wystąpień. Niezależnie od darowizn, podróż ta ożywiła wśród Polaków zainteresowanie planowaną rzymską instytucją. Wzrosło ono jeszcze bardziej po uzyskaniu przez Komitet Amerykański „przywileju” zwolnienia z podatków od sum ofiarowanych na Komitet Ogólnokrajowy. Dzięki temu na konto Komitetu zaczęły wpływać większe sumy, w tym dwie poważne darowizny: pierwsza pochodząca od Edwarda Piszka, druga - od Fundacji w Milwaukee, na co niemały wpływ miał ks. prał. Popek i kongresman K. Zabłocki, który w marcu 1981 roku powiadomił o pozytywnej odpowiedzi Fundacji⁴³⁸.

Odnosi się wrażenie, że główna kwesta została przeprowadzona w USA, co jest prawdą, gdyż największy wkład materialny wniosła tamtejsza Polonia z USA. Tam działała

⁴³⁶ Tamże, s. 14-15.

⁴³⁷ Tamże.

⁴³⁸ Tamże.

największa grupa polonijna Na ogólną zebraną sumę 2,8 mln dolarów tylko 400 tys. dolarów przypadło na inne komitety krajowe. W pozostałych regionach świata utworzone komitety nie zawsze miały zasięg ogólnokrajowy, ale tylko lokalny. Niejednokrotnie miejscowe problemy, też inne projekty powodowały mniejsze zainteresowanie planowaną instytucją w Rzymie. Reasumując, akcja lokalnych komitetów krajowych spełniła swoją cenną rolę, ponieważ stanowiły one rzeczywiste włączenie się przedstawicieli Polonii danego kraju w rzymski projekt⁴³⁹.

Po zakupie 1980 r. budynku i parku przy via Cassia 1200 w Rzymie, duszpasterze polonijni odbywali tam spotkania robocze i organizacyjne przed przekazaniem go papieżowi. O dacie przekazania Domu Polskiego papieżowi myślno jeszcze latem 1980 r., ponieważ w sierpniu 1980 r. Dom na via Cassia został udostępniony polskim pielgrzymom. 23 IX 1980 r. Jan Paweł II ustanowił Radę Administracyjną kierującą jego działalnością. Zamach na Ojca Świętego 13 V 1981 r. sparaliżował wszystkich organizatorów tego dzieła. Trwało to jednak krótko, gdyż 26 VI 1981 r. Jan Paweł II polecił kard. W. Rubinowi ustalić datę uroczystości. Tak więc ostatni komunikat dotyczący zbiórki funduszy podpisany 10 VII 1981 r. powiadał wszystkie komitety, że przekazanie Domu Polskiego i jego poświęcenie przez Jana Pawła II odbędzie się 7 XI 1981 r.⁴⁴⁰.

Ksiądz Mieczysław Maliński⁴⁴¹ napisał w 1985 r.: „Znaleziono taki dom wśród zieleni, nie wokół małw i brzoź ale cyprysów i pinii, nie strzechą ale dachówką kryty, nie w gwarze wielkiego miasta, ale na uboczu. Zapanowała w nim polska atmosfera, polski duch, gościnność i serdeczność. Tu każdy wie kto jest kim, a każdy pracownik wie na co się zdecydował. Bo tu trzeba być wszystkim dla wszystkich. [...] Taki właśnie był i jest Dom Polski”⁴⁴².

⁴³⁹ Tamże, s. 15.

⁴⁴⁰ Tamże.

⁴⁴¹ Ks. Mieczysław Maliński (1923-2017) – kapłan archidiecezji krakowskiej. Przez 11 lat pracował jako duszpasterz w Rabce, gdzie był wikarym przy kościele św. Marii Magdaleny, rektorem kaplicy św. Teresy od Dzieciątka Jezus oraz nauczycielem religii. Od 1960 r. był duszpasterzem w Krakowie, początkowo związanym z kościołem św. Szczepana, a od 1976 r. rektorem kościoła sióstr wizytek. Towarzyszył papieżowi Janowi Pawłowi II w jego pielgrzymkach po świecie, pisząc później tekst do albumowego wydania *Pielgrzymki do świata*. Zajmował się pracą duszpasterską w środowiskach studenckich przy krakowskim kościele św. Anny. Przez wiele lat (do 2006 r.) współpracował z „Tygodnikiem Powszechnym”. Kilka razy był w Domu Polskim w Rzymie. Brał udział w sympozjach i sesjach zorganizowanych przez Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu JPPII. Źródło: Zmarł ks. Mieczysław Maliński, przyjaciel Jana Pawła II, <http://niedziela.pl/artykul/26743/Zmarl-ks-Mieczyslaw-Malinski-przyjaciel>, [dostęp: 16.01.2017].

⁴⁴² M. Maliński, *Przekazanie Domu Polskiego w Rzymie Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II*, KR, 1985, nr 35-36, s. 6.

Wiele osób przyczyniło się do powstania tej instytucji. Według ks. Kazimierza Przydatka SJ wśród nich nie mogło zabraknąć tego, który zasługuje w sposób szczególny na żywą i stałą pamięć – kard. Wyszyńskiego. Ojciec Święty na początku pontyfikatu podkreślił, że „nie byłoby na Stolicy Piotrowej Papieża - Polaka, gdyby nie było heroicznej wiary Prymasa Polski i całego rozdziału w dziejach Kościoła, który związany jest z jego osobą”⁴⁴³. Tak więc przy opisie genezy Domów Pielgrzyma w Rzymie nie można nie zaznaczyć dużego wkładu, wpływu kard. Stefana Wyszyńskiego w rozwój duszpasterstwa pielgrzymów w Wiecznym Mieście. Wyrosły z niego dwa ośrodki: „Corda Cordi” i „Dom Polski Jana Pawła II”. Wpływ ten istniał zarówno przed wyborem polskiego papieża jak i w czasie narodzin nowej koncepcji przyszłego Domu Jana Pawła II. Ks. Przydatek pisał: „Kiedy więc konfrontuję tę rolę ks. kard. S. Wyszyńskiego z własnym <<doświadczeniem religijnym>>, dochodzę do wniosku, że powstanie Domów Pielgrzyma w Rzymie jest także głęboko zakorzenione w tym <<duchu heroicznej wiary>> Prymasa Tysiąclecia. I o tym <<wspomnieniu>> nie można nigdy zapomnieć”⁴⁴⁴.

Zgodnie z życzeniem Jana Pawła II zdawano sobie sprawę, że zakupiony gmach nie może być tylko miejscem noclegowym dla pielgrzymów. Dom Polski miał być miejscem, w którym pielgrzymowanie ma wymiar religijny i kulturowy, jak to powiedział papież podczas poświęcenia Domu w dniu 8 XI 1981 r.: „Jest to dom zatrzymania w znaczeniu ruchu fizycznego; jest to dom zatrzymania w znaczeniu ruchu wewnętrznego. Przybywamy tutaj, ażeby się skupić, ażeby się odnowić, ażeby pogłębić wartości, którymi od tysiąca lat żyje wielka polska rodzina narodowa. Te treści i wartości są ściśle związane z Ewangelią i są związane z Rzymem, stolicą świętego Piotra. Dlatego też bardzo pragnęłam i pragnę, ażeby ta Fundacja, ten Dom służył nie tylko pielgrzymowaniu w znaczeniu religijnym, ale także w tym szczególnym znaczeniu, żeby służył - tak się wyrażę - pielgrzymowaniu naszej kultury, żeby określał punkt jej wyjścia, żeby określał wszystkie punkty jej dojścia, żeby wyznaczał wszystkie punkty spotkania, jej spotkania z kulturami, z tradycjami, historiami, w obrębie jednej wielkiej kultury, tradycji, historii, która jest kulturą chrześcijańską, tradycją chrześcijańską, historią Kościoła, a także historią ludzkości. Temu ma w sposób szczególny służyć ten Dom”⁴⁴⁵.

⁴⁴³ List Ojca św. Jana Pawła II do Polaków tuż po wyborze na papieża, 23 X 1978 r. w czasie audiencji dla Polaków. Kolekcja: Watykan cz. 3. Zbiór: Archiwum Archidiecezjalne Warszawskie, <https://jp2online.pl/obiekt/papiez-jan-pawel-ii-;T2JqZWN0OjIxNjY=>, [dostęp: 13.03.2021].

⁴⁴⁴ K. Przydatek, *Powstanie Ośrodka*, s. 14-15.

⁴⁴⁵ Jan Paweł II, Przemówienie podczas poświęcenia Domu Polskiego, Rzym, 8 XI 1981 r., tekst za: Jan Paweł II, *Wasz dar oddaję Bogu, ażeby służył ludziom*, OR, 1981, nr 10, s. 13-14.

Pięć lat później organizatorzy Domu Polskiego w Rzymie, ks. Kazimierz Przydatek SJ i ks. Ksawery Sokołowski oraz inicjatorzy Komitetu Krajowego, po zakupie Domu Polskiego napisali na łamach „Kroniki Rzymskiej” złożyli podziękowanie wszystkim ofiarodawcom. Dowodzili, że utworzenie nowego ośrodka polskości w Wiecznym Mieście było wspólnym darem złożonym Ojcu Świętemu dzięki ofiarności wszystkich Polaków rozsianych po całym świecie. W ocenie autorów dar ten miał być wkładem każdego Polaka. Nowy Ośrodek miał stać się „żywym pomnikiem” uczczenia Jana Pawła II, który z takim sercem służył całej rodzinie ludzkiej na Stolicy Piotrowej i któremu tak bardzo leżały na sercu sprawy każdego „żywego człowieka”. Dom Polski Jana Pawła II stanowił także najlepszą odpowiedź na potrzebę ówczesnej chwili historycznej, gdyż stał się wyrazem uczuć wierności i przywiązania do Ojca Świętego, który tak często przypominał, by „duchowej spuścizny katolickiej kultury polskiej bronić, by ją rozwijać, by jej służyć”. Na koniec autorzy wyrazili wdzięczność za poparcie tej inicjatywy i zobowiązali się do modlitwy za wszystkich, którzy przyczynili się do tego wspólnego dzieła⁴⁴⁶.

Dom Polski dla pielgrzymów przybywających na spotkanie z Janem Pawłem II i kolejnymi papieżami, spełniał ważną rolę w ramach Fundacji Jana Pawła II. Miał ułatwić Polakom liczniej napływającym po wyborze Jana Pawła II pielgrzymowanie do Stolicy Piotrowej w Rzymie oraz stać się świadectwem pontyfikatu papieża dla potomnych. O Domu Polskim papież mówił, że z wielkim poświęceniem wychodzi naprzeciw potrzebom polskich pielgrzymów. Zwracając uwagę na bardzo cenną rolę Domu Polskiego w Rzymie zaznaczał, że ofiarowany mu budynek miał być nie tylko schronieniem, oparciem, czy dachem nad głową dla przybywających do Rzymu licznie z Polski i emigracji pielgrzymów, ale również siedzibą akcji duszpasterskiej, która ułatwi im przeżycie Rzymu i jego chrześcijańskiego bogactwa w duchu wiary⁴⁴⁷. W wizji papieża ta instytucja ma być: „czułym punktem, wytyczonym przy skrzyżowaniu dróg - tych [dróg], które wychodzą z Rzymu ku światu, ku Polsce, i tych, które prowadzą do Rzymu”⁴⁴⁸.

Dom Polski otwierał bowiem na oścież swoje drzwi dla przybywających tam pielgrzymów i zapewniał im nie tylko dach nad głową i pokarm dla ciała, ale przede wszystkim troszczył się o wymiar duchowy pielgrzymowania swoich gości i pomoc w

⁴⁴⁶ *Podziękowanie za ofiarę na Dom Polskim Jana Pawła II*, KR, 1985, nr 35-36, s. 5.

⁴⁴⁷ Jan Paweł II, *Z miłości Kościoła i Ojczyzny*, OR, 17(1996), nr 1, s. 56-57. Przemówienie w Watykanie, 26 X 1995 r.

⁴⁴⁸ Tenże, *Niech ten dom będzie punktem wytyczonym na skrzyżowaniu dróg*, OR, 2(1981), nr 10, s. 1, 11-12.

zwiedzaniu Wiecznego Miasta. Dla atmosfery domu istotny jest jego wystrój, który tworzą pamiątki związane z pontyfikatem.

Dom Polski, dar Polonii Świata nazywany był „kulturowym pomostem”. Jan Paweł II chciał, aby „Dom ten stawał się dla pielgrzymów jeszcze bardziej domem, domem polskim, domem własnym”⁴⁴⁹. Mówił, że musi on także „dojrzywać do roli pomostu między Ojczyzną i Emigracją, by stawać się miejscem spotkania naszej chrześcijańskiej kultury z kulturami innych narodów; by służył duchowemu pielgrzymowaniu tych kultur, ich wymianie i wzajemnemu ubogacaniu; by mógł przyczynić się do budowy jedności Europy i świata opartej na Chrystusowych zasadach miłości, sprawiedliwości, prawdy i pokoju”⁴⁵⁰.

Dom Polski przed i po przekazaniu Janowi Pawłowi II został odwiedzony przez licznych przedstawicieli Kościoła w Polsce. Z wizytą był tu m.in. kard. Stefan Wyszyński, który w 1980 r. ofiarował w darze kopię obrazu Matki Bożej Częstochowskiej i przekazał go ze słowami: „Dom Polski ma być domem dla Polaków, a dom jest tam, gdzie jest Matka”. Obraz ten został umieszczony w ołtarzu głównym kaplicy w Domu Polski i znajduje się tam po dziś dzień. W Domu Polskim bywał wielokrotnie jego następca, abp Józef Glemp, m.in. w roku 1984 i 1986.

W Domu Polskim miały miejsce comiesięczne konferencje, których teksty były publikowane następnie w serii „Wieczory Kasjańskie”⁴⁵¹. Odbyło się międzynarodowe sympozjum na temat rodziny w związku z Synodem Biskupów poświęconym tej tematyce⁴⁵². Rozwinęła się działalność wydawnicza⁴⁵³ z redagowaną od maja 1982 roku

⁴⁴⁹ Discorso di Giovanni Paolo II ad un gruppo di connazionali benefattori della «Casa del Pellegrino Polacco», giovedì, 27 VI 1985, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/speeches/1985/june/documents/hf_jp-ii_spe_19850627_casa-pellegrino-polacco.pdf, [dostęp: 8.04.2020].

⁴⁵⁰ Jan Paweł II, *Świadectwo naszej solidarności*, OR, 1985, nr 6-7, s. 27.

⁴⁵¹ Periodyk wydawany przez Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej: „Wieczory Kasjańskie”, nr 1-10 (XI 1980 - V 1982).

⁴⁵² Międzynarodowe sympozjum w Domu Polskim 5-8 XII 1981 na temat: „Rodzina u korzeni człowieka, narodu, Kościoła”, promowanego wspólnie przez Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, Centrum Kultury im. Maksymiliana Kolbego i Fundację Juana Diego de Guadalupe, w związku z Synodem Biskupów Włoch na temat: „Komunia i wspólnota w Kościele domowym”. Źródło: Przemówienie Ojca Świętego Jana Pawła II do uczestników I Krajowego Zjazdu Pracowników Duszpasterstwa Rodzin oraz Konferencji „Rodzina u korzeni człowieka, narodu, Kościoła”, 7 XII 1981 r., https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1981/december/documents/hf_jp-ii_spe_19811207_convegna-famiglia.html, [dostęp: 19.03.2020].

⁴⁵³ *Książki wydane staraniem Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie w latach 1980-1985*, KR, 1985, nr 35-36, s. 31-33.

„Kroniką Rzymską”. Dom upowszechniał filmy i wideokasety o tematyce papieskiej⁴⁵⁴. Organizował kurs letni dla młodzieży polonijnej⁴⁵⁵, pielgrzymom zaś nie tylko organizował ich tygodniowy pobyt w Rzymie, ale i ułatwiał zwiedzanie miasta z jego zabytkami, Asyżu i Monte Cassino. Gromadził ich na projekcje filmów oraz na konferencje o tematyce nauczania papieskiego, jak i poświęcone pracom Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu.

Dom był miejscem spotkań tysięcy pielgrzymów, którzy przyjeżdżają w grupach i indywidualnie z wielu stron świata, zwłaszcza pochodzenia polskiego. Ok. 80% to rodacy z kraju, 19% z emigracji, a zaledwie 1% stanowią przedstawiciele innych narodowości. Średnio każdego roku odwiedzało Dom Polski 7,5 tys. osób, co po dwudziestu lat działalności dało liczbę ok. 150 tys. osób⁴⁵⁶.

W roku 2009 funkcjonowanie Domu Polskiego zostało dostosowane do prawa włoskiego i odtąd należy on do kategorii ośrodków wypoczynkowych, tzw. casa per ferie. Pielgrzymi mogą tu zatrzymać się na czas pielgrzymki, podziwiać pamiątki po nim w bogatych zbiorach Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu, pomodlić się w kaplicy, gdzie ze czcią przechowuje się relikwię z kroplą krwi św. Jana Pawła II. W kaplicy codziennie sprawuje się Mszę św. z homilią, jest też możliwość spowiedzi, a wieczorem odprawia się nabożeństwo eucharystyczne i Apel Jasnogórski. W tej wspólnej modlitwie Fundacja pamięta o swoich żywych i zmarłych Dobroczyńcach.

Jan Paweł II w 1991 r. powiedział o tym domu: „Dzisiaj powtarzam te słowa [słowa o kulturze wypowiedziane w UNESCO, Paryż, 2 VI 1980 r.], myśląc o Fundacji, która przecież została utworzona, aby służyć naszej kulturze, naszej polskiej tradycji, naszemu narodowi. Tej kulturze służy Dom Polski poprzez pomoc ofiarowaną pielgrzymom, którzy przyjeżdżają do Rzymu, szukając duchowego umocnienia, a także spotkania z chrześcijańską tradycją. Dobrze, że ten Dom przez dziesięć ostatnich lat stał się prawdziwym <<skrawkiem Polski>>, <<przybytkiem polskości>>, <<częstką Polski>> - używając słów samych pielgrzymów. W tym Domu zatrzymywało się w ciągu ubiegłych lat ponad siedemdziesiąt tysięcy pielgrzymów z Polski i z innych krajów świata.

⁴⁵⁴ *Filmoteka Domu Polskiego*, KR, 1985, nr 35-36, s. 34; Z. Chyliński, *Ośrodek Dokumentacji Papieskiej*, MI, 1983, nr 24, s. 13-15.

⁴⁵⁵ M. Głodowska, *Uniwersytet Polonii Świata*, DP, 11 IX 1984, s. 5; M. Paszkiewicz, *Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie*, KR, 5(1987), nr 61-62, s. 26-27; Z. Ratschka, *Wszystkie drogi prowadzą Polaków do Rzymu*, DP, 49(1988), nr 188, s. 3.; T. Szymba, *Rzymskie wakacje z kulturą polską*, TP, (42)1988, nr 33, s. 6.

⁴⁵⁶ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 354-355.

Przyczyniła się do tego także ofiarna praca kapłanów, sióstr i braci zakonnych oraz świeckich pracowników tego Domu⁴⁵⁷.

W 1998 roku papież wspomniął także o Domu Pielgrzyma mówiąc: „Podobnie tysiące pielgrzymów z Polski, z różnych państw Europy i z innych kontynentów znajdują w Domu Polskim nie tylko schronienie, ale także duchową opiekę i pomoc. Dzięki tej posłudze łatwiej mogą skorzystać z owoców pielgrzymowania do progów apostoelskich⁴⁵⁸”.

Strona materialna była ważna, lecz myślano również o zorganizowaniu wokół osoby Ojca Świętego środowiska ludzi, którzy podjęliby szczególne zadania, jakie wiązały się z pontyfikatem. Przed takim wyzwaniem stanęła powołana przez Jana Pawła II Fundacja. Chodziło o opiekę nad pielgrzymami, wzmocnienie obecności polskiej kultury w Rzymie i dokumentowanie trwającego pontyfikatu.

Od początku swej działalności Dom ten troszczy się o rozwój kultury. W związku z tym dom użycza swych lokali instytucjom i inicjatywom podejmowanym przez Fundację w celu promowania kultury chrześcijańskiej i polskiej. Dlatego w Domu Polskim znajduje się do dziś siedziba Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II, który gromadzi, porządkuje i opracowuje dokumenty dotyczące Pontyfikatu Papieża-Polaka. Wcześniej swoją siedzibę miał także Sekretariat Fundacji, utrzymujący łączność z kołami i towarzystwami Przyjaciół Fundacji z całego świata, a obecnie znajduje się opodal Watykanu. W Domu Polskim odbywały się uroczystości i imprezy religijne i kulturalne, takie jak rekolekcje, sympozja i zjazdy, sesje naukowe, Uniwersytet Letni Kultury Polskiej, dla osób mieszkających poza Polską, ale zainteresowanych polską kulturą oraz spotkania podejmujące tematykę religijnych i kulturowych związków pielgrzymowania do Stolicy chrześcijaństwa organizowane przez Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej⁴⁵⁹.

Dom Polski stał się świadectwem klimatu polskiej emigracji końca XX wieku. Podobnie jak w XIX i początkach XX w. w Rzymie, istniejąca do dziś kawiarnia *Caffè*

⁴⁵⁷ Jan Paweł II, *Trzeba na nowo ukazać Europie wartość i piękno kultury chrześcijańskiej*, OR, 1991, nr 9-10, s. 40-41.

⁴⁵⁸ Tenże, *Dzieło wielu serc*, OR, 20(1999), nr 1, s. 41.

⁴⁵⁹ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 353.

*Greco*⁴⁶⁰, która pełniła wówczas w środowisku polskich imigrantów funkcje - mutatis mutandis - krakowskiej Jamy Michalika⁴⁶¹.

Fundacja Jana Pawła II informuje na swojej stronie internetowej, że w Domu Polskim panuje polski duch, polska atmosfera, polska gościnność i serdeczność. „W nim każdy wie, kto jest kto. Każdy, kto tu pracuje, wie na co się zdecydował. Tu trzeba być wszystkim dla wszystkich [...]”⁴⁶². Napisano również, że sprawne funkcjonowanie Domu wymaga nieustannej troski. A w ciągu minionych lat przeprowadzono wiele kosztownych remontów, których celem była modernizacja obiektu i dostosowanie go do potrzeb pielgrzymów. Dodano, że jest ich wciąż bardzo dużo. Pielgrzymi przybywają tu w grupach i indywidualnie. „Coraz więcej jest grup rodzinnych i osób indywidualnych. Wpisy w Księdze pamiątkowej świadczą, że nasi Goście dobrze się tu czują i wyjeżdżają z planami ponownego powrotu. Serdecznie zapraszamy do Domu Polskiego wszystkich, którzy planują pielgrzymowanie do grobów apostoelskich w Wiecznym Mieście, pragną spotkać się z Ojcem Świętym, a także pomodlić się przy Ołtarzu Świętego Jana Pawła II w Bazylice Watykańskiej”⁴⁶³.

Początek sekwencji przekazania Domu Polskiego w Rzymie dla Jana Pawła II zaczęła się w piątek 6 XI 1981 r. Wtedy przedstawiciele i setki tysięcy tych, którzy składali swoje ofiary na ten Dom, udali się na Monte Cassino. Mszę św. odprawił abp Józef Glemp. W homilii mówił o polskich wzgórzach: o wzgórzu Monte Cassino, o wzgórzu jasnogórskim, o wzgórzu wawelskim. O Monte Cassino jako symbolu wszystkich grobów, cmentarzy żołnierskich, wszystkich tych, którzy chcieli zbudować swojemu narodowi spokojny dom i nie doszli. Ks. M. Maliński opisał wizytę na Monte Cassino słowami: „[...]”

⁴⁶⁰ Istniejąca od 1760 roku słynna kawiarnia leży tuż obok Placu Hiszpańskiego, przy via Condotti 86. Jej nazwa pochodzi od pierwszych właścicieli, którymi było greckie małżeństwo. Kawiarnia była ulubionym miejscem spotkań rzymskiego, a nawet światowego środowiska artystycznego, jednak szczególnie upodobali ją sobie Niemcy i Polacy, którzy mogli poczytać polskie gazety, napić się wina, a także wstąpić do Koła Polskiego, które mieściło się tu na przełomie XIX i XX w. kierowane przez malarza Edwarda Okunia. Istniała też biblioteka i odbywały się spotkania literackie. Przy wejściu do jednej z salek, w której spotykali się przedstawiciele Wielkiej Emigracji, wisi portret Adama Mickiewicza autorstwa Edwarda Okunia, a w czasie polskich imprez organizowanych w kawiarni, dodatkowo prezentuje się więcej pamiątek. Bywali w niej między innymi: Słowacki, Krasiński, Kraszewski, Siemiradzki, Matejko, Lenartowicz, Gieryski, Konopnicka, Sienkiewicz, Żeromski, Przybyszewski, Kazimierz i Włodzimierz Tetmajer i Norwid w czasie, kiedy pisał *Promethidion*. B. Biliński, *Glianniromani di Cyprian Norwid (1847-1848)*, Warszawa 1973, passim.

⁴⁶¹ G. J. Kaczyński, *Geneza i obraz polskiej emigracji we Włoszech*, [w:] K. Golemo, *Polacy we Włoszech. Historia, współczesność, zmiany*, Kraków 2014, s. 47.

⁴⁶² M. Maliński, [Dom Polski w Rzymie], KR, 1985, nr 35/36, s. 6-8.

⁴⁶³ *Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie, Benvenuti alla Casa Polacca Di Giovanni Paolo II, Casa Per i Pellegrini, House of Pilgrims*, <http://fjp2.com/pl/fundacja/dom-polski-rzym>, [dostęp: 8.12.2015].

Zdawałoby się, że z tamtych lat zostały jedynie te groby. Ale tak nie jest. To tylko pozory. [...] Należała się im ta Msza święta na Monte Cassino wtedy, gdy miano oddać Papieżowi Dom Polski”⁴⁶⁴.

Szerokim wprowadzeniem do uroczystości przekazania Domu Polskiego dla Jana Pawła II był międzynarodowy kongres, który toczył swe obrady w Augustianum, w pobliżu Bazyliki św. Piotra, także w piątek, 6 XI 1981 r. Jego tematem był wspólny dom, którym jest Europa: „Colloquio internazionale sulle comuni radici cristiane dell’Europa”⁴⁶⁵ (pol. „Wspólne chrześcijańskie korzenie narodów europejskich,,). Inicjatorem tematyki był sam papież. Gospodarzami były dwa uniwersytety: Papieski Uniwersytet Lateranum w Rzymie i Katolicki Uniwersytet Lubelski w Lublinie. Zaproszono do udziału naukowców: historyków, filozofów, teologów prawie z całej Europy. Najwięcej osób przyjechało z Polski, zwłaszcza z Warszawy i Krakowa. Szereg razy wypowiedział się na ten temat, m.in. w Gnieźnie, w Częstochowie, w Subiaco, w Paryżu w UNESCO (2 czerwca 1980). Tej sprawy dotyczył List Apostolski „Egregie Virtutis”, w którym papież ogłosił świętych Cyryla i Metodego, obok św. Benedykta patronami Europy. Uczestnicy tego sympozjum doszli do wniosku, że trzeba uratować jedność Europy. Ale w tym celu trzeba akcentować wszystkie elementy, które ją łączą. Wśród nich rolę ogromną odgrywa chrześcijaństwo⁴⁶⁶.

Tego samego dnia, 6 XI 1981 r., dzień przed przekazaniem Domu Polskiego Janowi Pawłowi II, biskupi polscy i goście przybyli z 25 krajów świata uczestniczyli w programie słowno-muzycznym w Sali Kongresowej Hotelu „Ergife” w Rzymie. Wątkiem przewodnim stał się temat charakteru i roli domu w kontekście polskiej kultury. Licznie przybyli przedstawiciele Polonii, szczególnie Przedstawiciele Komitetów Zbiórki, m.in. prezes Kongresu Polonii Polskiej Aloysius A. Mazewski. Byli obecni także m.in. Przewodniczący Rady Fundacji Jana Pawła II, kard. Władysław Rubin, metropolita krakowski kard. Franciszek Macharski, delegat prymasa do spraw emigracji bp Szczepan Wesoły, ordynariusz sandomiersko-radomski bp Edward Materski, dyrektor Ośrodka i Domu Pielgrzyma „Corda Cordi” w Rzymie ks. Kazimierz Przydatek SJ oraz spowiednik

⁴⁶⁴ M. Maliński, *Przekazanie Domu Polskiego w Rzymie Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II*, KR, 1985, nr 35-36, s. 6.

⁴⁶⁵ Przemówienie Jana Pawła II na temat wspólnych chrześcijańskich korzeni Narodów Europy, (Discurso di Giovanni Paolo II sulle comuni radici cristiane delle nazioni Europee), 6 XI 1981, https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1981/november/documents/hf_jp-ii_spe_19811106_radici-cristiane.html, [dostęp: 8.12.2015].

⁴⁶⁶ M. Maliński, *Przekazanie Domu Polskiego*, s. 6.

Jana Pawła II o. Flawian Słomiński OFMConv.⁴⁶⁷. Na wstępie przemówił kard. W. Rubin (Przew. Kongregacji do Spraw Kościołów Wschodnich), prezentując funkcje i zadania Domu Polskiego⁴⁶⁸. Następnym mówcą był ks. K. Przydatek SJ, który wielce przyczynił się do powstania instytucji i pracował od lat pośród Polaków pielgrzymujących do Rzymu. W przemówieniu przedstawił drogę, która doprowadziła do idei Domu Polskiego przy via Cassia. Potem przemówił dr Stanisław Grygiel, polonista i filozof, dyrektor Ośrodka Kultury przy Domu Polskim, wieloletni redaktor krakowskiego miesięcznika „Znak”. Po nim piękne wiersze recytowała Danuta Michałowska, koleżanka Karola Wojtyły z czasów okupacji niemieckiej w Krakowie. Szczególnie mocno zabrzmiał proroczy wiersz Słowackiego o słowiańskim papieżu: „Pośród niesnasków Pan Bóg uderza W ogromny dzwon, Dla słowiańskiego oto papieża Otwarty tron [...]”. Koncertowała też grupa krakowska: skrzypek Wiesław Kwaśny i pianista Janusz Zatey. Potem był występ Amerykanina polskiego pochodzenia Włodzimierza Kochańskiego. Na bis zagrał wiązanek piosenek polskich, tak jak na klasycznym bankiecie w Chicago, czy Baltimore. Zyskał aplauz ze strony amerykańskich słuchaczy⁴⁶⁹.

Oficjalne uroczystości związane z powołaną do życia Fundacją i przekazaniem Ojcu Świętemu symbolicznych kluczy do zakupionego domu odbyły się w sobotę 7 XI 1981 r. w Watykanie i następnego dnia w Domu Polskim w Rzymie⁴⁷⁰. W uroczystościach wzięło udział około czterech tysięcy Polaków z kraju i z emigracji przybyłych z 28 krajów świata. Dzień ten był uroczystym zakończeniem wysiłków Komitetu. Jego członkowie mogli świętować z poczuciem dobrze spełnionego obowiązku. Oficjalne przekazanie w darze Janowi Pawłowi II Domu Polskiego dało również początek działalności Fundacji, która trwa i rozwija się realizując konkretne cele⁴⁷¹.

W dniu przekazania Domu Polskiego na audiencji u Jana Pawła II, w sobotę 7 XI 1981 r. w Bazylice św. Piotra przy ołtarzu Katedry Piotrowej odprawiona została Msza św. Uczestniczyło w niej ok. 2 tysięcy osób, w tym przedstawiciele Polonii z całego świata, duchowni oraz zakonnice z różnych zgromadzeń zakonnych.

⁴⁶⁷ Opis zdjęcia ze strony ODiSPJP2, *Obchody związane z przekazaniem Domu Polskiego Janowi Pawłowi II, 6-8 listopada 1981*, <http://jp2doc.pl/archiwum/zdjecia/?catalog=714443&database=gallery>, [dostęp: 08.12.2018].

⁴⁶⁸ M. Maliński, *Przekazanie Domu Polskiego*, s. 6.

⁴⁶⁹ Tamże.

⁴⁷⁰ M. Jagosz, *Rozwój instytucji polonijnych*, s. 244; M. Maliński, *Przekazanie Domu Polskiego*, s. 6-8.

⁴⁷¹ J. Kowalczyk, *Słowo wstępne*, [w:] *„Nie ustawajcie w tym dobrym dziele”*. *Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła II*, red. A. Dobrzyński, Rzym 2012, s. 5-8.

Dom Polski (wł. *Casa Polacca Giovanni Paolo II*), Dar rodaków z całego świata, został – jak już wspomniano – symbolicznie przekazany Janowi Pawłowi II podczas specjalnej audiencji dla Polaków 7 XI 1981 r. przed południem w Auli Pawła VI. Na audiencję zostały zaproszone wszystkie osoby mające wpływ na powstanie Domu Polskiego. Zgromadziło się prawie 4 tys. osób, w tym ponad 2 tys. przedstawiciele Polonii niemal z całego świata, którzy zapełnili Aulę w 1/3 objętości. Na podium zajęli miejsca kardynałowie, biskupi, księża oraz delegacje laikatu. Przybyli na nią liczni przedstawiciele Episkopatu Polski z prymasem Józefem Glempem i kard. Franciszkiem Macharskim na czele, duchowieństwo i przedstawiciele zgromadzeń zakonnych w Rzymie. Pojawili się też rektorzy Polskich Misji Duszpasterskich, z różnych krajów świata, którzy w tym samym czasie wyznaczili sobie spotkanie w Rzymie (gdzie znajdował się wówczas Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Emigracji przy via delle Botteghe Oscure), by jak powiedział wtedy Jan Paweł II: „spotkać się z nowym Księdzem Prymasem, z Radą Główną Episkopatu, z Delegatem Prymasa ds. Emigracji i wymienić doświadczenia, stawiać sobie i innym pytania, wzajemnie szukać odpowiedzi na potrzeby tak bardzo różnych środowisk, które reprezentują, i wytyczyć nowe linie oraz program pracy”⁴⁷². Obecni byli także członkowie Zespołu do spraw stałych kontaktów roboczych między rządem polskim a Stolicą Apostolską: abp Luigi Poggi ze strony Stolicy Apostolskiej i pod nieobecność w Rzymie ministra Kazimierza Szablewskiego - Jerzy Jop i Edward Kotowski. Przybyli również czołowi przedstawiciele zorganizowanych środowisk polonijnych z kilkunastu krajów. Fundatorzy tego nowego dzieła, czyli Domu Polskiego, którzy hojnie je wsparli oraz przewodniczący terenowych komitetów zbiórki, którzy z uczuciem zasłużonej dumy i radości patrzyli na plon swoich wysiłków. Wielki udział przy wsparciu zakupu Domu Polskiego mieli także Edward Piszek, Harry John oraz kard. Jan Król⁴⁷³.

Podczas tej uroczystości przekazano papieżowi w darze symboliczne klucze do Domu Polskiego. Byli to przedstawiciele Polonii, członkowie Ogólnoamerykańskiego Komitetu Ufundowania Domu Polskiego Jana Pawła II – Klemens Zabłocki – członek Kongresu Stanów Zjednoczonych, inż. Jan Kaszuba – przew. Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata i mec. Alojzy Mazewski – prezes Kongresu Polonii Amerykańskiej⁴⁷⁴. Jak wspominali obecni wtedy pielgrzymi, wręczenie Ojcu Świętemu

⁴⁷² Jan Paweł II, *Niech ten dom*, s. 11-12.

⁴⁷³ M. Maliński, *Przekazanie Domu Polskiego*, s. 7.

⁴⁷⁴ Tamże.

symbolicznych kluczy do Domu ofiarowanego przez Polonię amerykańską było oficjalną, wzniosłą uroczystością na Watykanie, związaną z powołaną do życia Fundacją. Kardynał Józef Glemp powiedział wtedy: „Zebrani dziś przed Tobą, stanowimy część polskiego Ludu Bożego. Dom ten jest owocem trudów, prac i ofiar szlachetnych Polaków oraz wiernych polskiego pochodzenia i ich przyjaciół, którzy żyjąc w różnych krajach i na różnych kontynentach pragną w ten sposób okazać cześć Ojcu Świętemu. On ten już spełnia od roku wielką rolę w życiu religijnym naszego Narodu i jako Centrum Chrześcijańskiej Kultury Polskiej będzie wypełniał błogosławioną misję względem następnych pokoleń. Dziękujemy Ci, Ukochany Ojczy Świąty, że dla zapewnienia temu dziełu struktury i środków raczyłeś ustanowić Fundację w Watykanie i zgodziłeś się, aby nosiła Twoje imię”⁴⁷⁵. Kard. J. Glemp reprezentując Konferencję Episkopatu Polski zaprosił wtedy Jana Pawła II do udziału w obchodach 600-lecia sanktuarium na Jasnej Górze w sierpniu 1982 roku.

W imieniu zebranych przemówił Klemens Zabłocki: „Toteż zastanawiając się nad tym, jak najlepiej uczcić i upamiętnić pontyfikat Papieża Polaka, doszliśmy wspólnie do wniosku, że trzeba ufundować coś, co nawiąże do pięknej i bogatej tradycji Hospicjum św. Stanisława”. [...] „Ten Dom będzie Domem Twoim, Ojczy Świąty, i Domem wszystkich Polaków”. [...] „Naród, który w obronie wolności zapłacił w drugiej wojnie światowej tak straszliwą cenę, ma prawo być gospodarzem w swoim własnym domu”⁴⁷⁶.

Przyjmując dar od rodaków w postaci symbolicznych kluczy do Domu Polskiego Jan Paweł II jednocześnie ustanowił swoim dekretem⁴⁷⁷ Fundację jego imienia z siedzibą w Watykanie. Następnego dnia dokonał uroczystego poświęcenia Domu. W swoim obszernym, głęboko przemyślanym przemówieniu nakreślił Ojciec Świąty cele, którym ma służyć Dom. Obydwa teksty przemówień, Zabłockiego i Papieża, zamieścił Władysław Zachariasiewicz w całości w swojej książce „Etos niepodległościowy Polonii Amerykańskiej”⁴⁷⁸.

Po przemówieniu K. Zabłockiego podeszło do Papieża dwoje polskich dzieci niosąc kosz biało-czerwonych róż. Jedno z nich było z kraju, drugie spoza Ojczyzny⁴⁷⁹.

⁴⁷⁵ *Z przemówienia kard. Józefa Glempa w auli na Watykanie, 7 XI 1981, KR, 1985, nr 35-36, s. 14.*

⁴⁷⁶ M. Maliński, *Przekazanie Domu*, s. 7; C. Zabłocki, *Strzeżmy duchowego dziedzictwa Polski*, KR, 1985, nr 35-36, s. 15-16.

⁴⁷⁷ *Księga pamiątkowa*, red. K. Czajkowska, M. Jagosz, Rzym 1991, s. 9. 16 X 2003 roku Jan Paweł II uchwalił odnowiony statut Fundacji (teksty [w:] AODiSPJPII).

⁴⁷⁸ W. Zachariasiewicz, *Etos Niepodległościowy Polonii Amerykańskiej*, Warszawa 2005.

⁴⁷⁹ M. Maliński, *Przekazanie Domu Polskiego*, s. 7.

Na koniec uroczystości Jan Paweł II powitał i pozdrowił członków Rady Głównej Episkopatu Polski, z kard. F. Macharskim, na czele z prymasem Polski, abp. J. Glempem, kard. W. Rubina, który objął przewodnictwo Rady Administracyjnej nowo powstałej Fundacji oraz abp. Andrzeja Deskura, najstarszego stażem Polaka pracującego w urzędach Stolicy Apostolskiej. Papież w swoim przemówieniu w syntetycznym ujęciu nakreślił główne kierunki rozwoju Fundacji. Wymienił też z nazwiska niektóre osoby z zagranicy, m.in. kard. Jana Króla, Edwarda Piszka, Harry'ego John'a, gorliwie zaangażowane w powstanie instytucji, po czym dodał „wypadałoby wymienić jeszcze tylu innych, wszyscy rozumieją jednak, że jest to niemożliwe”⁴⁸⁰. Swoje przemówienie zaczął papież od naszkicowania ogólnego tła. Z uwagi na charakter spotkania można by je nazwać w pewnym sensie spotkaniem „dożynkowym”: „Przekazujecie mi bowiem dar serca wielu, jakże wielu Polaków i Polek oraz ludzi, którzy odnajdują w sobie związek ze <<starym krajem>>, z Kościołem i z Rzymem, a także dar przyjaciół z innych narodowości, którzy zechcieli w tej inicjatywie uczestniczyć. Przekazujecie mi Dom przy via Cassia, aby służył Kościołowi w Polsce, Ojczyźnie, Polonii zagranicznej, rodakom, ale także w jakimś sensie całemu Kościołowi oraz chrześcijańskiej kulturze na całym świecie”⁴⁸¹.

Poprzez obecność na spotkaniu reprezentantów wielu środowisk, papież określił je: „świętem wszystkich Polaków i wszystkich tych ludzi na całym świecie, którzy w jakiś sposób wywodzą swój rodowód znad Wisły, a równocześnie z tej wody i tego Ducha, w którym przeszło tysiąc lat temu zaczął się odradzać mieszkający tam naród, gdy pierwszy jego historyczny władca, wiedziony łaską Ducha, a także mądrością polityczną, postanowił włączyć ten naród w chrześcijańską rodzinę narodów Europy i świata”⁴⁸².

Papież odniósł się też do rodowodu Polonii, podkreślając, że większość tu obecnych to przedstawiciele rodaków całego świata, a więc ludzie często od pokoleń urodzeni i zakorzenieni w innej rzeczywistości niż ta, którą jest Polska, czy - dla wielu - „stara Ojczyzna” lub „stary kraj”. Dodał: „Dlatego też mapa duchowa i geograficzna tej sali dzisiaj i tego bogactwa, które ona reprezentuje, jest bardzo wymowna. Wyraża ona w jakiś sposób Polskę nie tylko w znaczeniu jej granic geograficznych i politycznych, ale w szerszym znaczeniu: duchowym, etnicznym i kulturowym”⁴⁸³. W czasie przyjęcia daru Domu Polskiego i jego inauguracji papież powiedział, że nie jest to ani pora ani miejsce,

⁴⁸⁰ Tamże.

⁴⁸¹ Jan Paweł II, *Niech ten dom*, s. 1, 11-12.

⁴⁸² M. Jagosz, *Rozwój instytucji polonijnych*, s. 244.

⁴⁸³ Jan Paweł II, *Niech ten dom*, s. 11-12.

by mówić o założeniach programowych, czy strukturalnych tego Domu, choć częściowo wypowiedział się na ten temat przy innej okazji. Reszty mieli dopełniać kierownicy poszczególnych działów, ich współpracownicy i doradcy. Papież dodał, że niedawno poświęcił w Grotach Bazyliki Watykańskiej, przy grobie św. Piotra, nową kaplicę Patronów Europy: świętych Benedykta, Cyryla i Metodego. Ponadto w tych dniach przekazania Domu odbywało się w Rzymie międzynarodowe kolokwium o wspólnych chrześcijańskich korzeniach narodów Europy, zorganizowane przez Uniwersytet Laterański i KUL. Ojciec Święty mówił, że: „To także powinno rzucić światło na to, czym ma być ów Dom, jaki w dniu dzisiejszym mi ofiarujecie – i co w nim ma się dokonywać. [...] „Niechże tedy Ośrodek, który za łaską Bożą inaugurujemy, odczytuje z całym realizmem w kontekście historii i naszych czasów wszystkie znaki, w których wyrażają się potrzeby Kościoła i chrześcijaństwa w Polsce, potrzeby polskiej kultury oraz oczekiwania innych. Niech będzie na miarę zadań i możliwości miejscem spotkania pielgrzymów i duchowego ich ubogacenia. Niech wychodzi naprzeciw wszystkim kulturom innych narodów, które służą człowiekowi i pomagają mu określić jego właściwe miejsce we własnym narodzie i świecie”⁴⁸⁴.

W sobotę po południu, 7 listopada, odbyła się projekcja filmu w kinie Brancaccio: „Z dalekiego kraju: Papież Jan Paweł II” (wł. „Da un paese lontano”) Krzysztofa Zanussiego. Wbrew pozorom nie jest to film o papieżu, choć pierwsza sekwencja kalwaryjska zdaje się to sugerować. Jest on budowany na zasadzie luźnych obrazków z dziejów Krakowa od II wojny światowej do czasów współczesnych. Karol Wojtyła pojawia się sporadycznie. Podawane fakty z jego życia nie budują w żadnym wypadku jego osobowości⁴⁸⁵.

Dalszym ciągiem wieczoru był występ harcerskiego zespołu dzieci „Gawęda” z Warszawy, który trwał ok. półtorej godziny. Był pomysł z inscenizacją piosenki „Orkiestry dęte”, taniec z parasolkami, piękny śpiew, wciąż nowe, co chwilę przebierane stroje, a przy całej naturalności świetne wyszkolenie taneczne. Byli i ułani na drewnianych konikach. Były czaka czwartaków, czy szwoleżerów, w nowej oprawie i w nowej aranżacji. Szok seniorów z Polonii wywołany był wdziękiem tych dzieci, ale i odkryciem, że Polska żyje:

⁴⁸⁴ Tamże, s. 12.

⁴⁸⁵ M. Maliński, *Przekazanie Domu*, s. 7.

rosną nowe pokolenia i tworzą, kontynuują, a nie wyłącznie powtarzają i naśladują. Była także nowa piosenka o papieżu⁴⁸⁶.

Następnego dnia w niedzielę rano, 8 XI 1981 r., w Bazylice Najświętszej Maryi Panny na Zatybrzu w Rzymie, wówczas kościele tytularnym prymasa Polski J. Glempa⁴⁸⁷, miała miejsce Msza św. dziękczynna za finalizację polonijnego dzieła - zakupu i przekazania Domu Polskiego w Rzymie Janowi Pawłowi II. Koncelebrze przewodniczył kard. Franciszek Macharski. To kard. Hozjusz pierwszy zapoczątkował ideę Domu Polskiego dla polskich pielgrzymów, którzy przybywają do Stolicy św. Piotra. Wówczas nazywało się to Hospicjum św. Stanisława BM. I choć upłynęło ponad 400 lat (od przejęcia kościoła p.w. S. Salvatore przez kard. Hozjusza 6 grudnia 1578 r.), dzieło to chociaż uszczuplone przetrwało. Zarazem odżyło właśnie w 1981 roku w dziele Domu Polskiego.

Tego samego dnia, 8 listopada, w godzinach popołudniowych, Jan Paweł II przybył do ofiarowanego mu gmachu, by go poświęcić i błogosławić wszystkich, którzy wnieśli swój wkład w jego ufundowanie. Dokonał osobistego poświęcenia tego „szczególnego daru Polaków” - „pielgrzymiego domu”. Akt ten upamiętnia to tablica w holu wejściowym Domu Polskiego z napisem: „Dom Polski Jana Pawła II – Dar Polonii Świata” i wyszczególnieniem krajów pochodzenia fundatorów zbiórki (zob. w części pracy pt. Ilustracje). Zanim papież przybył do Domu Polskiego, to ks. K. Sokołowski przedstawił zebranym sprawozdanie finansowe. Kiedy przyjazd Ojca świętego opóźniał się, bo jego wizyta w Kolegium Słowackim przeciągnęła się, czekanie wypełniono modlitwami, pieśniami i recytacjami w wykonaniu Danuty Michałowskiej. W kaplicy papieża powitał kard. W. Rubin, administrator domu, prosząc o poświęcenie i błogosławieństwo zebranych. Mówił: „Ojcze Święty, Wstąpiłeś w progi Domu imienia Jana Pawła II, instytucji, która wyrosła z miłości ku Tobie, z odczucia potrzeby takiego dzieła, które mogłoby w ramach szerzenia wartości polskiej kultury chrześcijańskiej gromadzić również owoce Twej wielkiej, apostołskiej misji i przekazywać je swoim i braciom innych narodów [...]”⁴⁸⁸.

Papieżowi towarzyszyło wielu przedstawicieli Episkopatu Polski z kard. Józefem Glempem i kard. Franciszkiem Macharskim. Przybyli także licznie przedstawiciele wielu krajowych Komitetów Zbiórki, organizacji polonijnych, parafii i znaczniejszych ofiarodawców na czele z kongresmanem Klementem J. Zabłockim, prezesem Kongresu

⁴⁸⁶ Tamże, s. 7-8.

⁴⁸⁷ Wcześniej kościół tytularny kard. S. Hozjusza, gdzie jest jego grób, a także kościół kard. Stefana Wyszyńskiego.

⁴⁸⁸ W. Rubin, *Powitanie Ojca Świętego*, KR, 1985, nr 35-36, s. 20.

Polonii Stanów Zjednoczonych - mec. Alojzym Mazewskim, Prezesem Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata i Prezesem Polonii Kanadyjskiej - inż. Janem Kaszubą. Postanowili oni z tej okazji zawiązać Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, które miało wspierać działalność nowopowstałych instytucji papieskich w Rzymie. Następnie Jan Paweł II przemówił do zebranych w kaplicy: „[...] To właśnie oznacza liturgia poświęcenia: poświęcamy Dom Polski w Rzymie, oddajemy Bogu to, co przynieśli ludzie, przynieśli z różnych stron świata jako wyraz swojego pielgrzymowania. Jest to pielgrzymi dom. Wyraża się w nim wielorakie pielgrzymowanie Polaków, to pielgrzymowanie, które trwa od pokoleń, które w naszym pokoleniu jeszcze bardziej się rozprzestrzeniło na różne strony świata i jeszcze bardziej dojrzało. Chyba to obecne pokolenie Polaków, pokolenie światowej Polonii, jest pokoleniem szczególnie doświadczonym i przez to też szczególnie dojrzałym. Chcemy, ażeby ten Dom służył naszemu pielgrzymowaniu, każdego człowieka, a w szczególności każdego Polaka, czy to z Polski, czy jakiegokolwiek strony świata, żeby był miejscem, na którym ten pielgrzym się zatrzymuje, a w szczególności każdego Polaka, czy to z Polski, czy jakiegokolwiek strony świata, żeby był miejscem, na którym ten pielgrzym się zatrzymuje, do którego przybywa i z którego odchodzi: umocniony, podniesiony na duchu, zaprawiony do nowej nadziei. Takie jest przeznaczenie ogólne tego Domu. Jest darem pielgrzymów dla pielgrzymów [...]”⁴⁸⁹. Mówił papież jeszcze: [...] „Jest potrzebne szczególne błogosławieństwo temu Domowi, ażeby znalazły się w nim wszystkie drogi potrzebne ludziom, potrzebne naszym rodakom, potrzebne naszej Ojczyźnie, narodowi i Kościołowi”⁴⁹⁰.

Jan Paweł II podczas liturgicznego aktu poświęcenia Domu posłużył się specjalną modlitwą, która brzmiała: „Udziel Panie, sługom Twoim, uroczyście otwierającym Dom Polski w Rzymie, łaski swojego błogosławieństwa, by życie ich naznaczone prawdą i miłością pomyślnie się rozwijało. Drzwi tego Domu niech będą otwarte dla wszystkich ludzi, wszystkich pielgrzymów, którzy z naszego kraju przybywają do grobu świętych Apostołów, oraz na spotkanie z gospodarzem tego Domu, namiestnikiem Twojego Syna, Jezusa Chrystusa, aby tutaj znaleźć umocnienie i siłę. Niech w Domu tym znajdą miejsce spotkania wszyscy nasi bracia, rodacy rozsiani po całym świecie, a mądrość Twoja niech jak rzeka nawadnia i nasycza tę rolę, ażeby nauka Twoja, Panie, świeciła jak zaranie i jak

⁴⁸⁹ Jan Paweł II, *Wasz dar oddaję Bogu, ażeby służył ludziom*, przemówienie podczas poświęcenia Domu Polskiego, Rzym, 8 XI 1981 r., OR, 1981, nr 10, s. 13-14.

⁴⁹⁰ Tamże.

proroctwo była przekazywana pokoleniom. Błagamy Cię o to przez wstawiennictwo Maryi, Królowej Polski, który żyjesz i królujesz Bóg przez wieki wieków Amen”⁴⁹¹. Papież powiedział wówczas o nazwie Domu Polskiego: „Przynieśliście w darze ten Dom Papieżowi, który jest waszym rodakiem. Więcej jeszcze, nazwaliście ten Dom jego imieniem. Nie mogę nic na to poradzić, muszę przyjąć dar w taki sposób, w jaki zostaje on ofiarowany, i choć osobiście bardzo bym pragnął, ażeby nosił on imię na przykład błogosławionego Maksymiliana Kolbego albo imię kardynała Stefana Wyszyńskiego. (...) Przyjmuję, ażeby go ofiarować, żeby go ofiarować polskim pielgrzymom i polskiemu pielgrzymowaniu”⁴⁹².

Już u początków Fundacji, Jan Paweł II zaznaczył, że dom, który przyjął jako dar „ma być miejscem spotkania z kulturami i tradycjami, z różnymi historiami w obrębie jednej wielkiej kultury, która jest kulturą chrześcijańska, tradycją chrześcijańską, historią Kościoła, a także historią ludzkości”⁴⁹³. Dom Jana Pawła II miał służyć każdemu pielgrzymowi, a w szczególności każdemu Polakowi z Polski, czy jakiegokolwiek strony świata. Tutaj pielgrzym miał się zatrzymać i uzyskać informacje związane z Wiecznym Miastem i jego zabytkami oraz pomoc w ich zwiedzaniu, a przede wszystkim odnajdzie tu atmosferę sprzyjającą religijnemu przeżyciu pobytu w Wiecznym Mieście⁴⁹⁴.

Jan Paweł II przyjmując i poświęcając ten dar powiedział: „Oddajemy Bogu ten Dom, ażeby służył ludziom, żeby służył narodowi, żeby służył pokoleniu naszemu i przyszłym (...)”. Ta troska o przyszłość dzieła Fundacji przewija się w wielu wypowiedziach Papieża. Ojciec Święty nie krył swojej wdzięczności dziękując darczyńcom Fundacji przy różnych okazjach za ofiarność⁴⁹⁵.

Papież doceniając otrzymany prezent mówił później w trzecim przemówieniu do Fundacji, 27 VI 1985 roku: „Dar ten przyjąłem z wielką wdzięcznością i następnego dnia udałem się do ofiarowanego mi Domu, by go poświęcić, to znaczy oddać Bogu, ażeby służył ludziom, ażeby służył sprawie obecności Polaków w stolicy chrześcijaństwa”⁴⁹⁶.

⁴⁹¹ Jan Paweł II, *Tekst modlitwy odmówionej przez Ojca Świętego w kaplicy Domu Polskiego podczas ceremonii poświęcenia*, KR, 1985, nr 35-36, s. 18.

⁴⁹² Tamże; *Księga pamiątkowa*, s. 48.

⁴⁹³ Jan Paweł II, *Wasz dar oddaję Bogu*, s. 14; Jan Paweł II, Przemówienie do członków Fundacji Jana Pawła II, wtorek 23 X 2001, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/speeches/2001/october/documents/hf_jp-ii_spe_20011023_jp-ii-poland.html, [dostęp: 29.07.2020].

⁴⁹⁴ S. Wylęzek, *Rzym, 18 V 2007*, [w:] *Fundacja Jana Pawła II*, Rzym, Marki 2007, s. 17-24; Jan Paweł II, *Wasz dar oddaję Bogu*, s. 13-14.

⁴⁹⁵ W. Zachariasiewicz, *X- lecie Fundacji Jana Pawła II*, KR, 9(1991), nr 89, s. 5-8.

⁴⁹⁶ Jan Paweł II, *Świadectwo naszej solidarności*, s. 27.

Następnie Jan Paweł II w Domu Polskim spotkał się z artystami w sali telewizyjnej. Tam Danuta Michałowska wystąpiła przed papieżem recytując m.in. Bogurodnicę z „Króla-Ducha” J. Słowackiego oraz „Pieśń od ziemi naszej” C. K. Norwida. Pianista Janusz Zathy, skrzypek Wiesław Kwaśny zagrali dla papieża koncert. Występy artystyczne zakończył Włodzimierz Kochański, który dał krótki lecz wspaniały koncert dedykowany dla Jana Pawła II. Z okazji uroczystości poświęcenia Domu Polskiego włoska malarka V. Vispi ofiarowała papieżowi jego portret. Na koniec wizyty odwiedził wystawę fotograficzną poświęconą jego apostołskim podróżom po świecie. Dobiegającą końca uroczystość dopełniło zbiorowe pożegnanie gościa u drzwi wejściowych do gmachu⁴⁹⁷.

Po uroczystościach poświęcenia Domu Polskiego, 8 XI 1981 r. w jednej z sal kard. Władysław Rubin, abp Józef Glemp i metropolita krakowski, kard. Franciszek Macharski skierowali krótkie przemówienie do przedstawicieli Polonii podczas wspólnego posiłku.

Z racji przekazania Domu Polskiego Janowi Pawłowi II wydano pamiątkowy medal okolicznościowy z wizerunkiem Jana Pawła II na awersie i Domu Polskiego na rewersie. Odlew w metalowym stopie miał średnicę 60 mm. Na awersie znajduje się popiersie Ojca św. w otoczeniu inskrypcji: „Jan Paweł II - A.D. 7.11.1981”. Rewers mieści płaskorzeźbę sylwetki Domu, w otoczeniu parkowych drzew oraz umieszczonym w dolnej części rewersu napisem: „Dom Polski J.P. II - Dar Polonii świata”. Medal wybito w ilości 2 tys. egzemplarzy, z dołączoną metryczką do każdego egzemplarza⁴⁹⁸.

W uroczystościach wzięło udział około czterech tysięcy osób z kraju i z emigracji. Warto wspomnieć, że kard. J. Glemp zaprosił wtedy Jana Pawła II, w imieniu Konferencji Episkopatu Polski, do udziału w obchodach 600-lecia sanktuarium na Jasnej Górze w 1982 roku⁴⁹⁹.

Pamiętne dni 7 i 8 XI 1981 r. zostały uwiecznione w kronikach emigracji polskiej. Zakup, przekazanie i poświęcenie Domu Polskiego przez Jana Pawła II było chyba największą i najbardziej wymowną manifestacją polskiej wspólnoty, zjednoczonej duchowo wokół Jana Pawła II. Zniknęły fizyczne podziały na kraj i emigrację i wszelkie różnice, jakie Polaków nieraz dzielą na co dzień. Wszyscy poczuli się, jak nigdy przedtem, jedną wielką rodziną świadomą wspólnych korzeni wiary i milenijnego dziedzictwa. Ojciec Święty radując się wyraźnie widokiem tak bogatej „mapy geograficznej”

⁴⁹⁷ M. Maliński, *Przekazanie Domu Polskiego*, s. 7.

⁴⁹⁸ W. Małecka, *Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie*, UŻ, IV 2014, nr 89, s. 2-3.

⁴⁹⁹ M. Maliński, *Przekazanie Domu Polskiego*, s. 8.

reprezentowanej przez zebranych, powiedział, że wyrażają oni Polskę „w szerokim znaczeniu duchowym, etnicznym i kulturowym”. Zarysowując tak ambitny i długofalowy program działalności Domu, Ojciec Święty miał jednocześnie na myśli mieszczący się w nim początkowo Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej⁵⁰⁰.

W początkach istnienia Domu Polskiego (pod koniec 1982 r.) pracowało w nim 9 sióstr ze Zgromadzenia Najśw. Serca Jezusowego w Krakowie, od 1985 r. – 11, a od 1990 r. – 12. Co pewien czas zakonnice się wymieniały. W latach 1982-1991 zatrudniono łącznie 36 sióstr⁵⁰¹.

W latach 1980-2014 r. w Domu Polskim posługę pełniło łącznie 70 sióstr sercanek (SSCJ), które zajmowały się codziennymi obowiązkami przy organizacji dnia, ale również pracą w archiwum oraz przy oprowadzaniu gości po Domu i Ośrodku Dokumentacji. W zakresie obowiązków była głównie opieka nad gośćmi hospicjum, przygotowanie posiłków, prowadzenie punktu sprzedaży pamiątek, płyt, książek o treści religijnej i patriotycznej. Praca poszczególnych sióstr w dziele Fundacji Jana Pawła II podejmowana była przez nie na różnych odcinkach posługi, a jej trwanie w czasie zależało od różnych czynników. Ogólnikowe określenie funkcji słowem: przełożona, czy posługa w kuchni, pralni, portierni itp. nie oddaje rzeczywistości, gdyż siostry wspierały się na wszystkich odcinkach, niezależnie od powierzonych im zadań, by powierzoną im pracę dobrze wypełnić. Podanie czasu trwania posługi konkretnej siostry bez znajomości przyczyn zmiany mogłoby zostać niewłaściwie zrozumiane. Dlatego w podanej poniżej tabeli nr 6 zawarto katalog sióstr bez funkcji i okresu pobytu, ale w porządku chronologicznym w latach 1980-2014.

Tabela 6. Siostry ze Zgromadzenia Służebnic Najśw. Serca Jezusowego pracujące w Domu Polskim w Rzymie w latach 1980-2014. Porządek chronologiczny.

Lp.	Imię zakonne	Imię i nazwisko
1.	Stellana	Gabriela Gajda
2.	Angela	Józefa Piętał
3.	Janina	Helena Nawrocka
4.	Kantanilla	Bronisława Madej
5.	Rozanna	Janina Słobodzian
6.	Sergia	Wanda Nowak

⁵⁰⁰ [Dom Polski], KR, 1986, nr 43, passim.

⁵⁰¹ *Księga pamiątkowa*, s. 52.

7.	Jordana	Maria Wajda
8.	Konstancja	Jadwiga Nawrocka
9.	Paula Katarzyna	Katarzyna Stępień
10.	Respicja	Helena Borek
11.	Mieczysława	Maria Bach
12.	Alana	Anna Zych
13.	Oriola	Franciszka Salamon
14.	Gabriela	Zofia Stoch
15.	Longina	Anna Kurzeja
16.	Aniceta	Stanisława Łątka
17.	Akwila	Teresa Kołodziej
18.	Kordelia	Krystyna Walczak
19.	Bogna	Helena Wyka
20.	Stefana	Krystyna Kowalska
21.	Konstancja	Jadwiga Nawrocka
22.	Lucyna	Maria Mruczek
23.	Justycja	Krystyna Juras
24.	Angelina	Danuta Marczak
25.	M. Amelia	Hygina Radtke
26.	Agnieszka	Renata Kijowska
27.	M. Grażyna	Urszula Śleziak
28.	Sebastiana	Janina Krzyś
29.	Elżbieta	Elżbieta Rogowska
30.	Julia	Anna Sipiora
31.	Radogosta	Helena Pietrowska
32.	Anastazja	Maria Cisek
33.	Samuela	Stanisława Tekiela
34.	Ludomira	Zofia Laskowska
35.	Regina	Anna T. Krupa
36.	Jaroslawa	Stanisława Rejmak
37.	Kornelia	Lena Adamiec
38.	Amalda	Maria Dzierżyńska
39.	Izabella	Urszula Leśniak
40.	Dominika	Danuta Jędrzejczyk
41.	Reginella	Teresa Nowak
42.	Anastazja	Maria Cisek
43.	Marcelina	Renata Zemła
44.	Oriola	Franciszka Salamon
45.	Bronisława	Bronisława Rozum
46.	Inwiolata	Ewa Lewandowska
47.	Antoniusza	Małorzata Poręba

48.	Respicja	Helena Borek
49.	Koleta	Małgorzata Kuklewicz
50.	Rozariana	Dorota Stasiuk
51.	Cypriana	Danuta Wolczańska
52.	Klaudia	Anna Skawińska
53.	Remigia	Józefa Sawicka
54.	Jordana	Maria Wajda
55.	Adriana	Jolanta Łachnik
56.	Antoniana	Lucyna Chrzastek
57.	Hieronima	Maria Galas
58.	Bogusława	Agata Cwajna
59.	Gabriela	Zofia Stoch
60.	Bernardyna	Mirosława Bobber
61.	Aldona	Izabela Szalast
62.	Wacława	Aleksandra Pietraszko
63.	Gracja	Jolanta Gazda
64.	Bronisława	Irena Socha
65.	Julia	Marta Knurek
66.	Laurencja	Zofia Gerszewska
67.	Noela	Renata Korczak
68.	Serafina	Dorota Ciepłota
69.	M. Grażyna	Urszula Śleziak
70.	Wacława	Aleksandra Pietraszko

Źródło: Materiały z Archiwum Zgromadzenia Służebnic Najśw. Serca Jezusowego w Krakowie; ZAK, b.sygn., z korespondencji autora z s. Remigią SNSJ pracującą w archiwum ss. sercanek w Krakowie, z 8 II 2023 r.

W niektórych domowych pracach pomagali również sezonowo osoby świeckie. Różnorakie funkcje pełniło kilku duchownych: ks. Ksawery Sokołowski (administracja) i ks. Jan Wątroba⁵⁰² (opieka duszpasterska wśród pielgrzymów do czerwca 1985 r.), kapłani diecezji częstochowskiej i ks. Wojciech Cebulski⁵⁰³ z archidiecezji krakowskiej⁵⁰⁴.

⁵⁰² List bp. Stanisława Nowaka do kard. Władysława Rubina i kard. Franciszka Macharskiego z 3 IV 1985 r. o odwołaniu ze studiów w Rzymie ks. Jana Wątroby i prośbą o zwolnieniu go z obowiązków obsługi duszpasterskiej w Domu Polskim. AKMK, sygn. 25/485, zbiór: „Dom Jana Pawła II w Rzymie i Domus Pacis, Fundacja Jana Pawła II”.

⁵⁰³ List kard. F. Macharskiego do kard. W. Rubina z 30 XI 1981 r. o zawezwaniu ks. Wojciecha Cebulskiego do powrotu do Polski wczesną wiosną 1982 r., po obronie doktoratu w lutym na Gregorianie i listowna odpowiedź z 12 I 1982 r. z przyjęciem tej decyzji do wiadomości przez kard. W. Rubina. AKMK, b.sygn., zbiór: „Dom Jana Pawła II w Rzymie i Domus Pacis, Fundacja Jana Pawła II”.

⁵⁰⁴ *Księga pamiątkowa*, s. 52.

W Domu Polskim pracują do dzisiaj także bracia sercanie, członkowie Zgromadzenia Braci Serca Jezusowego z Domu Generalnego w Puszczykowie k. Poznania (ZBSJ)⁵⁰⁵. Początkowo pracowało 2 braci zakonnych, od 1990 r. - 3, a w sumie do 1991 r. pracowało już 9 braci. Mieszkają w oddzielnym małym budynku, poniżej Domu Polskiego, blisko bramy wjazdowej na posesję. Do pracy w Domu Polskim często byli oddelegowywani pojedynczo, niekiedy po dwóch. Wypełniają swoje obowiązki głównie jako furtianie (na portierni), zakrystianie, służba ołtarza, ogrodnicy, ale również prowadzą prace konserwacyjne, techniczne w Domu, czy jako kierowcy (m.in. dbają o transfer gości z/na lotnisko), sporadycznie zajmują się także zamawianiem błogosławieństw papieskich dla gości, jak jest do dzisiaj. Raz w miesiącu, w pierwszą niedzielę, w kaplicy bracia i siostry, a także inni pracownicy świeccy, mają dzień skupienia, w trakcie którego księża głoszą konferencje⁵⁰⁶. Od założenia placówki Domu Polskiego w 1980 r. do 2019 posługiwało 27 braci sercanów. Katalog personalny braci prezentuje tabela nr 7.

Tabela 7. Bracia ze Zgromadzenia Braci Serca Jezusowego pracujący w Domu Polskim w Rzymie w latach 1980-2019.

Lp.	Imię i nazwisko	Rodzaj posługi	Lata	Dekret /Uwagi z dnia
1.	Zygryd Sitko	furtian na portierni	9 VI 1980- 1 II 1989	brak danych
2.	Stanisław Tarkowski	furtian na portierni	9 VI 1980- brak danych	brak danych
3.	Stanisław Samsel	furtian na portierni	23 VII 1980- 8 III 1986	21 VII 1980
		delegat Przełożonego Generalnego na placówce w Rzymie	1 VI 1988- brak danych	14 V 1988
4.	Franciszek Radzaj	furtian na portierni, pełniący obowiązki administracyjne	23 VII 1980- 31 VIII 1981	21 VII 1980
		przełożony domu zakonnego przy Domu Polskim Jana Pawła II	1 IX 1981- 8 III 1986	17 VIII 1981/ 8 III 1986
5.	Marian Markiewicz	przełożony placówek w Rzymie	14 VIII 1980- brak danych	14 VIII 1980

⁵⁰⁵ Tamże.

⁵⁰⁶ Tamże.

6.	Roman Kacprzak	furtian na portierni	27 XII 1985- 10 IV 1990	21 XII 1985/ 3 IV 1990
7.	Aleksander Nowak	furtian na portierni	24 IV 1986- 26 II 1987	17 IV 1986/ 26 II 1987
8.	Stanisław Pizoń	furtian na portierni	8 III 1986- 7 XI 1989	brak danych
		przełożony domu zakonnego	28 VI 1986- 7 XI 1989	26 VI 1986/ 7 XI 1989
9.	Mariusz Jaszczerski	furtian na portierni, prawdopodobnie także przełożony domu zakonnego	12 X 1989- 31 V 1994	12 X 1989/ 21 V 1994 brak dekretu na Przełożonego - od kiedy
10.	Antoni Meller	furtian na portierni	10 IX 1984- 26 IX 1985	27 VIII 1984/ 16 IX 1985
11.	Zbigniew Srebrzyński	przełożony domu zakonnego	10 XI 1989- 12 VI 1993	7 XI 1989/ 12 VI 1993
12.	Wiesław Łątka	furtian na portierni	1 IX 1990- brak danych	9 VII 1990
13.	Krzysztof Jancewicz	brak danych	31 III 1992- brak danych	31 III 1992
14.	Sławomir Steczkowski	brak danych	1 VII 1993- brak danych	26 VI 1993
15.	Marek Gutowski	furtian na portierni	29 VII 1993- 31 VII 1997	7 VII 1993/ 18 VII 1997
16.	Andrzej Paliwoda	przełożony domu zakonnego	1 V 1994- brak danych	brak danych
17.	Stefan Kozica	furtian na portierni	1 IX 1994- 15 III 1996?	25 VII 1994/ 19 II 1996
		przełożony domu zakonnego	15 III 1996?- 19 VII 2001	16 VII 2001. W pismach br. generała J. Szymy z 1998 r. nadal figuruje jako przełożony domowy
18.	Andrzej Chorabik	brak danych	10 IV 1995?- 10 I 2015	10 IV 1995/ 10 I 2015
19.	Dariusz Pańtak	brak danych	15 IX 1997- brak danych	12 IX 1997
20.	Mirosław Małkowski	brak danych	15 IX 1998- 30 XII 1999	29 VIII 1998/ 22 XII 1999
21.	Krzysztof Flak	furtian na portierni	1 I 2000- 1 IX 2002	22 XII 1999
		przełożony domu zakonnego	1 IX 2002- 16 XII 2004	31 VIII 2002/ 15 XII 2004

22.	Piotr Winkowski	furtian na portierni	14 XI 1990- 12 VI 1991?	5 XI 1990
		furtian na portierni	19 VII 2001- 15 II 2012	16 VII 2001/ 15 II 2012
23.	Piotr Jasiński	furtian na portierni	14 IX 2007- 25 II 2008	11 IX 2007/ 20 II 2008
24.	Włodzimierz Tkacz	furtian na portierni i przełożony domu zakonnego	25 II 2008- II 2011	20 II 2008
25.	Adam Łysak	brak danych	15 II 2012- brak danych	15 II 2012
26.	Adam Grabowski	furtian na portierni	24 VI 2012- brak danych	24 VI 2012
		przełożony domu zakonnego	10 I 2015- 11 VI 2016	10 I 2015/ 11 VI 2016
27.	Robert Raczyński	furtian na portierni	1 II 2014- 20 IX 2019	1 II 2014/ 11 IX 2019

Źródło: Materiały z Archiwum Zgromadzenia Braci Serca Jezusowego ZBSJ w Puszczykowie k. Poznania oraz informacje z akt domowych od przełożonego z Domu Polskiego w Rzymie; ZAK, b.sygn., z korespondencji autora pracy z br. Tomaszem Grzywanowskim ZBSJ, sekretarzem generalnym ZBSJ, z 21 V 2023 r.

W Domu Polskim pracowały także członkinie świeckich Instytutów. Instytuty świeckie są formą życia konsekrowanego odmienną od instytutów zakonnych. Członkowie Instytutów świeckich żyją w społeczeństwie, wtopieni w rzeczywistość świecką. Zazwyczaj mieszkają pojedynczo we własnych lub wynajmowanych mieszkaniach, niejednokrotnie pozostają w domach rodzinnych ze względu na starszych i wymagających pomocy członków rodziny. Podejmują świeckie zawody na różnych szczeblach. Zewnętrznie nie wyróżniają się w swoich środowiskach ani wyglądem, ani strojem. Natomiast powinni odróżniać się ewangelicznym radykalizmem, ale jako zwykli chrześcijanie. Często nie ujawniają swojej przynależności do instytutowej wspólnoty, aby nie kwalifikowano ich jako zrzeszonych, tym bardziej, że wciąż jest mała wiedza i zrozumienie odnośnie tej formy życia konsekrowanego⁵⁰⁷.

Jednym z nich jest Instytut Niepokalanej Matki Kościoła (INMK) z Krościenka nad Dunajcem⁵⁰⁸. Instytucja ta historycznie związana jest ściśle z Ruchem Światło-Życie, w

⁵⁰⁷ ZAK, b.sygn., List Jolanty Szpilarewicz do autora pracy, Krościenko nad Dunajcem, 23 V 2023 r.

⁵⁰⁸ Instytut Niepokalanej Matki Kościoła (INMK) – żeński instytut świecki na prawie diecezjalnym, założony w 1958 r. przez ks. Franciszka Blachnickiego. Aktualnie Instytut liczy blisko 100 osób, które mieszkają w różnych częściach Polaki, a także w Niemczech, na Słowacji i na Ukrainie. Adres: ul. Ks. F. Blachnickiego 25, 34-450 Krościenko nad Dunajcem. Kontakt: <https://www.inmk.org.pl/>, tel./fax +48 (18) 262 57 32, e-mail: inmk@oaza.pl. Źródło: <https://www.inmk.org.pl/>, [dostęp: 22.02.2022].

którym pierwszą formą życia było życie wspólne⁵⁰⁹. Kilka kobiet pracowało w Instytucie Kultury Chrześcijańskiej oraz później w Sekretariacie Fundacji koordynując sprawy administracyjno-biurowe. Od kwietnia 1989 r. do kwietnia 2010 r. na rzecz Fundacji Jana Pawła II pracowało pięć osób z Instytutu Niepokalanej Matki Kościoła. Najdłuższy staż pracy miały Jolanta Szpilarewicz: od września 1989 r. do kwietnia 2010 r. oraz Julia Irska: od września 2004 r. do maja 2010 r. W latach 1992-2010 wspierała je Grażyna Sobieraj w szczególnie intensywnych momentach (wysyłka Biuletynu Fundacji, korespondencji świątecznej, przygotowania jubileuszowych spotkań i zjazdów Przyjaciół Fundacji z całego świata). Dwie członkinie pracowały w krótszym czasie: jedna od kwietnia do października 1989 r. (Sekretariat Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej), a druga od września 2002 r. do maja 2004 r.⁵¹⁰.

Tabela 8. Członkinie Instytutu Niepokalanej Matki Kościoła z Krościenka nad Dunajcem pracujące w Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w latach 1989-2010.

Lp.	imię i nazwisko	Lata	miejsce pracy
1.	brak danych	IV - X 1989	Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej
2.	Jolanta Szpilarewicz	IX 1989 - IV 2010	Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej i później Sekretariat Fundacji Jana Pawła II
3.	brak danych	IX 2002 - V 2004	Sekretariat Fundacji – Koła Przyjaciół Fundacji
4.	Julia Irska	IX 2004 - V 2010	Sekretariat Fundacji – Koła Przyjaciół Fundacji
5.	Grażyna Sobieraj	1992 - 2010	Sekretariat Fundacji

Źródło: ZAK, b.sygn., List Jolanty Szpilarewicz, odpowiedzialna główna INMK, do autora, Krościenko nad Dunajcem, 20, 23, 24 V 2023 r.; dane częściowo podawane także w „Kronice Rzymskiej” 1989-2010.

Jedną z pierwszych członkiń INMK pracowała w agendzie Fundacji Jana Pawła II - Polskim Instytucie Kultury Chrześcijańskiej (rok 1989). Następnie we wrześniu 1989 r.

⁵⁰⁹ Kwestia pracy w Fundacji dotyczy dwóch Instytutów świeckich (INMK i Instytutu Prymasa Wyszyńskiego). Jolanta Szpilarewicz tak opisała tę formę życia konsekrowanego, która jest odmienna od instytutów zakonnych. „[...] W niektórych Instytutach świeckich sprawa dyskrekcji jest wymogiem dużej rangi. W Instytucie, którego jestem członkinią wygląda to trochę inaczej, gdyż historycznie związane jesteśmy ściśle z Ruchem Światło-Życie, w którym wiadomo o naszym istnieniu, jak również historycznie pierwszą formą życia u nas było życie wspólne, które do tej pory pielęgnujemy, obok tej drugiej formy – życia indywidualnego”. List Jolanty Szpilarewicz (Odpowiedzialna główna INMK i Przewodniczącą Światowej Konferencji Instytutów Świeckich) do autora pracy, Krościenko nad Dunajcem, 23 V 2023 r.

⁵¹⁰ Listy Jolanty Szpilarewicz do autora pracy, Krościenko nad Dunajcem, 20, 23-24 V 2023 r.

pracę podjęła tam Jolanta Szpilarewicz⁵¹¹, w lokalu mieszczącym się w pobliżu Watykanu, przy via di Porta Angelica 63 w Rzymie⁵¹², a po zamknięciu działalności tego Instytutu przez kolejne lata pracowała jako sekretarka w biurze, Sekretariacie Fundacji Jana Pawła II pod tym samym adresem. W zakresie jej pracy mieściła się typowa praca sekretarki: odbieranie telefonów, przyjmowanie gości, korespondencja (wdrożenie w pracę w komputerze, pisanie listów, ich wysyłka); przygotowanie do druku „Kroniki Rzymskiej”, potem „Biuletynu Fundacji”, kontakt ze stypendystami, towarzyszenie zaangażowanym w program „Bullarium Poloniae”, pomoc dyrektorowi ks. Stefanowi Wylęzkowi w organizacji Uniwersytetu Letniego, towarzyszenie odwiedzającym Rzym i Watykan członkom Kół Przyjaciół Fundacji, pomoc w organizacji spotkań jubileuszowych Fundacji (z okazji rocznic pontyfikatu Jana Pawła II i okrągłych rocznic powstania Fundacji), troska o porządek w pomieszczeniach biurowych⁵¹³.

Kolejną członkinią pracowała w Sekretariacie Fundacji i zajmowała się Kółkami Przyjaciół Fundacji. Podobnie jak potem Julia Irska w której zakresie obowiązków mieściło się jeszcze: sporządzanie rejestru wpłat od osób indywidualnych i Kół Przyjaciół z całego świata, prowadzenie kartoteki Kół Przyjaciół, wysyłka korespondencji do Przyjaciół Fundacji, przyjmowanie gości, pomoc w organizacji spotkań jubileuszowych Fundacji (z okazji rocznic pontyfikatu Jana Pawła II i okrągłych rocznic powstania Fundacji), troska o pomieszczenia Fundacji⁵¹⁴.

Inna grupa osób to członkinie Instytutu Świeckiego Pomocnic Maryi Jasnogórskiej, Matki Kościoła, popularnie nazywanego „Ósemką”⁵¹⁵, które pracowały na rzecz Domu Polskiego w Rzymie jako przewodniczki⁵¹⁶. Obecna nazwa „Ósemek” to Instytut

⁵¹¹ 25 VIII 2016 r. Jolanta Szpilarewicz, odpowiedzialna główna INMK została wybrana Przewodniczącą Światowej Konferencji Instytutów Świeckich (CMIS). Źródło: Polka przewodniczącą Rady Wykonawczej Instytutów Świeckich,

http://www.archivioradiovaticana.va/storico/2016/08/25/polka_przewodnicz%C4%85c%C4%85_rady_wykonawczej_instytut%C3%B3w_%C5%9Bwieckich/pl-1253643, [dostęp: 22.02.2022].

⁵¹² Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej powstał w 1981 r. z siedzibą w Domu Polskim Jana Pawła II w Rzymie, a w 1984 r. został przeniesiony do lokalu przy via di Porta Angelica 63.

⁵¹³ ZAK, Listy Jolanty Szpilarewicz do autora pracy, Krościenko nad Dunajcem, 20, 23-24 V 2023 r.

⁵¹⁴ ZAK, List Jolanty Szpilarewicz do autora pracy, Krościenko nad Dunajcem, 23 V 2023 r.

⁵¹⁵ Ósemki (Instytut świecki Pomocnic Maryi Jasnogórskiej, Matki Kościoła) – powstał w 1942 r., a za jego początek uważa się spotkanie ośmiu dziewcząt w domu Sióstr Niepokalanek w Szymanowie w roku 1942. Zrodził się wówczas Instytut Prymasowski - wspólnota życia konsekrowanego, który założyła Maria Okońska. Od samego początku kierownictwo duchowe objął w nim ks. prof. Stefan Wyszyński, przyszły prymas Polski. Prymas Wyszyński angażował „Ósemki” do najważniejszych prac Kościoła – w tym do programu obchodów Millennium Chrztu Polski. Część tej wspólnoty od 1953 r. współpracowała z Zakonem Paulinów na Jasnej Górze. Kontakt: <https://wyszynskiprymas.pl/>, tel. +48 22 831 61 51, e-mail: instytut@wyszynskiprymas.pl. Źródło: instytut@wyszynskiprymas.pl, [dostęp: 22.02.2022].

⁵¹⁶ List Jolanty Szpilarewicz do autora pracy, Krościenko nad Dunajcem, 11 V 2023 r.

Prymasowski Stefana Kardynała Wyszyńskiego mający swoją siedzibę w Warszawie⁵¹⁷. Katalog członkiń tegoż Instytutu pracujących na rzecz Fundacji prezentuje tabela nr 9.

Tabela 9. Członkinie Instytutu Świeckiego Pomocnic Maryi Jasnogórskiej pracujące w Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w latach 1984-1991.

Lp.	Imię i nazwisko	Lata	Miejsce pracy
1.	Barbara Jeske	1984 – przynajmniej do 1991 r. ⁵¹⁸	Dom Polski
2.	Jadwiga Kuszell	1984 – przynajmniej do 1991 r.	Dom Polski
3.	Alicja Balcerzak	1984 – przynajmniej do 1991 r.	Dom Polski

Źródło: ZAK, b.sygn., Korespondencja autora pracy z Michaliną Jankowską, dyrektor Instytutu Prymasowskiego Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie, z 24 V 2023 r.; *Księga pamiątkowa. Dziesięciolecie Fundacji Jana Pawła II*, red. K. Czajkowska, M. Jagosz, Rzym 1991, s. 52.

W latach 1986-2008 pracowało w Domu Polskim w Rzymie dziewięć członkiń Instytutu Prymasa Wyszyńskiego jako przewodniczki grup pielgrzymkowych z Polski i grup Polonijnych, które zatrzymywały się w Domu Polskim; w tym jedna pracowała w Ośrodku Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II⁵¹⁹. Zajmowały się oprowadzaniem pielgrzymów po Rzymie oraz w czasie wyjazdów do Asyżu i na Monte Cassino. Od 1984 do 1991 roku przewodniczkami były 3 kobiety: Barbara Jeske, Jadwiga Kuszell i Alicja Balcerzak⁵²⁰.

W ciągu historii placówki Domu Polskiego funkcję jego dyrektora, administratora, oraz duszpasterza tego ośrodka pełniło kilka osób.

Pierwszym dyrektorem Domu Polskiego w latach 1980-1985 został ks. prał. Franciszek Ksawery Sokołowski (1939-2015) z diecezji częstochowskiej. W prowadzeniu Domu Polskiego pomagał mu ks. Wojciech Cebulski z archidiecezji krakowskiej. Dzięki pierwszemu z nich i zaangażowaniu posługującego personelu pomocniczego, przybywający do Domu Polskiego licznie pielgrzymi indywidualni i w grupach

⁵¹⁷ Instytut Prymasowski Stefana Kardynała Wyszyńskiego, ul. Świerkowa 4, 03-054 Warszawa.

⁵¹⁸ Wiadomo o trzech kobietach pracujących w Domu Polskim od 1984 roku, które z pewnością pracowały dłużej. Niestety autorowi nie udało się odnaleźć danych kolejnych członkiń Instytutu Świeckiego Pomocnic Maryi Jasnogórskiej do 2008 roku. *Księga pamiątkowa*, s. 52.

⁵¹⁹ Z korespondencji autora pracy z Michaliną Jankowską, dyrektor Instytutu Prymasowskiego Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie, 24 V 2023 r.

⁵²⁰ *Księga pamiątkowa*, s. 52.

zorganizowanych mogli poczuć się „jak w domu”. Zainicjował on działalność tzw. Uniwersytetu Letniego dla studentów polonijnych, a w 1982 r. był u początków inicjatywy wydawania miesięcznika „Kronika Rzymska”, jako jeden z pierwszych jej redaktorów. Tematyka artykułów koncentrowała się wokół wydarzeń i problemów życia kościelnego, kulturalnego i społecznego „polskiego” Rzymu. Na łamach periodyku w rubryce poświęconej Domowi Polskiemu, ówczesny administrator, skrupulatnie odnotowywał informacje o remontach, przebudowach, a także o przybywających grupach, spotkaniach kulturalnych, czy wyjazdach pielgrzymkowych. Co jakiś czas w „Kronice Rzymskiej” zamieszczano też niektóre wpisy z ksiąg gości domu pielgrzyma. Podkreślano w nich otwartość, gościnność, troskę i żywe zainteresowanie sprawami pielgrzymów.

Dla przybywających Polaków organizowano wspólne wyjazdy do Asyżu oraz na cmentarz polskich żołnierzy na Monte Cassino. Stałą troską ks. Sokołowskiego było powiększanie zbiorów książkowych i audiowizualnych, stanowiących zaczątek zbiorów Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II. Dobrze zaopatrzona biblioteka oraz sala kinowa i telewizyjna z zestawem filmów i videokaset dawała możliwość dobrego wykorzystania każdej chwili wolnego czasu. Pomieszczenia domu - korytarze i hole służyły jako miejsca wystaw bogatego zestawu fotogramów o papieskich podróżach do różnych krajów, a szklane gabloty z eksponatami tworzyły specyficzny klimat Domu Polskiego⁵²¹.

Będąc w Rzymie ks. Sokołowski przyczynił się także do zrealizowania kilku filmów, m.in.: „Jan Paweł II na Monte Cassino”, „Droga Krzyżowa w Kolosseum”, „Kanonizacja O. Maksymiliana Kolbe”, „Jan Paweł II w Lourdes”, „Victoria wiedeńska” oraz pomógł w realizacji przez Episkopat Polski dwóch filmów o podróżach Ojca Świętego do Polski. W okresie stanu wojennego ks. Sokołowski organizował konwoje z lekarstwami, żywnością czy odzieżą dla rodaków w kraju. Wartość tych darów przekroczyła pół miliona dolarów. Ponadto w tym czasie przekazano do Polski blisko 200 tys. książek, albumów i publikacji o charakterze religijnym i kulturalnym⁵²².

Następnym administratorem Domu Polskiego i jednocześnie administratorem Fundacji Jana Pawła II od 1 lipca 1985 do 1996 został ks. inf. Michał Jagosz z archidiecezji

⁵²¹ M. Frukacz, Częstochowa: uroczystości pogrzebowe ks. prał. Franciszka Ksawerego Sokołowskiego, <http://niedziela.pl/artykul/17536/Czestochowa-uroczystosci-pogrzebowe-ks>, [dostęp: 19.03.2016].

⁵²² Duszpasterz Domu Polskiego. Wspomnienie o zmarłym ks. prał. Ksawerym Sokołowskim, <http://www.jp2doc.pl/index.php/aktualnosci/pokaz/sokolowski-dom-polski-osrodek-dokumentacji>, [dostęp: 08.12.2015].

krakowskiej. Ks. Jagosz z Fundacją związał się wcześniej, bo w latach 1983 r. do 1999 r. pełnił on jednocześnie funkcję dyrektora Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II działającego w Domu Polskim⁵²³. Później ks. Jagosz otrzymał funkcję postulatora w kilku procesach beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych Polaków, w tym królowej Jadwigi. W 2005 roku kard. Camillo Ruini, arcybiskup diecezji rzymskiej, powołał go na przewodniczącego sześćoosobowej komisji historycznej przy Trybunale Beatyfikacyjnym Jana Pawła II⁵²⁴.

Kolejnym, trzecim z kolei od 1996 roku dyrektorem Domu Polskiego został pochodzący z ziemi myślenickiej ks. prał. Mieczysław Niepsuj⁵²⁵ z archidiecezji krakowskiej⁵²⁶. Ks. Niepsuj rozpoczął pracę w Domu Polskim w 1985 r.⁵²⁷ – najpierw jako kapelan, a potem wicedyrektor od 1987 r., zajmując się również jego administracją, a ostatecznie został dyrektorem w latach 1996-2019. W roku 2013 ks. dyrektor obchodził

⁵²³ List kard. Franciszka Macharskiego do kard. Władysława Rubina z 22 XII 1982 w odpowiedzi na list z 2 XII 1982, w którym kard. Macharski informuje, że przekazał ks. M. Jagoszowi list od dyr. Domu Polskiego ks. K. Sokołowskiego i podtrzymuje w liście swoją zgodę na pracę ks. kan. M. Jagosza w Ośrodku Dokumentacji w Domu Polskim w Rzymie. Pisał: „Jest to niewątpliwie poważny ubytek dla Katedry Wawelskiej i Archiwum Kurii Metropolitalnej, ale trzeba tę ofiarę ponieść – jestem przekonany, że będzie to doskonały nabytek dla Domu”. Dopisał, że ks. kan. Jagosz napisał w sprawach praktycznych do księdza Dyrektora, a ze swej strony prosił, aby Eminencja zechciał podpisać zaproszenie umożliwiające starania o wyjazd. AKMK, b.sygn., zbiór: „Dom Jana Pawła II w Rzymie i Domus Pacis, Fundacja Jana Pawła II”.

⁵²⁴ Ks. infułat, dr Michał Jagosz, <https://www.mabpz.org/postaci-mabpz-b/michal-jagosz>, [dostęp: 08.12.2021].

⁵²⁵ Ks. Mieczysław Niepsuj (ur. 1 I 1944 r. w Trzemeśni, woj. małopolskie) – kapłan archidiecezji krakowskiej. Święcenia kapłańskie przyjął w Katedrze Wawelskiej z rąk ówczesnego kard. Karola Wojtyły 7 IV 1968 r. Pierwszą pracę podjął jako wikariusz w parafii św. Marii Magdaleny w Poroninie, a po dwóch latach wrócił do Krakowa – najpierw do parafii Najświętszego Salwatora, później został prefektem Wyższego Seminarium Duchownego (1972-1975), a następnie kapelanem domu Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszego Serca Jezusowego. Na krótko wyjechał do pracy duszpasterskiej w Oświęcimiu. W okresie krakowskim studiował w Papieskiej Akademii Teologicznej, a w 1980 r. wyjechał na studia do Rzymu, gdzie ukończył Uniwersytet Św. Tomasza „Angelicum” w roku 1985; później podjął pracę w Domu Polskim im. Jana Pawła II – najpierw jako kapelan (1985-1987), potem jako wicedyrektor i dyrektor tej placówki (1996-2019). W Rzymie 26 V 1993 r. otrzymał odznaczenie Papieskie i tytuł kapelana Jego Świątobliwości, a 10 XII 2008 r. nadano mu tytuł prałata. Jest autorem wielu publikacji w prasie katolickiej. Znany jest również jako serdeczny, miły i skromny człowiek, zawsze z radością przyjmujący w Domu Polskim pielgrzymów – rodaków. 24 XI 2019 otrzymał nominację papieską na kanonika Bazyliki Santa Maria Maggiore w Rzymie. W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 484; Jubileusz kapłański ks. prałata Mieczysława Niepsuja, www.gazeta.myslenice.pl/serwis/archiwum/2013/20/Jubileusz-kaplanski-ks--pralata-Mieczyslawa-Niepsuja.html, „Gazeta Myślenicka”, 2013, nr 20 z dnia 13 VI 2013 r.

⁵²⁶ M. Frukacz, *Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie*, „Niedziela”, 2004, nr 7, s. 8.

⁵²⁷ List kard. Franciszka Macharskiego do ks. Ksawerego Sokołowskiego, dyr. Domu Polskiego z 6 IV 1985 r. z propozycją rozważenia kandydatury ks. Mieczysława Niepsuja z Krakowa, który kończył pobyt w Instytucie Polskim w Rzymie, na stanowisko duszpasterza pielgrzymów w Domu Polskim w Rzymie na pewien okres czasu po zwolnieniu funkcji i powrocie dotychczasowego duszpasterza, ks. Jana Wątroby do archidiecezji częstochowskiej. AKMK, b.sygn., zbiór: „Dom Jana Pawła II w Rzymie i Domus Pacis, Fundacja Jana Pawła II”.

jubileusz 45-lecia kapłaństwa⁵²⁸. W roku 2019 nowym dyrektorem Domu został ks. Łukasz Kotarba⁵²⁹.

Tabela 10. Dyrektorzy i duszpasterze Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie w latach 1980-2014.

Lp.	Imię i nazwisko	Lata	Funkcja
1.	ks. prał. Ksawery Franciszek Sokołowski	1980-1985	dyrektor Domu Polskiego
	ks. Wojciech Cebulski	brak danych- II 1982	współpracownik „ad tempus” do pomocy przy administracji Domu; w VI 1981 r. otrzymał przedłużenie swojej funkcji, a po obronie doktoratu na Gregorianie w II 1982 r. został odwołany do Krakowa na nową funkcję przez kard. F. Macharskiego.
2.	ks. prał. Michał Jagosz	od 1 VII 1985-1996	dyrektor Domu Polskiego i jednocześnie administrator Fundacji Jana Pawła II (ekonom)
	ks. Jan Wątroba	brak danych-30 VI 1985	duszpasterz pielgrzymów; 30 VI 1985 został odwołany ze studiów do Częstochowy przez bp. Stanisława Nowaka
3.	ks. Mieczysław Niepsuj	VII 1985-1987	kapelan, duszpasterz pielgrzymów
		1987-1995	wicedyrektor Domu Polskiego
		1996-24 XI 2019 (nominacja papieska na kanonika Bazyliki Santa Maria Maggiore w Rzymie)	dyrektor Domu Polskiego

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych z Archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie i artykułów z „Kroniki Rzymskiej”.

⁵²⁸ Jubileusz kapłański ks. prałata Mieczysława Niepsuja, www.gazeta.myślenice.pl/serwis/archiwum/2013/20/Jubileusz-kaplanski-ks--pralata-Mieczyslawa-Niepsuja.html, [dostęp: 13.05.2], „Gazeta Myślenicka”, 2013, nr 20 z dnia 13 VI 2013 r.

⁵²⁹ Ks. mgr Łukasz Kotarba – kapłan arch. krakowskiej, godność kościelna: kanonik E.C., rok święceń: 2003. Źródło: <https://diecezja.pl/kaplani/lukasz-kotarba/> [dostęp: 15.02.2020].

W ciągu pierwszych pięciu lat istnienia (1980-1985), za administracji ks. Ksawerego Sokołowskiego, Dom przy via Cassia przyjął przeszło 30 tys. pielgrzymów z Polski i Polonii. Poza przybywającymi co tydzień dwóch lub trzech zorganizowanych grup pielgrzymów, którym trzeba było zapewnić pobyt z wyżywieniem oraz zorganizować program zwiedzenia rzymskich zabytków, do Domu Polskiego docierali także pielgrzymi indywidualni. Zatrzymywali się tu także rodacy, którzy chcieli pozostać na Zachodzie i oczekiwali na pozwolenie wyjazdu do USA, Kanady, albo Australii czy też innych krajów.

Pielgrzymi przybywający do Domu Polskiego mogą korzystać z kaplicy domowej, gdzie Msza św. sprawowana jest codziennie oraz w niedzielę i święta o godz. 7.30, a także, jeśli jest taka potrzeba, w godzinach wieczornych ok. 20.30. Pielgrzymi mogą także korzystać z jadalni, sal konferencyjnych oraz dobrze wyposażonych pokoi. Na korytarzach Domu Polskiego mogą zobaczyć dary przekazywane w czasie pontyfikatu Janowi Pawłowi II. Ponadto duchowni pracujący w Domu Polskim przygotowują wystawy o tematyce papieskiej, prowadzą okolicznościowe akcje wydawnicze, udostępniają pielgrzymom bibliotekę, salę telewizyjną oraz salę kinową.

Ks. prał. Zdzisław Peszkowski (1918-2007) zdając relację z wizyty w Rzymie w roku 1984 pisał, że Dom Polski, był jak zwykle pełen gości. Przyjazdy i odjazdy – to istotny element rytmiki jego życia. Soboty to był dzień krakowski, a szerzej małopolski, bo w tym dniu utrzymujące łączność z Rzymem samoloty LOT-u lądują w Krakowie. Wtorki i czwartki- to reszta Polski. „Tak czy inaczej Dom zawsze pełen jest polskich twarzy. Patrząc na nie: co w nich jest? Więcej troski. Ale i chyba wiele charakteru. Może właśnie dlatego na ich widok tak jaśniej dobrocią i życzliwością twarz Jana Pawła II? Przybyli do Rzymu na tydzień, do następnej soboty, wtorku czy czwartku, zostawiając swe troski w swych domach”⁵³⁰. Dom Jana Pawła II był w ocenie ks. Peszkowskiego szczególnym miejscem, nie hotelem, nie schroniskiem. Wiele uwagi zwracano na modlitwę, refleksję i przemyślenia. „Ten Dom, myślę, wiąże w jakiś szczególny sposób dar Polonii z obecnością Polaków znad Wisły, Odry i Bałtyku w stolicy chrześcijaństwa, u boku Piotra – Polaka. Czyż może być pewniejszy dowód pisania naszych wspólnych, rodzimych dziejów- przez nas wszystkich? Jakże chętnie zawsze przebywam tutaj! Także dlatego, by móc lepiej czuć, rozumieć i po prostu być blisko Polski, przychodzącej tutaj w swej prawdzie i w pragnieniu

⁵³⁰ Z. Peszkowski, *Na pielgrzymim szlaku*, KR, 1984, nr 31, s. 13-16.

dopełnienia siebie. A potem zaraz do Rzymu. I przede wszystkim oczywiście, jak zwykle na pierwszym miejscu mych rzymskich ścieżek, znajduje się Bazylika św. Piotra”⁵³¹.

Jan Paweł II o Domu Polskim często wypowiadał się w swoich kolejnych przemówieniach do przyjaciół Fundacji. W 1985 roku mówiąc o Domu Polskim papież powiedział o istnieniu tego „wielkiego, historycznego daru ufundowanego przez rodaków, żyjących na emigracji, w postaci wspaniałego Domu przy via Cassia, w którym mają swoją cegielkę - trzeba to przypomnieć- także obcokrajowi przyjaciele Polski oraz nasi rodacy z Ojczyzny”⁵³².

W roku 1988 papież komplementował działalność Domu Polskiego oraz wyraził nadzieję, że stanie się on wspólnie pisanym nowym rozdziałem historii oraz inspirującym dziełem dla potomnych: „Założenia te są, o ile mi wiadomo, konsekwentnie realizowane. Dom Polski przyjął w 1987 roku, podobnie jak w latach poprzednich, ponad pięć i pół tysiąca osób, przybyłych w grupach lub indywidualnie, głównie z Polski ale także ze środowisk polonijnych i misyjnych. Dom służył często samarytańską pomocą dzieciom i młodzieży, która tu szukała schronienia. Był otwarty dla rekolekcji, dni skupienia, sympozjów, odczytów, uniwersytetów letnich, kursów, koncertów, dyskusji i konsultacji. Przybywają tu nierzadko osoby pragnące zwiedzić Dom i zapoznać się z dorobkiem Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu. Ośrodek ten stale się rozwija i ubogaca. Gromadzi na bieżąco dokumenty, książki, materiały audiowizualne, muzyczne, filatelistyczne, numizmatyczne oraz inne pamiątki związane z obecnym pontyfikatem, z podróżami Papieża, ze spotkaniami z pielgrzymami polskimi w Rzymie i poza Rzymem. Jest to jakby rozdział historii, który wszyscy wspólnie piszemy. Można się spodziewać, że dla potomnych [zgromadzona dokumentacja] będzie nie tylko punktem odniesienia, ale także historycznym wyzwaniem”⁵³³.

Zgodnie z wolą Jana Pawła II Dom Polski powinien być ośrodkiem szczególnego promieniowania polskiej kultury chrześcijańskiej na cały świat. W piątym przemówieniu do Fundacji w 1988 r papież stwierdził: „Dom Polski przy via Cassia oraz pozostałe instytucje Fundacji stanowią dalszy krok na drodze podjętej przez kard. Hozjusza; stanowią dalszy etap na miarę możliwości i potrzeb czasów w których żyjemy. Mają one służyć pielgrzymowaniu nie tylko w znaczeniu dosłownym, ale także przenośnym, to znaczy

⁵³¹ Tamże, s. 15.

⁵³² Jan Paweł II, *Świadectwo naszej solidarności*, s. 27.

⁵³³ Tenże, *Czemu służy Fundacja*, przemówienie do przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, Watykan, 29 IX 1988 roku, OR, 9(1988), nr 8, s. 32.

pielgrzymowaniu ludów, narodów, historii, kultur. Pozwólcie, że w tym miejscu przypomnę słowa, które wypowiedziałem przed siedmiu laty, przejmując ten Dom jako Dar Polonii świata: „(...) bardzo pragnąłem i pragnę, ażeby ta Fundacja, ten Dom służył nie tylko pielgrzymowaniu w znaczeniu religijnym, ale także w tym szczególnym znaczeniu, żeby służył – tak się wyrażę – pielgrzymowaniu naszej kultury, żeby określał punkt jej wyjścia, żeby określał wszystkie punkty jej dojścia, żeby wyznaczał wszystkie punkty jej spotkania z kulturami, z tradycjami, historiami, w obrębie jednej wielkiej kultury, tradycji, historii, która jest kulturą chrześcijańską, tradycją chrześcijańską, historią Kościoła, a także historią ludzkości. Temu ma w sposób szczególny służyć ten Dom. Myślę, że określając w ten sposób jego celowość, odpowiadam życzeniom ofiarodawców. Myślę, że nasza epoka, dwudziesty wiek: czas szczególnego pielgrzymowania Polaków, potrzebuje takiego wyrazu i takiej celowości”⁵³⁴.

Z okazji 10-lecia Fundacji w 1991 r. Jan Paweł II wspominał Dom Polski, który służy kulturze poprzez pomoc ofiarowaną pielgrzymom, którzy przyjeżdżają do Rzymu, szukając duchowego umocnienia, a także spotkania z chrześcijańską tradycją. Papież powiedział używając słów samych pielgrzymów, że dobrze, że ten Dom przez dziesięć ostatnich lat stał się prawdziwym „skrawkiem Polski”, „przybytkiem polskości”, „częstką Polski”. Papież posłużył się statystyką mówiąc, że w Domu Polskim zatrzymało się w ciągu ubiegłych lat ponad siedemdziesiąt tysięcy pielgrzymów z Polski i z innych krajów świata. Wspominał o pracownikach Domu, w tym kapłanach, siostrach, braciach zakonnych oraz świeckich pracownikach tego Domu, którzy przyczynili się do tego swoją ofiarną pracą. Podziękował Bożej Opatrzności za schronienie, religijne i kulturalne wzbogacenie ducha jakie znajdują tutaj polscy pielgrzymi, a przybysze z innych krajów prawdę o Polsce⁵³⁵.

Wszystkie agendy Fundacji prowadziły działalność wydawniczą, publikując książki pod auspicjami Fundacji i we współpracy z instytucjami naukowymi i wydawniczymi w Polsce oraz za granicą. Niejednokrotnie wspierano finansowo polskie wydawnictwa. W ciągu niespełna trzydziestu lat staraniem Fundacji ukazało się około 90 druków zwartych. Zdecydowaną większość książek wydano w Rzymie lub w Polsce w j.

⁵³⁴ Tenże, *Czemu służy Fundacja*, s. 32.

⁵³⁵ Tenże, *Trzeba na nowo ukazać Europie wartość i piękno kultury chrześcijańskiej*, przemówienie z okazji 10-lecia Fundacji Jana Pawła II, Watykan, 26 IX 1991 r., OR, 12(1991), nr 9-10, s. 40-41.

polskim, a kilkanaście publikacji w językach obcych, tj.: białoruskim, francuskim, rosyjskim i włoskim⁵³⁶.

Staraniem Domu Polskiego wydawano różne książki, pamiątki i filmy⁵³⁷. Sumptem Domu Polskiego ukazało się w latach 1980-1985 w sumie 19 pozycji. Były to książki przedstawiające, m.in. podróże Jana Pawła II, papieskie nauczanie, czy też kazania kard. S. Wyszyńskiego wygłoszone do NSZZ „Solidarność”. Po męczeńskiej śmierci ks. J. Popiełuszki opublikowano jeszcze w 1984 roku zbiór jego homilii pod tytułem „Cena miłości Ojczyzny”. Z kolei z myślą o pielgrzymach wydano przewodnik po Rzymie i Watykanie⁵³⁸. Zestawienie materiałów wydanych przez Dom Polski w latach 1980-1985 podaje tabela nr 11.

Tabela 11. Książki, pamiątki i filmy wydane staraniem Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie w latach 1980-1985.

Lp.	Tytuł	Opis
1.	<i>Maryjne pielgrzymowanie Jana Pawła II</i> , Rzym 1980.	Opracowana przez Siostry Niepokalanki z Szymanowa książka przypomina maryjny wymiar pasterskiego posługiwania kardynała Metropolity Krakowskiego i papieża Jana Pawła II. Szczególną uwagę poświęcono koronacjom obrazów i figur Matki Bożej, w których brał udział kard. K. Wojtyła. To pierwsze skromne wydanie i opracowanie jest świadectwem pierwszych reakcji na wybór metropolity krakowskiego na stolicę Piotrową.
2.	Ks. Mieczysław Maliński, <i>Podróże Apostolskie Jana Pawła II</i> , Rzym 1981.	Album będący relacją z podróży Jana Pawła II do Meksyku, Polski, Irlandii, USA, Turcji, Afryki, Francji, Brazylii, RFN, na Filipiny i do Japonii. Osobną część stanowią podróże apostolskie Ojca Świętego po Włoszech. Całość zamyka „podróż najtrudniejsza”- poprzez cierpienie w maju po zamachu. Zawiera fragmenty homilii wygłaszanych przez Papieża oraz bogaty serwis kolorowych fotografii. Album ukazał się także w tłumaczeniu na język włoski.

⁵³⁶ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 149.

⁵³⁷ [Dom Polski w Rzymie], KR, 4(1985), nr 35–36, s. 31–34.

⁵³⁸ A. Broż, *Rzym i Watykan. Przewodnik*, Rzym 1982.

3.	<i>Oblicze nadziei. Życie, dziennik i listy Benedetty Bianchi Porro</i> , Rzym 1981.	Książka jest historią życia wypełnionego poszukiwaniem Boga przez tragicznie doświadczoną, nieuleczalnie chorą, sparaliżowaną i pozbawioną kontaktu ze światem zewnętrznym, młodą dziewczynę - opowiadaną przez nią samą. Wstępem opatrzył kard. Władysław Rubin.
4.	<i>Całą rodzinę ludzką Tobie, Matko, Zawierzamy</i> , Rzym 1981.	Książka poświęcona opisowi uroczystości oddania świata Matce Najświętszej przez Jana Pawła II 7 VI 1981 r., w dniach następujących bezpośrednio po zamachu na jego życie na Placu św. Piotra. Zawiera opis uroczystości, fragmenty przemówień i listów Jana Pawła II oraz opublikowane z tej okazji listy Episkopatu Polski. Kolorowe zdjęcia oraz znakomite drzeworyty maryjnych symboli A. Gołębnika podnoszą wartość tego cennego dokumentu.
5.	Kard. Stefan Wyszyński, <i>Kościół w służbie Narodu</i> , Rzym 1981.	Publikacja o charakterze niemal pomnikowym i nosząca walor dokumentu historycznego. Przynosi zbiór nauczania Prymasa Tysiąclecia w okresie odnowy w Polsce. Homilie i inne przemówienia pochodzą z okresu pomiędzy sierpniem 1980 r. a majem 1981 r. i poświęcone są problematyce powstającego ruchu zawodowego robotników i rolników „Solidarność”, wyrażają stanowisko Kościoła wobec najbardziej palących problemów społecznych w naszej Ojczyźnie.
6.	Adam Broż, <i>Rzym. Watykan, Przewodnik</i> , Rzym 1982.	Ciekawie a zarazem łatwo napisany przewodnik po Rzymie (wraz z okolicami) oraz po Watykanie. Zawiera wprowadzenie do historii Rzymu, szereg praktycznych i użytecznych informacji dotyczących komunikacji, hoteli, godzin otwarcia muzeów, 12 najatrakcyjniejszych tras turystycznych z opisami poszczególnych zabytków, obszerny rozdział poświęcony Watykanowi z uwzględnieniem muzeów watykańskich. Przewodnik jest bogato ilustrowany kolorowymi zdjęciami oraz zawiera szczegółowy plan miasta. Dołączono też noty biograficzne artystów oraz indeks topograficzny i osobowy.
7.	Ks. Bronisław Piasecki, <i>Ostatnie Dni Prymasa Tysiąclecia</i> , Rzym 1982.	Książka jest relacją z ostatnich dniach życia ks. kard. Stefana Wyszyńskiego w ujęciu jego sekretarza. Daje obraz faktów i zdarzeń

		wypełniających do ostatnich chwil życie hierarchy. Drugą część książki stanowią przemówienia prymasa wygłoszone w ostatnich trzech miesiącach życia. Odrębną część stanowią zdjęcia dokumentalne domu arcybiskupów Warszawskich, w którym żył i pracował kard. Wyszyński. Książka ukazała się w tłumaczeniu na j. włoski.
8.	Ks. Mieczysław Maliński, <i>Terra, czyli koniec Ery Automatów</i> , Rzym 1982.	Fantastyczna historia futurologiczna pełna wielu odniesień do współczesnej ludzkiej cywilizacji.
9.	Ks. Józef Tischner, <i>Na drogach krzyżowych historii. Rekolekcje 1982</i> , Rzym 1982.	Książka zawiera tekst rekolekcji wielkopostnych wygłoszonych przez ks. prof. Józefa Tischnera w krakowskich kościołach św. Anny i oo. Dominikanów adresowanych do ludzi nauki. Interesująca pozycja dla wszystkich zainteresowanych społecznymi i politycznymi wydarzeniami w Polsce w okresie sierpnia i posierpniowej odnowie 1980 r.
10.	Jacek Czajowski, <i>Człowiek w nauce Jana Pawła II</i> , Rzym 1983.	Książka traktuje o wizji człowieka współczesnego w nauczaniu Jana Pawła II. Autor w oparciu o liczne homilie i przemówienia papieża porusza najistotniejsze dla człowieka XX w. problemy: wolność, godność, prawda, sprawiedliwość, prawa człowieka, jego miejsce w ramach współczesnej cywilizacji, w rodzinie, społeczeństwie i w państwie.
11.	Kard. Stefan Wyszyński, <i>Miłość Miłosierna</i> , Rzym 1983.	Książka zawiera wybór tekstów autora na temat Bożego Miłosierdzia. Prymas trudnych polskich czasów zostawił nam bardzo ciekawy obraz Boga Miłości i Miłosierdzia. Lektura ciekawa i niejednokrotnie zaskakująca.
12.	Adam Broż, <i>Historia lat świętych</i> , Rzym 1983.	Książka jest rysem z historii lat „świętych”, dostarczając szeregu ciekawostek o epoce, udziale w obchodach jubileuszowych pielgrzymów z Polski i o papieżach, którzy proklamowali „jubileusze”. Popularnie i przystępnie napisana stanowi interesujące uzupełnienie biblioteki pielgrzyma.
13.	Ks. Zdzisław Peszkowski, <i>Diariusz drugiej pielgrzymki Jana Pawła II do Polski</i> , Rzym 1983.	Książka jest bogato ilustrowanym, kronikarskim i z dziennikarską pasją dokonanym zapisem przebiegu Ojca Świętego w swojej ojczyźnie w czerwcu 1983 roku. Opisuje przebieg wizyty, prezentuje fragmenty homilii Papieża, słowa powitania kierowanego do Niego, entuzjazm Narodu, dając w sumie znakomity obraz atmosfery i przeżyć

		towarzyszących temu wielkiemu Wydarzeniu. Zawiera liczne fotografie kolorowe i czarno-białe.
14.	<i>Bibliografia publikacji polskich we Włoszech za rok 1983</i> , Rzym 1984.	„Kronika Rzymska” wraz z Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych w Rzymie podjęły inicjatywę opracowania „Bibliografii publikacji polskich we Włoszech”. Obejmuje ona prace opublikowane w 1983 r. i zestawia łącznie przeszło 300 pozycji. Bibliografia jest świadectwem dorobku intelektualnego środowiska polskiego we Włoszech a przede wszystkim w Rzymie.
15.	Ks. Jerzy Popiełuszko, <i>Cena miłości Ojczyzny</i> , Rzym 1984.	Książka zawiera zbiór homilii wygłoszonych przez nieustraszonego kapelana „Solidarności”. Tekst ilustrują wymowne biało-czarne litografie oraz okolicznościowe utwory poetyckie, oraz krótki życiorys ks. Popiełuszki. Ten zbiór homilii w hołdzie „bohaterowi prawdy i narodowej solidarności” złożyli rzymscy przyjaciele.
16.	<i>Przechodniu powiedz Polsce</i> , Rzym 1984.	Kolorowy album wydany dla uczczenia 40. rocznicy polskiego zwycięstwa pod Monte Cassino. Zawarto w nim homilie Jana Pawła II wygłoszone w czasie jego pobytu na Cmentarzu Polskim, homilie biskupa polowego WP Józefa Gawliny oraz kard. Wyszyńskiego, a przede wszystkim historię marszu II Korpusu ku Monte Cassino (T. Felsztyn). Opis bitwy (gen. W. Anders), oraz fragmenty wspomnień z tego okresu (M. Wańkiewicz). Album obfituje w liczne kolorowe zdjęcia, a także zawiera wybór poezji poświęconej bohaterom spod Monte Cassino.
17.	Medal na 40. rocznicę bitwy w pod Monte Cassino – 1984 r.	Staraniem Domu Polskiego w Rzymie wybity został medal poświęcony przypadającej w maju 1984 r. 40-tej rocznicy wielkiego zwycięstwa żołnierza polskiego w bitwie o Monte Cassino. Awers medalu przedstawia stylizowanego orła husarskiego strzegącego widoczne w dali Opactwo Monte Cassino - symbol chrześcijańskiego oblicza korzeni i kultury europejskiej. Po przeciwnej stronie widnieją godła jednostek bezpośrednio uczestniczących w szturmie oraz godło 2 Korpusu: Syrena. Wyrasta z nich tarcza herbowa Jana Pawła II podkreślając w ten sposób wspólnotę kulturą polskiego dziedzictwa i jego wkładu w kształtowanie

		<p>chrześcijańskiej, opartej na pokoju pomiędzy narodami Europy. Podkreśla to umieszczony w centrum napis „PAX” wraz z datami wydarzeń: 1944-1984. Krzyż widniejący na tarczy, krzyż krzyżowców był równocześnie godłem 8-ej armii brytyjskiej: w uznaniu bohaterstwa 2 Korpusu w walkach o Monte Cassino, nadano mu prawo używania tego znaku. Rewers przedstawia rzędy żołnierskich krzyżyna Cmentarzu Polskim na Monte Cassino. Mówi w ten sposób o ofierze i jej wymiarach. Z boku wyrasta stylizowany dąb, złamany i potrzaskany zodrastającą gałązką życia; życia, które mogło odrodzić się z Ofiary. Motyw ten nawiązuje do zniszczonego w czasie działań o Monte Cassino lasu dębowego, Cassino. Rzut cmentarza uzupełnia element okręgu z wrytego na Cmentarzu Krzyża Virtuti Militari z fragmentem napisu „Powiedz Polsce...”. Napis: „W czterdziątą rocznicę Bitwy o Monte Cassino”. Niektóre jego elementy stylizowane zostały zgodnie z liternictwem „Solidarności”.</p>
18.	<p>Artykuły publikowane w czasopiśmie „Wieczory Kasjańskie”⁵³⁹, Rzym 1980-1982.</p>	<p>W serii publikacji pod tym tytułem ukazały się teksty niektórych odczytów wygłaszanych w czasie spotkań organizowanych przez Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej. M.in. opublikowane zostały referaty ks. Adama Bonieckiego, ks. prof. Janusza Pasierba, dr Ewy Jabłońskiej-Deptułowej.</p>
19.	<p><i>Myśląc Ojczyzna</i>. Albumowe wydanie poezji kard. K. Wojtyły, Rzym 1981.</p>	<p>Książka jest połączeniem zbioru fotografii obejmujących działalność Karola Wojtyły – biskupa, kardynała i papieża w ujęciu krakowskiego fotografa Adama Bujaka wraz z poezjami papieża na temat miłości do Ojczyzny. Książka wydana staraniem Ośrodka „Corda Cordi” z okazji poświęcenia Domu Jana Pawła II przy via Cassia.</p>
20.	<p><i>Do tych miejsc trafiam</i>, Rzym 1985.</p>	<p>Jan Paweł II do 1984 r. nie odwiedził jeszcze Ziemi Świętej. Był tam już w grudniu 1963 r. wraz z grupą biskupów polskich. Swe przeżycia i wrażenia z pobytu w Ziemi Świętej zawarł m.in. w wierszu pt. „Wędrówka do miejsc świętych”. Album opracowany przez s. M. Romanę Koralewską CR oraz ks. Stanisława Jankowskiego SDB. Ten wiersz Karola Wojtyły uzupełnia bogatym zestawem</p>

⁵³⁹ Periodyk wydawany przez Instytut Kultury Chrześcijańskiej, nr 1-10 (XI 1980 - V 1982).

		kolorowych fotografii. Album został wydany staraniem Fundacji Jana Pawła II.
21.	Filmy video zrealizowane przez Dom Polski	Wśród nich należy wymienić: „Początek pontyfikatu”, „Kanonizacja o. Maksymiliana Kolbe”, „Jan Paweł II w Lourdes”, „Św. Stanisław Kostka”, „Victoria wiedeńska”, „Droga krzyżowa w Koloseum” a także „Jan Paweł II na Monte Cassino”, czy też „Pielgrzym”, „Credo” o pielgrzymkach Ojca Świętego Jana Pawła II do ojczystego kraju.

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych z „Kroniki Rzymskiej”: *Książki wydane staraniem Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie w latach 1980-1985*, KR, 1985, nr 35-36, s. 31-34; *Medal na 40 rocznicę bitwy*, KR, 1984, nr 24, s. 39; *Do tych miejsc trafiam...*, KR, 1984, nr 30, s. 24.

W latach 1980-1985 Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie zrealizował, zwłaszcza we współpracy z Ośrodkiem Katechetycznym we Wrocławiu, kilka filmów, o czym wspomniano wyżej w tabeli w poz. 21. Wśród nich należy wymienić: „Początek pontyfikatu”, „Kanonizacja o. Maksymiliana Kolbe”, „Jan Paweł II w Lourdes”, „Św. Stanisław Kostka”, „Victoria wiedeńska”, „Droga krzyżowa w Koloseum” a także „Jan Paweł II na Monte Cassino”, który przekazuje relację o pierwszej podróży Ojca Świętego na cmentarz polskich żołnierzy. Wygłoszone przez Jana Pawła II homilie stanowią komentarz filmowej relacji. Archiwalne kroniki filmowe przekazują jednocześnie historię 2-go Korpusu oraz relację z przebiegu walk o klasztorną fortecę. Kronika katyńska, bombardowanie klasztornej wzgórza, relacje o pogrzebie gen. Wł. Andersa dorzucają szczególnej wagi zrealizowanemu dziełu. Film szczególnie polecany dla młodzieży. Służy umacnianiu i utrwalaniu polskiej tożsamości. Zamówienia należało kierować na adres Domu Polskiego. Można było nabyć także kasety video⁵⁴⁰. Filmy te zrealizowano na taśmie 16 mm kolor. Dostępne były także w wersji VIDEO (system PAL-VHS). Dom Polski współpracował także z Sekretariatem Episkopatu Polski w produkcji obu filmów („Pielgrzym”, „Credo”) o pielgrzymkach Ojca Świętego Jana Pawła II do ojczystego kraju. Kopie tych filmów oraz ich wersja video były do nabycia w Domu Polskim. W wersji VIDEO dostępne były także inne filmy, np: „Prymas Tysiąclecia”, „Pielgrzymka warszawska”, „Panno Święta co Jasnej bronisz Częstochowy”, „O. Rafał Kalinowski”, „Bł. Urszula Ledóchowska”, „Kronika Solidarności”, „Kronika II pielgrzymki Jana Pawła II do Polski”, „Kreacja nowych polskich kardynałów” i szereg innych. Wśród kaset

⁵⁴⁰ *Jan Paweł II na Monte Cassino*, KR, 3(1984), nr 24, s. 21.

magnetofonowych zrealizowanych przez Dom Polski w Rzymie wymienić należy: „Uroczystość 3 maja 1981 na Watykanie”, „Mity rzymskie”, oraz „Asyż - miasto św. Franciszka” i „Pielgrzymka na Monte Cassino” (obie wyd. przez „Corda Cordi”)⁵⁴¹.

Fundacja Jana Pawła II zgodnie ze swoim statutem popiera, ale także realizuje przy wsparciu, także materialnym, Polaków w kraju i na emigracji inicjatywy nie tylko o charakterze religijnym, kulturalnym, czy duszpasterskim i społecznym⁵⁴², ale także charytatywnym. Dlatego Dom Polski zajmował się również organizacją wysyłki lekarstw oraz artykułów żywnościowych i innych do Polski w latach 80. Z terenu Rzymu a nawet i całych Włoch napłynęły po 13 XII 1981 r. (stanu wojenny w Polsce) liczne dary na ręce Ojca Świętego lub Konferencji Episkopatu Polski, które przy współpracy z kilku osobami tworzącymi miejscowy Komitet były sukcesywnie wysyłane do Polski⁵⁴³. Podobnie Fundacja postanowiła przekazać na Fundusz Daru Narodowego sumę 25000 dolarów USA. Należy podkreślić, że choć statut Fundacji przewidywał obok działalności religijnej i kulturalnej także poparcie dla akcji o charakterze humanitarnym, to decyzja Rady miała charakter wyjątkowy i była odpowiedzią na wyjątkową sytuację w Polsce⁵⁴⁴.

Z *Kroniki Domu Polskiego* zapisywanej w „Kronice Rzymskiej” wiadomo, że w 1982 r. dla bawiących w Domu pielgrzymów codziennie wieczorem po nabożeństwie był wyświetlany na życzenie jeden z posiadanych przez Dom filmów, a więc: „Quo Vadis”, „Jezus”, „Barabasz”, „Pielgrzym”, „Prymas Tysiąclecia”, „Pielgrzymka warszawska”, „Jasna Góra”, „Maksymilian Kolbe” itp. Przed wyjazdem na Monte Cassino wyświetlano zazwyczaj film o pobycie Jana Pawła II na tym cmentarzu i historii bitwy. Na początku zaś pobytu każdej z grup ks. Kazimierz Przydatek prezentował audio-wizualny zestaw przeźroczy na temat „Piotr jest tu”. Organizator Domu starał się o pomoc w zorganizowaniu wyjazdów na Monte Cassino i do Asyżu oraz w oprowadzeniu po kościołach i zabytkach Rzymu, a szczególnie po Bazylice św. Piotra i Muzeum

⁵⁴¹ *Książki wydane staraniem Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie w latach 1980-1985*, KR, 4(1985), nr 35-36, s. 34; Z. Chyliński, *Ośrodek Dokumentacji Papieskiej*, MI, 1983, nr 24, s. 13-15.

⁵⁴² *Dekret ustanawiający Fundację Jana Pawła II*, [w:] *Księga pamiątkowa*, s. 9. Statut Fundacji Papieża Jana Pawła II z 16 X 1987 r. stwierdza w § I.2: „Celem Fundacji jest działalność religijna, kulturalna, naukowa, duszpasterska i dobroczynna na rzecz Polaków z kraju i emigracji”. 16 X 2003 roku Jan Paweł II uchwalił odnowiony statut Fundacji (teksty [w:] AODiSP)).

⁵⁴³ Informacje zaczerpnięte z „Kronik Rzymskich”.

⁵⁴⁴ AAN, sygn. 2/1789/0/-/1/11149, teczka (Wa-108 Państwo i naród), „Fundacja Jana Pawła II 1987-1993”, zespół PAP, (R); *Spotkanie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II*, SPow, 24 IV 1990.

Watykańskim. Pomocą przy oprowadzaniu jako przewodnicy służyli wówczas najczęściej ks. Jan Wątroba, ks. Jan Piekarski oraz s. Zofia⁵⁴⁵.

O Fundacji powstały również filmy dokumentalne: „Fundacja Jana Pawła II” z roku 2013 zrealizowany przez Fundację Jana Pawła II i wcześniejsze, jubileuszowe filmy dokumentalne „Kustosze pontyfikatu” i „Dary serca” wydane zostały w formacie VHS.

Wspólnym staraniem Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych oraz Domu Polskiego Jana Pawła II opracowano i opublikowano w formie wkladki do styczniowego, 33 nr „Kroniki Rzymskiej” z 1985 r. bibliografię publikacji pióra Polaków zamieszkałych w Rzymie⁵⁴⁶. Inicjatywa ta miała służyć zarejestrowaniu pisarskiej twórczości rodaków zamieszkujących w Rzymie. Miała służyć utrwaleniu pewnej formy aktywności kulturalnej Polaków, stanowiąc w ten sposób dowód ich wkładu w kulturę ojczystą i zarazem w kulturę kraju i narodu włoskiego. Jej podjęcie wydawało się tym bardziej potrzebne, iż bez bibliografii, działalność ta realizowana w różnych formach pisarskich, w różnych periodykach czy wydawnictwach, zarówno włoskich jak i działających poza Italią, groziła rozproszeniem i zaginięciem z upływem czasu. Opublikowana bibliografia za rok 1983 objęła kilkaset pozycji. Jej redaktorzy zdawali sobie sprawę, że bynajmniej nie były to wszystkie publikacje Polaków zamieszkałych w Rzymie. Planowano dlatego możliwość jej uzupełnienia w miarę otrzymania nowych informacji. Przewidywano także, iż idea jej wydania będzie kontynuowana i w przyszłości corocznie miały ukazywać się wydawnictwa stanowiące ilustrację tej tak mało znanej, a przecież ważnej sfery aktywności polskiej za granicą. Możliwości wydawcy ograniczyły się do Włoch i Rzymu⁵⁴⁷.

Z okazji przekazania i poświęcenia Domu Polskiego przez Jana Pawła II, 08 XI 1981 r., zorganizowana została w nim wystawa poświęcona ekspozycji na temat „Podróże apostołskie Jana Pawła II”. Wystawa była otwarta jeszcze w roku 1982 i wzbudzała zainteresowanie przewijających się przez Dom Polski pielgrzymów i gości. Kolorowe zdjęcia dwu wybitnych papieskich fotografów A. Mari i G. Felici oddawały atmosferę wielorakich sytuacji spotkań Ojca św. z mieszkańcami Meksyku, Irlandii, Polski, Włoch, Turcji, Afryki, Niemiec, Francji, Brazylii, Stanów Zjednoczonych, Japonii, Pakistanu, Filipin. Z okazji otwarcia wystawy został wydany przez Dom Polski album zawierający około 100 zdjęć, z tekstem ks. Mieczysława Malińskiego pt. „Podróże

⁵⁴⁵ *Kronika Domu Polskiego*, KR, 1982, nr 1, s. 3.

⁵⁴⁶ *Materiały do „Bibliografii publikacji polskich we Włoszech za rok 1983”*, KR, 1985, nr 33, s. 24.

⁵⁴⁷ Tamże.

apostolskie Jana Pawła II”. W 1982 roku w Domu znajdowała się wystawa obrazów Teresy Stankiewicz do Akatystu - maryjnego hymnu ku czci Bogurodzicy w liturgii wschodniej⁵⁴⁸.

W okresie obchodów rocznicy bitwy o Monte Cassino w Domu Polskim zatrzymała się grupa SPK z Birmingham, Anglia, oraz przybyli z Polski pielgrzymi. W tym czasie, w dniach 13-19 V 1984, Dom Polski odwiedziły liczne grupy Polaków z USA, Kanady, Francji, Niemiec, Norwegii, Szwecji, łącznie ok. 2000 osób. Wielu z nich mogło obejrzeć występy amatorskiego zespołu „Tamburyn” z Birmingham. Zespół SPK „Tamburyn” powstał w latach 70. Jest zespołem amatorskim, złożonym w przeważającej mierze z byłych żołnierzy polskich sił zbrojnych na Zachodzie. Dał wiele występów w środowiskach polonijnych Wielkiej Brytanii. Prezentował przede wszystkim programy o charakterze rozrywkowym. Przy zaimprovizowanej na korytarzu 1-go piętra Domu Polskiego widowni, zespół SPK „Tamburyn” z Birmingham kilkakrotnie w dniach obchodów bitwy o Monte Cassino zaprezentował specjalnie z tej okazji przygotowany program poetycko-muzyczny „Gdzie są chłopcy z tamtych lat”. W piosence, recytacji, w skeczu i wojskowym humorze rozbrzmiewał los żołnierza polskiego tamtych lat niezmordowanie i uparcie walczącego i ginącego za Polskę - na polnych polskich drogach Września, pod wodzą Hubala, w konspiracji po lasach, w Katyniu, pod niebem Anglii, na rozpalonych piaskach pustyni w Afryce, na skalach Monte Cassino. Ze sceny rozbrzmiewają jego radości, zaduma, smutek. Program w jedną całość wiązały dwie piosenki: tytułowa „Gdzie są chłopcy z tamtych lat” i druga, która mówi o tych, którzy siłę i idee tamtych lat II wojny światowej podjęli w latach 80. w Polsce: „Żeby Polska była Polską”⁵⁴⁹.

Jedyną grupą zorganizowaną w czerwcu 1982 roku był 52-osobowy Poznański Chór Chłopięcy pod dyrekcją Jerzego Kurczewskiego z Poznania, który przybył po raz pierwszy na środowe spotkanie 23 VI 1982 r. z Ojcem Świętym. Ich pragnieniem było zaśpiewać Ojcu Świętemu na ogólnej audiencji na Placu św. Piotra. Podczas swego dwudniowego pobytu śpiewali także w Domu Polskim⁵⁵⁰.

Wielu Polaków przyjeżdżających z narodowymi pielgrzymkami z krajów w których zamieszkują, chętnie przybywają by zobaczyć Dom Polski, o którym tak wiele czytali w prasie i słyszeli od innych. Jako dowód, niech posłuży jedna z wypowiedzi

⁵⁴⁸ *Kronika Domu Polskiego*, s. 4.

⁵⁴⁹ „Gdzie są chłopcy z tamtych lat” w *Domu Polskim Jana Pawła II*, KR, 1984, nr 24, s. 38.

⁵⁵⁰ Kantanilla, *W Kronice Domu zanotowano*, KR, 1982, nr 2, s. 7.

zanotowanych w „Księdze Pamiątkowej”: „Będąc w Rzymie z okazji wyświęcenia syna naszego Stefana przez Ojca Św. Jana Pawła II w dniu 6.06.1982 r. w Bazylice św. Piotra, zwiedziliśmy ten polski ośrodek pielgrzymkowy. Cieszymy się ogromnie, że ma on wszelkie warunki o temu, aby zaspokoić potrzeby Rodaków i całego świata. W Argentynie z przyjemnością opowiadać będziemy w polskich towarzystwach o tym nowym nabytku i dorobku polskim. Szczęść Boże. Ludmiła i Kazimierz Moszoro (10 czerwca 1982 r.)”⁵⁵¹.

Podczas wigilii Bożego Narodzenia domownicy i zaproszeni pielgrzymi w Domu Polskim wspólnie biorą udział w uroczystej wieczerzy. I tak 24 XII 1982 r., jak dowiadujemy się „Z Kroniki Domu Polskiego”, wieczorem o godz. 18 rozpoczęły się w Domu uroczystości wigilijne. W holu, przy samym wejściu, stała choinka, inne pojawiły się również w pomieszczeniach oddanych do użytku pielgrzymów. Wszyscy domownicy i zaproszeni goście, wśród których był też ks. prał. Ryszard Karpiński, pracownik Papieskiej Komisji ds. Migracji i Turystyki, zgromadzili się na wspólnym łamaniu opłatkiem, składaniu sobie życzeń i śpiewaniu tradycyjnych kolęd. Po odczytaniu fragmentu Ewangelii dyrektor, ks. K. Sokołowski złożył wszystkim życzenia i połamał się opłatkiem. Potem zagrzmiała kolęda i wniesiono potrawy. Był barszcz czerwony z uszkami pełnymi grzybów, ryba, kapusta z grzybami i kluski z makiem. Wszystko to, co Polska tradycja na przybranym sianem wigilijnym stole każe umieścić. Pod koniec wieczerzy nastął czas kolęd, który trwał aż do godz. 22. Nim wstano od stołu na wszystkich czekały jasełka, czyli krakowska szopka wystawiona przed zebranymi przez personel techniczny Domu tekstem „Betlejem polskiego” według Lucjana Rydla. Wigilia w Domu Polskim zakończyła się radośnie, a wychodzono z upominkami spod choinką i potem udano się na Pasterkę o północy do Bazyliki św. Piotra celebrowaną przez Jana Pawła II⁵⁵².

Od 8 VII 1983 r. Dom Polski gościł przez kilka dni 45 osób Zespół „Krakowiak” z Bostonu, który jadąc na festiwal do Rzeszowa, zatrzymał się w Wiecznym Mieście, by spotkać się z Janem Pawłem II. Z kolei 1 VIII 1983 r. wieczorem przybyła 110. os. grupa młodzieży polonijnej, która po zakończonym Kursie „Loreto XVII”, zorganizowanym jak co roku przez bp. Sz. Wesołego, by ostatnie dni spędzić w Rzymie oczekując na spotkania z Papieżem. Uczestnicy już po raz czwarty korzystali z gościnności Domu Polskiego. A 3 VIII 1983 r. wieczorem, na pogodny wieczór grupy polonijnej przybył „Zespół folklorystyczny” przebywający w tym dniu w Rzymie, dając swój godzinny program pieśni

⁵⁵¹ Tamże.

⁵⁵² *Wieczór wigilijny w Domu Polskim*, KR, 1984, nr 31, s. 7.

i tańca. Krąg przyjaźni zakończył ten niezapomniany dla wszystkich dzień. Dnia 17 VIII 1983 r. w godzinach wieczornych przybył do Domu z wizytą Regionalny Zespół Pieśni i Tańca „Sądeczanie” w oryginalnych strojach z przygotowanym programem dla przebywających w nim pielgrzymów⁵⁵³.

W sierpniu 1984 r. w kaplicy Domu Polskiego Jana Pawła II zaprezentowano spektakl „Hiob”, sztukę napisaną w 1940 r. przez młodego studenta polonistyki Karola Wojtyłę. Wykonawczynią była aktorka teatrów warszawskich, reżyser i scenograf własnego Teatru Nieogromnego, Krystyna Szafrąńska⁵⁵⁴.

W roku 1988 celebrowano 10-lecie pontyfikatu Jana Pawła II, co znalazło swój wyraz również w życiu i działalności Domu Polskiego. Według przyjętego od lat zwyczaju rok ten rozpoczął się uroczystą Mszą św. o północy, w której prócz stałych mieszkańców Domu uczestniczył także katedralny chór *Pueri Cantores Tarnovienses* goszczący w Rzymie na Międzynarodowym Kongresie Schol. Stary rok kończono 31 grudnia uroczystymi nieszporem, godzinną adoracją Najświętszego Sakramentu i nabożeństwem dziękczynno-przebłagalnym. Zdarzało się, że podczas noworocznej Mszy św. koncertował chór Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. W ciągu roku pięć innych jeszcze chórów z Polski ubogacało swymi repertuarami ranną i wieczorną liturgię w kaplicy Domu Polskiego. Były to: chór nauczycieli z Poznania, młodzieżowy z Knuruwa oraz chóry warszawskie: dziecięcy, esperancki i międzyuczelniany⁵⁵⁵.

W porozumieniu z Katedrą Psychologii Religii Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie w 1989 r. przeprowadzono sondaż wśród pielgrzymów na temat motywów pielgrzymek, przeżyć im towarzyszących, postanowień pielgrzymkowych oraz życzeń pod adresem Domu Polskiego⁵⁵⁶.

W roku 1990 Dom Polski przyjął rekordową ilość pielgrzymów 9 203 osoby, najwięcej w ciągu dziesięciolecia swojego istnienia, o 2 666 osób więcej niż w roku poprzednim. Gościły w nim 203 grupy liczące razem 8 113 osób, 1 051 pielgrzymów indywidualnych, reszta to stypendyści i 7 misjonarzy przejeżdżających przez Rzym. Pielgrzymi polscy stanowili 79% (7245 osób), z Polonii 10% (907osób), a reszta (1051 osób) to pielgrzymi z Czechosłowacji, Węgier, Rumunii, Hiszpanii, Francji, Niemiec i Włoch (11%). Około 40% przyjezdnych (3897 osób) korzystało z wyżywienia w Domu,

⁵⁵³ *Loreto* 83, KR, 1983, nr 16, s. 10-11.

⁵⁵⁴ „*Hiob*” Karola Wojtyły w *Domu Polskim*, KR, 1984, nr 28, s. 11.

⁵⁵⁵ F. Szpor, *Uczyć się Kościoła*, KR, 6(1988), nr 69, s. 7-9.

⁵⁵⁶ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1989 roku*, KR, 8(1990), nr 81, s. 22-25.

inni stołowali się we własnym zakresie, korzystając z przeznaczonych dla nich urządzeń kuchennych. W wypadkach uzasadnionych pewną ilość osób zwolniono z opłat lub udzielono im zniżek. Wśród pielgrzymów goszczących w Domu w 1990 roku był m.in. chór akademicki „Organum” z Krakowa, który śpiewał w kaplicy, uczestnicząc we Mszy św.⁵⁵⁷

7 X 1991 r., nazajutrz po rzymskich uroczystościach 600-lecia kanonizacji św. Brygidy, gościła w Domu Danuta Wałęsowa w towarzystwie ambasadora RP przy Watykanie, prof. Henryka Kupiszewskiego i jego małżonki oraz ks. kan. Franciszka Cybuli. Prezydentowa uczestniczyła we Mszy św., a dla kaplicy ofiarowała kryształowe ampułki i dzwonek, a po zwiedzeniu Domu i obejrzeniu zgromadzonych w nim pamiątek narodowych wpisała do Księgi: „Wielkiej Skarbnicy polskich dziejów, polskiej świętności, cierpień i ciągłego być na przekór wszystkiemu, na dalsze szczęśliwe lata Szczęść Boże”⁵⁵⁸. Gośćmi Domu Polskiego byli też Zbigniew i Janina Porczyńscy - twórcy galerii obrazów im. Jana Pawła II w Warszawie. Oprócz praktycznej działalności, dbano o popularyzację idei Fundacji i Domu Polskiego⁵⁵⁹.

Ks. Michał Jagosz w 1992 r. udzielił wywiadu na temat Fundacji dziennikarzom „Czasu” krakowskiego i wychodzącego w Krakowie tygodnika „Źródło”. Ponadto wygłosił prelekcję o Fundacji w siedzibie Fundacji Kościuszkowskiej w Nowym Jorku. Z kolei 19-23 VIII 1992 r. brał udział w Zjeździe Polonijnym w Krakowie. A w październiku tego samego roku uczestniczył jako przedstawiciel Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu w sesji Stałej Konferencji Archiwów, Bibliotek i Muzeów Polskich na Obczyźnie, która miała miejsce w Londynie⁵⁶⁰.

W Domu Polskim Fundacji Jana Pawła II odbywało się wiele ważnych spotkań. Poza corocznymi obradami Rady Administracyjnej Fundacji miały w nim miejsce zebrania Polonii oraz Polaków z kraju na prelekcjach, sympozjach, czy rekolekcjach. Uroczystości obchodziło się święta kościelne i państwowe, szczególnie przy okazji Bożego Narodzenia i Wielkanocy.

Od 9 do 14 III 2000 r. pod przewodnictwem abp. Szczepana Wesołego odbyło się w Rzymie zebranie Polskiej Rady Duszpasterskiej Europy Zachodniej. Obrady i dyskusje

⁵⁵⁷ Tenże, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1990 roku*, KR, 9(1991), nr 87, s. 22-24.

⁵⁵⁸ Tenże, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1991 roku*, KR, 10(1992), nr 90, s. 16-17.

⁵⁵⁹ Tamże, s. 17-18.

⁵⁶⁰ Tenże, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1992 r.*, KR, 11(1993), nr 94, s. 18-21.

odbywały się w Domu Polskim Jana Pawła II przy via Cassia 1200, a w ostatnim dniu w Hospicjum św. Stanisława przy via delle Botteghe Oscure 15⁵⁶¹.

Dom Polski gościł też uczestników Kursu Duszpasterskiego dla Młodzieży Polonijnej „Loreto”, prowadzonego przez bp. Wesołego, delegata ks. prymasa dla Duszpasterstwa Emigracyjnego, jako głównego organizatora. Młodzież emigracyjna spotykała się na wspólnym rozważaniu Słowa Bożego, przeżywaniu życia wiarą oraz zapoznawaniu się z kulturą polską oraz Rzymem⁵⁶².

Pierwszy kurs młodzieżowy „Loreto” zorganizowany dla polskiej młodzieży mieszkającej poza krajem zainicjował bp Władysław Rubin, ówczesny opiekun emigracji, Impulsem do podjęcia tej inicjatywy były główne obchody tysiąclecia chrztu Polski wśród polskiej emigracji, które odbyły się w Rzymie w 1966 r. Obchody milenium zgromadziły także dużą grupę mocno zaangażowanej polskiej młodzieży, członków ZHP lub KSMP. Podczas tego spotkania odbyło się wiele rozmów i dyskusji nad kierunkiem pracy z polską młodzieżą. Biskup Rubin bardzo był zatroskany o los polskiej młodzieży żyjącej często w europejskich środowiskach antychrześcijańskich i bardzo liberalnych. „Nasza młodzież musi – w ramach ewolucji życia emigracyjnego – znaleźć właściwą postawę zarówno względem naszej polskiej wspólnoty, jak i względem nowej społeczności, w której się wychowuje i kształci. Chcemy pomóc młodzieży w dokonywaniu godnych i odpowiedzialnych wyborów” – napisał wtedy ksiądz Rubin w liście do proboszczów polonijnych. Widział on potrzebę organizowania formacyjnych spotkań, które pomogą młodym odnaleźć ich indywidualną Bożą drogę życiową. Biskup Rubin zaprosił do współpracy swego najbliższego współpracownika, ks. Szczepana Wesołego o organizację pierwszego spotkania, rozpoczynającego długi cykl kursów młodzieżowych Loreto⁵⁶³.

Coroczny Kurs „Loreto”, Kurs Młodzieży Polonijnej spoza Polski, czyli młodzieży emigracyjnej, nazywany był też Kursem Wiedzy Religijnej dla Młodzieży Polonijnej „Loreto”. Spotkania młodych katolików miały ożywić ich poczucie wspólnoty i solidarności, oraz pogłębić ich przeżycia religijne i duchowe. Od 1967 r do 1991 r. przez 25 lat Kursy „Loreto” były organizowane przez bp. Szczepana Wesołego. Pierwsze trzy kursy odbyły się we włoskim miasteczku Loreto, w sanktuarium Matki Boskiej Loretańskiej, stąd jego nazwa. Choć kursy odbywały się w różnych miejscach we

⁵⁶¹ [Zebranie Polskiej Rady Duszpasterskiej Europy Zachodniej], KR, 19(2000), nr 123, s. 17.

⁵⁶² *Kurs Młodzieży Polonijnej „Loreto 82”*, KR, 1982, nr 4, s. 20-22.

⁵⁶³ A. Podhorodecka, Loreto Reunion 2017, <https://www.tydzien.co.uk/artykuly/2017/07/21/loreto-reunion-2017/>, [dostęp: 17.09.2018].

Włoszech, ale najczęściej w starym klasztorze Cison di Valmarino, koło Wenecji. Następne cztery kursy odbywały się w Hiszpanii w Castilion della Plana, a w 1974 r. powróciły do Włoch. Dwa kolejne odbyły się pod Rzymem w Sassone, w pobliżu Castel Gandolfo. Potem znowu dwukrotnie miały miejsce w Loreto i jeden raz w San Silvestro, siedzibie Kursu, w pięknie położonej Villa Immacolate, 5 km od Pescary i 12 km od Chieti, miejsc dobrze znanych z okresu II Wojny Światowej żołnierzom polskim, czyli ojcom lub nawet dziadkom młodzieży przebywającej na Kursie. Od 1983 r. XVII Kurs odbył się w pięknym zamku Brandolinich w miejscowości Cison di Valmarino, położonym u podnóża Alp, na północ od Wenecji, w prowincji Treviso, w regionie Veneto. Uczestniczyła w nim młodzież z Anglii, Francji, Niemiec i Szwecji. W sumie 111 osób⁵⁶⁴.

Spotkanie trwające dwa tygodnie obejmowało codzienne wykłady i dyskusje w grupach. Problemy, które omawiano i nad którymi dyskutowano były niezwykle ważne dla współczesnego człowieka: mówiono o Bogu, o wyznaczonej człowiekowi misji w świecie, o Kościele i wierze. Osobne miejsce zajmowały tematy związane z rodziną, przyjaźnią, dwukulturowością i dyskusją dotyczącą „młodych w ich środowisku”. Trzeci zasadniczy nurt problemowy obejmował zajęcia na temat kultury polskiej. Kurs odbywał się w troskliwie przygotowanej szacie religijnej. Każdego dnia wieczorem miała miejsce wspólna liturgia. Przed wyjazdem z Cison do Rzymu wszyscy uczestnicy kursu brali udział w Drodze Krzyżowej w starożytnym opactwie księży Serwitów w Folina. Poszczególne grupy młodzieży opracowywały teksty rozważań poszczególnych stacji. Prawie każdy dzień kończył się spotkaniem towarzyskim. Zamknięciem wieczoru był wspólny krąg modlitewny i krótkie podsumowanie dnia. Oprócz ciekawych wykładów, w programie kursu Loreto znalazły się także atrakcyjne wycieczki turystyczne. Zwiedzano m.in. Padwę, Wenecję, urządzano się w Dolomity, jak np. w 1984 r. Specjalnie przygotowanym na spotkanie u Jana Pawła II było wieczorne nabożeństwo pokutne w miejscowym włoskim kościółku. A później już tylko podsumowanie pobytu i wyjazd do Rzymu, do Domu Polskiego, który zawsze przez kilka dni gościł grupę młodzieży polonijnej przed spotkaniem z Janem Pawłem II. Po obiedzie zwiedzano Rzym, wieczorem kolacja, Msza św. i przygotowanie do oczekiwanego spotkania z papieżem po mszy św. w Castel Gandolfo. Po mszy św. młodzież tańczyła Ojcu Świętemu krakowiaka i śpiewała kilka

⁵⁶⁴ *Kurs Młodzieży Polonijnej*, s. 21-22; *Loreto 83*, KR, 1983, nr 16, s. 10-11; [Uczestnik „Loreto 84”], *Loreto 1984*, KR, 1984, nr 26-27, s. 32; K. Tyliczszak, *Kurs religijny Loreto 1996*, KR, 15(1996), nr 108, s. 12-13.

piosenek ludowych⁵⁶⁵. Po osobistym spotkaniu z Janem Pawłem II młodzież wracała do Domu Polskiego skąd wyruszyła w dalsze zwiedzanie. Stałym jego punktem było Monte Cassino, następnego dnia Muzea Watykańskie, a po południu Msza św. w polskim kościele św. Stanisława BM. Później dalsze zwiedzanie czterech bazylik i w wieczór spotkanie z dyrekcją i mieszkańcami Domu Polskiego. Ostatni dzień był kontynuacją zwiedzania i kończąca pobyt wieczorna Msza św. w kaplicy Domu Polskiego. Kurs Wiedzy Religijnej dla polonijnej młodzieży „Loreto” w kolejnych latach trwał trzy tygodnie (od edycji XVII „Loreto 83” trwającej w dniach 1-5 VIII 1983 r.)⁵⁶⁶

Kurs w swoim założeniu miał syntezę pracy nad zagadnieniami religijnymi z wypoczynkiem, nauką ludowych, harcerskich i żołnierskich piosenek oraz tańców narodowych. Bogaty program Kursu wypełniał pracownicy każdy dzień, tak że czasem wieczorne spotkanie na „Pogodnym Wieczorze” przynosiło wszystkim odprężenie i odpoczynek. Program dnia w większości przewidywał takie punkty jak: poranny wykład i grupę dyskusyjną, godzinną próbę śpiewu i tańców narodowych, poobiedni czas wolny, późnym popołudniem - ponowne spotkanie w grupach dyskusyjnych, gdzie omawiane były problemy, z którymi młodzi ludzie spotykają się w swoich środowiskach szkolnych, uniwersyteckich, czy podejmując pracę. Kurs Loreto od samego początku pokazywał, jak wielkie znaczenie - mimo różnych kultur i krajów pochodzenia - ma dla tych młodych wiara, kultura i tradycje polskie. Korzenie, z których wyrastają, bogactwo i świadectwo życia rodzinnego, mówiły o tym, jak drogie jest im to wszystko co polskie.

W 1982 roku odbył się już XVI Kurs, jak każdego roku, pod opieką bp. Wesołego oraz księży opiekunów i wykładowców: ks. prał. Teodora Poloczka, ks. prał. Stanisława Świerczyńskiego, ks. Ludwika Czyża, ks. Jerzego Januszkiewicza, ks. Jerzego Kałuży, ks. Adama Szczerbińskiego, ks. Romana Wernera TChr i ks. Jerzego Pająka. Funkcję opiekuna finansowo- administracyjnego piastował ks. Marian Burniak TChr. W Kursie brały udział 92 osoby z Anglii, Francji, Belgii, Niemiec, Szwecji i Portugalii⁵⁶⁷.

Na spotkaniu Kursu Letniego „Loreto 1986” z Ojcem Świętym w Castel Gandolfo 5 VIII 1986 r. byli obecni studenci duszpasterstwa akademickiego z parafii św. Stanisława Kostki z Gdańska - razem 150 osób. Po wstępnym powitaniu przez bp. Wesołego, odpowiedział Jan Paweł II m.in., że co roku przybywają do niego młodzi Polacy

⁵⁶⁵ [Uczestnik „Loreto 84”], *Loreto 1984*, KR, s. 32.

⁵⁶⁶ *Loreto 83*, s. 10-11.

⁵⁶⁷ *Kurs Młodzieży Polonijnej*, s. 20-22.

mieszkający poza Ojczyzną, najczęściej już urodzeni poza Polską w różnych krajach zwłaszcza europejskich. Przybywali na spotkanie z jakimś programem i mieli już swoją przeszłość. Papież mówił dalej, że kiedy był w Polsce rządcą Kościoła krakowskiego odwiedzał Polonię w różnych krajach, zwłaszcza w Ameryce, Australii, także w Europie, w Kanadzie, w Stanach Zjednoczonych i tam wszędzie przekonywał się, że młodzież pochodzenia polskiego była bardzo przywiązana do tradycji ojczystej, do śpiewu, a zwłaszcza do tańca, ponieważ już im ciężko szło wypowiedzieć się po polsku, a więc w ojczystym języku, natomiast kiedy zagrali krakowiaka, albo mazura, natychmiast objawiła się dusza polska w całej pełni. Tamtym razem młodzież przyjechała bez tańca. Papież zauważył: „Natomiast przyjechali z pięknym programem śpiewaczym - wszystko wyśpiewali i swoją wiarę wyśpiewali i jeszcze inne różne rzeczy. Dobrze, że to wszystko działo się wobec grupy przybyłej z Polski, a w szczególności z Gdańska. [...] Ja jednej rzeczy chciałem wam życzyć szczególnie ze względu na charakter tego spotkania. Spotykacie się tutaj, Młodzi Polacy, polskiego pochodzenia w każdym razie przebywając na Emigracji Polacy z Polski, z Gdańska, chcę wam życzyć, ażeby trwał ten kontakt między Ojczyzną a Emigracją. Żeby Emigracja nie oznaczała wykorzenia, żeby Polacy żyjący poza Polską byli szczerze, tak jak dawne pokolenia - przejęci tym wszystkim co się dzieje w Ojczyźnie, żeby się czuli za to odpowiedzialni, żeby w tym uczestniczyli [...]”⁵⁶⁸.

Po uroczystych obchodach 25-lecia Kursów w 1991 r. i po trzech latach przerwy, idea spotkań, pogłębienia wiary i wiadomości religijnych dla młodzieży zwyciężyła. Dzięki abp. Sz. Wesołemu możliwe było zorganizowanie i rozpoczęcie drugiej generacji Kursów Loreto. I choć hierarcha ze względu na liczne obowiązki już bezpośrednio nie prowadził Kursu, to stał się jego duchowym opiekunem. Pierwszy (w drugiej generacji) Kurs Loreto II/I odbył się w 1995 r. w Domu Polskiej Misji Katolickiej w La Fertesous Jouarre pod Paryżem. Tematem jego rozważań był Dekalog - ich rozumienie i realizacja w życiu. W sobotę, 20 VIII 1996 r. do Domu Polskiego w Rzymie przybyło 56 młodych ludzi, aby rozważać tajemnicę spotkania z Chrystusem w siedmiu sakramentach świętych. Uczestnicy Kursu w wieku od 17 do 27 lat pochodzili z Anglii, Francji, Niemiec, Szwecji, Szwajcarii, Polski, a kadrę instruktorską tworzyli: ks. Roman Werner TChr, ks. Andrzej Góźdź TChr, ks. Krzysztof Antoń TChr, ks. Krzysztof Tyliczszak TChr i Joanna Kapusta⁵⁶⁹.

⁵⁶⁸ *Życzę, by trwał kontakt między ojczyzną a emigracją*, KR, 5(1986), nr 49-50, s. 12-15.

⁵⁶⁹ K. Tyliczszak, *Kurs religijny Loreto 1996*, s. 12-13.

Ostatni kurs Loreto prowadzony przez bp. Szczepana Wesołego odbył się w 1991 r.. Dwudziestopięcioletnie, jubileuszowe spotkanie zgromadziło większą grupę loretańczyków, którzy żegnali się z biskupem i kursami, które były ważną częścią ich życia młodzieżowego. Odbyło się potem jeszcze sześć kolejnych kursów, prowadzonych przez ks. Krzysztofa Tyliczaka oraz jeden kurs rodzinny dla młodych małżeństw z dziećmi, ale tradycja Loreto została zerwana. Przez 25 kursów Loreto przewinęło się blisko 2500 uczestników, głównie z Wielkiej Brytanii, gdzie była największa emigracja niepodległościowa, ale również i z innych państw Zachodniej Europy⁵⁷⁰.

Podczas wakacji (lipiec, sierpień) ruch pielgrzymkowy z Polski był i jest bardzo intensywny. W 1984 roku zarówno ośrodek „Corda Cordi” przy via Pfeiffer, jak i Dom Polski przy via Cassia nie mogły pomieścić przybyłych pielgrzymów. Wiele grup rozbiło wtedy swe namioty w ogrodach Domu Polskiego. Inne korzystały z rzymskich campingów czy hoteli. Wszystkie pielgrzymki spotykały się w środowe przedpołudnia na placu św. Piotra, by wziąć udział w papieskiej audiencji generalnej. Stąd też opublikowano w „Kronice Rzymskiej” wykaz udziału polskich pielgrzymek w tych audiencjach, co było najlepszym świadectwem umiejętności pokonywania przez Rodaków niezliczonych wielu w drodze do Jana Pawła II⁵⁷¹.

W dniach 17-18 I 1986 r. w Domu Polskim odbywało się pierwsze w ówczesnej kadencji posiedzenie Prezydium Rady Koordynacyjnej. Wzięli w nim udział: Jan Kaszuba - prezes Kongresu Polonii Kanadyjskiej, Bolesław Natanek - prezes Kongresu Polonii Francuskiej, Artur Rynkiewicz - prezes Zjednoczenia Polskiego w Wielkiej Brytanii. W programie obrad przewidziano: omówienie II Zjazdu Polonii Wolnego Świata w Londynie w maju 1984 roku; dyskusję nad stworzeniem oddziału europejskiego, podlegającego Prezydium i Radzie; wysłanie apelu do członków Rady w sprawie kontynuowania pomocy charytatywnej dla Polski; zajęcie się inicjatywami młodzieżowymi. Następne posiedzenie Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata przewidziano wtedy na wrzesień roku 1986. W drugim dniu obrad, Prezydium Rady Koordynacyjnej wraz z bp. Wesołym zostało przyjęte przez Jana Pawła II⁵⁷².

W okresie 23-26 II 1989 r. w Domu Polskim odbyło się spotkanie Społecznej Rady Prymasowskiej z polskim laikatem katolickim z emigracji i Polonii. Spotkanie otworzył

⁵⁷⁰ A. Podhorodecka, Loreto Reunion 2017, <https://www.tydzien.co.uk/artykuly/2017/07/21/loreto-reunion-2017/>, [dostęp: 17.09.2018].

⁵⁷¹ *Polskie pielgrzymki w Rzymie*, KR, 1984, nr 26-27, s. 13-22.

⁵⁷² *Prezydium Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata u Ojca Świętego*, KR, 1986, nr 43, s. 44.

kard. J. Glemp, który także uczestniczył w obradach. W ich trakcie członkowie Społecznej Rady Prymasowskiej starali się przedstawić sytuację duchową, społeczną i polityczną kraju, a uczestnicy spotkania z emigracji i Polonii mówili o życiu, działalności i problemach swoich środowisk. W dyskusjach i rozmowach zapoznawano się z różnorodnymi doświadczeniami Polaków i omawiano sposoby ich najlepszego wzajemnego spożytkowania w działaniu dla Polski i Kościoła. Uczestnicy spotkania z Polski oraz licznych krajów Europy, z Afryki i obu Ameryk, mieli dołożyć starań, aby na przyszłe spotkania przybyli rodacy ze Związku Sowieckiego. Zapewniali ich o swojej pamięci i modlitwie oraz życzyli im błogosławieństwa Bożego. Na zakończenie obrad obejrzano film telewizyjny Andrzeja Jurgi poświęcony treści III podróży apostolskiej Jana Pawła II do Polski. W niedzielę, 26 lutego, w ostatnim dniu spotkania, uczestnicy udali się do Pałacu Apostolskiego w Watykanie, gdzie w kaplicy „Redemptoris Mater” Ojciec Święty odprawił dla nich Mszę św. i wygłosił przemówienie. W homilii Jana Paweł II mówił: „[...] Polska i Polonia zagraniczna. Pod pewnym względem dwie różne, ale uzupełniające się, komplementarne, części tej samej rzeczywistości, tej samej duszy, kultury, myślenia i uczucia i dziejów, aspiracji, zawodów, zwycięstw i porażek. Wiele było i jest spraw, które dzielą czasem boleśnie, więcej jeszcze jest takich, które łączą, jak wykazuje historia pokoleń. Mówiłem wiele razy i w różnych okolicznościach o tych wielu sprawach. Dziś powtórzę jedno raz jeszcze, że Polonia jest ważna dla Polski, tak jak Polska jest ważna dla Polonii. Obie są sobie wzajemnie potrzebne. Obie potrzebują duchowej, moralnej i religijnej odnowy, nieustannej odnowy, bo z niej rodzi się wewnętrzny ład człowieka, ład rodziny, społeczeństwa, ład narodu, całej rodziny ludzkiej. A taki ład rodzi wolność i rozwój indywidualny i społeczny, ekonomiczny i polityczny. W tym kierunku dojrzewa człowiek, dojrzewają też społeczeństwa. Pod naciskiem człowieka wydają się dojrzewać także systemy polityczne i społeczne na Wschodzie i Zachodzie, na Północy i Południu. O takie właśnie wyzwolenie poprzez człowieka woła Ziemia, ojczyzna ludzi”⁵⁷³. Przemawiając w Domu Polskim na zakończenie spotkania, prymas Glemp wyraził nadzieję, że zawiązane w tych dniach w Rzymie więzi i przyjaźnie posłużą odnowie życia duchowego i społecznego Polaków w myśl wskazań soborowych.

26-30 X 1990 r. Rzym stał się miejscem spotkania pt. „Kraj-Emigracja”, zorganizowanego przez Wspólnotę Polską oraz Radę Koordynacyjną Polonii Wolnego

⁵⁷³ *Podążamy drogą, którą nam ukazał Jezus Chrystus*, KR, 8(1989), nr 74, s. 6-7.

Świata. Konferencja rozpoczęła się koncelebrowaną Mszą św. w Bazylice św. Piotra. Właściwe obrady miały miejsce w sali Augustinianum, a następnie w Domu Polskim. Gospodarzami spotkania byli marszałek Senatu RP Andrzej Stelmachowski oraz przewodniczący Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata, Stanisław Orłowski. Emigracja polska w 1990 r. liczyła 15 mln i pod względem liczebności znajdowała się na czwartym miejscu w świecie. To pierwsze spotkanie w tak liczonym gronie przedstawicieli organizacji polonijnych z całego świata miało na celu przygotowanie formuły zjazdu Polonii i emigracji w Polsce w przyszłym roku. Kulminacyjnym punktem konferencji było spotkanie z Ojcem Świętym na audiencji prywatnej. Końcowy zaś akt stanowiła deklaracja wyrażająca przekonania uczestników konferencji. W swojej deklaracji napisali m.in., że konferencja postanawia powołać 15-osobowy Sekretariat do Współpracy Kraju z Polakami zamieszkającymi zagranicą i Polonią oraz do wzajemnej współpracy organizacji polskich i polonijnych. W skład Sekretariatu wejdzie po pięć osób z Krajów Europy Wschodniej i Środkowej, Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata i kraju. Konferencja uznała za celowe zwołanie w kraju Zjazdu Polaków Świata w drugiej połowie 1991 r. Na program spotkania miały złożyć się konferencja delegatów organizacji oraz spotkanie ogólne. Planowano dyskutować o programie pełnej współpracy wszystkich środowisk. Miał on być również okazją do wielkopokoleniowego, odświeżającego spotkania wszystkich poczuwających się do związku z Polską i polsnością⁵⁷⁴.

Jednym ze spotkań w Domu Polskim były cykliczne rekolekcje dla górali o nazwie Światowe Rekolekcje Podhalańskie. Od 25 II do 2 II 2002 r. miały tam miejsce V Światowe Rekolekcje Podhalańskie. Wzięło w nich udział ponad 120 osób, w tym górale z Polski, USA, Kanady, Francji, Anglii, Niemiec, Austrii i Włoch. Myśl przewodnia rekolekcji nawiązywała do przykładu miłosiernego Samarytanina. Główne referaty zaprezentowali prof. Stanisław Grygiel oraz o. Leon Knabit OSB. Nauki rekolekcyjne głosił ks. Władysław Zązel, kapelan Zarządu Głównego Związku Podhalan w Polsce, zaś blok dyskusyjny poprowadził ks. Władysław Zarębczan z Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów, góral z Gronkowa, pomysłodawca i organizator rekolekcji podhalańskich. Również i tym razem uczestnicy rekolekcji po audiencji generalnej dostąpili zaszczytu prywatnej audiencji u Ojca Świętego, który przemówił do uczestników. Uczestników rekolekcji podhalańskich odwiedzili ponadto prof. Carl A. Anderson – zwierzchnik katolickiej Organizacji Rycerzy

⁵⁷⁴ *Kraj i Polacy na świecie*, KR, 8(1990), nr 85, s. 22-24.

Kolumba z USA, Hanna Suchocka – ambasador Rzeczypospolitej przy Stolicy Apostolskiej oraz Hanna Gronkiewicz-Walz wraz z mężem. Światowe Rekolekcje Podhalańskie były dobrą okazją do pogłębienia formacji chrześcijańskiej ze szczególnym uwzględnieniem problemów ludzi żyjących na Podtatrze i tych którzy stamtąd rozjechał się szeroko po świecie⁵⁷⁵.

Od 16-21 II 2004 r. w Domu Polskim w Rzymie miały miejsce VII Światowe Rekolekcje Podhalańskie. Wzięło w nich udział ok. 170 górali z Polski, USA, Kanady, Francji, Czech, Niemiec, Ukrainy, Austrii i Włoch. Główny nurt rozważań rekolekcyjnych oscylował wokół modlitwy⁵⁷⁶.

W 2007 r. Dyrekcja Domu Polskiego Jana Pawła II zamierzała dalej prowadzić prace modernizacyjne, by gmach odpowiadał coraz surowszym normom prawa włoskiego, pozwalającym przyjmować pielgrzymów – gości Fundacji⁵⁷⁷.

20 III 2010 r. w Domu Polskim odbył się kolejny, jubileuszowy XV Walny Zjazd Związków Polaków we Włoszech. Wzięli w nim udział delegaci z następujących organizacji i instytucji zrzeszonych w Związku: Ognisko Polskie w Turynie, Stowarzyszenie Włosko-Polskie w Genui, Związek Polaków w Mediolanie, Koło Kulturalne Włosko-Polskie w Weneto, Stowarzyszenie Włosko-Polskie „Arco” z Bolonii, Stowarzyszenie Kulturalne Włosko-Polskie w Toskanii, Stowarzyszenie Kulturalne Włosko-Polskie w Marche, Rzymskie Stowarzyszenie Włosko-Polskie, Comunita Polacca di Roma, Stowarzyszenie Komitetu Polonijnego w Ladispoli, Stowarzyszenie Przyjaźni i Współpracy Polsko-Włoskiej w Kampanii, Związek Polaków w Kalabrii, Stowarzyszenie Kulturalne „Polska- Kalabria”, Stowarzyszenie „Dagome” w Katanii, Stowarzyszenie Rodzin Polskich Kombatantów we Włoszech, Papieski Instytut Studiów Kościelnych i Fundacja Rzymska im. J. S. Umiastowskiej. Ponadto uczestniczyli w nim goście z kraju, przedstawiciele polskich placówek dyplomatycznych i instytucji religijnych, naukowych i kulturalnych we Włoszech oraz obserwatorzy i reprezentanci włoskich środowisk polonijnych. Grupa uczniów z Zespołu Szkół przy rzymskiej Ambasadzie RP w strojach ludowych wystąpiła przed zebranymi gośćmi w krótkim montażu tradycyjnych tańców polskich⁵⁷⁸.

⁵⁷⁵ W. M. Zarebczan, *V Światowe Rekolekcje Podhalańskie*, KR, 21(2002), nr 131, s. 12-13.

⁵⁷⁶ Tenże, *VII Światowe Rekolekcje Podhalańskie w Rzymie*, BFJP2, 2(2004), nr 6, s. 4.

⁵⁷⁷ *Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II – Rzym 2007*, BFJP2, 6(2007), nr 17, s. 2.

⁵⁷⁸ *XV Walny Zjazd Związku Polaków we Włoszech*, PWBI, 15(2010), nr 1, s. 10-13; Numer także online na stronie: <http://en.calameo.com/read/000823018c996ef732c6c>, [dostęp: 08.12.2019].

8-10 X 2010 r. w Domu Polskim w Rzymie odbyło się coroczne zebranie plenarne Polskiej Rady Duszpasterskiej Europy Zachodniej, na które przybyli rektorzy Polskich Misji Katolickich, księża i świeccy z 14 krajów Europy. Obradom przewodniczył bp Wojciech Polak, delegat Konferencji Episkopatu Polski ds. duszpasterstwa emigracji polskiej. Temat spotkania brzmiał: „Zaangażowanie świeckich w działalność rad i organizacji katolickich w duszpasterstwie emigracyjnym”. Zebranie rozpoczęło się Mszą św. koncelebrowaną pod przewodnictwem bp. Polaka w kaplicy Domu Polskiego. Następnie nastąpiło uroczyste wręczenie aktów nominacyjnych 54 członkom Rady na nową trzyletnią kadencję i ukonstytuowanie się Prezydium Rady. Wiceprzewodniczącymi Rady zostali: ks. prał. Stefan Wylężek – rektor PMK w Anglii i Walii, oraz prof. Piotr Małoszewski – przewodniczący Rady Naczelnej Polskich Katolików Świeckich w Niemczech. Funkcję sekretarza generalnego Rady objął ks. Krzysztof Tyliszczak TChr⁵⁷⁹ – kanclerz PMK w Anglii i Walii. Ustalono, że następne zebranie Rady odbędzie się w dniach 21-23 X 2011 w Lourdes we Francji⁵⁸⁰.

Na przełomie lat 1990-1991 proszono odjeżdżające grupy pielgrzymkowe o wyrażenie swojej opinii w przygotowanej ankiecie na temat funkcjonowania Domu Polskiego przy via Cassia 1200. Konkretnie chodziło o udzielenie odpowiedzi na pytania o to, w czym Dom pomógł, z czego pielgrzymi byli niezadowoleni oraz co należałoby zmienić? Spośród 310 respondentów najczęściej wypowiedziało się na temat pozytywnej roli Domu. Tylko nieliczni pielgrzymi formułowali zastrzeżenia co do jego funkcjonowania. Głównie byli niezadowoleni z pośpiechu, jaki towarzyszył ich wędrówkom po Rzymie. Zwracali też czasem uwagę na małe niedogodności mieszkaniowe. Proponowali więc przedłużenie pobytu w Rzymie, poświęcenie więcej czasu na zwiedzanie ciekawych miejsc i takie „ulepszenie warunków mieszkaniowych, by odpowiadały wymogom XXI wieku”. Jeden z pielgrzymów sugerował, aby oszczędzać Jana Pawła II na audiencjach. Pielgrzymi, pytani o Dom Polski, wymieniali jego różne role. Liczne wypowiedzi na ten temat sprowadzają te funkcje do trzech zasadniczych: organizacyjnej, psychologicznej i religijnej. Trzeba zaznaczyć, że wszystko, co działo się w Domu Polski, było spotkaniem z rzeczywistością sakralną. Funkcje organizacyjne Domu, które zauważyli pielgrzymi, sprowadzają się do: planowania poszczególnych

⁵⁷⁹ K. Tyliszczak, *Rola młodzieżowych Kursów Loreto w duszpasterstwie polonijnym w Europie Zachodniej*, Pelplin 2012.

⁵⁸⁰ *Zebranie Polskiej Rady Duszpasterskiej Europy Zachodniej*, <http://www.chrystusowcy.pl/schr/2010.html>, [dostęp: 8.12.2016].

etapów pobytu w Rzymie, umożliwienia spotkania z Ojcem Świętym, zapewnienie mieszkania i wyżywienia, pomocy w odnalezieniu się w obcym kraju, poznania wielu faktów dzięki kompetencji i komunikatywności przewodniczek grup, przeżywania z godnością dni pielgrzymkowych. Funkcje psychologiczne Domu sprowadzają się do stworzenia poczucia bezpieczeństwa, bliskości, relaksu psychicznego, a nade wszystko do wytworzenia klimatu domowego. Wagę tego typu oddziaływania podkreślał co trzeci pielgrzym. Podawano też szersze uzasadnienie formułowanego wielokrotnie przekonania, że Dom przy via Cassia jest „domem na obczyźnie”: „Jest to wysepka na morzu obczyzny - przytulny dom na bezkresnej przestrzeni” (inżynier). „W tym domu odnalazłem atmosferę gościnności polskiej” (technik). „Czułam się tutaj jak we własnym domu, wśród przyjaznych, serdecznych, kochanych ludzi, którzy chcieli wszystkim pomóc”. (informatyk). „Dom spełnia rolę rodzinnego schronienia. Poznałem ciężką pracę wszystkich osób i księży na obczyźnie” (technik). Dom Polski pełnił funkcje religijne dzięki codziennej Mszy św., nabożeństwom, umożliwieniu prywatnej modlitwy, itp. Pielgrzymi pisali: „Nauczyłem się tutaj większej koncentracji podczas Mszy św. i mogłem dokładnie rozważać każde słowo” (inżynier). „Dzięki niektórym osobom poznałem tutaj głębiej wiarę i Pismo św.” (technik), „Odzyskałem spokój ducha i silną wiarę” (pracownik fizyczny). W podsumowaniu zauważono, że pozytywne funkcjonowanie Domu Polskiego miało dla pielgrzymów zasadnicze znaczenie. Ich przeżycia i postanowienia, będące skutkiem pielgrzymowania, w dużym stopniu zależały od spotkania się z tym, czym jest i co proponuje Dom Polski. Szczególnie ważne dla pielgrzymów było poczucie swojskości i domowa atmosfera, służące pełniejszemu doświadczeniu historii, piękna i wiary⁵⁸¹.

Dom Polski Jana Pawła II poza częścią turystyczno-wypoczynkową dla pielgrzymów i turystów przeznaczył niektóre pomieszczenia na wystawy dla eksponatów Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II. Są do tego przeznaczone oddzielne sale, ale i nisze na korytarzach. Wiele obrazów i płaskorzeźb jest powieszonych wzdłuż korytarzy, schodów, na piętrach budynku, a także w pokojach gościnnych. Co jakiś czas odbywały się w nim czasowe ekspozycje obrazów, znaczków, tkanin, rzeźb ze zbiorów światowych darów przekazanych dla Jana Pawła II.

W ogrodach Domu Polskiego znajdują się cztery posągi, wykonane przez rzeźbiarza Tomasza Oskara Sosnowskiego (1813-1886), pochodzącego z Wołynia,

⁵⁸¹ J. Makselon, *Rola Domu Polskiego w Rzymie w ocenie pielgrzymów*, KR, 9(1991), nr 86, s. 12-15.

marszałka powiatu ostrowskiego, który urodził się w Nowo-Malinie, a pochowany został na cmentarzu Campo Verano w Rzymie. Spośród 35 rzeźb polskiego artysty eksponowanych w Rzymie i w okolicy, 6 znajduje się w Domu Polskim, dzięki wykonawcom testamentu śp. ks. prof. Jerzego Langmana. Wśród nich są „Statua Sprawiedliwości”, dwie wersje „Statuy Zwycięstwa”, „Statua Belizariusza” i „Macierzyństwo NMP”⁵⁸². Śp. ks. Jerzy Langman 27 XI 1949 r. w Kolegium Polskim przy Piazza Remuria w Rzymie złożył w depozycie cztery rzeźby Sosnowskiego, które znalazły tam schronienie do 9 VII 1991 roku. Tego dnia przywieziono je na via Cassia. Każda z rzeźb została podpisana przez samego artystę słowami: „T. O. Sosnowski, Inv. (enit) et sculp (sit) Romae”. Po wyczyszczeniu i konserwacji rzeźby zostały 19 IX 1992 r. umieszczone na cokółach wykonanych w trawertynie, zaprojektowanych bezinteresownie przez inż. arch. Edwarda Maruchę z Rzymu. Wśród zdeponowanych rzeźb Sosnowskiego w Kolegium Polskim była jeszcze statua Mojżesza, która zgodnie z wolą autora testamentu została ofiarowana temuż Kolegium i w nim jest eksponowana. Zaś rzeźba św. Piotra Apostoła została stamtąd przewieziona do kościoła śś. Apostołów Piotra i Pawła w Krakowie przy ul. Grodzkiej. W święto Matki Bożej Różańcowej Zwycięskiej 7 X 1992 r. w obecności kard. Andrzeja Marii Deskura, przedstawicieli władz Rzeczypospolitej Polskiej, członków Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II, licznego grona duchownych i świeckich rodaków z Rzymu, bp Sz. Wesoły w imię troski o zachowanie narodowego dziedzictwa odsłonił statuy T. Sosnowskiego dodając: „Niech Chrystus, Słońce Sprawiedliwości i Zwycięski Król przez wstawiennictwo Najświętszej Maryi Panny, Zwierciadła Sprawiedliwości i Zwycięskiej Królowej wiedzie nas po ścieżkach sprawiedliwości i doprowadzi do zwycięstwa”⁵⁸³.

Pierwszym dziełem, które znacznie podwyższyło rangę zbiorów Domu Polskiego od 17 VI 1990 r. jest niewielka rozmiarami płaskorzeźba Madonny z Dzieciątkiem (55x75cm). O jej cechach neoklasycznych świadczą rysy twarzy i modelowanie postaci. Ks. J. Langman w swych *Szkicach o rzeźbie religijnej Oskara Sosnowskiego* uważa ją za jedną z wcześniejszych prac artysty. Matka Chrystusa przedstawiona frontalnie półpostaci stoi poza Dzieciątkiem. Tworzy z Nim całość kompozycyjną, choć nie trzyma go na ręku. Dzieciątko stoi na bliżej nieokreślonej bryle, nagie, z małym perizonium, patrzy wprost,

⁵⁸² M. Jagosz, *Rzeźby Tomasza O. Sosnowskiego w Domu Polskim Jana Pawła II w Rzymie*, KR, 10(1992), nr 93, s. 11-13.

⁵⁸³ *Dom Polski Jana Pawła II*, KR, 1982, nr 1, s. 7.

ręce ma rozłożone niby na kształt krzyża. Prawa ręka lekko opuszczona w dół, zaś lewa zgięta w łokciu, wzniesiona lekko ku górze. Maryja ubrana w tunikę patrzy przed siebie, Jej lewa ręka spoczywa na piersi w okolicy pasa. Maryja wskazuje na Słowo zapisane w księdze oraz Słowo, które w niej stało się Ciałem⁵⁸⁴.

Drugim z kolei dziełem Sosnowskiego jest figura Macierzyństwa Maryi, która wita wszystkich przychodzących do Domu Polskiego. Przedstawia postać Matki Bożej trzymającej Dzieciątka na ręku. Cała kompozycja jest zbudowana na okrągłym cokole z widocznymi tylko stopami Matki i pięknym układem fałd szat, które tworzą dekoracyjną podstawę kompozycji. Rzeźba ta powstała w 1850 r., w okresie najbardziej twórczym dla artysty. Ks. Jerzy Langman w cytowanej wyżej pracy napisał, że rzeźba ta posiada kopię w białym marmurze kararyjskim, która jest w zbiorach polskich w Rzymie i wykonana została na podstawie modelu znajdującego się w Polskim Kolegium w Rzymie przy Piazza Remuria. Jednak nie wspomina, gdzie znajduje się i czy została wykonana za życia Oskara Sosnowskiego. W swej skromności nie dodał, że kopia ta była zrobiona na jego polecenie w 1955 r. przez firmę znanego architekta Egisto Pierotti w Pietrasanta. Nie mając możliwości eksponowania jej, rzeźba ta nigdy za życia Langmana nie dotarła do Rzymu. Do Domu Polskiego została przywieziona 6 VI 1991 roku. Stało się to możliwe dzięki uprzejmości Tadeusza Konopki, który znając korespondencję śp. Wojciecha Langmana z firmą Egisto Pierotti już po ich śmierci nie tylko dotarł do wykonawców, ale chcąc spełnić wolę ofiarodawców, przyczynił się do tego, by rzeźba mogła jak najszybciej znaleźć się na skrawku „polskiej ziemi” na via Cassia. 25 XI 1991 r. poświęcił ją kard. Ugo Poletti archiprezbiter bazyliki Santa Maggiore w Rzymie przy udziale pielgrzymów z parafii Kraków- Prądnik Czerwony z ks. kan. Florianem Grucą. Obecny był również ks. prał. David J. Lewis z kapituły liberiańskiej, o. dr Paweł Sczaniecki OSB z Tyńca oraz domownicy. Umieszczone na cokole słowa maryjnej antyfony: „Alma Redemptoris Mater” przypominają będą pielgrzymom zarówno Rok Maryjny Piusa XII (1954), który zainspirował ks. Langmana do tego przedsięwzięcia, jak i Rok Maryjny Jana Pawła II (1988) oraz poprzedzającą go encyklikę „Redemptoris Mater”. Dodana zaś data 16 X 1991 r. upamiętnia 10-lecie Fundacji Jana Pawła II.

„Sercem” Domu Polskiego w Rzymie jest nad wyraz prosta, wręcz surowa ceglana kaplica domowa o szczególnej atmosferze modlitwy, ocieplona światłem wpadającym

⁵⁸⁴ J. Langman, *Szkice o rzeźbie religijnej Oskara Sosnowskiego*, DPZ, 1971, nr 22, s. 79-81.

przez kolorowy witraż ze świętymi. Kaplica w Domu Polskim według ks. Zdzisława Peszkowskiego jest prosta, a centralne miejsce zajmuje obraz Matki Bożej Częstochowskiej. „Wchodzi się do niej z oczyma pełnymi podróży Jana Pawła II - bowiem cały korytarz przed wejściem pokrywają fotogramy tej właśnie poświęconej tematyce; są ciekawe, barwne, umiejętnie porozmieszczane [...]”⁵⁸⁵.

Pielgrzymi przybywający do Domu Polskiego mogą z niej korzystać całodobowo, w tym także ze spowiedzi świętej. Msza św. sprawowana jest w niej codziennie oraz w niedzielę i święta o godz. 7.30, a także, jeśli jest taka potrzeba, w godzinach wieczornych ok. 20.30. Odbywają się w niej nabożeństwa i modlitwy wieczorne, jak o godz. 20.45 nabożeństwo eucharystyczne (w niedzielę nieszpory) połączone z Apelem Jasnogórskim przed obrazem Maryi Królowej Polski. W czasie podróży Apostolskich Ojca Świętego wszystkie modlitwy skierowane były w intencjach o pokój i bezpieczeństwo zarówno dla papieża, jak i całego świata. Pielgrzymi mogą więc każdego dnia łączyć się z papieżem i Jasną Górą w odpowiedzi na prośbę Jana Pawła II: „Nie zapominajcie o mnie w modlitwie na Jasnej Górze i w całej mojej Ojczyźnie. Niech ten Papież, który jest krwią z Waszej krwi i sercem z Waszych serc dobrze służy Kościołowi i światu w trudnych czasach kończącego się drugiego tysiąclecia”⁵⁸⁶ i „Proszę Was! Bądźcie ze mną! Na Jasnej Górze i wszędzie! Nie przestawajcie być z papieżem”⁵⁸⁷.

Znamiennym wydarzeniem był fakt, że kard. Wyszyński przybywając do ufundowanego przez Polonię Domu Polskiego w 1980 r., przyniósł w darze kopię obrazu Matki Bożej Częstochowskiej i przekazał ją ze słowami: „Dom Polski ma być domem dla Polaków, a dom jest tam, gdzie jest Matka”⁵⁸⁸. Jeszcze bliższą stała się postać św. Jadwigi, wtedy błogosławionej, którą w kaplicy Domu Polskiego przypominają nie tylko andygaweńskie lilie na szacie Czarnej Madonny z Jasnej Góry, ale i Czarny Krzyż z Wawelu - dwóch sanktuariów Kościoła i narodu⁵⁸⁹. Kopia tego Krzyża o wymiarach ok. 3,50 x 1,75m znajduje się w prezbiterium kaplicy Domu Polskiego⁵⁹⁰. Krzyż został

⁵⁸⁵ Z. Peszkowski, *Na pielgrzymim szlaku*, s. 15.

⁵⁸⁶ A. Podsiad, A. Szafrąńska, *Pierwsze dni pontyfikatu Jana Pawła II*, Warszawa 1979, s. 168-169.

⁵⁸⁷ Tamże, s. 140.

⁵⁸⁸ M. Jagosz, *Kopia krzyża z Wawelu w kaplicy Domu Polskiego*, KR, 6(1988), nr 69, s. 12.

⁵⁸⁹ Tamże, s. 13.

⁵⁹⁰ Oryginał krzyża wawelskiego pochodzi z końca XIV wieku. Drewniany krzyż, osłonięty tiulową krepą w ambicie katedry, został nazwany imieniem królowej Jadwigi. „Wśród wielu skarbów, które kryje w sobie katedra wawelska jest krzyż królowej Jadwigi miejscem szczególnego świadectwa” - powiedział Jan Paweł II, „To tu odgadła Boże zamiary w stosunku do Polski i do Litwy, do ziem ruskich, odpowiadając na Bożą miłość. To tu dokonało się w sercu Jadwigi zwycięstwo Chrystusa. Przez agonie, wyniszczenie, obraz skrajnej słabości przemówiła moc miłości do końca”. Tu podjęła ofiarną decyzję na małżeństwo z Jagiełłą,

poświęcony przez kard. Józefa Glempa 6 III 1988 r. podczas odprawionej w kaplicy Domu Polskiego Mszy św., a w przeddzień został umieszczony na ścianie ołtarza. Wykonał go Stanisław Bałos, artysta rzeźbiarz z Grzechyni koło Makowa Podhalańskiego. Krucyfiks jest darem ks. prał. Zdzisława Peszkowskiego, profesora z Orchard Lake (USA), kapelana Rodzin Katyńskich, który go ufundował⁵⁹¹. Papież tak opisał to wydarzenie: „Dobrze się stało, że krzyż błogosławionej Jadwigi przywędrował w swej kopii do Domu Polskiego z Wawelu, z tego miejsca szczególnego świadectwa. Ma to wielką wymowę. Niech tu i stąd promieniuje teraz i przemawia mocą Chrystusowej miłości <<do końca>> (por. J 13,1). Niech przemawia do wszystkich pokoleń pielgrzymów i gości, niech stanie się natchnieniem dla całej działalności Fundacji i jej instytucji, natchnieniem dla Kół Przyjaciół Fundacji i wszystkich dobroczyńców. Niech będzie drogowskazem w realizacji podejmowanych zadań”⁵⁹².

W oknach kaplicy po lewej stronie widnieją kolorowe witraże zamontowane w 1993 r. Ukazują one ważnych polskich świętych i błogosławionych. W centralnej ich części znajduje się osoba Jana Pawła II. Witraż ten (wym.: 2,20m x 10,20m) przedstawia czternaście postaci, od o. Maksymiliana, królowej Jadwigi, Rafała Kalinowskiego, Brata Alberta, aż po Anielę Salawę (wzięto pod uwagę kolejność kanonizacji i beatyfikacji) i Papieża Jana Pawła II (w centrum), który ich wyniósł na ołtarze. Wszystkie te postacie zdają się nieść dar modlitwy za tego, który ozdobił ich koroną chwały. Witraże w kaplicy Domu Polskiego także są darem. Ufundowała je dla uczczenia 15-lecia pontyfikatu w 1993 r. autorka projektów, Teresa (Elżbieta⁵⁹³) Manno z Rzymu (żona byłego włoskiego ambasadora w Warszawie: Vincenzo Manno), a wykonał Michał Brachmański-Cuper, który też partycypował w kosztach⁵⁹⁴.

po tym jak miała usłyszeć „Czyń to, co widzisz” („Fac quod vides”). Inną racją, dla której wybrano kopię tego krzyża dla kaplicy Domu Polskiego jest jeszcze osobista i szczególna relacja Jana Pawła II z katedrą na Wawelu. Jeszcze jako maturzysta Karol Wojtyła na zaproszenie swego duchowego kierownika, ks. inf. Kazimierza Figlewicza, uczestniczył po raz pierwszy w wawelskim Triduum Sacrum. A rano 1 września 1939 roku wybuch II wojny światowej zastał studenta Wojtyłę przy ołtarzu krzyża, przy którym służył swemu spowiednikowi do mszy św., po odprawieniu pierwszopiątkowej spowiedzi św. Wtedy żegnał się z katedrą, z którą musiał się rozstać na czas wojny. Mieszkańcy Domu Polskiego, zwłaszcza odprawiający w nim swoje rzymskie rekolekcje, zgodnie z napisem umieszczonym pod wawelskim Krzyżem „wsłuchiwali się w głos Chrystusowych ran, które mówią do nas”, jak przemówiły do Królowej. M. Jagosz, *Kopia krzyża z Wawelu*, s. 10-12.

⁵⁹¹ M. Jagosz, *Kopia krzyża*, s. 10-12 (fot. na okładce).

⁵⁹² Jan Paweł II, *Czemu służy Fundacja*, s. 32.

⁵⁹³ AODiSP, b.sygn., zbiór: Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu, M. Jagosz, *Dokumentacja Pontyfikatu Jana Pawła II*, referat podczas XV Sesji Stałej Konferencji MABPZ, Rzym 1993, mps.

⁵⁹⁴ H. Kupiszewska, *Błogosławiona Jadwiga królowa w zbiorach Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie*, KR, 14(1996), nr 109, s. 27-36.

Na chóрку kaplicznym, naprzeciwko okna witrażowego, znajduje się wielka gablota-relikwiarz. Jest to oszklone pomieszczenie obite czerwoną tkaniną, zawierające zbiór relikwii świętych i błogosławionych narodu polskiego. Większość z nich to relikwie osób, których Jan Paweł II wyniósł na ołtarze. Wszystkie posiadają ciekawą i piękną oprawę artystyczną, niektóre z bogatą symboliką. W 1992 r. skarbczyk kaplicy wzbogacił się o kilkanaście relikwii świętych i błogosławionych polskich, w tym także wyniesionych na ołtarze przez Jana Pawła II. Część przekazał sekretarz osobisty Ojca Świętego, ks. prał. Dziwisz: relikwiarz św. Jacka, bł. Czesława i bł. Bronisławy, ofiarowany Ojcu Świętemu na Górze św. Anny, piękny XVII wieczny relikwiarz bł. Bronisławy podarowany Papieżowi przez ss. Norbertanki z Krakowa, relikwie św. Stanisława Kostki, św. Andrzeja Boboli, relikwiarze bł. Honorata Koźmińskiego, bł. Rafała Chylińskiego, bł. Karoliny Kózkówny i bł. Anieli Salawy. Część relikwii przekazały do Domu Polskiego różne zgromadzenia zakonne: Szare Urszulanki - relikwie bł. Urszuli Julii Ledóchowskiej, Siostry Klawerianki – relikwiarzyk swej założycielki bł. Marii Teresy Ledóchowskiej, Siostry Misjonarki Świętej Rodziny - relikwie bł. Bolesławy Lament, Matka Generalna ss. Nazaretanek – relikwiarz bł. Franciszki Siedliskiej, generał księży Marianów- relikwie bł. Jerzego Matulewicz, ks. prałat Zimowski - kapsułkę z relikwią bł. Karoliny Kózkówny z autentycznym bp. Piotra Bednarczyka. Utrwalił się również zwyczaj wystawiania w kaplicy obrazów czy relikwii świętych lub błogosławionych, których Kościół polski wspomina w danym dniu w formularzu Mszy św.⁵⁹⁵.

Na ścianach przed wejściem do kaplicy Domu Polskiego umieszczono tablice pamiątkowe ofiarodawców Fundacji i płaskorzeźbę przedstawiającą papieża w blasze miedziano-ołowianej z poezją J. Słowackiego, wykonaną przez artystę Józefa Słowińskiego; jest to dar Polonii amerykańskiej z Buffalo.

Przedstawiciele Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata 7 XI 1981 r. ofiarowali dla kaplicy Domu Polskiemu wotum w formie złotego krzyża z płaskorzeźbą orła na środku, herbu Jana Pawła II na górze oraz wygrawerowanym tekstem na dole: „W podzięce Bogu za zachowanie Ojca Świętego Jana Pawła II – Polonia Świata”.

⁵⁹⁵ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1992 r.*, KR, 11(1993), nr 94, s. 18-21.

Zawieszony w 1982 r. w kaplicy Domu Polskiego gobelin „Ojciec Kolbe” jest darem Archidiecezji krakowskiej ofiarowanym swojemu Pasterzowi z racji kanonizacji świętego Franciszkanina (10 X 1982 r. na placu św. Piotra w Rzymie)⁵⁹⁶.

W kaplicy po prawej stronie ołtarza, obok tabernakulum⁵⁹⁷, wisi relikwiarz – drewniany herb papieski Jana Pawła II z podpisem zawołania „Totus Tuus”. W środku herbu tkwi fiołka z przechowywaną ze czcią krwią świętego Jana Pawła II. Herb jest darem dla kaplicy Domu Fundacji Jana Pawła II od kard. Stanisława Dziwisza po beatyfikacji Jana Pawła II z dnia 1 V 2011 r.⁵⁹⁸.

Nad głównym wejściem do Domu Polskiego umieszczono w 1992 r. herb papieża przekazany przez ks. prał. S. Dziwisza. Wykonany na Watykanie, miał być pierwotnie umieszczony na cokole z popiersiem Papieża znajdującym się w holu Domu. Styl, materiał (brąz) i rozmiary herbu zdecydowały o tym, że umieszczono go nad wejściem do Domu, równocześnie przenosząc znajdującą się tam dotąd owalną płytę marmurową z głową Matki Bożej Królowej Polski nad wejście od wewnątrz⁵⁹⁹.

Na dziedzińcu Domu Polskiego w Rzymie stoi okazały posąg w brązie 3-metrowej wysokości przedstawiający postać Jana Pawła II, wykonany ze spiżu, stojący na sferycznym postumencie, utworzonym z ciemnoczerwonej granitowej kotwicy, wypełnionej kostką. Na cokole umieszczona jest inskrypcja: „Umiłowanemu Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II Wielkiemu Synowi Narodu Polskiego wdzięczni Rodacy 18 V 2004”⁶⁰⁰. To pierwszy pomnik Jana Pawła II w Rzymie. Papież został przedstawiony jakby w ruchu z pastorałem, w geście udzielania błogosławieństwa. Sama postać poza realistycznym oddaniem twarzy i rąk, zamknięta jest w symbolu: wędrowiec i głosiciel Dobrej Nowiny w akcie pielgrzymowania przez Trzecie Tysiąclecie. Sylwetka papieża jest zamknięta w bryłę o zarysie przypominającym literę V, której znaczenie można odczytać jako Veritas (prawda), Via (droga) i Vita (życie). Proste szaty, o ekspresyjnej powierzchni,

⁵⁹⁶ H. Kupiszewska, R. Sawicka, *Miłość jest darem. Św. Maksymilian w zbiorach Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II*, Rzym 2012.

⁵⁹⁷ W 2003 roku tabernakulum do kaplicy Domu Polskiego ofiarowała Janina Karr, a w 2004 roku biblioteczkę na potrzeby Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej. Janina Karr związana była z Fundacją Jana Pawła II od 1995 roku. Mieszkając w Los Angeles włączyła się w działalność tamtejszego Koła Przyjaciół Fundacji. Trzykrotnie nazwisko jej i męża Tadeusza zostało umieszczone na Tablicach Ofiarodawców Fundacji w Domu Polskim Jana Pawła II w Rzymie. Oba te dary znajdują się w Domu Polskim, a ich ofiarodawczynie zapisała się na stałe w historii Fundacji Jana Pawła II. S. Wylęzek, *Hojny zapis testamentowy*, BFJP2, 5(2007), nr 19, s. 7-8.

⁵⁹⁸ Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie, <https://fjp2.com/pl/dom-polski-jana-pawla-ii-w-rzymie/> [dostęp: 27.04.2022].

⁵⁹⁹ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1992 r.*, s. 19-20.

⁶⁰⁰ *Pierwszy pomnik Ojca Świętego Jana Pawła II w Rzymie*, BFJP2, 2(2004), nr 7, s. 1-2.

tworzą za nim niewielkie tło. Jego głowę nakrywa infuła. Niesiony przez niego w lewej ręce krzyż jest symbolem apostołskiej misji Kościoła. Forma podstawy, będąca z jednej strony nawiązaniem do nieformalnej nazwy Domu Polskiego jako „polskiej wyspy” na terenie Wiecznego Miasta, jest poprzez wkomponowany motyw kotwicy symbolem Nadziei. Wraz ze znalezieniem fundatorów, którymi, obok Bractwa Kurkowego, byli Rozalia i Andrzej Dudowie, właściciele firmy „Polbau”, przystąpiono do realizacji pomysłu. Projekt i wykonanie powierzono Czesławowi Dźwigajowi⁶⁰¹, rzeźbiarzowi, profesorowi Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Po wspólnych rozmowach i konsultacjach w marcu 2004 roku model pomnika w skali 1:10 oraz jego ogólna koncepcja i symboliczna wymowa zostały zaakceptowane przez abpa Stanisława Dziwisza. Odświeżenie pomnika zaplanowano na czas obchodów 84. urodzin Jana Pawła II. Pomnik został wykonany w krakowskiej pracowni rzeźbiarza i w maju przewieziony do Rzymu. Osiemdziesiąte czwarte urodziny Ojca Świętego uczczono uroczystym odsłonięciem pomnika, które odbyło się dnia 19 V 2004 r. o godz. 18.00 w Domu Polskim. Uroczystość ta zbiegła się z 60. rocznicą bitwy o Monte Cassino, stąd licznie przybyli kombatanci, rodziny poległych i przedstawiciele rządu i Wojska Polskiego. Spotkanie uświetnił swoją obecnością prezydent Ryszard Kaczorowski na uchodźstwie oraz Irena Anders, wdowa po generale Władysławie Andersie. Władze polskie reprezentowali ambasadorowie Polski przy Stolicy Apostolskiej: Hanna Suchocka i przy włoskim rządzie w Rzymie: Michał Radlicki. Uroczystość uświetnił chór i orkiestra Wojska Polskiego. Przy dźwiękach fanfar i werbli, abp Szczepan Wesoły dokonał odsłonięcia pomnika, po czym nastąpiło uroczyste złożenie kwiatów. U stóp pomnika wartę honorową pełnili polscy żołnierze, a w tle łopotały trzy flagi: polska, włoska, papieska. Prezentacja i wmurowanie aktu erekcyjnego pomnika oraz przekazanie jego kopii Ośrodkowi Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II, na ręce dyrektora ks. prał. Jana Głowczyka, dopełniło ceremonii. Na zakończenie król Bractwa Kurkowego wręczył gościom honorowym pamiątkowe medale oraz miniatury pomnika⁶⁰².

⁶⁰¹ Czesław Dźwigaj (ur. 18 VI 1950 r. w Nowym Wiśniczu) jest autorem kilkudziesięciu pomników, w tym dwudziestu ośmiu Jana Pawła II w kraju i za granicą: Chicago, Cicero i Wyandotte w Stanach Zjednoczonych, Posadas w Argentynie oraz w Hanowerze w Niemczech). W jego dorobku artystycznym znajdują się projekty i realizacje wnętrz kościelnych łącznie z monumentalnymi drzwiami reliefowymi. Źródło: Czesław Dźwigaj, <https://czeslawdzwigaj.pl/#oartyscie>, [29.06.2022]; Prowadzący Pracownie Rzeźby w ceramice, <https://rzezba.asp.krakow.pl/wydzial/pedagogdy/kierunek-rzezba/prof-czeslaw-dzwigaj/> [30.06.2022].

⁶⁰² *Pierwszy pomnik Ojca Świętego Jana Pawła II w Rzymie*, s. 1-2.

W grudniu 1986 r. w związku ze zbliżającą się 10. rocznicą pontyfikatu Jana Pawła II w 1988 Rada Administracyjna Fundacji zwróciła się do Polonii świata z apelem o wzmocnienie materialnych podstaw Fundacji⁶⁰³.

8 XI 1987 r. przewodniczący Rady Fundacji papieskiej abp Sz. Wesoły na łamach „Kroniki Rzymskiej” zaapelował do Polonii na świecie o utworzenie Funduszu Wieczystego Fundacji Jana Pawła II, który miał być darem na X-lecie pontyfikatu papieża. Pisał wtedy: „Na spotkaniu z Polonią amerykańską w Detroit 19 września 1987 roku Ojciec Święty powiedział między innymi: <<Ostatnim wielkim dziełem Polonii światowej, przede wszystkim amerykańskiej i przyjaciół z Ameryki, jest Fundacja w Watykanie i związany z nią Dom Pielgrzyma, Ośrodek Polskiej Kultury Chrześcijańskiej i Ośrodek Dokumentacji w Rzymie. Wiem, że w dalszym ciągu są podejmowane wysiłki, na przykład powstają Towarzystwa Przyjaciół Fundacji, by instytucjom tym zapewnić możliwość działania i rozwoju. Bóg zapłać wszystkim>>. Powyższe słowa są wymownym znakiem, jak wielką wagę przywiązywał Ojciec Święty do powstałej u Jego boku Fundacji i jej wielostronnej działalności. Nie jest to pierwsza wypowiedź Ojca Świętego wyrażająca wdzięczność za popieranie dzieła tak bardzo bliskiego Jego Sercu”⁶⁰⁴. Arcybiskup chciał powiedzieć, że najbardziej godnym sposobem uczczenia 10. rocznicy pontyfikatu byłoby wręczenie Mu z tej okazji w sposób symboliczny Funduszu Wieczystego („Endowment Fund”), który zapewniłby temu jedynemu Żywemu Pomnikowi dla uczczenia Jego Pontyfikatu, trwałą podstawę materialną do dalszego ubogacenia i udostępniania całego dorobku pontyfikatu. Mówił jeszcze: „[...] Dzisiaj z kolei - my, Polacy na emigracji- jesteśmy proszeni o zdobycie się na jeszcze jeden wysiłek, by to wspaniałe dzieło dla uczczenia i upamiętnienia Pontyfikatu Papieża-Polaka o los swoich pielgrzymów, a także zachowanie i pomnażanie skarbów naszego dziedzictwa. [...] Większość poważnych instytucji religijnych, charytatywnych, czy kulturalnych różnych narodowości i wyznań, egzystuje dzięki oparciu o poważne fundusze wieczyste, pochodzące z szerokiej ofiarności, a także testamentowych zapisów, często bardzo hojnych. Ten ostatni, niezwykle cenny sposób ofiarności, nie zawsze znajduje pełne zrozumienie w naszej społeczności emigracyjnej. [...]. Niech zbliżająca się dziesiąta rocznica Pontyfikatu naszego Umiłowanego Papieża zjednoczy nas

⁶⁰³ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1987 r.*, KR, 6(1988), nr 69, s. 13-15.

⁶⁰⁴ Sz. Wesoły, *Fundusz Wieczysty Fundacji Jana Pawła II w Rzymie*, KR, 6(1988), nr 67-68, s. 10.

wszystkich wokół dzieła, które On stworzył w służbie Kościoła i na chwałę naszego Narodu!”⁶⁰⁵.

21 I 1988 roku Rada Fundacji w jednym z punktów obrad pierwszego zebrania w jej nowym składzie w prywatnej bibliotece Ojca Świętego, z myślą o przyszłości zwróciła się do Polonii na całym świecie o pomoc w ustanowieniu tzw. Funduszu Wieczystego (ang. „Endowment Fund”). Miał on zagwarantować płynną stabilność finansową Fundacji. Pierwsze wyniki tej akcji napawały optymizmem, ale droga do osiągnięcia nakreślonego celu była jeszcze daleka. Dotychczasowe pozytywne rezultaty wielostronnej działalności Fundacji miały być dostatecznie przekonywającym argumentem za koniecznością stworzenia poważnej i trwałej bazy finansowej. Mianowanie kilka miesięcy wcześniej bp. Adama Maidy⁶⁰⁶ z Green Bay moderatorem („Episcopal Moderator”) działalności Fundacji na terenie Stanów Zjednoczonych miało otworzyć nowe możliwości. Odślonięcie II Tablicy Dobroczyńców Fundacji Jana Pawła II w Domu Polskim w 1988 r. miało być kolejnym wyrazem wdzięczności nowym fundatorom, którzy tak jak ich poprzednicy, przybyli na to święto rodzinne Fundacji z różnych zakątków świata. Ich hojne dary zasiliły Fundusz Wieczysty. Należy podkreślić, że na tablicy po raz pierwszy znalazły się nazwiska osób, które w swych zapisach testamentowych pamiętały o Fundacji Papieża⁶⁰⁷.

Przed 10. rocznicą pontyfikatu Jana Pawła II, bp Adam Maida w 1988 r. zwrócił się z apelem do Polonii amerykańskiej, zbieżnym co do treści z tym, który zamieścił w listopadzie 1987 r. na łamach „Kroniki” bp Szczepan Wesoły: „[...] Kierując się tą myślą zwracam się z gorącym apelem do naszych polskich wspólnot parafialnych, naszych

⁶⁰⁵ Tamże.

⁶⁰⁶ Kard. Adam Joseph Maida (ur. 18 III 1930 w East Vandergriff, Pensylwania) – syn polskich emigrantów, amerykański duchowny katolicki, emerytowany arcybiskup Detroit, kardynał. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1956 r., 7 XI 1983 r. został mianowany biskupem Green Bay i przyjął sakrę biskupią 25 I 1984 r. z rąk abp. Pio Laghiego, delegata apostolskiego w USA. Był ordynariuszem diecezji Green Bay, Wisconsin. Nominacja ta przyczyniła się do ożywienia działalności Kół Przyjaciół Fundacji w Stanach Zjednoczonych. W IV 1990 r. przeszedł do arcybiskupstwa Detroit. 26 XI 1994 r. Jan Paweł II wyniósł go do godności kardynalskiej, nadając tytuł prezbitera Ss. Vitale, Valeria, Gervasio e Protasio. Reprezentował Jana Pawła II jako legat na XIX Międzynarodowym Kongresie Maryjnym w Częstochowie w VIII 1996 r.. Brał udział w sesjach Światowego Synodu Biskupów w Watykanie, m.in. sesji specjalnej poświęconej Kościołowi w Ameryce (XI-XII 1997). Od VII 2000 r. kard. Maida był jednocześnie superiorem (przełożonym) misji sui iuris na Kajmanach. Inicjator: Fundacji Cornerstone Schools, Forum Liderów Religijnych, Centrum Młodzieży i Rodziny, Projektu „Życie”. Odpowiedzialny w diecezji za przygotowania do Roku Jubileuszowego 2000. Członek: Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II w Rzymie, Centrum Kultury Jana Pawła II w Waszyngtonie, Komitetu Pro-Life, Centrum Papieża Jana XXIII. Brał udział w konklawe 2005, które wybrało papieża Benedykta XVI. 5 I 2009 r. przeszedł na emeryturę ustępując z kierowania archidiecezją Detroit. W 1994 odznaczony Wielkim Orderem Świętego Zygmunta. Źródło: W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 471-472.

⁶⁰⁷ Sz. Wesoły, *Fundusz Wieczysty Fundacji Jana Pawła II w Rzymie. Dar emigracji na dziesięciolecie pontyfikatu Papieża-Polaka*, KR, 6(1988), nr 67-68, s. 10.

polonijnych organizacji, do wszystkich, którzy są świadomi swego polskiego pochodzenia i w pełni rozumieją nieprzemijające znaczenie pontyfikatu Papieża-Polaka, by stali się współtwórcami Funduszu Wieczystego Fundacji naszego Papieża. [...] Ojciec Święty liczy na naszą pomoc!”⁶⁰⁸.

Papież w 1988 r. z radością i wdzięcznością przyjął i podziękował za otrzymany Fundusz Wieczysty, który był darem emigracji na 10-lecie pontyfikatu: „I jako przyjaciele, zatroskani o przyszłość dzieła, przynosicie mi z okazji dziesięciolecia pontyfikatu nowy dar, a mianowicie Fundusz Wieczysty, który ma zapewnić Fundacji dalszy rozwój. Dar ten jest tym cenniejszy, że stanowi owoc pracy, wyrzeczeń, ofiarności i solidarnej troski poszczególnych osób, rodzin, wspólnot kościelnych, zasłużonych związków i organizacji patriotycznych, charytatywnych i społecznych, różnych kół, klubów, komitetów, stowarzyszeń, bractw, ośrodków i instytucji kulturalnych, naukowych i religijnych, a także niekiedy anonimowych dobroczyńców. Na dar ten złożyły się również zapisy testamentowe tych, którzy już odeszli po wieczną nagrodę do Pana. Wiem, że ważną rolę w powstaniu Funduszu Wieczystego odgrywają dość liczne Koła Przyjaciół Fundacji w różnych krajach i ich animatorzy, za co składam im szczególne wyrazy uznania”⁶⁰⁹.

Papież polecił modlitwie zmarłych dobroczyńców Fundacji, a szczególnie śp. Klemensa Zabłockiego, członka Kongresu Stanów Zjednoczonych, współpracownika Rady Administracyjnej Fundacji, śp. Alojzego Mazewskiego, prezesa Kongresu Polonii Amerykańskiej, a wśród duchownych śp. ks. prał. Artura Wojciecha Rojka. Przy okazji spotkania papież dokonał pewnej analizy funkcjonowania Fundacji, w tym także patrząc w jej przyszłość, powiedział: „Działalność Fundacji jest z jednej strony adresowana do Polski w znaczeniu geograficznym i etnicznym, z drugiej zaś strony - w duchu uniwersalizmu chrześcijańskiego - do każdego człowieka, któremu bliskie są wartości humanistyczne i religijne”⁶¹⁰.

Obliczono, że na liście fundatorów daru - Funduszu Wieczystego, znalazło się 354 osoby indywidualne i 97 instytucji polonijnych z 16 krajów, którymi były Argentyna, Australia, Belgia, Dania, Francja, Hiszpania, Holandia, Kanada, Nowa Zelandia, Polska, Republika Federalna Niemiec, Stany Zjednoczone, Szwajcaria, Wenezuela, Wielka Brytania, Włochy⁶¹¹.

⁶⁰⁸ A. Maida, *Apel Bpa Adama Maida do Polonii*, KR, 6(1988), nr 70, s. 20.

⁶⁰⁹ Jan Paweł II, *Czemu służy Fundacja*, s. 32.

⁶¹⁰ Tamże.

⁶¹¹ Sz. Wesoly, *Fundusz Wieczysty Fundacji Jana Pawła II w Rzymie*, KR, 6(1988), nr 67-68, s. 10.

W 1987 r. kapitał Fundacji powiększył się o notowane na łamach „Kroniki Rzymskiej” ofiary, w szczególności o dwa spadki: śp. Henryka i Stanisławy Lepuckich ze Stanów Zjednoczonych oraz śp. prof. Antoniego Przybyszewskiego z Australii⁶¹².

W roku 1989 dzięki ofiarności Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji oraz indywidualnych dobroczyńców fundusz wieczysty Fundacji powiększył się. Wzrósł on też znacznie dzięki trzem otrzymanym spadkom: z USA po śp. Marii Halstead i z Anglii po śp. Irenie i Tadeuszu Ciećkiewiczach oraz śp. Maksymilianie Lorenzu⁶¹³.

Na łamach „Kroniki Rzymskiej” z 1997 r. abp Szczepan Wesoły, jako Przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II, pisał życzenia na Boże Narodzenie 1997⁶¹⁴: „[...] Bez pomocy Przyjaciół z całego świata, a szczególnie Polonii i Emigracji, Fundacja powołana do życia przez Ojca Świętego Jana Pawła II i nosząca jego imię nie mogłaby prowadzić swojej działalności dla dobra Kościoła i kultury chrześcijańskiej. [...] Dla zbudowania trwałego materialnego fundamentu umożliwiającego Fundacji aktualną i przyszłą działalność został utworzony Fundusz Wieczysty, na który składają się indywidualne donacje, wpływy z Kół Przyjaciół oraz zapisy spadkowe. Każda pomoc i każdy, choćby najmniejszy zapis spadkowy, stanowi cenny przyczynek do dzieła Fundacji. W przyszłym roku obchodzić będziemy XX rocznicę pontyfikatu Jana Pawła II. Fundacja nosząca jego imię przygotowuje się do tej rocznicy przedstawiając osiągnięte już cele i patrząc w przyszłość z troską o zabezpieczenie materialnej możliwości prowadzenia tego dzieła. W 1998 roku, w październiku zostanie odsłonięta w Domu Polskim w Rzymie kolejna, piąta Tablica Dobroczyńców Fundacji. Nazwiska osób, nazwy organizacji, instytucji, parafii, które składają ofiarę w wysokości 2 000 US \$ (i więcej) lub równowartość tej sumy w innej walucie, zostaną uwiecznione na tej tablicy. [...] Wspierając Fundację Jana Pawła II w sposób najbardziej konkretny przyczyniamy się do uczczenia historycznego pontyfikatu Jana Pawła II. Wyrazamy również w ten sposób naszą troskę o polskie dziedzictwo narodowe i chrześcijańskie”⁶¹⁵. W Stanach Zjednoczonych czeka należało wystawiać na jedno z Kół Przyjaciół Fundacji (Kola były zwolnione od podatku), albo wprost do Rzymu na adres Fundacji.

Dziesięć lat później, podczas jednego z przemówień w 1998 r. papież podziękował biskupom za duchową bliskość w tych latach po obchodach 20. rocznicy wyboru na

⁶¹² M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1987 r.*, KR, 6(1988), nr 69, s. 13-15.

⁶¹³ Tenże, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1989 roku*, KR, 8(1990), nr 81, s. 23-25.

⁶¹⁴ Sz. Wesoły, *Życzenia na Boże Narodzenie 1997*, KR, 16(1997), nr 113, s. 14.

⁶¹⁵ Tamże.

papieża: „Jestem bardzo wdzięczny za wasze wsparcie ważnych przedsięwzięć Fundacji, a także za wysiłek zapewnienia jej przyszłości przez stworzenie Funduszu Wieczystego”⁶¹⁶.

Fundusz Wieczysty Fundacji Jana Pawła II do dziś zapewnia jej działalność i realizację inicjatyw oraz celów zawartych w statucie Fundacji, a także traktuje o jej istnieniu w przyszłości jako jej rękojmia.

3. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie

O Kościele papież mówił, że ma dwa „płuca”: wschodnie i zachodnie⁶¹⁷. Wskazał, że ważne jest prześledzenie tych dwóch szlaków „pielgrzymstwa polskiego”. Zwrócił uwagę, że do tej pory zdecydowanie zbyt mało uwagi poświęciło się jego rozdziałowi wschodniemu. Przyznał, że warto i trzeba badać i dokumentować ślady obecności Polaków na przykład w azjatyckiej i zakaukaskiej części Rosji. Mówił, że żywa jest tam jeszcze tradycja katolicka przyniesiona przez polskich zesłańców XIX stulecia. Jednocześnie wspominał, że na uwagę zasługuje dziedzictwo religijne i kulturowe zostawione na wschodnich rubieżach przez I Rzeczpospolitą. Zachęcał do kontaktu, studiów i badań tych obszarów, tym bardziej, że zmiany po 1989 r. w Europie umożliwiały takie możliwości, bo potrzeby są ogromne, gdyż totalitarny system komunistyczny pozostawił po sobie zniszczenia w dziedzinie materialnej i duchowej. Jan Paweł II dodał, że Fundacja ma znaczne osiągnięcia i zasługi w zakresie pomocy dla Kościoła w Europie Środkowej i Wschodniej⁶¹⁸.

Od wielu stuleci lubelski *genius loci* odczuwa szczególną predylekcję do problematyki pogranicza kultury łacińskiej i słowiańskiej. Do tej tradycji wpisuje się od

⁶¹⁶ Jan Paweł II, *Dzielo wielu serc*, OR, 20(1999), nr 1, s. 56-57.

⁶¹⁷ Jan Paweł II występując w 1988 roku w Parlamencie Europejskim ukazywał perspektywę rozszerzenia Wspólnoty Europejskiej na Wschód: „Do reprezentowanych tu dziś narodów w przyszłości – mówił – będą mogły z pewnością przyłączyć się także inne. Pragnieniem moim jako najwyższego pasterza Kościoła powszechnego, który pochodzi ze wschodniej Europy i zna aspiracje ludów słowiańskich, tego drugiego „płuca” naszej wspólnej europejskiej ojczyzny – jest to, by Europa suwerenna i wyposażona w wolne instytucje rozszerzyła się kiedyś aż do granic, jakie wyznacza jej geografia, a bardziej jeszcze historia”. Z kolei Podczas VI Światowego Dnia Młodzieży w Częstochowie w sierpniu 1991 r. wśród miliona uczestników było 100 tysięcy chłopców i dziewcząt z krajów ZSRR, który za cztery miesiące przeszedł do historii. Patrząc na nich papież mówił: „Kościół w Europie może w końcu swobodnie oddychać obydwoma płucami”. Źródło: M. Przeciszewski, Jana Pawła II Europa dwóch płuc, <https://www.ekai.pl/jana-pawla-ii-europa-dwoch-pluc/> [9.11.2019].

⁶¹⁸ Jan Paweł II, *Z miłości Kościoła i Ojczyzny*, przemówienie w Watykanie, 26 X 1995 r., OR, 17(1996), nr 1, s. 56-57.

roku 1993 Dom Jana Pawła II w Lublinie przy ul. Boczna Lubomelskiej 2⁶¹⁹. Drugi Dom Fundacji Jana Pawła II jest zapleczem dla studentów, którzy – dzięki pomocy fundacji – mogą się kształcić na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Stanowi on miejsce zamieszkania i pełni rolę placówki duszpastersko-formacyjnej przeznaczonej dla stypendystów pochodzących z krajów dawnego bloku sowieckiego studiujących na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, a także Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie⁶²⁰.

W dobie rozpadu bloku komunistycznego w ogóle, a w szczególności upadku dyktatury w Polsce, zaczynały doń napływać: Białorusi, Ukrainy, Rosji, Litwy, a także ze Słowacji i Czech, prośby o przyjęcie na studia, zarówno na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, jak na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Większość z kandydatów pragnęła studiować teologię. Z reguły byli oni katolikami, rzadko prawosławnymi, w zdecydowanej większości polskiego pochodzenia⁶²¹.

Przyjęcie na studia w Lublinie dużej grupy młodzieży zagranicznej z Europy Wschodniej było możliwe dzięki bardzo życzliwej postawie władz Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, które młodzieży tej zagwarantowały mieszkania, mimo że nigdy nie wystarczało ich dla polskich studentów. Równocześnie władze KUL, przyjmując studentów ze Wschodu mogły w pewnej mierze, stopniowo wcielać w życie ideę założyciela uczelni, ks. rektora Idziego Radziszewskiego, by stała się ona ośrodkiem promieniowania myśli chrześcijańskiej dla Europy Wschodniej i narodów ościennych. Z uwagi na przepełnienie domów akademickich KUL, zwłaszcza akademika przy ul. Niecałej, w Fundacji Jana Pawła II w 1990 r. zrodziła się myśl budowy własnego domu przeznaczonego dla młodzieży męskiej⁶²².

Rada Administracyjna Fundacji dnia 15 I 1991 r. podjęła decyzję o budowie takiego obiektu pod nazwą Dom Jana Pawła II w Lublinie przy ul. Boczna Lubomelskiej 2, gdzie w 1991 r. zakupiła działkę budowlaną o powierzchni 1612 m², powiększonej później o 844 m² arealu⁶²³. Wiosną 1992 r. ruszyła w budowa Domu Fundacji Jana Pawła II, którą

⁶¹⁹ <https://dfjp2.pl/>, ul. Boczna Lubomelskiej 2, 20-070 Lublin, tel. (81) 532 20 59; (81) 532 15 10; e-mail: dom.fundacji.jp2@gmail.com.

⁶²⁰ Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie powstała 8 XII 1981. Dekretem Kongregacji ds. Edukacji Katolickiej z 19 VI 2009 r. Papieska Akademia Teologiczna została przekształcona w Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie.

⁶²¹ M. Radwan, *Dom Jana Pawła II w Lublinie*, KR, 12(1993), nr 97, s. 8.

⁶²² Tamże, s. 8-9.

⁶²³ Tamże, s. 9.

ukończono dzięki wsparciu finansowemu Fundacji Connelly z Filadelfii i zaangażowaniu Polonii amerykańskiej. Fundacja Johna Connelly'ego, którą założył o. Josephine Maddeville, przekazała kiedyś Fundacji Jana Pawła II w Rzymie 2 miliony dolarów⁶²⁴.

Do budowy przystąpiono 18 V 1992 r., w rocznicę urodzin Jana Pawła II. Do 30 IX 1993 r. wykonano 70% prac budowlanych. Dom został na tyle przygotowany, że od 1 X 1993 r. zamieszkało w nim 45 stypendystów, mimo, że jeszcze trwały dalsze prace wykończeniowe. 13 X 1994 r. miało miejsce uroczyste poświęcenie obiektu. Po otwarciu tej placówki liczba stypendystów znacznie wzrosła. Administratorem Domu Jana Pawła II w Lublinie został ks. Ryszard Krupa SCJ, który poza kierowaniem budową opiekował się także stypendystami, zastępując dyrektora, borykającego się z problemami zdrowotnymi. Żywiono wówczas nadzieję, że Dom ten, noszący imię papieża Słowianina, stanie się wspólnym domem słowiańskiej i sąsiedzkiej braci studenckiej, zmierzającej do lubelskiej *Almae Matris*⁶²⁵.

Akademik, nazwany Domem Fundacji Jana Pawła II jest również miejscem spotkań i sprzyja integracji młodych ludzi, którzy studiują z dala od rodzinnego domu i kraju. Za jego pośrednictwem Domu w Lublinie Fundacja podejmuje dzieło propagowania kultury chrześcijańskiej i wiary katolickiej wśród osób pochodzących z krajów, gdzie przez lata Kościół był prześladowany i programowo niszczone. Jan Paweł II wielką troską obejmował odradzający się Kościół na Wschodzie, w tym także młodzież, jako jego „przyszłość”. Fundacja, za przyczyną orędownika tej sprawy ks. prof. Mariana Radwana SCJ, stała się wyrazicielem pragnienia papieża, by Kościołowi na Wschodzie przyjść z pomocą duchowo-wychowawczą, intelektualną i materialną.

Ks. Radwan dobrze znał religijną sytuację w krajach Związku Radzieckiego, bo wyjeżdżał tam bowiem wielokrotnie w latach 70. i 80. i zdawał sobie sprawę, że sytuacja polityczna panująca wówczas w krajach Europy Środkowo-Wschodniej nie ulegnie szybko zmianie. Dotarł do Kazachstanu i do Rosji. Był także na Ukrainie, Litwie i Białorusi. Chciał poznać tamtejszy Kościół, zobaczyć, w jakich warunkach żyją tam ludzie. Odwiedzając tamtejsze środowiska, coraz bardziej się przekonywał, że jego wyjazdy nie są czystym przypadkiem, ale traktował je jako określoną misję, powierzoną mu przez Boga. Wiedział, że trzeba coś robić oddolnie, tzn. pomagać młodym chrześcijanom żyjącym na Wschodzie w zdobyciu wykształcenia w Polsce, a szczególnie na KUL, gdzie pracował. Miał

⁶²⁴ K. Kloc, *Koła Fundacji w Ameryce*, BFJP2, 8(2010), nr 32, s. 2-3.

⁶²⁵ M. Radwan, *Dom Jana Pawła II w Lublinie*, s. 9-10.

przekonanie, że w ten sposób staną się oni w swych krajach zaczynem pokolenia nowej społeczności, angażując się w życie religijne, społeczne i polityczne. Istotnym impulsem realizacji tego przedsięwzięcia była jego podróż w 1990 r. do Nowosybirsk i spotkanie z pracującym tam litewskim franciszkaninem o. Pawłem Witautasem. Ów zakonnik zapytał o możliwość zdobycia stypendiów dla miejscowej młodzieży, która mogłaby studiować w Polsce⁶²⁶.

Ks. M. Radwan w wielu wywiadach, jak też w filmie o Fundacji Jana Pawła II⁶²⁷ opisał okoliczności otrzymania stypendiów od Jana Pawła II dla studentów ze Wschodu. Podczas kolacji u papieża, na którą został zaproszony przez księdza ks. prał. S. Dziwisza, podjął temat zorganizowania programu stypendialnego dla studentów ze Wschodu. W pewnym momencie oznajmił, że przyjechał z nieśmiałą prośbą, aby studenci z byłego ZSRR mogli przyjeżdżać na stypendium do Lublina na studia na KUL. Papież nie odezwał się, ale spojrzał na ks. Dziwisza, który za chwilę zapytał, ile chciałby tych stypendiów? Ks. Radwan odpowiedział, że chciał dziesięć. Uzyskał odpowiedź: „No to masz pięćdziesiąt, zaczynaj robotę”. Po kilku latach w pracy w Instytucie Kultury Polskiej przy Porta Angelica w Rzymie, ks. Radwan wrócił do Lublina i zaprosił pierwszych stypendystów. O potrzebie poznania sytuacji i problemów Kościoła na Wschodzie rozmawiał z nim jeszcze jako metropolita krakowski kard. Karol Wojtyła. Kiedy został papieżem, miał w ks. Radwanie zaufaną osobę, która przemierzyła Związek Sowiecki wszerz i wzdłuż oraz inne kraje, a potem w Watykanie dzielił się z Janem Pawłem II swymi spostrzeżeniami. Zdobywał je m.in. dzięki kontaktom z ludźmi różnych wyznań, także z prawosławnymi i grekokatolikami⁶²⁸.

Wraz z intensywnym rozwojem tego programu, pojawiła się pilna potrzeba zbudowania Domu, w którym mogliby mieszkać stypendyści. Pozwolenie na budowę Domu w Lublinie otrzymano w 1992 roku. W maju tego samego roku rozpoczęto prace budowlane, które w podstawowym zakresie ukończono we wrześniu roku 1993. Przez kolejny rok trwały prace wykończeniowe i adaptacyjne⁶²⁹.

Projekt pomocy stypendialnej w ramach edukacyjnej i kulturowej działalności Fundacji zmierzał do przygotowania kadr inteligencji z krajów Europy Środkowej i

⁶²⁶ Ks. dr hab. Marian Radwan SCJ kończy 85 lat, <https://sercanie.pl/strony/ks--dr-hab--marian-radwan-scj-konczy-85-lat>, [dostęp: 13.02.2022].

⁶²⁷ Film w formacie DVD „Fundacja Jana Pawła II” z 2012 r., produkcja: Polvision TV Chicago.

⁶²⁸ Ks. dr hab. Marian Radwan SCJ kończy 85 lat, [dostęp: 13.02.2022].

⁶²⁹ Budowa i otwarcie domu, <https://dfjp2.pl/dom-fundacji-w-lublinie/budowa-i-otwarcie-domu/>, [dostęp: 22.02.2021].

Wschodniej, która wszechstronnie wykształcona i dojrzała religijnie miała się włączyć w przyszłości w życie Kościoła i odbudowę zniszczonych przez system komunistyczny społeczeństw. Fundacja Jana Pawła II pokrywała w całości koszt pobytu stypendystów na studiach w Polsce oraz otaczała ich opieką duszpasterską, by wraz z rozwojem intelektualnym dojrzewała ich wiara i umacniała się chrześcijańska postawa życiowa⁶³⁰.

Działalność placówki Fundacji w Lublinie była głównym tematem obrad półrocznej sesji Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II 23 IX 1993 r. w Castel Gandolfo. W zebraniu, któremu przewodniczył bp Szczepan Wesoły, wzięli udział następujący członkowie: abp Józef Kowalczyk (nuncjusz apostolski w Warszawie) oraz abp Adam J. Maida (metropolita z Detroit), ks. prał. Stanisław Dziwisz (wiceprzewodniczący Rady i sekretarz Ojca Świętego), ks. prof. Walter Ziemia (Detroit), prof. Alicja Grześkowiak⁶³¹ (Warszawa), mec. Walter Zachariasiewicz (Waszyngton) i inż. Olgierd Stepan (Londyn). Obecny był również przedstawiciel Fundacji w Polsce mec. Maciej Bednarkiewicz. Odpowiedzialny za lubelską placówkę ks. dr Marian Radwan, dyrektor Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej Fundacji, poinformował Radę, że jedno skrzydło budynku w Lublinie zostało już wykończone i od 1 X 1993 r. 48. stypendystów Fundacji miało znaleźć tam kwaterunek. Dom był już częściowo zamieszkały, ale do jego pełnego wykończenia i wyposażenia niezbędne były jeszcze dodatkowe fundusze. Mec. Bednarkiewicz zawiadomił Radę, że sprawa tytułu własności placówki została pozytywnie załatwiona przez polskie władze. Tym samym Dom w Lublinie, obok istniejącego Domu Polskiego na via Cassia w Rzymie, Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej i Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II, stanowił wówczas czwartą z rzędu instytucję podlegającą Fundacji w Rzymie⁶³².

Na uroczystość otwarcia i poświęcenie obiektu w czwartek 13 X 1994 r., którego dokonał przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II abp Szczepan Wesoły przybyli specjalnie ze Stanów Zjednoczonych Emily Riley – wiceprezes Connelly Foundation, Christopher Riley – dyrektor Fundacji oraz mecenas Ryszard Krzyżanowski – prezes Krzyżanowski Foundation, która jest ściśle związana z Fundacją Connelly. Z

⁶³⁰ R. Krupa, *O działalności stypendialnej Fundacji Jana Pawła II*, BFJP2, 2(2004), nr 6, s. 2-4.

⁶³¹ Prof. Alicja Grześkowiak była członkiem Rady Fundacji Jana Pawła II w latach 1992-2003 r. W. M. Zarebczan, *Polacy w Watykanie*, s. 431.

⁶³² *Budowa Domu Jana Pawła II w Lublinie postępuje szybko naprzód*, KR, 12(1993), nr 97, s. 6-7.

Warszawy przybył mec. Maciej Bednarkiewicz – prezes Zarządu Przedstawicielstwa Fundacji Jana Pawła II w Polsce⁶³³.

Ceremonię poświęcenia Domu poprzedziło spotkanie gości ze stypendystami Fundacji Jana Pawła II w Lublinie. Przybyłych powitał dyrektor Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej i dyrektor domu ks. Marian Radwan, przedstawiając obecnych studentów oraz rację ich pobytu i studiów w Lublinie. Powiedział m.in.: „[...] Czekaliśmy długo na ten dzień. Było pragnieniem Ojca Świętego, by w Lublinie przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim powstał ośrodek studiów dla młodzieży z krajów postkomunistycznych; w Lublinie, bo miasto to leży na styku kultury łacińskiej i bizantyjskiej – tu bywali biskupi i studenci z Petersburgu, Władywostoku i Kijowa [...]. Tu powstał Dom Jana Pawła II, a Fundacja tego imienia ma tu 150. stypendystów z 13. krajów od Estonii i Łotwy hen po Rosję, Kazachstan i Słowację. Było to możliwe dlatego, że ideę Ojca Świętego wsparli ofiarnie zawsze wierni, zawsze hojni, zawsze rozumiejący Kościół i dzieło ewangelizacji kultury Dobroczyńcy i Przyjaciele – Państwo Riley i Fundacja Connelly. Irlandzka dobroć i poświęcenie się dla dobra innych sprawiły, że jesteśmy tu razem [...]”⁶³⁴. W imieniu stypendystów przemawiała młoda studentka teologii z Ukrainy, dając w sposób wzruszający wyraz uczuciom wdzięczności za dar przyjaciół amerykańskich i Fundacji Jana Pawła II, dzięki któremu po latach życia w zakłamaniu i terrorze wyrafinowanej ateistycznej propagandy mogli teraz odnaleźć inny, lepszy świat: „Z wielką radością staję dziś przed Państwem ze słowami powitania. Radość moją czerpię z wielu źródeł. Przede wszystkim z faktu tego niezwykłego spotkania. Bo przecież gromadzimy się tutaj, my – ludzie z różnych kultur i różnych narodów, którzy przez tyle lat byliśmy ustawieni po dwóch stronach muru i którym próbowano wmówić wzajemną wrogość; a dziś stajemy po jednej stronie, ręka w rękę, wspólnie poszukując elementów jednoczących. [...]”⁶³⁵. Za słowa powitania oraz wyrazy wdzięczności podziękowała Emily Riley: „Postanowiliśmy pomóc Wam w budowie tego Domu, kiedy ks. arcybiskup Wesoły przedstawił nam projekt obiektu. Ale również dlatego, że bardzo szanujemy Ojca Świętego Jana Pawła II, a to była również jego idea. Podobnie jak w Stanach Zjednoczonych, tak i w tej części Europy, zmiany następują poprzez młode pokolenia.

⁶³³ *Uroczyste otwarcie Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie*, KR, 13(1994), nr 101, s. 9-10.

⁶³⁴ Tamże, s. 10-11.

⁶³⁵ Tamże, s. 11.

Byliście i jesteście w naszych sercach i modlitwach, a teraz jesteśmy tutaj, radośni, że możemy się z wami wszystkimi spotkać i wzajemnie poznać”⁶³⁶.

Główna uroczystość otwarcia Domu Jana Pawła II miała miejsce następnego dnia, 14 X 1994 r. w kaplicy. Koncelebrowaną Mszę św. sprawował abp Szczepan Wesoły, a koncelebransami byli: abp Bolesław Pylak – metropolita lubelski, bp Ryszard Karpiński – biskup pomocniczy archidiecezji lubelskiej oraz kilku kapłanów, a wśród nich prorektorzy ATK i KUL. Obecni byli również członkowie Rady Wykonawczej Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej⁶³⁷ i stypendyści Fundacji Jana Pawła II. Na początku Mszy św. ks. Marian Radwan wygłosił przemówienie. Mówił w nim m.in. że młodzi ludzie przybyli z trzynastu narodów, najmłodszy z nich nie skończył jeszcze siedemnastu lat. Przyprowadziła ich tu ich wiara, głównie katolicka, ale także prawosławna – byli wśród nich prawosławni, są grekokatolicy i obrządku łacińskiego. „Dziś do tej uczelni, pod Waszą opiekę, Ekscelencje i Magnificencje, przysyłają synów swojej ziemi duchy, które odeszły już do wieczności, duchy męczeńskich biskupów, kapłanów. [...]. Ta młodzież przychodzi tu, bo mieli wiarę, bo ktoś tamtą ziemię od Tallina aż po Władywostok rzucił ziarno i to ziarno dojrzewa. [...]. Przy tym ołtarzu stoimy nie tylko my. Stoi ta młodzież, stoją biskupi, stoją kapłani i wierni mordowani tam w syberyjskich, kazachskich, bułgarskich, czy białoruskich łagrach. Wydaje mi się, że w tej kaplicy są ich duchy. Będziemy składać ofiarę krwi Jezusa Chrystusa i Jego Ciała, ale będziemy także przypominali Bogu ofiarę ich ciała i ich krwi. Módlmy się więc dziś razem by ziarno rzucone przez tamtych męczenników zaowocowało w ich duchowych dzieciach”⁶³⁸.

Homilię wygłosił abp Szczepan Wesoły. Mówił w niej, że ksiądz Dyrektor przed Mszą świętą dziękował różnym osobom. Stwierdził, że to ks. Radwanowi w imieniu Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II należy się szczególne podziękowanie, gdyż była to jego idea i myśl. „On, dzięki swojej energii, a może i dzięki swojemu uporowi, takiemu świętemu uporowi, sprawił, że można było w tak krótkim czasie zrealizować pomysł domu, czyli jego budowę. Wprawdzie przypłacił to dwoma zawałami, ale myślę, że teraz, gdy

⁶³⁶ Tamże, s. 11-12.

⁶³⁷ Członkowie Rady Wykonawczej Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w 1988 r.: prof. Jerzy Kłoczowski (Lublin), prof. Józef Łukaszewicz (Wrocław), dr Mieczysław Paszkiewicz (Londyn), dr Andrzej Rzepliński (Warszawa). J. Turowicz, *Fundacja Jana Pawła II. O Fundacji Jana Pawła II*, wywiad z bp. Szczepanem Wesołym, TP, 42(1988), nr 29, s. 1-2.

⁶³⁸ M. Radwan, *Plon, który wyrasta z ofiary męczenników*, KR, 13(1994), nr 101, s. 12-13. Przemówienie ks. Radwana na początku Mszy św. w kaplicy Domu Jana Pawła II w Lublinie podczas głównej uroczystości otwarcia Domu, 14 X 1994 r.

Dom jest już gotowy i gdy ma pomocnika w osobie księdza Ryszarda Krupy, trzeci zawał już chyba nie nastąpi. Dziękujemy mu za jego ideę, za pracę, za to, że głównie dzięki jego wysiłkowi ten Dom stoi”⁶³⁹. Arcybiskup mówił, że Fundacja pragnęła, aby ten Dom służył tym, którzy będą tu zdobywali wiedzę, ale równocześnie też doświadczenie w wierze. Wyraził pragnienie, aby stypendyści byli dla Lublina przypomnieniem wydarzeń z Wieczernika w dniu Pięćdziesiątnicy, że posłannictwo chrześcijańskie obejmuje zawsze wiele narodów, wiele kultur, wiele języków ale zawsze w jedności wiary: „W jednej wierze my pochodzący z różnych narodów, różnych kultur, mieszkający w różnych krajach wyznajemy jednego Chrystusa, żyjemy w jednym Chrystusie i o Nim chcemy świadczyć w dzisiejszym świecie”⁶⁴⁰.

Jako wyraz uznania dla Fundacji Connelly, w westybulu Domu została odsłonięta tablica pamiątkowa uwieczniająca ofiarność filadelfijskiej Fundacji. Otwierając lubelskie „drzwi” na Wschód, Fundacja Jana Pawła II wzięła na swe barki poważną odpowiedzialność. By jej sprostać Fundacja liczyła na poparcie swoich przyjaciół w świecie. W tej ofiarności nie można było pozostać w tyle za dobroczyńcami amerykańskimi, którzy uwierzyli w doniosłość akcji podjętej przez Fundację⁶⁴¹.

Wraz z powstaniem wspomnianej instytucji w Lublinie, Rada Administracyjna Fundacji ustaliła strukturę administracyjną placówki lubelskiej i wyłoniła jej dyrekcję. Od początku kierownictwo na zlecenie Fundacji przejęli księża sercanie. Inicjatorem i odpowiedzialnym za nadzór nad wybudowaniem ośrodka od początku był ks. dr Marian Radwan SCJ z KUL, pierwszy dyrektor Domu, który pełnił tę funkcję w latach 1994-1995. Pomagał mu ks. Ryszard Krupa SCJ⁶⁴², jego późniejszy następca i dyrektor przez 17 lat (1995-2012). Współpraca Fundacji Jana Pawła II i Prowincji Polskiej Zgromadzenia Księży Sercanów przybrała formalne kształty w 1995 r., kiedy podpisano odpowiednią

⁶³⁹ Sz. Wesoły, *Dom służący zdobywaniu wiedzy i pogłębieniu wiary*, KR, 13(1994), nr 101, s. 13. Homilia na Mszy św. w kaplicy Domu Fundacji JP II w Lublinie, podczas głównej uroczystości otwarcia Domu, 14 X 1994 r.

⁶⁴⁰ Tamże, s. 14.

⁶⁴¹ *Uroczyste otwarcie Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie*, KR, 13(1994), nr 101, s. 12.

⁶⁴² Ks. Ryszard Krupa SCJ (ur. 1962 w Dębicy) – sercanin; pierwsze śluby: 26 IX 1981, święcenia kapłańskie: 11 VI 1988 w Stadnikach; od 1992 r. przez ponad 20 lat pracował w Fundacji Jana Pawła II w Lublinie, zostając później zastępcą dyrektora ks. M. Radwana (1994-1995), a następnie dyrektorem (1995-2012) nowego Domu Fundacji dla studentów z Europy Środkowej i Wschodniej. W 2012 r. przyjechał do Berlina, aby wraz z innymi sercanami z różnych krajów rozpocząć projekt zaangażowania duszpasterskiego. Później został rektorem klasztoru sercanów w Maria Martental (Leienkaul, Nadrenia-Palatynat) w Niemczech. Źródło: W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 460; Ks. Ryszard Krupa SCJ rektorem sanktuarium w Martental, http://eccenewscor.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=518:ks-ryszard-krupa-rektorem-sanktuarium-w-martental&catid=54&Itemid=101, [dostęp: 19.05.2022].

umowę na prowadzenie Domu Fundacji w Lublinie i kierowanie programem stypendialnym. Wówczas nowym dyrektorem został ks. Ryszard Krupa SCJ, pełniący tę funkcję nieprzerwanie do roku 2012. Jego współpracownikami byli: ks. Marek Romańczyk SCJ (1999-2002), ks. Paweł Krok SCJ (2002-2004) i ks. Włodzimierz Płatek SCJ (2006-2012). Od 1 stycznia 2013 roku funkcję dyrektora Domu pełni ks. Jan Strzałka SCJ. Jego współpracownikiem w latach 2012-2016 był ks. Franciszek Wielgut SCJ, a obecnie funkcję zastępcy sprawuje ks. Robert Ptak SCJ⁶⁴³.

Tabela 12. Kierownictwo Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie w latach 1990-2014.

Lp.	Dyrektorzy	Lata	Wicedyrektorzy	Lata
1.	ks. dr Marian Radwan SCJ: - inicjator i odpowiedzialny za nadzór nad wybudowaniem ośrodka	1990-1994	ks. Ryszard Krupa SCJ: - pracownik Fundacji Jana Pawła II	od 1992 r.
	- pierwszy dyrektor Domu	1994-1995	- zastępca dyrektora Domu	1994-1995
2.	ks. Ryszard Krupa SCJ: - drugi dyrektor Domu; - w 2012 r. decyzją prowincjała księży sercanów w Polsce został przeniesiony do Berlina	1995-2012	ks. Marek Romańczyk SCJ	1999-2002
			ks. Paweł Krok SCJ	2002-2004
			ks. Włodzimierz Płatek SCJ; - w 2012 r. decyzją prowincjała księży sercanów w Polsce został przeniesiony do Krakowa	2006-2012
3.	ks. Jan Strzałka SCJ: - trzeci dyrektor Domu; w sekretariacie pracuje Renata Kołodziej.	Od 1 I 2013 – obecnie	ks. Franciszek Wielgut SCJ	2013-2016
			ks. Robert Ptak SCJ	2016 – obecnie

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych z Archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie oraz Archiwum Domu Fundacji w Lublinie; artykuły z „Kroniki Rzymskiej”;

⁶⁴³ Kwerenda w Domu Fundacji w Lublinie oraz rozmowa z dyrekcją Domu ks. J. Strzałką i ks. F. Wielgutem w 2015 r.; Dom Fundacji w Lublinie, <https://dfjp2.pl/dom-fundacji-w-lublinie/>, [dostęp: 13.04.2022].

rozmowa z dyrekcją Domu ks. J. Strzałką i ks. F. Wielgutem w 2015 r.; Dom Fundacji w Lublinie, <https://dfjp2.pl/dom-fundacji-w-lublinie/>, [dostęp: 13.04.2022]; *Zmiany w Domu Fundacji w Lublinie*, BFJP2, 3(2013), nr 42, s. 1-3.

Kolejnymi dyrektorami zostali także księża sercanie. Decyzją Prowincjała Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego w Polsce w 2012 roku, ks. Ryszard Krupa SCJ został przeniesiony do Berlina a jego aktualny wówczas zastępca ks. Włodzimierz Płatek SCJ do Krakowa. Na łamach „Biuletynu” Fundacji umieszczono świadectwa i podziękowania dla ks. Krupy od wychowanków Fundacji, studentów mieszkających w Lublinie. Od 1 I 2013 r. do dzisiaj funkcja ta została powierzona ks. Janowi Strzałce SCJ, który Domem Fundacji Jana Pawła II w Lublinie zarządza ze swoimi zastępcami, kolejno ks. Franciszkiem Wielgutem SCJ⁶⁴⁴ i obecnie ks. Robertem Ptakiem SCJ. W sekretariacie pracuje Renata Kołodziej⁶⁴⁵. Trzeba także dodać, że duże znaczenie dla realizacji programu stypendialnego ma pomoc materialna, jaką Fundacja otrzymuje od Konferencji Episkopatu Włoch.

Stroną formalną programu stypendialnego zajmuje się Przedstawicielstwo Prawne Fundacji w Polsce, powołane w roku 1993, które prowadzi mec. Maciej Bednarkiewicz. Stypendyści mogą liczyć również na pomoc członków Towarzystwa Przyjaciół Fundacji z Warszawy. Natomiast 6 IX 1999 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zarejestrował Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, którego celem ma być propagowanie nauczania Ojca Świętego, wspieranie finansowe stypendystów i promocja społecznego nauczania Kościoła⁶⁴⁶.

W Domu Fundacji znajduje się kaplica, biuro dyrektora i sekretariat, aula oraz pokoje, w których mieszkają stypendyści. Dom w Lublinie prowadził działalność dwutorowo się dwa typy działalności: w czasie roku akademickiego mieszkanie dla studentów i miejsce pracy duszpasterskiej prowadzonej wśród nich przez księży sercanów, a w czasie wakacji letnich organizował sesje, sympozja, kursy. Celom tym miała służyć kaplica, aula, duża sala jadalna, kuchnia, pralnia, sale rekreacyjne i mieszkania dla ok. 100 osób, a także biuro dyrektora i sekretariat. W Domu Fundacji poza setką mieszkających stypendystów w pokojach dwu i jednoosobowych z łazienkami zatrzymują się także

⁶⁴⁴ *Zmiany w Domu Fundacji w Lublinie*, BFJP2, 11(2013), nr 42, s. 1-3.

⁶⁴⁵ Kontakt, <https://dfjp2.pl/kontakt/>, [22.02.2023].

⁶⁴⁶ M. Kołodziejczyk, *Spotkanie oplatkowe w lubelskim Domu Fundacji Jana Pawła II*, KR, 19(2000), nr 122, s. 7.

stypendyści studiów zaocznych. W 2007 r. mieszkało ich 98⁶⁴⁷. W domowej kaplicy pw. Świętych Cyryla i Metodego stypendyści uczestniczą we Mszy św. i różnych nabożeństwach, biorą udział w cotygodniowej katechezie, gromadzą się na wspólnym przeżywaniu świąt. Dom w Lublinie to także miejsce spotkań stypendystów z poszczególnych państw; odprawiane są dla nich Msze św. w ich ojczystych językach. Organizowane są też kursy języka angielskiego, niemieckiego i włoskiego⁶⁴⁸.

Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie jak na budynek wybudowany w latach 90. XX wieku jest obiektem zaprojektowanym nowoczesnie, przestronnie i praktycznie. Posiada 4 piętra, a jako budulec zastosowano w dużej mierze cegłę klinkierową, dzięki czemu dom nie potrzebuje elewacji, co nadaje mu charakterystyczny, elegancki wygląd. Budynek zgodnie z zamysłem jest akademikiem dla studentów. W środku znajdują się pokoje dla studentów, część socjalna, pokoje do nauki oraz przestronna kaplica z antresolą.

Na codzienność życia składały cykliczne spotkania, cotygodniowa katecheza, rekolekcje wielkopostne i inne formy pracy, służące zarówno rozwojowi życia religijnego, jak też budowaniu więzi między stypendystami. Z ważnych i radosnych momentów z 2004 r. należy odnotować na przykład czerwcową wizytę w Lublinie członków Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II z północnej Francji. Irena, jedna ze stypendystek Fundacji, studentka Studium Dziennikarstwa KUL, zdobywająca również wiedzę na Wydziale Teologii KUL, podczas wakacyjnego stażu w Sekcji Polskiej i Ukraińskiej Radia Watykańskiego, ze wzruszeniem wypowiedziała kiedyś słowa: „Jak to dobrze, że osoba Papieża-Polaka łączy ludzi z całego świata w czynieniu dobra. Dzięki Niemu możemy na nowo odkrywać swoje korzenie; dzięki Niemu to dobro i miłość będziemy mogli zanieść do krajów, z których pochodzimy”⁶⁴⁹. Irena za kilka miesięcy wracała na Ukrainę, a jej marzeniem było podjęcie pracy w mediach związanych z Kościołem.

W lubelskim Domu Fundacji Jana Pawła II odbywały się cykliczne spotkania, m.in. spotkania opłatkowe. I tak np. 18 XII 1999 r. na tę uroczystość przybył nuncjusz apostolski w Polsce abp Józef Kowalczyk. Wzięło w nim udział ponad 120 stypendystów Fundacji z 9 krajów Europy Środkowo-Wschodniej, studiujących na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Studentom towarzyszył prorektor uczelni ds. kontaktów z zagranicą ks. prof.

⁶⁴⁷ S. Wylęzek, *Fundacja Jana Pawła II*, (Rzym, 18 V 2007), [w:] *Fundacja Jana Pawła II*, red. K. Kuźnik, S. Łącki, Marki 2007, s. 20.

⁶⁴⁸ S. Wylęzek, *Fundacja Jana Pawła II*, s. 20-21; R. Krupa, *O działalności stypendialnej*, BFJP2, 2(2004), nr 6, s. 2-4.

⁶⁴⁹ M. Kołodziejczyk, *Opłatek w Lubelskim Domu Jana Pawła II*, KR, 16(1998), nr 114, s. 17-18.

Franciszek Kampka oraz s. prof. Zofia Zdybicka USJK⁶⁵⁰ z Wydziału Filozofii i s. Barbara Cholewa USJK kierowniczka żeńskiego Domu Akademickiego na Poczekajce. Przybył także przewodniczący Przedstawicielstwa Fundacji Jana Pawła II w Polsce, mec. Maciej Bednarkiewicz, a także Ewa Bednarkiewicz – przewodnicząca powstałego w Warszawie Towarzystwa Przyjaciół Fundacji wraz ze swoją zastępczynią Teresą Juśkiewicz-Kowalik⁶⁵¹.

W program wychowawczy Fundacji Jana Pawła II było i jest wpisane organizowanie pielgrzymek do różnych sanktuariów w Polsce i Europie. Stypendyści zza wschodniej granicy nie znali Polski, dlatego co roku starano się pokazać im te miejsca, które nie tylko wiążą się bezpośrednio z osobą Jana Pawła II, ale także z 1000-letnią historią chrześcijaństwa w Ojczyźnie.

Pielgrzymka stypendystów Fundacji z Lublina do Rzymu była od wielu lat ich marzeniem. Pragnęli oni wyrazić Janowi Pawłowi II wdzięczność za otwarcie bramy, przez którą mogą zmierzać do wspólnot wolnych narodów. Życie każdego ze stypendystów wiązało się z papieżem poprzez otrzymywanie stypendium od Fundacji, której patronuje Jan Paweł II, a która mocno wpisała się w historię ich życia. Fundacja tę ich historię zmieniła diametralnie otwierając przed nimi możliwość zdobycia wykształcenia, które ukierunkuje całe ich dalsze życie zawodowe, kulturowe, duchowe i religijne. Dlatego też motyw dziękczynienia w roku złotego jubileuszu kapłaństwa Ojca Świętego był podstawowy. To pragnienie zostało zrealizowane we wrześniu 1996 r., kiedy to grupa 68 stypendystów odbyła pielgrzymkę do Rzymu dzięki przychylności i pomocy członków Rady Administracyjnej Fundacji, Przedstawicielstwa Fundacji w Polsce oraz pracowników Domu Polskiego w Rzymie. Wyruszone z Lublina 23 września wieczorem dwoma autobusami i w Wiecznym Mieście spędzono pięć dni. Najważniejszym wydarzeniem była prywatna audiencja u Ojca Świętego w Castel Gandolfo. Podczas rozmowy Jan Paweł II, który rozmawiał z każdym uczestnikiem pielgrzymki, pytał o miejsce urodzenia, o rodzinną parafię, czy to w Wilnie, czy w Odessie, Lwowie, Nowosybirsku, Żołudku, czy dalekim Ałdamie. W czasie tej pielgrzymki zwiedzono także Pompeje, Asyż i Wenecję. Pielgrzymowanie do Rzymu dało sposobność bezpośredniego spotkania z pomnikami architektury i sztuki, ale też stawiało pytania o wiarę i chrześcijańską postawę. Dało także sposobność lepszego poznania Fundacji Jana Pawła II w jej rzymskim centrum i

⁶⁵⁰ USJK – Zgromadzenie Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego.

⁶⁵¹ M. Kołodziejczyk, *Spotkanie opłatkowe*, s. 7.

przyczyniło się do ugruntowania więzi, pomagając w budowaniu wspólnoty stypendystów Fundacji Jana Pawła II⁶⁵².

W dniach 18-26 IX 2009 roku dyrekcja Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie zorganizowała dla stypendystów kolejną pielgrzymkę do Rzymu. Poprzednie dwie odbyły się w 1996 i 2001 roku (13-21 IX 2001 r., grupa 87 osób, składająca się ze stypendystów oraz kilku pracowników lubelskiego Domu Fundacji) i w trakcie stypendyści spotkali się z Janem Pawłem II⁶⁵³. Podobnie jak dwie poprzednie, ta zorganizowana została przy aprobachie Rady Administracyjnej Fundacji, a współorganizatorem było Stowarzyszenie Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie. Kilkudniowy pobyt w Rzymie miał zasadniczo dwa wymiary: religijny i kulturowy, które niekiedy trudno rozdzielić. Pielgrzymka stypendystów do Rzymu stanowi bardzo ważny element działalności wychowawczej, którą realizuje Fundacja w Lublinie. Uzupełnia doskonale pomoc stypendialną, umożliwiając pogłębienie więzi stypendystów z Janem Pawłem II. Służy jednocześnie przybliżeniu dziedzictwa kultury zachodniej. Plan wyjazdu był bogaty i oprócz czterodniowego pobytu w Rzymie obejmował także zwiedzanie Wenecji, Florencji i Asyżu. W Rzymie 90-osobowa grupa zatrzymała się w Domu Polskim przy via Cassia 1200. W poniedziałek rano, 21 września, z ks. prał. Stefanem Wylężkiem modlono się na Mszy św. w Grotach Watykańskich przy ołtarzu obok grobu św. Piotra i Sługi Bożego Jana Pawła II. W kolejnym dniu uczestniczono we Mszy św. w kościele pw. św. Klemensa w pobliżu grobu św. Cyryla. Kolejny dzień był wyjątkowy ze względu na audiencję papieską w Auli Pawła VI z Benedyktem XVI, który skierował do stypendystów słowa pozdrowienia⁶⁵⁴.

W dniach 18-19 II 2006 roku, stypendyści wraz z członkami Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Polsce wyruszyli do Krakowa. Na szlaku pielgrzymki znalazło się kilka wyjątkowych miejsc, naznaczonych także obecnością kard. Wojtyły, a potem Jana Pawła II. Pierwszym punktem stacyjnym była katedra i zamek na Wawelu. Późnym popołudniem uczestnicy pielgrzymki zostali przyjęci w rezydencji arcybiskupów krakowskich przez kard. Stanisławem Dziwiszem, który sprawował władzę zwierzchnią nad Fundacją Jana Pawła II. W niedzielny poranek stypendyści uczestniczyli we Mszy św. w Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Łagiewnikach. Kolejnym punktem na szlaku

⁶⁵² R. Krupa, *Stypendyści Fundacji Jana Pawła II*, KR, 15(1996), nr 109, s. 19-20.

⁶⁵³ Tenże, *Pielgrzymka stypendystów Fundacji Jana Pawła II do Rzymu*, KR, 19(2001), nr 129, s. 24-25.

⁶⁵⁴ Tenże, *Pielgrzymka stypendystów Fundacji Jana Pawła II do Rzymu w 2009 roku*, BFJP2, 7(2009), nr 28, s. 3-4.

pielgrzymki było Muzeum Archidiecezji Krakowskiej. Już przed wyjazdem z Krakowa pielgrzymi zatrzymali się na modlitwę w Sanktuarium Matki Bożej Płaszowskiej przy klasztorze Księży Sercanów, a w drodze powrotnej spotkali się z nowicjuszami w klasztorze sercańskim w Stopnicy koło Buska-Zdroju. Większość ze stypendystów była w Krakowie po raz pierwszy. Pobyt ten stanowił ważny element w poznawaniu historii i kultury polskiej⁶⁵⁵.

Podobnie w roku 2013 stypendyści Fundacji studiujący w Lublinie odbyli wspólną pielgrzymkę do Krakowa, Wadowic, Kalwarii Zebrzydowskiej. Ta inicjatywa zbiegła się z uroczystością poświęcenia kościoła pod wezwaniem bł. Jana Pawła II w Centrum „Nie lękajcie się” w Łagiewnikach oraz 50. rocznicą święceń kapłańskich kard. Stanisława Dziwisza. Uroczystości 23 VI 2013 r. poprzedzono wizytą w sanktuarium maryjnym w Kalwarii Zebrzydowskiej i Wadowicach⁶⁵⁶.

Po zakończeniu sesji egzaminacyjnej, 26 VI 2007 r., 45-osobowa grupa stypendystów wyruszyła z Lublina do Francji. Zasadniczo miała dwa cele: Paryż i Lourdes. Motorem całej grupy była Krystyna Tomkiewicz, od wielu lat członek Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II. Po paryskich ulicach i kościołach oprowadzał grupę dr Jan Konieczny. Dzięki pomocy rektora Polskiej Misji Katolickiej we Francji ks. inf. Stanisława Jeża (trzeci raz zaprosił stypendystów do Francji i umożliwił pobyt w domu polskiej misji w Lourdes) i innych pracowników Misji, było możliwe pokonanie wszystkich przeszkód administracyjnych przy uzyskiwaniu wiz wjazdowych do Francji. Wielu uczestników pielgrzymki było już absolwentami studiów, dla których pobyt we Francji stanowił podsumowanie pięcioletniej troski Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II o los młodych ludzi⁶⁵⁷.

W dniach 29 VI – 4 VII 2004 r. Fundacja Jana Pawła II zorganizowała w Lublinie zjazd absolwentów, a zarazem stypendystów. Było to pierwsze spotkanie absolwentów w historii działalności stypendialnej Fundacji. Wśród zaproszonych uczestników były przede wszystkim te osoby, które po ukończeniu studiów wróciły do krajów pochodzenia. W spotkaniu wzięło udział 51 osób, w tym: z Ukrainy – 33, z Białorusi – 10, z Litwy – 5, z Czech – 1, z Rosji – 1, z Gruzji – 1. Poza ponownym spotkaniem po latach i odnowieniem więzów między towarzyskich, które zrodziły się w czasie studiów, istotne jednak było

⁶⁵⁵ Tenże, *Pielgrzymka stypendystów do Krakowa*, BFJP2, 4(2006), nr 14, s. 5-6.

⁶⁵⁶ E. Bednarkiewicz, *Pielgrzymka Stypendystów Fundacji Jana Pawła II*, BFJP2, 11(2013), nr 43, s. 1.

⁶⁵⁷ R. Krupa, *Pielgrzymka stypendystów do Francji*, BFJP2, 5(2007), nr 19, s. 2-3.

także poznanie losów byłych stypendystów po powrocie do krajów ich pochodzenia, czyli w dużej mierze trudności ze znalezieniem pracy i z adaptacją na nowo. Organizatorów interesowały też ich oczekiwania wobec Fundacji oraz, czy w aktualnej pracy zawodowej i społecznej byłych stypendystów Fundacja może im nadal pomóc. Celem zjazdu miało być również przyjrzenie się procesowi wyłaniania nowych kandydatów do stypendiów. Program obejmował spotkanie z władzami KUL, sesję poświęconą pontyfikatowi Jana Pawła II, dyskusję panelową na temat „Młodzi katolicy w społeczeństwie wyboru”, wizytę w nuncjaturze apostolskiej w Warszawie, kilkugodzinną dyskusję uczestników zjazdu z mec. Maciejem Bednarkiewiczem i Krystyną Tomkiewicz – członkami Rady Administracyjnej Fundacji. Księża rektorzy KUL: ks. prof. Andrzej Szostek MIC (rektor w latach 1998-2004 i ks. prof. Stanisław Wilk SDB (rektor w latach 2004-2012) przybliżyli aktualny wizerunek uczelni, ponadto ks. Szostek wygłosił referat na temat: „Prawda o człowieku – prawda o Bogu podstawą budowania nowej cywilizacji”. W ramach sesji, do której wprowadzenie miał ks. prof. Tadeusz Styczeń stypendyści mogli także wysłuchać ciekawych wykładów: prof. Alicji Grzeškowiak – „Jan Paweł II obrońca życia” oraz prof. Wojciecha Chudego – „Biały Pielgrzym – znak trudu i nadziei”. Poruszające świadectwo dał ks. prof. Marian Radwan. Ze wzruszeniem mówił o swoich kolejnych podróżach do krajów ZSRR, a potem byłego ZSRR, o spotkaniach z tamtymi ludźmi, o początkach dzieła Fundacji w Lublinie, o budowaniu Domu i włożonym trudzie aż po utratę zdrowia. Dyskusję panelową „Młodzi katolicy w społeczeństwie wyboru” rozpoczął abp Józef Życiński, metropolita lubelski. Zaproszono do niej także Mateusza Bednarkiewicza – filozofa i reżysera teatralnego, Krzysztofa Skowrońskiego – dziennikarza oraz Jakuba Wygnańskiego – znanego w Polsce propagatora organizacji pozarządowych. Dzięki Towarzystwu Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II z prezes Ewą Bednarkiewicz na czele zorganizowano wyjazd do Warszawy i spotkanie z abp. Józefem Kowalczykiem – nuncjuszem apostolskim w Polsce. Gospodarz przybliżył historię nuncjatury, a także zadania, jakie obecnie stają przed nuncjuszem apostolskim. Stypendyści zostali przyjęci z wielką życzliwością i gościnnością. Bardzo ważnym elementem zjazdu była codzienna Eucharystia. Przewodniczyli jej i homilie głosili: bp Ryszard Karpiński – archid. lubelska, ks. prał. Stanisław Jeż – Paryż i ks. prof. Tadeusz Styczeń – Lublin. Nie zabrakło wspólnej zabawy, ogniska, dzielenia się doświadczeniami. W przeprowadzonej ankiecie większość osób wyraziła pragnienie, by spotkania absolwentów stały się tradycją, ujawniła się

ponadto idea organizowania ich nie tylko w Lublinie, ale także w krajach zamieszkania byłych stypendystów⁶⁵⁸.

Od 1990 r. w siedzibie Domu Fundacji w Lublinie mieściła się i działała Pracownia Naukowa Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej rzymskiej Fundacji pod kierownictwem ks. dr. Mariana Radwana⁶⁵⁹. Otwarta dla innych naukowców pracownia prowadziła badania nad rolą polskiej kultury chrześcijańskiej w krajach słowiańskich, zwłaszcza na terenach byłego ZSRR. W roku 1991 Jan Paweł II powiedział o pracowni naukowej Instytutu w Lublinie, że sprawia mu szczególną radość fakt powołania jej do życia oraz skupienie się na problemach Europy Środkowo-Wschodniej oraz konkretna pomoc kulturalna poprzez udzielanie stypendiów młodzieży katolickiej z byłego Związku Radzieckiego, Węgier, Czechosłowacji, Rumunii i Jugosławii pragnącej studiować na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim: „Niezmiernie ważny jest ten wysiłek tworzenia zrębów przyszłej inteligencji katolickiej tam, gdzie Kościół ponownie odżywa po latach prześladowań i przymusowego milczenia”⁶⁶⁰.

W roku 1998 lubelska Pracownia Naukowa Instytutu Fundacji Jana Pawła II opublikowała w j. rosyjskim, we współpracy z Fundacją Pomoc Kościołowi w potrzebie (Die Kirche in Not), trzy tomy katechez Jana Pawła II na temat Credo. Rok później oddano do druku ostatni, czyli czwarty tom katechez. Podobnie jak poprzednie trzy tomy i ten ukazał się drukiem w Moskwie⁶⁶¹. Kontynuowano prace nad repetytorium zawartości mińskich i petersburskich archiwów kościelnych i tematyki kościelnej w archiwach państwowych. Przystąpiono do ostatecznej redakcji opracowania na temat: *Kościół unicki w zaborze rosyjskim (1795-1839)*. Drukiem wydano książkę pod tytułem: *Kościół w Rosji i na Białorusi w relacjach duszpasterzy (1892-1926)*, Kraków 1999⁶⁶². Natomiast wspólnie z Instytutem Europy Środkowo-Wschodniej KUL w 1998 r. w ramach serii wydawniczej „Materiały do dziejów Kościoła w Rzeczypospolitej i w Rosji” wydano kolejne trzy tomy. Pierwszy z nich jest pracą ks. Mariana Radwana i nosi tytuł: *Repetytorium wizytacji*

⁶⁵⁸ Tenże, *Zjazd absolwentów stypendystów Fundacji Jana Pawła II*, BFJP2, 2(2004), nr 7, s. 3.

⁶⁵⁹ Po utworzeniu programu stypendialnego dla młodzieży z krajów byłego obozu socjalistycznego w ramach działalności Fundacji JPPI przeniósł się do Lublina, gdzie otworzył Pracownię Naukową Fundacji, której w latach 1994-1999 był kierownikiem. W. M. Zarębezan, *Polacy w Watykanie*, s. 512.

⁶⁶⁰ Jan Paweł II, *Trzeba na nowo ukazać Europie wartość i piękno kultury chrześcijańskiej*, OR, 12(1991), nr 9-10, s. 40-41. Przemówienie z okazji 10-lecia Fundacji Jana Pawła II, Watykan 26 IX 1991 r.

⁶⁶¹ Fundacja wspierała finansowo prowadzone kwerendy i tłumaczenia książek na język rosyjski i białoruski, np. *Dzieło chrystianizacji Rusi Kijowskiej*, red. R. Łużny, Rzym-Lublin 1988: *Bilans działalności Fundacji Jana Pawła II*, KR, 17(1999), nr 118, s. 7-8.

⁶⁶² *Fundacja Jana Pawła II w roku Wielkiego Jubileuszu*, KR, 17(1999), nr 122, s. 10.

kościół i klasztorów w archiwach petersburskiego Kolegium Duchownego (1797-1914), Lublin, 1998. Powstała ona po bardzo żmudnej kwerendzie archiwalnej w Sankt-Petersburgu⁶⁶³. W ramach serii wydano kolejne dwutomowe dzieło I. B. Chodźko: *Diecezja mińska około roku 1830*, którego rękopis (z 1850 r.) zabezpieczył sługa Boży ks. bp Zygmunt Łoziński. Ponadto kontynuowano badania nad rosyjskimi źródłami archiwalnymi do dziejów archidiecezji mohylewskiej⁶⁶⁴. Publikacje te były możliwe dzięki pomocy Fundacji Jana Pawła II, której życzliwość dla tego rodzaju inicjatyw wydawniczych zasługiwała na szczególne uznanie i wdzięczność⁶⁶⁵.

W 2001 r. pracownia naukowa pod kierownictwem ks. Radwana prowadziła kwerendy badawcze w archiwach rosyjskich, ukraińskich oraz białoruskich i opracowała kilka tomów dokumentów oraz repertoriów archiwalnych wykazujących niezłomną obecność Kościoła katolickiego na tych terenach⁶⁶⁶.

Dokonania ks. Radwana podkreślił m.in. kard. Stanisław Dziwisz podczas jubileuszu 25-lecia otwarcia Domu Fundacji, jaki odbył się 19 X 2019 r. i podczas którego ks. Radwan został uhonorowany medalem Jubileuszowym 100-lecia KUL. Hierarcha powiedział wówczas: „Wielkie zasługi na tym polu ma ksiądz profesor Marian Radwan, który wcześniej poznał sytuację Kościoła na Wschodzie i dostrzegł problem oraz szansę zainwestowania w edukację młodych i zasygnalizował to Ojcu świętemu. A Ojciec Święty okazał się bardzo hojny, bo był głęboko przekonany o słuszności i zbawiennych owocach inicjatywy”⁶⁶⁷.

⁶⁶³ M. Radwan, *Nowości z Pracowni Naukowej*, KR, 16(1998), nr 116, s. 15.

⁶⁶⁴ *30 lat Fundacji Jana Pawła II*, FJP2B, 2011, nr 35, s. 2-4.

⁶⁶⁵ M. Radwan, *Nowości z Pracowni Naukowej*, s. 15.

⁶⁶⁶ *Posiedzenie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II*, KR, 21(2002), nr 130, s. 14-16.

⁶⁶⁷ Ks. dr hab. Marian Radwan SCJ kończy 85 lat, <https://sercanie.pl/strony/ks--dr-hab--marian-radwan-scj-konczy-85-lat>, [dostęp: 13.01.2022].

Rozdział III. Działalność Fundacji Jana Pawła II

1. Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej i Sekretariat Fundacji

Jednocześnie z powstaniem Domu Polskiego Jana Pawła II przy via Cassia 1200 w 1981 r. został powołany do istnienia Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej⁶⁶⁸, jako część składowa Fundacji, który działał w latach 1981-2003. Ojciec Święty powierzył Fundacji zadanie propagowania chrześcijańskiego dorobku kultury polskiej⁶⁶⁹.

W przemówieniach do członków Fundacji papież wielokrotnie nawiązywał do problematyki kultury, ukazując jej znaczenie dla zachowania tożsamości narodowej przez Polaków, zarówno mieszkających w kraju, jak i na obczyźnie. Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej stanowił realizację prawdy, która leżała na sercu Ojcu Świętemu, że naród istnieje z kultury. Papież Jan Paweł II nazwał Fundację doniosłym dziełem, służącym Kościołowi i kulturze polskiej⁶⁷⁰.

Zadania organizującego się Instytutu określił Ojciec św. następująco: „Szukamy profilu, który umożliwiłby obecność polskiej kultury, polskiej historii, a poprzez to jakoś i polskiego narodu w Rzymie, który jest miejscem spotkania, ośrodkiem jedności pomiędzy wielu narodami, kulturami, historiami [...]. Instytucja ta ma służyć sprawom naszej kultury, zarówno w niej samej, jak i w tej wymianie, która dla każdego narodu jest czymś tak bardzo pożądanym [...]. Ma to być jakby dalszy krok, dalszy etap na tej drodze, którą rozpoczął Hozjusz, z tym, że ma to służyć pielgrzymowaniu nie tylko w znaczeniu dosłownym, ale także i przenośnym, to znaczy pielgrzymowaniu ludów, narodów, ich historii i kultur [...]”⁶⁷¹.

Od roku 1981 kierowali nim kolejni dyrektorzy. Pierwszym został organizator Instytutu dr Stanisław Grygiel z Krakowa (1981-1985), polonista i filozof, przyjaciel i student kard. Karola Wojtyły z czasów KUL, współpracownik miesięcznika „Znak”.

⁶⁶⁸ Wł. „Istituto Polacco di Cultura Cristiana”; ang. „Polish Institute of Christian Culture”

⁶⁶⁹ L. Dudkiewicz, *O zbliżeniu kultury polskiej i kultur innych narodów*, NO, (28)1985, nr 45, s. 1, 4, 5; *Ważna i pożyteczna placówka, rozmowa z ks. dr M. Radwanem*, ND, 1987, nr 4-5, s. 4; S. Wylęzek, *Inicjatywy Instytutu Kultury Chrześcijańskiej*, KR, 6(1987), nr 57-58, s. 7-9.

⁶⁷⁰ Jan Paweł II, *Z miłości Kościoła i Ojczyzny*, OR, 17(1996), nr 1, s. 56-57.

⁶⁷¹ Tenże, Przemówienie z 16 X 1981 r, Dom przy via Cassia – mała Polska w Rzymie, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_25167_sth_2066/c/2066-1954.pdf, [dostęp: 14.05.2022]; K. Przydatek, *Powstanie Ośrodka „Corda Cordi” i Domu Jana Pawła II. Wspomnienia*, KR, 11(1992), nr 91, s. 11-12.

Kolejnym dyrektorem, po przejściu Grygiela na Uniwersytet Laterański został ks. dr Marian Radwan SCJ (1985-1995), sercanin, pracownik naukowy KUL. Za jego kadencji przeniesiono Instytut z Domu Polskiego, gdzie miał siedzibę do roku 1984, w sąsiedztwo Watykanu. Z początku tymczasowo do wynajmowanych pomieszczeń przy via del Casale di San Pio V, a następnie od marca 1985 r. do lokalu przy via di Porta Angelica 63, gdzie później także redagowano „Kronikę Rzymską”⁶⁷². Do dzisiaj ta lokalizacja jest siedzibą Sekretariatu Fundacji. Stopniowo od 1986 r. ks. M. Radwana przy Instytucie Kultury zaczął wspomagać ks. Stefan Wylęzek, który następnie został jego ostatnim dyrektorem (1995-2003), po tym jak ks. M. Radwan został nominowany na dyrektora nowego Domu dla stypendystów Fundacji w Lublinie. W sekretariacie Instytutu Kultury Fundacji od roku 1989 pracowały członkinie INMK⁶⁷³.

Tabela 13. Dyrektorzy i pracownicy Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie w latach 1981-2003.

Lp.	Imię i nazwisko	Lata	Funkcja
1.	dr Stanisław Grygiel	1981-1985	organizator i pierwszy dyrektor Instytutu
2.	ks. dr Marian Radwan SCJ	1985-1995	dyrektor Instytutu
3.	ks. prał. Stefan Wylęzek	1995-2003	dyrektor Instytutu
4.	brak danych	IV - X 1989	Sekretariat Instytutu
5.	Jolanta Szpilarewicz	IX 1989 - IV 2010	Sekretariat Instytutu i później Sekretariat Fundacji Jana Pawła II

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych z Archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie i artykułów z „Kroniki Rzymskiej”; M. Kołodziejczyk, [Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej], BDFJP2L, 3(2001), nr 2, s. 10; J. Draus, *Nauka polska na emigracji w latach 1945-1990*, [w:] *Historia nauki polskiej*, red. L. Zasztowt, J. Schiller-Walicka, Warszawa 2015, s. 633.

Jan Paweł II w swoim pierwszym przemówieniu do Fundacji przy okazji przekazania Domu Polskiego, 7 XI 1981 r., powiedział o Instytucie Kultury: „Witam wreszcie pracowników obu pionów nowej placówki: duszpasterskiego i Ośrodka Kultury

⁶⁷² M. Jagosz, *Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, [w:] *Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, red. K. Dopierała, H. Fokciński, Bydgoszcz 2001, s. 94; W. M. Zarębczan, *Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej* [w:] *Polacy w Watykanie*, Pelplin 2004, s. 358-361.

⁶⁷³ ZAK, b.sygn., List Jolanty Szpilarewicz, odpowiedzialna główna INMK, do autora pracy, Krościenko nad Dunajcem 24 V 2023 r.

Chrześcijańskiej, który rozwija już działalność, będąc równocześnie w stadium refleksji, poszukiwania dróg najważniejszych dla siebie. Wiadomo, że stoją przed nim doniosłe i trudne, bo nowe zadania. Jeśli chodzi o duszpasterstwo pielgrzymów, to ono już uutorowało sobie jakoś drogę na rzymskim terenie”⁶⁷⁴.

Celem Instytutu była współpraca z innymi ośrodkami kultury w zakresie zapoznawania z dorobkiem polskiej kultury chrześcijańskiej. Zadaniem była też działalność kulturalna i naukowa zmierzająca do spotkania kultury polskiej z kulturami innych narodów oraz pogłębienie nauki Kościoła, zwłaszcza myśli Jana Pawła II. Problem kultury samej w sobie, a jeszcze bardziej problem relacji zachodzącej między wiarą a kulturą jest wielką troską magisterium Jana Pawła II i kieruje się ku człowiekowi, który poprzez kulturę urzeczywistnia samego siebie. Celem Instytutu było również prowadzenie badań naukowych nad rolą kultury polskiej w chrześcijaństwie, a także wsparcie obecności kultury polskiej w Wiecznym Mieście. Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej wypracowywał ustawicznie swoje zaplecze naukowe i programowe poprzez podejmowane niejednokrotnie różne i ciekawe inicjatywy naukowe: sympozja, publikacje wyników badań i dyskusji.

Misja Instytutu, czyli działalność naukowa i kulturalna, rozwijała się w kilku kierunkach i realizowana była głównie w pięciu obszarach: 1) sympozja naukowe (prelekcje i konferencje naukowe); 2) działalność wydawnicza (publikacja monografii, książek, czasopism naukowych, związanych z magisterium Jana Pawła II oraz polską kulturą); 3) współpraca naukowa z innymi instytucjami i organizacjami; 4) działalność stypendialna, oraz 5) kulturowa, jak m.in. organizacja kursu kultury polskiej.

Pierwszy obszar tego rzymskiego ośrodka dotyczył organizacji spotkań, sesji, sympozjów i konferencji naukowych organizowanych w Rzymie oraz w Polsce, w takich miejscach, jak: Kraków, Lublin i Kazimierz Dolny nad Wisłą. W latach 1985-1991 pod patronatem Instytutu odbyło się 16 sympozjów naukowych⁶⁷⁵. W latach 80. XX w. Instytut zorganizował kilkanaście sympozjów naukowych, ale również opublikował bądź wsparł wydanie kilkudziesięciu książek. Fundacja Jana Pawła II organizowała bezpośrednio lub

⁶⁷⁴ Jan Paweł II, *Niech ten dom będzie punktem wytyczonym na skrzyżowaniu dróg*, OR, 1981, nr 10, s. 11-12. Audiencja z okazji poświęcenia Domu Polskiego, Watykan, 7 XI 1981 r.

⁶⁷⁵ W. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, Pelplin 2004, s. 359; M. Radwan, S. Wylęzek, *Wykaz sympozjów, Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej*, [w:] *Księga pamiątkowa. Dziesięciolecie Fundacji Jana Pawła II*, red. K. Czajkowska, M. Jagosz, Rzym 1991, s. 107-108.

pośrednio wiele konferencji, sympozjum, kongresów. Dla zobrazowania tej aktywności warto przytoczyć kilka przykładów.

W dniach 30 IV oraz 1 V 1982 r. miały miejsce w Nowym Jorku uroczystości z okazji czterdziestej rocznicy istnienia „The Polish Institute of Arts and Sciences of America”. Z tej okazji odbyło się tam sympozjum poświęcone zagadnieniom pluralizmu we współczesnym świecie. Z Rzymu wzięli w nim udział ks. dr Hieronim Fokciński SJ oraz prof. Stanisław Grygiel, który wygłosił referat pt. „Pluralizm, jedność i prawda”⁶⁷⁶.

W dniu 14 V 1982 r. w Polskim Instytucie Kultury Chrześcijańskiej miał miejsce odczyt prof. dr. Józefa Lichtena na temat: „Kościół katolicki i Judaizm w dialogu”. Odczyt odbył się w Kolegium Polskim przy Piazza Remuria 2A. Prelegent był członkiem Komitetu Łączności pomiędzy Stolicą Apostolską a światowymi społecznościami żydowskimi. Wiele z Jego artykułów ukazało się w „L’Osservatore Romano”⁶⁷⁷.

W 1985 r. Instytut Kultury zorganizował studyjną sesję dla 18 młodych dziennikarzy katolickich z Polski. Impreza była bardzo udana głównie dzięki ofiarności kierownika grupy ks. dr. Jana Chrapka CSMA i pomocy Wandy Gawrońskiej. Dziennikarze prosili o kontynuowanie takich inicjatyw⁶⁷⁸.

We współpracy z Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych zorganizowano w 1985 r. polską sekcję Kongresu „Chrześcijaństwo wśród Słowian”, upamiętniającego ogłoszenie św. Cyryla i św. Metodego współpatronami Europy. W sesji wziął udział prymas Polski i kilku biskupów oraz ponad 100 osób. Wygłoszono trzy referaty. Dyrektor Papieskiego Instytutu, ks. dr Fokciński SJ mówił na temat życia i działalności świętych Cyryla i Metodego. Prof. dr hab. Brygida Kurbis swój referat zatytułowała: „Pierwsza chrystianizacja Polski w kręgu Czech i Moraw”. Prof. dr hab. Ryszard Łużny w referacie omówił tradycję cyrylo-metodiańską w życiu kulturalnym Polski⁶⁷⁹.

W roku 1986 Instytut zorganizował następujące sympozja naukowe⁶⁸⁰:

1) Kościół i społeczeństwa chrześcijańskie w Europie Środkowo-Wschodniej i Północnej w XIV i XV wieku, Rzym, 27-29 I 1986 r., we współpracy z Ecole Française de Rome. Szkoła Francuska w Rzymie jest bardzo znaną w świecie placówką naukową, działającą od przeszło stu lat i mającą tak w Rzymie jak w wielu innych krajach ustaloną

⁶⁷⁶ *Z działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, KR, 1985, nr 38/42, s. 20-21.

⁶⁷⁷ Tamże, s. 20-21.

⁶⁷⁸ Tamże, s. 20.

⁶⁷⁹ Tamże, s. 21.

⁶⁸⁰ S. Wyleżek, *Z działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej*, KR, 6(1987), nr 57-58, s. 7-8.

pozycję międzynarodową. Młody wówczas Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, który wtedy zaczynał swoją działalność, również naukową na terenie Rzymu, był partnerem zaszczyconym ze współpracy ze starą i zasłużoną instytucją rzymską i francuską. Bezpośrednią okazją odbycia kolokwium była publikacja przez Ecole Française de Rome we współpracy z Instytutem Kultury Fundacji oraz Polską Akademią Nauk i Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, drugiego tomu „Bullarium Poloniae”, poświęconego tym razem bullom papieskim skierowanym do Polski w XIV wieku oraz na początku roku 1986 600-letnia rocznica chrztu Wielkiego Księcia Litwy Władysława Jagiełły i jego małżeństwa z królem Polski Jadwigą Andegaweńską. Było to wydawnictwo niezwykle ważne dla nauki polskiej i międzynarodowej, a publikacja tego dużego, bardzo ważnego tomu była bezpośrednią okazją do odbycia omawianego sympozjum⁶⁸¹. Sympozjum rozpoczęło od referatów poświęconych chrystianizacji Litwy i związkowi polsko-litewskiemu⁶⁸². W sympozjum uczestniczyli naukowcy z Francji, Niemiec, Polski, Węgier, Chorwacji i Skandynawii. Spotkanie było okazją do refleksji nad wschodnią gałęzią chrześcijaństwa zachodniego, krajami, które przyjęły chrześcijaństwo w X i XI wieku. Późniejszy chrzest Litwy był ostatnim etapem tego procesu. Wiek XIV i XV to czasy definitywnego włączenia tej części Europy do chrześcijaństwa zachodniego.

2) Chrześcijańskie dziedzictwo kultury europejskiej w świadomości współczesnych, Rzym, 21-23 IV 1986 r. Sympozjum zostało zorganizowane we współpracy z Papieską Radą do Spraw Kultury i zgromadziło 50 intelektualistów z Belgii, Francji, Jugosławii, Kanady, Niemiec, Polski, Węgier i Włoch. Przedmiotem obrad była duchowa żywotność kultury europejskiej ukształtowanej dwutysięcznym doświadczeniem chrześcijańskim oraz jej obecność w życiu współczesnych Europejczyków. Przedstawione referaty, dyskusje i wymiana doświadczeń między uczestnikami kolokwium pozwoliły na osiągnięcie pewnej płaszczyzny porozumienia i oceny żywotności dziedzictwa kultury chrześcijańskiej w różnych krajach europejskich. Materiały kolokwium zostały opublikowane w językach angielskim, francuskim, niemieckim i włoskim.

3) Seminarium „Wolność człowieka”, Kazimierz nad Wisłą, 16-17 V 1986 r. Zostało zorganizowane wspólnie z Instytutem Jana Pawła II z KUL. Zgromadziło naukowców z Francji, Polski i Włoch. Tematem spotkania była refleksja nad wyzwoleniem

⁶⁸¹ Tamże, s. 8.

⁶⁸² J. Kłoczowski, *Z działalności Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, KR, 5(1986), nr 43, s. 6-8.

człowieka w jego aspekcie antropologicznym, filozoficznym, teologicznym i ekonomicznym.

4) Seminaria studyjne dla dziennikarzy katolickich, 22-26 IX, Częstochowa – „Teologia Kościoła i Eucharystii”, 30 IX - 7 X, Rzym – „Stolica Apostolska w działaniu”. Seminaria zostały zorganizowane wspólnie z Komisją Episkopatu Polski ds. Środków Społecznego Przekazu. Uczestniczyło w nim 30 dziennikarzy reprezentujących 19 pism katolickich w Polsce. Ich pobyt w Rzymie miał charakter spotkań w licznych agendach - studium w Kongregacjach, Sekretariatach, Komisjach i Radach Kurii Rzymskiej. Była to już druga impreza tego typu. Pierwsza, w 1985 roku, zapoznała polskich dziennikarzy pism katolickich, w czasie dwutygodniowego pobytu we Włoszech, z problemami religijnymi i społecznymi tego kraju⁶⁸³.

Instytut kierowany przez ks. dra Mariana Radwana, we współpracy z Istituto Storico per il MedioEvo zorganizował w Rzymie w dniach 3-7 V 1988 r. międzynarodowe kolokwium poświęcone millenium chrztu Rusi. Przygotowaniem od strony naukowej rzymskiego spotkania zajął się polsko-włoski komitet naukowy, w którym wiodącą rolę odegrał prof. Jerzy Kłoczowski z KUL, a także członek Rady Wykonawczej Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie. Wygłoszono 28 referatów oraz dyskutowano nad postawionymi tezami i komunikatami w czasie dwóch wielogodzinnych dyskusji okrągłego stołu, z udziałem tak znanych uczonych, jak: Michał Giedroyc i Dimitri Obolensky z Oxfordu, Omeljan Pritsak i Ihor Sevcenko z Harvardu, Aleksander Gieysztor, Antoni Mączak, Andrzej Poppe i Zbigniew Wójcik z Warszawy, Sante Graciotti z Rzymu i Jonathan Shepard z Cambridge, Jarosław Scapov z Moskwy i Geljan Prochorov z Leningradu. Nie sposób wymienić wszystkich uczestników spotkania, ale warto wspomnieć, że obok wymienionych, przybyli z Polski i wygłosili ciekawe referaty profesorowie: Juliusz Bardach, Stanisław Bylina, Ryszard Łużny, Anna Różycka-Bryzek i Tadeusz Wasilewski. Wśród uczestników konferencji, obok licznych Polaków i Włochów, byli także uczeni amerykańscy, angielscy, niemieccy, francuscy, rumuńscy oraz uczeni sowieccy. Organizatorzy spotkania rzymskiego decydując o wyborze uczestników, zaprosili trzynastu uczonych z Moskwy, Kijowa, Mińska i Leningradu. Ostatecznie przybyło do Rzymu tylko pięciu z zaproszonych, ale i tak ta obecność była istotna, gdyż wnosili do dyskusji nowy, sobie właściwy sposób spojrzenia na znaczenie chrztu dla całego

⁶⁸³ S. Wylężek, *Z działalności*, s. 8.

chrześcijańskiego Wschodu i całej chrześcijańskiej słowiańszczyzny. Uczestników rzymskiego spotkania przyjął Jan Paweł II tuż przed Jego wyjazdem do Ameryki Łacińskiej. W czasie specjalnej audiencji w sali Klemensa VIII, związanego z unią Kościołów, Ojciec Święty wygłosił przemówienie rzucające dodatkowe światło na zrozumienie stosunków między Rzymem a prawosławiem. Papież mówił o byłej jedności i o wysiłkach potrzebnych dla jej odbudowania w momencie przygotowywania delegacji watykańskiej na obchody milenijne w Moskwie i Kijowie⁶⁸⁴.

W dniach 22-24 II 1990 r. w Kazimierzu nad Wisłą zorganizowana została konferencja naukowa: „Prawa osoby ludzkiej w społeczeństwie obywatelskim”, staraniem Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie oraz Wydziału Prawa Kanonicznego i Świeckiego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Uczestnicy tej konferencji postanowili przed sobą następujące cele: a) przedstawienie i dyskusja na temat podstawowych problemów teoretycznych koncepcji praw osoby ludzkiej w państwie prawa, b) przybliżenie praktyce społecznej w Polsce (zwłaszcza członkom Senackiej Komisji Konstytucyjnej RP) propozycji teoretycznych o podstawowym znaczeniu dla kształtowania demokratycznego ustroju politycznego w przyszłej Konstytucji, c) stworzenie stałego forum dyskusji o podstawowych problemach teoretycznych prawa i ich aplikacji praktycznych dla prawników inspirowanych nauką społeczną Kościoła. Konferencja zgromadziła 45 prawników polskich z kilku uniwersytetów krajowych i zagranicznych. Podsumował ją i zamknął prof. Adam Strzembosz z Wydziału Prawa KUL (jednocześnie ówczesny wiceminister sprawiedliwości). Podkreślił też, że wyniki prac tej konferencji, która zgromadziła nie tylko teoretyków, ale i senatorów oraz praktyków, powinny dobrze służyć przyszłej legislacji w Polsce⁶⁸⁵.

W dniach od 30 IV do 4 V 1990 r. odbyło się w Rzymie sympozjum historyczne poświęcone tradycjom narodowym i kulturowym narodów, które żyją na historycznych obszarach Rzeczypospolitej przedrozbiorowej na temat: „Tradycje społeczno-kulturowe Europy środkowowschodniej: Białoruś, Litwa, Polska, Ukraina”. Sympozjum zostało zorganizowane przez Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie, przy współudziale ukraińskiego Instytutu Badań Wschodniej Europy im. W. K. Lypyńsky’ego z siedzibą w Filadelfii, Białoruskiego Instytutu Nauki i Sztuki w Nowym Jorku oraz Litewskiej Katolickiej Akademii Nauk w Rzymie. W rzymskim sympozjum wzięło udział

⁶⁸⁴ A. S. Kamiński, *1000-Lecie Chrztu Rusi Kijowskiej*, KR, 7(1988), nr 70, s. 15-17.

⁶⁸⁵ A. Rzepliński, *Prawa osoby ludzkiej w społeczeństwie obywatelskim*, KR, 9(1990), nr 83, s. 21-22.

ponad 50 uczonych: Polaków, Ukraińców, Białorusinów i Litwinów, reprezentujących zarówno ojczyste kraje, jak środowiska emigracyjne. Było to pierwsze od czasów rozbiorów naukowe spotkanie uczonych, którzy reprezentowali cztery wielkie narody Rzeczypospolitej przedrozbiorowej. Z tej racji symposium miało poważne znaczenie w historii Europy środkowowschodniej. Referaty i dyskusje koncentrowały się wokół trzech głównych tematów: 1) historyczne podstawy świadomości narodowej; 2) religia, Kościoły i kultury; 3) Społeczeństwo i polityka – ewolucja historyczna a współczesność. Celem generalnym rzymskiego symposium było poszukiwanie korzeni tożsamości narodowej i kulturalnej w nim narodów, których reprezentanci uczestniczyli w spotkaniu. W referatach i dyskusjach uwzględniano perspektywę ogólnoeuropejską, a zarazem starano się pokazać swoistość kultury środkowowschodniej części kontynentu europejskiego. Rezultaty badań Polaków, Litwinów, Białorusinów i Ukraińców wykazały, że pod rządami komunistów w tych krajach prowadzono również obiektywne badania naukowe, które wolne były od indoktrynacji marksistowskiej i komunistycznej ideologii. Pierwszego maja wszyscy uczestnicy symposium zostali przyjęci na prywatnej audiencji przez Jana Pawła II. Na zakończenie symposium przemówił ks. Marian Radwan, dyrektor Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie. Wystąpienie oddało atmosferę tygodniowego spotkania oraz wyznaczyło perspektywę na przyszłość⁶⁸⁶. Wśród uczestników symposium był także profesor Adam Maldzis, członek Białoruskiej Akademii Nauk, specjalista w zakresie literatury białoruskiej, którego poproszono o krótką prezentację najwybitniejszego pisarza białoruskiego Witałasa Bykowa. Był on współcześnie znany nie tylko na Białorusi ale i w całym Związku Sowieckim, a wiele spośród jego prac przetłumaczono na języki obce⁶⁸⁷.

Pod auspicjami Fundacji Jana Pawła II i Stowarzyszenia Architektów Polskich zorganizowano czterodniowe seminarium na temat „Najnowsza architektura sakralna w Polsce” z udziałem Polaków i Ukraińców (17-21 II 1991). Na miejsce spotkań wybrano Kazimierz Dolny, Lublin i Warszawę. W seminarium wzięło udział kilkanaście osób. Ukraińskim architektom starano się ukazać dorobek współczesnego budownictwa sakralnego w Polsce. Specjalistyczne referaty wygłosili Polacy: J. Bieńkowski, K. Chmielewski, E. Drzewiecki, A. Fajans, K. Kucza-Kuczyński, J. Kuźmienko, R. Loegler, S. Machnik, P. Michalak, B. Stelmach. Integralną częścią seminarium było zapoznanie się

⁶⁸⁶ D. Olszewski, *Tradycja społeczno-kulturowa Europy Środkowowschodniej*, KR, 9(1990), nr 82, s. 7-10.

⁶⁸⁷ *Literatura białoruska. Rozmowa z profesorem Adamem Maldzisem*, KR, 9(1990), nr 84, s. 20-22.

z najciekawszymi rozwiązaniami architektonicznymi polskich kościołów. Seminarium miało przygotować architektów ukraińskich do prac budowlano-remontowych w kościołach łacińskich na terenie diecezji kamieniecko-podolskiej. Impreza okazała się na tyle udana i potrzebna, że planowano kolejne podobne seminarium⁶⁸⁸.

Z kolei w dwudniowej Konferencji Dziennikarzy Polskich w „Domu Polonii” w 1991 r. w Pułtusk pod Warszawą, staraniem Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”, wziął udział członek zespołu redakcyjnego „Kroniki Rzymskiej” Władysław Zachariasiewicz. W jednej ze swoich wypowiedzi wspominał o działalności Fundacji Jana Pawła II w Rzymie, która poświęcała coraz więcej uwagi zagadnieniom Polaków na Wschodzie. Z tytułu przedwojennej działalności w Światowym Związku Polaków z Zagranicy spotkał Zachariasiewicza zaszczyt przewodniczenia pierwszej sesji plenarnej. Bogaty program spotkania obejmował również konferencję prasową z prezydentem RP Lechem Wałęsą w Belwederze oraz z premierem Krzysztofem Bieleckim w Urzędzie Rady Ministrów. Dwudniowe obrady w „Domu Polonii”, były nacechowane troską o los prasy polskiej poza granicami kraju. Obradom konferencji, która odbyła się w Polsce po raz pierwszy od czasu II wojny, patronował prezes „Wspólnoty Polskiej” marszałek senatu prof. Andrzej Stelmachowski. Przedmiotem żywej dyskusji były warunki w jakich pracować muszą dziennikarze w poszczególnych krajach, problemy finansowe, kolportażowe, kadrowe, wymiany informacyjnej, wydawnicze etc. Szczególnie pożyteczny okazał się po raz pierwszy nawiązany bezpośredni kontakt między dziennikarzami z Zachodu i pionierami prasy polskiej na Wschodzie. W gronie blisko 40 osób znaleźli się dziennikarze ze Stanów Zjednoczonych, Anglii, Kanady, Australii, Brazylii, Francji, Niemiec, Szwecji, Czechosłowacji i Rumunii. Jednak szczególną uwagą cieszyli się goście z Ukrainy (Lwów, Kijów), Rosji, Białorusi i Litwy⁶⁸⁹.

Instytut do roku 2006 zorganizował 19 międzynarodowych sympozjów naukowych, tak w Rzymie, jak i w Polsce. Jednym z ostatnich było sympozjum, które odbyło się w Domu Jana Pawła II w Rzymie 20-21 IX 2006 r. na temat: „Etos współczesnej emigracji polskiej w świetle nauczania papieża Jana Pawła II”⁶⁹⁰. Na tle różnego typu publikacji o tematyce migracyjnej warto zwrócić uwagę na pracę zbiorową będącą plonem tego sympozjum naukowego, zorganizowanego pod patronatem Fundacji Jana Pawła II.

⁶⁸⁸ *Seminarium „Najnowsza architektura sakralna w Polsce”*, KR, 9(1991), nr 88, s. 6.

⁶⁸⁹ *Konferencja dziennikarzy, „Kraj-Emigracja”*, KR, 9(1991), nr 88, s. 6.

⁶⁹⁰ *Etos współczesnej emigracji polskiej w świetle nauczania papieża Jana Pawła II*, red. Sz. Wesoły, *Referaty wygłoszone na sympozjum w Rzymie, 20-21 IX 2006*, Katowice 2007.

Zgromadzeni na sesji znawcy problematyki polonijnej skoncentrowali swoją uwagę na jednym z fundamentalnych zagadnień, mało dotąd poznanym, na pytaniu o etos emigrantów, jego obecność, treść i trwałość w konfrontacji z odmiennymi systemami społeczno-kulturowymi krajów aktualnego osiedlenia Polaków. Etos emigracji polskiej „związany jest z dziedzictwem kulturowym, tak jak rozwijało się ono w dziejach narodu polskiego (s. 229)”⁶⁹¹.

Kolejnym obszarem była działalność wydawnicza Instytutu Kultury Chrześcijańskiej. Możliwa była w dużej mierze dzięki więzi Fundacji z akademickim środowiskiem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, dzięki któremu opublikowano wiele ważnych tytułów i wydano materiały z kilku sympozjów. Ta długoletnia współpraca i wzajemna pomoc, określona zostało jako inspirujące i twórcze „doświadczenie rzymsko-lubelskie”⁶⁹². Jan Paweł II podkreślił, że ta współpraca ludzi nauki i Fundacji przyczyniła się do wydania wielu cennych publikacji⁶⁹³.

Dynamiczna działalność wydawnicza Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej przypadła na lata 80. XX wieku, kiedy na rynku czytelnicy istniało duże zapotrzebowanie na literaturę z kręgu dyscyplin teologicznych i zagadnień kultury chrześcijańskiej⁶⁹⁴. Do roku 1991 wydano 28 książek dotyczących kultury chrześcijańskiej⁶⁹⁵. Instytut współpracował zwłaszcza z Redakcją Wydawnictw KUL i z tamtejszym Instytutem Jana Pawła II. Ogółem Instytut Kultury Chrześcijańskiej opublikował lub też wsparł wydanie ponad 30 książek⁶⁹⁶. Instytut do roku 2003 wydał 69 publikacji dotyczących problematyki wiary i kultury⁶⁹⁷.

Wydawnictwa Instytutu oscylują wokół kilku kręgów tematycznych:

⁶⁹¹ J. Plewko, *Katedra Socjologii Grup Etnicznych, Instytut Socjologii KUL*, RNS, 36(2008), z. 1, s. 256-259.

⁶⁹² Wypowiedź ks. prof. Jana Szłagi (1940-2012), biskup diecezjalny pelpliński w latach 1992-2012, przy okazji jednego z sympozjów. Pełnił funkcję prorektora KUL ds. studentów w latach 1984-1988 [w:] A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu. Związki watykańskiej Fundacji Jana Pawła II z instytucjami w Polsce*, PS, 2012, nr 30, s. 151.

⁶⁹³ Jan Paweł II, *La memoria degli eventi compiutisi nella Chiesa e nel mondo nell'ultimo quarto di secolo formi l'identità cristiana delle generazioni future* [Niech pamięć o wydarzeniach, jakie dokonały się w ostatnim ćwierćwieczu w Kościele i w świecie, kształtuje tożsamość przyszłych pokoleń], [w:] *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, t. 24, 2003, cz. 2, Watykan 2005, s. 704.

⁶⁹⁴ Lista publikacji Instytutu: M. Radwan, S. Wylęzek, *Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej*, [w:] *Księga pamiątkowa*, s. 108-110.

⁶⁹⁵ Tamże.

⁶⁹⁶ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu. Związki watykańskiej Fundacji Jana Pawła II z instytucjami w Polsce*, PS, 2012, nr 30 (74), s. 150.

⁶⁹⁷ *Etos współczesnej emigracji polskiej w świetle nauczania papieża Jana Pawła II. Referaty wygłoszone na sympozjum w Rzymie, wrzesień 2006*, red. Sz. Wesoły, Rzym 2007.

a) Doktryna społeczna Kościoła, na czele z dwutomową publikacją „Dokumenty nauki społecznej Kościoła”. Publikacja prezentuje nauczanie papieży od Leona XIII do Jana Pawła II⁶⁹⁸. Wydano także orędzia papieży Pawła VI i Jana Pawła II z okazji Światowego Dnia Pokoju⁶⁹⁹.

b) Problematyka chrześcijańskiej kultury. Z dużym zainteresowaniem czytelników spotkała się seria wyboru wypowiedzi Jana Pawła II „Wiara i kultura”⁷⁰⁰. Wydana w 1990 r. w przekładzie Lucyny Kamińskiej, książka ks. Herve Carrier, sekretarza Papieskiej Rady ds. Kultury, „Ewangelia i Kultura. Od Leona XIII do Jana Pawła II” rejestruje długą drogę, którą w ostatnim stuleciu Kościół wytrwale przemierzał, by uzyskać jak najpełniejszą świadomość kulturalną, mogącą służyć ocaleniu człowieka⁷⁰¹. Zdaniem Jana Pawła II, dialog Kościoła z kulturami współczesnych czasów ma decydujące znaczenie dla przyszłości świata. Książka Herve Carrier była pierwszą pozycją z zapowiadanego przez Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie cyklu wydawniczego pod ogólnym hasłem „Wiara i kultura”⁷⁰².

W tym nurcie tematycznym opublikowano także prace cenionych polskich naukowców: ks. Mieczysława Alberta Krąpca OP, s. Zofii Zdybickiej USJK oraz materiały z sympozjum poświęconego refleksji nad encykliką *Slavorum apostoli*⁷⁰³.

W Instytucie w 1982 r. ukazały się w formie broszurowej kilka polskich utworów poetyckich oraz trzy konferencje prof. Stanisława Grygiela, wygłoszone w Radiu Watykańskim pt. „W czas próby wsłuchujmy się w głos proroków”. Natomiast Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Emigracji w Rzymie wydał w podobnej formie przemówienie tegoż autora pt. „Naród i kultura” wygłoszone podczas akademii urządzonej z okazji uroczystości przekazania Domu Polskiego Janowi Pawłowi II w XI 1981 r.⁷⁰⁴.

⁶⁹⁸ *Dokumenty nauki społecznej Kościoła*, red. M. Radwan, L. Dyczewski, A. Stanowski, Rzym-Lublin 1987. Drugie wydanie w 1996 roku ukazało się nakładem Fundacji, wspólnie z NSZZ „Solidarność” i zostało uzupełnione o nowe dokumenty.

⁶⁹⁹ Paweł VI, Jan Paweł II, *Orędzia papieskie na Światowy Dzień Pokoju*, red. K. Cywińska, T. Konopka, M. Radwan, Rzym 1985 i Rzym-Lublin 1987.

⁷⁰⁰ Jan Paweł II, *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, red. M. Radwan, T. Gorzkula, K. Cywińska, Rzym, 1986 i 1988 (wyd. uzupełnione, red. M. Radwan, S. Wylęzek, T. Gorzkula). Dwa nakłady w sumie wynosiły 20 tys. egzemplarzy.

⁷⁰¹ H. Carrier, *Ewangelia i kultura: od Leona XIII do Jana Pawła II*, Rzym – Warszawa 1990.

⁷⁰² A. Babuchowski, *Ewangelia i kultura*, KR, 8(1990), nr 85, s. 27-28.

⁷⁰³ *Ewangelia i kultura: doświadczenie środkowoeuropejskie*, red. M. Radwan, T. Styczeń, Rzym 1988; M. A. Krąpiec, *Człowiek w kulturze*, Rzym-Warszawa 1990; H. Carrier, *Ewangelia i kultury: od Leona XIII do Jana Pawła II*, Rzym-Warszawa 1990.

⁷⁰⁴ *Z działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, KR, 1985, nr 38/42, s. 20-21.

c) Trzecią grupę publikacji tworzą prace z pogranicza filozofii i teologii. Dotyczą one w dużej mierze problematyki wyzwolenia człowieka. Opublikowano dokumenty Kościoła odnośnie do teologii wyzwolenia oraz materiały z sympozjum ukazujące zagadnienie wyzwolenia w ujęciu marksizmu, liberalizmu oraz nauki katolickiej. Obraz, który został nakreślony, dopełniają publikacje dotyczące kwestii obrony życia dziecka poczętego⁷⁰⁵.

Instytut Kultury w roku 1985 wydał publikacje: 1) Paweł VI, Jan Paweł II, *Orędzia papieskie na światowy Dzień Pokoju*, Rzym, nakład 3.200 egzemplarzy; 2) Jan Paweł II, *Wiara i kultury*, Rzym, nakład 10.000 egz.; 3) *Instrukcja o niektórych aspektach „Teologii wyzwolenia”*, Libertatis nuntius, 6 VIII 1984, Rzym, nakład 5.000 egz.. Ponadto daleko zaawansowane były prace nad „Dokumentami Nauki Społecznej Kościoła”⁷⁰⁶.

W roku 1986 na łamach „Kroniki Rzymskiej” Instytut Kultury informował, że już w pełni zostały wyczerpane wszystkie jego dotychczasowe publikacje. Natomiast w najbliższym czasie miały ukazać się następujące pozycje: 1) Ks. Tadeusz Styczeń i Edward Balawajder, *Jedynie prawda wyzwala. Rozmowy o Janie Pawle II*, w tym 7 litografii Zbigniewa Józwicka; 2) Stefan Świeżawski, *Pamiętniki*, t. 1, lata 1907-1945⁷⁰⁷.

Nakładem Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej do 1986 r. ukazały się jeszcze inne pozycje książkowe⁷⁰⁸: 1) Ks. Józef Majka, *Katolicka nauka społeczna*, 1986; 2) J. Gula, T. Styczeń SDS, *W obronie człowieka nie narodzonego*, 1986; 3) *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu*, 1986; 3) *Wobec filozofii marksistowskiej. Polskie doświadczenia*, praca zbiorowa pod red. A.B. Stępnia, 1987; 4) Jan Paweł II, *Podniosę kielich zbawienia*, we współpracy z Wydawnictwem Kurii Biskupiej Lublin, 1987. Z kolei w 1987 r. miały się ukazać: 1) Akta kolokwium *Chrześcijańskie dziedzictwo kultury europejskiej w świadomości współczesnych*, 1987; 2) *Dokumenty Katolickiej Nauki Społecznej*, 2 tomy, pod red. M. Radwana SCJ, L. Dyczewskiego OFM Conv., A. Stanowskiego, 1987; 3) *W kręgu kultury bizantyjskiej*, pod red. F. Łuźnego, 1987; 4) S. Riabinin, *Chodząc po ziemi* (wybór utworów poetyckich); 5) s. Z. Zdybicka, *O religii i*

⁷⁰⁵ J. Gula, T. Styczeń, *W obronie człowieka nienarodzonego: teksty konferencji wygłoszonych w Radio Watykańskim*, Rzym 1986; *W imieniu dziecka poczętego*, red. J. W. Gałkowski, J. Gula, Rzym-Lublin 1991.

⁷⁰⁶ *Z działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, KR, 1985, nr 38/42, s. 20-21.

⁷⁰⁷ W sprawie zamówień można było zwracać się pisemnie do Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej, Via di Porta Angelica, 63-00193 Roma, tel. 06/6561844. KR, 5(1986), nr 47-48, s. 22.

⁷⁰⁸ S. Wyleżek, *Z działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej*, KR, 6(1987), nr 57-58, s. 7-8.

religioznawstwie, 1987; 6) S. Swieżawski, *Pamiętniki I tom: Wielki Przełom*, 1987; 7) *Akta kolokwium « Wyzwolenie człowieka »* pod red. M. Radwan SCJ, T. Styczeń SDS, 1987⁷⁰⁹.

d) Czwartym obszarem działalności edytorskiej Instytutu Kultury jest seria „Bullarium Poloniae”.

Wśród poszczególnych programów Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej obok stypendialnego dla osób przybywających do Rzymu, by prowadzić badania naukowe związane z nauczaniem Jana Pawła II, był także program historyczny „Bullarium Poloniae”. Seria ta zawierała dokumenty Stolicy Apostolskiej dotyczące Polski. Od 1982 roku wydano siedem tomów, obejmujących okres od XI do XV wieku. Publikacja ta ukazywała się nakładem Fundacji i Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego pod patronatem Polskiej Akademii Nauk⁷¹⁰.

Jest to inicjatywa rozpoczęta przed laty przez prof. Stanisława Kurasia (1927-2009)⁷¹¹ i jego żonę, prof. Irenę Sułkowską-Kuraś (1917-2006), kontynuowana przez młodych historyków z Krakowa, polegająca na opracowaniu archiwaliów watykańskich i wydaniu dokumentów dotyczących stosunków Polski ze Stolicą Apostolską począwszy od 966 r. Stanowi ważny materiał źródłowy dla wszystkich badaczy historii Kościoła, Polski i Europy Środkowej. I tak np. wydany w 2006 r. ostatni tom VII „Bullarium Poloniae” obejmuje lata 1465-1480⁷¹². W wydanych siedmiu tomach, obejmujących lata od początków chrześcijaństwa na ziemiach polskich aż do 1471 r., zostało opublikowanych ponad 13 tysięcy różnego rodzaju dokumentów papieskich (buli, suplik, brewiów). Jest to materiał dziewięciokrotnie przewyższający to, co było znane przed 1978 r., a można zakładać można było, że do końca polskiego średniowiecza (do 1506 r.) odnajdzie się

⁷⁰⁹ Tamże.

⁷¹⁰ Odnośnie do pierwotnej idei tego projektu wydawniczego zob. J. Kłoczowski, „Bullarium Poloniae”: *cenne dla nauki polskiej wydawnictwo*, KR, 1982, nr 8, s. 11.

⁷¹¹ Prof. Stanisław Kuraś (1927-2009) – wieloletni współpracownik Fundacji Jana Pawła, wydawca „Bullarium Poloniae”, który przez prawie 30 lat razem ze swoją żoną prof. dr hab. Ireną Sułkowską-Kuraś, prowadził badania naukowe w Archiwum Watykańskim i w Bibliotece Watykańskiej. Oboje naukowców, wydawców źródeł średniowiecznych, dzięki wsparciu finansowemu udzielanemu od 1977 r. przez École Française de Rome, a od 1983 r. przez Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej – Fundację Jana Pawła II, poprzez wydawnictwo „Bullarium Poloniae” ukazało ogromną wartość materiałów przechowywanych w dwóch największych instytucjach naukowych świata. M. Starzyński, B. Wyrozumska, *In Memoriam, Stanisław Kuraś, 1927–2009*, SŻ, 2012, t. 50, s. 191-194.

⁷¹² Siódmy tom został opracowany przez PAN Instytut Historii oraz KUL i w 2006 opublikowany przez Ośrodek Dokumentacji i Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie. Podobnie, jak w tomach poprzednich, t. VII zawiera wiele nieznanych dotychczas informacji o dostojnikach kościelnych, szlache, parafiach, klasztorach, katedrach, kolegiach i ich uposażeniu. W zapiskach pojawiają się również osoby świeckie z różnych warstw społecznych. Wstęp i opracowanie Irena Sułkowska-Kurasiowa oraz Stanisław Kuraś. Łącznie, tom liczy 356 stron. Zbiór otrzymał w 2003 główną nagrodę Wydawców Katolickich – Feniks.

jeszcze kilka tysięcy nowych bulli. Warto podkreślić ogromny wkład Fundacji Jana Pawła II w wydawnictwo „Bullarium Poloniae”. Już drugi tom „Bullarium”, wydany w 1985 r., ukazał się wyłącznie dzięki Fundacji, a od trzeciego całkowicie Fundacja Jana Pawła II przejęła program „Bullarium” i włączyła go do podstawowych projektów w okresie pontyfikatu Jana Pawła II, doceniając znaczenie tego typu badań dla przyszłych pokoleń. Wydawcy pokazali w „Bullarium Poloniae”, jak żywe i ścisłe były relacje państwa polskiego ze Stolicą Apostolską w okresie średniowiecza, jak sprawy wielkiej polityki i problemy małych, a często zupełnie nieznanymi z innych źródeł, obywateli Królestwa Polskiego były rozstrzygane w stolicy chrześcijaństwa. „Bullarium” ukazuje jednak przede wszystkim nieznaną dotychczasowym badaczom historię Kościoła na ziemiach polskich, obejmując swoim zasięgiem tereny całej archidiecezji gnieźnieńskiej, dawnej archidiecezji lwowskiej, Podola, Wielkiego Księstwa Litewskiego, Żmudzi, Prus Królewskich i Książęcych. Współcześnie jest wydawnictwem niezbędnym przy pisaniu prac z historii Kościoła, historii politycznej czy regionalnej, a także z zakresu innych nauk humanistycznych (historii sztuki, etnografii, muzykologii, itp.). Wraz ze śmiercią prof. Stanisława Kurasia, Fundacja Jana Pawła II, podobnie jak nauka polska, bezpowrotnie straciła wybitnego uczonego. Fundacja Jana Pawła II była i będzie zawsze mu wdzięczna za możliwość osobistej, a jednocześnie naukowej i przyjaznej wieloletniej współpracy⁷¹³.

W połowie 1988 r. Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie przygotował do druku trzeci tom „Bullarium Poloniae”, zawierający bulle papieskie dotyczące Polski, wydane w latach 1378-1411. Redaktorami pracy są Irena Sułkowska-Kuraś i Stanisław Kuraś oraz Hubert Wajs, który opracował indeks osób i miejscowości. Edycja stanowi ważny materiał źródłowy dla wszystkich interesujących się historią Polski tego okresu, a szczególnie stosunkami ze Stolicą Apostolską. Książkę można było nabyć w Polskim Instytucie Kultury Chrześcijańskiej za sumę 80000 lirów⁷¹⁴.

Na łamach „Kroniki Rzymskiej” w 1989 r. ukazało się ogłoszenie o treści: „Bullarium Poloniae III, 1378-1417. Opracowanie: Irena Sułkowska-Kuraś, Stanisław Kuraś, Fundacja Jana Pawła II, Rzym-Lublin, 1988, XVIII+301, cena: 80 000 lirów. W opracowaniu tych samych autorów: - Bullarium Poloniae 1000 - 1342, tom I Rzym, 1982, XXVII + 386, - Bullarium Poloniae 1342 - 1378, tom II Rzym, 1985, XII + 483. Cena

⁷¹³ P. Stanko, *Prof. dr hab. Stanisław Kuraś (1927-2009)*, BFJP2, 7(2009), nr 26, s. 4-5.

⁷¹⁴ *III Tom Bullarium Poloniae*, KR, 7(1988), nr 71, s. 11.

każdego pojedynczego tomu wynosi 80 000 lirów, a trzech tomów łącznie 200 000 lirów”. Zamówienia należało kierować na adres Fundacji⁷¹⁵.

3. Następnym kręgiem działalności Instytutu jest współpraca naukowa z innymi instytucjami oraz organizacjami. Do współdziałania z instytucjami kultury w Polsce Jan Paweł II nawiązywał w swoich przemówieniach do członków Fundacji. Zacieśnianie kontaktów i więzi z instytucjami oraz środowiskami naukowymi i kulturalnymi w Polsce, a także w świecie, ma dla Fundacji duże znaczenie również po śmierci Jana Pawła II. Na uwagę zasługuje współpraca z Instytutem Jana Pawła II na KUL-u oraz wspólnie z KUL-em edycja i wydawanie do dzisiaj kwartalnika naukowego „Ethos”. Dzięki temu doszło do rozwoju obu inicjatyw, które obecnie cieszą się uznaniem nie tylko w polskim, lecz także poza krajem, w europejskim środowisku naukowym⁷¹⁶. Czasopismo podejmuje problematykę wzajemnych relacji między wiarą i kulturą. Poprzez informacje i artykuły naukowe „Ethos” chce przyczynić się do przekazywania papieskiego nauczania i w ten sposób pragnie służyć człowiekowi i kulturze.

Współpraca z instytucjami krajowymi zaznacza się przede wszystkim w opracowywaniu polskiej bibliografii pism pióra Jana Pawła II, co uznano za jeden z nadrzędnych celów działalności Ośrodka. W ten sposób powstała seria wydawnicza „Jan Paweł II. Bibliografia polska”. W tomach, które się ukazały, co zostanie omówiono w dalszej części pracy, uwzględniono literaturę podmiotową i przedmiotową, wydania książkowe i artykuły opublikowane na terenie Polski w latach 1978–1995.

Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej wspólnie z redakcją „Znak” i Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie (obecnie Uniwersytet Papieski Jana Pawła II) zorganizował w terminie 16-17 X 1985 r. sympozjum na temat „Implikacje pastoralne pielgrzymek Jana Pawła II do Polski”. Ze strony Instytutu Kultury zostali zaproszeni abp Jan Schotte oraz p. Carlos Soria. Materiały opracowywała redakcja „Znaku”⁷¹⁷.

Instytut, podobnie jak cała Fundacja, prowadził także działalność stypendialną adresowaną do polskich naukowców na kwerendy w rzymskich i watykańskich bibliotekach oraz archiwach. Co roku otrzymywało je około 15 osób. Poza tym przyznawano rokrocznie 2 półroczne stypendia dla młodych naukowców (do 30 lat) na uniwersytecie w Pavii. Nadto fundowano 3 stypendia pieniężne dla doktorantów w Polsce,

⁷¹⁵ [Bullarium Poloniae], KR, 8(1989), nr 77, s. 27.

⁷¹⁶ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 141.

⁷¹⁷ *Z działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, KR, 1985, nr 38/42, s. 20-21.

który opracowywali tematy związane z problemami kultury chrześcijańskiej w kraju⁷¹⁸. Instytutu nawiązał współpracę z różnymi środowiskami akademickimi, zwłaszcza z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim⁷¹⁹.

Z inicjatywy Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w latach 1985–1990 Fundacja przyznawała nagrody pieniężne za krzewienie wartości ewangelicznych w kulturze polskiej i w życiu codziennym. Pokazano tym samym, że chrześcijańska i polska kultura winna być propagowana w codziennym życiu. Kapituła przyznała w sumie 16 nagród osobom indywidualnym oraz instytucjom działającym dla dobra społeczeństwa, przede wszystkim w Polsce⁷²⁰. Nagroda Fundacji była sposobem zwrócenia uwagi na konkretne wzorce i wydobycia na światło postaw ludzi szlachetnych, żyjących wiarą i wnoszących ważny wkład w dobro narodu⁷²¹. Laureatami zostali: Redakcja Encyklopedii Katolickiej KUL; ks. prof. Józef Majka – rektor Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu i Maria Lebda – nauczycielka z Limanowej (1985); środowisko „Znaku” i „Tygodnika Powszechnego”, prof. Karolina Lanckorońska (Rzym) i s. Benigna Pluta z Lublina (1986); Ruch „Światło-Życie”, dr Włodzimierz Mokry⁷²² i dr Antoni Zięba (Kraków) oraz Jacek Mazurkiewicz (Wrocław)⁷²³ (1987)⁷²⁴. Laureatami roku 1990 zostali: prof. Zofia Konaszkiewicz (Warszawy), Marek Czachorowski⁷²⁵ (Lublin) i ks. Jerzy Adam Marszałkiewicz (Wrocław-Opole)⁷²⁶. Nagrodę z roku 1988 przekazano na pomoc rodzinom strajkujących robotników „Solidarności”, które najbardziej ucierpiały w czasie protestów⁷²⁷.

⁷¹⁸ AODiSP, b.sygn., M. Kołodziejczyk, „Biuletyn Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie”, s. 12; AODiSP, b.sygn., „Broszura Fundacji Jana Pawła II” 1981-2001, s. 24.

⁷¹⁹ J. Draus, *Nauka polska na emigracji w latach 1945-1990*, [w:] *Historia nauki polskiej*, red. L. Zasztowt, J. Schiller-Walicka, Warszawa 2015, s. 632-633.

⁷²⁰ M. Jagosz, *Rozwój instytucji polonijnych*, s. 252.

⁷²¹ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 145.

⁷²² W 1987 został uhonorowany nagrodą Fundacji Jana Pawła II za osiągnięcia naukowe ukazujące chrześcijańskie korzenie kultury ukraińskiej oraz za działalność na rzecz porozumienia polsko-ukraińskiego.

⁷²³ Prof. dr hab. Jacek Mazurkiewicz założył i przez siedemnaście lat kierował, Terenowym Komitetem Ochrony Praw Dziecka we Wrocławiu. Profesor przez wiele lat współpracował z senator dr Marią Łopatkową i współuczestniczył w tworzeniu koncepcji instytucji Rzecznika Praw Dziecka. Wziął udział w przygotowaniu konstytucyjnej normy dotyczącej tej instytucji, jak i ustawowego jej kształtu. Środki z nagrody watykańskiej Fundacji Jana Pawła II, jako jej laureat z 1987 r., przeznaczył na założenie własnej Fundacji Schronisko Matek Ciężarnych „Betlejem”. Przez kilkanaście lat ta właśnie instytucja prowadziła dwa schroniska dla bezdomnych kobiet ciężarnych oraz położnic i ich dzieci. Źródło: prof. dr hab. Jacek Mazurkiewicz, <http://miesiecznik.uz.zgora.pl/wydawnictwo/miesiecznik10-2018/08.pdf>, [dostęp: 21.10.2020].

⁷²⁴ M. Jagosz, *Rozwój instytucji polonijnych*, s. 252–253.

⁷²⁵ Dr Marek Czachorowski, https://www.kul.pl/art_16762.html, [dostęp: 12.03.2019].

⁷²⁶ [Laureaci nagrody Fundacji za rok 1990], KR, 9(1991), nr 86, s. 7.

⁷²⁷ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 145.

Ważnym aspektem w programie funkcjonowania Instytutu była działalność kulturowa. W pierwszych latach istnienia Instytut organizował raz w miesiącu prelekcje z ludźmi kultury pod nazwą „Wieczory Kasjańskie”, które publikowano w cyklu o takiej samej nazwie. Na spotkania zapraszano Polonię włoską, gości mieszkających w Rzymie, pielgrzymów, a także przyjeżdżających z Polski. Między innymi brali w nich udział profesorowie: ks. Janusz S. Pasierb (1929-1993) i ks. Józef Tischner (1931-2000). W sumie w latach 1980–1982 ukazało się 10 numerów broszurowej serii „Wieczory Kasjańskie”⁷²⁸. Później przekształciły się one w międzynarodowe sympozja naukowe. Wiele takich sympozjów zorganizowanych przez Instytut odbywało się w Polsce i w Rzymie, gromadząc naukowców z Europy i Stanów Zjednoczonych⁷²⁹. Kontynuatorem tych wieczornych spotkań został wspomniany już „Uniwersytet Letni Kultury Polskiej” dla młodzieży polonijnej.

W maju 1982 ukazał się kolejny (7-8) zeszyt „Wieczorów Kasjańskich”. W serii tej drukowano niektóre odczyty, jakie miały miejsce w Polskim Instytucie Kultury Chrześcijańskiej. W tym numerze znalazły się referaty ks. prof. Janusza Pasierba (ATK, Warszawa), pt. „Inspiracje chrześcijańskie w kulturze współczesnej” oraz doc. dr Ewy Jabłońskiej- Deptułowej (KUL, Lublin) pt. „Religia nośnikiem wolności”⁷³⁰.

26 VI 1985 r. do Rzymu zjechali zaangażowani w powstanie Fundacji Jana Pawła II Polacy i Polonia, „by zastanowić się wspólnie nad wypracowaniem odpowiedniego profilu i nad ukierunkowaniem prac i zadań nowo powstałego Ośrodka Polskiej Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie”⁷³¹.

Po zmianach politycznych w roku 1989, możliwe stało się rozszerzenie działalności na wielki obszar krajów bloku wschodniego, w tym byłego ZSRR. Dlatego już w roku 1990 otwarto w Lublinie Pracownię Naukową Instytutu, która miała za zadanie dokumentować obecność Kościoła katolickiego i Polaków na obszarze postkomunistycznym, prowadzić badania nad rolą polskiej kultury chrześcijańskiej i problematyką kościelną w krajach słowiańskich, zwłaszcza w archiwach na terenach byłego ZSRR. Fundacja wspierała materialnie prowadzenie kwerend, działalność wydawniczą i organizowanie sympozjów⁷³².

⁷²⁸ Tamże, s. 141.

⁷²⁹ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 359.

⁷³⁰ *Z działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, KR, 1985, nr 38/42, s. 20-21.

⁷³¹ Jan Paweł II, *Świadectwo naszej solidarności*, OR, 1985, nr 6-7, s. 27.

⁷³² *Papież gorąco popiera działalność Fundacji w Europie środkowo-wschodniej*, KR, 9(1991), nr 86, s. 6; *Fundacja Jana Pawła II w XX roku pontyfikatu*, KR, 16(1998), nr 114, s. 14.

W ramach działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej, na łamach „Kroniki Rzymskiej” publikowano artykuły naukowe dotyczące m.in. rezultatów kwerend w archiwach krajów byłego Związku Sowieckiego. Na uwagę zasługuje artykuł ks. Mariana Radwana: „Archiwa rosyjskie w Hospicjum św. Stanisława”⁷³³, czy tegoż autora: „Zrabowany księgozbiór lubelskich dominikanów”⁷³⁴.

W maju 1982 r. ukazał się pierwszy numer kwartalnika „Il Nuovo Aeropago”, którego redakcja znajdowała się w Domu Polskim przy via Cassia. Ten kwartalnik zajmował się problemami kultury szeroko pojętej oraz przesłaniem Ewangelii. Pierwszy numer poświęcony był niektórym zagadnieniom greckiego dziedzictwa kulturowego Europy⁷³⁵.

W czerwcu 1989 roku trzech pracowników Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego prowadziło w Bibliotece Watykańskiej intensywną kwerendę źródłową do opracowania „Atlasu stosunków wyznaniowych w Europie środkowowschodniej”, przewidywanego do druku przez Katolicki Uniwersytet Lubelski i Fundację Jana Pawła II. Pierwszy pomysł opracowania atlasu historyczno-wyznaniowego powstał na przełomie lat 1956/57 roku. Profesor J. Kłoczowski w 1955 r. wpadł na pomysł, żeby dać kilka tematów prac magisterskich z zakresu rozwoju sieci parafialnej w Polsce, czy też rozmieszczenia klasztorów różnych zakonów na terenie dawnej Polski historycznej. Początkowo były to prace przede wszystkim z okresu średniowiecza. Dotyczyły głównie Małopolski, ale w ten sposób zaczęła się krystalizować myśl kartograficznego, szerszego opracowania. Myślano początkowo nadać temu tytuł „Polonia Christiana”, w tym kierunku też szły badania. Dążono do opisania możliwie wszystkich polskich instytucji kościelnych, od średniowiecza do rozbiorów, a w następnej serii, również i okresu późniejszego. Te prace prowadzono mniej więcej od 1960 do 1962 roku, a w 1962 roku zwołano ogólnopolską konferencję do Lublina. W Zakładzie Historii na Wydziale Humanistycznym KUL odbyła się dyskusja w gronie specjalistów zarówno z zakresu historii Kościoła, geografii historycznej, atlasu historycznego Polski jak i geografii. Dyskusja ta wpłynęła w sposób zasadniczy na zmianę koncepcji tego dużego przedsięwzięcia naukowego pod nazwą „Atlas”, na który planowano wówczas około 10 tomów. Niewykluczone były również opracowania tematyczne, tzn. pewne tomy czy zeszyty, które miałyby obejmować wybraną

⁷³³ M. Radwan, *Archiwa rosyjskie o Hospicjum św. Stanisława*, KR, 17(1998), nr 114, s. 21-23.

⁷³⁴ Tenże, *Zrabowany księgozbiór lubelskich dominikanów*, KR, 15(1996), nr 108, s. 21-23.

⁷³⁵ *Z działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, KR, 1985, nr 38/42, s. 20-21.

problematykę, jak np. Kościoły, czy Kościół wschodni, reformacja, czy problem np. żydowski w Polsce i inne zagadnienia⁷³⁶.

Z kolei 21 IV 1986 r. Jan Paweł II w swoim przemówieniu do uczestników sympozjum o kulturze europejskiej, zachęcił Papieską Radę do spraw Kultury oraz takie instytucje jak Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej „do organizowania kolejnych, podobnych temu, spotkań, podczas których mężczyźni i kobiety będą sobie uświadamiać, że los Europy jako konkretnej ludzkiej wspólnoty zależy od siły, jaką zdoła ona tchnąć w swoją kulturę. Wy, ludzie kultury, dysponujecie ogromną władzą nad ludzkimi umysłami i duszami. Bądźcie świadomymi i przekonanymi świadkami chrześcijańskiej pamięci tego kontynentu; wykorzystując wszelkie nowoczesne środki, ukazujcie młodemu pokoleniom ustawicznie odradzającą siłę Dobrej Nowiny o Jezusie Chrystusie”⁷³⁷.

W roku 1988 Jan Paweł II do Fundacji mówił o uznaniu, na jakie zasługują inicjatywy Instytutu Polskiej Kultury Chrześcijańskiej zmierzające do pogłębienia i przybliżenia innym narodom polskiego ponadtysiącletniego dorobku. Wspomniał, że dokonują się one drogą badań nad etyką życia rodzinnego i społecznego, nad historią, literaturą ojczystą i działalnością artystyczną, a także poprzez refleksję moralną i zachęcanie do pracy naukowej młodszej generacji, by w świetle wiary i rozumu coraz lepiej rozumiała własną tożsamość⁷³⁸. Sądził, że to zadanie stoi przed rodakami żyjącymi w kraju i na emigracji, ponieważ w grę wchodzić wszakże wielkie wartości, które są drogie wszystkim. Mówił, że trzeba doceniać i ułatwiać „przenikanie” dorobku Polski w kierunku Polonii, a także wielkiego dorobku Polonii w kierunku Polski, bo Polonia zdobywa coraz większą legitymację kulturową. Papieżowi chodziło nie tylko o wymianę dorobku między Polską i Polonią, ale o uzupełnienie się wzajemne tych dwóch członów jedności narodowej i kulturowej we wspólnym ośrodku rzymskim. Polonia, w powszechnej opinii, wypełnia w dużej mierze ogromną lukę, jaka powstała w Ojczyźnie w wielu dziedzinach, a zwłaszcza historii⁷³⁹. Mówił: „Dziś jesteśmy świadomi bardziej niż w przeszłości tego, że wzajemne przenikanie się kultury i wiary, kultury

⁷³⁶ S. Litak, *Atlas stosunków wyznaniowych w Europie Środkowowschodniej*, KR, 8(1989), nr 77, s. 12-13.

⁷³⁷ Sympozjum na temat „Chrześcijańskiego dziedzictwa kultury europejskiej w świadomości współczesnych” odbyło się w Rzymie w dniach 21-23 kwietnia 1986 r. Prelegenci omówili problematykę, odnosząc się do sytuacji konkretnych krajów: Belgii, Niemiec Zachodnich, Francji, Polski i Włoch. Jan Paweł II, *Dziedzictwo nie oznacza martwej przeszłości*, OR, 7(1986), nr 4, s. 18.

⁷³⁸ Jan Paweł II, *Czemu służy Fundacja*, s. 1, 32. Przemówienie do przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, Watykan, 29 IX 1988 r.

⁷³⁹ Tamże.

polskiej z kulturami ludów i narodów ościennych, prowadzi do wielostronnego wzajemnego ubogacenia się nowymi wartościami duchowymi, wyrabia w nas poczucie solidarniej współodpowiedzialności za te wartości, które są naszym dziedzictwem i dorobkiem”⁷⁴⁰. Dowodził, że dlatego bardzo ważne są inicjatywy Instytutu Kultury (PIKCh) podejmowane wspólnie z innymi instytucjami i ośrodkami, takie jak sympozja naukowe, studia i publikacje zmierzające do właściwego ukazania chrześcijańskiego dziedzictwa Europy, związku Ewangelii i kultury w środkowej Europie, chrześcijańskiego dziedzictwa Chrztu Litwy i Rusi Kijowskiej⁷⁴¹.

Na 10-lecie Fundacji w 1991 r. papież wypowiedział się na temat służby kulturze przez Instytut Kultury powołany przy Fundacji: „[...] Kiedy po dziesięciu latach patrzymy na to dzieło, stwierdzamy, że nikt nie przewidywał, że tak szybko rozwinie się ono, przekraczając granice Rzymu. Dzisiaj widzimy już wyraźnie, jak ono było potrzebne i opatrnościowe, aby to wszystko, co chrześcijańskie i co ludzkie, mogło się w naszym kraju i wśród rodaków na emigracji rozwijać i upowszechniać”⁷⁴². Jan Paweł II dodawał, że zasługą Instytutu jest także szukanie zawsze kontaktów z innymi instytucjami i instytutami zajmującymi się kulturą, szukanie dróg, które prowadzą do spotkania z kulturami innych narodów, otwierając się w ten sposób na kulturę światową. Podkreślił, że jest to sprawa ogromnie ważna, bo dzięki polskiej kulturze narodowej Polacy mogą mieć swój wkład w ogólnoludzki dorobek kulturowy, mogą go wzbogacać swoimi doświadczeniami i w ten sposób przyczyniać się do ukształtowania jego pełni. Jako przykład Ojciec Święty podał wysiłek księdza abp. Adama Maida zmierzający wówczas do przeniesienia idei Fundacji na Uniwersytet w Waszyngtonie w USA⁷⁴³.

Ważna jest wypowiedź Jana Pawła II z tegoż 1991 r. na temat Instytutu Kultury Chrześcijańskiej: „Nie mogę nie wspomnieć tak wielkiej troski Fundacji o rozwój i zachowanie chrześcijańskiego dziedzictwa kultury polskiej wśród rodaków rozsianych po całym świecie. Jednym z konkretnych przejawów tej troski jest Uniwersytet Letni Kultury Polskiej. Dobrze, że ta rzeka polskości, polskiej kultury i polskiego chrześcijaństwa płynie dalej, ożywiając nowe pokolenia”⁷⁴⁴. Następnie powiedział, że mówiąc o kulturze, ma na myśli kulturę chrześcijańską, jako wspólne dobro Europy. Przypomniał, że w ojczyźnie i

⁷⁴⁰ Tamże.

⁷⁴¹ Tamże.

⁷⁴² Jan Paweł II, *Trzeba na nowo ukazać Europie*, s. 40-41.

⁷⁴³ Tamże, s. 40-41.

⁷⁴⁴ Tamże, s. 41.

w innych krajach słowiańskich kultura zachowała się w swej chrześcijańskiej formie, stanowiąc korzenie Europy, jako najpiękniejszy dar dla świata. Zauważył, że trzeba na nowo ukazać nie tylko Europie wartość i piękno tej kultury, co byłoby najwspanialszym darem, jakim Polska i kraje słowiańskie mogłyby odwzajemnić się całej Europie i światu-u progu trzeciego tysiąclecia. „Myślę, że do tego wielkiego dzieła reewangelizacji kultury może przyczynić się także Fundacja”⁷⁴⁵.

2. Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie

Rzym jest miejscem bardzo bliskim kulturze polskiej i stał się miejscem pielgrzymowania Polaków od początków polskiej państwowości, ale szczególnie po roku 1978, kiedy pasterzem Kościoła powszechnego został Jan Paweł II. Fundacja Jana Pawła II mająca w swych fundamentalnych założeniach troskę o rozwój i zachowanie skarbów kultury polskiej wśród rodaków rozsianych po całym świecie właśnie w Rzymie zapraszała do udziału w Uniwersytecie Letnim Kultury Polskiej.

Fundacja Jana Pawła II troszcząc się o udzielanie pomocy w zachowaniu i rozwoju chrześcijańskiego dziedzictwa kultury polskiej, chciała się do tego w konkretny sposób przyczynić, między innymi poprzez organizację Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej. Polacy mieli wobec papieża duże oczekiwania, zwłaszcza w kraju, w którym panował system komunistyczny, a rozsiani po całym świecie marzyli o wolnej Polsce, do której mogliby wrócić i rozpocząć stabilne życie. To dla nich, w Polsce i na świecie, a zwłaszcza młodzieży polonijnej, w Domu Polskim Fundacji Jana Pawła II, podległy jej organ, Instytut Kultury Chrześcijańskiej co roku od 1987 do 2007 roku, przez 20 lat organizował „Uniwersytet Letni Kultury Polskiej”. Uczestniczyło w nim łącznie ok. 1500 osób z przeszło 30 krajów⁷⁴⁶. Co roku w wakacje przyjeżdżało do Rzymu z wielu krajów świata kilkudziesięciu uczestników i brało udział w tym trzytygodniowym kursie. Sukcesywnie zainteresowanie rosło i przybywało coraz więcej młodych ludzi, nie tylko polskiego pochodzenia. Zajęcia odbywały się w języku polskim i angielskim. W kalendarzu inicjatyw Instytutu, Uniwersytet zajmował stałe miejsce i wynikał z troski Fundacji o rozwój i zachowanie dziedzictwa kultury polskiej wśród rodaków rozsianych po całym świecie. O trosce tej mówił Jan Paweł II do dobroczyńców Fundacji na spotkaniu w dniu 29 IX 1988

⁷⁴⁵ Tamże.

⁷⁴⁶ *Dear Members and John Paul II Foundation Friends*, BFJP2, 8(2010), nr 30, s. 1.

r.: „Zadanie to stoi przed rodakami żyjącymi w kraju, ale także na emigracji. W grę wchodzi także wielkie wartości, które są drogą nam wszystkim [...]”⁷⁴⁷. Dodawał, że w Fundacji należy zwrócić szczególną uwagę na Uniwersytety Letnie, czy Kursy kultury polskiej dla młodzieży z polonijnych skupisk, w których uczestniczyli słuchacze ze USA, Kanady, Anglii, Polski, Szwecji, Szwajcarii, Argentyny i Belgii⁷⁴⁸. Ojciec Święty widział w tej inicjatywie troskę o zapewnienie Polonii rozszarpanej po świecie kontaktu z kulturą polską: „Dobrze, że ta rzeka polskości – mówił – polskiej kultury i polskiego chrześcijaństwa płynie dalej, ożywiając nowe pokolenia”⁷⁴⁹. W 1995 roku Jan Paweł II zaznaczył, że niezmiernie ważnym polem działania Instytutu jest Uniwersytet Letni Kultury Polskiej. Od kilku lat gromadzi on Polaków mieszkających i urodzonych poza ojczyzną, którzy poprzez wykłady i seminaria chcą zbliżyć się do Polski i lepiej ją poznać⁷⁵⁰. W 1998 roku papież także wspominał o Uniwersytecie Letnim Kultury Chrześcijańskiej, zauważając, że cenne są doświadczenia młodych przedstawicieli Polonii, którzy podczas wakacji przyjeżdżają do Rzymu, aby poznawać chrześcijańskie korzenie kultury polskiej i światowej⁷⁵¹.

Idea Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej została zapoczątkowana przez tzw. Wieczory Kasjańskie organizowane w Domu Polskim w pierwszych latach istnienia Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej, w latach 80. XX wieku. W czasie takich spotkań z ludźmi kultury w ogrodzie i podwórzu Domu Polskiego wygłaszano odczyty, a następnie dyskutowano w gronie profesorów i księży oraz przedstawicieli Polonii z Rzymu, a także przyjeżdżających z Polski, między innymi brali w nich udział profesorowie: ks. Janusz Stanisław Pasierb i ks. Józef Tischner. Kontynuatorem tych wieczornych spotkań został wspomniany już Uniwersytet Letni Kultury Polskiej dla młodzieży polonijnej. Odbywały się one w Polsce i w Rzymie gromadząc naukowców z Europy i Stanów Zjednoczonych⁷⁵².

⁷⁴⁷ *Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie*, KR, 8(1989), nr 77, s. 10-11.

⁷⁴⁸ Jan Paweł II, *Czemu służy Fundacja*, OR, 9(1988), nr 8, s. 1, 32.

⁷⁴⁹ Tenże, *Trzeba na nowo ukazać Europie*, s. 41; tenże, *Dzieło wielu serc* (29 X 1998), [w:] OR, 20(1999), nr 1, s. 41.

⁷⁵⁰ Tenże, *Z miłości Kościoła i Ojczyzny*, OR, 17(1996), nr 1, s. 56-57. Przemówienie w Watykanie, 26 X 1995 r.

⁷⁵¹ Tenże, *Dzieło wielu serc*, s. 41.

⁷⁵² W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 359.

W publikacjach Domu Polskiego pt. „Wieczory Kasjańskie”⁷⁵³ opublikowane zostały m.in. referaty profesorów z KUL i księży z tych spotkań. Później te zjazdy przekształciły się w Uniwersytet Letni Polonii Świata, a następnie od 1987 r. funkcjonowały pod nazwą Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiego i miały miejsce w Domu Polskim w Rzymie. A w późniejszych latach odbywały się w Polsce, w Lublinie przy KUL w ramach tzw. Szkoły Letniej⁷⁵⁴. Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie, można by nazwać Szkołą Letnią, na wzór organizowanych przez angielskie uniwersytety „Summer Schools” w sezonie letnim.

Z pewnością duży wpływ na powstanie idei Uniwersytetu Letniego miały jedne z pierwszych cyklicznych powojennej spotkań dla młodzieży emigracyjnej w Rzymie pod nazwą Kurs „Loreto”. Te spotkania młodzieży polonijnej spoza Polski, nazywane też Kursem Wiedzy Religijnej dla Młodzieży Polonijnej „Loreto” z inicjatywy kard. W. Rubina organizowane były latach od 1967 r. do 1991 r., czyli w okresie 25 lat przez bp. Szczepana Wesołego. Kursy dla młodych katolików, które miały ożywić ich poczucie wspólnoty i solidarności, oraz pogłębić ich przeżycia religijne i duchowe, opisane zostały już wcześniej, w podrozdziale o Domu Polskim⁷⁵⁵.

Zanim Fundacja Jana Pawła II od 1987 r. rozpoczęła organizowanie w Domu Polskim w Rzymie Letniego Uniwersytetu Kultury Polskiej, istniała już w tym samym miejscu wieloletnia tradycja Uniwersytetu Polonii Świata zbudowanego przez architektów Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata. Tamten polonijny uniwersytet wydawał się naturalnym rozwinięciem programu, jaki Rada Koordynacyjna starała się z końcem lat 70. XX w. tworzyć dla Polaków i ich organizacji rozproszonych po świecie. Był to pomysł na tworzenie kadry przyszłych liderów środowisk polonijnych, w oparciu o wspólnie odczuwane wartości polskiej tradycji i polskiej kultury chrześcijańskiej.

Uniwersytet Polonii Świata miał funkcjonować pod opieką Rady Nadzorczej powołanej przez prezydium Rady Polonii Wolnego Świata. Do Rady Nadzorczej wchodziło: przedstawiciele Rady i czterech do sześciu kuratorów. Rada Nadzorcza powoływała kierownika kursu i jego zastępcę (kierownika i zastępcę Uniwersytetu Polonii Świata). Kierownik Uniwersytetu Polonii Świata mógł powoływać do pomocy i w celach

⁷⁵³ W Domu Polskim miały miejsce comiesięczne konferencje, publikowane następnie w serii „Wieczory Kasjańskie”: nr 1-10 (XI 1980 - V 1982).

⁷⁵⁴ *Dear Members*, s. 1-2.

⁷⁵⁵ *Kurs Młodzieży Polonijnej „Loreto 82”*, KR, 1982, nr 4, s. 20-22.

administracyjnych dodatkowe osoby, które podlegają zatwierdzeniu przez Radę Nadzorczą⁷⁵⁶.

Dlatego inicjatywa powołania Uniwersytetu Polonii Świata prof. Henryka Adamczewskiego z Francji oraz inż. Stanisław T. Orłowskiego z Kanady znalazła natychmiast podatny grunt, zwłaszcza, że było już znakomite miejsce do lokalizacji tego pomysłu, którym był świeżo zakupiony przez Polonię Świata Dom w Rzymie przy via Cassia 1200. Uczestnikami spotkań uniwersytetu mogły być osoby pełnoletnie, mówiące po polsku i zaangażowane w pracę w organizacjach polonijnych oraz przygotowane do odbioru wykładów oraz programów na poziomie uniwersyteckim. Natomiast wykładowcy byli zapraszani przez kierownika kursu spośród wykładowców wyższych uczelni, pedagogów i doświadczonych osób zaangażowanych w pracę społeczną i wychowawczą⁷⁵⁷.

Kierownictwo Uniwersytetu Polonii Świata, z prof. Janem Kaszubą (przewodniczący Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata), prof. H. Adamczewskim z Francji (Sorbona) i ks. Ksawerym Sokołowskim (Delegatura Fundacji Jana Pawła II), zdefiniowali wtedy swoje oczekiwania następująco: „Winno to być spotkanie przedstawicieli młodego pokolenia Polonii z różnych krajów świata w celu pogłębienia wiedzy o historii Polski i kulturze narodowej – sprawach tak zasadniczych dla przyszłych przywódców Polonii, oraz nawiązania kontaktów, tak potrzebnych w pracy społecznej, zapoznanie się z nauką społeczno-moralną Jana Pawła II, troska o zbudowanie dziedzictwa i tożsamości narodowej, kultywowanie więzi między krajem a Polonią, opracowanie mechanizmów przekazywania wiadomości o kulturze polskiej i historii”⁷⁵⁸. Te założenia w większości punktów stały się swoistym programem Uniwersytetu Polonii Świata, bo problematyka wykładów obejmowała zagadnienia dotyczące m.in. roli katolicyzmu w świecie ze szczególnym uwzględnieniem magisterium papieskiego, tradycji narodowych i znaczenia kultury polskiej, systemu gospodarczego Polski, ideałów wychowawczych i funkcji organizacji młodzieżowych na emigracji, czy rozwoju historycznego Europy⁷⁵⁹.

⁷⁵⁶ D. Lipski, *Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie. Historia – Ludzie – Misja*, Warszawa-Londyn 2018, s. 29.

⁷⁵⁷ Tamże.

⁷⁵⁸ W. Wierzewski, *Uniwersytet Polonii Świata*, „Zgoda”, 1993, nr 15, s. 12-13.

⁷⁵⁹ M. Jagosz, *Rozwój instytucji polonijnych za pontyfikatu Papieża Jana Pawła II 1979–1990*, [w:] *Papież Jan Paweł II a emigracja i Polonia 1978–1989*, red. R. Dzwonkowski, S. Kowalczyk, E. Walewander, Lublin 1991, s. 253.

Misją Uniwersytetu było m.in.: a) pogłębienie wiedzy z historii społecznej i politycznej Polski z uwzględnieniem miejsca i pozycji Polski w Europie i na świecie; b) kierownictwo Polonii w poszczególnych krajach świata leżeć będzie w rękach uczestników kursów; c) zapoznanie się z metodą i systemem pracy organizacyjnej; d) metoda pracy wśród młodzieży; e) wypracowanie metody pracy wśród emigrantów z różnych okresów celem zespolenia wszystkich; f) prezentacja osiągnięć Polaków oraz Polonii w zakresie nauki i sztuki w świecie⁷⁶⁰.

Ówczesni liderzy Polonii jasno widzieli potrzebę zmobilizowania własnej młodzieży do wysiłku samookreślenia się w oparciu o studia nad dziedzictwem ich rodziców, a mogło to przede wszystkim nastąpić przy konfrontacji z rówieśnikami z innych stron świata, w Rzymie. Uniwersytet Polonii Świata okazał się sukcesem. Kierownik Uniwersytetu przedstawiał roczny budżet kursu do rozpatrzenia i zatwierdzenia przez Radę Nadzorczą i był odpowiedzialny za jego wydatkowanie. Rada Nadzorcza przeprowadzała negocjacje z Prezydium Rady Polonii Wolnego Świata, która częściowo finansowała Uniwersytet Polonii Świata. Uczestnicy kursów, względnie ich organizacje pokrywali koszty uczestniczenia⁷⁶¹.

Przystępne opłaty (tylko 350 dolarów za 3 tygodnie pobytu), atrakcyjna lokalizacja i patronat Rady sprawiły, że już w pierwszym roku wśród uczestników było 75 działaczy Polonii i ponad 30 wykładowców, w sumie 100 osób, co stanowiło optymalny układ. A jednak po tej pierwotnej euforii sukcesu przyszedł kryzys. Z roku na rok rosły koszty uczestnictwa i malało zainteresowanie. Poza krajami Europy Zachodniej, do rzadkości należało desygnowanie młodych reprezentantów na Uniwersytet przez Polonię dalszych kontynentów, takich jak Ameryka Południowa czy Australia, o co przecież inicjatorom głównie chodziło. Systematycznie rosła tylko grupa uczestników ze Stanów Zjednoczonych, kraju z którego nawet młodzi ludzie mogli sobie na takie wakacje pozwolić.

Uniwersytet udało się zorganizować 3 razy: 1) od 14 VIII do 3 IX 1983 r.; 2) od 5 VIII do 25 VIII 1984 r.; 3) od 29 VII do 17 VIII 1985 r. W roku 1986 nie doszedł jednak do skutku, choć był planowany na przełomie lipca i sierpnia⁷⁶².

⁷⁶⁰ D. Lipski, *Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie*, s. 28.

⁷⁶¹ Na podstawie projektu S. T. Orłowskiego z 12 XI 1984 r. Tamże, s. 29.

⁷⁶² Tamże, s. 28.

Stanisław Orłowski, jeden z organizatorów Uniwersytetu Polonii Świata z Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata w liście II z 19 II 1987 r. do ks. M. Jagosza, administratora Domu Polskiego i Fundacji Jana Pawła napisał: „Chciałbym, by Uniwersytet Letni, który przetrwał trzy turnusy z błogosławieństwem Ojca Świętego w oparciu o Dom Jana Pawła II, był stałą instytucją pogłębiania wiedzy dla młodych kierowników pracy polonijnej, czerpiącą z zasobów wiedzy polskich instytucji naukowych poza Krajem a także wybitnych ludzi z Kraju”⁷⁶³.

W 1987 r. nastąpiło ostateczne przejęcie pewnych założeń i idei inicjatywy Uniwersytetu Polonii Świata (Rady Wolnego Świata) przez Fundację Jana Pawła II oraz Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie, jednak w zmienionej formie i kierowanej do innej docelowej grupy⁷⁶⁴. Uniwersytet Fundacji Jana Pawła II rozpoczął działalność 29 VI 1987 r.

Pomysłodawcą Uniwersytetu była Rada Administracyjna Fundacji Jana Pawła II, która w 1987 r. zleciła ks. Stefanowi Wylężkowi przygotowanie programu Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej w Domu Jana Pawła II. Miało to być nawiązanie do wcześniejszej inicjatywy, tzw. Uniwersytetu Polonii Wolnego Świata, skierowanego do młodych liderów życia polonijnego, którego sesje odbyły się w Domu Polskim trzykrotnie, w latach 1983, 1984 i 1985. Potem z tego pomysłu zrezygnowano. Fundacja, w ramach swych założeń statutowych i troski o kulturę polską pragnęła kontynuować tego typu spotkania. Ich celem miało być pogłębienie problematyki kultury polskiej. Zajęcia w ramach Uniwersytetu rozpoczynały się zazwyczaj w trzeci poniedziałek czerwca i trwały trzy tygodnie. Przeznaczone były przede wszystkim dla Polaków mieszkających poza krajem. Niemniej jednak w zajęciach mogli uczestniczyć wszyscy zainteresowani szeroko pojętą problematyką kultury polskiej⁷⁶⁵.

Program kursu wzorował się na podobnej inicjatywie prowadzonej przez Katolicki Uniwersytet Lubelski. Organizatorzy chcieli, żeby spotkania Uniwersytetu miały oprawę naukową i gwarancję akademickiego poziomu zajęć, dlatego nawiązano kontakt z KUL-em, skąd też pochodziła część wykładowców, a czterech lektorów z tej uczelni wykładało co roku w Domu Polskim. Pozostali byli pracownikami naukowymi z innych

⁷⁶³ Tamże, s. 42.

⁷⁶⁴ W. Wierzewski, *Uniwersytet Polonii Świata*, s. 12-13.

⁷⁶⁵ AODiSP, b.sygn., zespół: *Fundacja Jana Pawła II*, zbiór: *Uniwersytet Letni Kultury Polskiej*, luźna kartka: *XI Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w 1997*, rozmowa Agnieszki Bładowskiej-Stroppolo uczestniczącej w zajęciach w 1997 r. z ks. Stefanem Wylężkiem.

renomowanych uczelni w Polsce i na świecie. I tak np. w 1996 r. zaproszono 7 profesorów z rozmaitych uczelni: Uniwersytetu Jagiellońskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Szkoły Głównej Handlowej, Akademii Teologii Katolickiej (obecnie Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) i University of London. Zagwarantowali oni rzetelność i obiektywizm przekazywanej wiedzy. Jeśli chodzi o pozostałych wykładowców, to zwykle szukano ludzi kompetentnych, którzy byli w stanie przedstawić ten sam temat w języku polskim i angielskim. W 1997 r. aż połowa uczestników preferowała wykłady po angielsku. Często korzystano z kontaktów nawiązanych przez Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej. Zapraszano te osoby, które według uznania organizatorów najlepiej mogły przedstawić dany temat. Stosowano zasadę niezmiennia dobrej ekipy wykładowców: jeśli zaakceptowali oni nowy cykl tematyczny i chętnie brali udział w kolejnej sesji Uniwersytetu, wtedy nie było potrzeby zmian osobowych. Nestorami uniwersytetu letniego byli profesorowie: prof. Andrzej Olszewski i prof. Wojciech Roszkowski, którzy przyjeżdżali do Rzymu od kilku lat. Ich pozycja naukowa w Polsce była bardzo wysoka. W 1996 r. dużo mówiono o polskiej emigracji i to nie tylko z polskiego punktu widzenia. Wśród wykładowców znalazł się bowiem prof. Keith Sword z Londynu. Profesor Sword przybliżył słuchaczom problematykę emigracji polskiej w Anglii po II wojnie światowej. Uświadomił wszystkim, że zachowanie ciągłości kontaktów między kulturą polską a światową po 1945 roku w dużej mierze zawdzięczamy Polonii. Pod koniec kursu wśród uczestników zajęć rozprowadzana była ankieta z prośbą o opinie na temat programu uniwersytetu, jakości wykładów, spraw organizacyjnych, co pomogło organizatorom⁷⁶⁶.

Pobyt w Rzymie był szansą poznawania polskiej kultury, historii, literatury, problematyki społecznej, zagadnień związanych z wiarą czy z emigracją. Zajęcia odbywające się w języku polskim i angielskim i obejmowały: historię Polski, literaturę polską, polski film i teatr, sztukę i muzykę polską, społeczno- gospodarczą sytuację Polski, Kościół na emigracji, panoramę Polonii, główne nurty nauczania Jana Pawła II. Oprócz części wykładowej, w programie przewidziane było zwiedzanie Rzymu, wycieczka do Asyżu, Pompei i na Monte Cassino⁷⁶⁷. Chciano również pokazać im jakieś małe miasteczko włoskie, tętniące życiem, które przez swoje piękno pozwala odejść od atmosfery wielkiego miasta, jakim jest Rzym i stąd pojechano również do Orvieto. Zwiedzanie tych wszystkich

⁷⁶⁶ Tamże.

⁷⁶⁷ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 360-361.

miejsce pozwalało na lepsze zrozumienie uniwersalnych wartości kultury i chrześcijaństwa we Włoszech. Ten wakacyjny Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w swej ponad 20-letniej działalności, pozwolił przybliżyć około 1500 uczestnikom z kilkunastu krajów, problematykę polskiej historii, literatury, sztuki, muzyki, zagadnień społeczno-politycznych i nauczania Jana Pawła II. Kulminacyjnym punktem pobytu w Rzymie było spotkanie uczestników z Janem Pawłem II. Wiele osób mówiło, że było ono dla nich źródłem wielkich emocji. Ojciec Święty wiedział, że Fundacja organizuje kolejną sesję Uniwersytetu i co roku przyjmował studentów na specjalnej audiencji. Interesował się miejscem zamieszkania i działalnością zawodową uczestników. W 1996 r. zażartował w rozmowie z nimi, że ludzie zwykle przyjeżdżają do Rzymu, by zwiedzać to miasto i odpoczywać, a oni przyjechali tu, by się uczyć i on sam w inny sposób spędzałby wakacje. Przebywanie z papieżem było zawsze wielkim przeżyciem dla uczestników, a spotkanie z Rodakiem, było wielkim przywilejem Polaków⁷⁶⁸. Organizacją uniwersytetu zajmował się ks. Stefan Wylężek, związany z Fundacją od 1986 roku. Od 1996 roku jako jej administrator przejął odpowiedzialność za sekretariat Fundacji oraz kontakt z dobroczyńcami i z przyjaciółmi Fundacji, aż do 1 marca 2010 r., kiedy został mianowany rektorem Polskiej Misji Katolickiej w Londynie⁷⁶⁹.

W 1987 roku w pierwszej sesji Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej w Rzymie wzięło udział 40 osób. W założeniu były to zajęcia na poziomie akademickim, wzorowane na podobnych spotkaniach na Uniwersytecie Jagiellońskim i na KUL-u. Stworzono wszechstronny program i „pomieszczono” w nim całą skomplikowaną rzeczywistość współczesnej Polski w 69-godzinny cykl wykładów. Organizatorzy chcieli przedstawić obraz współczesnej Polski, co w dużej mierze im się udało. Ich celem było pobudzenie uczestników do refleksji nad tym, co działo się wówczas w Polsce. Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej zatroszczył się także o udział przybyszów z Litwy, Białorusi, Łotwy i innych krajów, wchodzących w skład byłego ZSRR. Od trzeciego spotkania, na koszt Fundacji Jana Pawła II zapraszano 4 osoby z terenów byłego ZSRR, aby umożliwić im kontakt z Polakami mieszkającymi na Zachodzie. Instytut miał wiele kontaktów z osobami z Europy Środkowo-Wschodniej i co roku zapraszano z tych stron osoby związane ze środowiskiem polskim i promocją kultury. Każde takie spotkanie wzbogacało i dodawało im siły i odwagi do kontynuowania pracy w środowisku polonijnym.

⁷⁶⁸ AODiSP, b.sygn., *XI Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w 1997*.

⁷⁶⁹ *Dear Members*, s. 1.

Uniwersytet Letni Kultury Polskiej był też w pewnym sensie spotkaniem pokoleń, gdyż organizatorzy nie stawiali żadnych ograniczeń wiekowych uczestnikom. Ks. S. Wylęzek od początku chciał, by wiek uczestników tych spotkań nie stanowił problemu, może dlatego, że wcześniejszy Uniwersytet Polonii Wolnego Świata skierowany był wyłącznie do młodych liderów życia polonijnego. W założeniu miała to być inicjatywa otwarta dla wszystkich zainteresowanych. Zważywszy, że wykłady odbywały się na poziomie akademickim, istniała jedynie dolna granica wieku uczestników: minimum 17-18 lat, a najlepiej ukończona szkoła średnia. Górnej granicy wieku nie stawiano i rzeczywiście było to spotkanie pokoleń, często polskich emigrantów pierwszego, drugiego i trzeciego pokolenia, które pozwalało na wymianę doświadczeń. W 1997 r. uczestniczyło w zajęciach 16 osób w wieku do 20 lat i 18 w przedziale wiekowym 20-30 lat, czyli ponad połowa słuchaczy nie przekroczyła trzydziestego roku życia. Byli to najczęściej studenci ze Stanów Zjednoczonych i z Kanady. Amerykański system edukacyjny pozwalał im na uzyskanie punktów (tzw. credits⁷⁷⁰), równoznacznych z zaliczeniem niektórych przedmiotów w ramach ich studiów uniwersyteckich, po zdaniu końcowych egzaminów przed wykładowcami Letniego Uniwersytetu. Na podstawie zaświadczenia, które przesyłano do ich macierzystej uczelni, mogli uzyskać do 5 punktów (1 punkt za każdy zdany egzamin). W 1997 roku 25 osób zdawało egzamin z historii⁷⁷¹.

W 1992 r. podano informację, że inicjatywa Fundacji Jana Pawła II skierowana do Polaków rozsianych po całym świecie i zapraszająca ich do Domu Polskiego w Rzymie, stawała się coraz bardziej znana⁷⁷².

W warunkach uczestnictwa było napisane: 1) uczestnik ULKP winien mieć dostateczną znajomość języka polskiego, umożliwiającą mu aktywny udział w wykładach i konwersatoriach; 2) uczestnik powinien mieć co najmniej 20 lat i ukończone 2 lata studiów uniwersyteckich; 3) koszt uczestnictwa, łącznie z mieszkaniem i wyżywieniem w Domu Polskim Jana Pawła II oraz wycieczkami wynosi 520 dolarów USA od uczestnika (+ koszty przejazdu do Rzymu z kraju zamieszkania), które w kolejnych latach rosły. Koszt realny wynosił 750 dolarów USA od uczestnika⁷⁷³.

⁷⁷⁰ Punkty kredytowe (credit points) – to amerykański odpowiednik europejskiego systemu punktowego ECTS. Student otrzymuje punkty za zrealizowane kursy i zaliczone przedmioty. Odpowiednia ich suma uprawnia do ukończenia studiów na danym poziomie.

⁷⁷¹ AODiSP, b.sygn., *XI Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w 1997*.

⁷⁷² *Sprawozdanie*, KR, 11(1992), nr 92, s. 18-19.

⁷⁷³ AODiSP, b.sygn., zespół: *Fundacja Jana Pawła II*, zbiór: *Uniwersytet Letni Kultury Chrześcijańskiej*, S. Wylęzek, *Sprawozdanie z przebiegu ULKP za 1987 r.*, Rzym, 31 VII 1987 r.

Tabela 14. Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie w latach 1987-2007. Statystyka.

Lp.	Termin ⁷⁷⁴	Temat (od 1991 r.) ⁷⁷⁵	Uczestnicy	Wykładowcy
1.	29 VI – 18 VII 1987	brak	32 osoby: Anglia: 3, Argentyna: 1, Belgia: 1, Kanada: 8, Szwajcaria: 1, Szwecja: 3, USA: 15	12 osób: Polska: 6, Rzym: 3, emigracja (Anglia, Kanada): 3
2.	27 VI – 18 VII 1988 r. ⁷⁷⁶	brak	osoby z: Anglii, Kanady, RFN, Francji, Luksemburga, Szwajcarii, Szwecji, USA	12 osób z: Polski: (KUL – 4, UW – 1, „Tyg. Powszechny” – 1, Muzeum Czartoryskich – 1), Anglii: 1, Kanady: 1, Rzymu: 2, USA: 1
3.	26 VI – 15 VII 1989 ⁷⁷⁷	brak	osoby z: Anglii, Danii, Francji, Kanady, Nowej Zelandii, USA, Szwecji, Włoch	12 osób
4.	25 VI – 14 VII 1990	brak	brak danych – brak sprawozdania za 1990 r.	10 osób
5.	24 VI – 12 VII 1991 r.	„Historia Polski: 1918-1945”	67 osób (80 z wykładowcami) z 11 krajów (USA (połowa), Austria, Białoruś, Francja, Hiszpania, Kanada, Litwa, Niemcy, Polska, Szwajcaria, Szwecja)	13 osób
6.	1992 – brak danych o dokładnym terminie i szczegółowy m programie Uniwersytetu ⁷⁷⁸	„Stosunki Polski i Polaków z narodami sąsiednimi”. Historia: „Trzy epoki w dziejach Polski”; Literatura: „Trwanie literatury – trwanie w literaturze”;	Łącznie 95 osób z 12 krajów, w tym z Litwy i Ukrainy	11 osób

⁷⁷⁴ Uniwersytet rozpoczynał się zawsze w ostatni poniedziałek czerwca o godz. 18.00 i trwał trzy tygodnie – zakończenie w sobotę o godz. 12.00. *Sprawozdanie*, KR, 7(1988), nr 71, s. 20.

⁷⁷⁵ Tematy nadawane były kolejnym edycjom Uniwersytetu dopiero od V serii (ULKP) w 1991 r.

⁷⁷⁶ Dzięki współpracy z KUL studenci mogli uzyskać 5 kredytów. *Sprawozdanie*, KR, 7(1988), nr 71, s. 13, 20.

⁷⁷⁷ Po raz pierwszy w tym roku wykłady były prowadzone w języku polskim i angielskim, a studenci amerykańscy i kanadyjscy mogli uzyskać 5 punktów (tzw. *credits*). *Sprawozdanie*, KR, 8(1989), nr 77, s. 10-11.

⁷⁷⁸ W materiałach archiwalnych nie odnaleziono szczegółowego programu Uniwersytetu z 1992 r.

		Sztuka: „Sztuka – historia – polityka”.		
7.	21 VI – 10 VII 1993	„Polska okresu międzywojennego 1918-1945” Literatura: „Literatura polska w kręgu narodowych mitów”; Sztuka: „Sylwetki wybitnych artystów polskich”	Łącznie 80 osób z 9 krajów	12 osób
8.	20 VI – 9 VII 1994	„Historia PRL-u: 1945-1989”	84 osoby z 11 krajów (USA i Kanada: 52; pozostali z: Anglii, Australii, Białorusi, Francji, Niemiec, Polski, Rosji, Szwajcarii, Szwecji. Dodatkowo 4 osoby z byłego ZSRR) ⁷⁷⁹	12 osób z kraju i emigracji
9.	19 VI – 8 VII 1995	„Związki kultury polskiej z kulturą europejską i amerykańską”	61 osób z 8 krajów (Białoruś, Bułgaria, Kanada, Litwa, Polska, Szwajcaria, Szwecja, USA)	12 osób z kraju i emigracji
10.	17 VI – 6 VII 1996	<i>Wkład kultury polskiej w kulturę światową</i> Historia: „Polska, Polacy w ważnych wydarzeniach historii świata”; Literatura: „Uniwersalne wartości literatury polskiej”; Sztuka: „Znani polscy artyści w kulturze światowej”.	60 osób z 12 krajów (Anglia, Australia, Białoruś, Brazylia, Hiszpania, Kanada, Litwa, Nowa Zelandia, Polska, Szwajcaria, Szwecja, USA, plus 2 osoby z Białorusi)	12 osób z kraju i emigracji
11.	16 VI – 5 VII 1997	„PRL: 1945-1989. Historia i kultura. Związki z kulturą	65 osób z 12 krajów, z osobami towarzyszącymi	12 osób z kraju i emigracji

⁷⁷⁹ Organizatorzy zaprosili na własny koszt 4 osoby z krajów byłego ZSRR. Ich obecność była okazją do poznania życia Polaków w tych krajach. Organizatorzy nie wprowadzali żadnych ograniczeń wiekowych. W 1994 r. najmłodszy uczestnik ULKP liczył 17 lat, a najstarszy 80. *Sprawozdanie*, KR, 13(1994), nr 100, s. 6-7.

		europijską i światową”	i wykładowcami było ich ponad 80 osób. (USA: 31, Kanada: 16, Szwecja, Polska, Francja, Australia, Białoruś, Litwa, Łotwa, Niemcy, Słowacja, Szwajcaria)	
12.	15 VI – 4 VII 1998	„Wkład polskiej kultury w kulturę światową” Historia: „Polska i Polacy w ważnych momentach historii najnowszej”; Sztuka: „Wkład polskiej sztuki w sztukę światową”.	brak danych	12 osób z kraju i emigracji
13.	14 VI – 3 VII 1999	„Związki kultury polskiej z kulturą europejską i amerykańską”	84 osoby z 11 krajów, z wykładowcami 96 osób (USA: 55, Anglia, Australia, Francja, Kanada, Litwa, Niemcy, Polska, Rosja, Szwecja i Ukraina). Grupa angielska: 50 osób.	12 osób z kraju i emigracji
14.	19 VI – 8 VII 2000	„Polska XX wieku. Jej kultura i powiązania z kulturą światową”	84 osoby z 8 krajów	12 osób z kraju i emigracji
15.	18 VI – 7 VII 2001	„Na progu trzeciego tysiąclecia. Kultura polska i jej obecność w świecie”	72 osoby z 9 krajów, z wykładowcami 86 osób	14 osób z kraju i emigracji
16.	17 VI – 6 VII 2002	„Wkład polskiej kultury w kulturę światową”	80 osób, łącznie z wykładowcami 92 osoby z 9 krajów (Argentyna, Australia, Białoruś, Kanada, Litwa, Niemcy, Polska, Ukraina, USA).	12 osób z kraju i emigracji
17.	16 VI – 5 VII 2003	„Związku kultury polskiej z kulturą europejską i amerykańską”	78 osób, 90 osób łącznie z wykładowcami	12 osób z kraju i emigracji
18.	14 VI – 3 VII 2004 ⁷⁸⁰	„PRL: 1945-1989. Historia i kultura.	89 osób z 10 krajów łącznie z wykładowcami	13 osób z kraju i emigracji

⁷⁸⁰ XVIII Uniwersytet Letni Kultury Polskiej, BFJP2, 2(2004), nr 7, s. 2-3.

		Związki z kulturą europejską i światową”	(Kanada, Kazachstan, Niemcy, Litwa, Polska, Rosja, Szwecja, Ukraina, USA i UK) ⁷⁸¹ .	
19.	13 VI – 2 VII 2005 ⁷⁸²	„Wkład kultury polskiej w kulturę europejską i amerykańską”	75 osób z 7 krajów łącznie z wykładowcami (Australia, Białoruś, Kanada, Litwa, Polska, USA i UK) ⁷⁸³	14 osób z kraju i emigracji
20.	12 VI – 1 VII 2006 ⁷⁸⁴	„Polska XX wieku. Jej kultura i związki z kulturą światową”	61 osób z 6 krajów (USA, Argentyna, Australia, Kanada, Polska i Ukraina) ⁷⁸⁵	14 osób z kraju i emigracji
21.	11 – 30 VI 2007 ⁷⁸⁶	„Polska: 1944-1989. Historia i kultura. Jan Paweł II: jego życie i praca (dzieło). Jego nauczanie i droga do świętości”	50 osób łącznie z wykładowcami (USA, Kanada: 20 osób, pozostali z Australii, Białorusi, Łotwy i Polski)	14 osób z kraju i emigracji

Źródło: Opracowanie na podstawie danych: z Archiwum ODiSPJPII; D. Lipski, *Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie. Historia – Ludzie – Misja*, Warszawa-Londyn 2018, s. 44-277; AODiSP, b.sygn., zespół: *Fundacja Jana Pawła II*, zbiór: *Uniwersytet Letni Kultury Chrześcijańskiej*, S. Wyleżek, *Sprawozdanie z przebiegu ULKP za 1987 r.*, Rzym, 31 VII 1987 r.; *Sprawozdanie*, KR, 7(1988), nr 71, s. 13, 20; *Sprawozdanie*, KR, 8(1989), nr 77, s. 10-11; *Sprawozdanie*, KR, 12(1993), nr 96, s. 12-13; *Sprawozdanie*, KR, 13(1994), nr 100, s. 6-7; *Sprawozdanie*, KR, 14(1995), nr 104, s. 9-10; *Sprawozdanie*, KR, 15(1996), nr 108, s. 11-12; *Sprawozdanie*, KR, 16(1997), nr 112, s. 7-8; *Sprawozdanie*, KR, 17(1998), nr 116, s. 8-9; *Sprawozdanie*, KR, 18(1999), nr 120, s. 6-7; *Sprawozdanie*, KR, 19(2000), nr 124, s. 9-10; *Sprawozdanie*, KR, 20(2001), nr 128, s. 12-13; *Sprawozdanie*, KR, 21(2002), nr 132, s. 21-22.

Do 1997 r., w ciągu 11 lat istnienia Uniwersytetu, przewinęło się przez Dom Polski wiele osób niezwiązanych swymi korzeniami z Polską, ale zainteresowanych jej kulturą, np.: goszczono Filipinkę, której babcia była Polką, a dziadek Filipińczykiem. W 1997 r. wśród uczestników znaleźli się Japończyk i małżeństwo irlandzko-litewskie. Po drugim spotkaniu, w 1988 r., zauważono, że wiele osób bardzo słabo mówi po polsku, a niektórzy wręcz wcale nie znają języka polskiego. Właśnie wówczas pomyślano o wprowadzeniu paralelnych wykładów: ten sam temat był wykładany o różnych godzinach w języku polskim i w języku angielskim. Po uzyskaniu zgody od Rady Administracyjnej Fundacji,

⁷⁸¹ Zdecydowana większość uczestników stanowili studenci – 43 osoby nie ukończyły 25. roku życia. Oni też po zdaniu egzaminów uzyskali 49 kredytów. Całość programu wykładowego obejmowała 78 godzin i pozwalała uczestnikom z USA i Kanady na uzyskanie 5 kredytów z 5 przedmiotów. Tamże.

⁷⁸² *Summer University of Polish Culture, Rome 2005*, BFJP2, 3(2005), nr 11, s. 6-7.

⁷⁸³ 13 studentów uzyskało 44 kredyty, które mogli dodać do swojej edukacji w USA i Kanadzie. Tamże.

⁷⁸⁴ *Summer University of Polish Culture, Rome 2006*, BFJP2, 4(2006), nr 15, s. 8.

⁷⁸⁵ 10 studentów zdało egzaminy i uzyskali 41 punktów. Tamże.

⁷⁸⁶ *The Summer University of Polish Culture – Rome – 2007*, BFJP2, 5(2007), nr 19, s. 5-6.

od trzeciego spotkania wykłady odbywały się w dwóch językach. Było to ważne, gdyż wielu uczestników, zwłaszcza ze Stanów Zjednoczonych i z Kanady, nie znało języka polskiego. Byli to częstokroć studenci pochodzenia polskiego i osoby etnicznie niezwiązane z Polską a zainteresowane kulturą polską. W 1997 zgłosiło się 65 słuchaczy. Wraz z osobami towarzyszącymi i wykładowcami było ich ponad 80 osób. Najwięcej uczestników (31) przyjechało ze Stanów Zjednoczonych i z Kanady (16). Obecność wielu Amerykanów pochodzenia polskiego była tradycją uniwersytetu. Pozostali studenci przyjechali z dwunastu krajów europejskich (także z Europy Środkowo-Wschodniej: Litwy, Białorusi, Łotwy) i z Australii⁷⁸⁷.

Uczestnicy Uniwersytetu prezentowali różny poziom wiedzy. Np. na wykładzie z historii prof. W. Roszkowskiego 19-letnia studentka z Kanady zapytała, kim był Edward Gierek. Zróżnicowane przygotowanie uczestników stanowiło niemały problem dla organizatorów. Opracowywano program ramowy, ale nie znano ani poziomu wiedzy ogólnej, ani zasobu wiadomości studentów na konkretny temat i stąd nie wiadomo było na czym można bazować. Dotyczyło to nie tylko historii, ale przede wszystkim literatury polskiej. Wykładowcy dopiero po pierwszych dwóch spotkaniach mogli się zorientować co do poziomu wiedzy uczestników.

W „Kronice Rzymskiej” ukazywały się komunikaty prasowe z zapowiedzią kolejnego, przyszłorocznego Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej. Były to informacje o programie i reklama tej edukacyjnej inicjatywy. W 1984 r. ukazał się komunikat w sprawie drugiej sesji letniego Uniwersytetu Polonii Świata. Zawierał on informacje, że Rada Koordynacyjna Polonii Wolnego Świata przy współpracy kierownictwa Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie organizuje II kurs letni Uniwersytetu Polonii Świata, który miał odbyć się w Domu Polskim Jana Pawła II w dniach od 5-25 VIII 1984 r. Wykładowcami mieli być głównie naukowcy polscy i polskiego pochodzenia, a słuchaczami kursu członkowie młodego pokolenia Polonii Świata. Ramowy program obejmował kwestie: 1) Doktryna społeczna Kościoła w nauczaniu Jana Pawła II; 2) Polska: klucze do historii. Kultura i język. Zagadnienia obecnej Polski: a) polityczne, b) społeczne, c) gospodarcze; 3) Polonijna Wspólnota Światowa. (Polacy w świecie). Spotkania pokoleń i wymiana doświadczeń. Wkład w kulturę światową. „Polonica” w krajach osiedlenia; 4)

⁷⁸⁷ W „Kronice Rzymskiej” do 2002 roku ukazywały się coroczne sprawozdania z przebiegu Uniwersytetu Letniego w Rzymie, a kolejne były publikowane w periodyku „Fundacja Jana Pawła II. Biuletyn” (www.fjp2.com/pl/fundacja/biuletyn). *Sprawozdanie*, KR, 16(1997), nr 112, s. 7-8.

Rola Kościoła w Polsce; 5) Język polski w świecie: a) dwujęzyczność, b) metody nauczania i podręczniki. Zgłoszenia z Europy miały być przesyłane na adres: Prof. H. Adamczewski, Secretariat de l'Université d'Eté, Bibliothèque Polonaise, 6, Ouaid'Orléans, 75004 Paris, France. Spoza Europy na adres: St. Orłowski, 288 Roncesvalles Avenue, Toronto, Ontario, M6R 2M4. Zgłoszenia należało przesyłać poprzez polonijne organizacje centralne krajów zamieszkania, np. Kongres Polonii Amerykańskiej, Kongres Polonii Kanadyjskiej, Zjednoczenie Polskie Wielkiej Brytanii, Wspólnotę Polsko-Francuską. W przypadku braku organizacji centralnej należało wysłać zgłoszenie na adres Kongres Polonii Kanadyjskiej w Toronto. Termin zgłoszeń mijał 15 VI 1984 r. Uczestnicy mieli być przyjmowani w kolejności zgłoszeń. Program obejmował: 50 godzin wykładów, dyskusje okrągłego stołu oraz projekcje filmów, zwiedzanie Rzymu, wycieczki do Asyżu, Florencji itd. Językiem roboczym był język polski, językami pomocniczymi były: francuski, angielski, pomoce naukowe w postaci filmów, przezroczy i płyt. Warunki przyjęcia: słuchaczami kursu letniego Uniwersytetu Polonii Świata mogły być osoby pochodzenia polskiego obojga płci, aktywnie zaangażowane w pracach społecznych polonijnych, zgłoszone przez centralne organizacje polonijne danego kraju, odpowiadające następującym warunkom: 1) kandydat (kandydatka) musiał posiadać dostateczną znajomość języka polskiego umożliwiającą mu słuchanie i rozumienie wykładów w języku polskim; 2) kandydat (kandydatka) winien być w wieku 21-35 lat, kończący wyższe studia (lub absolwent) względnie pracownik społeczny. Wyjątki były dopuszczalne za wyraźną zgodą komitetu organizacyjnego; 3) koszt za całość kursu, włączając w to mieszkanie, utrzymanie i wycieczki wynosił S 300 US. Koszty do Rzymu pokrywają uczestnicy względnie organizacje ich wysyłające. Organizacje nominujące (wysyłające) kandydatów na kurs powinny w zasadzie pokryć całość kosztów. Opłaty za kurs miały być uiszczane przy rejestracji w Rzymie⁷⁸⁸.

Na łamach „Kroniki Rzymskiej” w 1986 r. ukazał się komunikat prasowy Fundacji odnośnie do Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej w Rzymie w dniach 29 VI – 18 VII 1987 roku w Domu Polskim Jana Pawła II w Rzymie⁷⁸⁹. W kolejnych zapowiedziach w „Kronice” tak opisano tę instytucję: „Uniwersytet Letni jest otwarty dla wszystkich pragnących pogłębić znajomość problematyki kultury polskiej. Trzytygodniowy wspólny pobyt uczestników i wykładowców pozwala stworzyć rodzinną oazę polskości w

⁷⁸⁸ J. Kaszuba, *Komunikat w sprawie drugiej sesji Letniej Uniwersytetu Polonii Świata*, KR, 1984, nr 22, s. 32.

⁷⁸⁹ *Komunikat Prasowy. Uniwersytet Letni Kultury Polskiej- Rzym 1987*, KR, 5(1986), nr 53-54, s. 35.

Wiecznym Mieście. Stał się on już stałym punktem w kalendarzu wakacyjnych spotkań polonijnych”⁷⁹⁰.

O Letnim Uniwersytecie w Rzymie powstał film pt. „Rzymskie spotkania”. Video dr. Wojciecha Wierzewskiego prezentował impresje z wizyty w Domu Jana Pawła II, gdzie odbywał się siódmy Uniwersytet Letni Kultury Polskiej na przełomie czerwca i lipca 1993 r. Film starał się sportretować środowisko Polonii z 9 krajów świata, które przyjechało spotkać się z Janem Pawłem II, poznać Rzym antyczny i papieski, wysłuchać wykładów i dyskusji naukowców z Polski i USA. Liczne wywiady z prowadzącymi zajęcia i ze słuchaczami z wielu kontynentów dają posmak niezwyklej atmosfery spotkania, a wzruszający i dramatyczny ton przynoszą pielgrzymka na Monte Cassino oraz specjalna audyencja w watykańskim pałacu Jana Pawła II. „Rzymskie spotkania” przynoszą też barwne obrazy rytmu Wiecznego Miasta, rzymskich wykopalisk i antycznych tras, takich jak Via Appia, Colosseum, czy Forum Romanum⁷⁹¹.

Dnia 28 VI 2001 r. abp Wesoły spotkał się z uczestnikami XV Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej, który w terminie od 18 VI do 7 VII zgromadził w Domu Polskim Jana Pawła II w Rzymie 86 uczestników z 9 krajów. Arcybiskup mówił o roli Kościoła na emigracji⁷⁹².

W 2010 r. o pomysł powstania tzw. „Rzymskich Wieczorów Papieskich” na łamach „Biuletynu” Fundacji Jana Pawła II pisała jego współtwórczyni pani Anna Karoń-Ostrowska. Wiele rozmawiano na temat ochrony i kultywowania dziedzictwa zmarłego Jana Pawła II z przyjaciółmi z Fundacji Jana Pawła II – z ks. Stefanem Wylężkiem i Jolantą Szpilarewicz. W czasie tych rozmów wielką inspiracją i wsparciem był abp Szczepan Wesoły. Dyskusje poprzedzała cotygodniowa Msza św. w każdy czwartek o godz. 7:00 rano przy grobie Ojca Świętego. 18 V 2009 roku minęła 89. rocznica urodzin Jana Pawła II i zarazem 30. rocznica ukazania się pierwszej encykliki „Redemptor hominis”. Uczczono je Eucharystią w kościele pw. św. Stanisława, której przewodniczył i homilię wygłosił abp Szczepan Wesoły oraz zaproszeni biskupi i księża. Po Mszy św. odbył się pierwszy z „Rzymskich Wieczorów Papieskich” poświęcony teologicznemu i antropologicznemu wymiarowi wspomnianej encykliki. W pełnej sali przy kościele pw. św. Stanisława

⁷⁹⁰ *Uniwersytet Letni Kultury Polskiej*, KR, 19(2000), nr 125, s. 17.

⁷⁹¹ AODiSP, b.sygn., E. Betka, Dyrektor Wykonawczy Wydziału. Stanowego Kongresu Polonii Amerykańskiej, „*Rzymskie spotkania*”, *film o Letnim Uniwersytecie w Rzymie*, [wycinek z polonijnej gazety], bmr, b.pag.

⁷⁹² *Kronika kościoła Św. Stanisława B.M. w Rzymie*, KR, 20(2001), nr 128, s. 3-4.

wykłady wygłosili: o. prof. Wojciech Giertych – teolog Domu Papieskiego oraz prof. Stanisław Grygiel – wykładowca Uniwersytetu Laterańskiego, a dyskusję prowadziła Anna Karoń-Ostrowska. Centrum Dokumentacji Pontyfikatu przy Fundacji przygotowało prezentację multimedialną, dzięki czemu była możliwość obejrzenia rękopisu encykliki pisanej odręcznie piórem z czarnym atramentem przez Jana Pawła II. Z kolei w czerwcu 2009 minęła rocznica pierwszej pielgrzymki Ojca Świętego do Ojczyzny, która rozpoczęła proces przemian. Poza Mszą św., której tradycyjnie już przewodniczył abp. Wesoły zorganizowano wieczór poezji w wykonaniu aktorki Anny Nehrebeckiej, która wtedy gościła w Rzymie, i wieczór wspomnień z tamtych dni. Swoje świadectwa wygłosiło wtedy bardzo wiele osób. Ponieważ oba te wydarzenia spotkały się z dużym zainteresowaniem i wydawały się być odpowiedzią na oczekiwania ludzi zainteresowanych myślą i osobą Jana Pawła II, postanowiono je kontynuować. Przygotowano scenariusze spotkań na cały rok – od października 2009 do czerwca 2010 r. Skonsultowano je z księżmi: Stefanem Wylężkiem i Andrzejem Dobrzyńskim z Centrum Badań nad Pontyfikatem. Gotowy projekt został przedstawiony kard. Dziwiszowi i spotkał się z jego akceptacją. Rzymskie Wieczory Papieskie trwały cały rok. Zajmowano się osobą i myślą Jana Pawła II – okresem jego młodości, fascynacjami poezją, teatrem, mistyką i pięknem, drogą powołania i doświadczeniami II wojny światowej, Jego encyklikami, listami apostolskimi, czczono rocznicę śmierci. Zaproszenie do udziału w spotkaniach przyjęli, m.in. kard. Stanisław Ryłko, ambasador RP Hanna Suchocka, ks. dr Mieczysław Maliński i prof. Danuta Michałowska z Krakowa, a także ks. dr Hieronim Fokciński i ks. rektor Paweł Ptasznik, o. prof. Zdzisław Kijas OFMConv. i wiele innych osób. Na ukończeniu były prace redakcyjne tomu, który miał być zapisem Rzymskich Wieczorów Papieskich 2009-2010⁷⁹³.

W 2007 r. odbył się w Rzymie ostatni 21. Uniwersytet Letni Kultury Polskiej. W styczniu 2008 r. Rada Administracyjna Fundacji podjęła decyzję, by kolejny odbył się w Lublinie w ramach Szkoły Letniej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Jednak z powodu braku zgłoszeń nie odbył się. Idea ta nie była już kontynuowana⁷⁹⁴.

⁷⁹³ A. Karoń-Ostrowska, *Rzymskie Wieczory Papieskie u św. Stanisława*, BFJP2, 2010, nr 31, s. 1-2.

⁷⁹⁴ D. Lipski, *Uniwersytet Letni Kultury Polskiej*, s. 270.

Tabela 15. Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie w latach 1987-2007. Statystyka.

Lp.	Kraj	Liczba uczestników
1.	Anglia	33
2.	Australia	18
3.	Belgia	1
4.	Brazylia	2
5.	Dania	1
6.	Hiszpania	1
7.	Kazachstan	1
8.	Luxemburg	1
9.	Malta	1
10.	Niemcy	31
11.	Norwegia	3
12.	Rosja	4
13.	Szwajcaria	14
14.	Ukraina	15
15.	Wenezuela	1
16.	Argentyna	7
17.	Austria	1
18.	Białoruś	21
19.	Bułgaria	5
20.	Francja	25
21.	Kanada	176
22.	Litwa	23
23.	Łotwa	3
24.	Meksyk	1
25.	Nowa Zelandia	2
26.	Polska	102
27.	Słowacja	1
28.	Szwecja	17
29.	USA	755

30.	Włochy	1
RAZEM		1267

Źródło: Opracowanie na podstawie danych z Archiwum ODiSPJPII; D. Lipski, *Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie. Historia – Ludzie – Misja*, Warszawa-Londyn 2018, s. 271.

Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej pozostawał otwartym na kontakty z innymi instytucjami i instytutami zajmującymi się kulturą. Poprzez swoją działalność sympozyjalną, wydawniczą, stypendialną oraz organizację Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej przez ponad 20 lat, chciał być miejscem spotkania kultury polskiej z kulturą innych narodów, służyć kulturze i twórcom kultury, pracować nad tym, by wartości chrześcijańskie i humanistyczne mogły w Polsce i wśród rodaków na emigracji coraz bardziej się zakorzeniać i upowszechniać.

Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej zakończył działalność w 2003 r. decyzją Rady Administracyjnej Fundacji, która uznała, że wówczas wiele nowych instytucji polskich i kościelnych wypełniał cele, jakie stawiano przed Instytutem⁷⁹⁵. Instytut włączył Fundację w wielki proces reewangelizacji kultury i zapisał piękną kartę w historii. Po wygaszeniu działalności Instytutu, jego obowiązki i kompetencje, zwłaszcza w zakresie kontaktu z Kołami Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II na świecie przejął, Sekretariat Fundacji, zlokalizowany pod tym samym adresem: via di Porta Angelica 63 do dzisiaj. Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej pozostał czytelnym znakiem tego, że „nie ma wspanialszego i trwalszego pomnika dla naszych czasów, jak ten wznoszony ze spiżu nauki i kultury”⁷⁹⁶.

Sekretariat Fundacji utrzymuje stały kontakt z jej dobroczyńcami - członkami Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, jak i z osobami indywidualnymi, które włączają się w program pracy Fundacji związany z pontyfikatem Jana Pawła II.

W 2023 r. 48 Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji istnieje w 18 krajach na pięciu kontynentach⁷⁹⁷. Wkład i ofiarność wszystkich tych osób podkreślił Ojciec Święty podczas audiencji dla dobroczyńców Fundacji 26 X 1995 r. mówiąc: „[...] «dobre owoce» mogły ujrzeć światło dzienne tylko dzięki życzliwości wielu ludzi, którzy indywidualnie, a także

⁷⁹⁵ A. Dobrzyński, *Niosąc w przeszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 145.

⁷⁹⁶ Jan Paweł II, [Wznosić pomnik ze spiżu kultury i nauki], [w:] *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, t. 24, 2001, cz. 2, Watykan 2003, s. 599 (audiencja 23 X 2001).

⁷⁹⁷ Struktura, <https://fjp2.com/pl/struktura-2/>, [dostęp: 19.03.2023].

zrzeszeni w licznych Kołach Przyjaciół Fundacji w wielu krajach nie szczędzili grosza, aby wspomóc to ważne dzieło... Dziękuję za to, co czynicie dla dalszego rozwoju tej cennej instytucji i polecam ją na przyszłość waszej ofiarności”⁷⁹⁸.

3. Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II

Najważniejszą agendą Fundacji z ideowego punktu widzenia był i jest powstały w 1981 roku Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II⁷⁹⁹ w Domu Polskim w Rzymie przy via Cassia 1200⁸⁰⁰. Siedziba Ośrodka mieści się w Rzymie, dzięki czemu jest on jednym z ważnych świadectw obecności Kościoła polskiego w życiu Kościoła powszechnego. Stanowi zarazem płaszczyznę dialogu między narodami i kulturami w duchu pontyfikatu Jana Pawła II. Ośrodek znajduje się na I piętrze Domu Polskiego, wcześniej był w podziemnej kondygnacji, gdzie obecnie znajduje się archiwum Ośrodka⁸⁰¹. Współcześnie jest to jeden z ważniejszych Ośrodków dokumentujących i popularyzujących nauczanie Jana Pawła II.

Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie był od samego początku swego istnienia (tzn. od 1980 r.) nie tylko domem polskiego pielgrzyma, ale stał się równocześnie siedzibą Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej. Został on powołany do życia w Watykanie, dnia 16 X 1981 r. na mocy podpisanego przez Jana Pawła II dekretu⁸⁰². Jednym z nakreślonych wówczas celów tegoż Instytutu było gromadzenie szeroko pojętej dokumentacji dotyczącej osoby i nauczania Ojca Świętego. Początkowo kompetencje do realizacji tego zadania przekazano Domu Polskiemu. Zorientowano się jednak, że trzeba dla tego celu powołać oddzielną instytucję. Dlatego ten dział działalności Instytutu bardzo szybko przekształcił się w odrębny Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II⁸⁰³. Tak więc, w przeciwieństwie do opinii wyrażanych w niektórych publikacjach, osobny

⁷⁹⁸ AODiSP, b.sygn., Folder o Fundacji Jana Pawła II, bmr, b.pag.; Jan Paweł II, *Z miłości Kościoła i Ojczyzny*, OR, 17(1996), nr 1, s. 56-57.

⁷⁹⁹ Wł. „Centro di Documentazione e Studio del Pontificato di Giovanni Paolo II”; ang. “Centre for documentation and research of John Paul II”.

⁸⁰⁰ *Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II*, KR, 1982, nr 1, s. 22; *Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II*, KR, 1982, nr 3 s. 25.

⁸⁰¹ Dzięki wypowiedziom papieża Franciszka termin „peryferie”, na których położony jest Dom Polski nabrał pozytywnej treści i oznacza uprzywilejowane miejsce ewangelizacji. *O naszej działalności – Ośrodek od środka*, BODiSP, 2016, nr 1, s. 2.

⁸⁰² Jan Pawła II, *Dekret papieski ustanawiający Fundację Jana Pawła II, Państwo Watykańskie, 16 października 1981*, [w:] *Księga pamiątkowa*, s. 9.

⁸⁰³ M. Jagosz, *Inspirująca przeszłość*, BODiSP, (1)2016, nr 3, s. 2; AODiSP, b.sygn., M. Jagosz, *Dokumentacja Pontyfikatu Jana Pawła II*. Referat wygłoszony na XV sesji Stałej Konferencji MABPZ - Rzym 1993 r.

Ośrodek Dokumentacji nie został powołany jednocześnie z powstaniem Fundacji papieskiej.

Zadaniem Ośrodka, nazywanego Centrum Dokumentacji, było i jest metodyczne gromadzenie, porządkowanie i opracowywanie wszelkich dostępnych dokumentów, zbiorów bibliotecznych, archiwalnych i muzealnych związanych bezpośrednio i pośrednio z życiem i działalnością apostolską Jana Pawła II, a także udostępnianie zbiorów, organizowanie sympozjów i seminariów poświęconych nauczaniu papieskiemu, publikowanie materiałów i opracowań jak książki, albumy, zbiory numizmatyczne i filatelistyczne, organizowanie wystaw oraz popieranie wszelkich inicjatyw mających na celu głębsze poznanie życia i dzieła Papieża Polaka. Celem Ośrodka jest dbanie o zachowanie i przekazanie Jego dziedzictwa, wiedzy i pamięci, przyszłym pokoleniom⁸⁰⁴. Są to najważniejsze formy studium i rozpowszechniania nauczania Jana Pawła II przez Ośrodek. Działalność Ośrodka pragnęła przyczynić się do tego, aby pontyfikat Jana Pawła II stanowił historyczne wyzwanie nie tylko dla obecnego, lecz i dla przyszłych pokoleń. Zebrane świadectwa i podjęte studia wzbogacają zarówno chrześcijańskie dziedzictwo, ale także są motywem do dziękczynienia Bogu za wszelkie dobro związane z osobą papieża⁸⁰⁵. Realizując swoje regulaminowe cele ośrodek organizował archiwum, bibliotekę i muzeum⁸⁰⁶.

Ks. Peszkowski zwiedzając w 1984 r. Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II pisał, że po Mszy św. ks. Michał Jagosz pokazał mu swoje królestwo. „Młoda to placówka, lecz już teraz poszczycić się może bogatymi zbiorami. Gromadzi wszystko, co związane jest z Pontyfikatem Jana Pawła II. Czegóż tu nie ma? Jest prasa, a raczej wycinki dotyczące Ojca Świętego, chyba wszystkie wydawnictwa książkowe i albumy w rozlicznych językach świata starannie skatalogowane. Jest wiele darów płynących z całego świata i tu przekazywanych przez Ojca Świętego; są rzeźby, obrazy, zbiory filatelistyczne i numizmatyczne, hafty i kobierce, rysunki i dedykowane Papieżowi wiersze. Są przekazywane Mu nieraz najdroższe pamiątki rodzinne - sygnety, odznaczenia, naszywki z mundurów powstańczych. Błądząc – niech nie poczuje się urażony Przewodnik – w tym bogactwie raz po raz nie mogę oprzeć się wzruszeniu, zadumie, wspomnieniom”⁸⁰⁷. Pisał,

⁸⁰⁴ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 355.

⁸⁰⁵ S. Wylęzek, *Fundacja Jana Pawła II*, (Rzym, 18 V 2007), [w:] *Fundacja Jana Pawła II*, red. K. Kuźnik, S. Łącki, Marki 2007, s. 17-24.

⁸⁰⁶ *Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II*, KR, 1982, nr 3, s. 25.

⁸⁰⁷ Z. Peszkowski, *Na pielgrzymim szlaku*, KR, 1984, nr 31, s. 15.

że nowe eksponaty korespondowały z działalnością, ze słowami, uczuciami Jana Pawła II. Były to znaczki, proporzyczki, dary „Solidarności” z Ursusa, z kopalni Bobrek, z Nowej Huty, z Częstochowy, z Gdańska, Poznania i Krakowa- od robotników i rolników z „Solidarności”, od naukowców i lekarzy z „Solidarności”, dziennikarzy, artystów, pisarzy i aktorów. Dary od Polski lat osiemdziesiątych, która jak kiedyś Rzeczpospolita z czasów Konstytucji 3 Maja, podjęła ogromny program wydzwignięcia się z marazmu, program reformy, odnowy ku godności w pokoju i wierze. Były tam dary i listy z setek innych obozów, od tysięcy... Znaczki pocztowe, medale, wydawnictwa tych, którzy zesłali do konspiracji, są nawet pieniądze- znakomicie zresztą podrobione graficznie i technicznie. Dodał, że historia pontyfikatu, tutaj zbierana, przeplata się z historią narodu. Jest dowodem, jak bardzo pontyfikat z Polską jest związany i jak pisanie dziejów narodu dokonuje się tam wszędzie, gdzie żyją Polacy, a przede wszystkim tutaj, w Rzymie, gdzie żyje jeden z nich - ten, którego ochrzczono Największym. Ks. Peszkowski opuszczając Ośrodek nie miał wątpliwości w jednej kwestii: wiedział, gdzie należy wysłać wszystko, od najmniejszego wycinka gazety poczynając, co dotyczy pontyfikatu Jana Pawła II. Pragnął wołać do wszystkich Polaków, gdziekolwiek żyją: „Ślijcie tutaj - bo któż, skoro nie my Polacy, ma się zatroszczyć o zebranie historii Pontyfikatu, o skompletowanie materiału, który jest równocześnie zapisem wielkiego momentu naszych narodowych dziejów”⁸⁰⁸.

Pracami związanymi ze zbieraniem dokumentacji chronologicznie od 1980 r. kierowali: ks. Wojciech Cebulski (wkrótce przydzielono go do samego organizowania Ośrodka i dokumentowania pontyfikatu), ks. dr inf. Michał Jagosz, ks. dr Jan Głowczyk, ks. prof. Jan Machniak, ks. Antoni Pyznar. Sekcją dokumentacji Ośrodka w 2007 r. kierowali: ks. dr Jan Głowczyk, zaś sekcją studium ks. dr Andrzej Dobrzyński. W pracy pomagały wówczas siostry ze Zgromadzenia Służebnic NSJ: s. Antoniana Chrzastek, s. Remigia Sawicka i s. Katarzyna Stępień⁸⁰⁹.

⁸⁰⁸ Tamże, s. 16.

⁸⁰⁹ ZAK, b.sygn., List ks. A. Dobrzyńskiego, dyrektora ODiSP do autora, Rzym 6 VI 2023 r.

Pierwszym dyrektorem i organizatorem Ośrodka Dokumentacji w latach 24 II 1983-1999⁸¹⁰ został pochodzący z archidiecezji krakowskiej ks. dr inf. Michał Jagosz⁸¹¹. Został on później także administratorem Domu Polskiego w latach 1985-1996. Jednak wcześniejsze prace nad przyszłym Ośrodkiem, jak archiwizacja zbiorów książkowych i audiowizualnych, wykonał ks. Franciszek Ksawery Sokołowski z archidiecezji częstochowskiej, pierwszy administrator Domu Polskiego w latach 1980-1985.

W roku 1999 ks. inf. Michał Jagosz, ówczesny dyrektor Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II, od kilku lat kanonik Kapituły Bazyliki Matki Bożej Większej w Rzymie, r. został mianowany przez Kanoników Kapituły tejże Bazyliki jej ekonomem administracyjnym. Odpowiedzialna nominacja praktycznie uniemożliwiła dalsze prowadzenie Ośrodka Dokumentacji. Odchodzącemu ks. inf. Jagoszowi Rada Administracyjna wyraziła serdeczne podziękowanie za zorganizowanie i prowadzenie od 1983 roku Ośrodka. Równocześnie mając na uwadze potrzebę rozwoju kontaktów z dobroczyńcami Fundacji i szersze przekazywanie informacji o jej działalności, z dniem 1 IV 2000 r. w Sekretariacie Fundacji rozpoczął pracę ks. dr Dariusz Giers, kapłan diecezji drohiczyńskiej. Ta decyzja Rady miała szczególne znaczenie w perspektywie przygotowania uroczystości związanych z 20-leciem Fundacji Jana Pawła II, które miały miejsce w Rzymie w październiku 2001 r.⁸¹².

Następnie Rada Administracyjna przekazała funkcję dyrektora Ośrodka pochodzącemu z diecezji tarnowskiej ks. dr. Janowi Głowczykowi⁸¹³, który objął

⁸¹⁰ AKMK, b.sygn., zbiór: „Dom Jana Pawła II w Rzymie i Domus Pacis, Fundacja Jana Pawła II”, List kard. Franciszka Macharskiego do kard. Władysława Rubina z 22 III 1985 r. w odpowiedzi na list z 21 III 1985 r., w którym kard. Macharski przekazał zgodę, żeby ks. kan. Michał Jagosz w dalszym ciągu przez następne 3 lata prowadził Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie. „[...] Cieszę się, że dotychczasowa praca była owocna i znalazła uznanie”.

⁸¹¹ Oficjalnie kierownikiem Ośrodka Dokumentacji został od 24 II 1983 r., poprzednio zatrudniony był w Archiwum Archidiecezji Krakowskiej i jako podkustosz Katedry Wawelskiej.

⁸¹² *Nowe nominacje w instytucjach Fundacji Jana Pawła II*, KR, 18 (2000), nr 123, s. 8.

⁸¹³ Ks. dr Jan Antoni Głowczyk – (ur. 9 V 1957 r. w Grybowie). W 1982 r. ukończył Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie. Po święceniach kapłańskich został wikariuszem parafii św. Wojciecha w Szczawnicy, a później parafii pw. Ducha Świętego w Mielcu. W latach 1986–1990 kontynuował studia specjalistyczne w zakresie nauk wychowawczych na Papieskim Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie. Od 1991 do 1998 r. pełnił funkcję wicerektora Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie, a następnie (w latach 1999–2000) był asystentem parafialnym w Ravello. Przez 10 lat (2000–2010) kierował pracą rzymskiego Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II. Był redaktorem pisma „Collegium Polonorum” (1991–1992). Pełnił funkcję administratora kościoła św. Stanisława BM w Rzymie (od 2009) oraz koordynatora Duszpasterstwa Polaków we Włoszech (od 2015). W 2022 r. został ustanowiony przez KEP rektorem Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie na sześcioletnią kadencję. Kard. Karol Wojtyła znacząco wpłynął na powołanie kapłańskie ks. Głowczyka. W trakcie studiów specjalistycznych w Rzymie ks. Jan był uczestnikiem corocznych kolacji świątecznych organizowanych dla członków seminarium. W późniejszym okresie, jako dyrektor Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu, wielokrotnie spotykał się z Ojcem Świętym, relacjonując mu postępy w pracy instytucji. W 2015 r. został uhonorowany przez Prezydenta RP

obowiązki z dniem 1 III 2000 r. i pełnił je do roku 2010. Został również członkiem zespołu redakcyjnego „Kroniki Rzymskiej”. Następnie powierzono mu obowiązki koordynatora Duszpasterstwa Polaków we Włoszech przy polskim kościele p.w. św. Stanisława B.M. przy via delle Botteghe Oscure, 15 w Rzymie.

Na zebraniu Rady Fundacji 14 I 2004 r., które odbyło się w Hospicjum św. Stanisława w Rzymie w związku z koniecznością dostosowania statutu Fundacji do współczesnych potrzeb, postanowiono powołać w Ośrodku zespół, który miał zająć się studium pontyfikatu i zmienić nazwę na Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II⁸¹⁴. Drugiego dnia obrad Rady Fundacji, 15 I 2004 r. w bibliotece papieskiej w Watykanie, po spotkaniu z Janem Pawłem II podjęto decyzję dotyczące przyszłości Fundacji. Debata w dużej mierze była poświęcona dostosowaniu struktur i inicjatyw Fundacji do odnowionego statutu. Najwięcej uwagi poświęcono działalności Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu. Uznano, że już wówczas ta instytucja powinna być objęta szczególną troską Fundacji, która stawia sobie za cel dokumentowanie i popularyzację nauczania i dzieł Jana Pawła II. Dlatego też Rada Fundacji postanowiła powiększyć personel Ośrodka o zespół ludzi, którzy mieli zająć się tzw. studium pontyfikatu, czyli opracowywaniem naukowym i publicystycznym nauczania Ojca Świętego i zmienić nazwę na Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II. Wiązało się to z potrzebą zredagowania nowego regulaminu. To zadanie powierzono dyrektorowi Ośrodka ks. Janowi Głowczykowi, który miał konsultować się w tym względzie z Radą Stałą Fundacji⁸¹⁵.

Podczas zebrania Rady Administracyjnej Fundacji w Rzymie dniach 19 i 20 I 2005 r., w strukturze Fundacji przeprowadzono zmiany, sugerowane już w 2004 r. Został zreorganizowany dotychczasowy Ośrodek Dokumentacji, w ramach którego utworzono dwie sekcje: dokumentacji i studium oraz zmieniono nazwę na Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II. Sekcja dokumentacji prowadziła dalej swoją pracę. Natomiast sekcja studium miała zająć się propagowaniem i pogłębianiem nauczania Jana Pawła II. Dyrektorem całości został mianowany ks. prof. Jan Machniak z Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, który był równocześnie kierownikiem sekcji studium

A. Dudę Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 422; <http://www.centrumjp2.pl/mediatekajp2/glowczyk-jan-ks/>, [dostęp: 08.12.2015]; Ks. dr Jan Antoni Głowczyk, <https://www.mabpz.org/postaci-mabpz-b/jan-glowczyk>, [dostęp: 22.02.2022].

⁸¹⁴ *Sprawozdanie z dorocznego posiedzenia Rady Administracyjnej*, BFP2, 2(2004), nr 5, s. 1-3.

⁸¹⁵ Tamże.

pontyfikatu⁸¹⁶. Sekcja Studium miała zostać utworzona już w 2003 r., stąd przyjsie ks. prof. J. Machniaka w 2004. Było trochę zamieszania, jak rozgraniczyć kompetencje. Ks. J. Głowczyk był wtedy odpowiedzialny za sekcję dokumentacji⁸¹⁷.

Ośrodek otrzymał nowy regulamin, który reguluje działalność poszczególnych sekcji. Przy Ośrodku miała zostać powołana Rada Naukowa, która miała wspierać dyrektora Ośrodka w działalności propagowania i pogłębiania studiów nad nauczaniem Papieża Jana Pawła II. Dyskusja nad nową i przyszłą strukturą Ośrodka Dokumentacji pochłonęła większość czasu posiedzenia Rady Fundacji⁸¹⁸.

W 2010 r. w Fundacji nastąpiły zmiany personalne. 1 III 2010 r. ks. prał. Stefan Wylęzek został mianowany przez Konferencję Episkopatu Polski rektorem Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii. Ks. Jana Głowczyka powołano na administratora kościoła i Hospicjum św. Stanisława BM w Rzymie. Członkowie Rady wyrazili obu dyrektorom podziękowanie za zaangażowanie i pełną oddania pracę w Fundacji Jana Pawła II. Wówczas w styczniu 2010 r. dyrektorami poszczególnych instytucji Fundacji byli: o. dr Krzysztof Wieliczko OSPPE – administrator Fundacji, ks. prał. Mieczysław Niepsuj – Fundacja Jana Pawła II – Dom Polski (wł. Casa per ferie), ks. Antoni Pyznar – Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II, ks. dr Andrzej Dobrzyński – Ośrodek Studium Pontyfikatu Jana Pawła II, ks. Ryszard Krupa SCJ – Dom Fundacji w Lublinie. Działalność Ośrodka wspierała Rada Naukowa⁸¹⁹.

Od roku 2010 Ośrodkiem Dokumentacji i Studium Pontyfikatu zarządza pochodzący z archidiecezji krakowskiej ks. dr hab. Andrzej Dobrzyński⁸²⁰, który wcześniej

⁸¹⁶ AKMK, b.sygn., zbiór: „Dom Jana Pawła II w Rzymie i Domus Pacis, Fundacja Jana Pawła II”, , List abp. Szczepana Wesołego, Przew. Rady do ks. prof. Jana Machniaka z powiadomieniem o nominacji Rady Fundacji na ostatnim zebraniu plenarnym na Dyrektora Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II z siedzibą w Domu Polskim. Dotychczasowy dyrektor ks. prał. Jan Głowczyk miał pozostać pracownikiem Ośrodka na stanowisku kierownika działu dokumentacji, z 24 I 2005 r.

⁸¹⁷ ZAK, b.sygn., List ks. A. Dobrzyńskiego, dyrektora ODiSP do autora, Rzym 6 VI 2023 r.

⁸¹⁸ *Doroczne zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II w 2005 roku*, BFJP2, 3(2005), nr 9, s. 1-2.

⁸¹⁹ *Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II – Rzym 2010*, BFJP2, 8(2010), nr 29, s. 1-2.

⁸²⁰ Ks. dr hab. A. Dobrzyński (ur. 10 I 1968 r. w Krakowie) – dyrektor Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie (od 2010 r.). W 1993 r. ukończył Wyższe Seminarium Duchowne w Krakowie. Święceniach kapłańskie przyjął 15 V 1993 r. z rąk ks. kard. Franciszka Macharskiego. W 1995 r. rozpoczął studia licencjacko-doktoranckie na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Nawarry w Pampelunie a w 1999 uzyskał stopień doktora nauk teologicznych. W czasie pobytu w Hiszpanii pełnił posługę kapelana górników polskich pracujących w regionie Asturia. W latach 1999-2000 był wikariuszem w parafii St. Georges w Worcester w Anglii. W latach 2000-2004 pełnił funkcję wychowawcy w Wyższym Seminarium Archidiecezji Krakowskiej, a także rozpoczął pracę wykładowcy na Papieskiej Akademii Teologicznej w Katedrze Ekumenizmu. W 2004 został duszpasterzem i spowiednikiem w Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Krakowie-Łagiewnikach. W latach 2007-2010 kierował sekcją studium Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, a od 2010 r. pełni funkcję dyrektora tej instytucji. Był zaangażowany

w latach 2007-2010 był kierownikiem sekcji studium tegoż Ośrodka. W Ośrodku zajmuje się przede wszystkim organizacją sympozjów naukowych, przygotowaniem publikacji, zwłaszcza opracowaniem tekstów źródłowych Karola Wojtyły oraz gromadzeniem archiwów⁸²¹.

Tabela 16. Dyrektorzy i kierownicy Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie w latach 1981-2014.

Lp.	Imię i nazwisko	Lata	Funkcja
1.	ks. Wojciech Cebulski	1980-1989	organizacja Ośrodka; pełnił różne obowiązki w Fundacji ⁸²²
2.	ks. dr Michał Jagosz	24 II 1983-1999	dyrektor Ośrodka
		1985-1996	ekonom Fundacji Jana Pawła II i współpracownik Ośrodka
3.	ks. dr Jan Głowczyk	2000-2004	dyrektor Ośrodka i kierownik sekcji dokumentacji
4.	ks. prof. Jan Machniak	2005-2007	dyrektor Ośrodka i kierownik sekcji studium pontyfikatu Ośrodka po jej utworzeniu w 2003 r.
5.	ks. Antoni Pyznar	2007-2010	kierownik sekcji dokumentacji Ośrodka
6.	ks. dr Andrzej Dobrzyński	2007-2010	kierownik sekcji studium Ośrodka
		2010 – obecnie	dyrektor Ośrodka

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych z Archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie; artykuły z „Kroniki Rzymskiej”; *Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II – Rzym 2010*, BFPJ2, 8(2010), nr 29, s. 1-2.

w organizacji międzynarodowych konferencji i sympozjów naukowych poświęconych nauczaniu Papieża-Polaka (Rzym, Lugano, Paryż, Kraków). Jest autorem książki „Kapłaństwo może być piękne. Twórcza moc ośmiu błogosławieństw” (2016) oraz redaktorem wydawanych przez Fundację-Ośrodek Pontyfikatu opracowań tekstów źródłowych K. Wojtyły-Jana Pawła II, oraz materiałów pokonferencyjnych publikowanych w również w języku włoskim, francuskim, hiszpańskim i angielskim. Źródło: Andrzej Dobrzyński, <https://www.mabpz.org/postaci-mabpz-b/andrzej-dobrzynski>, [dostęp: 22.02.2022].

⁸²¹ Ks. A. Dobrzyński o Ośrodku z okazji 35-lecia Fundacji JP2 w 2016 r.: „W Ośrodku znajduje się wiele materiałów dotyczących Jana Pawła II, które wykorzystuję w pracy naukowej, wydawniczej i popularyzatorskiej. Kierując tą placówką, leży mi na sercu to, by nie zmarnować dorobku osób, które pracowały tu przede mną, a zarazem, by Ośrodek rozwijał się dalej, służąc członkom Fundacji i badaczom, zdobywając coraz większe uznanie w środowisku akademickim i naukowym”. *Staff Ośrodka*, BODiSP, (1)2016, nr 3, s. 3.

⁸²² Ks. W. Cebulski zbierał fundusze na zakup Domu Polskiego, dlatego wyjeżdżał do USA. Był w Rzymie, ponieważ wcześniej został wysłany na studia. Na początku Dom Polski miał dokumentować pontyfikat Jana Pawła II, ale wkrótce wydzielono właśnie ks. Cybulskiego do organizowania Ośrodka i dokumentowania pontyfikatu. ZAK, b.sig., List ks. A. Dobrzyńskiego z ODiSP do autora, Rzym 6 VI 2023 r.

Od początku istnienia Ośrodka pracują w nim siostry sercanki ze Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie. Zadaniem sióstr jest opieka nad zbiorami. Od 12 X 1989 r. skierowano do pracy w Ośrodku jedną z sióstr sercaneek, pracujących przy rzymskiej parafii, s. Bogumiłę Stefanowską SNSJ⁸²³. W pracy Ośrodka, w tym opieką nad zbiorami zajmowały się także siostry: s. Antoniana Chrzęstek SNSJ w 2008 r., s. Remigia Sawicka SNSJ (w latach: 2006-2019⁸²⁴), która oprowadzała po części muzealnej Centrum znając historię każdego eksponatu⁸²⁵. Przekazywała odwiedzającym historie dotyczące niezwykłych losów ofiarodawców, którzy często potwierdzają, iż zawdzięczają życie opiece Boskiej związanej z posiadaniem tych symboli wiary. W bibliotece pracowała też s. Katarzyna Stępień SNSJ, która kontynuowała katalogowanie czasopism⁸²⁶. Ponadto w Ośrodku pracuje s. Julia Knurek SNSJ (od 2011- do chwili obecnej), która odpowiada za promocję i komunikację społeczną Ośrodka⁸²⁷. Wcześniej, w 2012 r. w Centrum pomagała także s. Bernardyna Bober SNSJ oraz ks. Marek Różycki z diecezji bielsko-żywieckiej⁸²⁸.

Do rozwoju Ośrodka przyczynili się również ludzie świeccy, pomagający zgromadzić i opracować bogatą dokumentację. Wśród nich byli m.in: Helena Kupiszewska, kustosz muzealny w Ośrodku w latach 1985-2009, Stanisława Postawa⁸²⁹,

⁸²³ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1989 roku*, KR, 9(1990), nr 81, s. 23-25; Siostry sercanki pracujące przy rzymskiej parafii od 1966 r., <https://duszpasterstwopolakowwrzymie.com/>, [dostęp: 13.01.2023].

⁸²⁴ W lipcu 2019 r. po 14 latach posługi Siostra zakończyła pracę w Ośrodku Pontyfikatu i zgodnie z decyzją zakonnych przełożonych podjęła obowiązki w Domu Generalnym sióstr sercaneek w Krakowie, gdzie zajmuje się archiwum ss. sercaneek, ul. Garncarska 24, 31-115 Kraków. J. Knurek, *Praca, która była misją...*, BODiSP, 4(2019), nr 8, s. 2-3.

⁸²⁵ „Gdy teraz korzystam z owoców jej wielkiej pracy z podziwem dostrzegam pełną pokory postawę osoby świadomej, że jest tylko jednym z ogniw długiego łańcucha ludzi pochyłających się z troską o zachowanie gromadzonego przez wiele lat dziedzictwa. Za to świadectwo jestem jej ogromnie wdzięczna” - o s. Remigii napisała s. Julia. J. Knurek, *Praca, która była misją...*, BODiSP, 4(2019), nr 8, s. 3.

⁸²⁶ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1992 r.*, KR, 11(1993), nr 94, s. 18-21.

⁸²⁷ Siostry sercanki o pracy w Ośrodku z okazji 35-lecia Fundacji: „Od początku istnienia Ośrodka Pontyfikatu związane są z nim siostry sercanki. Z radością kontynuujemy tę misję, która zobowiązuje, ale i ubogaca. Dodatkową motywacją jest entuzjazm i zainteresowanie, jakie wśród odwiedzających nas pielgrzymów i badaczy budzą zgromadzone tu zbiory”. *Staff Ośrodka*, BODiSP, 1(2016), nr 3, s. 3.

⁸²⁸ *Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu w Rzymie*, FJP2B, 2012, nr 38, s. 2-3.

⁸²⁹ Stanisława Postawa współpracę z Ośrodkiem Dokumentacji Jana Pawła II rozpoczęła 30 XI 1993 r. Była to odpowiedź na prośbę ówczesnego dyrektora Ośrodka ks. prał. Michała Jagosza oraz rektora Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie – ks. prof. Adama Kubisia. Jaka sama mówiła, wielką radość sprawiło jej, że może służyć Janowi Pawłowi II pomagając przy dokumentowaniu lub przygotowywaniu dzieł, które były owocem jego pontyfikatu. Biblioteka Ośrodka dysponuje cennymi publikacjami związanymi z nauczaniem św. Jana Pawła II w wielu językach. Skatalogowanie tego księgozbioru w międzynarodowym programie VIRTUA pozwala naukowcom na zapoznanie się z tym bezcennym dziedzictwem. W ramach swojej współpracy stara się tę bazę uzupełniać. Istotnym zadaniem jest też kontynuowanie serii wydawniczej *Bibliografia Polska Jana Pawła II*, którą podejmuje Ośrodek we współpracy z Biblioteką UPJPII. W

Marta Burghardt⁸³⁰, Magdalena Olszewska⁸³¹, Krystyna Czajkowska (pomoc w redakcji publikacji), Zofia Wilińska (zm. 2015 r.), Danuta Gułajewska-Jabłkowska (zm. 2022 r.), („Jan Paweł II. Bibliografia polska”), Krystyna Macińska (zm. 2011 r.) („Jan Paweł II. Bibliografia esperanto”). Osoby te były związane z Ośrodkiem od wczesnych lat 80. XX wieku⁸³².

Działalność Ośrodka wspierała Rada Naukowa. W roku 2007 kard. S. Dziwisz, zwierzchnik Fundacji, powołał Radę Naukową Ośrodka, którą tworzyło kilku naukowców z Krakowa i z Rzymu: ks. prof. Jan Maciej Dyduch (rektor PAT), ks. dr hab. Tadeusz Dzidek (prorektor PAT), prof. Franciszek Ziejka (UJ), o. dr hab. Jarosław Kupczak OP (PAT), a z uniwersytetów w Rzymie: o. prof. Edward Kaczyński OP (Angelicum), ks. prof. Marek Inglot SJ (Gregorianum), o. prof. Zdzisław Kijas OFMConv (Seraphicum) oraz z instytucji watykańskich: o. prof. Wojciech Giertych OP (teolog Domu Papieskiego), o. dr Andrzej Koprowski SJ (Radio Watykańskie), o. dr Czesław Drązek SJ (L'Osservatore Romano)⁸³³. Aktywność Rady działającej w 2007 r. ograniczyła się do kilku spotkań (jednego w Krakowie i dwóch w Rzymie) oraz zredagowania indywidualnych opinii co do przyszłego profilu działalności⁸³⁴.

W latach późniejszych, od końca 2003 roku, po aktualizacji statutu Fundacji przez Jana Pawła II, Ośrodek zajął się również studiami nad jego pontyfikatem, dzięki czemu instytucja uzyskała obecną nazwę Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II. Zgromadzona dokumentacja Ośrodka stanowi bogaty materiał do popularyzacji magisterium Jana Pawła II poprzez prowadzone badania naukowe, których owocem są publikacje (wśród których na podkreślenie zasługują badania bibliograficzne), lecz również organizowane sympozja, konferencje, wystawy oraz artykuły, czy wystawy oraz współpraca z instytucjami o podobnym profilu⁸³⁵.

opracowywaniu tej serii pomaga jako wolontariusz. Otrzymała Złoty Medal Pontyfikatu Jana Pawła II za tę wieloletnią współpracę. *Nasi współpracownicy*, BODiSP, 1(2016), nr 3, s. 3.

⁸³⁰ „W tej działalności [ODiSP] wspiera nas dr Marta Burghardt, zawsze chętna do współpracy i reprezentowania”. *O naszej działalności - Ośrodek od środka*, BODiSP, 1(2016), nr 1, s. 3.

⁸³¹ Magdalena Olszewska od dwudziestu lat pracuje w Bibliotece UPJPII w Krakowie, gdzie do tej pory zajmowała się opracowaniem rzeczowym książek, brała też udział w tworzeniu klasyfikacji, według której w bibliotece układane są zbiory w wolnym dostępie. Dzięki propozycji ODiSP w Rzymie, zajmuje się zbieraniem materiałów do 10 tomu *Bibliografii polskiej Jana Pawła II za rok 1998. Nasi współpracownicy*, BODiSP, 1(2016), nr 3, s. 4.

⁸³² ZAK, b.sygn., List ks. A. Dobrzyńskiego, dyrektora ODiSPJP2 do autora, Rzym 6 VI 2023 r.

⁸³³ *Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II – Rzym 2010*, BFJP2, 8(2010), nr 29, s.1-2.

⁸³⁴ ZAK, b.sygn., List ks. A. Dobrzyńskiego, dyrektora ODiSPJP2 do autora, Rzym 6 VI 2023 r.

⁸³⁵ Według odnowionego przez Jana Pawła II statutu Fundacji z 16 X 2003 r., Ośrodek ma się zajmować także badaniem nauczania i pontyfikatu Jana Pawła II.

Biblioteka Ośrodka liczy ponad 30 tysięcy woluminów. Otrzymywała dary, które Janowi Pawłowi II w Watykanie i podczas podróży apostolskich przekazywali pielgrzymi z Polski i innych krajów. Dom Polski jest jednocześnie miejscem ekspozycji wielu spośród tych darów⁸³⁶.

W okresie ponad 40-letniej działalności Ośrodek Fundacji Jana Pawła II przygotował on ponad 50 publikacji książkowych i wiele artykułów naukowych i popularyzatorskich. Do roku 2007 ukazało się drukiem ponad 40 publikacji⁸³⁷. Na podkreślenie zasługuje wydanie tekstów abp. Karola Wojtyły z okresu krakowskiego oraz serii publikacji pt. „Jan Paweł II. Bibliografia polska”, będącej owocem żmudnej pracy niewielkiej grupy osób⁸³⁸. Ośrodek zorganizował także wiele wystaw, zarówno w Polsce, jak i we Włoszech. W ostatnich latach przygotowano również szereg sympozjów i konferencji naukowych w Rzymie, Krakowie, Paryżu, Lugano – poświęconych nauczaniu Jana Pawła II⁸³⁹.

Realizacji rozpowszechniania magisterium Jana Pawła II służy także współpraca z instytucjami o podobnym profilu. Dlatego też Ośrodek Dokumentacji w Rzymie jest (od 1984 r.) pełnoprawnym członkiem Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (MABPZ)⁸⁴⁰. Tym samym w dniach 23-26 IX 1999 r. w Domu Polskim odbyła się XXI Sesja Stałej Konferencji MABPZ. Wtedy to po raz czwarty⁸⁴¹ Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu zorganizował doroczną sesję w 15-lecie swej przynależności do Stałej Konferencji MABPZ, a dokładnie od 16 IX 1984 r.⁸⁴². Ośrodek po raz drugi publikował materiały Sympozjum przez siebie zorganizowanego. W 1986 r. Ośrodek Pontyfikatu Jana Pawła II zorganizował rzymską sesję MABPZ⁸⁴³.

Statutowe cele Ośrodek realizował i dalej to czyni poprzez gromadzenie:

⁸³⁶ M. Jagosz, *Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II*, [w:] *Polonia włoska. Słownik*, s. 86.

⁸³⁷ S. Wylęzek, *Fundacja Jana Pawła II*, s. 17-24.

⁸³⁸ W. Gramatowski, Z. Wilińska, *Karol Wojtyła w świetle publikacji. Karol Wojtyła negli scritti. Bibliografia*, Citta del Vaticano 1980.

⁸³⁹ Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, <https://mabpz.org/instytucje/w-grupie/instytucje-mabpz-wszystkie/osrodek-dokumentacji-i-studium-pontyfikatu-jana-pawla-ii>, [dostęp: 22.02.2022].

⁸⁴⁰ Instytucje MABPZ, <https://www.mabpz.org/instytucje/kraj-instytucje-mabpz/wlochy-instytucje-mabpz>, [dostęp: 22.02.2022]. Członkiem MABPZ są także: Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie, Fundacja Rzymska im. J. S. Umiastowskiej oraz Kościół i Hospicjum św. Stanisława B.M.

⁸⁴¹ Ośrodek Dokumentacji Jana Pawła II był wcześniej trzykrotnie organizatorem dorocznej Sesji Stałej Konferencji MABPZ w Domu Polskim Jana Pawła II w Rzymie w latach: 1986, 1990, 1993. Później był jeszcze rok 1999, 2008 i 2014.

⁸⁴² M. Jagosz, *Rozwój instytucji polonijnych*, s. 256.

⁸⁴³ Instytucje MABPZ, <https://www.mabpz.org/instytucje/kraj-instytucje-mabpz/wlochy-instytucje-mabpz>, [dostęp: 22.02.2022].

- a) publikacji, które dotyczą Jana Pawła II: książek, albumów, periodyków, artykułów, periodyków, artykułów, wycinków prasowych, maszynopisów, druków ulotnych, osobistych wspomnień itp.;
- b) dokumentacji audiowizualnej rejestrującej działalność Ojca Świętego, w tym szczególnie filmów, nagrań dźwiękowych, wideokaset;
- c) fotografii, które dokumentują nieznaną mass mediom scenę spotkań z papieżem, zwłaszcza na szlakach podróży apostolskich;
- d) dzieł sztuki poświęconych Janowi Pawłowi II lub jemu ofiarowane (obrazy, rzeźba, tkanina, utwory muzyczne itp.);
- e) numizmatów (monety, medale), z papieskimi motywami;
- f) dokumentacji filatelistycznej, czy to papieskich podróży, czy uroczystości;
- g) różnych przedmiotów, które nie mieszczą się we wspomnianych wyżej grupach, a których wartość czy to ideowa, czy emocjonalna zasługuje na pamięć⁸⁴⁴.

Prace Ośrodka ze względu na różnorodność gromadzonych dokumentów, tym samym ogromną spuściznę duchową i materialną Jana Pawła II oraz potrzebę ich metodycznego opracowania, zostały pomyślane i rozbudowane w trzech wymiarach. Dlatego Ośrodek składa się z 3 działów i zarazem rozrasta się w tych kierunkach: 1) dział archiwum, 2) dział biblioteki i 3) dział muzeum⁸⁴⁵. Działy te były i są punktem odniesienia dla wszystkich rekwizytów, które tu trafiały, by poddać je rygorom katalogowania.

Gromadzenie i opracowanie dostępnych dokumentów obejmuje zbiory:

1. Archiwalne, stanowiące źródło materiałów do przygotowywanych publikacji. Ośrodek Dokumentacji Jana Pawła II troszczy się o kompletowanie dokumentów archiwalnych. Dział archiwum powstał po roku 1983 dla ich zabezpieczenia i dla umożliwienia korzystania z tych materiałów poza Polską. Ośrodek pragnie zachować i przekazać następnym pokoleniom 20-letnie posługiwanie abp. Karola Wojtyły Kościołowi krakowskiemu (1958-1978) i ponad 26-letnie Kościołowi powszechnemu na Stolicy Piotrowej (1978-2005). W archiwum zebrane są więc pisma abp. K. Wojtyły z okresu krakowskiego oraz dokumenty z czasu pontyfikatu Jana Pawła II, w tym materiały

⁸⁴⁴ S. Pamuła, *Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie*, KR, 1985, nr 35-36, s. 26-30.

⁸⁴⁵ Tamże; Faliński, *Placówka*, TPL, 1985, nr 12, s. 7; M. Jagosz, *Ośrodek Dokumentacji przy Domu Polskim Jana Pawła II*, GN, (37)1985, nr 44, s. 3 (przedruki w prasie polonijnej); M. Jagosz, *Z kroniki Domu Polskiego Jana Pawła II i Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Papieża Polaka w Rzymie*, KR, 1985, nr 38-42, s. 42-43 (przedruki w prasie polonijnej i polskiej).

audiowizualne, zdjęcia i zbiór filatelistyczny. W znacznym stopniu dokumenty te zostały już uporządkowane i opisane⁸⁴⁶.

Pewna część dokumentów archiwalnych, jak i książek została przywieziona lub zakupiona w Polsce⁸⁴⁷. W 1992 roku przeprowadzono kwerendę w Archiwum Biura do Spraw Wyznań przy Urzędzie Rady Ministrów w Warszawie i dzięki życzliwości dyrekcji pozyskano kopie cennych dokumentów⁸⁴⁸. W ostatnich latach dalsze wzbogacanie zbiorów archiwalnych dokonuje się dzięki kwerendom w Instytucie Pamięci Narodowej, między innymi przez kompletowanie stenogramów kazań wygłoszonych przez abp. Wojtyłę⁸⁴⁹.

Zadaniem Ośrodka jest zabezpieczenie zbiorów archiwalnych, metodyczne ich opracowanie i katalogowanie. W tym celu sporządzono 6 działów:

a) Pierwszym działem jest zbiór dokumentów dotyczących działalności i nauczania najpierw biskupa, później arcybiskupa i kard. Karola Wojtyły oraz następnie Jana Pawła II. Wśród nich wyróżnić można grupę dokumentów związanych z okresem krakowskim (1958-1978), pochodzącą w większości z Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie⁸⁵⁰. Współpraca między Ośrodkiem a Archiwum Kurii przejawia się w wymianie dokumentów i doświadczeń oraz w konsultacjach.

Jednym z głównych zespołów archiwalnych jest archiwum kard. Karola Wojtyły. W roku 1989 opracowano jego katalog, obejmujący 1228 tekstów kazań i przemówień, 140 referatów, rozpraw itd. Archiwum poza maszynopisami kazań i przemówień z lat 1956-1978, posiada jeszcze maszynopisy artykułów, referatów, wykładów i rozpraw naukowych z okresu 1956-1978, teksty 362 memoriałów pisanych do władz Polski Ludowej, maszynopisy listów pasterskich, komunikatów i zarządzeń Karola Wojtyły jako biskupa, arcybiskupa i kardynała w Krakowie, a także korespondencję, dokumentację fotograficzną i audiowizualną oraz zbiory specjalne, do których można zaliczyć „papieską” kolekcję filatelistyczną, czy numizmatyczną⁸⁵¹.

W sprawozdaniu z pracy w Ośrodku za rok 1984 zanotowano: „Do działu archiwalnego Ośrodka trafiło z Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie 17 tomów kazań ks. kard. Karola Wojtyły wraz z ich mikrofilmami. Skompletowano prawie w całości

⁸⁴⁶ S. Wójcik, *Ośrodek Dokumentacji przy via Cassia*, TP, 44(1988), nr 2, s. 7.

⁸⁴⁷ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 146.

⁸⁴⁸ AODiSP, b.sygn., Instytucje Polskie L-Z, Korespondencja ks. M. Jagosza i dyrektora generalnego Biura ds. Wyznań Marka Pernala.

⁸⁴⁹ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 147.

⁸⁵⁰ W. Gramatowski, Z. Wilińska, *Karol Wojtyła*, passim.

⁸⁵¹ AODiSP, b.sygn., Informacje o organizacji i strukturze Ośrodka, [w:] (Ogólne).

Listy Pasterskie, komunikaty i odezwy Metropolity Krakowskiego z lat 1973-1978. Zebrano również wypowiedzi ks. kard. K. Wojtyły na temat laikatu, w tym dotąd nie publikowane i złożono je u ks. bpa P. Cordes do ewentualnego wykorzystania przez Papieską Komisję ds. Laikatu”⁸⁵². Z tego rodzaju materiałów korzystały już osoby studiujące w Rzymie różnych narodowości.

W Ośrodku Dokumentacji Pontyfikatu do dnia 30 V 1988 r. wpisano do księgi akcesyjnej 3 727 darów, z których opracowano 2 988. W tym: malarstwo – 366, rysunek – 61, grafika – 123, rzeźba – 351, intarsja – 8, gobeliny – 194, metaloplastyka – 137, numizmatyka – 854, kartografia – 16 itd. Obiekty kultury, często pochodziły od laureatów wielu nagród krajowych i międzynarodowych: Z grafiki: Jerzy Dużycki, Antoni Gołębiak, Tadeusz Michał Siara; z tkaniny artystycznej: Aleksandra Podosek, z malarstwa: Halina Cieślińska-Brzeska, Wojciech Kossak, Barbara Marzyńska-Bielowa, Jerzy Nowosielski, Stanisław Rodziński, Teresa Stankiewicz; z medalierstwa: Witold Korski, Józef Stasiński; z rzeźby: Janina Karczewska, Tadeusz Tchórzewski, Andrzej Pityński⁸⁵³.

W Ośrodku Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II znajduje się niepublikowany tekst abp. Karola Wojtyły z roku 1964, który posłużył do zredagowania aktu oddania Matce Najświętszej archidiecezji krakowskiej dokonanemu przez abpa Wojtyłę w katedrze na Wawelu 5 IX 1965⁸⁵⁴. Nabrał on szczególnej aktualności w kontekście ponowienia w nowej sytuacji dziejowej aktu oddania Matce Bożej Kościoła w Polsce w niewolę miłości, który miał miejsce 26 VIII 1993 r. na Jasnej Górze. W łączności z tym aktem w kaplicy Domu Polskiego Jana Pawła II dokonano oddania Matce Bożej Fundacji Jana Pawła II z podległymi jej instytucjami. Autorem tekstu jest bp Szczepan Wesoły, przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II, który opracował go w oparciu o formułę krakowską z 1965 roku. Został on wydrukowany w „Kronice Rzymskiej”⁸⁵⁵.

b) Drugi dział stanowią dokumenty Jana Pawła II powstałe podczas jego pontyfikatu (1978-2005). W archiwum tekstów papieskich przechowuje się: homilie, przemówienia przygotowywane na audjencje ogólne, pielgrzymki, maszynopisy

⁸⁵² AODiSP, b.sygn., Sprawozdanie z pracy w Ośrodku za rok 1984 [w:] (Sprawozdania).

⁸⁵³ AODiSP, b.sygn., M. Jagosz, *Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie*, Sesja XI – 1989 r., Wielka Brytania, Fawley Court. Referat wygłoszony na XI sesji Stałej Konferencji MABPZ.

⁸⁵⁴ *Akt Oddania Matce Najświętszej Archidiecezji Krakowskiej dokonany w Katedrze na Wawelu 5 września 1965*, [w:] *Kardynał Karol Wojtyła. Nauczyciel i Pasterz. Listy Pasterskie – Komunikaty – Zarządzenie 1959 do 1978*, Rzym 1987, s. 160-161.

⁸⁵⁵ M. Jagosz, *Ponowienie Aktu Oddania Matce Bożej Kościoła w Polsce*, KR, 12(1993), nr 96 s. 8.

wydawanych dokumentów papieskich i działalności oraz recepcji pontyfikatu. Część dokumentacji dostępna jest na CD-ROM-ach⁸⁵⁶.

W archiwum znajdują się uporządkowane zbiory bibliograficzne na temat Jana Pawła II. Chodzi zwłaszcza o bibliografię w językach niemieckim i francuskim. Do sporządzenia tej drugiej kierownik Centrum Dokumentacji posłużył się opracowaniami „Centre de Documentation Science Humaine” w Paryżu, z którą placówka rzymska współpracowała. W zbiorze tym, zainteresowany może znaleźć szczegółowe opracowania na tematy polskie⁸⁵⁷.

Ośrodek w ramach rozwoju stara się ciągle wzbogacać zbiór dokumentów dotyczących życia i nauczania Metropolity krakowskiego, następnie papieża Jana Pawła II. Dlatego przeprowadzał i kontynuuje kwerendy specjalistyczne w archiwach krajowych i zagranicznych. W celu pozyskania tekstów homilii, czy zdjęć z okresu działalności abp. Wojtyły Ośrodek prowadził kwerendy w archiwach diecezjalnych, zakonnych i parafialnych, spotykając się z żywym odzewem z ich strony. Z urzędów kurialnych otrzymywał materiały związane z pobytem Ojca Świętego w poszczególnych diecezjach. Przez kontakty z różnymi instytucjami, takimi jak: szkoły, towarzystwa folklorystyczne, urzędy miast, pozyskiwano różnorodne dokumenty, a także informacje o wierszach, przedstawieniach, utworach muzycznych, czy pomnikach dedykowanych Ojcu Świętemu⁸⁵⁸.

c) Trzecim działem są dokumenty związane z działalnością i nauczaniem Ojca Świętego, które tworzą trzy zespoły archiwalne: Polskiej Sekcji Sekretariatu Stanu, ks. Stanisława Dziwisza (sekretarza Ojca Świętego) i siostry dr Emilii Ehrlich OSU⁸⁵⁹.

d) Czwarty dział archiwalny pontyfikatu stanowi zbiór audiowizualny. Są to rejestrowane wystąpienia papieża, płyty i kasety komercyjne oraz bogata kolekcja fotograficzna. Wśród materiałów audiowizualnych, głównie o charakterze dokumentalnym są nagrania papieskich przemówień, podróży i spotkań. Pokażny zbiór taśm VHS z zapisem dedykowanych papieżowi koncertów, przedstawień teatralnych i wystaw. Ponadto są nagrania ofiarowane Janowi Pawłowi II przez szkoły i parafie. Czyniono prace w kierunku digitalizacji i katalogowania zbiorów⁸⁶⁰. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych w

⁸⁵⁶ AODiSP, b.sygn., Informacje o organizacji i strukturze Ośrodka [w:] (Ogólne).

⁸⁵⁷ Tamże.

⁸⁵⁸ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 146.

⁸⁵⁹ AODiSP, b.sygn., Informacje o organizacji i strukturze Ośrodka, [w:] (Ogólne).

⁸⁶⁰ Zbiory Video, <https://jp2doc.pl/archiwum/zbiory-video/>, [dostęp: 22.02.2022].

Warszawie (NDAP) wsparła fachową pomocą digitalizację materiałów fotograficznych i przeszkoliła personel Ośrodka⁸⁶¹. Uzupełnienie zbiorów dokumentacji Jana Pawła II z czasu jego pontyfikatu stanowią: dokumentacja dźwiękowa złożona z nut, płyt i kaset z 14 krajów świata, dokumentacja wizualna (filmy, wideokasety), albumy fotograficzne, zbiór filatelistyczny związany z Ojcem Świętym.

e) Piątym działem jest dokumentacja związana z nadanymi Ojcu Świętemu tytułami naukowymi, z honorowymi obywatelstwami miast, z instytucjami noszącymi jego imię, nazwami ulic i placów oraz z ufundowanymi pomnikami.

f) Szósty dział stanowi wielki zbiór numizmatyczny srebrnych monet oraz kolekcje filatelistyczne, które upamiętniając wydarzenia pontyfikatu posiadają także wartość świadectwa.

Pod koniec 2008 r. nawiązano współpracę z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych w Warszawie. Rozpoczęła się ona od ogólnego rozpoznania zgromadzonych zbiorów i określenia najpilniejszych potrzeb Ośrodka w czasie dwutygodniowego pobytu archiwisty z kraju. W oparciu o przygotowany raport oraz roboczy spis kolekcji archiwalnych, w 2009 r. zorganizowano trzymiesięczny pobyt kolejnego archiwisty, który zajął się zarówno pracami porządkowo-ewidencyjnymi, jak też digitalizacją zgromadzonych zbiorów. Zgromadzone w Ośrodku materiały wymagały zarówno uporządkowania, jak też zabezpieczenia fizycznego, tj. przepakowania dokumentacji aktowej i fotograficznej do bezkwasowych teczek i pudeł. Rozpoczęto przegrywanie na nowe nośniki zbiorów audiowizualnych. Na szczegółowe opracowanie, a następnie digitalizację oczekiwał zbiór albumów i fotografii dotyczących Jana Pawła II. W dalszej perspektywie planowane było też skanowanie dokumentacji aktowej, zwłaszcza zachowanych rękopisów Jana Pawła II⁸⁶².

2. Zbiory biblioteczne, które znajdują się w Ośrodku Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II, składają się z następujących części:

a) Lektorium, które obejmuje: 1) encyklopedie, 2) bibliografie, 3) słowniki, 4) katalogi, 5) opracowania historyczne, literackie i filozoficzne o charakterze ogólnym, 6) wydawnictwa źródłowe 7) publikacje Stolicy Apostolskiej, zawierające dokumenty Magisterium Kościoła⁸⁶³.

⁸⁶¹ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 147.

⁸⁶² Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, <http://archiwalna.archiwa.gov.pl/pl/wspolpraca-i-projekty/instytucje-polonijne/1530-wlochy.html>, [dostęp: 08.12.2014].

⁸⁶³ AODiSP, b.sygn., Informacje o organizacji i strukturze Ośrodka, [w:] (Ogólne).

Biblioteka Ośrodka dysponuje osobnym działem zlokalizowanym w czytelnicy, zwanym lektorium, który oferuje czytelnikom spory księgozbiór podręczny. Są to przede wszystkim wielojęzyczne dzieła dotyczące nauczania Ojca Świętego od dnia wyboru na Stolicę Piotrową liczące ponad 30 tysięcy woluminów zawierających teksty papieskie. Znaczna część zbiorów bibliotecznych została komputerowo skatalogowana. Lektorium wyposażone jest w dobry sprzęt meblowy, który pomaga w pracy twórczej. Korzystają z niego wszyscy przygotowujący prace naukowe związane z osobą i nauczaniem Jana Pawła II lub dotyczące zagadnień z zakresu teologii, historii Kościoła itd. Ośrodek służy też zgromadzonymi dokumentami i udziela potrzebnych konsultacji. Co roku w okresie do 1993 r. Ośrodek przyjął około 70 wizyt naukowych⁸⁶⁴.

b) Księgozbiór papieski – najobszerniejszy dział biblioteki, który zawiera 1) wszystkie dzieła filozoficzne, teologiczne i literackie napisane przez Karola Wojtyłę przed rokiem 1978 r. oraz 2) bogate zbiory książkowe dokumentujące nauczanie i działalność Jana Pawła II, a także 3) inne publikacje, które łączą się z historią pontyfikatu. Są tu książki drukowane we wszystkich językach europejskich oraz niektórych orientalnych, zawierające teksty przemówień papieskich w czasie audiencji, nabożeństw, spotkań, pielgrzymek, dokumenty papieskie wydawane na różnych kontynentach;

c) Na drugim miejscu w profilu gromadzenia księgozbioru obok dzieł papieskich znajdują się wszelkie dysertacje naukowe, które dotyczą nauczania Jana Pawła II, komentując dorobek Jana Pawła II lub są inspirowane jego dziełem lub myślą.

Archiwum Ośrodka ma spore osiągnięcia w zakresie kompletowania opracowań naukowych polskich i zagranicznych na temat dorobku naukowego Karola Wojtyły, posługi pasterskiej w Krakowie, jak też na Stolicy Piotrowej⁸⁶⁵. Są to publikacje naukowe dotyczące pontyfikatu, które tworzą bibliografię przedmiotową. W zbiorze dysertacji naukowych na szczególną uwagę zasługują rozprawy habilitacyjne, doktoraty i magisteria inspirowane nauczaniem Ojca Świętego, pochodzące niemalże ze wszystkich uniwersytetów na świecie. Dzięki życzliwości uczelni kościelnych i świeckich, głównie z Polski, Ośrodek posiada bibliografię prac naukowych powstałych w oparciu o nauczanie Jana Pawła II⁸⁶⁶. Rejestry prac dyplomowych dotyczących osoby, myśli i nauczania Karola

⁸⁶⁴ AODiSP, b.sygn., M. Jagosz, Dokumentacja Pontyfikatu Jana Pawła II, Referat wygłoszony na XV sesji Stałej Konferencji MABPZ - Rzym 1993 r.

⁸⁶⁵ M. Jagosz, *Prace naukowe w oparciu o Magisterium Jana Pawła II*, KR, 6(1987), nr 55-56, s. 7-15; 7(1988), nr 71, s. 14-20; 9(1990), nr 85, s. 14-22; 11(1992), nr 91, s. 27-40; 12(1993), nr 95, s. 32-45; 12(1993), nr 97, s. 26-36.

⁸⁶⁶ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 148-149.

Wojtyły – Jana Pawła II, powstające na uczelniach całego świata, obejmujące dziesiątki prac habilitacyjnych, setki doktorskich, setki licencjackich, tysiące magisterskich, dziesiątki dyplomowych z wielu krajów świata, sukcesywnie publikowano na łamach „Kroniki Rzymskiej”. W redagowanym dziale: „Prace naukowe w oparciu o magisterium Jana Pawła II”, zamieszczane były wykazy takich prac w numerach „Kroniki Rzymskiej”, m.in. : 55-56, 71, 85, 91, 95, 97, 101, 111 oraz 118⁸⁶⁷.

Ogółem zarejestrowano liczne prace naukowe, z czego większość dotyczy osoby oraz dorobku filozoficzno-teologicznego kard. Karola Wojtyły. Autorzy przy ich pisaniu skorzystali ze zbiorów Ośrodka Dokumentacji. Na łamach „Kroniki Rzymskiej” z 1988 r. (w nawiązaniu do nr 55-56 z 1987 r.) opublikowano tytuły kolejnych prace dyplomowych odnoszących się do osoby i nauczania Jana Pawła II. Powstały one na 18 wyższych uczelniach, zwłaszcza w roku akademickim 1986/87⁸⁶⁸. W jednym z artykułów w roku 1992 podano, że w Ośrodku Dokumentacji Pontyfikatu zarejestrowano już ogółem 905 prac z całego świata (4 habilitacyjne, 124 doktorskie, 181 licencjackich, 566 magisterskich, 26 dyplomowych, 2 bakalarskie i 2 seminaryjne) z czego 127 jest w posiadaniu Ośrodka (2 habilitacyjne, 54 doktorskie, 32 licencjackie, 32 magisterskie, 5 dyplomowych i 2 seminaryjne)⁸⁶⁹.

W wykazie z 1993 roku zamieszczono łącznie 182 tytuły, w tym 13 związanych z kard. Karolem Wojtyłą. Pochodziły one z następujących krajów: Chile, Filipin, Japonii i Kanady – po 1, z Austrii, Francji i Holandii – po 2, z Niemiec i Stanów Zjednoczonych – po 3, z Belgii – 9, z Hiszpanii – 4, z Polski – 94 oraz z Włoch – 59. Wśród nich to: 29 rozpraw doktorskich, 22 licencjackie, 124 magisterskie, oraz 3 dyplomowe i 3 bakalarskie. W wykazie pierwszy raz zamieszczono cztery prace z następujących krajów: Filipin, Holandii i Japonii⁸⁷⁰. Uzyskane informacje o pracach były wynikiem prowadzenia wielu kwerend, jak również przeglądania różnych zestawień, przeszukiwania dostępnych bibliografii, także na dyskach kompaktowych⁸⁷¹.

⁸⁶⁷ J. Głowczyk, *Prace naukowe w oparciu o nauczanie Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, KR, 21(2002), nr 133, s. 24-26; tamże, s. 23 - odniesienia do numerów poprzednich z bibliografią naukową.

⁸⁶⁸ M. Jagosz, *Prace naukowe w oparciu o Magisterium Jana Pawła II*, KR, 7(1988), nr 71, s. 14-20.

⁸⁶⁹ Tenże, *Prace naukowe w oparciu o magisterium Jana Pawła II*, KR, 11(1992), nr 91, s. 27-40.

⁸⁷⁰ Tenże, *Prace naukowe w oparciu o Magisterium Jana Pawła II*, KR, 12(1993), nr 97, s. 26-36.

⁸⁷¹ Tenże, *Prace naukowe w oparciu o Magisterium Jana Pawła II*, KR, 13(1994), nr 101, s. 20-32. Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu informacje o pracach otrzymywał również dzięki życzliwości licznych instytucji. Po zarejestrowaniu danej pracy podejmowane były wysiłki mające na celu uzyskanie dokładniejszej o niej informacji. W przypadku rozpraw habilitacyjnych i doktorskich Ośrodek starał się, by otrzymać do swych zbiorów tekst danej rozprawy

Dwa lata prac dokumentacyjnych (2000-2002), pozwoliły na wzbogacenie dotychczasowej bazy, zawierającej ponad 1200 rejestrów o niebagatelną liczbę 1500 nowych rekordów. Z tego zasobu nowo zarejestrowanych prac wybrano do wykazu jedynie 82 pozycje. Ograniczono się do prac habilitacyjnych, doktorskich, a z pozostałych dysertacji wybrano jedynie te, których teksty znajdowały się w zbiorach Ośrodka. Prace pochodziły z następujących krajów: z Austrii (2), Chile (2), Francji (1), Niemiec (1), Polski (35), Stanów Zjednoczonych (2), Watykanu (1) oraz Włoch (38). W zestawie przytoczonych prac znajdowały się: 3 rozprawy habilitacyjne, 57 prac doktorskich, 6 prac licencjackich, 14 magisterskich oraz 2 dyplomowe. Na zakończenie tej prezentacji prac naukowych, w artykule dodano niektóre zestawienia liczbowe odnoszące się do całej bazy zarejestrowanych w Ośrodku tytułów. W nawiasach podano liczbę prac będących w posiadaniu Ośrodka. Ogółem do roku 2002 zarejestrowano 2711 (440) pozycji, z czego 216 (108) związanych jest z myślą teologiczno-filozoficzną oraz misją kard. Karola Wojtyły na stolicy arcybiskupiej w Krakowie. Na cały rejestr Ośrodka składają się rozprawy: habilitacyjne – 15 (15), doktorskie – 261 (190), licencjackie – 292 (60), magisterskie – 956 (76), dyplomowe i seminaryjne – 4 (4). Zostały one przygotowane w następujących krajach: Austria – 8 (4), Belgia – 20 (14), Brazylia – 1 (1), Chile – 8 (6), Filipiny – 2 (2), Francja – 9 (7), Hiszpania – 23 (9), Holandia – 1 (1), Japonia – 1 (1), Kanada – 4 (3), Madagaskar – 2 (0), Malta – 1 (1), Meksyk – 1(1), Niemcy – 10 (9), Polska - 2183 (136), Stany Zjednoczone – 70 (60), Szwajcaria – 2 (1), Wielka Brytania – 8 (0) oraz Włochy – 354 (186)⁸⁷².

d) Kolekcja książek poświęconych Ojcu Świętemu, stanowiąca wielotysięczny zbiór woluminów o różnej tematyce, które zostały ofiarowane lub dedykowane. Gromadzone są również książki dedykowane Ojcu Świętemu przez samych autorów, z autografami autorów (głównie prace naukowe i literackie) oraz monografie naukowe dotyczące historii Kościoła i kultury;

e) Zbiór czasopism (kościelnych polskich i zagranicznych) i artykułów. Czasopisma obejmują zarówno zbiór prenumerowanych przez Ośrodek periodyków, Dokumentacja prasowa obejmuje zarówno prasę polską, włoską, jak i światową. Tytułem przykładu „Kronika Rzymska”, czy też inne publikacje wydawane przez Fundację, wysyłano do Polski w zamian otrzymując rodzime czasopisma i książki;

⁸⁷² J. Głowczyk, *Prace naukowe*, s. 27-29.

f) Bogata dokumentacja złożonej z wycinków prasowych, a w tym również zbiory artykułów ze specjalistycznych czasopism światowych. Jest to zbiór wielojęzyczny i niejednokrotnie zawierający pozycje unikatowe.

Dokumentacja prasowa stanowi osobny dział Ośrodka, zawierający kolekcję wycinków prasowych i komentarzy (tzw. „Rassegna stampa”), które codziennie dostarczał papieżowi Sekretariat Stanu odnosząc się do działalności pasterskiej Ojca Świętego. Kolekcja opracowywana była z głównych tytułów prasy światowej⁸⁷³, ze szczególnym uwzględnieniem zarówno osoby papieża, jego działalności, jak i problemów Kościoła powszechnego. Zbiory wycinków prasowych z zagranicy uzupełniane były na bieżąco przez korespondentów Ośrodka. Wycinki z prasy polskiej dostarczała i opracowywała warszawska agencja „Glob”. Systematycznie przeglądano też ok. 500 tytułów czasopism filozoficzno-teologicznych w siedmiu językach. Zebrane artykuły wprowadzono wraz ze słowami kluczowymi do pamięci komputera. Wycinki prasowe oraz kserokopie artykułów są obok książek głównym zespołem Ośrodka Dokumentacji i Pontyfikatu. Zbiory wycinków prasowych uzupełniły też dary ofiarowane przez: państwa R. i G. Ragot z Francji (wycinki systematycznie zbierane z kilku ważniejszych czasopism francuskich 1978-1993), Halinę Müller i Juliusza Targowskiego z Brazylii (wycinki z prasy brazylijskiej) oraz Teodozję Godowską i Olgierda Stepana (z prasy brytyjskiej). Wycinki z prasy w języku angielskim przekazała Ośrodkowi Biblioteka POSK-u w Londynie. Zbiory te pozwoliły uzupełnić dane do bibliografii światowej Jana Pawła II, gromadzone w Ośrodku⁸⁷⁴.

Całość księgozbioru biblioteki⁸⁷⁵ liczy około 30 tys. woluminów publikowanych we wszystkich językach europejskich oraz niektórych orientalnych, z czego blisko połowa dotyczy pontyfikatu Jana Pawła II⁸⁷⁶. Aby wzbogacić bibliotekę Ośrodka, wiele instytucji kościelnych i krajowych, takich jak wydawnictwa, fundacje, stowarzyszenia oraz sami autorzy przesyłali swoje książki. Każdy egzemplarz posiada adnotację o formie wpływu. Z kolei po śmierci Jana Pawła II Ośrodek przejął od wydawnictwa watykańskiego: Editrice

⁸⁷³ Z ponad 100 tytułów około 10 tytułów to przede wszystkim prasa włoska. Na kolejnych kartach tych zbiorów czytelnik mógł spotkać znak, świadczący, że Papież je czytał, gdyż była pieczętka „Visto dal Santo Padre”. Pieczętka ta znajduje się nie tylko na włoskim „Il Tempo”, czy amerykańskim „The New York Times”, lecz także na sowieckiej „Prawdzie”.

⁸⁷⁴ AODiSP, b.sygn., M. Jagosz, Dokumentacja Pontyfikatu Jana Pawła II. Referat wygłoszony na XV sesji Stałej Konferencji MABPZ - Rzym 1993 r.

⁸⁷⁵ Publikacje, wraz z tymi przekazanymi Ośrodkowi, w tym także przez Sekretariat Stanu Stolicy Apostolskiej, czy też zakupionymi.

⁸⁷⁶ O Fundacji, <http://www.fjp2.com/pl/fundacja/o-fundacji> [dostęp: 19.09.2020].

Vaticana 90 serii „Insegnamenti di Giovanni Paolo II”. Ta monumentalna edycja (na jedną serię składa się 28 tomów – 59 woluminów) nauczania papieskiego jest podstawowym źródłem w pracy nad magisterium papieskim. Ośrodek rozesłał je do bibliotek uniwersyteckich i seminaryjnych w Polsce⁸⁷⁷. Do Ośrodka część swojej biblioteki przekazał też m.in. nowo mianowany nuncjusz apostolski abp Janusz Bolonek⁸⁷⁸.

Ośrodek otrzymał od Biblioteki Narodowej w Warszawie program biblioteczny MAK wraz z licencją. Pierwsze katalogi zbiorów tworzyli pracownicy Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie. Należy podkreślić także współpracę, między innymi, z Biblioteką Uniwersytecką w Warszawie i Biblioteką Uniwersytecką KUL w Lublinie, które przesyłały do Ośrodka wiele cennych publikacji i informacji bibliograficznych. Na podkreślenie zasługują również kontakty z Biblioteką Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie (obecnie Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie)⁸⁷⁹, dzięki której można było liczyć na pomoc wykwalifikowanego personelu i studentów bibliotekoznawstwa. Z kolei Ośrodek wspierał krakowską uczelnię wzbogacaniem księgozbioru jej biblioteki⁸⁸⁰.

W elektronicznym programie „ProCite” w Ośrodku można konsultować księgozbiór papieski, czasopisma i dokumentację prasową. Na miejscu jest dostępna czytelnia wyposażona w komputery, skaner i ksero, gdzie można skorzystać ze zbiorów bibliotecznych.

3. Zbiory muzealne, składająca się z ok. 14 tysięcy eksponatów z różnych dziedzin sztuki⁸⁸¹:

Obok dokumentów papieskich, materiałów prasowych i fotograficznych, książek i publikacji wydawanych w różnych krajach świata oraz albumów, Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu gromadzi również dary przekazywane Papieżowi podczas audiencji prywatnych i generalnych oraz podróży apostolskich po różnych krajach świata. Dary papieskie przechowywane w Ośrodku stały się podstawą ekspozycji muzealnej. Dla gości Domu Polskiego i innych zwiedzających, udostępniane są zbiory malarstwa, rzeźby, numizmatyki i inne dzieła sztuki związane z pontyfikatem Jana Pawła II. Całość

⁸⁷⁷ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 148.

⁸⁷⁸ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1988 r.*, KR, 8(1989), nr 74, s. 9.

⁸⁷⁹ PAT (UPJP2) to spadkobierczyni Wydziału Teologicznego UJ, zlikwidowanego razem z biblioteką Wydziału przez władze PRL w 1954 roku.

⁸⁸⁰ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 148.

⁸⁸¹ Tamże, s. 147.

muzealiów liczy około czternaście tysięcy obiektów, których większa część pochodzi z Polski, obejmujących różne dziedziny sztuki (w porządku alfabetycznym to): gobeliny, grafiki, intarsje, kartografia, liturgiczne, malarstwo, medalierstwo, metaloplastyka, numizmatyka, rysunek, rzeźba, tkaniny i pozostałe. Zbiory są porządkowane i opracowywane w formie elektronicznego katalogu. Zostały zinwentaryzowane według nazw polskich instytucji, grup społecznych i ofiarodawców indywidualnych oraz miast i miejscowości⁸⁸².

Dom Polski, pełniący również funkcje Domu Pielgrzyma, stał się swoistym muzeum. Na ścianach, w gablotach i wyznaczonych salach zgromadzono dary ofiarowane przez pielgrzymów Janowi Pawłowi II. Kolekcja muzealiów stanowi przede wszystkim przejaw miłości do papieża. Jest również świadectwem duchowego dobra, jakie zrodziło się podczas dwudziestu siedmiu lat pontyfikatu. Wiele z muzealnych przedmiotów posiada wartość historyczną i artystyczną. Zbiorą Ośrodka płyną nieprzerwanie z różnych zakątków świata i Ojczyzny strumieniem myśli i hołdu. Miłość i wdzięczność wpisane są w dary dla Jana Pawła II znajdujące się w Domu Polskim Jana Pawła II w Rzymie. Muzeum Ośrodka przy Fundacji Jana Pawła II stanowi niepowtarzalny i tajemniczy skarbiec. Wiele darów dla Ojca Świętego nazywane są „skarbami sercem malowanymi”. Można powołać się na cytat: „Bo najważniejsze jest niewidoczne dla oczu...dobrze widzi się tylko sercem”⁸⁸³.

Są to to dary osobiste, które w Ośrodku zyskały miano darów serca. Zebrało się ich już sporo, zbiory z dnia na dzień rosły i niewątpliwie stały się zaczątkiem obecnego Muzeum. Są one bardzo różnorodne tak pod względem treści, formy, poziomu artystycznego. Wyrażany hołd dla Jana Pawła II przybierał często kształt dzieła plastycznego, autentycznego dzieła sztuki w zakresie malarstwa, rzeźby, grafiki, tkaniny artystycznej, medali, numizmatów, filatelistyki. Ale nie tylko, są i prace rzemiosła artystycznego, sztuki ludowej, amatorskiej, częstokroć pamiątki o charakterze prymitywów wykonane rękami dziecka, człowieka dojrzałego, staruszki, kaleki. Mozolne, wymagające wielu żmudnych godzin pracy hafty, intarsje, snycerka jak np. świątki rzezane w drzewie, czy kute w węglu kamiennym przez górników, ręcznie tkane gobeliny, bogato haftowane szaty liturgiczne, serwety, makatki o motywach polskich pejzaży, kwiatów polnych i scen rodzajowych. Prawie na każdym przedmiocie znajdują się ręczne dedykacje.

⁸⁸² Tamże.

⁸⁸³ S. Pamuła, *Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie*, KR, 1985, nr 35-36, s. 26-30.

Są one wzruszające, ciepłe, pełne oddania i ufności. Pisane językiem literackim i językiem zwyczajnym, codziennym, od serca. Warto zauważyć, że obiektywne fakty historyczne, jakie zaistniały od momentu wejścia na tron Jana Pawła II, ukierunkowały w szczególny sposób część darów jakie otrzymywał papież. Równocześnie stanowiło jako zjawisko wtórne, szczególnie dokument historii naszego pokolenia i czasów. Są to wydarzenia tej miary jak: zamach na Papieża Jana Pawła II w maju 1981 r., powstanie „Solidarności” w Polsce, śmierć Prymasa Stefana Wyszyńskiego, kanonizacja bł. o. Maksymiliana M. Kolbe, czy Jubileusz 600-lecia Jasnej Góry w 1982 r. Znaczna część kolekcji obrazów, medali i innych pamiątek dekoruje ściany Domu Polskiego i została wystawiona w gablotkach. W roku 1996 w Domu Polskim zorganizowano salę wystawową z najcenniejszymi darami papieskimi. Większość obiektów muzealnych, подарowana Ojcu Świętemu przy okazji jego pielgrzymek do ojczyzny, czy też przez rodaków przybywających z kraju do Rzymu, została Ośrodkowi przekazana z Watykanu⁸⁸⁴.

Gromadzenie eksponatów muzealnych wymagało również kontaktów z instytucjami w Polsce, ponieważ dary, które przekazano Ośrodkowi, niejednokrotnie wymagały pozyskania szczegółowych informacji. W celu uzupełnienia kolekcji medali, czy znaczków pocztowych nawiązano kontakty z przedstawicielami organizacji kolekcjonerskich w Polsce⁸⁸⁵. Do nawiązania tego kontaktu i współpracy z instytucjami w Polsce skłoniły Ośrodek powiększające się zbiory pamiątek i dokumentów pontyfikatu oraz potrzeba uzyskania specjalistycznej pomocy w ich inwentaryzowaniu, opracowywaniu, katalogowaniu czy wydawaniu publikacji⁸⁸⁶. Na początku działania Ośrodka w 1982 roku Ministerstwo Kultury i Sztuki w Warszawie przekazało Ośrodkowi księgi inwentarzowe, księgi muzealiów oraz księgi katalogowe, numizmatyczne i magazynowe⁸⁸⁷. Inwentaryzowane są obiekty, obejmujące prawie wszystkie działy sztuki: fotografia, grafika, intarsja, kartografia, medale, malarstwo, metaloplastyka, numizmatyka, odznaczenia, przedmioty liturgiczne, precjoza, rysunek, rzeźba, sztandary, tkanina, i inne. Znamienne miejsce w kolekcji muzealnej zajmują świadectwa męczeństwa Polaków w XX w. Są to przedmioty, jakie towarzyszyły więźniom obozów koncentracyjnych i łagrów, czy też żołnierzom walczącym o wolność Ojczyzny.

⁸⁸⁴ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 146.

⁸⁸⁵ Tamże, s. 147.

⁸⁸⁶ Tamże, s. 146.

⁸⁸⁷ AODiSP, b.syg., Korespondencja, [w:] (Instytucje Polskie L-Z).

Osobną sprawę stanowią tzw. polonica. Składają się nań pamiątki rodzinne, przekazywane przez rodaków na ręce Jana Pawła II tych pieczołowicie przechowywanych z pokolenia na pokolenie skarbów. Znajdują się w tej grupie pamiątki historyczne z odległych lat I i II wojny światowej, Powstania Warszawskiego, Walczącego Podziemia, po najbliższy nam temat, historię „Solidarności”. Te ostatnie są dokumentem narodzin „Solidarności” i jej historii aż po obozy, internowania, odosobnienia⁸⁸⁸. Nie sposób nie odnotować darów, które wpłynęły od internowanych po 13 XII 1981 r. Warto zobaczyć monstrancję, którą zrobili z kawałków blachy, rzeźby orła z gniewnie rozpostartymi skrzydłami i napisem „Solidarność”. Swoje śpiewy nagrane na taśmę i tyle innych rzeczy, które zapewne odnotował ich Rodak na Watykanie i zapisał głęboko w swym sercu, a tu są strzeżone w Ośrodku⁸⁸⁹.

Wiara podtrzymywała w działaniu i dodawała otuchy naszym przodkom walczącym o wolność ojczyzny. W Ośrodku zdeponowano ręcznie książeczkę do modlitwy zesłanych na Sybir Polaków, różańce z chleba robione przez męczenników z hitlerowskich obozów zagłady, a także wyrzeźbione w maleńkich kawałkach drewna krzyżyki rodaków więzionych przez komunistów. Są też pamiątki z okresu powstania „Solidarności”. Świadczy to o tym, że wartości chrześcijańskie były przez wieki również wartościami narodowymi i patriotycznymi. Tym większa jest zatem rola fundacji w ich zachowaniu⁸⁹⁰.

W Ośrodku znajduje się również obozowe votum. Jest to sporządzona w 1963 r. w Płocku książeczka formatu 15 x 21cm, składająca się z 6 kart czerpanego papieru, ręcznie zapisanych (12 stron), oprawiona w dwie mosiężne płyty, wewnątrz oklejone ciemnoczerwonym aksamitem. Płyty ozdobione są grawerowaną winietą o wzorze geometrycznym. Na wierzchu umieszczono znak obozowy „P” w trójkącie (na czerwonym tle), nad nim metalowy krzyżyk, pod którym znajduje się posrebrzany guz z osadzoną na nim małą czarną kostką, imitującą kostkę do gry. Znak „P” umieszczono między datami: 1939-1945, u dołu tytuł: „Żywy różaniec. Obozowe Votum”. Na jej odwrocie nota: „Trzy części różańca wykonane przez byłych więźniów obozu koncentracyjnego Gusen podobóz Mauthausen w latach 1942-1944”. Z boku książeczki zasuwany zameczek. Na s. 12, na miejscu sygnetu drukarskiego: trzy kostki do gry na tle pasiaka. W umieszczonej na końcu

⁸⁸⁸ K. G., *Dary Serca*, KR, 1984, nr 28, s. 17-18.

⁸⁸⁹ S. Pamuła, *Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu*, s. 29.

⁸⁹⁰ A. Navas, *Kontynuujemy dzieło Jana Pawła II*, <http://www.dziennik.com/wiadomosci/artukul/kontynuujemy-dzielo-jana-pawla-ii>, [dostęp: 08.12.2015].

metryce czytamy, że stronę tytułową projektował, rysunki wykonał i tekst pisał Jacek Kaczmarczyk. Granitowe kostki w ilości 59 sztuk, wielkości 1 cm³ każda, były rzeczywiście zakamuflowanymi paciorkami różańca, a jednocześnie urnami, ponieważ każda kostka posiadała wywiercony otwór, w którym złożono prochy zamordowanych i spalonych w krematorium więźniów. Następnie je zagipsowano i pomalowano na czarny kolor z białymi kropkami od 1 do 6 imitującymi kostki do gry. Wykonanie kostek odbyło się w wielkiej tajemnicy⁸⁹¹.

Za zgodą władz Fundacji niektóre eksponaty przewieziono do Polski, na przykład do sanktuarium na Jasnej Górze, do muzeum bł. ks. J. Popiełuszki przy kościele pw. św. Stanisława Kostki w Warszawie na Żoliborzu, a także do wielu innych miejsc. Kontakty z muzeami w kraju polegały na wymianie specjalistycznych informacji i na wypożyczaniu eksponatów w związku z organizowanymi wystawami⁸⁹².

Kolejną grupę stanowią dary i pamiątki z obcych krajów, całego świata bez mała, w tym znaczną część dary od Polonii Świata. Wszystko nabierało dodatkowego waloru bogactwa przeszłości. W latach 80. XX w. zbiory Ośrodka były znamiennym odbiciem wielkości osobowości i oddziaływania Jana Pawła II na człowieka XX w., były prawdą naszych czasów, bogactwem tematycznym dla historyków podejmujących okres pontyfikatu papieża. Ośrodek Dokumentacji Domu Polskiego, obok wielu innych znakomitych zadań pełni i tę zaszczytną funkcję gromadzenia, porządkowania, dokumentowania owych darów i pamiątek z myślą o przyszłych pokoleniach, które chlubić się nimi będą⁸⁹³.

Ośrodek przechowuje również zbiory audiowizualne. Większość z nich stanowią nagrania papieskich przemówień i wizyt. Są także taśmy VHS, CD lub płyty winylowe przekazywane Ojcu Świętemu, które zawierają zapis dedykowanych Mu koncertów, przedstawień teatralnych, wystaw, muzycznych dzieł. Fonoteka przechowuje również złote płyty zarówno nagrań papieskich, jak i artystów, którzy podarowali je papieżowi. Gromadzi on różnorakie dokumenty muzyczne: nuty, taśmy z nagraniami, kasety itp., które jak wszystkie w Ośrodku, są związane z Janem Pawłem II. Ośrodek digitalizuje zbiory audiowizualne. Ośrodek posiada dość duży dział tzw. muzykaliów⁸⁹⁴. Znalazły się w nich

⁸⁹¹ *Z Archiwum Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie. Żywy Różaniec. Obozowe Votum*, KR, 5(1987), nr 63-64, s. 13.

⁸⁹² A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 147-148.

⁸⁹³ K. G., *Dary Serca*, s. 18, 22.

⁸⁹⁴ M. Jagosz, *Jan Paweł II w dokumentach dźwiękowych 1978-1988. Bibliografia*, KR, 9(1990), nr 82, s. 23.

również pozycje dotyczące królowej Jadwigi. Materiały zgromadzone w ośrodku Dokumentacji i Studium Pontyfikatu obecne są dzięki systematycznym zakupom, a także darom firm wydawniczych oraz autorów, zwłaszcza Polaków z kraju i mieszkających za granicą⁸⁹⁵. W niedalekiej przyszłości na łamach „Kroniki Rzymskiej” miał zostać opublikowany wykaz pieśni o tematyce papieskiej. Przygotowywano również opracowanie bibliografii: „Jan Paweł II w dokumentach dźwiękowych”. W związku z tym wówczas wciąż aktualny był apel Ośrodka Dokumentacji o nadsyłanie na adres dokumentów lub informacji o nich dla umożliwienia jak najpełniejszej rejestracji materiałów do przygotowywanych publikacji⁸⁹⁶. Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II przygotowywał do publikacji wykaz dokumentów dźwiękowych z wszystkich firm wydawniczych (płyt gramofonowych, kaset dźwiękowych) związanych z osobą Ojca Świętego. W związku z tym poszukiwano konkretnych płyt i kaset, o które proszono na łamach „Kroniki Rzymskiej”⁸⁹⁷.

Zbiory Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w 1987 r. powiększyły się o dary przywiezione z 3. Pielgrzymki do Polski oraz o cenne polonika: wśród nich znajduje się autograf „Patent-u” Tadeusza Kościuszki z 8 V 1794 r. pochodzący z biblioteki Ignacego Domeyki, ofiarowany Ojcu Świętemu przez Związek Polaków w Argentynie z okazji papieskiej wizyty w tym kraju. Z Essen otrzymano sztandar związku polskich górników w Wanne West z wizerunkiem św. Stanisława Biskupa Męczennika i św. Barbary. Polak z Anglii ofiarował obraz Wojciecha Kossaka z 1928 r., a hall Domu ozdobił obraz włoskiej malarki Dimy Bellotti, przedstawiającej scenę z pierwszej audiencji Jana Pawła II dla Polaków w auli Pawła VI. Do zbiorów trafił też ślad martyrologii kapłanów w postaci metalowego kielicha mszalnego, pateny z godłem Polski i napisem: „Miłość Boga i Ojczyzny mocniejszą niż śmierć”, obozowych szat liturgicznych ze zgrzebnego koca: stuły, welonu kielichowego i bursy⁸⁹⁸.

W 1987 r. w Bibliotece Ośrodka Dokumentacji zinwentaryzowano i skatalogowano prawie 2500 książek o tematyce papieskiej w języku angielskim, hiszpańskim i włoskim. Przygotowano do druku i opublikowano liczący przeszło 800 stron zbiór listów pasterskich, komunikatów i zarządzeń kard. Karola Wojtyły z czasów jego pasterzowania w archidiecezji krakowskiej w l. 1959-1978 „Nauczyciel i pasterz” – w nakładzie 2.000

⁸⁹⁵ *Apel Ośrodka Dokumentacji*, KR, 6(1987), nr 59-60, s. 31.

⁸⁹⁶ K. Bielska, *Dokumentacja dźwiękowa Ośrodka*, KR, 6(1987), nr 59-60, s. 29-30.

⁸⁹⁷ *Apel Ośrodka Dokumentacji*, KR, 6(1987), nr 59-60, s. 31.

⁸⁹⁸ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1987 r.*, KR, 7(1988), nr 69, s. 13-14.

egzemplarzy. Przygotowano też do druku „Przemówienia i wywiady” w Radio Watykańskim ks. kard. Karola Wojtyły z l. 1962-1978. Od sierpnia 1968 przystąpiono do rejestracji obiektów sztuk plastycznych o tematyce papieskiej na terenie Polski. Archiwum Ośrodka Dokumentacji uzyskało dwa dodatkowe pomieszczenia w Domu Polskim dla gromadzonych i opracowanych wycinków prasowych związanych z Osobą i Nauczaniem Ojca Świętego. Trzy osoby współpracujące z rzymskim Ośrodkiem Dokumentacji wygłosiły prelekcje w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy w Łodzi: p. Zofia Wilińska o bibliografii podmiotowej i przedmiotowej Jana Pawła II w piśmiennictwie polskim, p. Krystyna Bielska o rzymskim Ośrodku Dokumentacji Pontyfikatu i p. Krystyna Macińska poinformowała o opracowywanej Bibliografii Jana Pawła II w jęz. esperanto. Wspomniana Helena Kupiszewska oprowadzała pielgrzymów mieszkających w Domu i zaznajamiała ich ze zbiorami Ośrodka, a ks. Michał Jagosz informował ich o pracach Fundacji Jana Pawła II. W Domu urządzono też wystawę reprodukcji poszczególnych kart pięknie iluminowanego Modlitewnika Gasztołda z Monachium. Wystawę tę przygotowała grupa Polaków z okazji wizyty Ojca Świętego w Monachium, o czym informowano w „Kronice Rzymskiej” (nr 63-64). Ekipa Telewizji Polskiej nakręciła reportaż o Polakach w Rzymie podczas Polskiego Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej dla studentów z polonijnych skupisk w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Anglii, Szwecji, Szwajcarii, Argentynie i Belgii, m.in. również o Domu Polskim i Ośrodku Dokumentacji⁸⁹⁹.

Obok muzealiów ważną część zbiorów Ośrodka stanowią bezcenne starodruki i rękopisy. Ośrodek przechowuje bezcenne dla polskiej kultury zabytki pochodzące z darów dla Jana Pawła II. Do najcenniejszych starodruków należą Biblia hebrajska z 1543 oraz drugie wydanie Nowego Testamentu w przekładzie ks. Jakuba Wujka z 1594. Ofiarowany egzemplarz Pisma Świętego z XVI wieku przez panią Francis Usenik, była pracownicę amerykańskiej służby dyplomatycznej, która przez dłuższy czas przebywała w Polsce i zachowała dla niej wiele sympatii. Jest to drugie wydanie Nowego Testamentu w tłumaczeniu Jakuba Wujka, które ukazało się w 1594 r. w oficynie Andrzeja Piotrkowczyka w Krakowie, który był głównym ośrodkiem wydawania Pisma Świętego. Po „Przedmowie” na dziesięciu stronach przedstawia w porządku chronologicznym historię Ewangelii oraz konkordancję powtarzających się tekstów u poszczególnych Ewangelistów, po czym następuje właściwy tekst Nowego Testamentu. Całość oprawiona

⁸⁹⁹ Tamże, s. 14-15.

jest w skórę brązową, na górnej okładce wytłoczona owalna plakietka z wizerunkiem Matki Bożej z Dzieciątkiem na tle aureoli, wokół postaci napis częściowo zatarty, z którego zachowały się słowa: „Pro nobis... Angelorum...”; po bokach wąska bordiura z motywem roślinnym, wokół plakietki centralnej ozdobne tłoczenia i tytuł: *Nowy Testament*. Na dolnej okładce: plakietki ornamentalne podzielone na pasy wypełnione wicią roślinną i medalionami. Oprawę spina metalowa klamra, obecnie zachowana we fragmencie. Oprawa pochodzi najprawdopodobniej z początku XVII w⁹⁰⁰.

Każdy z wielu rekwizytów ma swój numer w księdze inwentarzowej, swoją legendę, datę wpłynięcia do zbiorów archiwum, datę wpisania, ma zidentyfikowanego ofiarodawcę, często i autora dzieła, są podane wymiary, materiał z którego wykonano i miejsce gdzie jest przechowywany oraz nawet zauważone przy katalogowaniu przedmioty defekty. Tak dla przykładu na ikonie świętych Cyryla i Metodego, którą podarowała Janowi Pawłowi II w czasie II pielgrzymki do ojczyzny Polska Rada Ekumeniczna, zauważono odpryski, co zostało odnotowane. Zaś modlitewnik wykonany przez więźnia w 1944 r. byłego partyzanta II Brygady Wileńskiej, z ręcznie napisanymi modlitwami i litaniami jest mocno zniszczony w miejscu, gdzie palec przytrzymywał karty. Trudno więc odczytać imiona świętych z litanii, gdzie zostało jedynie „zmiłuj się nad nami”.

Księga inwentarzowa to istna kopalnia wiadomości, zaś karty katalogowe z możliwością przeróżnych kombinacji dzięki naniesionym symbolom, pozwalają szybko odszukać to co nas interesuje. Część z nich to cymelia. Jest też grupa skatalogowana jako „I klasa” i pozostałe eksponaty nie objęte tymi kategoriami. Nie sposób nie wspomnieć o odznaczeniach przyznanych seniorowi Wojtyła – czterech krzyżach, odznaczeniach honorowych przyznanych mu za służbę w wojsku austriackim. Łatwo je rozpoznać po znanych inicjałach F. J. (Franz Joseph I). Jest też i odznaczenie „Meritonavali” nadane ojcu papieża za zasługi przez dowódców marynarki austriackiej. Na uwagę zasługuje kolekcja darów ukazujących męczeństwo Polaków w XX wieku. Są to m.in. przedmioty, jakie towarzyszyły więźniom obozów koncentracyjnych i łagrów czy też żołnierzom walczącym o wolność Ojczyzny. Muzeum kryje w swoich zbiorach także pamiątki po królach Polski i twórcach kultury⁹⁰¹.

⁹⁰⁰ Z. Weisło, *Nowy Testament w przekładzie Jakuba Wujka w zbiorach Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II*, KR, 8(1990), nr 82, s. 13-14.

⁹⁰¹ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 357.

11 X 1982 w czasie audiencji dla Polaków, dzień po kanonizacji Maksymiliana Marii Kolbego, Jan Paweł II zakończył swoje przemówienie; „[...] przechodząc przez środek auli zauważyłem wiele łez. [...] mój naród zasługuje nie na to, ażeby go pobudzać do łez rozpacz i przygnębienia, ale na to, żeby tworzyć lepszą przyszłość”⁹⁰². Choć te słowa Ojca Świętego były tak dobrze rozumiane przez rodaków, to mimo wszystko dary, które mu przywozili mówiły więcej o łzach niż radości.

W zbiorach Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II, znajduje się między innymi duża tkanina wykonana specjalnie dla papieża o wymiarach 293cm x 154cm, zatytułowana „Bogurodzica”, wykonana przez Marię Chojnacką-Gontarską, absolwentkę warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych. Autorka przyjechała do Rzymu 3 II 1983 r. z tkaniną, którą zaprojektowała i wykonała sama w ciągu dwóch lat, jako prywatny dar dla Ojca Świętego⁹⁰³.

Są też pamiątki po jeńcach z wojny rosyjsko-japońskiej (1904-1905), w której udział brali także polscy żołnierze pochodzący z będącej pod rosyjskim zaborem Polski. Pierwsza z tych pamiątek, to tabliczka drewniana, która służyła kapłanowi jako dokument do identyfikacji. Druga, to cienka, nieco podniszczona, niewielka drewniana tabliczka z wypisanymi 10 przykazaniami w języku polskim. Trzecia, to czarne koraliki na sznurku, które kapłan przesuwając liczył ilość wysłuchanych spowiedzi świętych. Posługę kapłańską w japońskim więzieniu spełniał jednak tylko francuski ksiądz. Ponieważ nie znał języka polskiego żołnierze przygotowali mu niewielką drewnianą tabliczkę z formułą spowiedzi i dekalogiem. Wskazując palcem na stosowne przykazanie penitencji wyznawali swoje grzechy. Kapłanowi towarzyszył mały japoński chłopiec, był urzeczony głęboką wiarą Polaków i potem przez wiele lat przechowywał tabliczkę jako relikwię. Kiedy miał 97 lat, spotkał Ojca Świętego w Nagasaki. Tam też 25 II 1981 r. przekazał Janowi Pawłowi II ten jedyny w swoim rodzaju dar⁹⁰⁴.

W Ośrodku znajduje się mapa Polski z roku około 1575 w języku hiszpańskim wg opracowania Venceslao Godreccio. Jest tam także moneta gdańska z 1617 r., którą w roku 1985 podarowała jedna z sióstr⁹⁰⁵.

⁹⁰² Jan Paweł II, *Święty Maksymilian - wołaniem o poszanowanie praw człowieka i praw narodu*, Audiencja dla Polaków – 11 X 1982 r., OR, 10-11 X 1982 - numer specjalny), s. 8.

⁹⁰³ M. Chojnacka-Gontarska, *Historia jednego daru*, KR, 1984, nr 28, s. 18.

⁹⁰⁴ S. Pamuła, *Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu*, s. 27.

⁹⁰⁵ Tamże, s. 28.

W kolekcji tej, więcej niż 1/5 darów to przedmioty o szczególnym maryjnym charakterze. A wśród nich, pod względem ikonograficznym, na pierwsze miejsce wysuwają się przedmioty z wizerunkiem Matki Bożej Jasnogórskiej. Cennym darem dla Fundacji Jana Pawła II jest okazała kopia obrazu Matki Bożej Częstochowskiej znajdująca się w ołtarzu kaplicy Domu Polskiego, na centralnej ścianie, pod wielkim krucyfiksem, który jest kopią krzyża z Katedry Wawelskiej. Przekazana została przez Stefana kardynała Wyszyńskiego w 1980 roku. Przybył wtedy do Domu Polskiego ufundowanego przez Polonię i przekazując w darze obraz powiedział: „Dom Polski ma być domem dla Polaków, a dom jest tam gdzie jest Matka”⁹⁰⁶. Pod krzyżem Matka, o obliczu z obrazu częstochowskiego Królowa Polski. I przypomina się Krzyż z literą „M” – herb Jana Pawła II. Ktoś napisał: „W ten Obraz, w to „<M>” pod krzyżem, wpisana jest cała Polska. Każdy z nas – Jemu – Ojcu Świętemu – ku Pomocy”⁹⁰⁷.

Równie cennym obrazem w Ośrodku jest „Obraz Matki Bożej – „Świadek” zamachu na życie Ojca Świętego Jana Pawła II dnia 13 maja 1981 roku”⁹⁰⁸. Zasluguje na szczególną uwagę i przenosi na Jasną Górę, gdzie przechowuje się pas Jana Pawła II przestrzelony podczas zamachu na jego życie Tego dnia obraz ten znajdował się na placu św. Piotra w Rzymie, a następnego, po całonocnej przed nim modlitwie, został złożony jako dar ofiarny podczas Mszy św., sprawowanej w Bazylice św. Piotra w intencji uratowania życia Ojca Świętego⁹⁰⁹.

Ojciec Święty wśród darów często otrzymywał dokumenty i pamiątki ważnych wydarzeń, rocznic, osiągnięć instytucji, środowisk, czy osób. Jednym z najcenniejszych opisywanych darów, poza krzyżem wawelskim, relikwiarzami i witrażem, znajdującym się w Ośrodku, jest egzemplarz „Positio Causae”, ofiarowany Janowi Pawłowi II w dniu 18 II 1996 r., w rocznicę urodzin bł. Jadwigi. Księga oprawiona w białą skórę, to dorobek szeregu mediewistów, opracowany pod kierunkiem o. Michała Machejka OCD.

⁹⁰⁶ Taż, *Wizerunki Matki Bożej Jasnogórskiej wśród darów dla Ojca Świętego w Ośrodku Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie (I)*, KR, 18(2000), nr 123, s. 19-22.

⁹⁰⁷ Taż, *Wizerunki Matki Bożej Jasnogórskiej wśród darów dla Ojca Świętego w Ośrodku Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie (II)*, KR, 18(2000), nr 124, s. 23-26.

⁹⁰⁸ Taż, *Obraz Matki Bożej Jasnogórskiej – „Świadek” zamachu*, KR, 5(1987), nr 59-60, s. 27-28. [Przedruki [w:] *Tyś Wielką Chlubą naszego narodu*, Częstochowa 1991, s. 441-443; RN (wyd. Santa Severa, Włochy), 1996, nr 5, s. 202].

⁹⁰⁹ Po zamachu polscy pielgrzymi przerażeni tym co się stało pozostali na pl. św. Piotra. o. Kazimierz Przydatek SJ, który w tym czasie opiekował się polskimi pielgrzymami, rozpoczął modlitwę różańcową. Wkrótce na miejscu zamachu ktoś ustawił fotografię błogosławiącego Papieża i umieścił trzy róże. A na fotelu, na którym podczas audiencji miał siedzieć Ojciec Święty, polscy pielgrzymi ustawili, przywieziony z Kościana, obraz Matki Bożej Częstochowskiej i położyli kwiaty. OR, 15 V 1981.

Przedstawiono w niej życiorys błogosławionej, jej kult, który trwa od 600 lat, a także heroiczną jej cnotę. Zamieszczono tamże 77 dokumentów świadczących o jej wielkiej mądrości i roztropności. Postulatorem sprawy kanonizacyjnej bł. Jadwigi królowej był ks. inf. Michał Jagosz, dyrektor Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II. Z tego też tytułu archiwum postulacji błogosławionej znajduje się w Ośrodku⁹¹⁰.

Wśród rozmaitych dokumentów, związanych z osobą i pontyfikatem Jana Pawła II, które zostały zgromadzone w Domu Polskim w Rzymie nie można pominąć bogatego zbioru numizmatycznego srebrnych monet oraz kolekcji filatelistycznych upamiętniających wydarzenia pontyfikatu. Ważne miejsce zajmuje kolekcja medali stanowiąc ciekawą pod względem formalnym i tematycznym kolekcję liczącą około osiemset eksponatów. Większość z nich to dary ofiarowane Papieżowi podczas licznych audiencji i podróży apostolskich. Przekazane z Watykanu, głównie przez polską sekcję Sekretariatu Stanu, a zwłaszcza przez osobistego sekretarza Papieża, ks. prał. Stanisława Dziwisza, do Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu zostały tam opracowane i tematycznie wyeksponowane w gablotach w Domu Polskim. Najciekawszą grupę medali stanowią upamiętniające wybór Polaka na papieża oraz dwie serie medali tzw. rocznicowych, z których pierwsza została wydana na zamówienie watykańskiego Biura Numizmatycznego, które projektują różni artyści, niekoniecznie włoscy, a białe państwowa mennica Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato w Rzymie, druga zaś zaprojektowana i wykonana przez polskiego artystę rzeźbiarza – Józefa Stasińskiego z Poznania⁹¹¹. Udokumentowane pamiątkowymi medalami są też poszczególne lata pontyfikatu Papieża Jana Pawła II, które tworzą interesującą serię. Mimo różnic wynikających z artystycznych indywidualności twórców plastyczne opracowanie medali jest utrzymane w klasycznej konwencji medalierskiej- regularny kształt okrągły, płaski modelunek powierzchni, ujednolicony schemat przedstawień. Na awersie każdego kolejnego medalu jest umieszczony portret papieski- popiersie, głowa, lub cała postać wraz z napisem otokowym: „Ioannes Paulus II Pont. Max.” i numerem kolejnego roku pontyfikatu. Na rewersie natomiast w symbolach i scenach ikonograficznych jest zawarta przewodnia myśl danego roku lub najważniejsze jego wydarzenie. Medale rocznicowe były emitowane w wersji brązowej, srebrnej (w ilości

⁹¹⁰ H. Kupiszewska, *Błogosławiona Jadwiga królowa w zbiorach Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie*, KR, 15(1996), nr 109, s. 27-28.

⁹¹¹ *Papieskie Medale Józefa Stasińskiego w zbiorach Rzymskiego Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II*, red. J. Głowczyk, M. Skrabska, Rzym 2004.

6000 sztuk każda) i złotej (w ilości 1000 sztuk). Każdy medal był numerowany, średnica każdego z nich wynosi 44 mm⁹¹².

Wśród znanych, polskich malarzy i rzeźbiarzy, w zbiorach muzealnych znalazły się dzieła m.in.: Feliksa Topolskiego (teka z rysunkami), Wojciecha Kossaka (scena z wojen napoleońskich), Adama Bunscha (projekty witrażowe dla kościoła św. Andrzeja Boboli w Londynie), Zbigniewa Kotyło (wizerunek papieża z MB Częstochowską), Krystyny Wróblewskiej (cykl grafik „Ave Maria”), Tomasza Oskara Sosnowskiego (rzeźby w parku polskim), czy Augusta Zamoyskiego (rzeźba „Zmartwychwstanie”).

Oprócz osobistych rzeczy papieża (m.in. kropłówka z solą fizjologiczną podana natychmiast po zamachu 13 V 1981) oraz osobistych dokumentów i szat, w zbiorach muzealnych Ośrodka przechowywane są relikwiarze polskich świętych. Na chóрку kaplicznym, naprzeciwko okna witrażowego, znajduje się wielka gabłota – relikwiarz. Wśród nich znajduje się relikwiarz bł. Jadwigi królowej. Jest on wykonany w formie spłaszczonego graniastosłupa, o (węższych) bokach trapezu, z blachy srebrnej i złoczonej, techniką repusowania. Jest też relikwiarz ścienny św. Stanisława Kostki (XVIII wiek) oraz mały podręczny relikwiarz z kawałkiem szaty z trumny św. Kazimierza Królewicza⁹¹³.

Interesująca jest także dokumentacja mówiąca o nadaniu Ojcu Świętemu tytułów naukowych czy honorowego obywatelstwa miast, przedstawiająca instytucje, ulice, place noszące jego imię, a także jego pomniki. W zbiorach poświęconych falerystyce, zgromadzone są odznaczenia przyznane papieżowi: Order Orła Białego (nadany przez prezydenta Lecha Wałęsę 3 V 1993 r.), Order Uśmiechu (nadany 28 III 1984 r.), złoty medal Cracoviae Merenti (za zasługi dla miasta Krakowa w 15. rocznicę Pontyfikatu), order Jasnogórski Maryi Panny Królowej Korony Polskiej (nadany przez Zakon Paulinów dla Jana Pawła II na 10-lecie pontyfikatu), Ekumeniczny Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu św. Brygidy⁹¹⁴.

Ośrodek Dokumentacji zachęcał prośbą skierowaną do wszystkich ludzi pióra, pędzla, dłuta i pięciolinii, aby każde dzieło, które wychodziło spod ich rąk i miało związek z Janem Pawłem II zechcieli anonsować o tym Centrum Dokumentacji Papieskiej, przesyłając tu jego dokumentację fotograficzną, czy fotokopię. Proszono też ludzi nauki o

⁹¹² H. Kupiszewska, *Rocznice pontyfikatu Jana Pawła II na medalach w kolekcji Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu w Rzymie*, KR, 12(1993), nr 97, s. 11-12.

⁹¹³ *Taż*, *Błogosławiona Jadwiga Królowa*, s. 29-30.

⁹¹⁴ *Polskie instytucje za granicą. Przewodnik po zbiorach archiwalnych*, opr. Anna Krochmal, Warszawa 2004, s. 250-254; *Odznaczenia papieskie w zbiorach Ośrodka Dokumentacji i Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie*, <http://jp2doc.pl/kategoria/odznaczenia/>, [dostęp: 8.12.2016].

nadsyłanie swych prac drukowanych o ile nawet w sposób luźny związanych z papieżem Janem Pawłem II. W jednym z artykułów napisano uzasadnienie tych próśb: „Gra idzie o ogromną stawkę – czy będziemy obecni w świecie nauki i sztuki na miarę godną naszych tradycji, na miarę pontyfikatu naszego Rodaka na Stolicy Piotrowej. Dziś ludzkość ogniskuje się nie tylko na nim. Patrzy też wstecz, zagląda do kołyski w Wadowicach, którą kołysała polska matka. Ale nie tylko. Ludzkość chce znać bogactwo naszej kultury, która formowała Papieża <<z dalekiego kraju>> i które ma spełniać podobną rolę dzisiaj w tej swoistej <<pełni czasu>>, którą przyszło nam przeżywać”⁹¹⁵. W apelu Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II napisano: „Wspólnym wysiłkiem możemy stworzyć niepowtarzalne centrum dokumentacyjne, które ułatwi pracę przyszłym badaczom pontyfikatu naszego Wielkiego Rodaka, a samo w sobie będzie pomnikiem tych rezonansów, jakie wzbudza Jego działalność w różnych miejscach świata. Każdy więc z nas może być współtwórcą rzymskiego centrum Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II przysyłając do niego dostępne sobie pamiątki czy publikacje związane z osobą i działalnością Ojca Świętego a wydane w kraju swego zamieszkania. Ośrodek finansowany jest przez Fundację Jana Pawła II, dlatego ofiary na wyposażenie techniczne Ośrodka oraz zakup nowych publikacji proszę przysyłać na adres: Fundacja Jana Pawła II, Citta del Vaticano”⁹¹⁶.

Wyjątkową wartość dla dziedzictwa kultury polskiej posiadają pamiątki po królach Polski i twórcach kultury. Szczególnie cenne są: starodruki, wśród nich Biblia Hebrajska z 1543 r. oraz drugie wydanie Nowego Testamentu w przekładzie ks. Jakuba Wujka z 1594 r., oryginalne listy królów Zygmunta Augusta i Jana III Sobieskiego, zaginiona kartka z brulionu „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza i jedyny zachowany brulion wiersza „Na smętne wieści z Watykanu” Cypriana Kamila Norwida. Obok pamiątek historycznych, zwiedzającym udostępnione zostały liczne papalia, eksponaty z dziedziny sztuki sakralnej, świadectwa kultu świętych i kolekcja darów papieskich pochodzących z podróży apostołskich. Historyczne pamiątki kolekcji muzeum Ośrodka zostały poddane zabiegom konserwatorskim przez pracowników Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie i Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Pracownicy naukowcy i studenci Wydziału Historii i Dziedzictwa Kulturowego (sekcja historii sztuki) z Uniwersytetu Papieskiego

⁹¹⁵ S. Pamuła, *Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu*, s. 26-30.

⁹¹⁶ [Apel Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II], KR, 1985, nr 35-36, s. 29.

Jana Pawła II w Krakowie pomagali w digitalizacji i opisywaniu eksponatów muzealnych⁹¹⁷.

Spośród kilku współorganizowanych przez Ośrodek wystaw w kraju należy wspomnieć zwłaszcza ekspozycję „Pontyfikat przełomu tysiącleci. 25 lat Jana Pawła II na stolicy św. Piotra”, przygotowaną wspólnie z Muzeum Archidiecezji Krakowskiej w 2003 r. Wystawa prezentowała zbiory Ośrodka podzielone na trzy grupy tematyczne: pamiątki historyczne, eksponaty związane z martyrologią narodu polskiego i przedmioty związane bezpośrednio z Janem Pawłem II. Wystawa była prezentowana w kilku miejscach w Polsce: na Jasnej Górze, w Radomiu, Tarnowie, Krakowie i we Wrocławiu. Z okazji obchodów 25-lecia pontyfikatu przygotowano wspólnie z Muzeum Narodowym w Warszawie wystawę filatelistyki papieskiej, która była udostępniona do zwiedzania w pałacu prezydenta RP oraz w Instytucie Kultury Polskiej w Rzymie. Ośrodek współorganizował także wystawę „Pielgrzym Tysiąclecia. Papież świata – rodacy Papieżowi” (Gdańsk 1998) oraz kilka innych ekspozycji i wystaw muzealnych w Polsce⁹¹⁸.

Rekwizyty Ośrodka Dokumentacji są darami ofiarowanymi papieżowi, które następnie przez Watykan trafiły do Ośrodka. Tu zaś po szczegółowej ekspertyzie zostały w sposób naukowy opracowane i wpisane do odpowiednich kart katalogowych. Wartość tych dokumentów jest różna. Często bardziej emocjonalna, niż historyczna, czy artystyczna. Część tych przedmiotów w przyszłości może być bardziej materiałem czytelnym dla socjologa. Niemniej jednak, każdy przedmiot, który trafiał do Ośrodka był ze starannością katalogowany. Warto tu wspomnieć, że część darów, które otrzymywał papież zostawała w Watykanie, część służyła Ojcu Świętemu do obdarowania innych przy różnych okazjach, a tylko część trafiała do Ośrodka Dokumentacji⁹¹⁹.

Część zasobów Ośrodka, to dary prywatnych osób z Polski i nie tylko. Są to pozycje książkowe, które stanowią przyczynek do nauki, czy nawet obronione tezy prac naukowych. Trafiają też tu bardzo osobiste pamiątki, które często były swoistym talizmanem rodzinnym. Dary te, to często cenne dzieła sztuki z zakresu malarstwa, rzeźby, grafiki, rysunku, tkaniny, medalierstwa. Jest też dużo wyrobów rękodzielniczych, amatorskich i pamiątkarskich. Wszystko to tworzy razem przedziwną mozaikę form, stylu i treści. Powstała w ten sposób kolekcja licząca ponad 7.500 skatalogowanych eksponatów.

⁹¹⁷ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 148.

⁹¹⁸ Tamże, s. 147.

⁹¹⁹ S. Pamuła, *Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu*, s. 26-30.

Jest ona interesująca tak pod względem ikonograficznym jak i merytorycznym. Można tu wyróżnić kilka nurtów tematycznych, które razem stanowią jakby obraz życia narodu polskiego. Najbardziej czytelny jest nurt narodowy, patriotyczny i maryjny. Ten pierwszy jest odbiciem przeżyć Polaków w ostatnich dziesiątkach lat, doświadczanych nieustannie zmaganiem się z komunistycznym totalitaryzmem w walce o wolność narodu. Drugi natomiast ukazuje religijność Polaków, naznaczoną szczególnym rysem miłości do Matki Bożej, który Jan Paweł II nazwał polskim charyzmatem. Dary były ofiarowywane w różnym czasie, nierównomiernie, a „zgęszczenie” jest związane z papieskimi podróżami do Ojczyzny i różnymi wydarzeniami (kanonizacje, beatyfikacje, jubileusz jasnogórski).

Trzeci strumień, który wzbogacał tę placówkę, to zakup wszelkich dostępnych „nowości” przez kierownika Ośrodka. Chodzi tu o publikacje książkowe w różnych językach, medale, monety, znaczki filatelistyczne itp. Rzeczy te nabywane są z funduszu, jakim dysponuje Ośrodek, a który co roku przyznawany był przez Radę Administracyjną Fundacji Jana Pawła II. Pozyskiwane pozycje dotyczyły Jana Pawła II, ale nie tylko. Miały one za zadanie stworzyć fundament dla tych wszystkich, którzy będą się kiedykolwiek interesować działalnością papieża, czy nawet szerzej, aktywnością Kościoła w danym okresie. Dla przykładu można wspomnieć takie pozycje jak: „Acta Apostolicae Sedis”, „L’Attivita Della Santa Sede”, „La Tracia”, „L’Osservatore Romano” we wszystkich językach, czy Wielka Encyklopedia Angielska licząca 30 tomów i atlas⁹²⁰.

Działalnością Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu w Rzymie żywo interesował się mec. Maciej Bednarkiewicz (1940-2016). Przy każdym pobycie w Domu Polskim przy via Cassia nawiązywał do Jana Pawła II, który pragnął, by zgromadzona dokumentacja, zwłaszcza biblioteczna, była pomocą do pogłębionych studiów teologicznych, filozoficznych i historycznych. Był przekonany, że Ośrodek Pontyfikatu winien pozostać w Wiecznym Mieście, kontynuując współpracę ze środowiskiem akademickim Rzymu, ale też zachowując więzi z instytucjami w Ojczyźnie. Uważał, że w przyszłości byłoby rzeczą pożyteczną, by Ośrodek Pontyfikatu, pozostając integralną częścią Fundacji, posiadał także własną osobowość prawną, dającą większe możliwości rozwoju naukowego i działalności w środowisku akademickim⁹²¹.

⁹²⁰ Tamże, s. 29-30.

⁹²¹ A. Dobrzyński, Adwokat naszej sprawy, <https://jp2doc.pl/kategoria/artykuly/year/2016/>, [dostęp: 20.03.2020].

Spośród publikacji Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu na szczególną uwagę zasługują wydania tekstów źródłowych i bibliografii⁹²².

Zgodnie z programem naukowym i wydawniczym realizowanym w Ośrodku, sukcesywnie opracowywane i publikowane były teksty źródłowe oraz studia związane zarówno z okresem krakowskim abp. Karola Wojtyły, jak i pontyfikatem Jana Pawła II. Dotychczas Ośrodek jest wydawcą lub współwydawcą ponad 150 pozycji książkowych, w tym tak cennych dla polskiej nauki prac jak „Jan Paweł II. Bibliografia polska”⁹²³. W latach 1982-2002 wydawano pismo „Kronika Rzymska”. Kolejnym ważnym dziełem fundacyjnym jest seria „Bullarium Poloniae” (tomy III-VII), zbiór średniowiecznych bulli papieskich, zawierające dokumenty Stolicy Apostolskiej dotyczące Polski i ziem, które do niej należały na przestrzeni wieków.

Z zebranych materiałów archiwalnych Ośrodek opublikował także: „Przemówienia i wywiady ks. kardynała Karola Wojtyły w Radio Watykańskim” (Rzym 1987), w oprac. ks. M. Jagosza. Wydano także z Instytutem Jana Pawła II w Lublinie posiadaną przez Ośrodek rozprawę w rękopisie: „Człowiek w polu odpowiedzialności” (Rzym-Lublin 1991)⁹²⁴.

W grupie tekstów źródłowych należy wymienić, między innymi, dwutomową edycję pism urzędowych arcybiskupa Krakowa. W 1987 roku Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II wydał zbiór listów pasterskich, komunikatów i zarządzeń ks. kard. K. Wojtyły z okresu Jego dwudziestoletniego pasterzowania w archidiecezji krakowskiej 1969-1978. Wydawca, który zebrał i opracował przeszło 600 dokumentów, nadał publikacji znamienity tytuł: „Nauczyciel i Pasterz”, bo rzeczywiście zgromadzone i w większości po raz pierwszy publikowane teksty ukazują codzienną pasterską i nauczycielską działalność najpierw wikariusza generalnego, potem wikariusza

⁹²² Pełna lista publikacji ODiSPJPII dostępna jest na stronie internetowej (www.jp2doc.pl).

⁹²³ Ostatni 10 tom wydany w 2020 r., obejmuje rok 1998. Omówiono w nim 4344 publikacji. M. Olszewska, D. Gułajewska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1998*, Kraków 2020, s. 578.

⁹²⁴ AODiSP, b.sygn., M. Jagosz, Dokumentacja Pontyfikatu Jana Pawła II. Referat wygłoszony na XV sesji Stałej Konferencji MABPZ – Rzym 1993 r.

kapitulnego, wreszcie arcybiskupa⁹²⁵. Pierwszy tom zawiera listy pasterskie abp. K. Wojtyły, drugi tom tworzą pisma i memoriały do władz PRL⁹²⁶.

Wydano jeszcze szereg innych tekstów, które nie były wcześniej publikowane, takich jak referaty i konferencje duszpasterskie, kazania soborowe czy rozważania maryjne. Książki te stanowią istotny materiał potrzebny do gruntownego poznania myśli i działalności duszpasterskiej Arcybiskupa krakowskiego⁹²⁷.

W roku 1992 Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II wydał nowe publikacje, z których jedna dotyczyła dorobku kard. Karola Wojtyły, dwie są ściśle związane z osobą i działalnością Ojca Świętego⁹²⁸. Jedną z nich to zbiór artykułów i referatów pochodzących z lat 1950-1977, które w języku polskim nigdy nie były dotąd drukowane. Zebrane je pod wspólnym znamionnym tytułem: „Człowiek drogą Kościoła”⁹²⁹, zaczerpniętym z pierwszej encykliki Jana Pawła II „Redemptor hominis” (rozdz. 14). Są to teksty związane zarówno z wczesną działalnością duszpasterską ks. Karola Wojtyły wśród młodzieży akademickiej w latach 50. XX w., jak i z późniejszymi jego wystąpieniami, przede wszystkim w Komisji Duszpasterskiej Episkopatu Polski. Najwcześniejszy tekst to „Elementarz myślenia o Bogu” z ok. 1950 r., najpóźniejszy – konferencja wygłoszona w Moguncji 21 VI 1977 r., dwa dni przed nadaniem doktoratu honoris causa w tamtejszym Uniwersytecie, pt. „Christsein im Lichte des Vaticanum II”. Tekst był drukowany w języku niemieckim. Tu, pt. „Być chrześcijaninem w świetle II Soboru Watykańskiego” ukazał się po raz pierwszy. Pozostałe referaty zamieszczone w książce są owocem doświadczeń biskupa-pasterza krakowskiej archidiecezji i ojca Soboru Vaticanum II. Tytuły poszczególnych wypowiedzi dotyczą one problemów Kościoła i katolicyzmu w Polsce, dechrystianizacji i chrystianizacji współczesnego człowieka, mówią o potrzebie dialogu wewnątrz i zewnątrz Kościoła, problemie ewangelizacji, dotyczą

⁹²⁵ Wydawca umieścił na końcu list pisany „do uміłowanej Archidiecezji Krakowskiej” niemal tuż po objęciu Stolicy Piotrowej. Ten list winien każdy przeczytać, by sobie w pełni uświadomić, kim był Karol Wojtyła jako „Nauczyciel i Pasterz” dla swojej diecezji, zanim został papieżem. M. Jagosz, *Kardynał Karol Wojtyła. Nauczyciel i Pasterz*, KR, 6(1987), nr 65-66, s. 14-16.

⁹²⁶ *Kardynał Karol Wojtyła. Nauczyciel i Pasterz. Listy pasterskie – komunikaty – zarządzenia 1959–1978*, t. 1, red. M. Jagosz, Rzym 1987; *Kardynał Karol Wojtyła. Nauczyciel i Pasterz. Memoriały i pisma do rządu i władz administracyjnych 1959–1978*, t. 2, red. M. Jagosz, Rzym-Kraków 1998.

⁹²⁷ K. Wojtyła, *Rozważania majowe*, Kraków 2009; tenże, *Ewangelia a sztuka. Rekolekcje dla artystów*, Kraków-Rzym 2011; tenże, *Odnowa Kościoła i świata. Refleksje soborowe*, oprac. A. Dobrzyński, Kraków-Rzym 2011.

⁹²⁸ M. Jagosz, *Nowe wydawnictwa Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II*, KR, 11(1993), nr 95, s. 27.

⁹²⁹ K. Wojtyła, *Człowiek drogą Kościoła*, Rzym-Warszawa 1992.

wychowania do prawdy i wolności i wreszcie tak ważnego zagadnienia jak apostołstwo świeckich⁹³⁰.

W oparciu o zbiory Ośrodka opracowano i wydano dwa tomiki bibliografii o Janie Pawle II z utworów muzycznych w 1987 r. oraz dokumentów dźwiękowych w 1990 r.⁹³¹. Oba tomiki przygotowała Krystyna Bielska. W pierwszym zarejestrowano 38 utworów muzycznych do słów Ojca Świętego, 101 utworów muzycznych o Ojcu Świętym i 66 utworów jemu dedykowanych. Drugi tom obejmuje wszystkie dokumenty dźwiękowe dotyczące Papieża (185 płyt, 435 kaset z taśmami magnetofonowymi i 527 zwojów dźwiękowych). W ciągu czterech lat, które upłynęły od wydania tomu pierwszego w 1987 r., zbiory nut, płyt i kaset wzbogaciły się o dziesiątki nowych egzemplarzy, toteż drugie, poszerzone wydanie bibliografii Jan Paweł II w utworach muzycznych, ukazało się w 1993 r.⁹³². W stosunku do 1. wydania rejestr ten poszerzono o prawie 500 pozycji. W tym 2. wydaniu zarejestrowano 85 utworów muzycznych do słów Ojca Świętego, 428 o Ojcu Świętym i 188 jemu dedykowanych. Wydawca już wtedy zdawał sobie sprawę z tego, że ta pierwsza próba ogarnięcia muzycznego wyrazu czci dla Jana Pawła II była niekompletna, nie obejmowała całości tej twórczości. Był to rodzaj apelu do kompozytorów i twórców o nadsyłanie do zbiorów rzymskiego Ośrodka utworów muzycznych dotyczących Jana Pawła II lub informacji o nich⁹³³. Wspomniane bibliografie esperanckie i muzyczne powstały dzięki współpracy rzymskiego Ośrodka ze środowiskiem naukowym w Łodzi⁹³⁴, gdzie Krystyna Bielska (zm. 2021) pełniła funkcję kustosa zbioru muzykaliów Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi w latach 1952-1990, organizatorka Sekcji Muzykaliów oraz jej wieloletni kierownik, a Krystyna Macińska (zm. 2011) była dyrektorką Biblioteki Akademii Muzycznej w Łodzi⁹³⁵.

Trzecia książka wydana przez Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu to dzieło ks. Józefa Makselona, dziekana Wydziału Filozoficznego Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie: „Fascynacja i wezwanie. Ostatni pobyt Ojca Świętego w PRL”⁹³⁶. Była to

⁹³⁰ M. Jagosz, *Nowe wydawnictwa*, s. 28.

⁹³¹ K. Bielska, *Jan Paweł II w utworach muzycznych. Bibliografia*, Rzym 1987; też, *Jan Paweł II w dokumentach dźwiękowych. 1978-1988. Bibliografia*, Rzym 1990.

⁹³² Taż, *Jan Paweł II w utworach muzycznych. Bibliografia*, Rzym 1993.

⁹³³ M. Jagosz, *Nowe wydawnictwa*, s. 28.

⁹³⁴ J. Głowczyk, *Prace nad bibliografią*, s. 19-20.

⁹³⁵ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 153.

⁹³⁶ J. Makselon, *Fascynacja i wezwanie. Ostatni pobyt Ojca Świętego w PRL*, Rzym-Warszawa 1992.

próba oceny trzeciej pielgrzymki papieskiej do kraju (1987 r.), który znajdował się jeszcze pod rządami komunistycznymi, ale już w przededniu zrzucenia tego jarzma⁹³⁷.

Trzeba jeszcze wspomnieć o pozycji wydanej przez Fundację Jana Pawła II, ale nie związanej z pontyfikatem Jana Pawła II, ukazującej jednak obecność Polski w Wiecznym Mieście na przestrzeni kilku wieków. Mowa o książce Michała Rożka: „Polonica w kościołach Rzymu”⁹³⁸ z 1991 r. w nakładzie 10.000 egzemplarzy. Jest to zbiór dwudziestu pięciu szkiców omawiających pamiątki polskie nagromadzone w rzymskich świątyniach. Dziesięć tych szkiców autor opublikował już na łamach „Kroniki Rzymskiej”, począwszy od numeru 57/58 z 1987 r., od artykułu „Dzieje rzymskich relikwii św. Wojciecha”. W książce znajdujemy nowe rozdziały poświęcone m.in. dziejom obrazu Jana Matejki „Sobieski pod Wiedniem”, pomnikowi nagrobnemu kard. Stanisława Hozjusza w kościele pw. Santa Maria in Trastevere, kaplicy św. Jacka w kościele pw. św. Sabiny na Awentynie itd. Książka Michała Rożka stanowi bogate w nowe treści uzupełnienie przewodnika Witolda Zahorskiego „Polak we Włoszech” (Rzym 1983, wyd. 5).

Staraniem Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II ukazała się w 1997 r. obszerna publikacja książkowa pt. „O Świętej Jadwidze Królowej mówią...”⁹³⁹. Jest ona zbiorem wypowiedzi o pierwszej świętej kanonizowanej na polskiej ziemi przez Jana Pawła II. Papież wielokrotnie odwoływał się do niej w swoich wypowiedziach. O jej świętości mówili również i jego poprzednicy: papież Pius XII i Paweł VI. Postawa królowej i jej działalność zyskały także uznanie w oczach współczesnego jej papieża Bonifacego IX. Świadectwa zgromadzone w niniejszej antologii pochodzą z materiałów Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie oraz Postulacji, który opublikował tę książkę w wydawnictwie „Czuwajmy”⁹⁴⁰. Papież potwierdził wydaną przez siebie w 1974 r. sentencję o ciągłości kultu, odprawił po raz pierwszy Mszę św. ku czci Królowej w Katedrze Wawelskiej (8 VI 1979 r.), dokonał elewacji jej błogosławionych szczątków (10 VI 1987 r.) i wreszcie kanonizacji (8 VI 1997 r.). Jan Paweł II, 8 XII 1981 r. swoim Motu proprio *Beata Hedvigis* ukonstytuował Papieską Akademię Teologii w Krakowie, obejmującą trzy wydziały: teologii, filozofii i historii Kościoła. Kilkusetstronicowy zbiór wypowiedzi dotyczących królowej wzbogacony został o liczne

⁹³⁷ M. Jagosz, *Nowe wydawnictwa*, s. 28-29.

⁹³⁸ M. Rożek, *Polonica w kościołach Rzymu*, Rzym-Warszawa 1991.

⁹³⁹ *O Świętej Jadwidze Królowej mówią...*, red. M. Jagosz, Rzym-Kraków 1997.

⁹⁴⁰ M. Jagosz, *Nowe publikacje Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II*, KR, 16(1997), nr 112, s. 9-10.

reprodukcje pamiątek i o jej najstarsze podobizny. Fundacja Jana Pawła II, patronująca Ośrodkowi Dokumentacji Pontyfikatu, tą edycją złożyła hołd wdzięczności świętej fundatorce. 29 IX 1988 r. Jan Paweł II zwrócił się do Przyjaciół Fundacji słowami: „Niech (krzyż bł. Jadwigi) przemawia do wszystkich pokoleń pielgrzymów i gości, niech stanie się natchnieniem dla całej działalności Fundacji i jej instytucji, natchnieniem dla Kół Przyjaciół Fundacji i wszystkich dobroczyńców. Niech będzie drogowskazem w realizacji podejmowanych zadań”⁹⁴¹.

W ostatnich dniach września 1986 r. odbyła się VIII sesja Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich na Zachodzie, po raz pierwszy w Rzymie. Uczestniczyli w niej przedstawiciele jedenastu z piętnastu zrzeszonych instytucji kultury polskiej na obczyźnie, reprezentowanych w ramach Stałej Konferencji, łącznie z współgospodarzami spotkania: Ośrodkiem Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II z siedzibą w Domu Polskim oraz Papieskim Instytutem Studiów Kościelnych, w którego sali konferencyjnej odbyła się sesja. Temat konferencji obejmował szeroki wachlarz zagadnień, stojących przed „instytucjami polskiej kultury” w różnych krajach osiedlenia (jak brzmiała nazwa Stałej Konferencji w pierwszych latach jej działalności). Dwudniowym obradom przewodniczyli na zmianę ks. dr Hieronim Fokciński i ks. dr Michał Jagosz⁹⁴².

W 1988 r. Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II uzupełniał zbiory, przede wszystkim książek: przybyło 1.537 woluminów, w tym 954 zakupionych, reszta z darów uzyskiwanych przeważnie poprzez polską sekcję Sekretariatu Stanu. Zinwentaryzowano i skatalogowano w bibliotece Ośrodka ok. 3.000 książek o tematyce papieskiej, wychodzących na całym świecie. Prowadzono również prace przy uzupełnianiu i porządkowaniu prasy i wycinków prasowych. To samo dotyczy zbiorów muzealnych. W r. 1988 wpisano do księgi inwentarzowej 332 nowe pozycje, opracowano i skatalogowano 593 obiekty z zakresu malarstwa, rzeźby, grafiki, tkanin, przedmiotów liturgicznych, medalierstwa, numizmatyki, itd. Pracująca w tym dziale p. Helena Kupiszewska zapoznała ze zbiorami Ośrodka 54 grupy pielgrzymów, w tym połowę stanowiły grupy przybyłe spoza Domu Polskiego⁹⁴³.

⁹⁴¹ *O Świętej Jadwidze Królowej mówią...*, s. 74-75.

⁹⁴² J. L. Englert, *Rzymska sesja stałej konferencji muzeów, bibliotek i archiwów polskich na zachodzie*, KR, 5(1986), nr 51-52, s. 24-25.

⁹⁴³ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1988 r.*, KR, 8(1989), nr 74, s. 8-9.

Pewną część darów, które Jan Paweł II otrzymał w czasie pielgrzymki do Polski w czerwcu 1987 r. przekazano z Watykanu, do Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu w Domu Polskim Jana Pawła II. Były wśród nich dzieła sztuk plastycznych, książki, wydawnictwa albumowe, fotografie, płyty, taśmy magnetofonowe, filmy i medale pamiątkowe. Z okazji Roku Maryjnego zorganizowano w Domu wystawę „Matka Boża w darach dla Jana Pawła II – III pielgrzymka do Ojczyzny”. Mieściła się ona w sali przylegającej do górnej części kaplicy Domu Polskiego. Ekspozycje tam zgromadzone, dość różnorodne w swej materialnej formie i technice wykonania, posiadały technikę maryjną. Myślą przewodnią ekspozycji stał się cytat: „Szła naprzód w pielgrzymce wiary i utrzymała wiernie swe zjednoczenie z Synem aż do Krzyża”⁹⁴⁴. Znajdował się tam przede wszystkim wizerunek Matki Bożej Ostrobramskiej, który był darem dla Ojca Świętego z okazji 600-lecia chrztu Litwy, złożony przez grupę Litwinów zamieszkujących okolice Sejna, a także obraz opatrzony tytułem „Tryptyk Jasnogórsko-Wileński” namalowany na kartonie akwarelą i gwaszem. Jego autorem jest były żołnierz AK, artysta Wiesław Śniadecki⁹⁴⁵.

Pośród zgromadzonych w muzeum Ośrodka darów dla Jana Pawła II w dziale eksponatów sakralnych o tematyce maryjnej⁹⁴⁶ znajduje się figura Matki Bożej Śnieżnej. Jest to kopia figurki Matki Bożej z Sanktuarium Matki Bożej Przyczyny Naszej Radości „Maria Śnieżna” na Ziemi Kłodzkiej (woj. dolnośląskie), w Sudetach na Górze Iglicznej (847 m n.p.m.). Sama rzeźba z drewna lipowego jest ludową kopią figury Matki Bożej z Mariaszell (Austria), skąd została przyniesiona po pielgrzymce w 1750 roku. Wykonanie kopii figury dla Jana Pawła II zostało zlecone przez oo. redemptorystów, którzy sprawowali wówczas (1983 r.) pieczę nad Sanktuarium. Została wykonana przez prof. Adama Romana z Warszawy, który przeprowadził konserwację figury Matki Bożej przed koronacją. Figurę ofiarował papieżowi ówczesny kustosz Sanktuarium o. Antoni Bujak CSsR. Koronacji figury dokonał Jan Paweł II we wrocławskich Partynicach, 21 VI 1983 r. podczas II pielgrzymki do Polski⁹⁴⁷.

Konsultowano również organizowane wystawy na dziesięciolecie pontyfikatu Jana Pawła II w Chicago i w Kanadzie. Zbiory Ośrodka posłużyły też do urządzenia wystawy w kościele pw. Świętego Krzyża w Warszawie: „Jan Paweł II w malarstwie dzieci z

⁹⁴⁴ Tamże, s. 9-10.

⁹⁴⁵ H. Kupiszewska, *Matka Boża w darach dla Jana Pawła II – III pielgrzymka do Ojczyzny*, KR, 7(1988), nr 71, s. 22-23.

⁹⁴⁶ Nad boczną, muzealną niszą na 2. piętrze domu.

⁹⁴⁷ ZAK, b.sygn., List ks. Andrzeja Adamiaka, rektora Sanktuarium „Maria Śnieżna” na Ziemi Kłodzkiej w gminie Bystrzyca Kłodzka do autora, Góra Igliczna 5 VIII 2013 r.

Gdańska”. Ośrodek Dokumentacji udostępnił nadto swoje materiały Telewizji Polskiej, która przygotowała na 10-lecie pontyfikatu film oglądany przez 16 mln Polaków. O pracach i działalności Domu i Ośrodka Dokumentacji udzielono w ciągu 1988 r. kilku wywiadów. W „Tygodniku Powszechnym” 17 lipca ukazała się relacja z rozmowy na temat Fundacji Jana Pawła II jej przewodniczącego, bp. Szczepana Wesołego z redaktorem naczelnym pisma Jerzym Turowiczem⁹⁴⁸. Dyrektor Domu udzielił również kilku wywiadów: 27 czerwca dla telewizji w Detroit, miesiąc później dla telewizji kanadyjskiej. A 25 listopada, dla IV programu Polskiego Radia. Obszerny wywiad ukazał się drukiem w „Posłańcu Serca Jezusowego”⁹⁴⁹ w kwietniowym numerze i w gazecie francuskiej „Journal de la Grotte”⁹⁵⁰. A 18 XI 1988 r. ks. M. Jagosz wygłosił też obszerny referat na temat Fundacji Jana Pawła II i prac Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologii w Krakowie. Parę dni wcześniej, 14 XI, wziął udział w sympozjum poświęconym Mieczysławowi Kotlarczykowi i jego Teatrowi Rapsodycznemu, które również organizował Wydział Teologiczny PAT⁹⁵¹.

Wśród wydawnictw Ośrodka Dokumentacji, które ukazały się drukiem w 1987 r. znajduje się przede wszystkim liczący przeszło 500 stron tom „Bibliografii polskiej. Jan Paweł II 1978-1983”⁹⁵², w oprac. o. Wiktora Gramatowskiego SI i Zofii Wilińskiej.

W 1988 r. Krystyna Macińska przygotowała do druku bibliografię publikacji dotyczących Ojca Świętego w języku esperanto⁹⁵³. W ramach wydawnictw Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II ukazał się jeszcze jeden tom bibliografii⁹⁵⁴. Ten wydany tomik, przygotowany i opracowany przez Krystynę Macińską, obejmował bibliografię publikacji związanych z osobą Papieża, które ukazały się w latach 1978-1986 w języku esperanto⁹⁵⁵. Trzeba wspomnieć również wydanie czterech niewielkich tomików z rejestrami bibliografii publikacji w języku esperanto, które obrazują zainteresowanie osobą i działalnością Ojca Świętego esperantystów na całym świecie⁹⁵⁶. Kolejne tomiki, wydane w latach 1994, 1998 i 2003, obejmują z bibliografię z lat 1987–2001.

⁹⁴⁸ J. Turowicz, *O Fundacji Jana Pawła II*, wywiad z bp. Szczepanem Wesołym, TP, 42(1988), nr 29, s. 1-2.

⁹⁴⁹ S. Pyszka, *Dom Polski w Rzymie*, wywiad z ks. Michałem Jagoszem, PSJ, 117(1988), nr 4, s. 7, 54-57.

⁹⁵⁰ *Fondation Jean-Paul II à Rome*, JdIG, wywiad, 18 XII 1988, nr 13, s. 48-51.

⁹⁵¹ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1988 r.*, KR, 8(1989), nr 74, s. 8-9.

⁹⁵² W. Gramatowski, Z. Wilińska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1978-1983*, Rzym 1987.

⁹⁵³ K. Macińska, *La Papo Johanno Paŭlo II en esperantaj publikaĵoj. Bibliografio 1978-1986*, Roma 1988.

⁹⁵⁴ O dwóch poprzednich informowano w KR, nr 72 i 73.

⁹⁵⁵ K. Czajkowska, *Jan Paweł II w publikacjach w j. esperanto*, KR, 8(1989), nr 74, s. 17-18.

⁹⁵⁶ K. Macińska, *La papo Johano Paŭlo II en esperanta publikaĵoj. Bibliografio 1978-1986*, Rzym 1989. Odnośnie do pracy nad bibliografią zob. tenże, *Esperanckie ścieżki spotykają się w Rzymie*, Rzym 2001.

Osoby współpracujące z Ośrodkiem w 1988 r. brały udział w organizowanych w kraju odczytach. Na kursie bibliotecznym w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi wygłosiły referaty 24 września Krystyna Bielska i Zofia Wilińska. Dotyczyły one prowadzonych w Ośrodku prac bibliograficznych. Izabela Kleszczowa mówiła w Klubie Inteligencji Katolickiej w Katowicach o apostołstwie świeckich w nauczaniu kardynała Karola Wojtyły. Wilińska zorganizowała dwie wystawy książek na 10-lecie pontyfikatu: w Bibliotece Uniwersyteckiej i w Bibliotece Miejskiej im. Ludwika Waryńskiego w Łodzi⁹⁵⁷.

W Ośrodku w 1989 r. zarejestrowano 41 konsultacji udzielonych osobom przygotowującym prace naukowe poświęcone magisterium Ojca Świętego. Ośrodek otrzymał w darze kamerę Panasonic i komputer – od p. Piszka ze Stanów Zjednoczonych. Należy jeszcze wspomnieć o licznych pracach remontowo-konserwacyjnych, które w Domu i w jego otoczeniu prowadziło się niemal bez przerwy⁹⁵⁸.

W 1989 r. w Ośrodku Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II kontynuowano inwentaryzację i katalogowanie książek o tematyce papieskiej, systematycznie gromadzonych w bibliotece Ośrodka, która wówczas liczyła niespełna 8 tys. woluminów, z czego w roku 1989 skatalogowano 1779 dzieł. Prowadzono również prace nad uzupełnieniem i porządkowaniem pracy i wycinków prasowych, zbierając m.in. materiały uzupełniające do wydanych dotąd bibliografii ks. kard. Karola Wojtyły i bibliografii papieskiej⁹⁵⁹. Od 12 X 1989 r. skierowano do pracy w Ośrodku jedną z sióstr, s. Bogumiłę Stefanowską SNSJ⁹⁶⁰.

W pierwszych miesiącach 1988 r. sporządzono kartotekę części archiwum kard. K. Wojtyły. Objęła ona część maszynopisów sprowadzonych tu głównie z Archiwum Kurii Metropolitalnej Krakowskiej. Rozpisano na kartach kazania i homilie z lat 1956-1978 oraz wykłady, przemówienia i referaty głoszone w tym okresie. Ujęty w kartotece materiał zestawiono z „Kalendarium życia Karola Wojtyły”⁹⁶¹ oraz tomem bibliografii „Karol Wojtyła w świetle publikacji”⁹⁶² i „Jan Paweł II. Bibliografia polska 1978-1983”⁹⁶³ i uzupełniono informacjami o publikacjach poszczególnych tekstów głównie w języku

⁹⁵⁷ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1988 r.*, s. 9.

⁹⁵⁸ Tamże, s. 9-10.

⁹⁵⁹ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1989 roku*, KR, 9(1990), nr 81, s. 23-24.

⁹⁶⁰ Tamże, s. 24-25; Siostry sercanki pracujące przy rzymskiej parafii od 1966 r., <https://duszpasterstwopolakowwrzymie.com/>, [dostęp: 13.01.2023].

⁹⁶¹ A. Boniecki, *Kalendarium życia Karola Wojtyły*, Kraków 1983.

⁹⁶² W. Gramatowski, Z. Wilińska, *Karol Wojtyła w świetle publikacji. Karol Wojtyła negli scritti. Bibliografia*, Città del Vaticano 1980.

⁹⁶³ W. Gramatowski, Z. Wilińska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1978-1983*, Rzym 1987.

polskim, francuskim, niemieckim i włoskim. W ten sposób zinwentaryzowano ok. 1300 kazań i 140 referatów i wykładów księdza, bp., metropolity i kardynała Karola Wojtyły⁹⁶⁴.

Istotna działalność wydawnicza Ośrodka, w tym w ramach współpracy z instytucjami w kraju, zaznaczała się przede wszystkim w pracy nad stworzeniem polskiej bibliografii pism Jana Pawła II. W ten sposób powstała seria wydawnicza „Jan Paweł II. Bibliografia polska”, którą uważano za jeden z nadrzędnych celów działalności Ośrodka⁹⁶⁵.

W 1988 r. w ramach prac wydawniczych Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu przygotowano i oddano do druku tom bibliografii Jana Pawła II w piśmiennictwie polskim za kolejne lata pontyfikatu: 1983-1986, w opracowaniu o. Wiktora Gramatowskiego SJ i Zofii Wilińskiej⁹⁶⁶. Praca nad kolejnym tomem była w toku⁹⁶⁷. We wszystkich X tomach, które ukazały się do 2020 r.⁹⁶⁸, uwzględniono literaturę podmiotową i przedmiotową, wydania książkowe i artykuły opublikowane na terenie Polski w latach 1978–1998⁹⁶⁹. Za rejestrem publikacji kryje się praca małej grupki ludzi związanych ze środowiskiem bibliotekarskim rzymskim i polskim, między innymi z Biblioteką Narodową w Warszawie i Biblioteką Uniwersytecką w Łodzi⁹⁷⁰. Kiedy rozpoczynano prace nad bibliografią, o. Wiktor Gramatowski SJ (1928-2004)⁹⁷¹ był bibliotekoznawcą i archiwistą u oo. jezuitów w Rzymie, a Zofia Wilińska (zm. 2015) była kustoszem Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi. Do pracy nad bibliografią włączyli się Danuta Gułajewska-Jabłkowska (1938-2022)⁹⁷² i pan Buczkowski z Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi oraz Jerzy Swianiewicz

⁹⁶⁴ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1988 r.*, KR, 8(1989), nr 74, s. 10.

⁹⁶⁵ Tenże, *Rozwój instytucji polonijnych*, s. 255.

⁹⁶⁶ W. Gramatowski, Z. Wilińska, D. Gułajewska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1983-1986*, Rzym 1991.

⁹⁶⁷ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1988 r.*, s. 9-10.

⁹⁶⁸ M. Olszewska, D. Gułajewska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 2000*, Kraków 2020, s. 578.

⁹⁶⁹ Do roku 2012 ukazało się 8 tomów. Wydany w 2012 r. VIII tom obejmuje rok 1996. Opracowanie: Zofia Wilińska i Danuta Gułajewska. Omówiono 3107 publikacji. Z kolei do roku 2014 opublikowano IX tomów. Wydany w 2014, obejmuje rok 1997. Omówiono 4345 publikacji. Dotychczas ukazało się wszystkich X tomów. Ostatni, wydrukowany w 2020, obejmuje rok 1998. Omówiono 4344 publikacji. Z. Wilińska, D. Gułajewska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1996*, Rzym 2012, s. 396; Z. Wilińska, D. Gułajewska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1996*, Rzym 2014, s. 610; M. Olszewska, D. Gułajewska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1998*, Kraków 2020, s. 578.

⁹⁷⁰ W. Gramatowski, Z. Wilińska, *Karol Wojtyła w świetle publikacji. Bibliografia*, Watykan 1980; tenże, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1978–1983*, Rzym 1987; J. Głowczyk, *Prace nad bibliografią Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, KR, 21(2002), nr 132, s. 17.

⁹⁷¹ O. dr Wiktor Gramatowski SJ (1928-2004) – jezuita, bibliotekoznawca, archiwista, historyk, dyrektor Archivum Romanum Societatis Iesu w Rzymie i filii Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Warszawie. Po ukończeniu studiów z zakresu bibliotekoznawstwa we Wrocławiu, przybył do Rzymu w lipcu 1970 r. R. Żmuda, *Kościelne dyscypliny naukowe bez bibliografii?*, [w:] SCh, 18(2011), nr 2, s. 285.

⁹⁷² Danuta Gułajewska-Jabłkowska (1938-2022). Przyszła na świat w Krzczonowie na Lubelszczyźnie jako czwarte, najmłodsze dziecko, Władysława i Zofii Gułajewskich. Jej tato był przed wojną policjantem, a w czasie okupacji związał się z Armią Krajową. Został aresztowany w 1940 r. i następnie wywieziony do obozu koncentracyjnego w Auschwitz. Działał w grupie konspiracyjnej założonej przez Witolda Pileckiego. Dnia

(zm. 2012) z Biblioteki Narodowej w Warszawie⁹⁷³. Publikacja bibliografii „Jan Paweł II poza cenzurą PRL 1976–1989” jest inicjatywą Ośrodka, podjętą przez wąskie grono pracowników Biblioteki Narodowej. Stworzony wykaz ukazuje wpływ Papieża na polską myśl niepodległościową⁹⁷⁴.

W 1990 r. przeprowadzono trzecią korektę tomu papieskiej bibliografii w piśmiennictwie polskim w okresie 1984–1986 w opracowaniu o. W. Gramatowskiego SJ, Danuty Gułajewskiej i Zofii Wilińskiej. Praca nad kolejnym tomem była w toku⁹⁷⁵.

Najnowsze serie bibliograficzne przygotowywane są wspólnie przez rzymski Ośrodek Pontyfikatu JP2 i Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie. Przez ostatnie lata Danuta Gułajewska-Jabłkowska wprowadziła w pracę nad dziełem panią Magdalenę Olszewską, przekazując pieczę nad serią młodszemu pokoleniu⁹⁷⁶.

Do Ośrodka trafiało wiele darów składanych Ojcu Świętemu. W roku 1989 zbiory Ośrodka wzbogaciły się o kilka cennych rękopisów. Przede wszystkim wymienić należy kartę z brulionu Pana Tadeusza, pochodzącą ze zbiorów Ignacego Domeyki w Chile. Kartka brulionu *Pana Tadeusza* należy niewątpliwie do najcenniejszych darów, jakie wpłynęły do Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II⁹⁷⁷. Otrzymał ją Ojciec Święty od ks. prof. Michała Poradowskiego z Chile w czasie audiencji generalnej 10 III 1982 r.⁹⁷⁸. Drugi autograf to list króla Jana III Sobieskiego do kardynała Spinoli, nuncjusza apostolskiego w Polsce, z życzeniami noworocznymi – dar włoskiej rodziny Macioti-Giberli. Amerykanka, Francis Usenik ofiarowała cenny starodruk: drugie wydanie Nowego Testamentu w przekładzie Jakuba Wujka z 1594 r. Zbiory kartograficzne wzbogaciły się o

28 X 1942 r. został rozstrzelany w miejscu straceń przy bloku nr 11. Przez długie lata współpracowała z Ośrodkiem Dokumentacji i Studium Pontyfikatu JP2 w Rzymie, będąc współautorką serii wydawniczej *Jan Paweł II. Bibliografia polska*. Wcześniej do wieczności odeszli inni autorzy bibliografii: ks. Wiktor Gramatowski (zm. 2004), Zofia Wilińska (zm. 2015), również Krystyna Macińska (zm. 2011), która sporządzała spisy publikacji, jakie ukazywały się w języku esperanto, i Jerzy Swianiewicz (zm. 2012), pracownik Biblioteki Narodowej w Warszawie, który służył autorkom swoją pomocą i radą. Ich trud i poświęcenie włożone w powstawanie kolejnych tomów serii *Jan Paweł II. Bibliografia polska* zobowiązuje i inspirowa, by rozpoczęte dzieło doprowadzić do końca. Źródło: A. Dobrzyński, Śp. Danuta Gułajewska-Jabłkowska, <https://jp2doc.pl/sp-danuta-gulajewska-jablkowska/>, [dostęp: 19.05.2022].

⁹⁷³ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 152.

⁹⁷⁴ A. Sitarz, S. Skwirowska, *Jan Paweł II poza cenzurą PRL: bibliografia 1976–1989*, Rzym 1996; Tamże, s. 7.

⁹⁷⁵ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1990 roku*, KR, 10(1991), nr 87, s. 22–24.

⁹⁷⁶ A. Dobrzyński, Śp. Danuta Gułajewska-Jabłkowska, <https://jp2doc.pl/sp-danuta-gulajewska-jablkowska/>, [dostęp: 19.05.2022].

⁹⁷⁷ K. Czajkowska, *Nieznaný fragment brulionu „Pana Tadeusza”*, KR, 8(1990), nr 84, s. 16–19.

⁹⁷⁸ *Z działalności Fundacji Jana Pawła II w 1992 roku*, KR, 10(1992), nr 93, s. 9–10.

jeszcze jeden egzemplarz XVI- wiecznej mapy Królestwa Polskiego i Litwy oraz mapę z końca XVIII w.: Polska po rozbiorach⁹⁷⁹.

Do działu muzealnego Ośrodka wpłynęło w ciągu 1989 r. 666 obiektów: były to obrazy, rzeźby, grafika, tkaniny, medale, afisze itp. Liczące wówczas ponad 4500 pozycji zbiory były systematycznie opracowywane i katalogowane. W roku 1989 opisano 644 obiekty, w tym przykładowo: 148 obrazów, 55 rzeźb, 127 medali, 23 tkaniny. Pracująca w dziale Helena Kupiszewska zapoznała ze zbiorami 41 grup pielgrzymkowych, jak również 23 małe grupy pielgrzymów indywidualnych. Zbiory Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu były i są dostępne nie tylko dla pielgrzymów i to zarówno mieszkających w Domu, jak i dla tych, którzy jedynie go odwiedzają, by np. w domowej kaplicy uczestniczyć we Mszy św. (takich grup było 19). Służą one również (głównie zbiory biblioteczne) osobom piszącym prace na tematy związane z działalnością i nauczaniem Jana Pawła II. W roku 1989 udzielono 12 takich konsultacji⁹⁸⁰.

Kierujący pracami Ośrodka, dyrektor Domu ks. prał. Michał Jagosz 23 V 1989 r. udzielił wywiadu Telewizji Polskiej na temat działalności Fundacji Jana Pawła II. Brał też udział w zorganizowanym przez Instytut Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL w Lublinie w dniach 8-10 V 1989 r. sympozjum: „Jan Paweł II a emigracja i Polonia 1979-1983”, wygłaszając odczyt: „Instytucje polonijne powstałe za pontyfikatu Jana Pawła II ze szczególnym uwzględnieniem Fundacji Jana Pawła II w Rzymie”. Krystyna Macińska mówiła w Radiu Watykańskim o bibliografii: „Jan Paweł II w publikacjach w języku esperanto”⁹⁸¹. W 1989 r. Ośrodek Dokumentacji przygotował do druku bibliografię Jana Pawła II w piśmiennictwie polskim za kolejne trzy lata pontyfikatu (1984-86) oraz bibliografię dokumentów dźwiękowych obejmującą okres dziesięciolecia. Opracowano także katalog kazań, przemówień i referatów kard. Karola Wojtyły. Ośrodek otrzymał w darze ze Stanów Zjednoczonych XVI-wieczny ewangeliarz, który powiększył zbiór cennych starodruków w posiadaniu Fundacji⁹⁸².

W 1990 r. ks. Michał Jagosz, dyrektor Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu kontynuował uzupełnianie zbiorów materiałów prasowych i wydawnictw z okresu pontyfikatu Jana Pawła II, a także zabezpieczał dary mu składane. Do 1171 uczelni na

⁹⁷⁹ AODiSP, b.sygn., M. Jagosz, Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie. Referat wygłoszony na XI sesji Stałej Konferencji MABPZ, Fawley Court, Wielka Brytania, 11 I 1989.

⁹⁸⁰ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1988 r.*, KR, 8(1989), nr 74, s. 10.

⁹⁸¹ Tenże, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1989 roku*, KR, 9(1990), nr 81, s. 23-25.

⁹⁸² *Zebranie Zarządu Fundacji Jana Pawła II w Castel Gandolfo*, KR, 8(1989), nr 78, s. 15-16.

świecie rozesłany został apel z prośbą o wykaz prac dyplomowych związanych z nauczaniem papieskim. Adresy te Fundacja otrzymała z watykańskiej Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego. Dzięki wyposażeniu Ośrodka w komputer, zakodowano informacje biblioteczne o niemal 6 tysiącach publikacji dotyczących pontyfikatu, pozostających w zbiorach Ośrodka. Do Konferencji Episkopatu Polski przekazanych zostało około 400 wideokaset dokumentujących pontyfikat. W obliczu stale rosnących zbiorów bibliotecznych i archiwalnych oraz olbrzymiej ilości darów, Fundacja stanęła wobec trudnego problemu znalezienia dodatkowych pomieszczeń i należytego zabezpieczenia tych cennych materiałów. We wrześniu 1990 r. Ośrodek był gospodarzem XII sesji Stałej Konferencji Muzeów i Bibliotek Polskich na Zachodzie⁹⁸³.

Prace Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w 1990 r. toczyły się normalnym trybem. Kontynuowano inwentaryzowanie i katalogowanie książek o tematyce papieskiej, systematycznie gromadzonych w bibliotece, które zasoby dochodziły do 10 tys. W 1990 r. skatalogowano 900 woluminów. Większość skatalogowanych zbiorów wprowadzono w komputer w systemie PRO-CITE (ok. 6 tys. pozycji). W dalszym ciągu uzupełniano i porządkowano prasę i wycinki prasowe, zbierając m.in. także materiały uzupełniające wydane dotąd tomy bibliografii papieskiej. Korzystając z Archiwum „*Historiae Pontificiae*” sporządzono wykaz brakujących artykułów dotyczących Jana Pawła II w celu ich uzupełnienia⁹⁸⁴. Dla potrzeb tworzącej się biblioteki Domu Polonii w Bułgarii wysłano 90 książek i 63 numery czasopism, a do Sekretariatu Episkopatu Polski przekazano posiadane w drugim egzemplarzu wideokasety dokumentujące pontyfikat za okres 1978-1985. Uporządkowano duży zbiór filatelistyczny tematycznie związany z Ojcem Świętym. Znaczkę gromadzi się drogą systematycznych zakupów, część zbiorów pochodzi z darów, przede wszystkim Van Vliet z Holandii. Sporządzono wykaz istniejących braków w celu ich uzupełnienia. Przygotowano też słowo wstępne do opracowania papieskiej dokumentacji filatelistycznej Wojciecha Henrykowskiego z Warszawy. Liczne pielgrzymki, które przyniosły Janowi Pawłowi II przydomek „Papież Pielgrzym” znalazły odbicie w dokumentacji pocztowej. W Domu Polskim organizowano wystawy filatelistyczne o tematyce religijnej z dokumentacji pocztowej pontyfikatu Jana Pawła II⁹⁸⁵.

⁹⁸³ *Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II*, KR, 9(1990), nr 84, s. 10-11.

⁹⁸⁴ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1990 roku*, KR, 10(1991), nr 87, s. 22-24.

⁹⁸⁵ W. Henrykowski, *Wystawy filatelistyczne o tematyce religijnej w dokumentacji pocztowej pontyfikatu Jana Pawła II*, KR, 9(1990), nr 84, s. 25-30.

Ośrodek w swoich zasobach posiada także zbiór filatelistyczny związanym z Ojcem Świętym, pochodzący z całego świata. Znaczki gromadzi się drogą systematycznych zakupów. Część zbioru pochodzi z darów, przede wszystkim państwa Van Vliet z Holandii. W okresie stanu wojennego udało się też zgromadzić znaczki, także o tematyce papieskiej, wykonywane konspiracyjnie najpierw w obozach internowanych, potem w tajnych drukarniach w Polsce. W Ośrodku zbierano też tajne druki zawierające wzmianki, czy przedruki wypowiedzi papieskich. Po kwerendzie w Lublinie, Krakowie, Warszawie, Łodzi, a zwłaszcza w Bibliotece POSK-u⁹⁸⁶ w Londynie opracowywana była pod kierunkiem doc. dr. Anny Sitarskiej bibliografia tychże tekstów⁹⁸⁷.

Anna Malcówna oddała do wydawnictwa bibliografię artykułów opublikowanych w „Kronice Rzymskiej” w latach 1982-1988. Bibliografia była już po korektach i miała ukazać się drukiem. Trwały również prace nad publikacją „Jan Paweł II w sztuce polskiej”⁹⁸⁸ w opracowaniu Jadwigi Jaworskiej i Mariana Nowińskiego. Autorka przejrzała komisyjnie prace 323 artystów, spośród których wybrano do publikacji 450 prac dwustu artystów z terenu Polski. Krystyna Macińska kontynuowała prace nad bibliografią papieską w języku esperanto, pracując m.in. w bibliotekach wiedeńskich, gdzie znalazła 150 nowych jednostek w 11 dotychczasowych nieznanych jej czasopismach esperanckich⁹⁸⁹. Michał Rożek przygotował i oddał do druku zbiór artykułów publikowanych na łamach „Kroniki Rzymskiej” pt. „Polonica w kościołach Rzymu”⁹⁹⁰. Anna Sitarska przygotowywała spis tekstów papieskich w tzw. literaturze drugiego obiegu z lat 1980-1989⁹⁹¹.

W 1990 r. w dziale Muzealnym Ośrodka Dokumentacji wpisano w księgi wpływów 462 pozycje. Zinventaryzowano 202 eksponaty, w tym m.in. 34 obrazy, 18 rzeźb, 95 medali itd. Prowadząca ten dział Helena Kupiszewska opracowała karty dokumentacyjne dla 458 eksponatów, w tym: 416 medali, 15 malarstwa, 14 grafiki, 13 różnych. Przygotowała też nową ekspozycję medali w gablocie na II piętrze Domu Polskiego („Kościoły i instytucje polskie i polonijne”). Nadto opracowała tymczasową wystawę

⁹⁸⁶ Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny (w skrócie: POSK), (ang. Polish Social and Cultural Association) – polska instytucja kultury działająca w Londynie w dzielnicy Hammersmith. Jest to największe centrum polskiej społeczności Wielkiej Brytanii.

⁹⁸⁷ AODiSP, b.sygn., M. Jagosz, Dokumentacja Pontyfikatu Jana Pawła II. Referat wygłoszony na XV sesji Stałej Konferencji MABPZ - Rzym 1993 r.

⁹⁸⁸ AODiSP, b.sygn., J. Jaworska, Jan Paweł II w sztuce. Referat wygłoszony na XV sesji Stałej Konferencji MABPZ - Rzym 1993 r.

⁹⁸⁹ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1990 roku*, s. 23.

⁹⁹⁰ M. Rożek, *Polonica w kościołach Rzymu*, Rzym – Warszawa 1991.

⁹⁹¹ A. Sitarska, S. Skwirowska, *Jan Paweł II poza cenzurą PRL: bibliografia 1976–1989*, Rzym 1996; A. Dobrzyński, Jan Paweł II poza cenzurą, <https://jp2doc.pl/kategoria/artykuly/year/2023/>, [dostęp: 1.06.2023].

darów z kolekcji po zmarłym w Rzymie 18 stycznia 1982 roku śp. ks. Jerzym Langmanie⁹⁹². Jest to kolekcja przede wszystkim kilkudziesięciu rzeźb (w tym także rzeźb ojca ks. Jerzego – Zygmunta Langmana), kartonów witrażowych (m.in. Adama Bunscha), a także grafik (wśród nich 9 ksylografii Krystyny Wróblewskiej). Zapisana Domowi Polskiemu przez śp. Wojciecha Langmana, najmłodszego brata ks. Jerzego i wykonawcę testamentu śp. ks. Jerzego w 1990 r. znalazła się w zbiorach Ośrodka Dokumentacji⁹⁹³.

Ze zbiorów Ośrodka Dokumentacji skorzystało w 1990 r. 15 osób piszących prace dotyczące nauczania Jana Pawła II⁹⁹⁴. W 1991 r. Ośrodek Dokumentacji posiadał dodatkowe pomieszczenie na swoje zbiory w podziemiach Domu z niezbędną instalacją klimatyczną i przeciwpożarową. Przeniesiono tam część zbiorów bibliotecznych (10770 książek) i archiwalnych. W bibliotece skatalogowano 1309 dalszych woluminów i skomputeryzowano blisko 2000 książek, dysertacji dotyczących osoby i pontyfikatu papieża, artykułów, periodyków i komentarzy prasowych. Dział muzealny odnotował 279 nowych pozycji, głównie darów od Polaków, składanych Papieżowi, obejmujących malarstwo, tkaniny, grafiki, rzeźby, medale. W 1991 r. w związku z 10-leciem istnienia Ośrodek opracował pamiętkową księgę⁹⁹⁵.

W 1991 roku Ośrodek powiększył swoje zbiory biblioteczne o tematyce papieskiej o półtora tysiąca zwartych pozycji. W dalszym ciągu kontynuowane były prace nad bibliografią podmiotową i przedmiotową Jana Pawła II. W ramach tych prac współpracownicy Ośrodka zbierali materiały w londyńskim Polskim Ośrodku Społeczno-Kulturalnym, a także w bibliotekach krajowych oraz w Wiedniu. W rezultacie zarejestrowano kilka tysięcy dodatkowych artykułów dotyczących osoby, posługi oraz nauczania Jana Pawła II. W zasobie spuścizny archiwalnej kard. Karola Wojtyły zinwentaryzowano jego memoriały do władz świeckich oraz uzupełniono je dzięki przeprowadzonej kwerendzie o szereg nieposiadanych dotąd dokumentów⁹⁹⁶. Z nowych

⁹⁹² Ks. Jerzy Langman (1903–1982) – był synem cenionego krakowskiego rzeźbiarza, Zygmunta Langmana. Tu ukończył gimnazjum św. Anny i uwieńczone doktoratem studia w zakresie historii sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim. Przed wojną pracował m.in. jako kierownik Rozgłośni Polskiego Radia w Katowicach. W okresie wojny aresztowany przez Niemców, był więźniem obozów koncentracyjnych w Mauthausen i Buchenwaldzie. Po wojnie rozpoczął w Rzymie studia teologiczne, a w 1951 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Był wielkim erudytą, wytrawnym koneserem i wraz ze swym bratem Andrzejem zbieraczem dzieł sztuki i literatury. Źródło: Jerzy Maria Langman, <https://www.mabpz.org/postaci-mabpz-b/jerzy-maria-langman>, [dostęp: 16.06.2022].

⁹⁹³ M. Jagosz, *Dary ze zbiorów śp. ks. Jerzego Langmana*, KR, 11(1992), nr 93, s. 38-44.

⁹⁹⁴ Tenże, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1990 roku*, KR, 10(1991), nr 87, s. 22-24.

⁹⁹⁵ *Papież gorąco popiera działalność Fundacji Jana Pawła II w Europie Środkowowschodniej*, KR, 10(1991), nr 86, s. 6-7.

⁹⁹⁶ *Z działalności Fundacji Jana Pawła II w 1992 roku*, KR, 10(1992), nr 93, s. 9.

wydawnictw Ośrodka Dokumentacji warto wymienić K. Czajkowskiej, „Nieznana karta brulionu <<Pana Tadeusza>>”⁹⁹⁷ (ze streszczeniem w j. angielskim ks. prof. Waltera Ziembę)⁹⁹⁸. W dziale muzealnym Ośrodka zarejestrowano do końca 1991 roku 168 nowych obiektów. Ośrodek przyjął 57 wizyt osób studiujących magisterium Jana Pawła II⁹⁹⁹.

W 1991 r. poza „Księgą Pamiątkową 10-lecia Fundacji”¹⁰⁰⁰ ukazały się jeszcze: III tom „Bibliografii polskiej Jana Pawła II. 1984-1986”¹⁰⁰¹, w oprac. Wiktora Gramatowskiego SJ, Zofii Wilińskiej i Danuty Gułajewskiej; „Bibliografia zawartości <<Kroniki Rzymskiej>> za lata 1982-1988”¹⁰⁰² w oprac. Anny Malcówny; „Papież Jan Paweł II a emigracja i Polonia 1978-1989”. Materiały z sympozjum Instytutów Studiów Polonijnych KUL (8-9 V 1989) oraz niepublikowana dotąd rozprawa kard. K. Wojtyły: „Człowiek w polu odpowiedzialności”¹⁰⁰³. Dział muzealny Ośrodka powiększył się o dalsze eksponaty. Do księgi wpływów wpisano 504 pozycje, a w księdze inwentarzowej opisano 477 eksponatów: obrazy, rzeźby, grafikę, medale itp., które wpłynęły do Ośrodka z darów składanych dla Ojca Świętego, a częściowo także drogą zakupów. Ośrodek otrzymał też nowe cenne „pamiątki narodowe”: z Powstania Warszawskiego 1944 r. i z miejsca kaźni jeńców polskich w Miednoje. S. Tobiana Sobótka SNSJ z Watykanu przekazała szkatułkę stanowiącą własność śp. Prymasa Polski, ks. kard. Stefana Wyszyńskiego z Medalem Matki Bożej Łaskawej z Warszawy¹⁰⁰⁴. Helena Kupiszewska przygotowała na obchody 10-lecia Fundacji otwartą 1 sierpnia 1991 r. wystawę dzieł sztuki z kolekcji śp. ks. Jerzego Langmana. Oprowadzono po niej gości Fundacji, 7 grup pielgrzymkowych, m.in. z Kanady, USA i Niemiec, oraz kilkadziesiąt osób indywidualnych. Z kolei ks. Dariuszowi Stańczykowi z Wilna przekazano po 1 paczce książek ks. Z. Peszkowskiego: „Z rodu Polaków” i „Wieniec modlitw”, 2 kartony płyt jasnogórskich oraz 1 paczkę książek teologicznych w j. polskim¹⁰⁰⁵.

⁹⁹⁷ K. Czajkowska, *Nieznana karta brulionu Pana Tadeusza Adama Mickiewicza*, Rzym 1992.

⁹⁹⁸ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1992 r.*, KR, 11(1993), nr 94, s. 19.

⁹⁹⁹ *Z działalności Fundacji Jana Pawła II w 1992 roku*, KR, 10(1992), nr 93, s. 9-10.

¹⁰⁰⁰ *Księga pamiątkowa. Dziesięciolecie Fundacji Jana Pawła II*, red. K. Czajkowska, M. Jagosz, Rzym 1991.

¹⁰⁰¹ W. Gramatowski, Z. Wilińska, D. Gułajewska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1984-1986*, Rzym 1991, s. 286. Omówiono 3423 publikacje.

¹⁰⁰² A. Malcówna, *Kronika Rzymska. Bibliografia zawartości za lata 1982-1988*, Rzym 1991.

¹⁰⁰³ K. Wojtyła, *Człowiek w polu odpowiedzialności*, Lublin 1991.

¹⁰⁰⁴ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1991 roku*, KR, 10(1992), nr 90, s. 16-17.

¹⁰⁰⁵ Tamże, s. 17.

W 1992 r. zbiory Biblioteczne Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu na bieżąco uzupełniano nowymi publikacjami o tematyce papieskiej. Niektóre pozycje pochodziły z darów. Z prywatnej biblioteki papieskiej otrzymano m.in. 179 albumów ilustrujących głównie włoskie podróże papieskie oraz cenną dokumentację w postaci druków ulotnych odnośnie do papieskich wizyt pasterskich rzymskich, włoskich i zagranicznych. Ks. inf. Franciszek Mączyński¹⁰⁰⁶ przekazał 30-tomową Encyklopedię Amerykańską wraz z tomami uzupełniającymi (jej wartość wyceniono na 2 miliony lirów). Zofia Wcisło, starszy kustosz Biblioteki Jagiellońskiej, skatalogowała 1267 książek oraz uporządkowała i skatalogowała 979 woluminów podręcznego księgozbioru w czytelni Ośrodka. Ona też rejestrowała napływające wiersze (1935) dotyczące Ojca Świętego oraz artykuły o jego nauczaniu (2317). Radosław Klimek kontynuował digitalizowanie opracowywanych zbiorów: skatalogowanych książek i artykułów z periodyków i prasy, jak również dysertacji. Edward Zalewski uporządkował 6 tys. fiszek z cytatami papieskimi w j. angielskim z lat 1978-1989, redagowanymi przez ks. Cletusa Healy SJ z Milwaukee, dzieląc je na 125 tematów. Pracująca w bibliotece s. Katarzyna Stępień SNSJ kontynuowała katalogowanie czasopism (brała też udział w 3-miesięcznym kursie j. włoskiego w Perugii)¹⁰⁰⁷.

Dział cymeliów wzbogacił się w 1992 r. cennymi rękopisami, które przy różnych okazjach ofiarowano Ojcu Świętemu. Były to: 1) dwa rękopisy Piusa X (kazanie wygłoszone dla młodzieży francuskiej i szkic kazania maryjnego), darowane Janowi Pawłowi II przez studentów Seminarium biskupiego w Treviso; 2) dar premiera Włoch, Giulio Andreottiego: „Atlas historyczny, polityczny i statystyczny Polski z 1832 r.”. 3) Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie przekazało w pierwszym pontyfikatu dokumenty wojskowe dotyczące ojca papieża, ur. 1879 r. również Karola Wojtyły¹⁰⁰⁸.

¹⁰⁰⁶ Ks. inf. Franciszek Mączyński (ur. 2 X 1901 r. w Pacynie, zm. 17 X 1998 r. w Rzymie) – kapłan diecezji włocławskiej. Rektor Papieskiego Instytutu Polskiego w Rzymie w latach 1958-1987, humanista, znawca sztuki i kolekcjoner. Święcenia kapłańskie przyjął 22 VIII 1926 r. W 1930 r. ukończył studia z zakresu nauk biblijnych na Uniwersytecie Warszawskim. W czasie II wojny światowej był więziony w obozach koncentracyjnych w Sachsenhausen i Dachau (1940-1945). Przyczynił się do powstania Gimnazjum przy II Korpusie Wojska Polskiego w Trani w 1945 r. W latach 1946–1958 był ojcem duchownym Papieskiego Instytutu Polskiego i Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie. Współpracował z sekcją polską Radia Watykańskiego w latach 1947–1958. W latach 1968–1998 konsultor Kongregacji Zakonów. W 1968 r. został infułatem, a od 1973 r. był kanonikiem honorowym Bazyliki św. Piotra w Rzymie. W ostatnich latach życia część swych zbiorów przekazał do Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu w Rzymie. Źródło: W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 476; Ks. Infułat Franciszek Mączyński, <https://www.mabpz.org/postaci-mabpz-b/franciszek-maczynski-ksiadz-infulat>, [dostęp: 22.02.2022].

¹⁰⁰⁷ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1992 r.*, KR, 11(1993), nr 94, s. 17-18.

¹⁰⁰⁸ Tamże, s. 18-19.

W ramach prac Ośrodka w 1992 r. prowadzono się tam też systematycznie prace bibliograficzne, m.in. nad kolejnym trzecielem pontyfikatu 1987-1989 (oprac. o. Wiktora Gramatowskiego SJ, Danuty Jabłkowskiej i Zofii Wilińskiej)¹⁰⁰⁹. Na podstawie wydanych w latach ubiegłych trzech tomów bibliografii, w których zarejestrowano ogółem 10500 pozycji, sporządzono wykaz artykułów, których brak w zbiorach Ośrodka Dokumentacji (ok. 2000). Sukcesywnie wykonywane były ich kserokopie. Pracą tą zajęli się: kustosz Krystyna Sakwianka i Dariusz Szadkowski. Zgromadzono wówczas 850 pozycji. Pod kierunkiem dr hab. Anny Sitarskiej przygotowywano bibliografię: „Jan Paweł II w publikacjach poza cenzurą PRL”¹⁰¹⁰ (kwerendą objęto ok. 240 tytułów czasopism w bibliotekach w Warszawie, Lublinie, Krakowie oraz bibliotece POSK w Londynie). Krystyna Macińska kontynuowała zbieranie materiałów uzupełniających bibliografię papieską w języku esperanto. Zbieranie materiałów prowadziła w bibliotekach w Łodzi, Lublinie, Budapeszcie i Wiedniu. W oparciu o dostępne bibliografie polskie i obce sporządzono wykaz brakujących w zbiorach Ośrodka książek o tematyce papieskiej, wykazując brak 480 pozycji. Część zdołano sprowadzić do biblioteki. Akta ks. Karola Wojtyły uzupełniono przez kwerendę w Biurze do Spraw Wyznań przy Urzędzie Rady Ministrów w Warszawie, przywożąc stamtąd 400 stron dokumentów. Odnaleziono tam również teksty 25 kazań, których brak było zarówno w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, jak i w zbiorach Ośrodka. Krystyna Czajkowska zinwentaryzowała też 237 memoriałów metropolity do władz świeckich lokalnych i centralnych. Z innych prac porządkowo-inwentaryzacyjnych Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu należy jeszcze wymienić przeniesienie wszystkich albumów fotograficznych: dokumentów papieskich pielgrzymek, do czynnego od jesieni 1991 r. magazynu archiwalno-bibliotecznego w podziemiu. Albumy te opisano i uporządkowano według kolejności wyjazdów. Prace te wykonał p. Dariusz Szadkowski. Opróżnione pomieszczenie zostało odnowione i było nadal przeznaczone na pracownię Ośrodka. Przyjęto i udzielono konsultacji 78 osobom studiującym magisterium Jana Pawła II¹⁰¹¹.

Powiększały się zbiory muzealne Ośrodka, zinwentaryzowane i odnowione przez Helenę Kupiszewską. W księdze wpływów wpisano 319 pozycji, a w księdze inwentarzowej opisano i skatalogowano 330 pozycji, w tym malarstwo: 92 pozycje,

¹⁰⁰⁹ Z. Wilińska, D. Gułajewska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1987-1989*, Rzym 1998.

¹⁰¹⁰ A. Sitarska, S. Skwirowska, *Jan Paweł II poza cenzurą PRL: bibliografia 1976-1989*, Rzym 1996.

¹⁰¹¹ M. Jagosz, *Z życia Domu Polskiego*, s. 19-20.

rzeźba- 41, 133 medale itd. Z cenniejszych obiektów, jakie wpłynęły 1992 r., należy wymienić portret olejny Sługi Bożego bp. Zygmunta Łozińskiego, ofiarowany Ojcu Świętemu przez diecezję w Drohiczynie w 50. rocznicę śmierci hierarchy (1982 r.). Premier RP Jan Olszewski ofiarował papieżowi olejny pejzaż H. Grabińskiego z 1860 r., a premier Hanna Suchocka akwarelę Juliusza Kossaka, dwóch muzykujących żołnierzy z kolekcji lwowskiej Stefana Leliwy Pieleckiego. Do zbiorów Ośrodka przekazano też dary, jakie Jan Paweł II otrzymał od prezydenta RP Lecha Wałęsy: wazon srebrny ofiarowany w dzień kanonizacji bł. Rafała Kalinowskiego 17 XI 1991 r., oraz tacę srebrną – imieninowy prezent z 4 XI 1992 r.¹⁰¹².

Cztery obrazy olejne ze zbiorów ks. Jerzego Langmana: dwa z XVII w. i dwa z XVIII w., poddano konserwacji, a do 22 innych obrazów sprawiono nowe ramy. W gablotach wystawowych na korytarzach Domu Polskiego umieszczono nowe podstawy z pleksiglas do dwustronnego eksponowania medali oraz wykonano nowe podpisy. Wystawa medali została na nowo opracowana¹⁰¹³.

W 1993 roku w Ośrodku Dokumentacji skatalogowano dalsze 2654 pozycje w wielojęzycznym księgozbiore o tematyce papieskiej. W sumie księgozbiór ten liczył 8319 woluminów. W tym samym czasie w Ośrodku zarejestrowano dalsze 323 dysertacje dotyczące osoby, posługiwania i magisterium Jana Pawła II z różnych uczelni w wielu krajach. Wśród publikacji Fundacji w 1993 r. należy odnotować: kard. Karol Wojtyła, „Człowiek drogą Kościoła”¹⁰¹⁴, „Jan Paweł II w utworach muzycznych. Bibliografia”¹⁰¹⁵, a także wielojęzyczną publikację z międzynarodowego sympozjum, którego tematem była „Tradycja społeczno-kulturowa Europy Środkowo-Wschodniej”. Nadal trwały prace nad drugim wydaniem „Dokumentów nauki społecznej Kościoła”¹⁰¹⁶.

W dniach 23-26 IX 1993 r. miała miejsce XV sesja Stałej Konferencji Archiwów, Bibliotek i Muzeów na Zachodzie. Po raz trzeci, w Ośrodku Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie w 15. rocznicę pontyfikatu. Po raz pierwszy w sesji Stałej Konferencji uczestniczyli członkowie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II. Tematyką sesji był „Kościół katolicki i <<zapomniana Polonia>> na terenach byłego ZSRR”. Prof. Alicja Grześkowiak, członek Rady Administracyjnej, mówiła o swoim

¹⁰¹² Tamże, s. 20-21.

¹⁰¹³ Tamże, s. 21.

¹⁰¹⁴ K. Wojtyła, *Człowiek drogą Kościoła*, red. K. Czajkowska, Rzym 1992.

¹⁰¹⁵ K. Bielska, *Jan Paweł II w utworach muzycznych. Bibliografia*, Rzym 1993.

¹⁰¹⁶ *Budowa Domu Jana Pawła II w Lublinie postępuje szybko naprzód*, KR, 12(1993), nr 97, s. 6-7.

doświadczeniu spotkania z Kościołem na Ukrainie dokąd wielokrotnie wyjeżdżała pełniąc obowiązki senatora RP. Ks. dr Marian Radwan podzielił się z uczestnikami konferencji refleksjami na temat obecności Kościoła na terenach byłego ZSRR. Mówił o trudnościach, na jakie napotykał Kościół, realizując podstawowe zadania duszpasterskie na tych terenach: odbudowa struktur diecezjalnych, parafialnych i zakonnych, ewangelizacja kultury oraz kształcenie inteligencji rosyjskiej. Drugi dzień konferencji poświęcony był polonikom na omawianych terenach. Dużo uwagi poświęcono osobie Ojca Świętego Jana Pawła II. Głos zabrał m.in. prof. Krzysztof Dybciak z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, który wygłosił opracowany przy współpracy Katarzyny Dybciak referat dotyczący związków Karola Wojtyły – Jana Pawła II z literaturą. Praca ta powstała dzięki stypendium Fundacji Jana Pawła II w Rzymie, w oparciu o materiały zgromadzone w Ośrodku Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II. W sobotę 25 IX uczestnicy sesji udali się do Castel Gandolfo, gdzie zostali przyjęci w sali Piusa XI na audyencji prywatnej przez Jana Pawła II. Trzeci krąg tematyczny obrad rozpoczęto od prezentacji osiągnięć poszczególnych ośrodków w ostatnim roku. Uczestnicy mieli okazję nie tylko zapoznać się ze zbiorem archiwalno-biblioteczno-muzealnym Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, ale przede wszystkim zwiedzić Archiwum i Bibliotekę Watykańską. W czasie trwania obrad jednomyślnie przyjęto i podpisano memoriał do Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ratowania Szkoły Polskiej w Paryżu. Zaaprobowano projekt opracowania i wydania leksykonu zasłużonych dla sprawy polskiej. Zgodnie z komunikatem dr. Zbigniewa A. Judyckiego z Paryża o publikacji kwartalnika biograficznego *Polonii Świata*, a także o projekcie badawczym pod opieką merytoryczną Towarzystwa Naukowego KUL, mającym na celu opracowanie i wydanie leksykonu kultury polskiej na obczyźnie w latach 1939-1990, o którym poinformował prof. Krzysztof Dybciak z Lublina, zgodzono się na zorganizowanie przez Instytut Gen. Sikorskiego przy współpracy księży marianów z Fawley Court (Anglia) XVI sesji Stałej Konferencji w Londynie w I poł. września 1994 r. Zdecydowano również, że będzie kontynuowana tematyka Polaków na Wschodzie z udziałem zaproszonych stamtąd rodaków oraz bratnich instytucji z Polski. W przyszłorocznej sesji winno być także uwzględnione 100-lecie

Polskiej Misji Katolickiej w Wielkiej Brytanii, oraz 200-lecie powstania kościuszkowskiego¹⁰¹⁷. Planowano opublikować materiały z tamtej sesji¹⁰¹⁸.

W Rodziny Rodziny w 1994 r. Ośrodkowi Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II przekazano przez Czesławę Paczkowską z Wilna drukowane opracowanie „Rodzina mojego ojca”, wraz z aktami procesu św. Rafała Kalinowskiego dotyczącymi udziału w powstaniu styczniowym¹⁰¹⁹. Zostało ono dołączone do ogłoszonego na XV Sesji Stałej Konferencji Archiwów, Bibliotek i Muzeów Polskich na Zachodzie komunikatu „Powstanie styczniowe i udział w nim ministra Józefa Kalinowskiego na podstawie archiwaliów litewskich”. Tym samym redakcja uczciła liturgiczne wspomnienie św. Rafała Kalinowskiego – 20 listopada i trzecią rocznicę jego kanonizacji z 17 II 1991 r¹⁰²⁰.

W 1996 r. nakładem Ośrodka ukazały się dwie pozycje: A. Sitarska, S. Skwirowska, „Jan Paweł II poza cenzurą PRL 1976-1989”¹⁰²¹ oraz „Jan Paweł II. Nauczanie społeczne Kościoła integralną częścią Jego misji”¹⁰²². Ta pierwsza bibliografia druków podziemnych jest specyficznym dopełnieniem wielotomowego dzieła bibliografii Jana Pawła II wydawanego przez tenże Ośrodek w Rzymie¹⁰²³. Rejestruje ona oficjalne publikacje krajowe związane z Papieżem, a pomija tzw. wydawnictwa niezależne określane jako „drugi obieg” lub „wydawnictwa podziemne”. Choć oficjalne zniesienie cenzury nastąpiło w czerwcu 1990 r., Biblioteka Narodowa w Warszawie zaczęła już od połowy 1989 r. wprowadzać do „Przewodnika Bibliograficznego” opisy wydawnictw niezależnych. Prezentowana tu bibliografia obejmuje pozycje z lat 1976-1989. Nie jest ona kompletną rejestracją druków dotyczących papieża we wspomnianym okresie, ale obszernym

¹⁰¹⁷ M. Jagosz, *XV Sesja Stałej Konferencji Archiwów, Bibliotek i Muzeów Polskich na Zachodzie*, KR, 12(1993), nr 97, s. 24-26.

¹⁰¹⁸ Referaty wygłaszane w toku tej sesji zostały opublikowane w tomie: *Materiały XV Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie 23-26.9.1993* przez Fundację Jana Pawła II i Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu oraz na podstawie sprawozdań prasowych, które ukazały się w KR, 1993, nr 97 i w „Naszej Gazecie” nr 7 z 1993 r., wydawanej przez Towarzystwo Dom Polski w Zurichu. Referaty były zgrupowane w czterech zasadniczych działach: 1. Dotyczące osoby Ojca Świętego i jego nauczania, 2. Dotyczące Europy Wschodniej, 3. Dotyczące archiwów, bibliotek i muzeów gromadzących polonika, 4. Varia.

¹⁰¹⁹ J. Kalinowski, *Rodzina mojego ojca*, KR, 13(1994), nr 101, s. 15-19.

¹⁰²⁰ Komunikat oraz dokumentacja opublikowane zostały w: *Materiałach XV Sesji Stałej Konferencji Archiwów, Bibliotek i Muzeów Polskich na Zachodzie*, red. M. Jagosz, Fundacja Jana Pawła II - ODP, Rzym 1994, s. 72-78, Aneks s. 195-229.

¹⁰²¹ A. Sitarska, S. Skwirowska, *Jan Paweł II poza cenzurą PRL: bibliografia 1976-1989*, Rzym 1996, passim.

¹⁰²² Jan Paweł II, *Nauczanie społeczne Kościoła integralną częścią Jego misji*, red. M. Jagosz, S. Pamuła, Rzym 1996, passim.

¹⁰²³ *Na progu Jubileuszu 20-lecia Pontyfikatu Jana Pawła II. Z działalności Fundacji Jana Pawła II*, KR, 16(1997), nr 110, s. 16-17.

wyborem sporządzonym z 430 tytułów prasy niezależnej. Ta niekompletność spowodowana została brakiem dostępu do wszystkich wydawnictw podziemnych. Reprezentatywny wybór czasopism obejmuje jednak wszystkie regiony Polski. Tytuły czasopism, w których nie znaleziono materiałów bibliograficznych oznaczono gwiazdką informując o lukach, których nie udało się uzupełnić. Bibliografię opracowano z autopsji druków niezależnych zgromadzonych w Bibliotece Narodowej w Warszawie, Bibliotece Uniwersytetu Jagiellońskiego, Bibliotece Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, a przede wszystkim w Bibliotece POSK-u w Londynie¹⁰²⁴.

W 1997 r. Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II nieustannie prowadził prace nad porządkowaniem wciąż napływających eksponatów związanych z działalnością Ojca Świętego oraz nad komputerowym opracowywaniem bibliografii wydawnictw poświęconych jego osobie. W czasie zebrania Rady Fundacji zostały również zaprezentowane publikacje książkowe przygotowane do druku przez Ośrodek¹⁰²⁵.

W 1998 r. kolekcja dokumentów i eksponatów stale się rozrastała. Miała ona różną wartość merytoryczną. Dlatego też, mając na względzie wagę działalności Ośrodka Dokumentacji, Rada Fundacji na zebraniu 19 I 1998 r. rozważała możliwości specjalizacji Ośrodka, przy współpracy z innymi centrami dokumentacji w świecie oraz szerszego zastosowania nowoczesnych metod archiwizacji i komunikacji zgodnie z najnowszymi osiągnięciami informatyki. Plan takiej reorganizacji Ośrodka miał być opracowany w ciągu 1998 r.¹⁰²⁶.

Jednym z najbardziej pilnych problemów, któremu Rada Administracyjna poświęciła w połowie stycznia 1999 r. sporo uwagi była kwestia właściwego pomieszczenia i zabezpieczenia na przyszłość stale powiększających się zbiorów archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II. Dotychczasowe pomieszczenia w Domu Polskim były już wtedy niewystarczające. Idealnym rozwiązaniem, jak się zastanawiano, byłoby wówczas wybudowanie na obszernym terenie Domu Polskiego skromnego muzeum, ale z tym

¹⁰²⁴ M. Jagosz, *Nowe publikacje Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II*, KR, 16(1997), nr 112, s. 10-11.

¹⁰²⁵ *Fundacja Jana Pawła II na progu 20-lecia Pontyfikatu. Sprawozdanie z posiedzenia Rady Administracyjnej Fundacji*, KR, 16(1997), nr 112, s. 15.

¹⁰²⁶ *Fundacja Jana Pawła II w XX roku Pontyfikatu*, KR, 17(1998), nr 114, s. 13-14.

więzałyby się zarówno problemy finansowe jak i prawne. Wcześniej czy później musiało się znaleźć jakieś rozwiązanie¹⁰²⁷.

W 1999 roku, nakładem Ośrodka ukazały się pozycje: K. Wojtyła, „Apostolstwo Świeckich”¹⁰²⁸, K. Wojtyła, „Nauczyciel i Pasterz” (uzupełnienie)¹⁰²⁹, K. Wojtyła, „W służbie Polonii i Kościoła Powszechnego”¹⁰³⁰, K. Macińska, „Bibliografia esperanto”¹⁰³¹ oraz „Materiały XXI Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie¹⁰³² (23-26 IX 1999)”¹⁰³³.

Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu miał szczególne zadanie w związku z koniecznością zachowania dla przyszłych pokoleń pamięci o wydarzeniach społecznych, religijnych i ekumenicznych, jakie miały miejsce w ramach obchodów Wielkiego Jubileuszu roku 2000. Wobec narastającej liczby eksponatów i dokumentów, konieczne było nadanie Ośrodkowi konkretnego profilu, aby można było dokonać właściwej selekcji zbiorów i ułatwić dostęp do nich wszystkim, którzy byli zainteresowani pontyfikatem Jana Pawła II. Rada Fundacji na zebraniu w Rzymie w dniach 19-20 I 2000 r. postulowała, aby część eksponatów, zwłaszcza duplikatów i tych, które dostępne były w innych archiwach, została przekazana do ośrodków dokumentacji i muzeów w Polsce i na świecie. Pierwsza partia była przeznaczona dla Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie¹⁰³⁴.

W roku 2002 na zebraniu Rady Fundacji działalność Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II zaprezentował dyrektor ks. Jan Głowczyk. Generalna przebudowa pomieszczeń Ośrodka nie zwolniła prac nad porządkowaniem zbiorów, katalogowaniem zasobów archiwalnych i bibliotecznych. Stale rozrastał się zasób archiwum dokumentów, czasopism, książek i innych eksponatów związanych z pontyfikatem. Ze zbiorów Ośrodka korzystało już wielu studentów i naukowców zainteresowanych problematyką papieską. Pracę ułatwiała im szybko postępująca

¹⁰²⁷ *Bilans działalności Fundacji Jana Pawła II, Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji*, KR, 17(1999), nr 118, s. 7-8.

¹⁰²⁸ K. Wojtyła, *Apostolstwo świeckich*, red. M. Jagosz, Rzym-Kraków 1999.

¹⁰²⁹ *Kardynał Karol Wojtyła. Nauczyciel i Pasterz. Listy pasterskie. Uzupełnienie*, Rzym-Kraków 1999. Wcześniejsze publikacje: *Kardynał Karol Wojtyła. Nauczyciel i Pasterz. Listy pasterskie*, Rzym 1987; *Kardynał Karol Wojtyła. Nauczyciel i Pasterz. Memoriały i pisma*, Rzym-Kraków 1998.

¹⁰³⁰ *Kardynał Karol Wojtyła. W służbie Polonii i Kościołowi powszechnemu*, red. M. Jagosz, Rzym-Kraków 1999.

¹⁰³¹ K. Macińska, *La Papo Johano Paŭlo II en esperantaj publikaĵoj. Bibliografio 1992-1996*, Roma 1998.

¹⁰³² W wydanym wkrótce po sesji, jeszcze w 1999 r. tomie: *Materiały XXI Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (23-26.9.1999)*, prezentowany jest szeroki zakres tematyczny opracowań, których wspólną cechą jest to, że każdy z nich dotyczy Polaków zamieszkałych za granicą lub jakichś aspektów ich działalności.

¹⁰³³ *Fundacja Jana Pawła II w roku Wielkiego Jubileuszu*, KR, 17(1999), nr 122, s. 10-11.

¹⁰³⁴ Tamże, s. 11-12.

komputeryzacja katalogów. Ośrodek sponsorował także wydawnictwa związane z opracowywaniem dokumentacji pontyfikatu¹⁰³⁵.

Wobec narastającej w szybkim tempie liczby dokumentów i eksponatów napływających do Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II, jak również lepszej znajomości już zebranych materiałów, konieczne było odnowienie jego koncepcyjnej wizji, z uwzględnieniem zadań i celów, jakim Ośrodek miał służyć wtedy i w przyszłości. Dotyczyło to również metod udostępniania zbiorów zainteresowanym. Członkowie Rady postulowali, aby Ośrodek stał się centrum promocji nauczania Jana Pawła II. Miało być to możliwe przy współpracy z innymi instytucjami, które stawiają sobie za cel propagowanie nauki Kościoła¹⁰³⁶.

Z okazji 25-lecia pontyfikatu Jana Pawła II Ośrodek w 2003 r. zorganizował dwie wystawy. W Polsce na przestrzeni pół roku można było obejrzeć w Częstochowie, Radomiu, Tarnowie, Krakowie i we Wrocławiu wystawę zatytułowaną: „Pontyfikat przełomu tysiącleci. 25 lat Jana Pawła II na Stolicy św. Piotra”. Wystawę tę odwiedziło 120 000 osób. W Rzymie została zorganizowana wystawa filatelistyczna pt. „Il Papa pellegrino”. We wtorek, 4 listopada, w dniu imienin Ojca Świętego, po obejrzeniu tej wystawy, uczestnicy obchodów Srebrnego Jubileuszu Pontyfikatu wzięli udział w koncercie i audiencji z Papieżem. W wypełnionej po brzegi Auli Pawła VI słuchali poezji i muzyki. Jan Paweł II przybył do Auli po godzinie trwania programu i pozostał z gośćmi Fundacji przez kolejną godzinę¹⁰³⁷.

W ramach obchodów 25-lecia pontyfikatu Jana Pawła II odbył się uroczysty koncert zorganizowany przez Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II i Filharmonię Narodową w Warszawie¹⁰³⁸. Wzięli w nim udział przedstawiciele Episkopatu Polski i Władz Rzeczypospolitej Polskiej¹⁰³⁹. Ćwierćwiecze pontyfikatu Jana Pawła II sprawiło, że w działalności Ośrodka w 2003 r. większą uwagę zwracano na przedsięwzięcia, które podkreślały to bezprecedensowe wydarzenie. Stąd duży nacisk położono na organizowane wystawy, czy „Wieczory poezji autorstwa Jana Pawła II”.

¹⁰³⁵ *Posiedzenie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II*, KR, 21(2002), nr 130, s. 14-15.

¹⁰³⁶ Tamże, s. 15-16.

¹⁰³⁷ S. Wylęzek, *Przyjaciele Papieskiej Fundacji uczcili 25-lecie Pontyfikatu Ojca Świętego*, BFJP2, 1(2003), nr 3-4, s. 1-2; *Z działalności Fundacji Jana Pawła II*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/Z/ZS/fundacja_jp2_2003r.html, L'Osservatore Romano (6/2004), [dostęp: 15.12.2015].

¹⁰³⁸ R. Krupa, *Uroczysty koncert w Warszawie z okazji 25-lecia Pontyfikatu Ojca Świętego Jana Pawła II*, BFJP2, 1(2003), nr 3-4, s. 8-9.

¹⁰³⁹ S. Wylęzek, *Przyjaciele Papieskiej Fundacji*, s. 2.

Mimo, iż inicjatywy jubileuszowe z okazji 25-lecia pontyfikatu Jana Pawła II wymagały znacznego zaangażowania czasu i sił pracujących w Ośrodku, zwyczajne prace postępowały niezmaconym rytmem. Dowodziły tego tysiące skatalogowanych książek i wycinków prasowych oraz setki opisów obiektów muzealnych zgromadzonych w Ośrodku. Bardzo widocznym rezultatem prowadzonych systematycznie prac były nowe publikacje. W 2003 roku wydano 6 tom bibliografii papieskiej pt. „Jan Paweł II. Bibliografia polska”¹⁰⁴⁰, obejmujący publikacje za lata 1992-1993, zamykający piętnastoletni okres pontyfikatu. Na 560 stronach rejestruje on 4166 pozycji bibliograficznych (rekordów), wśród których znaczącą ilość, zwłaszcza w części podmiotowej stanowią tzw. pozycje zbiorowe, składające się z wielu, od kilku do ponad trzydziestu, opisów cząstkowych, wyróżnionych graficznie w obrębie rekordu formułą „Toż”¹⁰⁴¹.

W roku 2003 prowadzone były intensywne prace nad katalogowaniem i porządkowaniem dokumentów i eksponatów związanych z działalnością papieża. Archiwum poszerzyło się także o nowe zbiory. Udało się uzupełnić i skompletować kolekcję watykańskich medali związanych z pontyfikatem oraz dzięki uprzejmości ks. prof. Waldemara Chrostowskiego światową kolekcję znaczków upamiętniających wydarzenia z życia papieża i Kościoła¹⁰⁴².

Pod koniec 2003 roku pojawiła się również inna publikacja bibliograficzna. Był nią 4 tom bibliografii w języku esperanto pt. „La Papo Johano Paulo II en esperanta publikaĵoj”¹⁰⁴³, wydawanej przez Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II i obejmującej lata 1997-2001. Zasięg chronologiczny trzech poprzednich tomów wydanych w latach: 1989, 1994 i 1998 obejmował okres pontyfikatu papieża Jana Pawła II od roku 1978 do 1996. Podobnie jak poprzednie, wspomniana pozycja jest rejestrem w języku esperanto wydawnictw dotyczących życia i działalności Jana Pawła II. Służy ona nie tylko celom Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu, lecz także bibliotekom, ich użytkownikom i ludziom z różnych krajów i kontynentów, którzy posługują się językiem esperanto¹⁰⁴⁴.

¹⁰⁴⁰ Z. Wilińska, D. Gułajewska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1992-1993*, Rzym 2003.

¹⁰⁴¹ J. Głowczyk, *Nowe publikacje Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II*, BFJP2, 2(2004), nr 6, s. 1-2.

¹⁰⁴² *Sprawozdanie z dorocznego posiedzenia Rady Administracyjnej*, BFJP2, 2(2004), nr 5, s. 1-3.

¹⁰⁴³ K. Macińska, *La Papo Johano Paŭlo II, en esperantaj publikaĵoj. Bibliografio 1997-2001*, Roma 2003.

¹⁰⁴⁴ J. Głowczyk, *Nowe publikacje Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II*, 2(2004), nr 6, s. 1-2.

W Ośrodku Dokumentacji w 2004 r. kontynuowano katalogowanie wydawnictw i artykułów prasowych poświęconych Ojcu Świętemu. Dział muzealny wzbogacił się o 461 nowych pozycji. Ośrodek zorganizował, w ramach „Święta Narodów” odbywającego się w Ronciglione (Włochy), wystawę „I viaggi di Karol”. Została również otwarta wystawa „Papież w filatelistyce”¹⁰⁴⁵.

W 2006 roku na Zebraniu Rady Fundacji w Rzymie Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II przedstawił stan prac nad modernizacją systemu katalogowania zbiorów, która umożliwić miała zainteresowanym osobom szerszy dostęp do biblioteki i archiwum Ośrodka. W 2005 r. Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II prowadził dalszą reorganizację, która miała na celu usprawnienie jego działania. Celem nadrzędnym było przedstawienie planu rozpowszechniania nauczania Jana Pawła II w środowisku polonijnym oraz niepolskim. Skierowany był on do Kół Przyjaciół Fundacji, którym Ośrodek miał przysyłać odpowiednie pomoce. Planowano powołanie Rady Naukowej Ośrodka, która miała inspirować programy badawcze związane z nauczaniem Jana Pawła II. Zwrócono także uwagę na potrzebę współpracy Ośrodka z Centrum Jana Pawła II w Krakowie- Łagiewnikach, które miało podobne cele¹⁰⁴⁶.

Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w 2006 r. prowadził prace związane z katalogowaniem zbiorów, umożliwiające osobom korzystającym ze zbiorów Ośrodka lepszy i szybszy dostęp do biblioteki i archiwum. Dotyczyło to szczególnie katalogowania w systemie elektronicznym. Ośrodek zorganizował również w kilku miastach włoskich wystawę: „Jan Paweł II, orędownik pokoju i pojednania”¹⁰⁴⁷. W 2006 r. Ośrodek miał zatroszczyć się o przełożenie na system cyfrowy materiałów video, by zabezpieczyć je dla przyszłych odbiorców. W celu lepszego prowadzenia studium nad pontyfikatem Jana Pawła II, Rada postanowiła nawiązać ściślejszy kontakt z Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie (dziś Uniwersytet Papieski Jana Pawła II). Współpraca ta miała przyczynić się do pogłębienia i rozpowszechnienia nauczania Jana Pawła II¹⁰⁴⁸.

W 2007 r. Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II miał zatroszczyć się o przełożenie na system cyfrowy materiałów video, będących w jego

¹⁰⁴⁵ *Doroczne zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II w 2005 roku*, BFJP2, 3(2005), nr 9, s. 1-2.

¹⁰⁴⁶ *Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II- Rzym 2006*, BFJP2, 4(2006), nr 13, s. 2-3.

¹⁰⁴⁷ *Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II – Rzym 2007*, BFJP2, 5(2007), nr 17, s. 1-2.

¹⁰⁴⁸ Tamże.

posiadaniu, by zabezpieczyć te archiwalne dokumenty dla przyszłych odbiorców. W celu lepszego prowadzenia studium nad pontyfikatem Jana Pawła II Rada postanowiła nawiązać ściślejszy kontakt z Papieską Akademią Teologiczną w Krakowie (dzisiaj Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie). Współpraca ta miała przyczynić się do pogłębienia i rozpowszechnienia nauczania Jana Pawła II¹⁰⁴⁹.

Na posiedzeniu Rady Fundacji w styczniu 2008 r. działalność Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu w 2007 r. referowali: ks. prał. Jan Głowczyk i ks. dr Andrzej Dobrzyński. Ośrodek ten, z racji podejmowanych zadań, stał się wówczas najważniejszym odcinkiem działalności Fundacji. Ośrodek wydał kolejny, 7. tom bibliografii polskiej Jana Pawła II¹⁰⁵⁰ oraz współpracował przy publikacji książki „Liturgia godzin z Janem Pawłem II i Benedyktem XVI”¹⁰⁵¹. Kontynuowano prace przy katalogowaniu zbiorów bibliotecznych oraz muzealnych. Ośrodek współpracował z Wydziałem Historycznym PAT oraz Warszawskim Instytutem Papieża Jana Pawła II. Od 1 IX 2007 r. sekcją studium Ośrodka kieruje ks. dr Andrzej Dobrzyński. Główny akcent pracy spoczywał na zorganizowaniu międzynarodowego sympozjum pt. „Chrystus – Kościół – człowiek. Vaticanum II w pontyfikacie Jana Pawła II”, które odbyło się na Papieskim Wydziale Teologicznym Świętego Bonawentury w Rzymie, popularnie zwanym Seraphicum, 28-29 X 2008 r.¹⁰⁵².

Na posiedzeniu Rady Fundacji w 2009 r. działalność Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w roku 2008 przedstawili: ks. dr Jan Głowczyk i ks. dr Andrzej Dobrzyński. Biblioteka, muzeum i archiwum wymagały ciągłej troski, ale tylko w ten sposób dziedzictwo myśli i posługi Jana Pawła II mogło być udostępniane innym. Ośrodek stawał się wówczas punktem odniesienia dla osób pragnących poznać życie i dzieło Jana Pawła II. Znaczącym wydarzeniem w działalności Ośrodka w roku 30-lecia wyboru Jana Pawła II było zorganizowanie razem z Uniwersytetem Seraphicum międzynarodowego sympozjum: „Jan Paweł II – Sobór Watykański II”, w którym uczestniczyło wiele wybitnych osobistości Kościoła i świata uniwersyteckiego. Wydanie akt sympozjum miało przyczynić się do ugruntowania pozycji Fundacji w środowiskach uniwersyteckich i kościelnych, zajmujących się nauczaniem Jana Pawła II¹⁰⁵³.

¹⁰⁴⁹ Tamże, s. 2.

¹⁰⁵⁰ Z. Wilińska, D. Gułajewska, W. Gramatowski, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1994-1995*, Rzym 2007.

¹⁰⁵¹ *Liturgia Godzin z Janem Pawłem II i Benedyktem XVI*, red. S. Dziwisz, Tarnów 2007.

¹⁰⁵² *Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II – Rzym 2008*, BFJP2, 6(2008), nr 21, s. 1-2.

¹⁰⁵³ *Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II – Rzym 2009*, BFJP2, 7(2009), nr 25, s. 1-3.

W 2009 roku Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu przeszedł do kolejnego etapu opracowań zasobów archiwalnych i dokonywał digitalizacji zbiorów, by móc je udostępnić jak najszerszym kręgom odbiorców. W ramach pracy sekcji studium opublikowano „Rozważania majowe”¹⁰⁵⁴ bp. K. Wojtyły i akta symposium, które odbyło się w Rzymie, w październiku 2008 r.: „Cristo – Chiesa – Uomo. Vaticano II nel pontificato di Giovanni Paolo II”¹⁰⁵⁵ oraz kilka artykułów naukowych i popularyzatorskich. Nowa strona internetowa Ośrodka od tamtego czasu znajduje się pod adresem: <http://www.jp2doc.pl>¹⁰⁵⁶.

Najważniejszym wydarzeniem Ośrodka okresu pierwszych miesięcy 2012 r. było międzynarodowe symposium na temat: „Jan Paweł II prawodawca Kościoła – podstawy, innowacje i perspektywy”¹⁰⁵⁷, które odbyło się w Lugano, (Szwajcaria), w dniach 22-23 III 2012 r. Organizatorami symposium były Fundacja Jana Pawła II oraz Instytut DIRECOM przy Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Szwajcarii Włoskiej (oryg. Università della Svizzera italiana | USI). W symposium udział wzięło wielu ekspertów prawa kanonicznego z prestiżowych ośrodków naukowych i ponad dwustu uczestników pochodzących z dziesięciu krajów. W imieniu Fundacji głos zabrał kard. Stanisław Ryłko, przedstawiając formy współpracy Jana Pawła II z prawnikami Kościoła oraz dwa kodeksy, które zostały promulgowane za jego pontyfikatu. Wykład na zakończenie symposium wygłosił kard. Kurt Koch z Papieskiej Rady ds. Jedności Chrześcijan, ukazując wpływ działalności ustawodawczej Jana Pawła II na promocję ekumenizmu. Symposium przyczyniło się do podkreślenia faktu, że Jan Paweł II dał podstawy do bardziej teologicznego rozumienia roli prawa kanonicznego w Kościele. Ośrodek Dokumentacji i Studium włączył się w prace organizacyjne symposium, owocnie współdziałając z Instytutem DIRECOM¹⁰⁵⁸. Materiały z symposium zostały opublikowane przez wydawnictwo Libreria Editrice Vaticana¹⁰⁵⁹.

Kolejną inicjatywą Ośrodka w 2012 roku był cykl spotkań na temat katechez Jana Pawła II pod tytułem „Moc i piękno wiary”, w oparciu o nauki wygłoszone na temat

¹⁰⁵⁴ K. Wojtyła, *Rozważania majowe*, red. A. Dobrzyński, Kraków 2009.

¹⁰⁵⁵ *Cristo Chiesa uomo. Il Vaticano II nel pontificato di Giovanni Paolo II*, red. Z. Kijas, A. Dobrzyński, Citta del Vaticano 2010.

¹⁰⁵⁶ *Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II – Rzym 2010*, BFJP2, 8(2010), nr 29, s. 1-2.

¹⁰⁵⁷ *Jan Paweł II prawodawcą Kościoła – symposium w Lugano*, PS, 2012, 16(2):243.

¹⁰⁵⁸ *Symposium w Lugano*, FJP2B, 2012, nr 38, s. 2.

¹⁰⁵⁹ Giovanni Paolo II, *Legislatore della Chiesa. Fondamenti, innovazioni ed aperture*, red. L. Gerosa, Citta del Vaticano 2013.

katolickiego Credo. Spotkania odbywały się w każdą pierwszą niedzielę miesiąca w auli Jana Pawła II przy kościele pw. św. Stanisława BM w Rzymie. Były one współorganizowane przez Duszpasterstwo przy kościele polskim, stanowiąc przygotowanie do Roku Wiary, który rozpoczął się 11 X 2012 r. Od stycznia 2012 r. odbyły się cztery spotkania: ks. A. Dobrzyński z Ośrodka Dokumentacji i Studium wygłosił wykład na temat znaczenia wiary w Boga we współczesnym świecie, o. D. Kowalczyk SJ z Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie mówił o Bogu Stwórcy i miłosiernym Ojcu, o. Z. Kijas OFMConv. z Kongregacji ds. Kanonizacyjnych w Watykanie ukazał rolę Ducha Świętego w życiu człowieka, natomiast ks. Ł. Kamykowski z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie przedstawił fenomen Kościoła, w którym działa Trójca Święta. Po referatach miała miejsce krótka dyskusja, która była też okazją, by zadać pytanie lub też podzielić się własnymi spostrzeżeniami na omawiany temat. Kolejne wykłady odbywały się w maju i czerwcu z udziałem o. Salvatore Perrella OSM. z Papieskiego Wydziału „Marianum” w Rzymie i ks. John Seward z Kolegium „Blackfriars” w Oxfordzie¹⁰⁶⁰.

24 II 2012 r. przy kościele pw. św. Stanisława w Rzymie, odbyła się promocja książki bp. K. Wojtyły „Ewangelia a sztuka. Rekolekcje dla artystów”¹⁰⁶¹ przygotowanej przez Ośrodek a wydanej wspólnie z Instytutem Dialogu Międzykulturowego w Krakowie w roku 2011. Spotkanie cieszyło się sporym zainteresowaniem rzymskiej Polonii. Dnia 27 III 2012 r. zorganizowano, wspólnie ze współwydawcą, spotkanie w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, w którym uczestniczyły władze uczelni, profesorowie i wielu studentów. W czasie Wielkiego Postu 2012 ukazała się książka w języku włoskim „La mia croce”¹⁰⁶², która stanowi zbiór kazań abp. K. Wojtyły i papieża Jana Pawła II dotyczących krzyża, jako znaku naszej wiary. W powstaniu tej publikacji Ośrodek współpracował z wydawnictwem Interlinea z Novara. Na początku kwietnia 2012 została wydana książka bpa K. Wojtyły „Budować dom na skale. Rekolekcje dla narzeczonych”¹⁰⁶³, które były wygłoszone w 1960 r. Tekst został przygotowany w Ośrodku, następnie opublikowano go wspólnie z krakowskim Instytutem Dialogu Międzykulturowego. Rekolekcje stanowią teologiczną medytację nad przysięgą małżeńską. Mimo upływu pół wieku rozważania te

¹⁰⁶⁰ *Cykl spotkań na temat katechez Jana Pawła II*, FJP2B, 2012, nr 38, s. 3.

¹⁰⁶¹ K. Wojtyła, *Ewangelia a sztuka. Rekolekcje dla artystów*, red. A. Dobrzyński, Kraków 2011.

¹⁰⁶² Tenże, *La mia croce*, ed. V. Rossi, A. Dobrzyński, Novara 2012.

¹⁰⁶³ Tenże, *Budować dom na skale. Rekolekcje dla narzeczonych*, red. A. Dobrzyński, Kraków – Rzym 2012.

nie straciły na aktualności¹⁰⁶⁴. Publikacja, która zasługuje na szczególną uwagę to: „Nie ustawajcie w tym dobrym dziele. Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła”¹⁰⁶⁵ z 2012 roku.

W środę, 13 II 2013 r. w Paryżu, pod patronatem UNESCO odbyła się konferencja „Jan Paweł II – myśl aktualna dla człowieka, edukacji i kultury” zorganizowana przez Misję Obserwatora Stolicy Apostolskiej przy UNESCO wraz z ks. prał. Francesco Follo, Fundacją Jana Pawła II, kard. Stanisławem Ryłko oraz Dyrektorem Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu w Rzymie ks. Andrzejem Dobrzyńskim. Miała ona miejsce w jednej z dwóch sal UNESCO, miejscu, gdzie 2 VI 1980 r. Jan Paweł II wygłosił przemówienie na temat kultury i człowieka. Wprowadzenie wygłosił ksiądz prałat Francesco Follo, w związku z nieobecnością Iriny Bokovej, pełniącej funkcję Dyrektora Generalnego UNESCO. Z kolei otwarcia sympozjum dokonał kard. Stanisław Ryłko, przewodniczący Papieskiej Rady ds. Świeckich oraz przewodniczący Fundacji Jana Pawła II, współorganizator wydarzenia. Mówca wyraził radość z organizacji tego wydarzenia pozwalającego lepiej zapoznać się z myślą Jana Pawła II¹⁰⁶⁶. Kardynał André Vingt-Trois, arcybiskup Paryża, zamknął obrady. Wszystkie te odczyty z ogromną precyzją prowadzone były przez reżysera Krzysztofa Zanussiego. Wśród licznie zgromadzonego audytorium można było zauważyć wielu Ambasadorów urzędujących przy UNESCO, w tym Ambasadora Polski Krzysztofa Kocela; biskupów francuskich, w kard. André Vingt-Trois, kard. Dubost; wielu księży, zakonników i zakonnice, Tomasza Orłowskiego, ambasadora Polski we Francji; przedstawicieli stowarzyszeń oraz członków Kół Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II. Sala licząca 450 miejsc była wypełniona. Na zakończenie tego wydarzenia, ambasador Polski przy UNESCO, Krzysztof Kocel zaprosił uczestników na część mniej formalną spotkania, a sprzyjającą do wymiany wrażień. Zbiór wykładów z konferencji został później opublikowany¹⁰⁶⁷.

W roku 2014 w Wydawnictwie św. Stanisława BM w Krakowie ukazał się trzeci tom pism soborowych Karola Wojtyły: „Vaticanum II: czas twórczego myślenia.

¹⁰⁶⁴ *Nowe publikacje*, FJP2B, 2012, nr 38, s. 3.

¹⁰⁶⁵ *Nie ustawajcie w tym dobrym dziele. Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła II*, red. A. Dobrzyński, Rzym 2012.

¹⁰⁶⁶ UNESCO: sesja o aktualności myśli Jana Pawła II, <https://deon.pl/kosciol/unesco-sesja-o-aktualnosci-mysli-jana-pawla-ii,213597>, [dostęp: 13.05.2022].

¹⁰⁶⁷ Chr. Rogowski, *Konferencja UNESCO. Jan Paweł II: myśl aktualna dla człowieka, edukacji i kultury*, FJP2B, 2013, nr 42, s. 3.

Wypowiedzi soborowe”¹⁰⁶⁸. Razem z poprzednimi dwoma: „Odnowa Kościoła i świata. Refleksje soborowe”¹⁰⁶⁹ oraz „Kościół w tajemnicy Odkupienia. Interpretacja Vaticanum II”¹⁰⁷⁰ stanowi on cenną dokumentację wkładu arcybiskupa Krakowa w prace soborowe oraz ukazuje, jaki wpływ Sobór Watykański II wywarł na formację intelektualną i działalność duszpasterską przyszłego papieża. O tym, że poniekąd identyfikowano go z ostatnim powszechnym zgromadzeniem biskupów, świadczy fakt, że Jana Pawła II nazwano m.in. „Un Papa venuto dal concilio” – Papieżem, który przybył z soboru¹⁰⁷¹.

W niedzielę, 4 XI 2012 r., przy kościele pw. św. Stanisława BM w Rzymie odbyło się spotkanie poświęcone dokumentacji nauczania bł. Jana Pawła II. Zostało ono zorganizowane przez Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu (Fundacja Jana Pawła II) oraz Duszpasterstwo Polaków w Wiecznym Mieście. Spotkanie zatytułowano: „Czy znamy nauczanie naszego Papieża? Wokół Bibliografii polskiej Jana Pawła II”. O. Hieronim Fokciński SJ, dyrektor Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie, mówił o znaczeniu bibliografii jako „narzędzia” w pracy naukowej. Nawiązując do bibliografii Jana Pawła II stwierdził, że jest to bibliografia narodowa i osobowa, gromadząca literaturę podmiotową i przedmiotową, czyli wszelkie publikacje autorstwa papieża oraz publikacje na jego temat, które ukazały się w Polsce. O. Fokciński SJ przypomniał także, że idea serii bibliograficznej poświęconej Ojcu Świętemu zrodziła się wkrótce po wyborze kard. Karola Wojtyły na stolicę św. Piotra. Z inicjatywą wyszła Zofia Wilińska, wówczas kustosz sekcji informacji naukowej Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi, która nawiązała kontakt z o. Wiktoorem Gramatowskim SJ z Instytutu Studiów Kościelnych. Przygotowano pierwszy tom „Karol Wojtyła w świetle publikacji”¹⁰⁷² w wersji dwujęzycznej, polsko-włoskiej. Następne siedem tomów bibliografii zostało przygotowanych pod auspicjami Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu¹⁰⁷³. Drugi gość spotkania, ks. Jan Głowczyk,

¹⁰⁶⁸ Publikacja zawiera teksty wystąpień K. Wojtyły w auli Soboru jak również wypowiedzi złożone na piśmie – łącznie 39 dokumentów. K. Wojtyła, *Vaticanum II: czas twórczego myślenia. Wypowiedzi soborowe*, Rzym 2014.

¹⁰⁶⁹ Tenże, *Odnowa Kościoła i świata. Refleksje soborowe*, oprac. A. Dobrzyński, wyd. 2., Rzym 2014.

¹⁰⁷⁰ Tenże, *Kościół w tajemnicy odkupienia*, oprac. A. Dobrzyński, Rzym 2012.

¹⁰⁷¹ W. Rędzioch, *Pozostawił w testamentie sobór*, NO, 2014, nr 50, s. 14-15.

¹⁰⁷² W. Gramatowski, Z. Wilińska, *Karol Wojtyła w świetle publikacji. Karol Wojtyła negli scritti. Bibliografia*, Città del Vaticano 1980.

¹⁰⁷³ W. Gramatowski, Z. Wilińska, *Karol Wojtyła w świetle publikacji. Bibliografia*, Watykan 1980; tenże, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1978–1983*, Rzym 1987. W kolejnych sześciu tomach opracowano bibliografię do roku 1996. Kiedy rozpoczynano prace nad bibliografią, ks. W. Gramatowski (zm. 2007) był bibliotekoznawcą i archiwistą u oo. jezuitów w Rzymie, a Z. Wilińska była kustoszem Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi. Do pracy nad bibliografią włączyli się D. Gułajewska-Jabłkowska i P. Buczkowski z Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi oraz J. Swianiewicz z Biblioteki Narodowej w Warszawie. J. Głowczyk, *Prace nad bibliografią Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, KR, 21(2002), nr 132, s. 17.

wówczas administrator Hospicjum św. Stanisława w Rzymie, a wcześniej długoletni dyrektor Ośrodka, mówił o „żmudnej pracy niewielu osób” nad przygotowaniem bibliografii. Oprócz zmarłego w 1997 r. o. Gramatowskiego, autorami bibliografii są Zofia Wilińska i Danuta Gułajewska-Jabłkowska, które niestety nie mogły wziąć udziału w spotkaniu. Ks. Głowczyk podkreślił, że dzięki sporządzaniu rekordów z autopsji opisom bibliograficznym towarzyszą krótkie informacje o treści publikacji, co znacznie ułatwia badaczowi odnalezienie interesującej pozycji. Przybliżył metodę pracy autorek: sporządzenia fiszek, wielokrotne wizyty w bibliotekach w kilku miastach w Polsce, przygotowanie indeksu, który jest bardzo szczegółowy i korekty. Bibliografia stanowi budulec, z którego inni mogą korzystać pisząc różnego rodzaju prace dotyczące bł. Jana Pawła II. Na zakończenie ks. Andrzej Dobrzyński zaprezentował ósmy tom serii „Jan Paweł II. Bibliografia polska”¹⁰⁷⁴ dokumentujący rok 1996. Przypomniał, że bibliografia obejmująca lata 1949-1995 jest dostępna on-line na stronie Federacji Bibliotek Katolickich FIDES. Osoby i instytucje zainteresowane serią wydawniczą „Jan Paweł II. Bibliografia polska” proszone były o kontakt z Ośrodkiem Dokumentacji i Studium Pontyfikatu¹⁰⁷⁵.

Pierwsza polska bibliografia obejmująca pięciolecie pontyfikatu Jana Pawła II od dnia jego wyboru 16 X 1978 do końca roku 1983 ukazała się w Rzymie w 1988 roku. Stanowi ona chronologiczną kontynuację wydanej w 1980 r. przez Libreria Vaticana pracy: „Karol Wojtyła w świetle publikacji”. Autorami obu bibliografii są: o. Wiktor Gramatowski SJ i Zofia Wilińska. Bibliografia pierwszego pięciolecia pontyfikatu ukazała się w ramach wydawnictw Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu, któremu patronuje Fundacja Jana Pawła II. Licząca przeszło 500 stron publikacja obejmuje prace wydane w Polsce, a z zagranicznych tylko te, których recenzje ukazały się w kraju. Zasięg terytorialny bibliografii ograniczono więc do terenu Polski. Nie obejmuje ona polskich druków emigracyjnych. Uwzględnia druki zwarte oraz teksty zaczerpnięte z wydawnictw zbiorowych i 192 czasopism, których szczegółowy wykaz zamieszczono na wstępie. Bibliografia składa się z dwóch części: bibliografii podmiotowej, obejmującej teksty Ojca Świętego, i bibliografii przedmiotowej, zawierającej wszystko to, co ukazało się w pierwszym pięcioleciu pontyfikatu i dotyczy działalności i nauczania Jana Pawła II. Do tej części włączono również dokumenty o charakterze urzędowym i administracyjnym, takie

¹⁰⁷⁴ Z. Wilińska, D. Gułajewska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1996*, Rzym 2012.

¹⁰⁷⁵ Z działalności Duszpasterstwa Polaków w Rzymie, <http://www.emigracja.chrystusowcy.pl/index.php/categoryblog/1774-spotkanie-listopadowe-przy-kociele-w-stanisawa-bm-w-rzymie>, [dostęp: 08.12.2015].

jak listy i zarządzenia Episkopatu Polski, ordynariuszy poszczególnych diecezji, związane z wyborem papieża, organizację pielgrzymek oraz nabożeństw i modlitw w jego intencji, ponieważ, jak napisano we Wstępie, że jest to tworzywo kształtujące współczesną historię Kościoła w Polsce, która ma swój odrębny kształt i charakter. W sumie wydawcy opisali ok. 20 tys. jednostek bibliograficznych, z czego, jak piszą we Wstępie, ok. 90% sprawdzili z autopsji (a więc ok. 18 tys.). Warto dodać, że niemal cały bogaty materiał uwzględniony w Bibliografii znajduje się w zbiorach Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, zarówno w postaci druków zwartych, w rocznikach czasopism, jak również w odbitkach kserograficznych poszczególnych artykułów. W przygotowaniu był wtedy już kolejny tom bibliografii obejmującej lata 1984-1986. Zauważono wówczas jak bardzo potrzebne było też opracowanie bibliografii polonijnej, jak również bibliografii międzynarodowej Jana Pawła II, ale, jak słusznie stwierdzili o. W. Gramatowski i Z. Wilińska, byłoby to zadanie dla dużego zespołu złożonego z reprezentantów różnych krajów. Oddając do rąk polską bibliografię Jana Pawła II¹⁰⁷⁶, autorzy pragnęli, jak czytamy we Wstępie, by służyła ona „w poszukiwaniu wiedzy obiektywnej. Zawarty w niej materiał stanowi żywy obraz wysiłku Jana Pawła II skierowanego na ożywienie i zdynamizowanie życia i działalności Kościoła niosącego Ewangelię trudnym czasom, w których przyszło nam żyć”¹⁰⁷⁷. Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie i współpracujący z nim autorzy bibliografii z entuzjazmem i zaangażowaniem kontynuują podjęty trud ufając, że ich praca ułatwi wielu zainteresowanym naukowcom czerpanie treści z nauczania Jana Pawła II.

Kierownik i pracownicy Ośrodka pomagają osobom zainteresowanym korzystać ze zbiorów, ale także załatwiają prośby, które wpływają do Centrum drogą korespondencyjną. Korzystanie ze zbiorów biblioteki ułatwia tradycyjny katalog kartkowy oraz nowoczesne katalogi komputerowe.

W komputerowych bazach danych bibliotecznych można wyszukiwać informacje według różnych charakterystyk: formalnych (np. autorów, tytułów czasopism lub serii) i treściowych (np. haseł przedmiotowych, słów kluczowych). W bibliotece Ośrodka możliwe jest przeszukiwanie lokalnych baz danych w systemie Procite, natomiast w sieci

¹⁰⁷⁶ W. Gramatowski, Z. Wilińska, Karol *Wojtyła w świetle publikacji. Bibliografia*, Watykan 1980, passim; tenże, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1978–1983*, Rzym 1987. J. Głowczyk, *Prace nad bibliografią Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, KR, 21(2002), nr 132, s. 17.

¹⁰⁷⁷ M. Jagosz, *Polska bibliografia pierwszego pięciolecia pontyfikatu Jana Pawła II*, KR, 6(1988), nr 72, s. 26.

Internet dostępny jest katalog on-line w systemie Virtua. Katalog on-line w systemie Virtua zawiera opisy książek ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie oraz Biblioteki Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie. Opisy książek Biblioteki Księgozbiorów Papieskich Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie stanowią podzbiór w komputerowej bazie Biblioteki Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Do ich wyszukiwania poprzez Internet służy program Chameleoni Portal. Dostępne są dwie wersje językowe poleceń tego programu: polska i angielska. Aby ograniczyć wyszukiwanie do egzemplarzy dostępnych w Ośrodku Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie należy wybrać opcję Filtrowanie, następnie w polu Lokalizacja podświetlić linię Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie i potwierdzić umieszczonym niżej przyciskiem Zachowaj.

Gromadzenie zbiorów oraz funkcjonowanie Ośrodka jest możliwa dzięki pomocy oraz ofiarności wielu przyjaciół i sympatyków kontynuacji dzieła papieskiego z Polski i ze świata. Darowizny można było przysyłać na konto Ośrodka w Banku Watykańskim¹⁰⁷⁸.

Dzięki umowie zawartej między Ośrodkiem Dokumentacji i Studium a Telewizją Polską TVP o patronacie medialnym zrealizowano dwa filmy dokumentalne: „Kustosze pontyfikatu” i „Dary serca” oraz przygotowano wieczór poezji papieskiej, który odbył się na Watykanie w 2003 roku¹⁰⁷⁹.

W bibliotece Ośrodka, w ciągu 2015 roku, odnotowano aż 225 wizyt. Praca w Ośrodku w dużej mierze koncentruje się na opracowaniu elektronicznego katalogu zbiorów muzealnych. Baza danych Musnet, w której każdy obiekt posiada ujednolicony opis tekstowy oraz fotografię, liczy już ponad 12 tys. rekordów. Zastosowanie techniki cyfrowej służy przede wszystkim zabezpieczeniu i pomocy w szybkim wyszukiwaniu eksponatów. Daje też dostęp do bogatej dokumentacji, która może stać się przedmiotem studiów i dalszego poznawania dziejów pontyfikatu. Kontynuowana była również digitalizacja materiałów audiowizualnych. Liczba nagrań zabezpieczonych w postaci cyfrowej wzrosła w 2015 roku o 432 pozycji. Nie maleje zainteresowanie zgromadzonymi w Ośrodku pamiątkami. W 2015 r. zbiory obejrzało ponad 1200 gości: Polaków, Włochów, Hiszpanów, Amerykanów. Orowadzanie po muzealiach jest formą przybliżenia

¹⁰⁷⁸ A. Navas, *Kontynuujemy dzieło Jana Pawła II*, <http://www.dziennik.com/wiadomosci/arttykul/kontynuujemy-dzielo-jana-pawla-ii>, [dostęp: 08.12.2015].

¹⁰⁷⁹ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 149.

zwiedzającym osoby Jana Pawła II i sposobem uwrażliwiania na jego bogate przesłanie pontyfikatu. W codzienną pracę wpisują się także studia nad nauczaniem Jana Pawła II. W 2015 r. opublikowano kilka artykułów naukowych w czasopismach włoskich, hiszpańskich i polskich. Pracownicy Ośrodka uczestniczyli w konferencjach i sesjach naukowych w Rzymie, Warszawie, Repperswilu (Szwajcaria) oraz Krzemieńcu (Ukraina). W ramach działalności wydawniczej przygotowywane są nowe książki, które będą się sukcesywnie ukazywać¹⁰⁸⁰.

Na stronie internetowej Ośrodka można było znaleźć zapis: „Ufamy, że zbiory biblioteczne, archiwalne i muzealne Ośrodka staną się dla obecnych i przyszłych pokoleń nie tylko istotnym punktem odniesienia, ale poniekąd i „wyzwaniem” do dojrzewania w wierze”¹⁰⁸¹.

Ośrodek Dokumentacji dysponuje własnym znakiem graficznym, tzw. logiem. Zmieniało się ono w czasie. Na początku był nim herb Jana Pawła II na planie koła, a oplatała go łacińska albo polska, w zależności od potrzeby, nazwa instytucji. Kolejnym logiem, które używane jest do dziś jest pierwotne logo całej Fundacji Jana Pawła II z nazwą instytucji w języku polskim albo angielskim. Logo na planie koła przedstawia pierwsze litery nazwy fundacji, w kolejności od lewej duże „J”, małe „f” przypominające krzyż, duże „P”, przy którym widnieje rzymska cyfra „II”. W jednej z opcji loga, w tle, na drugim planie widnieje kopia bazyliki się Piotra w Watykanie. Loga Fundacji można zobaczyć w części pracy o nazwie: Ilustracje.

W 2016 roku pracownicy Ośrodka Dokumentacji zaczęli wydawać w wersji cyfrowej biuletyn (Biuletyn „Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu”), przesyłany drogą mailową w ramach subskrypcji przyjaciółom i osobom zainteresowanym. Redaktorzy Biuletynu na kilkunastu jego stronach (6-11 str.) przybliżali czytelnikom działalność, cele, historię, relacjonowali minione inicjatywy oraz informowali o aktualnościach i planach na dany rok. Ponadto można w nim znaleźć promocję nowości wydawniczych, nauczanie Jana Pawła II, zwłaszcza skierowane do Fundacji papieskiej oraz świadectwa gości i współpracowników. Zgodnie z artykułem wstępnym pierwszego numeru e-biuletynu z 2016 r. czytelnicy mieli dowiedzieć się „o najważniejszych inicjatywach podjętych w 2015 roku. Ponadto znajdziecie w nim świadectwa tych, którzy obejrzeli nasze zbiory. Informujemy również o tym, co nowego się u nas dzieje, o naszych

¹⁰⁸⁰ [Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w 2015 r.], BODiSP, 1(2016), nr 1, s. 2-3.

¹⁰⁸¹ Ośrodek, <https://jp2doc.pl/osrodek/>, [dostęp: 09.11.2020].

planach na bieżący rok”¹⁰⁸². Dalej wyrażono nadzieję, że e-biuletyn stanie się dobrym i ciekawym narzędziem komunikacji: „Tą drogą pragniemy przekazywać Wam informacje o naszej pracy dotyczącej dokumentowania, studiów i popularyzowania dziedzictwa papieża Polaka”¹⁰⁸³.

W sumie wydano 8 numerów biuletynu redagowanego w latach 2016-2019; pierwszy nr 1/2016 i ostatni nr 8/2019. Wszystkie numery e-biuletynu można pobrać w formacie PDF na stronie internetowej Ośrodka¹⁰⁸⁴.

Ośrodek stara się poszerzyć krąg osób, z którymi ma kontakt, tym samym dotrzeć do większej liczby odbiorców, zwłaszcza młodych. Jak informowano w numerze 1. „Biuletynu”, Ośrodek stara się być nie tyle biernym stróżem powierzonych tu zbiorów bibliotecznych, muzealnych i archiwalnych, ale usiłuje szukać dróg dotarcia do jak najszerszej grupy badaczy i odbiorców. To zaangażowanie opiera się na przekonaniu, że Jan Paweł II ma jeszcze wiele do powiedzenia Kościołowi i ludzkości. Krąg współpracowników i przyjaciół oraz osób zainteresowanych i korzystających z działalności Ośrodka wciąż się powiększa. Dzięki wspólnemu wysiłkowi wielu osób i instytucji, całe to „dziedzictwo dobra”, które zrodziło się przez życie św. Jana Pawła II, zostaje coraz lepiej udokumentowane i przekazane następnym pokoleniom. W ten sposób Fundacja Jana Pawła II, łącząc wielu ludzi, którzy ją wspierają, przy pomocy Ośrodka Pontyfikatu, realizuje zaszczytne zadanie powierzone jej przez założyciela. Ośrodek zaprasza do dzielenia się z pomysłami służącymi utrwalaniu spuścizny pontyfikatu, by pamięć o Rodaku pozostała żywa i stanowiła inspirację dla przyszłych pokoleń¹⁰⁸⁵. Ośrodek „szuka dróg dotarcia do jak najszerszej grupy odbiorców” przez aktywizację w przestrzeni internetu, a zwłaszcza pośród tzw. social mediów. Ośrodek wzbogaca zasoby strony internetowej i korzysta z mediów społecznościowych. Dociera do osób różnych narodowości w różnym wieku poprzez posty i materiały video oraz audio, umieszczane w serwisach społecznościowych (Facebook¹⁰⁸⁶, Instagram¹⁰⁸⁷, YouTube¹⁰⁸⁸, Twitter¹⁰⁸⁹,

¹⁰⁸² [Artykuł wstępny pierwszego numeru e-biuletynu Ośrodka z 2016 r.], BODiSP, 1(2016), nr 1, s. 1.

¹⁰⁸³ Tamże.

¹⁰⁸⁴ Biuletyn, <http://jp2doc.org/biuletyn/>, [dostęp: 19.05.2017], teraz: <https://jp2doc.pl/>, [dostęp: 16.10.2022].

¹⁰⁸⁵ „Biuletyn” Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, 1(2016), nr 1, s. 2-3.

¹⁰⁸⁶ @OsrodekPontyfikatuJP2, Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, <https://www.facebook.com/OsrodekPontyfikatuJP2/>, [dostęp: 22.02.2017].

¹⁰⁸⁷ jp2doc, Ośrodek Pontyfikatu JP2, <https://www.instagram.com/jp2doc/>, [dostęp: 22.02.2017].

¹⁰⁸⁸ @osrodekpontyfikatujanapawa8433, Ośrodek Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie: <https://www.youtube.com/@osrodekpontyfikatujanapawa8433/videos>, [dostęp: 13.05.2017].

¹⁰⁸⁹ @JohnPaul2Rome, JohnPaul2Rome, <https://twitter.com/JohnPaul2Rome>, [dostęp: 16.10.2017].

Flickr¹⁰⁹⁰, SoundCloud¹⁰⁹¹). Kierownictwo Ośrodka zdawało sobie sprawę, że ta forma kontaktu i przekazywania informacji nabrała dziś wielkiego znaczenia, dlatego starał się dalej rozwijać tę dziedzinę aktywności i był wdzięczny przyjaciołom z internetu za wyrażane zainteresowanie działalnością Ośrodka¹⁰⁹². I tak np. w 2015 r., podobnie jak w poprzednich latach, przy pomocy tej współczesnej drogi komunikacji, przypomniano fakty biograficzne z życia Jana Pawła II, podejmowano wybrane wątki nauczania papieskiego, prezentowano przechowywane w Ośrodku pamiątki, czy też informowano o nowych inicjatywach¹⁰⁹³. Pracownicy Ośrodka na łamach „Biuletynu” zapraszali do dzielenia się pomysłami służącymi utrwalaniu spuścizny pontyfikatu Jana Pawła II, by pamięć o nim pozostała żywa i stanowiła inspirację dla przyszłych pokoleń.

Ośrodek Dokumentacji i wcześniej funkcjonujący Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej stanowią realizację prawdy, która leżała na sercu Ojcu Świętemu, że „naród istnieje z kultury”. Wielokrotnie w swoich przemówieniach odnosił się do misji tej instytucji Jan Paweł II. Mówił, że Ośrodek Dokumentacji i Studium „pisze” historię pontyfikatu, gromadząc informacje i dokumenty, lecz dodawał również, że pamięć o przeszłości prowadzi nas ku lepszej przyszłości. W jednym z przemówień do Fundacji z 29 IX 1988 r., podkreślił, że dokumentacja zebrana w Ośrodku jest nie tylko „rozdziałem historii”, lecz także stanowi ważny punkt odniesienia i „historyczne wyzwanie” dla przyszłych pokoleń¹⁰⁹⁴.

W 1980 r. Jan Paweł II do Przyjaciół Fundacji powiedział: „Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu gromadzi na bieżąco dokumenty, książki, materiały audiowizualne, muzyczne, filatelistyczne, numizmatyczne oraz inne pamiątki związane z obecnym pontyfikatem, z podróżami Papieża [...] jest to jakby rozdział historii, który wspólnie piszemy. Można się spodziewać, że dla potomnych będzie nie tylko punktem odniesienia, ale także historycznym wyzwaniem”¹⁰⁹⁵.

W 1991 r. papież dodał: „Tej kulturze służy także Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu, który z godną podziwu precyzją rejestruje wydarzenia ostatnich lat, a także gromadzi religijne i narodowe pamiątki. Poprzez swe zbiory biblioteczne, archiwalne i

¹⁰⁹⁰ Ośrodek Pontyfikatu, <https://www.flickr.com/photos/146139954@N08/>, [dostęp: 13.05.2017].

¹⁰⁹¹ jp2doc, Ośrodek Pontyfikatu JP II w Rzymie, <https://soundcloud.com/jp2doc>, [dostęp: 16.10.2017].

¹⁰⁹² [*Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w 2015 r.*], s. 1.

¹⁰⁹³ Tamże, s. 2-3.

¹⁰⁹⁴ Jan Paweł II, *Czemu służy Fundacja*, OR, 9(1988), nr 8, s. 32. Przemówienie do przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, Watykan, 29 IX 1988 r.

¹⁰⁹⁵ *Jan Paweł II do Przyjaciół Fundacji*, 29 IX 1980 r., BODiSP, 2016, nr 1, s. 1.

muzealne Ośrodek ten pisze historię, a zarazem uczy patriotycznego myślenia i służy utrwalaniu niezniszczalnych wartości narodowych i chrześcijańskich”¹⁰⁹⁶.

W 1998 r. papież wspominał także o Ośrodku Dokumentacji: „Jest jeszcze jedno dzieło godne, aby je dziś wspomnieć. Dzięki Fundacji jest prowadzona dokumentacja obecnego pontyfikatu. W ciągu tych dwudziestu lat byliśmy świadkami wielu wydarzeń w życiu Kościoła i świata, które z woli Opatrzności Bożej kształtują naszą historię i naszą codzienność. Dobrze, że pamięć o tych znakach miłości Bożej może być zachowana dla przyszłych pokoleń, aby i one mogły uczestniczyć w naszym dziękczynieniu za łaski, jakie przynosi nam ten czas”¹⁰⁹⁷.

W roku 2003 przywołał dokonania Ośrodka Dokumentacji, który wykazał się troską o zabezpieczenie dokumentów dotyczących pontyfikatu i o krzewienie nauczania Kościoła. Papież wyraził pragnienie pozostawienia dla przyszłych pokoleń „dziedzictwa dobra”, jakie z łaski Boga zrodziło się w tym czasie pontyfikatu i działalności Fundacji. Wspominał, że w ostatnim czasie historii Kościoła i świata dokonało się bardzo wiele znaczących wydarzeń, które świadczą o tym, że ludzkie nieudolne działania wpisują się w plany dobroci Boga i przynoszą owoce dzięki Jego łasce. „Niech pamięć o nich, kształtuje chrześcijańską tożsamość przyszłych pokoleń i niech będzie dobrym motywem do dziękczynienia Bogu za Jego dobroć”¹⁰⁹⁸.

Jan Paweł II o Ośrodku dokumentacji pontyfikatu powiedział jeszcze: „rozwija pomyślnie swoją działalność, gromadząc cenne materiały i wydawnictwa”¹⁰⁹⁹, a o Polskim Instytucie Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie wraz ze swoją filią w Lublinie, że „daje znaczący wkład w coraz lepsze poznanie i upowszechnienie chrześcijańskiego wymiaru kultury polskiej poprzez publikacje, organizowane sympozja oraz udzielanie stypendiów naukowych”¹¹⁰⁰. Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu z czasem przejął część kompetencji i zadań Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej i zmienił nazwę w roku 2006 na Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II.

¹⁰⁹⁶ Jan Paweł II, *Trzeba na nowo ukazać Europie wartość i piękno kultury chrześcijańskiej*, OR, 12(1991), nr 9-10, s. 40-41.

¹⁰⁹⁷ Tenże, *Dzieło wielu serc*, OR, 18(1999), nr 1, s. 56-57.

¹⁰⁹⁸ Tenże, *[Dziedzictwo pontyfikatu przekazać przyszłym pokoleniom]*, [w:] IGPII, 2003, t. 26, cz. 2, Watykan 2005, s. 702-705.

¹⁰⁹⁹ Tenże, *Z miłości Kościoła i Ojczyzny*, przemówienie w Watykanie, 26 X 1995 r., OR, 17(1996), nr 1, s. 56-57.

¹¹⁰⁰ Tamże.

Z kolei Benedykt XVI, 23 X 2006 r., podczas uroczystej audiencji wyraził się na temat znaczenia Ośrodka w słowach: „Gromadzi dokumentację dotyczącą pontyfikatu Jana Pawła II, bada i upowszechnia nauczanie papieskie oraz Magisterium Kościoła, zacieśniając kontakty i współpracując z polskimi i międzynarodowymi ośrodkami naukowymi i artystycznymi. Ta działalność zyskuje nowe znaczenie po śmierci Papieża. Zbiór pism papieskich oraz bogata dokumentacja działalności Stolicy Apostolskiej, jak również utwory literackie i komentarze prezentowane w środkach społecznego przekazu niewątpliwie stanowią pełne, dobrze zorganizowane archiwum oraz podstawę do szczegółowych i pogłębionych badań nad duchową spuścizną Jana Pawła II. Właśnie na ten wymiar działalności – badania nad pontyfikatem – chciałbym dzisiaj zwrócić uwagę, gdyż ma on pierwszorzędne znaczenie. Jan Paweł II, filozof i teolog, wielki pasterz Kościoła, pozostawił po sobie obfitą spuściznę pism i inicjatyw, wyrażających jego pragnienie szerzenia Ewangelii Chrystusa w świecie metodami wskazanymi przez Sobór Watykański II oraz wytyczenia kierunków rozwoju życia Kościoła w nowym tysiącleciu”¹¹⁰¹. Kilka lat później, 24 X 2011 r. podczas audiencji papież Benedykt XVI powiedział: „Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II, który nie tylko gromadzi archiwa oraz materiały bibliograficzne i eksponaty muzealne, ale także promuje publikacje, wystawy, kongresy i innego rodzaju imprezy naukowe i kulturalne, by rozpowszechnić nauczanie oraz działalność duszpasterską i humanitarną bł. Jana Pawła II. Ufam, że dzięki codziennym badaniom źródeł oraz współpracy z podobnymi instytucjami zarówno w Rzymie, jak i innych krajach Ośrodek będzie coraz ważniejszym punktem odniesienia dla wszystkich, którzy chcą poznać i docenić znaczenie rozległego i bogatego dziedzictwa papieża Polaka”¹¹⁰².

4. Pomoc stypendialna

Fundacja Jana Pawła II w ramach pomocy stypendialnej na przestrzeni kilkunastu lat realizowała dwa programy. W pierwszym chronologicznie, w ramach programu stypendialnego już nie istniejącej agendy Fundacji, Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej, udzielała studentom z Polski stypendia badawcze na kwerendy źródłowe w archiwach i bibliotekach w Rzymie. Z kolei drugi aktualny program, od lat 90. XX w.

¹¹⁰¹ Benedykt XVI, *Zgłębiajcie i ukazujcie bogactwo nauczania Jana Pawła II*, OR, 24(2006), nr 12, s. 35-36.

¹¹⁰² Tenże, *Przyszłość Fundacji powierzam Bożej Opatrzności*, OR, 30(2012), nr 1, s. 34-35.

do dzisiaj, umożliwia studia na polskich uczelniach osobom w dużej mierze z Europy Wschodniej. Zaczę od opisanie istniejącego i kluczowego dla całej Fundacji programu stypendialnego dla studentów studiujących w Lublinie i Krakowie.

Tę grupę stypendystów stanowią studenci pochodzący z krajów byłego ZSRR i dawnego bloku państw komunistycznych. Po przemianach politycznych 1989 r. Fundacja objęła pomocą stypendialną kilkadziesiąt osób studiujących w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Od 1992 r. ruszył program stypendialny, dzięki któremu można było zwiększyć liczbę stypendystów. Potrzeby były wielkie, ponieważ nie brakowało młodych ludzi chętnych do studiowania na katolickich uczelniach w Polsce¹¹⁰³.

Jan Paweł II zawsze zachęcał Fundację, aby ten program poszerzać i interesował się jego realizacją. Sam będąc profesorem KUL i duszpasterzem wiedział, jak istotna jest formacja intelektualna i chrześcijańska młodego pokolenia, szczególnie w tej części Europy, która pod rządami komunistycznymi pozbawiona była tej możliwości. Ojciec Święty chciał, aby Fundacja zadbała również o rozwój intelektualnych chrześcijańskich elit krajów Europy Wschodniej, przyznając stypendia dla studentów wywodzących się z tego regionu. Przypominał, że Fundacja ma charakter eklezjalny, czyli powszechny jak sam Kościół, czyniący ją nade wszystko narzędziem ewangelizacji. Fundacja stara się zaspokoić potrzeby Kościoła zwłaszcza we Wschodniej Europie, „gdzie po dziesięcioleciach prześladowań ze strony totalitarnego systemu komunistycznego kościelna wspólnota przeżywa obecnie okres ożywienia i odnowy. Potrzebuje zatem wielostronnej pomocy, między innymi w dziedzinie wydawnictw religijnych oraz formacji młodych intelektualistów katolickich. Fundacja, w miarę swoich ograniczonych możliwości, stara się zaspokoić te potrzeby”¹¹⁰⁴.

Papież pragnął otwarcia Kościoła na Wschód, a zwłaszcza byłe kraje bloku sowieckiego, zwłaszcza Litwę, Ukrainę, Białoruś. Nazywał je „prawym płucem Europy”, które nie może być oddzielone od Kościoła na Zachodzie. Dbał o Kościół na Wschodzie w okresie ateistycznego reżimu w Związku Sowieckim. Chciał tam pielgrzymować i miał nadzieję na odrodzenie się życia religijnego. Był przekonany, że „dwa płuca Europy”: wschodnie i zachodnie, są jej po prostu niezbędne, aby kontynent mógł zachować swoją tożsamość. Ojciec Święty wspierał dokumentowanie dziejów Kościoła katolickiego na

¹¹⁰³ R. Janica, *Spotkanie Rady papieskiej Fundacji Jana Pawła II w 2013 roku*, RV, 30 I 2013, rj/rv. Wywiad z kard. S. Dziwiszem i artykuł w dzienniku Radia Watykańskiego.

¹¹⁰⁴ Jan Paweł II, *Z miłości Kościoła i Ojczyzny*, s. 56-57.

Wschodzie. Widział także potrzebę ukazania roli, jaką odegrali Polacy tam mieszkający w okresie prześladowań wiary i ateizacji na terenach ZSRR i w innych krajach komunistycznych. Mówił o potrzebie „wymiany darów”. Polska otrzymała pomoc od krajów Zachodu, by zachować suwerenność kulturową, w zamian zaś winna wyciągnąć pomocną dłoń do narodów na Wschodzie: „Teraz przyszedł czas – tłumaczył – aby służyć swoim doświadczeniem i dzielić się tym naszym dorobkiem z innymi [...]”¹¹⁰⁵. Słowa te znalazły żywy oddźwięk wśród członków Fundacji, co zaowocowało rozwinięciem programu stypendialnego.

Ks. Marian Radwan SCJ z Instytutu Kultury Chrześcijańskiej, celowo urlopowany z pracy na KUL, często wyjeżdżał na Wschód, najpierw by pomagać w duszpasterstwie w Kazachstanie, na Litwie i na Syberii, a następnie aby kwerendę w tamtejszych archiwach. Był również pierwszym opiekunem stypendystów, rozumiejącym dobrze, jak ważny dla tej młodzieży jest kontakt z Kościołem katolickim i z Polską. Pomysł uruchomienia akcji stypendialnej zrodził się w Nowosybirsku, po jego spotkaniu z tamtejszymi katolikami. W liście do Fundacji na Boże Narodzenie 1992 r. pisał: „Ktoś nucił [kolędę] <<Dziecię nam się narodziło>> i <<błogosław dom nasz i ojczyznę naszą>>. Oczyma duszy zobaczyłem dorosłe już dzieci. Z oczyma pełnymi dobroci i ufności szli z daleka – z Tomaska, Nowosybirska, Komsomolska, Karagandy, i z bliska – z Wilna, Rygi i Lwowa. Byli wnukami tych z 1863 i z 1939 roku. Nosili polskie i pobratymcze imiona [...]. To nasze dzieci lubelskiego Betlejem. Całowali każdą kromkę chleba. Patrząc na ziemię naszą, chcieli zdejmować obuwie, bo ktoś im mówił, że ta ziemia jest święta – ziemia ojców”¹¹⁰⁶.

Dla krajów wschodnich Fundacja Jana Pawła II stworzyła tzw. Program Wschodni. Odpowiadając na wyzwania czasów transformacji Europy lat 90. XX w., Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej zaangażował się w realizację „wschodniego” programu stypendialnego Fundacji dla studentów z Europy Wschodniej. Przydzielano im stypendia umożliwiające studia zarówno na KUL w Lublinie, ATK (Akademia Teologii Katolickiej, obecnie UKSW – obecnie Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) oraz w paru przypadkach na Akademia Katolickiej w Warszawie „Bobolanum” (obecnie Collegium Bobolanum) w Warszawie, a później po 2002 r. w Papieskiej Akademii Teologicznej w

¹¹⁰⁵ Tenże, *Trzeba na nowo ukazać Europie*, s. 41; Tenże, *Dzieło wielu serc*, s. 56.

¹¹⁰⁶ AODiSP, b.sygn., Instytucje Polskie A-K, Korespondencja, List ks. M. Radwana do Fundacji, Lublin, 16 XII 1992.

Krakowie (aktualnie Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II¹¹⁰⁷). Fundacja przekazywała wcześniej stypendia na ten cel w Warszawie, lecz w mniejszym zakresie.

To na wniosek ks. M. Radwana, zaakceptowany także przez Ojca Świętego, dla studentów ze Europy Wschodniej podjęto budowę akademika w Lublinie, nowego domu Fundacji. Z pomocą w realizacji projektu przyszła Fundacja Connelly z Filadelfii. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie oddano do użytku w 1993 r., a uroczyste poświęcenie odbyło się 13 X 1994 roku¹¹⁰⁸.

Program stypendialny Fundacji obejmuje młodzież z krajów dawnych republik Związku Radzieckiego oraz Europy Wschodniej (nie należących do Unii Europejskiej). Tym samym Fundacja pragnie brać udział w kształceniu przyszłych chrześcijańskich elit intelektualnych. Rokrocznie z takiej formy pomocy stypendium naukowego na w większości studia zasadnicze oraz doktoranckie w trybie stacjonarnym na różnych kierunkach korzysta około 140 osób¹¹⁰⁹ z ok. 10 krajów. Zazwyczaj jednak jest to ok. 110 osób z ok. 8 krajów. Są wśród nich także kapłani i siostry zakonne.

Należy podkreślić, że z Fundacją w realizacji programu stypendialnego współpracuje KUL. Dom w Lublinie nie ogranicza się do funkcji akademika, lecz jest także miejscem zdobywania przez studentów formacji duchowej i moralnej. Opiekę duszpasterską nad stypendystami na zlecenie Fundacji sprawują księża sercanie. Nad realizacją programu stypendialnego dla studentów z Europy Środkowo-Wschodniej czuwa Przedstawicielstwo Fundacji w Polsce, mieszczące się w Warszawie¹¹¹⁰. Program obejmował liczne kontakty w terenie, organizowanie sympozjów, spotkań naukowych, akcji stypendialnych, publikacje o tematyce teologicznej itp. Fundacja Jana Pawła II w ramach programu stypendialnego zapewnia jej naukę polskiej kultury, historii, języka. Po skończonych studiach stypendyści często wracają do krajów macierzystych, aby wspierać je uzyskanym wykształceniem i doświadczeniem¹¹¹¹.

W roku 1990 Fundacja Jana Pawła II rozpoczęła realizację programu edukacyjnego i objęła wtedy pomocą stypendialną pierwszą grupę studentów Katolickiego Uniwersytetu

¹¹⁰⁷ Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie została podniesiona do godności Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie – ogłoszenie dokumentu papieża Benedykta XVI, 19 VI 2009 r.

¹¹⁰⁸ M. Radwan, *Dom Jana Pawła II w Lublinie*, KR, 11(1993), nr 97, s. 8–10; *Uroczyste otwarcie Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie*, KR, 12(1994), nr 101, s. 9-12.

¹¹⁰⁹ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 143.

¹¹¹⁰ Ewa Bednarkiewicz, [w:] Fundacja Jana Pawła II, Przedstawicielstwo Fundacji Jana Pawła II w Polsce, <https://episkopat.pl/fundacja-jana-pawla-ii/> [dostęp: 19.03.2021].

¹¹¹¹ M. Radwan, *Dom Jana Pawła II w Lublinie*, KR, 12(1993), nr 97, s. 8-10.

Lubelskiego, pochodzących z krajów dawnego bloku wschodniego. Od tamtego czasu program stypendialny stał się on bardzo ważnym punktem jej działalności. W program edukacyjny w Lublinie w znacznej mierze włącza się Konferencja Episkopatu Włoch. Przy wyborze stypendystów Fundacja Jana Pawła II współdziałała bardzo ściśle z odradzającym się Kościołem na Wschodzie. Młodzież, która trafia do Fundacji jest kierowana przez proboszczów i posiada rekomendacje od biskupów diecezjalnych¹¹¹². Około roku 2004 zgłaszało się corocznie ponad 200 osób (w ostatnich latach zgłasza się corocznie około 100 osób, pragnących studiować jako stypendyści Fundacji na KUL-u). Z tej grupy Komisja Stypendialna wybierała 30 osób, które kierowała na kurs przygotowawczo-kwalifikacyjny¹¹¹³. Komisją Stypendialną Fundacji w Polsce kieruje także przewodniczący Przedstawicielstwa Fundacji Jana Pawła II w Polsce powołanego w Warszawie w 1993 r. Zajmuje się ono koordynowaniem i zagwarantowaniem podstaw prawnych działalności domu Fundacji w Lublinie. Jej przewodniczącym był mec. Maciej Bednarkiewicz, obecnie jego żona, Ewa Bednarkiewicz¹¹¹⁴. Kurs trwał on siedem tygodni (obecnie 4 tygodnie), a zajęcia prowadzone przez pracowników KUL i Politechniki Lubelskiej obejmowały: język polski, przedmiot kierunkowy w zależności od kierunku studiów (matematyka, biologia, wprowadzenie do filozofii, historia, literatura polska) i język angielski lub niemiecki (obecnie angielski). Kurs miał na celu przygotowanie stypendystów do podjęcia studiów. Umożliwiał im zapoznanie się z polską terminologią naukową, uczył badań badawczo-naukowych, sporządzania notatek, streszczeń czy pisania recenzji. Kurs pozwalał także na integrację z nowym środowiskiem i umożliwiał lepsze poznanie się przyszłych studentów – stypendystów między sobą. Zajęcia kończą się egzaminem i w zależności od jego wyników, podejmowana jest ostateczna decyzja o przyznaniu stypendium Fundacji Jana Pawła II. Ten dość długi i trudny tryb rekrutacji pozwalał jednak wybrać najlepszych i stawiać wysokie wymagania w czasie studiów¹¹¹⁵.

¹¹¹² S. Wylęzek, *Fundacja Jana Pawła II*, (Rzym, 18 V 2007), [w:] *Fundacja Jana Pawła II*, red. K. Kuźnik, S. Łącki, Marki 2007, s. 20-21.

¹¹¹³ Kurs Przygotowawczo-Kwalifikacyjny, <https://dfjp2.pl/program-stypendialny/kurs-przygotowawczy/>, [dostęp: 19.03.2022].

¹¹¹⁴ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 362.

¹¹¹⁵ R. Krupa, *O działalności stypendialnej Fundacji Jana Pawła II*, BFJP2, 2(2004), nr 6, s. 2-4.

Bp Szczepan Wesoly pisał w roku 1992 w „Tygodniu Polskim”¹¹¹⁶, pod pseudonimem Wacław Koźmiński o Kościele na Wschodzie¹¹¹⁷. Publikował, że wówczas na KUL podejmowało studia kilkuset studentów z Rosji i nie byli oni wcale polskiego pochodzenia. Studiowali filozofię chrześcijańską i teologię jako studenci świeccy. Studiowali w Polsce, bo było im prościej przyjechać i łatwiej zrozumieć język. Studia te wymagały dużych nakładów finansowych, m.in. przez problem domów akademickich, stołówek, zasiłków na zakup książek itd. Mogli uczyć się dzięki stypendium fundowanym przez Episkopat włoski, który nie ściągał tych studentów na swoje uniwersytety, ale uważał, że lepiej, gdy studiowali na KUL-u. Bp Wesoly przytoczył też sprawę zarzutów Patriarchatu Moskiewskiego o polonizację prawosławnych i prowadzenie prozelityzmu przez Kościół katolicki: „Gdyby przyjechali np. na studia do Francji, nie byłoby oskarżenia, że staną się Francuzami. Nikt ich na KUL nie polonizuje. Raczej przeciwnie, może jest druga krańcowość, że traktuje się ich trochę z wyższością. Ciągłe jeszcze jesteśmy nacjonalistycznie nastawieni. Jest to po prostu kształcenie inteligencji rosyjskiej, która może z czasem stworzy chrześcijańską inteligencję w Rosji. Czy to źle, że będzie związana z polskim środowiskiem uniwersyteckim? Czy byłoby lepiej, gdyby była związana ze środowiskiem np. niemieckim? Czy wówczas będzie bardziej inteligencją?”¹¹¹⁸

10 grudnia 1995 r. ks. Marian Radwan SCJ, kierownik Programu Wschodniego w ramach Fundacji Jana Pawła II, uczestniczył w uroczystościach reaktywowania rzymskokatolickiego Wyższego Seminarium Duchownego w Sankt-Petersburgu. Z tej okazji w kościele pw. Najświętszej Maryi Panny z Lourdes przy ul. Kowieńskiej Pierieulok 7 wygłosił referat na temat katolickiego szkolnictwa teologicznego w Sankt-Petersburgu. W inauguracji wzięli udział biskupi z Kazachstanu, Syberii i Moskwy oraz delegacja Episkopatu amerykańskiego, rektor Kolegium Russicum w Rzymie, delegacja „Kirche in Not”, „Renovabis” oraz klerycy. Profesorowie otrzymali oficjane nominacje na objęcie stanowisk w Wyższym Seminarium Duchownym w Sankt-Petersburgu. W „Kronice

¹¹¹⁶ W sobotnim wydaniu liczącym kilkanaście stron, wówczas najpopularniejszej gazety polonijnej w Anglii, ukazującej się od 1940 roku.

¹¹¹⁷ W. Koźmiński [Sz. Wesoly], *O Kościele na Wschodzie*, TPL, 29 II 1992, [w:] *Niektóre problemy Kościoła w Polsce w kraju i na emigracji*, s. 105.

¹¹¹⁸ Tamże.

Rzymskiej” zamieszczono w polskiej wersji językowej referat wygłoszony w języku rosyjskim przez ks. dr. Mariana Radwana¹¹¹⁹.

We wrześniu 1993 roku, 116 osób z 14 postkomunistycznych krajów korzystało z pełnych stypendiów Fundacji, wynoszących 2 miliony złotych miesięcznie, 17 dalszych osób pobierało częściowe stypendia. Ponadto na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie studiowało 18 stypendystów Fundacji. Niezależnie od stypendiów „lubelskich” Fundacja przyznała stypendia dla 14 osób z Polski na prowadzenie badań naukowych w Rzymie¹¹²⁰.

W roku akademickim 1993 w ramach tzw. programu lubelskiego ze stypendium Fundacji korzystało: na KUL – 133 osób z 14 krajów postkomunistycznych. Na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie – 19 osób, na Akademii Katolickiej w Warszawie – „Collegium Bobolanum” – 4 osoby. Ponad 60% stypendystów studiowało teologię dla świeckich; najliczniej reprezentowani byli stypendyści z Ukrainy (51 osób), Słowacji (21 osób), z Rosji (18 osób)¹¹²¹. Poza KUL, „Bobolanum” i ATK w Warszawie stypendyści studiowali jeszcze na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu i w Poznaniu. W sumie w ciągu prawie 3 lat od roku 1993 Fundacja udzieliła 284 stypendia na łączną sumę około 250 tys. dolarów. Studia obejmowały wachlarz nauk humanistycznych i teologicznych. Do tak szeroko zakrojonej akcji stypendialnej przyczyniła się w zasadniczy sposób Konferencja Episkopatu Włoskiego¹¹²².

Papież odnosząc się do Domu Akademickiego Fundacji w Lublinie mówił w 1995 r.: „gdzie mieszka dziewięćdziesięciu sześciu studentów z trzynastu krajów: od Estonii i Łotwy aż po Kazachstan. W sumie ze stypendiów w Lublinie korzysta około stu pięćdziesięciu studentów. Jest to liczący się wkład Fundacji w odrodzenie katolickiej inteligencji w Europie Wschodniej i Środkowej”¹¹²³.

Jan Paweł II uważał program stypendialny dla Wschodu za najbardziej cenne dzieło Fundacji, które było jego osobistą radością. Mówił: „Kilkakrotnie dane mi było spotkać tych młodych ludzi i nigdy nie opuszczało mnie przekonanie, że stanowią oni skarb, z

¹¹¹⁹ M. Radwan, „Pan na nowo stanął nad brzegiem Newy...”. *Seminarium duchowne w Sankt-Petersburgu wznowia swoją działalność*, KR, 17(1996), nr 106, s. 18-24.

¹¹²⁰ *Budowa Domu Jana Pawła II w Lublinie postępuje szybko naprzód*, KR, 12(1993), nr 97, s. 6-7.

¹¹²¹ M. Radwan, *Dom Jana Pawła II w Lublinie*, KR, 11(1993), nr 97, s. 8-10.

¹¹²² *Z działalności Fundacji Jana Pawła II*, KR, 11(1993), nr 95, s. 16-17.

¹¹²³ Jan Paweł II, *Z miłości Kościoła i Ojczyzny*, s. 56-57.

którego możemy być dumni”¹¹²⁴. Papież chętnie spotykał się ze stypendystami, a w młodych ludziach zdobywających wykształcenie widział zaczątek sfery katolickiej inteligencji („zręby przyszłej inteligencji katolickiej”) w krajach, gdzie Kościół odżywał po latach prześladowań i milczenia, gdzie ludzie nie mieli dostępu do kultury inspirowanej duchem Ewangelii¹¹²⁵. Podobnie program edukacyjny Fundacji realizowany przez Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie był i jest wielką radością i troską Rady Administracyjnej Fundacji. Rada w 2007 r. zaaprobowała propozycje Przedstawicielstwa Fundacji w Polsce (Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie) mające na celu finansowe zabezpieczenie tego programu. Rada zwróciła się również z apelem do Przyjaciół Fundacji o tworzenie funduszu stypendialnego dla osób objętych programem edukacyjnym Fundacji trwającym 5 lat¹¹²⁶.

Tabela 17. Kraj pochodzenia i kierunek studiów stypendystów lubelskich w 1993 r.

Kierunek studiów Kraj pochodzenia		Teologia	Filozofia	Prawo kanoniczne	Prawo świeckie	Nauki społeczne	Filologia polska	Inne filologie	Historia	Historia sztuki	Muzykologia	RAZEM
		1.	Białoruś	7	1			4	1			
2.	Bułgaria	1										1
3.	Czechy	3										3
4.	Estonia		2						1			3
5.	Gruzja	3										3
6.	Litwa	3			1	2			1			7
7.	Łotwa	3		1	1						1	6
8.	Mołdawia					1						1
9.	Rosja	5	4	1	1	5	1	1		1		19
10.	Rumunia	1										1
11.	Słowacja	10	2	9								21
12.	Ukraina	23	1	1	3	7	6	3	2	3	2	51
13.	Uzbekistan								1			1
14.	Węgry						1		1			2
RAZEM		59	10	12	6	19	9	4	6	4	4	133

Źródło: M. Radwan, *Dom Jana Pawła II w Lublinie*, KR, 12(1993), nr 97, s. 9.

¹¹²⁴ Tenże, *[Niech pamięć o wydarzeniach, jakie dokonały się w ostatnim ćwierćwieczu w Kościele i w świecie, kształtuje tożsamość przyszłych pokoleń]*, IGPII, t. 24, cz. 2, s. 704.

¹¹²⁵ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 144.

¹¹²⁶ *Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II – Rzym 2007*, BFJP2, 4(2007), nr 17, s. 2.

Nie wszyscy stypendiści Fundacji, absolwenci wyższych uczelni, są wyznania rzymsko-katolickiego. Zdarzali się stypendiści prawosławni i protestanci. Było również w latach 90. XX kilka osób niewierzących. „Trzeba zrozumieć, że są to często dzieci pochodzące z terenów dawnych republik radzieckich, gdzie religia katolicka nie były nauczana, a często wręcz prześladowana. Nie wszyscy wynieśli więc z domu treści nauczania chrześcijańskiego”¹¹²⁷ – powiedział o. K. Wieliczko OSPPE w 2012 r., administrator Fundacji w jednym z wywiadów. Na pytanie, czy Fundacja w dalszym ciągu będzie wspierać stypendystów z Europy Wschodniej o. Wieliczko odpowiedział, że wspomaganie stypendystów z Europy Środkowo-Wschodniej było życzeniem Jana Pawła II zapisanym w zatwierdzonym przez niego statucie. Jego intencją było odbudowanie inteligencji na wschodzie Europy. „Czy w przyszłości zarząd fundacji wprowadzi jakiegokolwiek zmiany statutowe w związku ze zmianą sytuacji politycznej w Europie – tego nie wiem. Dzisiaj wiem na pewno, że mimo ofiarnej pracy członków i przyjaciół fundacji brakuje środków na wypełnienie wszystkich zadań organizacji i jej planów na przyszłość. Dlatego też ciągle myślimy o głoszeniu ponadczasowych wartości duchowych oraz idei nauczania Jana Pawła II we wszystkich krajach świata poprzez wspieranie lokalnych inicjatyw tworzenia kół przyjaciół Fundacji Jana Pawła II”¹¹²⁸.

Fundacja w roku 2006, w ciągu 16 lat istnienia programu stypendialnego dla młodzieży z tej części Europy przyznała 497 stypendiów osobom pochodzącym z 14 różnych państw. Tyle też osób ukończyło studia i powróciło do krajów pochodzenia. W 2007 r. Fundacja udzielała pełnych stypendiów 152 osobom z Europy Środkowej i Wschodniej, studiującym na KUL w Lublinie i 20 stypendiów osobom studiującym na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie¹¹²⁹.

W ciągu ponad dwudziestu lat studia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim ukończyło ponad 900 stypendystów Fundacji, 76 obroniło prace doktorskie, a 6 zostało profesorami. Ojciec Święty tę formę działalności Fundacji uważał za najbardziej cenną i było to jego osobistą radością¹¹³⁰. Uczelnia współpracuje z Fundacją przy realizacji

¹¹²⁷ A. Navas, Kontynuujemy dzieło Jana Pawła II, „Nowy Dziennik”, <http://www.dziennik.com/wiadomosci/arttykul/kontynuujemy-dzielo-jana-pawla-ii> [dostęp: 08.12.2015].

¹¹²⁸ Tamże.

¹¹²⁹ S. Wylężek, *Fundacja Jana Pawła II*, (Rzym, 18 V 2007), [w:] *Fundacja Jana Pawła II*, red. K. Kuźnik, S. Łacki, Marki 2007, s. 21.

¹¹³⁰ Sprawozdania z działalności, <https://dfjp2.pl/dom-fundacji-w-lublinie/sprawozdania-z-dzialalnosci-2/>, [dostęp: 21.12.2023].

programu stypendialnego. A Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie nie ogranicza się do funkcji akademika, lecz jest także miejscem zdobywania przez stypendystów formacji duchowej i moralnej¹¹³¹.

Do roku 2014, na przestrzeni 33 lat działania Fundacji z tej formy pomocy skorzystało ok. 1000 osób¹¹³². Fundacja całkowicie pokrywa koszty edukacji i oferuje stypendia dla 170 studentów z 8 krajów. 76 studentów obroniło prace doktorskie, a 6 zostało profesorami. W tym „Dom naszej fundacji w Lublinie daje oparcie ponad 100. naszych stypendystów, pochodzącym z wielu krajów Europy Wschodniej, zwłaszcza byłego Związku Radzieckiego, którzy studiują na KUL. Jest to duży wkład w powstawanie nowej inteligencji katolickiej zwłaszcza na tych terenach, które przez wiele lat pozostawały pod wpływem tzw. ateizmu wojującego” – wskazał przewodniczący Rady Fundacji, kard. S. Ryłko¹¹³³.

W 2017 r. pełne studia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim ukończyło ponad 700 osób, a 67 obroniło prace doktorskie¹¹³⁴. W 2019 r. wśród byłych stypendystów fundacji było: 3 profesorów, 83 doktorów, 110 licencjuszy i 565 magistrów. W 2013 r. dwóch wychowanków fundacji przyjęło święcenia biskupie i pracują na Białorusi¹¹³⁵. Fundacja pokrywa beneficjentom programu stypendialnego, którzy są zakwaterowani w Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie wszystkie koszty edukacji. W ciągu prawie 30 lat działalności programu wschodniego Fundacji razem z Domem w Lublinie (od 1994 r.), z pomocy organizacji skorzystało już ponad tysiąc studentów¹¹³⁶.

¹¹³¹ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 143.

¹¹³² W. Rędzioch, Rada Administracyjna Fundacji Jana Pawła II obraduje w Rzymie, obrady w dniach 28-29 stycznia 2016 roku, <http://niedziela.pl/arttykul/20448/Rada-Administracyjna-Fundacji-Jana-Pawla>, [dostęp: 08.12.2016].

¹¹³³ *Kardynał Ryłko o Fundacji Jana Pawła II*, wywiad z kard. S. Ryłko z 21 X 2016, <http://www.opoka.org.pl/aktualnosci/news.php?id=61478&s=opoka> [dostęp: 08.12.2016].

¹¹³⁴ O Fundacji, <http://fjp2.com/pl/fundacja/o/fundacji> [dostęp: 10.09.2017].

¹¹³⁵ Dnia 29 XI 2013 roku metropolita mińsko-mohylewski abp Tadeusz Kondrusiewicz poinformował, że papież Franciszek powołał na Białorusi trzech nowych biskupów katolickich, wśród których było dwóch byłych stypendystów Fundacji. Biskupem pomocniczym diecezji grodzieńskiej został ks. prał. Józef Staniewski. Od 1996 r. do 1999 r. podczas studiów na wydziale prawa kanonicznego KUL, gdzie uzyskał kościelny licencjat, był stypendystą Fundacji Jana Pawła II. Ponadto biskupem pomocniczym archidiecezji mińsko-mohylewskiej został ks. Jerzy Kasabucki, który jako kapłan archidiecezji mińsko-mohylewskiej studiował teologię fundamentalną na KUL i w tym czasie był stypendystą Fundacji Jana Pawła II. Białoruś miała wówczas 7 katolickich biskupów, a poprzednia nominacja miała miejsce 14 lat temu. Źródło: Jubileusz 25-lecia Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie, <https://lublin.gosc.pl/doc/5933780.Jubileusz-25-lecia-Domu-Fundacji-Jana-Pawla-II-w-Lublinie> [dostęp: 22.10.2019]; Nominacje biskupie byłych stypendystów Fundacji, http://www.dfjp2.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=221:nominacje-biskupie-bylych-stypendystow-fundacji&catid=44:fundacja-jp2&Itemid=77, [dostęp: 08.12.2015].

¹¹³⁶ Ogólne wiadomości, <https://dfjp2.pl/program-stypendialny/ogolne-wiadomosci/>, [dostęp: 25.03.2023].

W 2018 roku otrzymało stypendia 166 studentów z 10 krajów¹¹³⁷. Przyznawane przez Fundację stypendia obejmują okres 5 lat, gdyż tyle trwają studia wyższe. Koszt rocznego stypendium dla jednego studenta w roku 2007 wynosił 2500 euro¹¹³⁸.

Fundacja Jana Pawła II przyznaje aktualnie stypendium na wszystkie kierunki dostępne w aktualnej ofercie KUL z wyjątkiem: administracja, bezpieczeństwo narodowe, filologia słowiańska, prawo, prawo w biznesie, kierunki prowadzone w filii KUL w Stalowej Woli¹¹³⁹. Zagadnienie to w odniesieniu do KUL ilustrują tabela 18 i 19.

Tabela 18. Liczba zagranicznych stypendystów Fundacji Jana Pawła II studiujących na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim z podziałem na kierunki studiów w 2002 r.

Kraj pochodzenia		Kierunek studiów										
		Białoruś	Czechy	Kazachstan	Kenia	Litwa	Łotwa	Moldawia	Rosja	Słowacja	Ukraina	RAZEM
1.	Teologia	14	0	1	1	2	1	1	2	2	17	41
2.	Muzykologia	5	0	0	0	1	0	0	0	0	1	7
3.	Ekonomia	1	0	0	0	7	0	0	0	0	7	15
4.	Pedagogika	1	0	3	0	1	0	0	0	2	8	15
5.	Psychologia	4	1	1	0	5	0	1	0	0	15	27
6.	Socjologia	1	0	0	0	3	0	0	0	0	6	10
7.	Marketing	4	0	0	0	4	0	0	0	0	3	11
8.	Filologia angielska	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
9.	Filologia romańska	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
10.	Filologia polska	4	0	0	0	2	0	0	1	0	6	13
11.	Historia	0	0	0	0	2	0	1	1	0	3	7

¹¹³⁷ Fundacja Jana Pawła II, <https://fjp2.com/pl/fundacja-jana-pawla-ii-2/>, [dostęp: 13.12.2022].

¹¹³⁸ *Program Edukacyjny Fundacji Jana Pawła II*, BFJP2, 4(2007), nr 17, s. 4. Autor rozprawy podczas kwerendy w Domu Fundacji w Rzymie i Lublinie nie uzyskał informacji o wysokości aktualnego stypendium dla studentów ze Wschodu w ramach programu stypendialnego Fundacji Jana Pawła II.

¹¹³⁹ Kierunki studiów, <https://dfjp2.pl/program-stypendialny/kierunki-studiow/>, [dostęp: 25.03.2023].

12.	Historia sztuki	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
13.	Filozofia	4	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5
14.	Prawo kanoniczne	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
15.	Ochrona środowiska	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
RAZEM		44	1	5	1	27	1	3	4	4	68	158

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych otrzymanych z Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie. ZAK, b.sygn., Korespondencja z dnia: 21 XII 2023¹¹⁴⁰.

Tabela 19. Liczba zagranicznych stypendystów Fundacji Jana Pawła II studiujących na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim z podziałem na kierunki studiów w 2014 r.

Kraj pochodzenia Kierunek studiów		Białoruś	Litwa	Uzbekistan	Rosja	Słowacja	Ukraina	RAZEM
		1.	Teologia	10	0	1	3	0
2.	Muzykologia	3	0	0	0	0	2	5
3.	Ekonomia	0	0	0	0	0	10	10
4.	Pedagogika	0	0	0	0	0	12	11
5.	Psychologia	3	0	1	0	0	10	14
6.	Socjologia	1	0	0	0	0	3	4
7.	Zarządzanie	2	0	1	0	0	4	7
8.	Filologia polska	0	1	0	0	0	5	6
9.	Filologia angielska	1	0	0	0	0	2	3
10.	Filologia romańska	1	0	0	0	0	0	1
11.	Sinologia	0	0	0	0	0	1	1
12.	Historia	1	0	0	0	0	4	5

¹¹⁴⁰ Autorowi rozprawy nie udało się dotrzeć do danych personalnych stypendystów (ochrona danych osobowych), choć w niektórych publikacjach były już dostępne wybrane personalia.

13.	Historia sztuki	1	0	0	0	0	1	2
14.	Filozofia teoretyczna	1	0	1	0	1	0	3
15.	Prawo kanoniczne	1	0	0	0	0	13	14
16.	Nauki o rodzinie	0	0	0	0	0	2	2
17.	Dziennikarstwo	2	0	0	0	0	8	10
18.	Europeistyka	1	0	0	0	0	10	11
19.	Politologia	0	0	1	0	0	0	1
20.	Kulturoznawstwo	0	0	1	0	0	1	2
21.	Kraj. i turystyka kult.	1	0	0	0	0	1	2
22.	Architektura krajobrazu	0	0	0	0	0	1	1
23.	Informatyka	0	0	0	0	0	5	5
RAZEM		29	1	6	3	1	114	154

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych otrzymanych z Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie. ZAK, b.sygn., Korespondencja ks. Roberta Ptaka, z-cy dyrektora Domu z autorem, Lublin 21 XII 2023¹¹⁴¹.

Ze stypendium można skorzystać spełniając kilka warunków: należy mieć odpowiednią średnią ocen, poparcie biskupa ze swojego kraju oraz zadeklarować chęć powrotu do swojego państwa po zakończeniu edukacji, aby tam wykorzystać zdobytą wiedzę¹¹⁴². Większość absolwentów KUL-u korzystających z pomocy Fundacji wraca do swoich krajów rodzinnych i pracuje w różnych instytucjach państwowych i kościelnych. Wykładają na uniwersytetach państwowych i katolickich, w Seminariach Duchownych, katechizują w szkołach. Uczą języka polskiego, są tłumaczami, pracują w placówkach dyplomatycznych, prowadzą kursy przedmałżeńskie, są dziennikarzami w redakcjach czasopism religijnych i świeckich. Część byłych stypendystów prowadzi własną działalność gospodarczą. Dzięki temu stypendyści Fundacji przyczyniają się do odrodzenia chrześcijańskiej kultury i tworzenia środowiska inteligencji katolickiej tam, gdzie Kościół był przez lata prześladowany. Jan Paweł II kilkakrotnie spotykał się ze stypendystami,

¹¹⁴¹ Autorowi rozprawy nie udało się dotrzeć do danych personalnych stypendystów (ochrona danych osobowych), choć w niektórych publikacjach były już dostępne wybrane personalia.

¹¹⁴² Stypendyści Fundacji Jana Pawła II, www.fjp2.com/pl/aktualnosci/fundacja-aktualnosci/20319-scholars-of-john-paul-ii-foundation [dostęp: 08.12.2016].

przyznając, że stanowią oni „skarb, z którego Fundacja może być dumna”, bowiem najlepszą inwestycją w przyszłość jest edukacja młodego pokolenia¹¹⁴³.

To z krajów takich jak m.in. Białoruś, Czechy, Kazachstan, Kenia, Litwa, Łotwa, Mołdawia, Rosja, Słowacja, Turkmenistan, Ukraina rekrutują się stypendyści Fundacji Jana Pawła II, którzy mogą studiować na KUL-u w Lublinie i UPJP2 w Krakowie¹¹⁴⁴. Najliczniejszą grupę stanowili i nadal stanowią osoby z Ukrainy i Białorusi, a także z Litwy, Rosji, Słowacji, Kazachstanu, Czech, Węgier, Łotwy, Estonii, Mołdawii, Bułgarii, Gruzji, Chin. Najbardziej popularnym kierunkiem są studia teologiczne. Studenci ukończyli także kierunki w kolejności malejącej: psychologia, filologia polska, prawo kanoniczne, historia, ekonomia, muzykologia, filozofia, pedagogika, socjologia, prawo, historia sztuki, filologia klasyczna, filologia germańska, filologia słowiańska, marketing i zarządzanie, a także medycyna i nauki o rodzinie¹¹⁴⁵. Poniżej tabela nr 20 prezentuje dane o zagranicznych stypendystach Fundacji na KUL-u za lata 2002-2022.

¹¹⁴³ Tamże.

¹¹⁴⁴ Tabela nr 15 i 16 w niniejszej rozprawie.

¹¹⁴⁵ Ogólne wiadomości, <https://dfjp2.pl/program-stypendialny/ogolne-wiadomosci/>, [dostęp: 25.03.2023].

Tabela 20. Liczba zagranicznych stypendystów Fundacji Jana Pawła II studiujących na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim z podziałem na kraj pochodzenia w latach 2002-2022.

<i>Kraj pochodzenia</i>																		
		<i>Lata</i>	Białoruś	Czechy	Indonezja	Gruzja	Kazachstan	Kenia	Litwa	Kirgistan	Łotwa	Moldawia	Rosja	Rumunia	Słowacja	Turkmenistan	Ukraina	Uzbekistan
Lp.	Rok																	
1.	2002	44	1	0	0	5	1	27	0	1	3	4	0	4	0	68	0	158
2.	2003	44	1	0	0	6	1	28	0	1	3	3	0	2	0	68	0	157
3.	2004	45	0	0	0	5	0	27	0	0	2	2	0	0	1	76	0	158
4.	2005	46	0	0	0	5	0	25	0	2	3	0	0	0	2	69	0	152
5.	2006	45	0	0	0	5	0	15	0	3	2	3	0	0	2	74	0	149
6.	2007	45	0	0	0	5	0	15	0	3	2	3	0	0	2	74	0	149
7.	2008	45	0	0	0	3	0	7	0	3	0	5	0	1	2	76	0	143
8.	2009	44	0	0	0	3	0	7	0	3	1	5	0	0	1	80	0	144
9.	2010	43	0	0	0	1	0	6	0	1	2	4	0	0	1	80	0	138
10.	2011	41	0	0	0	0	0	2	0	2	2	5	1	0	0	91	2	144
11.	2012	31	0	0	0	1	0	2	0	1	1	3	1	0	0	95	2	136
12.	2013	34	0	0	0	1	0	1	0	0	0	3	0	1	0	105	4	149
13.	2014	29	0	0	0	0	0	1	0	0	0	3	0	1	0	114	6	154
14.	2015	29	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3	0	0	0	105	7	145
15.	2016	38	0	2	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	96	6	144
16.	2017	31	0	2	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	87	4	127
17.	2018	36	0	3	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	80	4	127
18.	2019	32	0	2	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	69	2	110

19.	2020	35	0	2	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	67	2	110
20.	2021	36	0	2	0	3	0	0	1	0	0	0	0	0	0	66	2	110
21.	2022	31	0	0	0	5	0	0	1	0	0	0	0	0	0	71	2	110
	RAZEM	804	2	13	2	56	2	163	2	24	21	47	2	9	13	1711	43	2914

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych otrzymanych z Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie. ZAK, b.sygn., Korespondencja z dnia: 21 XII 2023¹¹⁴⁶.

Fundacja Jana Pawła II jest związana od 2002 roku także z Uniwersytetem Papieskim Jana Pawła II w Krakowie. Wtedy to stypendium otrzymało po raz pierwszy 16 studentów. Od tego czasu Fundacja pomogła już blisko 310 obcokrajowcom. W roku akademickim 2016/17 ze środków skorzystało 25 studentów i 13 doktorantów, pochodzących z Ukrainy, Węgier, Mołdawii, Białorusi i Kazachstanu¹¹⁴⁷. W roku akademickim 2011/12 studiowało na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie 68 obcokrajowców. Dzięki pomocy Fundacji Jana Pawła II stypendia zostały przyznane 25 studentom z byłego Bloku Wschodniego i Europy Środkowo-Wschodniej. 11 z nich otrzymało zakwaterowanie oraz zwolnienie z opłat administracyjnych. Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie jest wdzięczny Fundacji JPPII za pomoc, jaką przeznaczają dla zagranicznych studentów¹¹⁴⁸. Szczegółowe dane na ten temat prezentuje tabela nr 21.

Tabela 21. Stypendyści Fundacji Jana Pawła II studiujący na Uniwersytecie Jana Pawła II w Krakowie w latach 2001-2014.

Lp.	Rok akademicki	Liczba stypendystów	Kraj pochodzenia/Wydział/Kierunek¹¹⁴⁹
1.	2001/2002	16 studentów	- 5 Białoruś (4 Teologiczny, 1 Historii Kościoła).

¹¹⁴⁶ Autorowi rozprawy nie udało się dotrzeć do danych personalnych stypendystów (ochrona danych osobowych), choć w niektórych publikacjach były już dostępne wybrane personalia.

¹¹⁴⁷ Stypendyści Fundacji Jana Pawła II, www.fjp2.com/pl/aktualnosci/fundacja-aktualnosci/20319-scholarsof-john-paul-ii-foundation [dostęp: 08.12.2016].

¹¹⁴⁸ AODiSP, b.sygn., Folder „Fundacja Jana Pawła II” z 2012 roku.

¹¹⁴⁹ Od 2008 r. zmieniła się nazwa Wydziału Historii Kościoła na Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego Papieskiej Akademii Teologicznej (PAT).

			- 11 Ukraina (4 Historii Kościoła, 7 Teologiczny).
2.	2002/2003	11 studentów	- 4 Białoruś (3 Teologiczny, 1 Historii Kościoła – 1 Muzyka Kościelna) - 7 Ukraina (4 Teologiczny, 1 Filozoficzny, 2 Historii Kościoła – 1 Muzyka Kościelna, 1 Historia Kościoła).
		7 doktorantów	- 2 Białoruś (2 Teologiczny) - 5 Ukraina (5 Teologiczny).
3.	2003/2004	9 studentów	- 4 Białoruś (2 Teologiczny, 1 Filozofii, 1 Historii Kościoła), - 5 Ukraina (4 Teologiczny, 1 Historii Kościoła – 1 Muzyka Kościoła).
		8 doktorantów	- 8 Ukraina (8 Teologiczny).
4.	2004/2005	11 studentów	- 1 Białoruś (1 Filozoficzny) -10 Ukraina (4 Teologiczny, 6 Historii Kościoła).
		8 doktorantów	- 2 Białoruś (2 Teologiczny), - 6 Ukraina (6 Teologiczny).
5.	2005/2006	11 studentów	- 4 Białoruś (4 Teologiczny), - 7 Ukraina (6 Teologiczny, 1 Historii Kościoła).
		3 doktorantów	- 3 Ukraina (1 Teologiczny, 1 Historii Kościoła, 1 Filozoficzny).
6.	2006/2007	12 studentów	- 1 Rosja (Historia Kościoła), - 1 Mołdawia (Historii Kościoła), - 10 Ukraina (3 Teologiczny, 7 Historii Kościoła).
		4 doktorantów	- 4 Ukraina (2 Historii Kościoła, 1 Teologiczny, 1 Filozoficzny).
7.	2007/2008	13 studentów	- 1 Mołdawia (1 Historii Kościoła), - 1 Rosja (1 Teologiczny), - 11 Ukraina (9 Teologiczny, 1 Filozoficzny, 1 Historii Kościoła).

		9 doktorantów	- 2 Białoruś (2 Historii Kościoła), - 7 Ukraina (1 Teologiczny, 1 Filozoficzny, 5 Historii Kościoła).
8.	2008/2009	18 studentów	- 1 Rosja (1 teologia), - 1 Czechy (1 nauki o rodzinie), - 3 Białoruś (2 teologia, 1 historia Kościoła), - 1 Mołdawia (1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego), - 12 Ukraina (8 teologia, 1 dziennikarstwo, 2 historia, 1 filozofia).
		11 doktorantów	- 1 Rosja (1 Teologiczny), - 8 Ukraina (7 Teologiczny, 1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego), - 2 Białoruś (2 historia Kościoła).
9.	2009/2010	15 studentów	- 13 Ukraina (6 Teologiczny, 1 Nauki Społeczne, 1 Filozoficzny, 5 Historii i Dziedzictwa Kulturowego), - 1 Czechy (1 Nauk Społecznych), - 1 Mołdawia (1 historia Kościoła).
		10 doktorantów	- 3 Białoruś (1 Teologiczny, 2 Historii i Dziedzictwa Kulturowego), - 1 Rosja (1 Teologiczny), - 6 Ukraina (5 Teologiczny, 1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego).
10.	2010/2011	10 studentów	- 1 Czechy (1 Nauk Społecznych), - 9 Ukraina (1 Nauk Społecznych, 1 Filozoficzny, 2 Historii i Dziedzictwa Kulturowego, 5 Teologiczny).
		7 doktorantów	- 1 Rumunia (1 Teologiczny), - 1 Rosja (1 Teologiczny), - 2 Białoruś (1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego), - 3 Ukraina (1 Teologiczny).
11.	2011/2012	brak danych	brak danych
12.	2012/2013	7 studentów i doktorantów	7 studentów i doktorantów
13.	2013/2014	11 studentów i doktorantów	11 studentów i doktorantów

14.	2014/2015	10 studentów	- 1 Rumunia (1 Teologiczny), - 2 Białoruś (1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego, 1 Teologiczny), - 7 Ukraina (2 Historii i Dziedzictwa Kulturowego, 1 Nauk Społecznych, 4 Teologiczny).
		7 doktorantów	- 1 Armenia (1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego), - 6 Ukraina (4 Teologiczny, w tym 1 Prawo kanoniczne), 1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego, 1 Filozofii)
15.	2015/2016	18 studentów	- 2 Białoruś (2 Teologiczny), - 16 Ukraina (6 Nauk Społecznych, 3 Historii i Dziedzictwa Kulturowego, 7 teologia).
		9 doktorantów	- 1 Armenia (1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego), - 8 Ukraina (7 Teologiczny, 1 Filozoficzny).
16.	2016/2017	25 studentów	- 5 Białoruś (5 Teologiczny), - 1 Kazachstan (1 Teologiczny), - 1 Węgry (1 Nauk Społecznych), - 18 Ukraina (8 teologia, 2 filozofia, 3 historia, 5 Nauk Społecznych)
		13 doktorantów	- 1 Armenia (1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego), - 1 Mołdawia (1 Teologiczny), - 11 Ukraina (9 Teologiczny, 1 Filozofii, 1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego).
17.	2017/2018	24 studentów	- 2 Białoruś (2 Teologiczny), - 3 Chorwacja (3 Teologiczny), - 1 Kazachstan (1 Teologiczny), - 18 Ukraina (6 Nauk Społecznych, 2 Filozoficzny, 1 Prawa Kanonicznego, 1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego, 8 Teologiczny).
		14 doktorantów	- 1 Armenia (1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego), - 13 Ukraina (9 Teologiczny, 2 Historii i Dziedzictwa Kulturowego, 2 Filozoficzny)

18.	2018/2019	27 studentów	- 1 Azerbejdżan (1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego), - 1 Białoruś (1 Teologiczny), - 3 Chorwacja (3 Teologiczny), - 4 Słowacja (4 Teologiczny), - 18 Ukraina (9 Nauk Społecznych, 1 Prawa Kanonicznego, 2 Historii i Dziedzictwa Kulturowego, 6 Teologiczny).
		12 doktorantów	- 1 Litwa (1 Filozoficzny), - 11 Ukraina (1 Filozoficzny, 10 Teologiczny).
19.	2019/2020	31 studentów	- 1 Azerbejdżan (1 Historii i Dziedzictwa Kulturowego), - 1 Białoruś (1 Teologiczny), - 3 Chorwacja (3 Teologiczny), - 1 Kazachstan (1 Teologiczny), - 4 Słowacja (4 Teologiczny), - 21 Ukraina (1 Prawa Kanonicznego, 10 Nauk Społecznych, 3 Historii i Dziedzictwa Kulturowego, 7 Teologiczny).
		11 doktorantów	- 1 Litwa (1 Filozoficzny), - 10 Ukraina (1 Filozoficzny, 9 Teologiczny).
20.	2020/2021	24 studentów	- 2 Białoruś (Nauk Społecznych, Filozofia), - 3 Chorwacja (Wydział Teologiczny), - 1 Słowacja (Wydział Teologiczny), - 18 Ukraina (9 Wydział Nauk Społecznych, 7 Teologiczny, 2 Historii i Dziedzictwa Kulturowego).
		6 doktorantów	- 6 Ukraina (5 Teologiczny, 1 Filozoficzny).
21.	2021/2022	19 studentów	- 1 Białoruś (1 Teologiczny), - 3 Chorwacja (3 Teologiczny), - 1 Litwa (1 Teologiczny), - 2 Słowacja (2 Teologiczny), - 12 Ukraina (9 Nauk Społecznych, 3 Teologiczny).
		2 doktorantów	- 2 Ukraina (1 Filozoficzny, 1 Teologiczny).
22.	2022/2023	39 studentów	- 8 Białoruś (7 Nauk Społecznych, 1 Teologiczny),

			<ul style="list-style-type: none"> - 2 Chorwacja (2 Teologiczny), - 1 Łotwa (1 Filozoficzny), - 1 Litwa (1 Teologiczny), - 2 Uzbekistan (2 Nauk Społecznych), - 1 Kazachstan (1 Nauk Społecznych), - 1 Rosja (1 Nauk Społecznych), - 3 Słowacja (3 Teologiczny), - 20 Ukraina (16 Nauk Społecznych, 1 Filozoficzny, 2 Historii i Dziedzictwa Kulturowego, 1 Teologiczny).
		1 doktorantka	- 1 Ukraina (1 Filozoficzny).

Źródło: Opracowanie autora na podstawie otrzymanych danych z Działu Spraw Studenckich Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. ZAK, b.sygn., Korespondencja UPJP2, List Marty Limburskiej do autora, Kraków 28 XI 2023¹¹⁵⁰.

W przemówieniu na 10-lecie Fundacji w 1991 r. papież zwrócił uwagę na nowe możliwości oddziaływania, jakie otwierają się przed Fundacją: „Myślę tu o krajach Europy Wschodniej. Polska była zawsze otwarta na wartości kultury innych narodów, podejmowała je, wzbogacała nimi polską obyczajowość i następnie te wartości przekazywała dalej swoim pobratymcom. W tej otwartości i funkcji kulturowego pomostu pomocne było centralne położenie Polski, między Wschodem a Zachodem, Południem i Północą. W ostatnim czasie Polska korzystała również z pomocy emigracji w swej walce o zachowanie tożsamości i suwerenności kulturowej. Teraz przyszedł czas, aby służyć swoimi doświadczeniami i dzielić się naszym dorobkiem z innymi narodami, przede wszystkim z tymi na wschód od Polski. Narody te mogą chlubić się trwałym wkładem, który wniosły i ciągle wnoszą do skarbcza kultury ogólnoeuropejskiej. Ogrom ich cierpień, heroiczna wierność i wytrwałość w walce o zachowanie najwyższych wartości ludzkich, narodowych i chrześcijańskich zasługują na głęboki szacunek i zobowiązują nas do niesienia pomocy tym narodom. Pragnę podkreślić wielką rolę, jaką odegrała tu Polonia krajów wschodnich. Dzisiaj otwierają się możliwości, abyśmy dzielili się z naszymi pobratymcami bogactwem, które stało się już naszym udziałem. Taką wspaniałomyślną wymianę darów – sądzę – trzeba i tu wykorzystać i konkretnie zastosować. Polska leży na skrzyżowaniu dróg Eurazji, co zmusza niejako Polaków do patrzenia daleko na Zachód i

¹¹⁵⁰ Autorowi rozprawy nie udało się uzyskać danych personalnych stypendystów, (ochrona danych osobowych), choć w niektórych publikacjach były już dostępne personalia niektórych z nich.

na Wschód, a zarazem do pielgrzymowania tego wszystkiego, co tworzy naszą tożsamość kulturową”¹¹⁵¹.

Ojciec Święty stypendialną formę działalności Fundacji uważał za najbardziej cenną i było to jego osobistą radością. Papież powiedział do członków Fundacji w 2001 roku, że „kto inwestuje w człowieka, w jego wszechstronny rozwój, nigdy nie traci. Owoce takiej inwestycji są wiecznotrwałe”¹¹⁵². W innym, ostatnim dziesiątym przemówieniu Jana Pawła II do członków Fundacji i pielgrzymów z Polski, 4 XI 2003 r., papież wypowiedział słowa, które bardzo często Fundacja przywołuje, zwłaszcza przy okazji funduszu stypendialnego: „Najbardziej cenne jest jednak to dzieło, które na stałe zostawia ślad w sercach i umysłach młodych ludzi”¹¹⁵³. To motto przyświeca Domowi Jana Pawła II w Lublinie, w którym mieszkają stypendyści Fundacji, którzy dzięki kulturze polskiej i chrześcijańskiej dojrzewiali, by „bardziej być”, by służyć innym swoim wykształceniem i formacją moralną.

W 2012 roku Fundacja Jana Pawła II udzielała pełnych stypendiów 136 osobom z 8 krajów Europy Środkowej i Wschodniej, w większości polskiego pochodzenia. W ciągu ponad 20 lat (od 1992 do 2012 r.) już 900 stypendystów ukończyło studia i wróciło do swoich krajów, wśród nich jest 5 osób z tytułem profesora i 76 osób z tytułem doktora. Dwóch spośród nich zostało wyświęconych na biskupów. Pochodziły one z następujących krajów: Białoruś, Bułgaria, Chiny, Czechy, Estonia, Gruzja, Kazachstan, Litwa, Łotwa, Mołdawia, Rosja, Słowacja, Ukraina, Węgry. Najwięcej osób ukończyło studia teologiczne, a pozostałe kierunki w kolejności malejącej popularności, to: psychologia, filologia polska, prawo kanoniczne, historia, ekonomia, muzykologia, filozofia, pedagogika, socjologia, prawo, historia sztuki, filologia klasyczna, filologia germańska, filologia słowiańska, marketing i zarządzanie, a także medycyna i nauki o rodzinie¹¹⁵⁴.

Ogólna liczba wykształconych dzięki fundacji osób w maju 2012 r. sięgała 1000 absolwentów. Zdobyli oni wykształcenie w różnych dziedzinach, np.: informatyce, historii, polonistyce, socjologii, teologii, filozofii, pedagogice, ekonomii, marketingu i dziennikarstwie. Papież chciał, żeby stypendyści wracali na rodzinne tereny wschodnie, skąd pochodzą. Większość z nich, prawie 98 procent, wróciło na swoje tereny. Są to młodzi

¹¹⁵¹ Jan Paweł II, *Trzeba na nowo ukazać Europie*, s. 40-41.

¹¹⁵² Tenże, [*Wznosić pomnik ze spiżu kultury i nauki*], IGPII, 2001, t. 24, cz. 2, Watykan 2003, s. 597-600.

¹¹⁵³ Tenże, [*Dziedzictwo pontyfikatu przekazać przyszłym pokoleniom*], IGPII, 2003, t. 26, cz. 2, Watykan 2005, s. 702-705.

¹¹⁵⁴ AODiSP, b.sygn., Folder informacyjny „Fundacja Jana Pawła II” z roku 2012.

ludzie z: Rosji, Kazachstanu, Uzbekistanu, Litwy, Łotwy, Białorusi, Mołdawii, Ukrainy, Gruzji i Słowacji. Gdyby nie fundacja większość z nich nie miałaby dostępu do wyższego poziomu edukacji. Wychowankami tego Domu Fundacji są na przykład dwaj biskupi – jeden w Rosji. Wychowankiem był również były rektor uczelni na Słowacji oraz wielu księży. Jeden z nich wypełniał swoją misję na Kamczatce. Niektórzy z absolwentów KUL – u to dawni naukowcy na uniwersytetach państwowych. Inni z wychowanków pracowali w sekcji rosyjskiej Polskiego Radia rozgłośni w Warszawie¹¹⁵⁵.

W styczniu 2013 roku kard. Dziwisz w wywiadzie przekazał, że liczba absolwentów ze stopniem magistra wynosiła przeszło 900, a ze stopniem doktora 80. Nazwał to dużym osiągnięciem, ale też pracą związaną z kontaktami naukowymi i wymianą kulturową. Jak dodał, od samego początku Janowi Pawłowi II bardzo zależało, aby była taka wymiana między Wschodem a Zachodem. „Chciał takiej struktury, żeby się to odbywało. Trzeba było poszukać miejsca i w ten sposób znaleźliśmy i stworzyliśmy Dom Polski. W ten sposób powstała Fundacja rzymska, nazwaliśmy ją potem Fundacją Jana Pawła II”¹¹⁵⁶.

O funduszu stypendialnym dla młodych z Europy Środkowej i Wschodniej oraz z innych krajów byłego Związku Sowieckiego Jan Paweł II powiedział, że jest to inicjatywa z której chyba najbardziej należy się cieszyć. „Jak wiem, gościnne progi Domu Fundacji w Lublinie opuściło już ponad stu siedemdziesięciu absolwentów. Ukończywszy studia w różnych dziedzinach na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, a także na innych uczelniach polskich, powrócili oni w swe ojczyste strony i stali się gorliwymi promotorami nauki i kultury opartej na solidnych fundamentach ponadczasowych wartości. Wiem też, że kolejnych stu czterdziestu pięciu studentów kontynuuje naukę. Niedawno mogłem ich tu gościć i osobiście poznać. Jakże cenne jest to dzieło! Kto inwestuje w człowieka, w jego wszechstronny rozwój, nigdy nie traci. Owoce takiej inwestycji są wiecznotrwałe”¹¹⁵⁷.

Cel Fundacji był i jest realizowany. Jan Paweł II, podczas uroczystego spotkania z pracownikami i dobroczyńcami Fundacji Jana Pawła II z okazji 25-lecia pontyfikatu w 2003 r., powiedział: „Najbardziej cenne jest jednak to dzieło, które na stałe zostawia ślad w sercach i umysłach młodych ludzi”¹¹⁵⁸. Papież dodawał, że dzięki Fundacji setki

¹¹⁵⁵ A. Navas, *Kontynuujemy dzieło Jana Pawła II*, „Nowy Dziennik”, <http://www.dziennik.com/wiadomosci/artukul/kontynuujemy-dzielo-jana-pawla-ii>, [dostęp: 08.12.2015].

¹¹⁵⁶ R. Janica, *Spotkanie Rady papieskiej Fundacji Jana Pawła II w 2013 roku*, RV, 30 I 2013, rj/rv. Wywiad z kard. S. Dziwiszem i artykuł w dzienniku Radia Watykańskiego.

¹¹⁵⁷ Jan Paweł II, [*Wznosić pomnik ze spiżu kultury i nauki*], s. 597-600.

¹¹⁵⁸ Tenże, [*Dziedzictwo pontyfikatu przekazać przyszłym pokoleniom*], IGPII, 2003, t. 26, cz. 2, Watykan 2005, s. 702-705.

studentów z dawnych krajów komunistycznych mogły skorzystać ze stypendiów naukowych i ukończyć w Polsce studia w różnych dyscyplinach. Powracają oni do swych rodzinnych krajów, aby tam służyć swoją wiedzą i świadectwem wiary tym, którzy przez lata byli pozbawieni dostępu do nauki i szeroko rozumianej kultury inspirowanej duchem Ewangelii.

Z kolei papież Benedykt XVI na audyencji dla przyjaciół Fundacji dnia 24 X 2011 r. przypomniał, że Jan Paweł II wyraźnie określił jedno z zadań o wielkiej wartości w sensie ludzkim i kulturowym, realizowanym przez Fundację, którym jest wspieranie formacji duchowieństwa i świeckich, zwłaszcza z krajów Europy Środkowej i Wschodniej. „Co roku do Lublina, Warszawy i Krakowa przyjeżdżają z krajów, które w przeszłości znosiły ucisk ideologiczny reżymu komunistycznego, studenci, by studiować na różnych wydziałach, zdobywać nowe doświadczenia, poznawać inne od własnych tradycje duchowe i poszerzać horyzonty wiedzy. Wracają potem do swoich krajów i wnoszą wkład w rozwój różnych dziedzin życia społecznego, gospodarczego, kulturalnego, politycznego i kościelnego. Ponad 900 absolwentów to cenny dar dla tych narodów. Wszystko to jest możliwe dzięki stypendiom oraz duchowej i profesjonalnej pomocy, które zapewnia wielkoduszność Fundacji. Mam nadzieję, że ta działalność Fundacji nadal będzie prowadzona, rozwijana i przyniesie obfite owoce”¹¹⁵⁹.

Chrześcijańska postawa życiowa i kompetencje zawodowe w różnych dziedzinach życia społecznego są potrzebą wspólnot chrześcijańskich jak i państw wobec przemian społeczno-politycznych zachodzących od 1989 roku. Cel ten mógł być zrealizowany dzięki wsparciu finansowemu przyjaciół Fundacji Jana Pawła II z całego świata. Wiele osób przekazując Fundacji pomoc finansową przeznacza ją na stypendia dla młodzieży, o której wykształcenie i wychowanie troszczy się Fundacja Jana Pawła II. Do grona przyjaciół Fundacji związanych z jej działalnością, a zwłaszcza z programem edukacyjnym należą m.in. mieszkający od 1948 roku w Argentynie Stanisław Lis-Kozłowski ufundował stypendium swojego imienia i przekazał je do dyspozycji Pracowni Lubelskiej Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej. Stypendium było przeznaczone dla studenta Polaka pochodzącego z Kijowa lub kijowszczyzny na okres 1 roku studiów na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Informację o ustanowieniu stypendium przekazał fundator Polskiemu Instytutowi Kultury Chrześcijańskiej w czasie swojego pobytu w Rzymie w

¹¹⁵⁹ Benedykt XVI, *Przyszłość Fundacji powierzam*, s. 34-35.

styczniu 1992 roku i potwierdził oficjalnym listem¹¹⁶⁰. Podobnie hrabiostwo Hubert i Izabela d'Ornano mieszkający we Francji, ale bardzo zaangażowani w sprawy Polski i Europy Środkowo-Wschodniej. Lublin jest im bardzo bliski ze względu na rodzinne związki z Lubelszczyzną. Włączając się w program edukacyjny ufundowali 6 stypendiów dla młodzieży objętej programem Fundacji realizowanym na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W czasie spotkania w Paryżu z ks. Stefanem Wyleżkiem, ówczesnym administratorem Fundacji, bardzo żywo interesowali się aktualną działalnością Fundacji, jak i losami stypendystów po ukończeniu studiów. Przy okazji pobytu w Polsce zamierzali odwiedzić Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie i spotkać się ze stypendystami Fundacji. Przyznawane przez Fundację stypendia obejmują okres 5 lat, gdyż tyle trwają studia wyższe. Koszt rocznego stypendium dla jednego studenta wynosiło 2500eu. Za ten dar i zaangażowanie w program tak bliski Janowi Pawłowi II składano serdeczne podziękowanie. Zwracano się równocześnie do Przyjaciół Fundacji z prośbą o fundowanie stypendiów dla osób studiujących w ramach programu edukacyjnego Fundacji Jana Pawła II¹¹⁶¹.

Warto tu przywołać sylwetki niektórych stypendystów Programu Wschodniego Fundacji Jana Pawła II. Studenci i doktoranci, pochodzący z byłego Bloku Wschodniego, dzięki środkom, które otrzymują od fundacji mogą spełnić swoje marzenia o studiowaniu w Polsce. Dla wielu z nich jest to jedyne źródło utrzymania, gdyby nie te fundusze nie mogliby sobie pozwolić na wyjazd do obcego kraju, aby studiować. Jak pisała m.in. Margit Olszewski, która pochodzi z Węgier, dzięki stypendium może ulżyć rodzicom, którzy nie muszą już przeznaczać ogromnych środków na jej utrzymanie w Krakowie i mogą spokojnie troszczyć się o jej ciężko chorego brata. Studentów cieszy fakt, iż pomoc im udzielana nie jest chwilowa. Większość z nich corocznie składała wnioski o stypendium, tak jak m.in. doktorant Wydziału Teologicznego UPJP2 w Krakowie Oleksander Uigeli, który od pierwszego roku studiów korzystał z pomocy fundacji. Stypendium to bardzo pomagało mu, zarówno pokryć wydatki związane z pobytem w Krakowie, jak i dofinansować wyjazdy do Rzymu, czy Brukseli w ramach praktyk Erasmus +, gdzie mógł dodatkowo pogłębić wiedzę. Niektórzy doktoranci już podczas studiów na UPJPII korzystali ze zdobytej wiedzy i dzielą się nią w swoim kraju, jak np. doktorantka Wydziału Teologicznego Maria Sochacka, która mogła prowadzić warsztaty na Ukraińskim

¹¹⁶⁰ *Stypendium im. hrabiego Stanisława Lisa-Kozłowskiego*, KR, 10(1992), nr 91 s. 15-16.

¹¹⁶¹ *Program Edukacyjny Fundacji Jana Pawła II*, BFJP2, 4(2007), nr 17, s. 4.

Katolickim Uniwersytecie we Lwowie. Gdyby nie środki z fundacji Jana Pawła II, miałyby utrudniony dostęp do nauki w Polsce¹¹⁶².

Dzięki stypendium wiele osób z Europy Wschodniej odmieniło swój los. Wspomnieć można kandydatkę pochodzącą z bardzo ubogiej rodziny rosyjskiej, która zgłosiła się do fundacji. Rodzice pracowali przez kilkadziesiąt lat w kołchozie, gdzie poza dachem nad głową oraz jedzeniem nie dostawali za swoją pracę żadnego wynagrodzenia. Dziewczyna ta nie wyjeżdżała nigdy poza teren swojej wioski. Dzięki fundacji, zdolnościom i pragnieniu uzyskania wykształcenia, została absolwentką Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, wróciła do Rosji i zajmuje wysokie stanowisko na jednym z uniwersytetów¹¹⁶³.

Byli studenci od czasu do czasu odwiedzają lubelski dom z okazji m.in. zjazdów absolwentów. Podkreślają, jak wiele zawdzięczają temu miejscu, fundacji i ks. Radwanowi: „Jego wiedza na temat realiów panujących w byłych republikach radzieckich oraz chęć niesienia pomocy i otwartość stały się niewidzialnym kamieniem węgielnym tego, czym jest dzisiaj Fundacja” – wspomina jedna z pierwszych stypendystek Fundacji, Teresa Worobiej z Litwy. Ta wypowiedź chyba najlepiej ilustruje, czym dla tego dzieła w Kościele stała się często cicha, a nawet z wiadomych względów ukryta działalność ks. Radwana, który pozyskał dla swego pomysłu wielu przyjaciół i dobrodziejów w Polsce i za granicą.¹¹⁶⁴

Włodzimierz Osadczy, stypendysta z Ukrainy, autor zagadnienia z życia religijnego XIX-wiecznej Galicji, które zostały poruszone w rozprawie doktorskiej pisanej pod kierunkiem ks. prof. hab. Zygmunta Zielińskiego na KUL-u, skierował serdeczne słowa wdzięczności pod adresem Fundacji Jana Pawła II: „Serdeczne Bóg zapłać wszystkim dobroczyńcom papieskiej Fundacji za hojność i wielkie serce, które umożliwiła studia osobom ze Wschodu”¹¹⁶⁵.

W jednym z wywiadów, stypendystka Kateryna Stinska z Ukrainy (Sławuta), studiująca pedagogikę na III roku na KUL, mówiła, że o Fundacji i Domu Jana Pawła II

¹¹⁶² Stypendyści Fundacji Jana Pawła II, www.fjp2.com/pl/aktualnosci/fundacja-aktualnosci/20319-scholars-of-john-paul-ii-foundation [dostęp: 08.12.2016].

¹¹⁶³ K. Wieliczko, *Kontynuujemy dzieło Jana Pawła II*, wywiad ze strony: <http://www.dziennik.com/wiadomosci/arttykul/kontynuujemy-dzielo-jana-pawla-ii>, [dostęp: 08.12.2016].

¹¹⁶⁴ Ks. dr hab. Marian Radwan SSJ kończy 85 lat, <https://sercanie.pl/strony/ks--dr-hab--marian-radwan-scj-konczy-85-lat>, [dostęp: 13.01.2022].

¹¹⁶⁵ W. Osadczy, *Concordia, czyli zgoda. Z dziejów porozumienia międzyobrzędkowego w Galicji Wschodniej w XIX w.*, KR, 18(1999), nr 122, s. 10.

dowiedziała się od księdza proboszcza i koleżanek, które zaczęły studia w Lublinie wcześniej. Na początku obawiała się podjęcia decyzji o wyjeździe, ale dzięki wsparciu lokalnego proboszcza przełamała opory. Pomógł w złożeniu dokumentów, otrzymaniu wizy i karty Polaka, wspierał w nauce języka polskiego, wytłumaczył, jaki jest charakter Fundacji, że może tu liczyć na pomoc i nie będzie czuła się osamotniona. Podjęła decyzję, przyjechała i powiedziała, że to, o czym przekonywał ją ksiądz z jej miejscowości - sprawdziło się w stu procentach. Po powrocie na Ukrainę chciała pracować w szkole. Studiując pedagogikę przygotowywała się do specjalizacji w kierunku pracy z dziećmi z problemami wychowawczymi. Na Ukrainie nie jest to kierunek tak rozwinięty, jak w Polsce. Fundacja była dla niej domem rodzinnym, gdzie zawsze czekają. Mówiła, że odkąd studiowała w Lublinie jej mama nawróciła się, a wcześniej uczęszczała na msze tylko w ważne święta¹¹⁶⁶.

Historia życia byłych stypendystów potwierdza, iż cel Fundacji w Lublinie jest realizowany. Po skończeniu studiów w Polsce, większość (ok. 80%) powróciła do krajów pochodzenia i tam podejmują różnorodną pracę zarówno w instytucjach kościelnych jak i świeckich¹¹⁶⁷. Wykładali na uniwersytetach państwowych i katolickich, w Seminariach Duchownych, katechizowali w szkołach, uczyli języka polskiego, byli tłumaczami w różnych firmach, prowadzili kursy przedmałżeńskie, czy też byli dziennikarzami w redakcjach czasopism religijnych i świeckich¹¹⁶⁸. Pracowali w kuriach diecezjalnych i sądach biskupich (w Grodnie - Białoruś, Koszycach - Słowacja, Nitrze - Słowacja, Ostrawie - Czechy, Pińsku - Białoruś), Seminariach Duchownych (w Grodnie - Białoruś, Gródki Podolskim - Ukraina, Lwowie - Ukraina, Nitrze - Słowacja, Pińsku - Białoruś, Spiskiej Kapitulie (Spiskie Podgrodzie) - Słowacja, Tbilisi - Gruzja, Wilnie - Litwa), instytutach katechetycznych (w Baranowiczach - Białoruś, Grodnie - Białoruś, Gródki Podolskim - Ukraina, Wilnie - Litwa), wyższych szkołach (w Iwanofrankowsku - Ukraina, Kijowie - Ukraina, Lwowie - Ukraina, Róžomberoku - Słowacja, Tarnopolu - Ukraina, Tbilisi - Gruzja, Trnavie - Słowacja), poradniach życia rodzinnego, mediach katolickich, jak i świeckich: szkołach, ośrodkach wychowawczych, poradniach psychologicznych,

¹¹⁶⁶ J. Szubstarska, *Fundacja Jana Pawła II dla studentów z Europy Wschodniej*, wywiady ze stypendystami Fundacji Jana Pawła II w Lublinie, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/Z/ZE/js_fundacjajp2.html, [dostęp: 08.12.2015].

¹¹⁶⁷ S. Wylężek, *Fundacja Jana Pawła II*, (Rzym, 18 V 2007), [w:] *Fundacja Jana Pawła II*, red. K. Kuźnik, S. Łacki, Marki 2007, s. 21.

¹¹⁶⁸ J. Szpilarewicz, *Obrady Prezesów Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Rzymie, 9-10-11 X 2009 roku*, BFP2, 7(2009), nr 28, s. 1-3.

konsulatach polskich, przedsiębiorstwach. Cel ten może być realizowany dzięki wsparciu finansowemu przyjaciół Fundacji Jana Pawła II z całego świata. Fundacja pragnie zgromadzić specjalny fundusz, który służyłby wyłącznie temu celowi¹¹⁶⁹.

Program stypendialny, tzw. program „wschodni” Fundacji Jana Pawła II wyrósł z refleksji i studiów Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej, który udzielał stypendiów naukowych polskim naukowcom prowadzącym badania w rzymskich i watykańskich bibliotekach oraz archiwach¹¹⁷⁰.

Poza stypendiami dla odbycia studiów, Fundacja przyznawała też okresowe fundusze na prowadzenie badań naukowych. Jej beneficjentami byli ludzie nauki, najczęściej doktoranci i wykładowcy, którzy dzięki takiemu finansowemu wsparciu mogli znaleźć mieszkanie w Domu Polskim w Rzymie i najczęściej prowadzić kwerendy naukowe w bibliotekach i archiwach Europy Zachodniej, szczególnie w Rzymie i Watykanie. Program ten realizowano od początku działalności i obejmował najpierw 50, a następnie 20 stypendiów rocznie przyznawanych na wniosek Rady Naukowej Instytutu Kultury Chrześcijańskiej na okres do dwóch miesięcy. Stypendia na dłuższy okres były przyznawane naukowcom w kraju na ukończenie prac doktorskich czy habilitacyjnych¹¹⁷¹.

W roku 1986 Instytut przyznał stypendium 22 osobom. Były to stypendia krótkoterminowe, 1, 2 lub 3-miesięczne, których celem miało być opracowanie konkretnego tematu badawczego. Większość stypendystów przybyła do Rzymu, by prowadzić badania o dziedzinie w dziedzinie tzw. polskiej problematyki m.in. w Archiwach Watykańskich, albo aby uczestniczyć w różnego rodzaju spotkaniach, kongresach czy sympozjach¹¹⁷².

W latach 1985-1990 z inicjatywy Instytutu Fundacja Jana Pawła II nagradzała Polaków wnoszących szczególny wkład w kulturę religijną i moralną Polski i przyznawała co roku 3 równorzędne nagrody¹¹⁷³. Przyznawano nagrody pieniężne za krzewienie wartości ewangelicznych w kulturze polskiej i w życiu codziennym. Kapituła przyznała w sumie szesnaście nagród osobom indywidualnym oraz instytucjom działającym dla dobra społeczeństwa, przede wszystkim w Polsce. Fundacja posiada również wieczyste stypendium dla dwóch osób rocznie na uniwersytecie w Pawii, w północnych Włoszech.

¹¹⁶⁹ R. Krupa, *O działalności stypendialnej Fundacji Jana Pawła II*, BFJP2, 2(2004), nr 6, s. 2-4.

¹¹⁷⁰ M. Jagosz, *Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, [w:] *Polonia włoska. Słownik*, s. 94.

¹¹⁷¹ M. Radwan, S. Wylęzek, *Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej*, [w:] *Księga pamiątkowa*, s. 110.

¹¹⁷² S. Wylęzek, *Z działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej*, KR, 6(1987), nr 57-58, s. 7-8.

¹¹⁷³ M. Jagosz, *Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, [w:] *Polonia włoska. Słownik*, s. 94.

Na łamach „Kroniki Rzymskiej” opisywano działalność niektórych stypendystów korzystających z krótkoterminowych dotacji Fundacji. Warto przybliżyć chociaż wybrane sylwetki beneficjentów Fundacji.

Grzegorz Raczak przyjechał do Pavii we Włoszech jako drugi z trzech lekarzy, między których podzielono 9-miesięczne stypendium im. Jana Pawła II w Collegio Borromeo di Pavia. Stypendium takie przyznawane było corocznie jednej osobie z Polski od 1984 r., kiedy to w czasie odwiedzin Pavii przez Jana Pawła II powstał taki projekt. Wyjątkowe podzielenie stypendium nastąpiło za zgodą fundatora oraz Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej z siedzibą w Rzymie¹¹⁷⁴.

Dr Renata Rogozińska, wykładowca Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu, otrzymała w 1997 r. stypendium Fundacji Jana Pawła II, które pomogło jej w pogłębieniu znajomości dawnych i współczesnych dzieł sztuki religijnej, niezbędnym w przygotowaniu dysertacji habilitacyjnej dotyczącej sztuki pasyjnej¹¹⁷⁵.

Adam Fijałowski dzięki Polskiemu Instytutowi Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie prowadził badania, które pozwoliły na dotarcie do rękopisów przechowywanych w Bibliotece Watykańskiej. Już od ponad stu lat, dzięki pozwoleniu Leona XIII (1878-1903), instytucja ta otwiera swe podwoje dla ogółu badaczy z całego świata. W Bibliotece Watykańskiej i Archiwum Watykańskim kwerendę prowadziło dziesiątki polskich historyków: od ks. prof. Jana Fijałka z Krakowa, do prowadzonych współcześnie m.in. przez prof. Irenę i Stanisława Kurasiów i dr M. Kowalczyk badań nad opublikowaniem kolejnego tomu „Bullarium Poloniae”¹¹⁷⁶. Byli oni stypendystami Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej, którzy pracowali w Archiwum Watykańskim¹¹⁷⁷.

Marcin Szyma, historyk sztuki z Krakowa, przygotowujący rozprawę doktorską poświęconą architekturze kościoła i klasztoru oo. dominikanów w Krakowie w XIII wieku, dzięki otrzymanemu w Rzymie i Włoszech stypendium Fundacji mógł zapoznać się z architekturą włoską XIII w. oraz przeprowadzić kwerendy biblioteczne i źródłowe konieczne dla kontynuacji pracy naukowej¹¹⁷⁸.

Dr Grzegorz Przebinda, adiunkt w Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, dzięki stypendium Polskiego Instytutu Kultury

¹¹⁷⁴ G. Raczak, *Polscy stypendyści w Pavii*, KR, 18(1989), nr 75, s. 16-17.

¹¹⁷⁵ R. Rogozińska, *O drogach krzyżowych Jerzego Nowosielskiego*, KR, 18(1999), nr 119, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/1/IS/sztuka_nowosielskiego.html, [dostęp: 08.12.2015].

¹¹⁷⁶ A. Fijałkowski, *Kto w średniowieczu czytał naukowe traktaty*, KR, 18(1999), nr 120.

¹¹⁷⁷ *Archiwum Watykańskie o Polsce (wywiad)*, KR, 5(1986), nr 47-48, s. 19-21.

¹¹⁷⁸ M. Szyma, *Kościół i klasztor Dominikanów w Krakowie w XIII wieku*, KR, 18(1999), nr 120.

Chrześcijańskiej w Rzymie prowadził badania w zakresie rosyjskiej filozofii i jej związków z tradycją chrześcijańską oraz życiem religijnym współczesnej Rosji¹¹⁷⁹.

Dr Janusz Smołucha, adiunkt w Instytucie Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego, otrzymawszy stypendium Fundacji Jana Pawła II przeprowadził w Bibliotece i Archiwum Watykańskim kwerendę dotyczącą relacji pomiędzy Polską a papieżem za czasów Kazimierza Jagiellończyka¹¹⁸⁰.

Prof. Jan Kieniewicz, wykładowca historii nowożytnej w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego, dzięki stypendium Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej pracował nad dziejami społeczności chrześcijan malabarskich w XVII-XVIII wieku w Archiwum Romanum Societatisiesu, Archiwum de Propaganda Fide i Archiwum Casa Generalizia OCD w Rzymie¹¹⁸¹.

Maria-Teresa Ostasz była stypendystką Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej. Studiowała na Wydziale Filozoficznym KUL, a od 1983 r. na Akademii Sztuk Pięknych w Rzymie¹¹⁸².

Aldona Mickiewicz, stypendystka Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej była obecna na kongresie i wystawie Międzynarodowego Stowarzyszenia Artystów Chrześcijańskich (SIAC) w dniach 13 X - 4 XI 1986 r. w Rzymie¹¹⁸³.

Małgorzata Chomicz, pracownik naukowo-dydaktyczny Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, otrzymała stypendium Fundacji w roku 2001. Pracowała nad tematem: „Twórczość a sacrum”¹¹⁸⁴.

Dr Roman Mazurkiewicz dzięki stypendium Fundacji Jana Pawła II w roku 2000, mógł prowadzić kwerendę w Bibliotece Watykańskiej, przygotowując rozprawę habilitacyjną „Polskie średniowieczne pieśni maryjne. Studia o tekstach”¹¹⁸⁵.

Mgr Joanna Kulska, doktorantka na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, otrzymała stypendium Fundacji Jana Pawła II w 2001 r.

¹¹⁷⁹ G. Przebinda, *Rosyjski spór o Boga, człowieka i historię*, KR, 16(1997), nr 112, s. 19-22.

¹¹⁸⁰ J. Smołucha, *Z dziejów średniowiecznych pielgrzymek Polaków do Rzymu*, KR, 20(2001), nr 126, s. 14-16.

¹¹⁸¹ J. Kieniewicz, *Z działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej. Republica Christiana daleko od Rzymu*, KR, 6(1987), nr 59-60, s. 12-14.

¹¹⁸² L. Ostasz, *Rozmowa o malarstwie z Marią-Teresą Ostasz, polską studentką Akademii Sztuk Pięknych w Rzymie*, KR, 5(1986), nr 53-54, s. 20-22.

¹¹⁸³ A. Mickiewicz, *Polska obecność na międzynarodowym kongresie SIAC*, KR, 5(1986), nr 53-54, s. 23-24. Miejscem spotkania artystów chrześcijańskich z wielu krajów świata stała się piękna, preromańska rotunda S. Stefano w Rzymie. Po raz pierwszy kongres i wystawa (SIAC) odbyły się w Wiecznym Mieście

¹¹⁸⁴ M. Chomicz, *Refleksje nad pięknem*, KR, 20(2001), nr 128, s. 21-23.

¹¹⁸⁵ R. Mazurkiewicz, *Zapomniane Polonicum w zbiorach Biblioteki Watykańskiej*, KR, 20(2001), nr 128, s. 23-25.

Podczas pobytu stypendialnego dotarła do ważnych dla programu badań dokumentów oraz zapoznała się z aktualną działalnością Papieskiej Rady ds. Kultury¹¹⁸⁶.

Elżbieta Wasyłyk otrzymała stypendium Fundacji Jana Pawła II w roku 2001. Pobyt stypendialny w Rzymie umożliwił jej zapoznanie się z dziełami sztuki chrześcijańskiej, przeprowadzenie obserwacji, zaczerpnięcie inspiracji do własnej twórczości artystycznej¹¹⁸⁷.

Roman Nyga, artysta, malarz fasad i wnętrz świeckich i kościelnych, stypendysta Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej. Jeden z członków założycieli śląskiej grupy twórców ARKAT w Katowicach (1964 r.). Uczestnik sympozjów plastycznych „Kolor i forma w przestrzeni” w latach 1970-1978 w różnych miastach Polski. Wystawy indywidualne w kraju i zagranicą (Szwajcaria, RFN, Holandia)¹¹⁸⁸.

5. „Kronika Rzymska” i media Fundacji

Prasa w języku polskim ukazująca się we Włoszech była i jest przekaznikiem kultury i tradycji polskiej, która jednoczy wszystkich Polaków, a równocześnie stanowi wizytówkę naszego kraju dla czytelników włoskich. Fundacja Jana Pawła II posiadała i wciąż posiada swoje media służące przekazywaniu informacji, aby wieści z działalności Fundacji, „polskiego Rzymu” oraz ze Stolicy Apostolskiej docierały do Polaków w kraju, na emigracji, a szczególnie w czasach późniejszych i obecnych, do zrzeszonych w wielu Kołach Przyjaciół Fundacji na świecie.

Pierwszym i oficjalnym periodykiem, a zarazem organem prasowym Fundacji stał biuletyn o nazwie „Kronika Rzymska”. Wydawcą gazety od maja 1982 r. był Dom Polski, a później Fundacja Jana Pawła II. Ten polonijny periodyk ukazywał się w Rzymie w języku polskim w latach 1982-2003 i podawał na bieżąco wiadomości oraz referował o inicjatywach Fundacji Jana Pawła II¹¹⁸⁹. Poza informacjami o działalności Fundacji i jej podległych instytucjach, w „Kronice” można było się dowiedzieć np. o działalności kilkunastu Kół Przyjaciół Fundacji w USA, Kanadzie, o kole w Argentynie, Wenezueli oraz o kołach działających na terenie Europy Zachodniej¹¹⁹⁰. Redakcja informowała:

¹¹⁸⁶ J. Kulska, *Międzynarodowa aktywność Papieskiej Rady ds. Kultury*, KR, 21(2002), nr 133, s. 36-38.

¹¹⁸⁷ E. Wasyłyk, *Święta, Święty*, KR, (2002), nr 133, s. 38-39.

¹¹⁸⁸ R. Nyga, *Odnajdywanie duchowej wspólnoty*, KR, 9(1990), nr 80, s. 11-13.

¹¹⁸⁹ Jan Paweł II o „Kronice Rzymskiej” mówił w przemówieniu do przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, Watykan, 29 IX 1988 r., *Czemu służy Fundacja*, OR, 9(1988), nr 8, s. 1, 32.

¹¹⁹⁰ M. Jagosz, *Fundacja Jana Pawła II*, PWBI, 2(1996), nr 3, s. 5.

„<<Kronika>> pragnie dostarczyć Rodakom rozsianym po wielu zakątkach świata bieżących informacji o wydarzeniach w <<polским Rzymie>> za czasów pontyfikatu Jana Pawła II. Przyjaciołom zaś Domu Jana Pawła II, którzy niejednokrotnie osobistym wkładem przyczynili się do powstania tego <<żywego pomnika>> Jana Pawła II i nowego Ośrodka polskiej kultury w Rzymie pragniemy się odwdziżyć publikując obszerne relacje z życia i działalności Domu”¹¹⁹¹.

„Kronika” była redagowana przez Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej początkowo w Domu Polskim¹¹⁹², a po jego przeniesieniu w 1984 r. w pobliże Watykanu, redagowano ją w lokalu przy via di Porta Angelica 63 do roku 1999¹¹⁹³. Początkowo docierała do Polaków mieszkających we Włoszech, ale stopniowo sięgała zasięgiem do rodaków na świecie zrzeszonych przy Kołach Fundacji, zwłaszcza w Europie Zachodniej i Ameryce Północnej. „Kronika Rzymska” jako miesięcznik wydawana była przez Dom Polski Jana Pawła II, a od 1991/1992 w zwiększonej objętości już jako kwartalnik, którego wydawcą była Fundacja Jana Pawła II¹¹⁹⁴.

Gazeta drukowana była w formacie A4, a liczba stron sięgała 30-50. Periodyk drukowały firmy Romagrafik i Abilgraf (Rzym – via Ottoboni, 11¹¹⁹⁵).

Numer rocznika „Kroniki Rzymskiej” zaczęto podawać od momentu, kiedy periodyk z miesięcznika stał się dwumiesięcznikiem, czyli od nr 44-46 z lutego 1986 r. (luty, marzec, kwiecień), rocznik 5.

Założona w celu uwiecznienia „polskiego” Rzymu w czasach pontyfikatu Jana Pawła II, przestała ukazywać się jeszcze za życia Papieża Polaka. W sumie przez dwadzieścia lat (od maja 1982 r. do końca 2002 r.) ukazały się 133 numery pisma – początkowo miesięcznika, następnie kwartalnika. Z wyjątkiem nr 38-42/1985 wydanego przez Duszpasterski Ośrodek dla Pielgrzymów Polskich „Corda Cordi”, Kronikę wydawała Fundacja Jana Pawła II¹¹⁹⁶.

Warunki kolportażu podano na pierwszej stronie periodyku: „Najlepiej zamówić stałą prenumeratę pisząc na adres: <<Kronika rzymska>>, via Cassia 1200, 00189 Roma,

¹¹⁹¹ Warunki prenumeraty „Kroniki Rzymskiej”, KR, 1984, nr 21, s. 2.

¹¹⁹² Jednym z dawniejszych miejsc spotkań redakcji „Kroniki” była pracownia biblioteki Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II.

¹¹⁹³ M. Jagosz, *Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, [w:] *Polonia włoska. Słownik*, s. 94.

¹¹⁹⁴ K. Hejmo, *Kronika Rzymska*, [w:] EPEP, t. 3, red. K. Dopierała, Toruń 2004, s. 55.

¹¹⁹⁵ [Stopka redakcyjna], KR, 14(1996), nr 106, s. 2.

¹¹⁹⁶ A. Rola-Bruni, *Kronika Rzymska (1982-2002) – pismo, którego już nie ma*, <https://www.polacchiinitalia.it/kronika-rzymska-1982-2002-pismo-ktorego-juz-nie-ma/>, [dostęp: 24.03.2022]

Italia. Prenumerata roczna wynosi 25\$ plus koszty przesyłki: za Ocean 15\$, w Europie 8\$. Należność można przesłać czekiem bankowym także w walucie kraju zamieszkania. Można nabyć poszczególne numery w: Domu Polskim Jana Pawła II, via Cassia 1200, Duszpasterskim Ośrodku <<Corda Cordi>>, via Pfeiffer 13, Punkcie informacyjnym <<Corda Cordi>>, Piazza Pio XII 3. Cena numeru wynosi 5000 lirów wł. (4\$)¹¹⁹⁷.

Zgodnie z deklaracją programową redakcji, czasopismo kładło główny przedmiot zainteresowania na: wydarzenia i problemy życia kościelnego, kulturalnego i społecznego „polskiego” Rzymu¹¹⁹⁸. W pierwszych latach edycji gazety kończył ją zwrot „Ocal je od zapomnienia!”. Jej celem było więc informowanie o wydarzeniach religijnych i kulturalnych odbywających się w środowisku rzymskiej Polonii, a także rejestrowanie wydarzeń i przeżyć związanych z pontyfikatem Jana Pawła II. Oprócz przemówień papieskich, miesięcznik w formie kroniki przekazywał Polonii na całym świecie m.in. relacje z pielgrzymek papieża. Publikowano w niej również artykuły z historii Kościoła¹¹⁹⁹. Periodyk miał stanowić rzetelną kronikę, wszechstronnie informującą i upamiętniającą ważniejsze wydarzenia związane z działalnością poszczególnych instytucji Fundacji, w tym publikować raporty z prac agend podległych Fundacji. „Kronika Rzymska” była też zapisem wszystkich spraw istotnych i aktualnych „Polski znad Tybru”. Organ prasowy Fundacji podawał informacje o spotkaniach papieża z Polakami, przedstawiał informacje o polskich instytucjach działających w Rzymie oraz zamieszczał również sprawozdania z pobytów polskich duchownych i naukowców w Rzymie¹²⁰⁰. Było to więc jedyne w swoim rodzaju czasopismo, które nie pozwalało zapomnieć o polskiej obecności w Wiecznym Mieście i jej twórczym wkładzie w współtworzenie kultury powszechnej. Dlatego też „Kronika”, pragnąc upamiętnić i ten polski wymiar pontyfikatu Jana Pawła II, zamieszczała teksty polskich homilii papieskich, przemówień kierowanych do Polaków przy rozmaitych okazjach, m. in. wygłaszanych podczas podróży apostolskich lub

¹¹⁹⁷ Pierwsza strona gazety, KR, 7(1989), nr 74. Poniżej podano informację, że tylko prenumerata zapewni regularne otrzymywanie czasopisma.

¹¹⁹⁸ [Stopka redakcyjna], KR, 21(2002), nr 133, s. 2.

¹¹⁹⁹ M. Jagosz, *Z działalności Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II* [w:] *Materiały XXI sesji stałej konferencji muzeów, archiwów i bibliotek polskich na Zachodzie Materiały XXI Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (23-26.9.1999)*, red. M. Jagosz, Rzym-Kraków 1999, s. 352-356.

¹²⁰⁰ M. Jagosz, *Rozwój instytucji polonijnych za pontyfikatu Papieża Jana Pawła II 1979-1990*, [w:] *Papież Jan Paweł II a emigracja i Polonia 1978-1989*, red. R. Dzwonkowski, S. Kowalczyk, E. Walewander, Lublin 1991, s. 249.

audiencji prywatnych, generalnych i specjalnych. Tak więc stała się cennym dokumentem utrwalającym żywy kontakt, jaki papież utrzymywał ze swoimi rodakami¹²⁰¹.

Czasopismo w ciągu dwudziestolecia istnienia publikowało również artykuły dotyczące literatury pięknej, co odnotowała Polska Bibliografia Literacka¹²⁰². Wśród autorów znaleźli się, m.in. prof. Magdalena Popiel¹²⁰³, prof. Krzysztof Dybciak, Katarzyna Dybciak¹²⁰⁴, Józef Dużyk¹²⁰⁵, czy prof. Aleksander Mikołajczak¹²⁰⁶. Z kolei w 1994 r. została opublikowana „Kronika Rzymska. Bibliografia zawartości za lata 1989-1993”¹²⁰⁷.

Początkowo w skład redakcji „Kroniki” wchodził ks. Ksawery F. Sokołowski, o. Konrad Stanisław Hejmo OP. W lipcu 1985 r. odszedł z redakcji ks. Sokołowski i kolejny numer zbiorczy (sierpień-grudzień 1985 r.) wydano staraniem Ośrodka Duszpasterskiego „Corda Cordi” (red. naczelny o. K. Hejmo). W 1987 r. powołano nowy zespół redakcyjny działający od 1988 r.¹²⁰⁸. Redaktorem naczelnym został ks. Stefan Wylęzek, pełniąc tę funkcję do roku 2002, a do grona redakcji weszli: o. dr Hieronim Fokciński SJ, o. Konrad Hejmo OP, ks. dr Michał Jagosz, ks. dr Marian Radwan SCJ i Władysław Zachariasiewicz. Redaktorami „Kroniki” w późniejszych latach byli także ks. Dariusz Giers, ks. Jan Głowczyk, o. Antoni Pacyfik Dydycz OFMCap., o. Szczepan T. Praśkiewicz OCD, abp Edward Nowak, ks. inf. Stanisław Michalski, bp Bohdan Bejze, Michał Rożek, Adam Broż, o. Klemens Śliwiński OFMConv, ks. Zbigniew Kiernikowski, ks. Ryszard Krupa, Józef Dużyk, Krystyna Czajkowska¹²⁰⁹. I tak nr 106 z 1996 r. „Kroniki Rzymskiej” redagował zespół: ks. Hieronim Fokciński SJ, o. Konrad Stanisław Hejmo OP, ks. Michał Jagosz, ks. Marian Radwan SCJ, ks. Stefan Wylęzek – redaktor odpowiedzialny, Władysław Zachariasiewicz¹²¹⁰.

Korekty gazety dokonywały: s. Weronika Liwińska - antoninka, Maria Wilczańska, Zuzanna Podlewska, Jolanta Szpilarewicz, s. Regina Krupa SNSJ, Krystyna Herl. Zdjęcia pochodziły od fotografów: Arturo Mari i Grzegorza Gałązki.

¹²⁰¹ [Treść insertu dołączonego do gazety], KR, 13(1995), nr 102.

¹²⁰² Polska Bibliografia Literacka, http://pbl.ibl.poznan.pl/dostep/index.php?s=d_biezacy&f=zapisy&p_zrodlo=774, [dostęp 08.12.2015].

¹²⁰³ *Dlaczego zło? O nowym spojrzeniu na polską literaturę przełomu XIX i XX wieku*, KR, 13(1994), nr 100, s. 22-23.

¹²⁰⁴ *Jan Paweł II w literaturze*, KR, 12(1993), nr 97, s. 18-20.

¹²⁰⁵ *Rzymska noc wigilijna Adama Mickiewicza*, KR, 13(1994), nr 101, s. 41-43.

¹²⁰⁶ *Watykański autograf epigramów M.K. Sarbiewskiego TJ*, KR, 12(1993), nr 95, s. 25-27.

¹²⁰⁷ A. Malcówna, *Kronika Rzymska. Bibliografia zawartości za lata 1989-1993*, Rzym 1994.

¹²⁰⁸ A., Z. Judyccy, *W służbie Bogu i światu. Słownik biograficzny*, Toruń 2002, s. 86, 302-303.

¹²⁰⁹ M. Jagosz, *Kronika Rzymska*, [w:] *Polonia włoska. Słownik*, s. 61.

¹²¹⁰ [Stopka redakcyjna], KR, 14(1996), nr 106, s. 2.

Tabela 22. Redaktorzy naczelni „Kroniki Rzymskiej” w latach 1982-2002.

Lp.	Imię i nazwisko	Lata
1.	ks. Ksawery Sokołowski	1982–1985
2.	o. Konrad Hejmo OP	1985–1987
3.	ks. Stefan Wylężek	1988–2002

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych z Archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie i artykułów z „Kroniki Rzymskiej”; M. Jagosz, *Rozwój instytucji polonijnych*, s. 249.

W pierwszym numerze „Kroniki Rzymskiej” z maja 1982 r. na ostatniej stronie zamieszczono „Słowo od redakcji”. Informowano, że wydarzenia w polskim środowisku Rzymu – szczególnie w czasach, kiedy na Stolicy Piotrowej zasiadł Jan Paweł II – interesowały Polaków zarówno w kraju, jak i rozsianych po licznych zakątkach świata. Od dawna też odczuwano w Rzymie potrzebę wydawania zwykłego biuletynu informacyjnego o wydarzeniach religijnych i kulturalnych w środowisku rzymskiej Polonii, tym bardziej, że w Rzymie mieściło się wówczas wiele polskich instytucji kościelnych i kulturalnych. Po wyborze kard. Karola Wojtyły na papieża odnotowywano coraz liczniejsze pielgrzymki polskich pątników i turystów, a także wzmożone zainteresowanie polskimi zagadnieniami w środowisku włoskim, czego wyrazem było szereg spotkań, odczytów, koncertów, programów telewizyjnych. Liczne spotkania z papieżem, audiencje, nabożeństwa, wigilijne spotkania, współdziałal modlitewny w jego podróżach apostolskich, niepokoje i radości płynące z łączności z papieżem nadawały przeżyciom mieszkających tam Polaków specyficznego kolorytu. Te wszystkie wydarzenia i przeżycia należało zarejestrować, uwiecznić tak, aby nie tylko pozostał tylko ślad dynamizmu polskiego środowiska rzymskiego w tych historycznych latach, lecz również dlatego, by udziałem w przeżyciach związanych z pontyfikatem Jana Pawła II podzielić się z innymi. Redakcja informowała: „Jest to nasz niejako obowiązek. Obowiązek bezpośrednich świadków wielkich wydarzeń historycznych. Na takie świadectwo, jak nieraz można było usłyszeć, oczekiwali Polacy w kraju i na emigracji. Inicjatywa wydania „Kroniki” pragnie wyjść naprzeciw tym oczekiwaniom. Pragnie dostarczyć informacji o wydarzeniach w polskich instytucjach, zgromadzeniach zakonnych, spotkaniach z Ojcem Świętym, ruchu pielgrzymkowym, uroczystościach, sympozjach, odczytach, wystawach, koncertach i innych przejawach życia i działalności kolonii polskiej w Rzymie. Uwiecznienie tych wydarzeń w formie

zwykłej kroniki podejmuje się Dom Polski Jana Pawła II we współpracy z redakcją polskiej edycji „L'Osservatore Romano”, a także z Delegaturą Biura Prasowego Episkopatu Polski w Rzymie oraz Ośrodka Duszpasterstwa Pielgrzymów „Corda Cordi”. Oczekujemy również na współpracę w zakresie ubogacenia nas informacjami od wszystkich rodaków zamieszkałych w Rzymie. Relacje o takich wydarzeniach prosimy przysyłać bezpośrednio na adres Domu, via Cassia 1200. Kronika ukazywać się będzie w formie miesięcznego biuletynu”¹²¹¹.

W pierwszych latach edycji „Kroniki Rzymskiej” redakcja zamieszczała na jej łamach także apel do polskich Instytucji, domów zakonnych, instytutów naukowych działających w Rzymie z prośbą o nadsyłanie informacji o organizowanych lub odbywających się spotkaniach, sesjach naukowych, imprez kulturalnych związanych z Polską, o publikacjach dotyczących Polski i Polaków itp. Redakcja pragnęła na łamach pisma publikować informacje na ten temat, wypełniając w ten sposób swoje zadanie rejestrowania i przekazywania do wiadomości środowiskom polskim w różnych krajach informacji o „polskich wydarzeniach” w Rzymie w okresie pontyfikatu Jana Pawła II. Redagowana systemem prywatnym i nie posiadająca własnych korespondentów, bez współpracy odpowiednich instytucji „Kronika Rzymska”, nie byłaby w stanie wypełnić tego zadania¹²¹².

Wyróżniająca się szata graficzna i struktura czasopisma posiadała charakterystyczne elementy. Na okładce w kolorze purpurowym, pierwszej i ostatniej stronie umieszczano najczęściej duże zdjęcia z Janem Pawłem II albo ilustracje z życia Kościoła. Wewnątrz, poza różnymi artykułami, znajdowały się wybrane kolumny tematyczne, np. „Kronika kościoła św. Stanisława B.M. w Rzymie”. Stałym elementem „Kroniki” były także działy: „Z głębi ojcowskiego serca – przemówienia Ojca Świętego Jana Pawła II do Polaków”, „Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II”, „Z życia Kół Przyjaciół Fundacji”.

Najczęściej na końcu gazety znajdowała się lista ofiarodawców Fundacji razem z donacjami i składkami członkowskimi z poszczególnych Kół Przyjaciół na świecie z podziałem na kraje i poszczególne Koła¹²¹³. Rubrykę o darczyńcach poprzedzała informacja, że „Fundacja Jana Pawła II wyraża wdzięczność i utrwała tych, którzy wnieśli

¹²¹¹ [Słowo od redakcji], KR, 1982, nr 1, s. 2.

¹²¹² [Apel redakcji do polskich Instytucji w Rzymie], KR, 3(1984), nr 21, s. 14.

¹²¹³ *Zapisy w Księdze Pamiątkowej Domu*, KR, 4(1985), nr 35-36, s. 35-39.

szczególony wkład w jej rozwój”. Powołana do istnienia Fundacja, słowami Ojca Świętego, „pisze historię, a zarazem uczy patriotycznego myślenia i służy utrwalaniu niezniszczalnych wartości narodowych i chrześcijańskich”. Fundacja do kontynuowania zadania, musiała opierać się na moralnej i materialnej pomocy wszystkich ludzi dobrej woli. Dlatego Rada Administracyjna Fundacji zdecydowała o kontynuacji zbiórki na Fundusz Wieczysty. Nazwiska osób, nazwy organizacji, parafii, które złożyłyby ofiarę co najmniej US \$ 2 000 lub równowartość tej sumy w innej walucie, miały zostać uwiecznione na pamiątkowej tablicy. Rubryka kończyła się podziękowaniem ofiarodawcom za troskę o zabezpieczenie Funduszu Wieczystego Papieskiej Fundacji. Pomoc materialna i duchowa łącznie z dziełami Fundacji była podstawą codziennej pracy poszczególnych jej instytucji, jak również obecnością wszystkich Ofiarodawców w ich realizacji. Komunikat prasowy z zebrania Rady Administracyjnej Fundacji przedstawiał działalność Fundacji w 1999 r. i jej plany na kolejny rok. Wszystkich Dobroczyńców polecano Bogu w modlitwie w kaplicy Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie¹²¹⁴.

Corocznie w gazecie ukazywały się relacje z obrad Rady Administracyjnej Fundacji, sprawozdania „Polacy u Ojca Świętego” z podziałem liczebnym na poszczególne grupy i parafie z konkretnej diecezji oraz analizą danych z liczbą pielgrzymów i porównaniem ich z latami poprzednimi.

Na Wielkanoc roku 1995 do „Kroniki Rzymskiej” dołączony został list administratora Fundacji Jana Pawła II, ks. dr. Michała Jagosza, do czytelników w formie insertu. Autor informował, że stali czytelnicy wiedzieli, że periodyk był finansowany z wpływów za jego prenumeratę. Aby więc to „bonum commune” mogło rozwijać się nadal, zespół redakcyjny dziękując za dotychczasową ofiarność i zainteresowanie prosił, aby stała należność za prenumeratę była systematycznie uiszczana. Miało to pozwolić zachować ciągłość edycji. Licząc na modlitewne i materialne wsparcie w formie stałych opłat za kolejne egzemplarze pisma, załączono pozdrowienia i życzenia miłej lektury. Administrator złożył także czytelnikom życzenia z okazji świąt Wielkiej Nocy¹²¹⁵.

Wraz ze wzrostem popularności internetu, dane o działalności Fundacji i aktualności z pontyfikatu Jana Pawła II zaczęto umieszczać na nowej stronie internetowej Fundacji Jana Pawła II (obecnie: <http://www.fjp2.com/pl>), wobec czego papierowa edycja „Kroniki Rzymskiej” okazała się nierentowna, dlatego po 20 latach, w roku 2002

¹²¹⁴ [Lista darczyńców Fundacji], KR, 18(2000), nr 122, s. 43.

¹²¹⁵ [List administratora Fundacji Jana Pawła II do czytelników], KR, 14(1995), nr 102, passim.

zaprzesztao jej duku. Część artykułów z niektórych wydań „Kroniki Rzymskiej” została zarchiwizowana i zdigitalizowana, i jest dostępna online na stronie internetowej portalu „Opoka.org.pl”¹²¹⁶.

W przedostatnim numerze „Kroniki”¹²¹⁷, redakcja poinformowała czytelników o swoich zamierzeniach. Opisano, że gazeta ukazuje się w Rzymie od maja 1982 roku i od początku jej wydawcą była Fundacja Jana Pawła II, która oprócz informacji dotyczących polskiej obecności w Rzymie, informuje o działalności poszczególnych instytucji Fundacji. Przekazywała też coraz więcej informacji o zaangażowaniu Kół Przyjaciół Fundacji będących świadectwem żywej obecności Fundacji w lokalnych środowiskach. Fundacja przekroczyła granice polskiej kultury i coraz bardziej jej krąg sympatyków rozszerza się na różne kontynenty. Ich powiązanie z Fundacją, to przede wszystkim łączność z nauczaniem Jana Pawła II oraz konkretna, codzienna działalność. Utrzymywanie kontaktu z przyjaciółmi Fundacji na świecie i informowanie o planach, jak i realizowanych na co dzień zadaniach stawało się coraz większą potrzebą. Informowano „[...] Mając to na uwadze Rada Administracyjna Fundacji postanowiła zaprzestać wydawanie <<Kroniki Rzymskiej>> w jej aktualnej formie i przekształcić ją w czasopismo przedstawiające jedynie działalność Fundacji, które będzie rozsyłane do wszystkich Dobroczynców. Pierwszy numer ukaże się w marcu przyszłego roku. Natomiast ostatni numer „Kroniki Rzymskiej” w grudniu bieżącego roku. Wszystkim czytelnikom dziękujemy za prenumeratę naszego czasopisma. Prosimy nie przysyłać opłaty za prenumeratę na rok przyszły. Wszystkim wyślemy nowe pismo Fundacji z prośbą o dobrowolną pomoc w jego wydawaniu”¹²¹⁸.

Ostatni, 133 numer „Kroniki Rzymskiej” ukazał się w roku 2002¹²¹⁹. Zamieszczono w nim ogłoszenie, że oddano ostatni numer „Kroniki Rzymskiej” w dotychczasowej wersji. Od roku 2003 periodyk miał być wydawany w nowej formie wydawniczej, jako biuletyn informujący o działalności Fundacji skierowany do wszystkich Dobroczynców. W ciągu 20 lat „Kronika Rzymska” pozyskała stałych czytelników i prenumeratorów, szczególnie wśród Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II. Podziękowano za współpracę i prenumeratę

¹²¹⁶ Kroniki Rzymskie, http://www.opoka.org.pl/zycie_kosciola/media/kroniki_rzymskie/index.html, [dostęp: 15.05.2019].

¹²¹⁷ KR, 21(2002), nr 132. Przedostatni numer periodyku.

¹²¹⁸ [Informacja od redakcji], KR, 21(2002), nr 132, s. 7.

¹²¹⁹ KR, 21(2002), nr 133. Ostatni numer periodyku.

pisma mając nadzieję, że będzie ona trwała nadal. Pierwszy numer „Biuletynu” miano przesłać w marcu 2003 roku¹²²⁰.

Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej rzeczzonej Fundacji wydawał również biuletyn w języku angielskim: „News from the John Paul II Foundation”. Nazwa zawierała podtytuł: „Polish Institute of Christian Culture, Documentation Centre, Polish Home”. Był on uzupełnieniem „Kroniki Rzymskiej” i ukazywał się raz na kwartał. Biuletyn zawierał wiadomości o całokształcie działalności Fundacji. Liczył 4 strony. W nr 4 z 1988 roku były zawarte informacje o spotkaniu papieża z darczyńcami Fundacji w Rzymie 29 września 1988 r., nagrodzie Fundacji za rok 1988, zapowiedź programu Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej w 1989 r., sympozjach i publikacjach Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej oraz listę ofiarodawców Fundacji. Redaktorem wydania był dyrektor Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej ks. dr M. Jagosz. Gazetę zdobił herb Jana Pawła II¹²²¹.

Tym samym kolejnym środkiem przekazu informacji Fundacji po „Kronice Rzymskiej” wydawanym przez Sekretariat Fundacji w latach 2003-2023 była gazeta o nowej nazwie „Biuletyn. Fundacja Jana Pawła II”. Ukazywała się w języku polskim i angielskim w nakładzie 3000 egzemplarzy i była wysyłana za dobrowolną pomoc w jego wydawaniu ofiarodawcom i przyjaciołom Fundacji. Ten kwartalnik liczył ok. 10 stron¹²²².

Pierwszy numer „Biuletynu” ukazał się w 2003 r¹²²³. Wydawcą gazety od początku jest Sekretariat Fundacji Jana Pawła II, via Di Porta Angelica 63, 00193 Rome. Autorami artykułów byli członkowie Kół Przyjaciół Fundacji na świecie, a jego redaktorami byli kolejni administratorzy Fundacji z pracownikami sekretariatu, tj. ks. Stefan Wylęzek (od IX 2003 do 1 III 2010 roku) z Jolantą Szpilarewicz i Julią Irską¹²²⁴ oraz (od III 2010 r. do 2023) o. Krzysztof Wieliczko z Anną Beatą Kielech¹²²⁵.

¹²²⁰ [Ogłoszenie zespołu redakcyjnego], KR, 21(2002), nr 133, s. 40.

¹²²¹ Informacje własne na podstawie badania posiadanych egzemplarzy gazety.

¹²²² Biuletyny „Fundacja Jana Pawła II” po roku 2003, a więc po zakończeniu wydawania „Kroniki Rzymskiej” z lat 2003-2010 zostały zdigitalizowane i są dostępne online w formie skanów w formacie PDF na stronie internetowej Fundacji.

¹²²³ Na stronie Fundacji dostępne są „Biuletyny Fundacji” od nr 2 z września 2003 r.

¹²²⁴ *Dear Members*, s. 1-2.

¹²²⁵ Anna Beata Kielech, która przez ostatnich 13 lat pracowała w Sekretariacie Fundacji Jana Pawła II w Rzymie, w 103. rocznicę urodzin papieża Polaka, została odznaczona papieskim krzyżem *Pro Ecclesia et Pontifice*, przyznawanym w dowód uznania za zasługi dla Kościoła. Odznaczenie przyjęła z rąk kard. Stanisława Ryłki wieloletniego przewodniczącego Rady Administracyjnej Fundacji. Źródło: Watykan: Polka odznaczona krzyżem Pro Ecclesia et Pontifice, <https://www.niedziela.pl/artykul/91653/Watykan-Polka-odznaczona-krzyzem-Pro>, [dostęp: 22.05.2023].

Z kolei od marca 2011 r., wraz z wydrukowanym programem beatyfikacji Jana Pawła II (01 V 2011) rzeczony „Biuletyn” Fundacji zmienił wygląd, skład i nazwę na „Fundacja Jana Pawła II”¹²²⁶. Odmieniony biuletyn po wejściu do obiegu ukazuje się do dzisiaj. Jeden z numerów z listopada 2022 r. (okładka z życzeniami na święta Bożego Narodzenia 2022) i otrzymał nazwę: „Biuletyn No.64” i „Newsletter No.64 (USA)”¹²²⁷. Zawiera relację z obchodów jubileuszu 40-lecia Fundacji w dniach 21-25 IX 2022 r. Natomiast ostatni 66 numer biuletynu pochodzi z grudnia 2023 r. i zawiera życzenia świąteczne¹²²⁸.

Fundacja Jana Pawła II i jej poszczególne ekspozytury posiadają swoje strony internetowe. Dzięki temu zainteresowane osoby docierają do wiadomości z życia i działalności całej Fundacji. Tym samym strona Fundacji Jana Pawła II¹²²⁹, która jest redagowana przez Sekretariat Fundacji. Podobnie swoje strony www posiadają: Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II¹²³⁰ oraz Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie¹²³¹. Poszczególne instytucje, jak Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu, poza stroną w Internecie wydaje co jakiś czas newsletter w ramach subskrypcji, który przesyła zapisanym odbiorcom i sympatykom drogą elektroniczną na adresy mailowe. Dodatkowo niektóre instytucje Fundacji posiadają konta na portalach społecznościowych i je aktywnie prowadzą. Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu JP2 posiada np. swoje konto na portalu Facebook¹²³², na portalu Twitter¹²³³, YouTube¹²³⁴.

Tak samo Dom Fundacji JP2 w Lublinie¹²³⁵: https://web.facebook.com/dfjp2/?_rdr. Są one aktywne, na bieżąco administrowane i aktualizowane.

Kolejnym periodykiem w którym pośredni udział ma Fundacja Jana Pawła II jest kwartalnik „Ethos”. Większość sympozjów, a także wiele konwersatoriów Instytutu Jana Pawła II na KUL w Lublinie zostało utrwalonych w formie osobnych publikacji

¹²²⁶ Nowy biuletyn „Fundacja Jana Pawła” zaczął wychodzić od marca 2011 r., nr 33.

¹²²⁷ <https://fjp2.com/pl/biuletyn/>, [dostęp: 22.01.2023].

¹²²⁸ Ostatni nr biuletynu Fundacji na dzień 02 IV 2024 r.: Newsletter No. 66 (FRA), Newsletter No. 66 (USA), Newsletter No. 66 (PL).

¹²²⁹ Fundacja Jana Pawła II, <http://www.fjp2.com/pl>, [dostęp: 22.01.2023].

¹²³⁰ Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu, <http://www.jp2doc.pl>, [dostęp: 22.01.2023].

¹²³¹ Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie, <http://dfjp2.pl>, [dostęp: 22.01.2023].

¹²³² Strona: <https://web.facebook.com/pages/O%C5%9Brodek-Dokumentacji-i-Studium-Pontyfikatu-Jana-Paw%C5%82a-II/267060356676505> [dostęp: 22.06.2017].

<https://www.facebook.com/OsrodekPontyfikatuJP2/> [dostęp: 12.04.2022].

¹²³³ Strona: <https://twitter.com/JohnPaul2Rome>.

¹²³⁴ [@osrodekpontyfikatujanapawa8433](https://www.youtube.com/channel/UCDcTG5N2h-sOXWd_djRVyfg), https://www.youtube.com/channel/UCDcTG5N2h-sOXWd_djRVyfg [dostęp: 12.04.2022].

¹²³⁵ Strona: https://web.facebook.com/dfjp2/?_rdr [dostęp: 12.04.2022].

książkowych, bądź na łamach wydawanego periodyku¹²³⁶. Wydawany jest on od roku 1988 przez Instytut Jana Pawła II na Wydziale Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Poprzez informacje i artykuły naukowe „Ethos” chce przyczynić się do przekazywania papieskiego nauczania i w ten sposób pragnie służyć człowiekowi i kulturze.

„Ethos” jest międzynarodowym interdyscyplinarnym kwartalnikiem naukowym, w którego kolejnych tematycznych tomach podejmowane są problemy filozoficzne ujawniające się w kulturze współczesnej. Problemy te ukazywane są w poszczególnych artykułach z perspektywy różnych dziedzin humanistyki i nauk społecznych; dyscypliną wiodącą w przypadku tekstów zamieszczanych w „Ethosie” jest jednak filozofia, w szczególności antropologia filozoficzna i etyka. Czasopismo powstało w roku 1988 z inicjatywy ks. prof. Tadeusza Stycznia (1931-2010) jego późniejszego wieloletniego redaktora naczelnego. Wolność słowa była w tamtym czasie w Polsce racjonowana, a jednocześnie narastała potrzeba krytycznej debaty zarówno nad marksistowskim rozumieniem kultury, jak i nad nowymi zjawiskami oraz prądami myślowymi, których obecność zaczynała się silnie w niej zaznaczać. Pierwsze tomy „Ethosu”, zmagającego się jeszcze wówczas z ingerencją cenzury, zawierały liczne ślady jej interwencji w tekstach autorów reprezentujących różne opcje myślowe. Celem pisma w zamyśle jego pierwszego redaktora naczelnego była szeroko pojęta refleksja nad intelektualnymi wyzwaniem współczesności, dokonywana w perspektywie personalistycznej i inspirowana myślą filozoficzną kard. Karola Wojtyły, której pełen wyraz dał on w swoim nauczaniu już jako papież Jan Paweł II¹²³⁷. Od papieża, organizatora seminariów w Castel Gandolfo, które w debacie łączyły uczonych reprezentujących różne światopoglądy i orientacje filozoficzne, obecna redakcja „Ethosu” zaczerpnęła pomysł zapraszania na łamy pisma autorów poruszających się w różnych obszarach refleksji filozoficznej i ogólnohumanistycznej. Ambicją redakcji „Ethosu” jest kontynuowanie oryginalnej papieskiej wizji nieprzerwanego, stojącego na najwyższym poziomie, naukowego dialogu między intelektualistami. Ponieważ podstawą rzetelnej refleksji jest jej wymiar naukowy, każdy numer „Ethosu” jest najpierw opracowywany koncepcyjnie przez kolegium redakcyjne. Następnie redakcja zaprasza do współpracy autorskiej specjalistów z dziedzin, którym

¹²³⁶ Folder Centrum Myśli Jana Pawła II, *Forum Inicjatyw poświęconych Janowi Pawłowi II*, z dnia 20 X 2011, godz. 12.00-16.00, Hotel Europejski w Warszawie, s. 18, <http://www.centrumjp2.pl/wp-content/uploads/2013/04/Folder-200x245-JP2.pdf>, [dostęp: 08.11.2015].

¹²³⁷ C. Ritter, *W kręgu Myśli Karola Wojtyły- Jana Pawła II, Działalność Instytutu Jana Pawła II KUL*, http://www.kul.pl/cezary-ritter-w-kręgu-mysli-karola-wojtyly-jana-pawla-ii,art_43642.html, artykuł z 2007 r. na 25 rocznicę istnienia Instytutu Jana Pawła II, [dostęp: 08.12.2015].

poświęcane są kolejne tomy. W czasopiśmie publikowane są też teksty nadesłane, które wpisują się w profil tematyczny określonego numeru pisma. Tematy kolejnych tomów ogłaszane są z rocznym wyprzedzeniem na okładce „Ethosu”, a także na jego stronie internetowej¹²³⁸. Wszystkie artykuły naukowe poddawane są recenzji zewnętrznej, a począwszy od tomu 105, otrzymują cyfrowy identyfikator DOI (w miarę możliwości uzupełniana będzie również identyfikacja cyfrowa artykułów naukowych publikowanych w tomach wcześniejszych). W kwartalniku „Ethos” publikowane są także materiały nierecenzowane: są to przekłady istotnych tekstów obcojęzycznych związanych z problematyką poszczególnych tomów oraz – wyjątkowo – teksty okolicznościowe. Redakcja utrzymuje kontakty z autorami zagranicznymi, przede wszystkim z obszaru języka angielskiego, włoskiego i niemieckiego. Z pismem współpracowali między innymi: Rocco Buttiglione, John Crosby, Norman Davis, Karl Dedecius, Masakatsu Fujita, Joel Marks, Adam Potkay, Joseph Ratzinger, Giovanni Reale, Angelo Scola, Josef Seifert, Robert Spaemann i George Weigel. Ze względu na to, że pismo w coraz większym stopniu zyskuje charakter międzynarodowy, publikowane są również teksty w językach kongresowych z przekładu na język polski. Ukazały się nadto dwa specjalne tomy obcojęzyczne w języku angielskim i niemieckim. Pismo zawiera stałe rubryki: „Omówienia i recenzje” (recenzowane są pozycje polsko - oraz obcojęzyczne), „Sprawozdania” (zamieszczamy sprawozdania z konferencji organizowanych w Polsce i za granicą) i „Bibliografia” (jej zawartość dotyczy tematu konkretnego tomu). Każdy tom zawiera również tekst, zwykle esej, publikowany w nawiązującym do tytułu poematu Karola Wojtyły dziale „Myśląc Ojczyzna...” oraz felieton. Implikacje nauczania papieskiego w kulturze analizowane są w rubryce „Pontyfikat w oczach świata”. Każdy tom zawiera obszerną część anglojęzyczną, obejmującą tekst „Od Redakcji”, abstrakty wszystkich artykułów naukowych wraz z informacjami umożliwiającymi kontakt z ich autorami, szczegółowe informacje o zamieszczonych w tomie tekstach okolicznościowych, a także o recenzowanych i rekomendowanych przez redakcję książkach oraz o omawianych konferencjach i wydarzeniach¹²³⁹.

¹²³⁸ Ethos, <https://czasopisma.kul.pl/ethos>, [dostęp: 22.02.2017].

¹²³⁹ Ethos, <http://www.ethos.lublin.pl/index.php?mod=article&aid=208>, [dostęp: 08.12.2015].

6. Rocznice Fundacji i pontyfikatu Jana Pawła II oraz Dzień Fundacji

Fundacja, tak jak inne tego typu instytucje, celebryje swoje jubileusze działalności oraz rocznice pontyfikatu Jana Pawła II. Przy tej okazji organizowano spotkania w Domu Polskim Rady Administracyjnej Fundacji, prezesów i członków Kół Przyjaciół Fundacji na świecie, odsłaniano tablice ofiarodawców Fundacji, organizowano koncerty, sympozja, wystawy, wydawano publikacje Ośrodka Dokumentacji, a także kręcono filmy upamiętniające te rocznice. Podczas takich jubileuszów do członków Fundacji przemówienia kierował papież.

Do ważniejszych rocznic należały: V-lecie Domu Polskiego w 1985 r., X-lecie pontyfikatu Jana Pawła II w 1988 r., X-lecie ustanowienia Fundacji Jana Pawła II w 1991 r., XV-lecie pontyfikatu Jana Pawła II w 1993 r., Złoty Jubileusz kapłaństwa Jana Pawła II w 1996 r., XX-lecie pontyfikatu Jana Pawła II w 1998 r., XX-lecie Fundacji Jana Pawła II w 2001 r., XXV-lecie pontyfikatu Jana Pawła II w 2003 r., XXV-lecie Fundacji Jana Pawła II w 2006 r., Srebrny jubileusz Fundacji, XXX-rocznica wyboru kard. Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową w 2008 r., XXX-lecie Fundacji Jana Pawła II w 2011 r., XXXV-lecie Fundacji Jana Pawła II w 2016 r. i XL-lecie w 2021 (przez pandemię celebrowane w 2022 r.).

Tablice pamiątkowe Dobroczynców Domu Polskiego i Fundacji Jana Pawła II fundowano z okazji rocznic Fundacji. Umieszczone na ścianach Domu Polskiego przy via Cassia 1200 w Rzymie. Są one swoistą topografią skupisk polonijnych i świadectwem ich aktywności oraz zrozumienia dla inicjatyw Fundacji podejmowanych na przełomie 35 lat. Epitafia te są fragmentem narodowych dziejów, a zarazem wyrazem pamięci o tych wszystkich, którzy swymi wspaniałomyślnymi ofiarami przyczynili się do utworzenia i rozwoju żywego pomnika papieża - Polaka, ośrodka polskiej obecności w Rzymie, dzieła, które jak zauważył kard. Polski Józef Glemp, służy Polsce, Polonii, Kościołowi i całej ludzkiej rodzinie¹²⁴⁰.

Chronologicznie najwcześniejsze było epitafium dedykowane Fundatorom Domu Polskiego w Rzymie z okazji V rocznicy istnienia Domu (27 VI 1985). W dniach 26-27 VI 1985 r. odbyła się uroczystość poświęcenia pierwszej tablicy pamiątkowej znaczniejszych ofiarodawców oraz zjazd Fundatorów na pięciolecie Domu Jana Pawła II w Rzymie.

¹²⁴⁰ *Tablice pamiątkowe Dobroczynców Domu Polskiego i Fundacji Jana Pawła II*, red. M. Jagosz, Rzym 1995, s. 5.

Spośród kilkuset zaproszonych osób z różnych stron świata, około 200 udało się przybyć do Rzymu. Reprezentowali oni polonijne organizacje, stowarzyszenia, wspólnoty parafialne. Liczną była też grupa fundatorów indywidualnych. Ich nazwy lub nazwiska zostały wyryte na mosiężnej tablicy, która została umieszczona przed wejściem do kaplicy Domu Polskiego. Na niej zostało uwiecznionych ponad 500 organizacji, wspólnot parafialnych i indywidualnych ofiarodawców na rzecz Fundacji. Na tablicy umieszczono słowa wyrażające uznanie Fundacji dla jej współbudowniczych: „Dom Polski Jana Pawła II wyraża wdzięczność i utrwała dla historii imiona tych, którzy wnieśli szczególny wkład w jego powstanie”¹²⁴¹.

Pierwszą tablicę pamiątkową z nazwiskami osób i nazwami organizacji szczególnie zasłużonych dla jego powstania poświęcił abp Bronisław Dąbrowski, ówczesny Sekretarz Episkopatu Polski, 26 VI 1985 r.¹²⁴². Na czele wymieniono Edwarda Piszka z USA, najhojniejszego dobroczyńcę. Ofiary na zakup Domu Polskiego są udziałem Polonii z następujących krajów: Argentyny, Australii, Austrii, Belgii, Brazylii, Danii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Kanady, Luksemburga, Meksyku, Republiki Federalnej Niemiec, Norwegii, Nowej Zelandii, Republiki Południowej Afryki, Stanów Zjednoczonych, Urugwaju, Wenezueli, Wielkiej Brytanii, Zimbabwe oraz rodaków z kraju i przyjaciół polskiego narodu. Największy udział w zebraniu potrzebnych funduszy miała Polonia Stanów Zjednoczonych¹²⁴³. Abp Bronisław Dąbrowski w homilii wygłoszonej w czasie mszy św., podkreślił jeszcze inny znamieny aspekt tegoż epitafium: „Niejeden przybysz, pielgrzym i Polak, zatrzymując się przed tą Tablicą, patrząc na długie rzędy nazwisk, a

¹²⁴¹ B. Wierzbiański, *Pięćdziesiąt lat Domu Jana Pawła II w Rzymie*, KR, 1985, nr 37, s. 2-4.

¹²⁴² Homilia podczas Mszy św. dziękczynnej w intencji fundatorów, odprawionej w Kaplicy Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie, 26 VI 1985 r. Wtedy w Domu Polskim poświęcono 3 pamiątkowe mosiężne tablice o wymiarach każda 3x2 metry. Zostały na nich wyryte imiona fundatorów Fundacji z nazwami organizacji i nazwiskami osób szczególnie zasłużonych dla powstania Domu (osób indywidualnych, parafii, zasłużonych organizacji i środowisk polonijnych na całym świecie; jest też gazeta „Nowy Dziennik”, który przez publikację informacji o inicjatywie ufundowania Domu, apeli i artykułów, dopomógł w realizacji projektu. W tego typu działaniu uwypukliła się rola prasy polskiej na emigracji). Na tablicach zawieszonych w holu u wejścia do domowej kaplicy wygrawerowano napis: „Dom Polski [...] wyraża wdzięczność i utrwała dla historii imiona tych, którzy wnieśli szczególny wkład w powstanie Domu”. Tablica jest wyrazem pamięci o nich, a także o wszystkich innych, którzy swymi wspaniałomyślnymi ofiarami przyczynili się do utworzenia tego ośrodka polskiej obecności w Rzymie. Na tylnej okładce „Kroniki Rzymskiej”, 1985, nr 35-36, zamieszczono fotostatyczny układ tej tablicy. Ze względu na jej rozmiary (3x2m) reprodukowany tekst był mało czytelny. Został jednak wydany specjalny album zawierający nazwiska ofiarodawców w odpowiednim układzie graficznym. B. Dąbrowski, *Dzień wdzięczności*, KR, 1985, nr 37, s. 5-8.

¹²⁴³ Oprócz wspomnianej tablicy pamiątkowej w następnych latach pontyfikatu Jana Pawła II zamontowano kolejne. Wszystkie były poświęcane w dniu wyboru Ojca Świętego, 16 X. Okazjami były: 10-lecie pontyfikatu (1988), 10-lecie Fundacji (1991), 20-lecie pontyfikatu (1998), 20-lecie Fundacji (2001), 25-lecie pontyfikatu (2003), 25-lecie Fundacji (2006), 30-lecie Fundacji (2011), 35-lecie Fundacji (2016) i 40-lecie Fundacji (2022). *Świadectwo naszej solidarności*, OR, 6(1985), nr 6, s. 27.

także organizacji z tak wielu krajów świata, zapisze te słowa w swojej duszy i wywiezie stąd, z Rzymu, umocnienie w przekonaniu o tym kim jest, jak wielka jest ta Wspólnota do której należy”¹²⁴⁴. Podczas odsłonięcia tablicy pamiątkowej fundatorów Domu Polskiego abp Dąbrowski powiedział jeszcze: „Uradowaliście tym darem serce Ojca Świętego, a jednocześnie przyczyniliście się do stworzenia dzieła, które już czwarty rok służy Kościołowi i Polsce przez zbieranie dokumentów i śladów pontyfikatu wielkiego Papieża, pochodzącego z naszej wspólnej Macierzy; przez przyjmowanie i prowadzenie pielgrzymów z Polski i z Emigracji do Świętego Miasta, by tu mogli lepiej odnaleźć siebie i przez umacnianie tutaj pozycji polskiej chrześcijańskiej kultury”¹²⁴⁵.

Drugą tablicę darczyńców w X rocznicę pontyfikatu Jana Pawła II przy okazji I spotkania Prezesów Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji, które miało miejsce w Domu Polskim 28 IX 1988 r., poświęcił kard. Józef Glemp¹²⁴⁶. Uroczystym obchodom 10-lecia istnienia i działalności Fundacji Jana Pawła II, przy okazji II zebrania Prezesów Kół i Towarzystw Fundacji, towarzyszyło również poświęcenie trzeciej, brązowej tablicy, którego dokonał 25 IX 1991 r. metropolita krakowski kard. Franciszek Macharski¹²⁴⁷. Tablicę czwartą poświęcił 25 X 1995 r. nowokreowany kard. Adam J. Majda, abp metropolita Detroit, od 1992 r. Członek Rady Administracyjnej Fundacji oraz przewodniczący Fundacji Kulturalnej Jana Pawła II w USA. Poświęcając czwartą tablicę kard. Józef Glemp powiedział, że czyniono to nie dla próżnej chwały, nie tylko po to, by widzieli ją potomni. Rejestr nazwisk oznacza wykonane dobro, życzenie ze swego majątku pomocy drugim, dzięki czemu jest początkiem wpisu w Księdze Żywota. Tablice te są znakiem, aby dobro szło w pokolenie; aby przy Piotrze utwierdzało braci w wierze¹²⁴⁸.

¹²⁴⁴ B. Wierzbiański, *Pięćdziesiąt lat Domu Jana Pawła II w Rzymie*, KR, 1985, nr 37, s. 2-4.

¹²⁴⁵ [Msza św. z okazji V rocznicy istnienia Domu Polskiego], KR, 5(1986), nr 43, s. 32-33.

¹²⁴⁶ [Poświęcenie II tablicy darczyńców w Domu Polskim], KR, 7(1988), nr 73, passim.

¹²⁴⁷ A. Kijowska, *Drugie zebranie prezesów Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II*, KR, 9(1991), nr 89, s. 18-21.

¹²⁴⁸ Treść wszystkich czterech tablic podaje publikacja: *Tablice pamiątkowe Dobroczynców Domu Polskiego i Fundacji Jana Pawła II*, red. M. Jagosz, Rzym 1995, 87 s. + 27 fot. czarno-białych. Tomik wydany z okazji odsłonięcia czwartej pamiątkowej Tablicy Dobroczynców Fundacji w 1995 r., którzy swą duchową i materialną ofiarnością dali nie tylko świadectwo gotowości służenia Kościołowi, ale przede wszystkim chcieli swoimi hojnymi ofiarami uczcić kolejny rok pontyfikatu Jana Pawła II. Stąd na początku Tablicy pojawił się napis: „Fundacja Jana Pawła II z wdzięcznością upamiętnia Imiona Dobroczynców, którzy swymi ofiarami uczcili Piętnastolecie Pontyfikatu”. Jest ona nierozłączną częścią *Księgi Pamiątkowej Dziesięciolecia Fundacji Jana Pawła II*, która ukazała się drukiem w 1991 r. Na końcu broszurki znajdziemy zestawienie Dobroczynców według przynależności krajów zamieszkania. Największa ich ilość jest ze Stanów Zjednoczonych. Dla nich opracowano dodatkowe zestawienie z uwzględnieniem podziału administracyjnego. Wcześniej ukazały się podobne publikacje: *Księga pamiątkowa. Dziesięciolecie Fundacji Jana Pawła II*, red. K. Czajkowska, M. Jagosz, Rzym 1991; *Tablice pamiątkowe Dobroczynców Domu Polskiego i Fundacji Jana Pawła II*, red. M. Jagosz, Rzym 1991.

Na tej tablicy umieszczono również nazwiska tych, którzy hojnymi ofiarami przyczynili się do powstania Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie. Liczba wyszczególnionych Dobroczyńców Fundacji to 1684 osób. Czwarta tablica uwiecznia 267 ofiarodawców, wśród których pojawiło się 175 nowych nazwisk, 55 jest po raz drugi, 30 po raz trzeci, a 7 nazwisk zapisano po raz czwarty.

W dniach 27-29 X 1998 r. Fundacja Jana Pawła II obchodziła uroczyste jubileusz XX-lecia Pontyfikatu Jana Pawła II. Na te uroczystości przybyło z różnych krajów około 600 osób¹²⁴⁹. Z tej okazji cały Dom Polski gościł dobrodziejów, którzy przybyli do Rzymu na spotkanie prezesów Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji z członkami jej Rady Administracyjnej, które miało miejsce we wtorek, 27 X. Przybyło nań 26 prezesów Kół Przyjaciół z dwunastu krajów. Odbyła się również uroczystość poświęcenia V tablicy upamiętniającej ich nazwiska i imiona¹²⁵⁰.

Na VI tablicy poświęconej 23 X 2001 r. z okazji XX-lecia Fundacji Jana Pawła II umieszczono 380 zapisów instytucji i osób prywatnych, które finansowo wspierają inicjatywy Fundacji. Ceremonii poświęcenia przewodniczył abp Szczepan Wesoły, a wśród obecnych byli również: kard. Franciszek Macharski, abp Józef Kowalczyk, bp Stanisław Dziwisz, bp Antoni Pacyfik Dydycz, bp Aleksander Kaszkiewicz z Grodna (Białoruś) oraz abp Petrus Canisius Mandagi (Indonezja). Spotkanie Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II miało miejsce w Rzymie w dniach 22-25 X 2001 r. w atmosferze troski o wspólne dzieło. Wzięło w nim udział blisko 400 osób z 15 krajów, mimo wielkiego napięcia międzynarodowego po atakach terrorystycznych w USA¹²⁵¹.

Z okazji ćwierćwiecza pontyfikatu Jana Pawła II, Sekretariat Fundacji zorganizował w dniach 3-6 XI 2003 r. w Rzymie uroczyste obchody jubileuszowe, na które przybyło 700 osób z 16 krajów. W programie było całonocne spotkanie prezesów kół i towarzystw przyjaciół Fundacji, udział w audiencji generalnej z papieżem, odsłonięcie i poświęcenie VII tablicy dobroczyńców Fundacji, koncert przygotowany przez Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu oraz Msza św. dziękczynna za 25 lat posługi papieskiej.

¹²⁴⁹ *Kronika kościoła św. Stanisława B.M. w Rzymie*, KR, 16(1998), nr 117, passim.

¹²⁵⁰ *Bilans działalności Fundacji Jana Pawła II, Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji*, KR, 17 (1999), nr 118, s. 7-8.

¹²⁵¹ *Z życia Fundacji Jana Pawła II. XX lat Fundacji Jana Pawła II - Uroczystości Rzymskie*, OR, 22(2001), nr 9, passim.

Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu z tej okazji zorganizował w roku 2003 dwie wystawy¹²⁵².

Międzynarodowy charakter Fundacji Jana Pawła II został podkreślony podczas spotkania Przyjaciół Fundacji przybyłych do Rzymu z okazji 25-lecia jej działalności. Trzydniowy program (21-23 X 2006 r.) tak przygotowano, aby rozbrzmiewały różne języki, którymi posługują się przyjaciele Fundacji. Miało to miejsce zarówno podczas liturgii Mszy św. w Bazylice św. Piotra, jak i następnego dnia w kościele pw. Ducha Świętego oraz w czasie liturgii Słowa Bożego w kaplicy Domu Polskiego przy via Cassia podczas poświęcenia VIII tablicy dobroczyńców Fundacji. Różnorodność języków nie przeszkodziła w nawiązaniu osobistych kontaktów przez ludzi z 16 krajów. Na spotkanie przybyło około 800 osób z całego świata¹²⁵³.

Z kolei 30-lecie wyboru na papieża kard. Wojtyły celebrowane w 2008 r. stało się dla Kościoła i Fundacji Jana Pawła II okazją, by wrócić myślą do tego historycznego momentu i zatrzymać się nad fenomenem pontyfikatu Jana Pawła II. W Rzymie w tym dniu Mszy św. w Bazylice św. Piotra przewodniczył kard. Stanisław Dziwisz. Wieczorem zaś w Auli Pawła VI, w obecności Benedykta XVI miała miejsce projekcja filmu „Świadek” w reżyserii Pawła Pitery, który przypominał najważniejsze momenty z życia i pontyfikatu Jana Pawła II. Z tej też okazji zaplanowano w Rzymie plener artystów plastyków zatytułowany „Dobro i piękno”, nawiązując w ten sposób do listu Jana Pawła II skierowanego do artystów w 2000 r. Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Fundacji Jana Pawła II zorganizował międzynarodowe sympozjum: „Jan Paweł II – Sobór Watykański II.”

Do uroczystości rocznicowych trzeba dołączyć inicjatywy Kół Przyjaciół Fundacji na całym świecie. Szczególną oprawę miało spotkanie w Los Angeles, gdzie po Mszy św. w kościele pw. Matki Boskiej Częstochowskiej zorganizowano w sali parafialnej okolicznościowy bankiet i konferencję zatytułowaną: „*Jan Paweł II – pontyfikat, który trwa. 30. rocznica wyboru kard. Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową*”¹²⁵⁴. W dniach 28-30 X 2008 r. w Rzymie Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II oraz Papieski Wydział Teologiczny św. Bonawentury „Seraphicum” zorganizowały

¹²⁵² S. Wylęzek, *Przyjaciele Papieskiej Fundacji uczcili 25-lecie Pontyfikatu Ojca Świętego*, BFJP2, 1(2003), nr 3-4, s. 1-2.

¹²⁵³ Program uroczystości 25-lecia Fundacji Jana Pawła II, <http://www.opoka.org.pl/aktualnosc/news.php?id=18901&s=opoka>, [dostęp: 08.12.2015]; S. Wylęzek, *Fundacja Jana Pawła II*, s. 23-24.

¹²⁵⁴ 30. rocznica wyboru kard. Karola Wojtyły na stolicę Piotrową, BFJP2, 6(2008), nr 24, s. 1.

międzynarodowe sympozjum w 30. rocznicę wyboru Jana Pawła II. Było ono odpowiedzią na pytania o źródła, owoce i perspektywy pontyfikatu. Konferencje odbywały się w auli Wydziału¹²⁵⁵.

W niedzielę, 1 V 2011 r. w Watykanie miały miejsce uroczystości beatyfikacyjne Jana Pawła II. W sobotę, 30 IV od godz. 20 odbyło się modlitewne czuwanie na antycznym stadionie Circo Massimo, które poprowadził kard. Agostino Vallini, a z zebranymi za pośrednictwem wideo połączył się Benedykt XVI. Msza św. beatyfikacyjna rozpoczęła się na Placu św. Piotra 1 maja o godz. 10 i przewodniczył jej papież. Następnie nastąpiło oddanie czci doczesnym szczątkom nowego Błogosławionego, bo trumna została wystawiona aż do zakończenia napływu wiernych. W poniedziałek, 2 maja, odprawiono Mszę św. dziękczynną o godz. 10.30 na Placu św. Piotra, której przewodniczył kard. Tarcisio Bertone – watykański Sekretarz Stanu¹²⁵⁶. Koła Fundacji, rozsiane na całym świecie, przez różne inicjatywy i formy aktywności starały się uczcić beatyfikację Jana Pawła II. Koła włączały się również w przygotowania i aktywnie uczestniczyły w uroczystościach beatyfikacyjnych¹²⁵⁷.

Jubileusz 30-lecia Fundacji odbył się w Rzymie w dniach od 22-24 X 2011 r. Na uroczystości jubileuszowe przybyli do Wiecznego Miasta przyjaciele i dobroczyńcy Fundacji z 45 Kół działających w 18 krajach świata, w sumie 750 gości z Ameryki Północnej, Ameryki Południowej, Australii i Oceanii, Azji i Europy. Wśród nich byli prezesi, członkowie i dobroczyńcy Kół Fundacji Jana Pawła II z 18 krajów świata oraz wielu dostojników kościelnych; z Polski m.in. kardynałowie: Stanisław Dziwisz, Stanisław Ryłko, Józef Glemp, arcybiskupi: Józef Kowalczyk, Zygmunt Zimowski, Szczepan Wesoły oraz 150 księży i wiele sióstr zakonnych¹²⁵⁸. Rzymskie obchody zbiegły się w czasie z uroczystościami wspomnienia liturgicznego Jana Pawła II z dnia 22 października, w rocznicę inauguracji jego pontyfikatu. Uroczystości rozpoczęły się w sobotnie przedpołudnie Mszą św. w Bazylice św. Piotra pod przewodnictwem kard. Stanisława Dziwisza, który podczas homilii zaznaczył szczególną rolę bł. Jana Pawła II w życiu Fundacji. Po Mszy św. kapłani udali się do ołtarza nowego błogosławionego w kaplicy pw.

¹²⁵⁵ A. Dobrzyński, *Międzynarodowe sympozjum w Rzymie w XXX rocznicę wyboru Jana Pawła II*, BFP2, 6(2008), nr 24, s. 1-3.

¹²⁵⁶ Fundacja więcej informacji o uroczystościach podała na swojej stronie: www.FJP2.com, [dostęp: 15.04.2019].

¹²⁵⁷ *1 maja 2011. Beatyfikacja Jana Pawła II*, FJP2B, 1(2011), nr 33, s. 1.

¹²⁵⁸ RV, *Rzym: 30-lecie Fundacji Jana Pawła II*, <http://www.deon.pl/religia/kosciol-i-swiat/z-zycia-kosciola/art,7614,rzym-30-lecie-fundacji-jana-pawla-ii.html>, [dostęp: 08.12.2015].

św. Sebastiana, aby podziękować Bogu za dar Jana Pawła II i za 30-lecie Fundacji. Kolejnym wydarzeniem było odsłonięcie i poświęcenie IX pamiątkowej tablicy dobroczyńców Fundacji w Domu Polskim. Wydarzenie to poprzedziła Liturgia Słowa w kaplicy Domu Polskiego, której przewodniczył kard. Stanisław Ryłko. W homilii nakreślił historię i cele Fundacji, a także wyraził słowa wdzięczności dla wszystkich zaangażowanych w jej dzieło¹²⁵⁹. Bezpośrednio po odsłonięciu tablicy pamiątkowej kardynałowie wraz z Prymasem Polski otworzyli wystawę pt. „Papież Jan Paweł II i Jego Fundacja”, przygotowaną przez ks. prał. Stanisława Budynia, rektora Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech¹²⁶⁰. Uroczystości w Domu Polskim zakończył bankiet, który uświetnili swoimi występami artyści z różnych stron świata: Zespół „Maki” z New Jersey z USA, grupa taneczna z Indonezji oraz występy solowe z Toronto (Kanada).

Kolejny dzień uroczystości, niedzielę 23 X rozpoczęła Msza św. w kościele pw. Świętego Ducha, której przewodniczył abp Józef Kowalczyk, prymas Polski. W homilii podkreślił pielgrzymi charakter jubileuszu. Zwieńczeniem niedzielnych uroczystości był koncert w kościele Chiesa Nuova. Wystąpili m.in. artyści z Japonii, Kanady, Stanów Zjednoczonych i Włoch. W trzecim dniu, 24 X 2011 r. uczestnicy jubileuszu spotkali się na prywatnej audiencji z Benedyktem XVI, który przemówił do wszystkich zebranych. Papież zalecał, by nie patrzeć z nostalgią w przeszłość, lecz dostrzegać dzisiejsze potrzeby bliźnich i starać się im zaradzić w duchu solidarności i braterstwa. Zawierzył Fundację Bożej Opatrzności i wstawiennictwu bł. Jana Pawła II. Z pewnością towarzyszy on swym orędownictwem członkom Fundacji, którzy niosą w przyszłość dziedzictwo wielkiego pontyfikatu. Wsparcie i zarazem zobowiązanie stanowią dla nich pełne nadziei słowa wypowiedziane przez Jana Pawła II: „Proszę, nie ustawajcie w tym dobrym dziele. Niech ono stale się rozwija. Niech wspólny wysiłek wsparty Bożą pomocą nadal przynosi wspaniałe owoce”¹²⁶¹.

Obchody XXX rocznicy ustanowienia Fundacji były okazją do dziękczynienia Bogu za dar beatyfikacji Jana Pawła II, do modlitwy i refleksji, do spotkań i wymiany doświadczeń.

Rzymskie uroczystości stały się okazją do spotkania wielu członków Fundacji. Był to też czas nie tylko na podsumowanie dotychczasowych osiągnięć, ale też na określenie

¹²⁵⁹ *Program uroczystości 30-lecia Fundacji Jana Pawła II*, FJP2B, 1(2011), nr 34, s. 4.

¹²⁶⁰ *Uroczystości 30-lecia Fundacji Jana Pawła II*, FJP2B, 1(2011), nr 36, s. 2-4.

¹²⁶¹ *Uroczystości 30-lecia*, s. 2-4.

nowych perspektyw rozwoju dzieła Jana Pawła II, jakim jest Fundacja. Po uroczystościach w 2011 r., Fundacja Jana Pawła II wkroczyła w rok 2012 z jeszcze większym zaangażowaniem, podejmując nowe inicjatywy służące jak najpełniejszemu wypełnieniu jej misji. W centrum uwagi było nie tylko umocnienie działalności istniejących już kół Przyjaciół Fundacji, ale także zaangażowanie nowych środowisk w dzieło Fundacji. Tym celom służyły podróże administratora Fundacji o. Wieliczki, który w poprzednim roku odwiedził Danię, Francję, Indonezję, Meksyk, Polskę, Singapur, Stany Zjednoczone i Szwajcarię¹²⁶².

27 IV 2014 r. w Watykanie miała miejsce kanonizacja papieży: Jana Pawła II i Jana XXIII¹²⁶³. Na łamach „Biuletynu” <<Fundacja Jana Pawła II>> z marca 2014 r., na pierwszej stronie zamieszczono zapowiedź tego wydarzenia: „W niedzielę Miłosierdzia Bożego 27 kwietnia 2014 roku będzie miała miejsce Kanonizacja naszego Założyciela bł. Jana Pawła II [...]”¹²⁶⁴. Wybór Niedzieli Miłosierdzia nawiązywał do pontyfikatu i śmierci Jana Pawła II, który ustanowił to święto i zmarł w jego wigilię. „Zapraszamy serdecznie wszystkich członków i przyjaciół Fundacji Jana Pawła II do szczególnego duchowego przygotowania na to wielkie wydarzenie, a także zachęcamy do uczestnictwa w nim łącząc się na modlitwie”¹²⁶⁵.

O misji Fundacji Jana Pawła II we współczesnym świecie przed kanonizacją patrona mówił kard. Stanisław Ryłko podczas homilii na Mszy św. przy ołtarzu bł. Jana Pawła II na rozpoczęcie zebrania członków Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w dniach 30-31 I 2014 r. Podkreślił, że kanonizacja Jana Pawła II jest wszystkich wielkim darem i zadaniem. Mówił: „Na czym to zadanie polega? Musimy wszyscy na nowo uświadomić sobie wielkość Daru, jakim Jan Paweł II był dla Kościoła, dla świata i dla każdego z nas osobiście. Na naszym pokoleniu <<pokolenie Jana Pawła II>>, spoczywa bowiem wielki obowiązek, aby pamięć o tym wielkim Papieżu i Polaku przekazać następnym pokoleniom. Nie wolno nam tego zaniedbać! Musimy być także uważni i czujni, aby pamięci o Nim nie zniekształcić, nie spłaszczyć, nie zbanalizować! Pamięć o Janie Pawle II to nie tylko przechowywane pieczołowicie w rodzinnych albumach fotografie z Nim, którymi się chlubimy! Prawdziwa pamięć o Janie Pawle II to

¹²⁶² *Działalność Fundacji Jana Pawła II w 2012 roku*, FJP2B, 2(2012), nr 40, s. 3-4.

¹²⁶³ Więcej informacji o uroczystościach kanonizacyjnych było zawartych na stronie Fundacji: www.fjp2.com, [dostęp: 14.06.2020].

¹²⁶⁴ *Kanonizacja Jana Pawła II – założyciela Fundacji*, FJP2B, 4(2014), nr 45, s. 1.

¹²⁶⁵ Tamże.

przede wszystkim ciągly rachunek sumienia z tego, ile z Jego świadectwa wiary, ile z tego, czego nas nauczał z taką pasją i miłością - żyje w nas i kształtuje nasze decyzje, nasze życiowe postawy dzisiaj”¹²⁶⁶.

Niedziela, 27 IV 2014 r. na zawsze zapisał się w historii Kościoła i Fundacji Jana Pawła II. Dla wszystkich członków, przyjaciół i sympatyków Fundacji, to powód do ogromnej radości a zarazem dumy, że mają udział w dziele, którego inicjatorem był człowiek wówczas kanonizowany. Wspólne świętowanie rozpoczęto w sobotę poprzedzającą kanonizację w kościele Chiesa Nuova na koncercie, który był duchowym przygotowaniem do kanonizacji rodaka. W barokowych, iluminowanych na ten czas wnętrzach świątyni, słuchano muzycznej interpretacji poematu Jana Pawła II „Tryptyk rzymski”, w wykonaniu Stanisława Sojki z zespołem. W homilii podczas Mszy św. kanonizacyjnej papież Franciszek powiedział o nowym świętym: „W tej posłudze Ludowi Bożemu św. Jan Paweł II był papieżem rodziny. Kiedyś sam tak powiedział, że chciałby zostać zapamiętany, jako papież rodziny. Chętnie to podkreślam w czasie, gdy przeżywamy proces synodalny o rodzinie i z rodzinami, proces, któremu na pewno On z nieba towarzyszy i go wspiera”¹²⁶⁷.

Poniedziałek, 28 kwietnia był kolejnym dniem celebracji kanonizacji. Ponownie zgromadzono się na Placu św. Piotra na Mszy św. dziękczynnej za kanonizację św. Jana Pawła II. Uczestniczyły w niej tysiące pielgrzymów z Polski i grupy polonijne z całego świata. W słowie wstępnym kard. Stanisław Dziwisz dziękował w imieniu Polaków za kanonizację papieżowi Franciszkowi, a także jego poprzednikowi Benedyktowi XVI oraz władzom Rzymu za przyjęcie wielkiej liczby pielgrzymów z Polski. Mszy św. dziękczynnej przewodniczył kard. Angelo Comasti. W wygłoszonej homilii przedstawił św. Jana Pawła II, jako obrońcę rodziny, życia, pokoju. Mówił: „Życie Jana Pawła II było nieustannym posłuszeństwem Ewangelii Jezusa: za to go kochaliście! Rozpoznaliście w jego życiu odwieczną Ewangelię: Ewangelię, która dała światło i nadzieję wielu pokoleniom chrześcijan!”¹²⁶⁸. Kazanie zakończył słowami: „Święty Janie Pawle II, módl się za nas, byśmy skupieni wokół papieża Franciszka stworzyli jedno serce i jedną duszę,

¹²⁶⁶ Zebranie Rady Administracyjnej, FJP2B, 4(2014), nr 45, s. 2.

¹²⁶⁷ Z. Twarowska, *Kanonizacja dwóch papieży – Jana Pawła II i Jana XXIII*, FJP2B, 4(2014), nr 46, s. 3.

¹²⁶⁸ Kard. Angelo Comastri podczas Mszy św. dziękczynnej za kanonizację papieża Polaka 28 IV 2014. FJP2B, 4(2014), nr 46, s. 2.

aby dzisiejszy świat uwierzył”¹²⁶⁹. Ta Msza św. miała wiele akcentów polskich i była ukoronowaniem kanonizacji. Kończyło ją wspólne odśpiewanie pieśni „Barka”.

Wieczorem, 28 kwietnia w wirydarzu kościoła Chiesa Nuova odbyło się spotkanie Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II z całego świata. Przybyły na nie grupy pielgrzymów z Indonezji, USA, Meksyku, Kanady i z Europy. Rolę gospodarza i organizatora uroczystości pełnił administrator Fundacji o. Wieliczko. Wśród gości był prymas Polski abp Józef Kowalczyk, przewodniczący Rady Fundacji kard. Stanisław Ryłko oraz kard. Stanisław Dziwisz. Po części oficjalnej odbyło się towarzyskie spotkanie przyjaciół Fundacji. W gronie gości znalazł się zasłużony dla Fundacji Władysław Zachariasiewicz, który jako pierwszy zakładał w USA koła i towarzystwa tej organizacji i zbierał fundusze na Dom Polski w Rzymie¹²⁷⁰.

Przy okazji kanonizacji na łamach „Biuletynu” umieszczono informację o tworzeniu nowej, złotej tablicy darczyńców¹²⁷¹. Na koniec dołączono słowa Benedykta XVI, pisząc aby te słowa były umocnieniem i podziękowaniem za dobro, które czynili Darczyńcy¹²⁷².

Każda rocznica istnienia Fundacji jest nie tylko spojrzeniem w przeszłość i dokonaniem jej oceny, ale też spojrzeniem w przyszłość. Fundacja może działać tylko wtedy, gdy będą z nią związani ludzie, którzy tak moralnie, jak i materialnie włączą się w jej prace. Wspólne spotkanie w Rzymie napawało optymizmem, gdyż entuzjazm przyjaciół Fundacji i ich zaangażowanie stają się gwarantem obecności Fundacji i kontynuacji jej dzieła w różnych częściach świata. Mówił o tym do Fundacji również Benedykt XVI w czasie specjalnej audiencji: „[...] trzeba powiedzieć, że wasza działalność jest naprawdę obiecująca, ponieważ nie ogranicza się jedynie do archiwistyki czy badań naukowych, lecz dotyka już tajemnicy świętości Sługi Bożego.[...] Dziś powierzam wam, drodzy członkowie i przyjaciele Fundacji Jana Pawła II, zadanie zgłębiania oraz ukazywania przyszłym pokoleniom bogactwa jego przesłania. [...] Proszę was, nie odstępujcie od tego

¹²⁶⁹ Tamże, s. 4.

¹²⁷⁰ Z. Twarowska, *Kanonizacja dwóch Papieży*, s. 2-4.

¹²⁷¹ K. Wieliczko, *Złota Tablica Dobroczynców Fundacji*, FJP2B, 4(2014), nr 46, s. 8.

¹²⁷² Benedykt XVI powiedział: „Dziękuję wszystkim, którzy w ciągu lat na wiele sposobów wspierali działalność Fundacji... Proszę was, nie odstępujcie od tego dobrego dzieła. Niech nadal się ono rozwija. Niech wspólny wysiłek, wspierany pomocą Boga, nadal wydaje wspaniałe owoce. Niech Bóg wam błogosławi”. Słowa Benedykta XVI, a nie jak błędnie napisano Jana Pawła II. Benedykt XVI, *Zgłębiajcie i ukazujcie bogactwo nauczania Jana Pawła II*, OR, 24(2006), nr 12, s. 35-36.

dobrego dzieła. Niech nadal się ono rozwija. Niech wspólny wysiłek, wspierany pomocą Boga, nadal wydaje wspaniałe owoce”¹²⁷³.

Fundacja Jana Pawła II uroczystość celebrować także swój Dzień Fundacji, którym jest rokrocznie 18 maja, a więc rocznica urodzin Karola Wojtyły. Dzień ten celebrowany jest zwłaszcza w Kołach Przyjaciół na całym świecie. Ustanowiła go Rada Administracyjna Fundacji podczas posiedzenia w styczniu 2008 r. Obchodzono wówczas 30. rocznicę rozpoczęcia pontyfikatu, dlatego Sekretariat Fundacji proponował poszczególnym Kołom, aby głównym tematem refleksji była homilia Jana Pawła II z dnia inauguracji pontyfikatu, tj. 22 października 1978 r. Kard. Ryłko w liście do Kół pisał, że należy pamiętać o ważnym wezwaniu z tego kazania: „Nie lękajcie się”, bo ten motyw odwagi w głoszeniu Ewangelii był obecny w całym nauczaniu Jana Pawła II i jest też obecny w działalności ewangelizacyjnej jego Fundacji¹²⁷⁴.

Rocznica urodzin Jana Pawła II była i jest dla wszystkich przyjaciół Fundacji okazją do wdzięczności i refleksji nad jego przesłaniem oraz sposobnością do dzielenia się bogactwem jego umysłu i serca w środowiskach, w których działają Koła Przyjaciół Fundacji. To na członkach Fundacji spoczywa obowiązek zachowania i przekazywania tego dziedzictwa przyszłym pokoleniom. Dokonuje się to przez codzienną pracę, ale również poprzez obecność tejże instytucji w środowiskach życia i pracy członków Kół Przyjaciół. Podjęcie tej nowej inicjatywy miało służyć promocji i informacji o Fundacji Jana Pawła II oraz o jej działalności. Każdego roku starano się wydobyć z dziedzictwa Jana Pawła II słowa, które są aktualne dla życia Kościoła we współczesnym świecie. Przyjmując Przyjaciół Fundacji na specjalnej audiencji w Watykanie w dniu 26 września 1995 r., Jan Paweł II powiedział, że Fundacja jest instytucją o charakterze kościelnym. Dlatego jest ona przede wszystkim narzędziem ewangelizacji, co jest jej podstawową specyfiką. Jest to konkretny wyraz troski Kościoła o człowieka, w myśl zasady, iż człowiek jest „pierwszą i podstawową drogą Kościoła, drogą wyznaczoną przez samego Chrystusa”¹²⁷⁵.

Wcześniej dniem Fundacji był 4 XI, czyli imieniny papieża, obchodzone jednak tylko w 2007 r. Z racji na liczne listy i głosy członków Kół Przyjaciół przypominające, że 4 listopada jest zbyt blisko uroczystości Wszystkich Świętych, co jest związane z licznymi

¹²⁷³ S. Wylężek, *Fundacja Jana Pawła II*, s. 24.

¹²⁷⁴ List kard. S. Ryłki do prezesa Koła Fundacji w Montrealu w Kanadzie z 10 IV 2008 r., skan listu na stronie: <http://fjp2.ca/Pan%20Prezes%20-%20Dzien%20Fund..jpg>, [dostęp: 8.12.2018].

¹²⁷⁵ Jan Paweł II, *Redemptor hominis*, 14, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_04031979_redemptor-hominis.html, [dostęp: 14.07.2022].

wyjazdami na groby najbliższych, a także mając na uwadze inne względy przeniesiono ten dzień na 18 maja. Poza tym 4 listopada wypadał zbyt blisko 16 października - Dnia Papieskiego. Po raz pierwszy Fundacja Jana Pawła II obchodziła Dzień Fundacji 4 XI 2007 r. Ustanowiony decyzją Rady Administracyjnej w styczniu 2007 r. wyrażał troskę o prezentację działalności Fundacji w środowiskach, w których działają Koła i Towarzystwa Przyjaciół Fundacji. Sekretariat Fundacji przygotował okolicznościowy tekst: „Dziedzictwo Jana Pawła II”, który mógł być wykorzystany na spotkaniach członków Kół, czy też przekazany miejscowym środkom przekazu. Jak sugerował Sekretariat Fundacji, warto było urozmaicić program tego dnia także różnymi innymi formami spotkań: koncertami, spotkaniami ze świadkami pontyfikatu, projekcjami filmowymi, według własnej inicjatywy i możliwości. Zachęcano też do skorzystania z materiałów zebranych na stronie internetowej Fundacji. Im ciekawszy program prezentujący cele i programy Fundacji i im bardziej jej działalność będzie znana, tym lepiej służyłoby dziełu, które zapoczątkował Jan Paweł II¹²⁷⁶.

18 maja 2009 r. obchodzono po raz drugi Dzień Fundacji Jana Pawła II. W 2009 r. przeżywano jubileusz 30-lecia wyboru Jana Pawła II na Stolicę Piotrową, a w marcu 2009 r. minęło 30 lat od opublikowania encykliki „*Redemptor hominis*”. Sekretariat Fundacji przesłał list kard. Stanisława Ryłki, przewodniczącego Rady Fundacji Kołom Fundacji na świecie, w którym proponował, by głównym przedmiotem refleksji była właśnie pierwsza encyklika Jana Pawła II „*Redemptor hominis*”, ogłoszona 4 marca 1979 r., a szczególnie punkt 14 tego papieskiego dokumentu. Z niego zaczerpnięto temat owego Dnia Fundacji: „Człowiek jest pierwszą i podstawową drogą Kościoła, drogą wyznaczoną przez samego Chrystusa”¹²⁷⁷.

7. Przyznawane nagrody i upamiętnienia Fundacji Jana Pawła II

Fundacja Jana Pawła II przyznawała ustanowione przez siebie nagrody w latach 1985–1990 dla Polaków wnoszących szczególnie wkład w kulturę religijną i moralną

¹²⁷⁶ *Dzień Fundacji Jana Pawła II*, BFJP2, 5(2007), nr 19, s. 1-2.

¹²⁷⁷ Kard. Ryłko pisał: „W tej pierwszej encyklice napisanej przez Jana Pawła II zawiera się cały program jego pontyfikatu, który jest obecny w działalności ewangelizacyjnej Kościoła i Fundacji Jana Pawła II. Tekst encykliki w różnych językach znajduje się na stronie internetowej Stolicy Apostolskiej: www.vatican.va/edocs/POL0013/_INDEX.HTM. Proszę przyjąć serdeczne pozdrowienia i wyrazy wdzięczności, które kieruję do wszystkich członków Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji w podziękowaniu za stałą łączność i osobiste zaangażowanie w to dzieło, które nam przekazał Sługa Boży Jan Paweł II”. S. Ryłko, *Dzień Fundacji Jana Pawła II*, BFJP2, 3(2009), nr 25, s. 3.

Polski¹²⁷⁸. Fundacja przekazywała nagrody pieniężne za krzewienie wartości ewangelicznych w kulturze polskiej i w życiu codziennym z inicjatywy swojego organu naukowego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej. Kapituła ofiarowała w sumie szesnaście nagród osobom indywidualnym oraz instytucjom działającym przede wszystkim w Polsce. Nagroda Fundacji była sposobem zwrócenia uwagi na konkretne wzorce i wydobycie na światło postaw ludzi szlachetnych, żyjących wiarą i wnoszących ważny wkład w egzystencję narodu. Komunikowano w ten sposób, że chrześcijańska i polska kultura może się przenikać i winna być krzewiona w codziennym życiu. Sama nagroda przyznawana była od roku 1985 r. przez specjalne jury, któremu przewodniczył bp Szczepan Wesoły. Sfinansował ją czterokrotnie ten sam anonimowy ofiarodawca, a raz uczynił to ks. Paweł Iliński¹²⁷⁹.

Jej laureatami zostali: Redakcja Encyklopedii Katolickiej KUL, ks. prof. Józef Majka, rektor Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu i Maria Lebda, nauczycielka z Limanowej (1985); środowisko „Znaku” i „Tygodnika Powszechnego”, prof. Karolina Lanckorońska (Rzym) i s. Benigna Pluta CSDP¹²⁸⁰ z Lublina (1986); Ruch „Światło-Życie”, dr Włodzimierz Mokry i dr Antoni Zięba z Krakowa oraz Jacek Mazurkiewicz z Wrocławia (1987). Laureatami roku 1990 zostali: prof. Zofia Konaszkiewicz (Warszawa), Marek Czachorowski (Lublin) i ks. Jerzy Marszałkiewicz (Wrocław – Opole)¹²⁸¹. Nagrodę roku 1988 przekazano na pomoc rodzinom strajkujących robotników „Solidarności”, które najbardziej ucierpiały w czasie protestów¹²⁸².

W roku 1986 po raz drugi zostały przekazane nagrody Fundacji Jana Pawła II, sfinansowane przez anonimowego filantropa, ponownie ofiarowującego na ten cel 3000 dolarów. Jury zebrało się w dniu 30 V 1986 r. w Lublinie. W jego skład wchodził: bp Szczepan Wesoły, bp Marian Jaworski, prof. Ryszard Łużny, ks. Marian Radwan, Wiesław Saniewski, ks. Tadeusz Styczeń, Andrzej Święcicki, Andrzej Vincenz. Dwóch członków jury głosowało per procuram. Treść decyzji ogłoszono w komunikacie prasowym v-ce przewodniczącego Fundacji ks. Sz. Wesołego z 14 czerwca 1986 roku¹²⁸³. Jury Nagród

¹²⁷⁸ M. Jagosz, *Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, [w:] *Polonia włoska. Słownik*, s. 94.

¹²⁷⁹ Tenże, *Rozwój instytucji polonijnych*, s. 252-253.

¹²⁸⁰ CSDP – Zgromadzenie Sióstr Pasterek od Opatrzności Bożej.

¹²⁸¹ [*Nagrody Fundacji Jana Pawła II*], KR, 9(1991), nr 86, s. 7.

¹²⁸² [*Nagroda Fundacji za rok 1988*], KR, 6(1988), nr 72, s. 9.

¹²⁸³ *Nagrody Fundacji Jana Pawła II*, KR, 5(1986), nr 47-48, s. 22; AKMK, b.sygn., *Komunikat prasowy*, Rzym, 14 VI 1986, podpisany przez bp. Szczepana Wesołego, v-ce Przew. Rady Fundacji Jana Pawła II, , zbiór: „Dom Jana Pawła II w Rzymie i Domus Pacis, Fundacja Jana Pawła II”.

Fundacji Jana Pawła II dnia 30 V 1986 roku przyznało trzy równorzędne nagrody na rok 1986: 1) prof. Karolinie Lanckorońskiej (Rzym) za wybitny wkład w polską kulturę chrześcijańską poprzez prace naukowe, liczne publikacje oryginalnych i nieznanych źródeł historycznych, powołanie do życia wielce zasłużonej Fundacji z Brzezia Lanckorońskich, doniosły wkład w kulturę społeczno-moralną Kraju, znajdujący swój wyraz w ofiarnym niesieniu pomocy charytatywnej najpierw Polakom przetrzymywanym w więzieniach niemieckich, a następnie najbardziej potrzebującym kręgom polskiego społeczeństwa; 2) s. Begnignie Pluta CSDP (Lublin) ze Zgromadzenia Sióstr Pasterek od Opatrzności w dowód głębokiego uznania, wdzięczności i podziwu za wkład w kulturę społeczno-moralną poprzez dwudziestoletnią, trudną, często bardzo samotną walkę o życie każdego nienarodzonego jeszcze dziecka i rzeczywiste uratowanie wielu setek niewinnych istnień zagrożonych przez nieludzkie postawy i sytuacje; 3) środowisku „Tygodnika Powszechnego” i miesięcznika „Znak”, z okazji 40-lecia istnienia obu pism, na ręce red. Jerzego Turowicza¹²⁸⁴ za wkład w kulturę chrześcijańską, wyrażający się w otwartej postawie podejmowania dialogu na wielu płaszczyznach, zarówno pomiędzy różnymi środowiskami ideowymi czy naukowymi, jak też pomiędzy kulturami narodowymi, szukając, na płaszczyźnie chrześcijańskich założeń, zbieżnych wartości i zrozumienia różnic. Uroczystość wręczenia nagród miała charakter prywatny¹²⁸⁵.

Jak poinformował bp Sz. Wesóły w „Kronice Rzymskiej”¹²⁸⁶, 4 XI 1987 r. w dniu św. Karola Boromeusza, jury nagród Fundacji Jana Pawła II na posiedzeniu, które odbyło się w Krakowie w dniu 18 V 1987 r. postanowiło przyznać trzy równorzędne nagrody za rok 1987. Laureatami zostali: 1) Ruch Światło-Życie - założony przez niestrudzonego kapłana i wychowawcę laikatu ks. Franciszka Blachnickiego¹²⁸⁷ otrzymał nagrodę za bezprecedensową w Europie Środkowej pracę nad formacją religijną i moralną polskiej młodzieży, zmierzającą do ukształtowania w niej postawy pełnej odpowiedzialności za życie Kościoła i narodu. Wysiłkom Ruchu Światło-Życie należy przypisać stopniowe

¹²⁸⁴ AKMK, b.syg., zbiór: „Dom Jana Pawła II w Rzymie i Domus Pacis, Fundacja Jana Pawła II”, Listy kard. Franciszka Macharskiego z 24 VI 1986 r. z gratulacjami z okazji przyznania Nagrody Fundacji Jana Pawła II 30 V 1986 r. za wielki wkład w kulturę chrześcijańską do: red. Jerzego Turowicza z „Tygodnika Powszechnego”, red. Stefana Wilkanowicza ze „Znaku”, prof. K. Lanckorońskiej z Fundacji z Brzezia Lanckorońskich.

¹²⁸⁵ *Nagrody Fundacji Jana Pawła II*, s. 22.

¹²⁸⁶ [*Nagrody Fundacji Jana Pawła II za rok 1987*], KR, 6(1988), nr 67-68, s. 13.

¹²⁸⁷ Dnia 31 stycznia 2002 roku o godzinie 9.30 w siedzibie Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych miało miejsce rozpoczęcie rzymskiego etapu procesu beatyfikacyjnego sługi Bożego ks. Franciszka Blachnickiego, założyciela Ruchu Światło-Życie. Proces w archidiecezji katowickiej rozpoczęty w grudniu 1995 r., został uroczystie zamknięty 24 XI 2001 r.

odradzanie się inicjatywy religijnej wśród młodszego pokolenia, zupełnie zniszczonego w latach centralistycznego despotyzmu¹²⁸⁸; 2) drugim laureatem był dr Włodzimierz Mokry, obywatel polski narodowości ukraińskiej, filolog, historyk literatury, pracownik naukowy Uniwersytetu Jagiellońskiego, który zasłużył na uznanie i wdzięczność za działalność społeczno-moralną na rzecz porozumienia i zbliżenia polsko-ukraińskiego, a także za osiągnięcia naukowe ukazujące chrześcijańskie korzenie kultury ukraińskiej; 3) trzecia nagroda została przyznana dr. Jackowi Mazurkiewiczowi, prawnikowi z Wrocławia oraz dr. Antoniemu Ziębie, pracownikowi Politechniki Krakowskiej, którzy swą osobistą postawą, działalnością społeczną i publicystyczną przeciwstawili się duchowi zubożenia i znieczulicy moralnej, podejmując się na różny sposób obronę życia dziecka nienarodzonego, stając się równocześnie wyrzutem sumienia dla ludzi bez sumienia. Jury jednocześnie zaznaczyło, że nagrody ufundował ks. dr Paweł Iliński pochodzący z diecezji łuckiej, zamieszkały w Warszawie, za co Fundacja Jana Pawła II złożyła ofiarodawcy publicznie słowa uznania i wdzięczności¹²⁸⁹.

20 grudnia 1989 r. w Rzymie, jury nagród Fundacji Jana Pawła II, przyznało nagrody za szczególnie doniosły wkład wielu Rodaków i instytucji polskich w życie religijne i ojczysty ethos. Chcąc dać wyraz głębokiemu uznaniu dla zbiorowego trudu niezliczonej rzeszy ludzi wielkiego serca, oddanych sprawie człowieka, nagrodzono czterech laureatów. Nagrody miały charakter równorzędny. Otrzymali je: 1) Siostry Służebniczki Najświętszej Maryi Panny prowadzące dom dla dzieci szczególnej troski w Brzesku, woj. tarnowskie, w dowód wdzięczności za pełną bezgraniczną miłość i codziennego poświęcenia opiekę nad dziećmi upośledzonymi, najbardziej bezbronnymi i bezradnymi; 2) Izabela Dzieduszycka (Warszawa) założycielka i animatorka Ruchu „Przymierza Rodzin”, za animowanie tego ruchu i przykład tworzenia samodzielnych zespołów rodzin i pracy nad rozwojem osobowości dzieci i młodzieży w sferze religijnej, patriotycznej i społecznej; 3) Wiesław Saniewski, reżyser z Wrocławia, za twórczość filmową, nacechowaną troską o człowieka i o podstawowe wartości humanistyczne, zwłaszcza w krańcowo złożonych, polskich warunkach społeczno-moralnych; 4) anonimowy laureat spoza Polski, którego tożsamości na jego własne życzenie czasowo nie ujawniono.

¹²⁸⁸ G. Strzelczyk, *Rozpoczął się rzymski etap procesu beatyfikacyjnego sługi bożego ks. Franciszka Blachnickiego*, KR, 21(2002), nr 130, passim.

¹²⁸⁹ [Nagrody Fundacji Jana Pawła II za rok 1987], s. 13.

Fundacja Jana Pawła II złożyła laureatom gratulacje i słowa uznania za wkład wniesiony w budowę piękniejszego Ojczystego Domu. Cztery równorzędne nagrody wręczył w 1990 roku w Warszawie abp Józef Kowalczyk, nuncjusz apostolski w RP¹²⁹⁰. Gospodarz przyjął laureatów 23 stycznia 1990 r. w nuncjaturze. W przemówieniu zwrócił uwagę na ogólny wymiar nagrody Fundacji Jana Pawła II. Podkreślił, że ma ona na celu wydobywanie na użytek wszystkich takich przykładów ludzkiej aktywności, która jest ukształtowana ideałami chrześcijańskimi. Nuncjusz życzył laureatom owocnej służby tym wartościom. W uroczystości uczestniczył ks. M. Radwan, jako sekretarz jury i dyrektor Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej, który co jest znamienne, przypomniał, że laureat nie musi być wierzący. Nagrodę Fundacji Jana Pawła II przyznano niekoniecznie za działalność religijną, lecz za doniosłe osiągnięcia w krzewieniu kultury chrześcijańskiej oraz kultury społeczno-moralnej¹²⁹¹.

W roku 1991 jury nagród Fundacji Jana Pawła II, w skład którego wchodził: bp Szczepan Wesoły, bp Tadeusz Gocłowski, prof. Ryszard Łużny, ks. Marian Radwan, Wiesław Saniewski, Andrzej Świącicki, ks. prof. Tadeusz Styczeń, Andrzej Vincenz, przyznało nagrody za rok 1990. Laureatami zostali: 1) doc. dr hab. Zofia Konaszkiewicz (Warszawa), autorka licznych piosenek religijnych, popularnych zarówno w ruchach młodzieżowych jak i w duszpasterstwie pielgrzymkowym i parafialnym, a wyrażających najżywsze wartości moralne i chrześcijańskie, w dowód uznania dla jej twórczości pedagogicznej, pisarskiej i kompozytorskiej; 2) Marek Czachorowski (Lublin), za ofiarną służbę na rzecz obrony życia poczętego dziecka łączoną nierozdzielnie z troską o matkę. Jury pragnęło w ten sposób złożyć hołd tym wszystkim osobom, które w przełomowej dla naszego kraju chwili - zarówno poprzez osobiste zaangażowanie w obronę nienarodzonych, jak i poprzez aktywność na forum najwyższych ciał ustawodawczych - wskazywały społeczeństwu, gdzie leży fundament autentycznie demokratycznego państwa i „kamień probierczy” naszej kultury moralnej i religijnej; 3) ks. Jerzy Marszałkowicz (Wrocław-Opole), inicjator schronisk dla bezdomnych, za ofiarną i szeroką działalność charytatywną prowadzoną w duchu Brata Alberta Chmielowskiego, inspirowaną Chrystusowym zapewnieniem: „Cokolwiek uczyniliście jednemu z tych moich braci najmniejszych, mnieście uczynili”, przypominającą w dobie pogoni za dobrami

¹²⁹⁰ Sz. Wesoły, *Przewodniczący Fundacji Jana Pawła II, Rzym, 20 grudnia 1989*, KR, 7(1989), nr 79, s. 10.

¹²⁹¹ T. Wehnicki, *Wręczenie nagród Fundacji Jana Pawła II i Ryszarda Krzyżanowskiego*, KR, 8(1990), nr 81, s. 6-8.

materialnymi szczególnie doniosłą wartość moralną służby na rzecz najbardziej wydziedziczonych¹²⁹².

Zasłużonym osobom w pracy na rzecz Fundacji Jana Pawła II przyznawano także ordery papieskie. Uehonorowane przez Jana Pawła II osoby wyróżniały się wierną służbą Kościołowi, a przez pełną poświęcenia i bezinteresowną pracę przyczyniły się do powstania Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie. Później, gdy rozpoczęła swoją działalność Fundacja Jana Pawła II, laureaci włączyli się w swoich środowiskach do akcji organizowania Kół Przyjaciół i pozostali w nich czynnie zaangażowani. Pierwsze trzy odznaczenia miały miejsce z okazji pobytu w Rzymie we wrześniu 1993 r. pielgrzymki amerykańskiej Fundacji Jana Pawła II pod przewodnictwem abp Adama Maidy z Detroit (USA). Po uroczystym nabożeństwie w kościele pw. św. Stanisława BM odznaczenia z rąk bp Szczepana Wesołego otrzymały następujące osoby zamieszkałe na terenie Nowej Anglii (USA): sędzia Thaddeus Buczko (Salem) - Order Papieża św. Sylwestra; William Sujdak (Dudley) oraz Henry Karolkiewicz (Worcester) – krzyże „Pro Ecclesia et Pontifice”. Kolejna ceremonia wręczenia odznaczeń odbyła się w kwietniu 1994 r. w kościele pw. Matki Bożej Jasnogórskiej w Los Angeles w Kaliforni (USA). Dekoracji krzyżami dokonał również abp Sz. Wesoły, na którego cześć z okazji 25-lecia sakry biskupiej Koło Przyjaciół Fundacji wraz z miejscową parafią na czele z proboszczem ks. Andrzejem Maślejakiem zorganizowało przyjęcie. Wziął w nim udział również konsul generalny RP Jan Szewc. Program urozmaicił chór kościelny pod batutą Józefa Augustyńskiego. Krzyże „Pro Ecclesia et Pontifice” otrzymali: Hanna Górská i Kazimierz S. Cybulski, organizatorzy akcji na rzecz Domu Polskiego w Rzymie, a później także Fundacji Papieskiej. Kolejne odznaczenia w październiku 1994 r. miały miejsce w waszyngtońskiej parafii polskiej pw. Matki Bożej Królowej Polski i św. Maksymiliana Kolbe. Przyznanie orderów zbiegło się z celebracją 100. rocznicy urodzin św. Maksymiliana i 16. rocznicy pontyfikatu Jana Pawła II. Mszę św. odprawił nuncjusz apostolski z USA abp Agostino Cacciavillan. Przybył też ambasador RP Jerzy Kuźmiński z małżonką. Przed wręczeniem odznaczeń nuncjusz podkreślił doniosłą rolę Fundacji w życiu Kościoła w Polsce, a także w Rzymie. Laureatami zostali: Teresa Jagiello Brooks (Long Island) oraz Anna Szczepańska

¹²⁹² [Nagrody Fundacji Jana Pawła II za rok 1990], KR, 10(1991), nr 87, s. 14.

(Waszyngton). Natomiast z ramienia Centralnego Ośrodka Duszpasterstwa w Rzymie odznaczenie otrzymała Mary Flanagan (Waszyngton)¹²⁹³.

Pozytywna i wielostronna działalność Fundacji Jana Pawła II w Rzymie stopniowo zyskiwała więcej zrozumienia i poparcia wśród emigracji. Jednym z bardziej konkretnych tego przejawów było ustanowienie w 1989 r. we współpracy z papieską Fundacją trzech dorocznych nagród, których hojnym ofiarodawcą był Polak z powojennej emigracji, Ryszard Krzyżanowski z Filadelfii. Darczyńca kilkakrotnie wcześniej złożył subwencje na rzecz Domu Polskiego Jana Pawła II na via Cassia oraz powołał do życia Fundację swojego imienia, która postawiła sobie za cel m.in. finansowanie dorocznych nagród dla naukowców i ludzi szczególnie zasłużonych w Polsce w dziedzinie praw człowieka, stosunków międzynarodowych i ekonomii. Zgodnie z tak nakreślonym celem Fundacja Krzyżanowskiego przekazała papieskiej Fundacji w formie Funduszu Wieczystego US \$ 55000, z procentów której to sumy miały być przyznawane corocznie trzy nagrody, każda po \$ 1000. Specjalne jury powołane przez Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Fundacji Jana Pawła II typowało co roku laureatów. Pierwsze nagrody za rok 1989 zostały przyznane następującym osobom: 1) prawa człowieka - doc. dr Andrzej Rzepliński – (Warszawa) - za prace naukowe ukazujące konieczność reformy ustroju polskiego sądownictwa i całego systemu penitencjarnego; 2) ekonomia - doc. dr Marek Dąbrowski – (Warszawa) - za publikacje prezentujące szereg nowych rozwiązań w polskiej polityce gospodarczej; 3) stosunki międzynarodowe - prof. dr Stanisław Stomma – (Warszawa)- za publicystykę i działalność polityczną zmierzającą do porozumienia polsko-niemieckiego i polsko-litewskiego¹²⁹⁴.

W proces honorowania pamięci dorobku Jana Pawła II włączyła się również Poczta Polska. Powstały trzy wspólne emisje z Poczta Watykanu w latach 2000, 2003 i 2004, m.in. wyjątkowy znaczek na srebrnej folii wydany z okazji 25-lecia pontyfikatu¹²⁹⁵.

W związku z ćwierćwieczem istnienia Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w 2006 r., Poczta Polska wydała w roku 2007 okolicznościowy znaczek z wizerunkiem Jana Pawła II, kopertę FDC ze zdjęciem poświęcenia Domu Polskiego w Rzymie oraz datownik. Autorka projektu to M. Błażków, wartość znaczka: 1,35 zł, nakład: 540000, technika

¹²⁹³ W. Zachariasiewicz, *Odznaczenia dla osób zasłużonych dla Fundacji Jana Pawła II*, KR, (1994), nr 101, s. 32-33.

¹²⁹⁴ *Nagrody Fundacji Ryszarda Krzyżanowskiego*, KR, 9(1990), nr 80, s. 5.

¹²⁹⁵ *Ćwierć wieku działalności Fundacji Jana Pawła II*, Archiwum polskich znaczków pocztowych Poczty Polskiej, http://archiwum-znaczki.poczta-polska.pl/pl/_2007.php, [dostęp 08.12.2015]; Katalog Znaków Poczтовых, <http://www.kzp.pl/index.php?artykul=kat-zn-2007-zn4189>, [dostęp 08.12.2015].

druku: offset, format znaczka: 39,5 x 51 mm, papier fluorescencyjny, arkusze sprzedażne: po 9 znaczków, data obiegu: 30 X 2007 r., numer katalogowy: 4189. Nowy znaczek pocztowy był bardzo prosty w formie: na białym tle umieszczono portret Jana Pawła II autorstwa włoskiej malarki Diny Bellotti (1911-2003). Wiele jej dzieł, w tym portretów papieża Pawła VI i Jana Pawła II, zdobi apartamenty Watykanu. Na znaczku, pod portretem papieskim widnieje napis: „Ćwierć wieku działalności Fundacji Jana Pawła II”. Logo Fundacji wykorzystano w projekcie datownika okolicznościowego, stosowanego w Urzędzie Poczтовым Warszawa 1. Koperta Pierwszego Dnia Obiegu FDC prezentowanej emisji zawiera zdjęcie z wydarzenia poświęcenia budynku Domu Polskiego przez papieża 8 XI 1981 r. Pod zdjęciem, jako motto, zacytowano słowa papieża: „Najbardziej cenne jest jednak to dzieło, które na stałe zostawia ślad w sercu i umysłach młodych ludzi”. Cytat pochodzi z przemówienia Jana Pawła II „Bogate owoce działalności Fundacji”, wygłoszonego 4 XI 2003 roku do przedstawicieli Fundacji Jana Pawła II w Rzymie¹²⁹⁶. W opisie i uzasadnieniu potrzeby docenienia Fundacji papieskiej, na znaczku pocztowym w zapowiedzi emisji umieszczono inskrypcję: „Wybór Polaka na papieża miał ogromne znaczenie dla świadomości rodaków, ale też dla innych mieszkańców Europy środkowej i wschodniej. Jego ogromny autorytet, wieloletnia praca i siła wynikająca z głębokiej wiary, stanowiły wzór i punkt odniesienia dla rzesz katolików”¹²⁹⁷.

W roku 2003 Fundacja Jana Pawła II została nominowana do prestiżowej nagrody „Totus Tuus” Fundacji „Dzieło Nowego Tysiąclecia”¹²⁹⁸. Wyróżnienie przyznawane przez fundację powołaną przez Konferencję Episkopatu Polski w 2000 r. jako wyraz wdzięczności dla Jana Pawła II i za jego posługę na rzecz Kościoła i Polski jest w czterech kategoriach: 1) promocja człowieka, praca charytatywna i edukacyjno-wychowawcza, 2) osiągnięcia w dziedzinie kultury chrześcijańskiej, 3) propagowanie nauczania Ojca Świętego Jana Pawła II, 4) „Totus” medialny dla upamiętnienia bp Jana Chrapka (1948-2001) oraz jego roli w ukazywaniu osoby i nauczania Jana Pawła II w mediach¹²⁹⁹. Ostatecznie nagrodę za „Propagowanie nauczania Ojca Świętego Jana Pawła II” uzyskała

¹²⁹⁶ Jan Paweł II, Przemówienie do Fundacji Jana Pawła II, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/fundacja_jp2_04112003.html, [dostęp: 08.12.2015].

¹²⁹⁷ Ćwierć wieku działalności Fundacji Jana Pawła II, Archiwum polskich znaczków pocztowych Poczty Polskiej, http://archiwum-znaczki.poczta-polska.pl/pl/_2007.php, [dostęp 08.12.2015].

¹²⁹⁸ Nagrody TOTUS 2003 – ogłoszono nominacje, http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x5672/nagrody-totus-ogloszono-nominacje/, [dostęp: 08.12.2015].

¹²⁹⁹ Nagrody Totus Tuus, <https://dzieło.pl/dzien-papieski/nagrody-totus-tuus-2/>, [dostęp: 08.12.2015].

Katolicka Agencja Informacyjna¹³⁰⁰. W roku 2003 do tej nagrody nominowano 12 osób oraz 7 instytucji i organizacji w czterech kategoriach. Kapituła nominującej kandydatów w tej kategorii przewodniczył bp Tadeusz Pieronek. Obok Katolickiej Agencji Informacyjnej, nominacje za promowanie nauczania Jana Pawła II otrzymali: Fundacja Jana Pawła II - instytucja religijna i charytatywna oraz ks. prof. Józef Kudasiewicz – wybitny biblista z KUL. Pełne uzasadnienie nominacji brzmiało: „Za gromadzenie dokumentacji pontyfikatu i rozpowszechnianie nauczania Jana Pawła II, za pracę dla zachowania i rozwoju kultury chrześcijańskiej, za działalność stypendialną na rzecz studentów z Europy Środkowo-Wschodniej.”¹³⁰¹

Działająca od 1925 r. w USA Fundacja Kościuszkowska, ustanowiła w 1955 r. nagrodę „Medal Uznania” z zamiarem uhonorowania osób, którzy w znaczący sposób włączyli się w misję promocji wymiany kulturalnej i intelektualnej pomiędzy Polską a USA oraz za wybitne osiągnięcia na polu krzewienia polskiej kultury i sztuki. W roku swego diamentowego jubileuszu istnienia Fundacja Kościuszkowska przyznała pięć medali uznania. Otrzymali je: prof. Zbigniew Brzeziński, ambasador Jerzy Koźmiński, Justice Ann T. Mikoll, dr Michael J. Sendzimir i abp Szczepan Wesoły, przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II¹³⁰².

Medal Uznania Fundacji Kościuszkowskiej zaprojektowany w 1955 r. przez polskiego rzeźbiarza Tadeusza Sowińskiego jest wykonany w brązie i przedstawia popiersie Tadeusza Kościuszki ubranego w mundur amerykańskiego bohatera wojennego z widocznym Orderem Cincinnat. W obramowaniu portretu widnieją słynne słowa Thomasa Jeffersona: „He is as pure a son of liberty as I have ever known” („On jest najbardziej przejrzystym synem wolności, jakiego kiedykolwiek znałem”). Na rewersie medalu znajdują się dwa symbole: u góry kaganek płonący (wiedza) i na dole kłos pszeniczny (wieczne natchnienie) oraz tekst: „Medal Uznania Fundacji Kościuszkowskiej

¹³⁰⁰ Nagroda Totus Tuus przyznawana jest corocznie w przeddzień Dnia Papieskiego przez Fundację „Dzieło Nowego Tysiąclecia” dla docenienia dorobku i skutecznego promowania osób oraz instytucji, których działalność w sposób wybitny przyczynia się do podkreślenia wartości człowieka. Nazwiska (nazwy) nagrodzonych ogłaszane są podczas gali w Zamku Królewskim w Warszawie transmitowaną przez Program 2. Telewizji Polskiej uświetniają występy znanych artystów. Laureatów spośród zgłoszonych kandydatów wybierają specjalnie powołane Kapituły Nagrody Totus. Oprócz srebrnej statuetki otrzymują oni nagrodę finansową w wysokości 50 tysięcy złotych. Nagrody Totus nazywane są często „katolickimi Noblami”. Źródło: Tamże.

¹³⁰¹ Nominacje do nagród „Totus 2003”, <https://wiadomosci.wp.pl/nominacje-do-nagrod-totus-2003-6036191632921729a>, [dostęp: 08.12.2015].

¹³⁰² *Medal Fundacji Kościuszkowskiej dla Fundacji Jana Pawła II*, KR, 18(2000), nr 123, s. 8; *Medal Fundacji Kościuszkowskiej dla Fundacji Jana Pawła II*, http://instrukcja.opoka.org.pl/biblioteka/Z/ZW/medal_fundacji.html, [dostęp: 08.12.2015].

za wyróżniającą się służbę na rzecz kultury polskiej i amerykańskiej”. Odznaczenie z reguły nadawane było podczas corocznego balu Fundacji¹³⁰³.

Kard. Karol Wojtyła podczas pobytu w Stanach Zjednoczonych złożył wizytę 4 IX 1976 r. w siedzibie Fundacji Kościuszkowskiej w Nowym Jorku. Podkreślił wtedy ważną rolę Fundacji Kościuszkowskiej w tych szczególnych czasach, w których musimy zdawać sobie sprawę, że kultura kształtuje charakter narodowy i w efekcie tworzy naród. Kiedy dwa lata później został papieżem wyraził uznanie dla Fundacji Kościuszkowskiej, „która stara się służyć interesom Polaków. Powinniśmy być ogromnie wdzięczni wszystkim tym, którzy wspierają jej działalność. Ta działalność to jeden z najważniejszych elementów budowania świadomości narodowej”¹³⁰⁴.

¹³⁰³ Po raz pierwszy został nim nagrodzony dr Henry Noble MacCracken w uznaniu za jego wysiłki w powołaniu do życia Fundacji Kościuszkowskiej. Kolejne osoby, które otrzymały medal to: Eric P. Kelly, Artur Rubenstein, Oscar Halecki, Weakly Lednicki, Kazimierz Wierzyński, Kazimierz Bulas, Lawrence L. Thomas and Francis J. Whitfield wydawcy „Słownika Fundacji Kościuszkowskiej”, Leopold Stokowski, Stanisław Skrowaczewski, Maria Kuncewicz, Arthur and Marion Coleman, Edward Smith oraz Robert Goldsand. Wśród dalszych nagrodzonych są m.in. Norman Davies, Ryszard Kapuściński, Rafał Olbiński, dr Maria Siemionow oraz inni, którzy wyrażali swoje poparcie dla pracy Fundacji, biorąc udział w jej programach i imprezach kulturalnych. Ta duża liczba współpracowników przyczyniała się do sukcesu Fundacji. *Medal Fundacji Kościuszkowskiej dla Fundacji Jana Pawła II*, http://instrukcja.opoka.org.pl/biblioteka/Z/ZW/medal_fundacji.html, [dostęp: 08.12.2015]; Misja i historia, <https://thekf.org/about-us/mission-history/>, [dostęp: 08.12.2015].

¹³⁰⁴ Słowa kard. K. Wojtyły podczas odwiedzin Fundacji Kościuszkowskiej, „Biuletyn Fundacji” na stronie: http://www.thekf.org/kf/about/mission_history/quote/KF_History_Booket_6_1.pdf, [dostęp: 08.12.2015].

Rozdział IV. Koła i Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II

1. Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II na świecie

Ważnym elementem rozwoju i szerokiej działalności Fundacji było powstanie Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II na świecie. Instytucja ma dziś charakter międzynarodowy. To dzięki wierze Polaków i ich patriotyzmowi, a przy tym ofiarności wielu ludzi mieszkających w różnych częściach świata, możliwa jest jej działalność. Świadczy o tym między innymi pamiątkowa tablica umieszczona w holu Domu Polskiego w Rzymie – wypisano na niej nazwy dwudziestu pięciu krajów, z których pochodziły środki zebrane na jego zakup. Instytucja ta i wszystkie 48 Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji działające w 18 krajach świata na 5 kontynentach¹³⁰⁵ w Europie, USA, Ameryce Łacińskiej i kilku krajach Azji realizują cele, które postawił przed nimi Jan Paweł II.

Przez działalność, osobiste zaangażowanie i troskę członkowie Kół Fundacji propagują wartości kultury chrześcijańskiej we współczesnym świecie, rozpowszechniają nauczanie oraz zachowują pamięć o świętym Janie Pawle II i przekazują ją następnym pokoleniom. Ich rola nie sprowadza się tylko do finansowego wspierania Fundacji, ale przede wszystkim do świadczenia pomocy w osiągnięciu celów i codziennej pracy Fundacji w miejscach zamieszkania i pracy. Poprzez swoją działalność przyczyniają się do rozpowszechniania nauczania św. Jana Pawła II wśród swoich członków. Pełnią także ważną rolę integrującą środowiska, w których działają, a także na swój sposób uczestniczą w realizacji podstawowego zadania Fundacji – ewangelizacji. Jan Paweł II podkreślał, że religijne i kulturalne inicjatywy podejmowane przez członków Fundacji stanowią sposobność do nowej ewangelizacji, tak bardzo potrzebnej dzisiejszemu światu. Wiele z tych Kół wspomaga Fundację z uwagi na uniwersalną problematykę, obecną w nauczaniu Jana Pawła II, która wznosi się ponad kultury, rasy czy narody. Koła Przyjaciół spełniają istotną rolę w realizacji celów Fundacji rzymskiej nakreślonych przez jej patrona Jana Pawła II. Jednocześnie stanowią ważne wsparcie finansowe dla jej wielostronnej działalności. Fundacja może realizować swoje cele, przedsięwzięcia właśnie dzięki wsparciu i systematycznej pomocy finansowej oraz moralnej swoich przyjaciół z całego świata zrzeszonych w Towarzystwach i Kołach Przyjaciół Fundacji, którzy w jej działalności widzą przyczynek do wielkiego dzieła pontyfikatu Jana Pawła II. Członkami

¹³⁰⁵ Struktura, <https://fjp2.com/pl/struktura-2/>, [dostęp: 21.02.2023].

Kół Przyjaciół w większości są Polacy, ale w kilku Kołach są obcokrajowcy – katolicy, jak np. w Jakarcie (Indonezji), którzy pragną realizować dziedzictwo Jana Pawła II w swoim życiu. W roku 1991 istniało już 17 takich towarzystw, w 2001 r. – 36 w 14 krajach, a w roku 2017 – ich 46 w 18 krajach. Każde z nich posiada osobowość prawną zatwierdzoną przez władze stanowe oraz miejscową hierarchię kościelną¹³⁰⁶. W 2007 roku istniało 45 Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji w 16 krajach¹³⁰⁷.

Prace Kół Przyjaciół Fundacji koordynuje Sekretariat Fundacji. Sekretariat administracyjny Fundacji promuje obecność Fundacji w różnych środowiskach i przedstawia jej cele. Służy temu również „Biuletyn”, który informuje o pracy i zamierzeniach Fundacji. Do wspólnoty Przyjaciół Fundacji należą również tysiące osób nie związanych z Kołami Przyjaciół. Regularny z nimi kontakt listowny, wymiana informacji oraz pomoc finansowa świadczą o zaangażowaniu w realizację corocznych planów pracy Fundacji. Sekretariat Fundacji utrzymuje korespondencję z ponad 10000 osób i instytucji, które są w różnoraki sposób związane z celami Fundacji. Dzięki tym kontaktom Fundacja pozyskała hojnych ofiarodawców a wśród nich Fundację Connelly, dzięki której wybudowany został Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie. W program edukacyjny w Lublinie w znacznej mierze włącza się Konferencja Episkopatu Włoch¹³⁰⁸.

Jan Paweł II powiedział, że wspierając Fundację pomaga się także papieżowi. Podziękował za taki wyraz oddania i życzliwości oraz polecał Bogu w modlitwie wszystkich, którzy wspierali go w posłudze. Papież prosił, aby zanieść słowa podziękowania i pozdrowienia najbliższym, członkom Kół Przyjaciół Fundacji i wszystkim, którzy w jakikolwiek sposób włączają się w to dobre dzieło¹³⁰⁹.

W 2011 r. papież Benedykt XVI podczas audiencji w Sali Klementyńskiej z okazji 30-lecia istnienia Fundacji wspomniał Koła Przyjaciół Fundacji. Mówił, że można by wymienić wiele innych osiągnięć i dokonań Fundacji. Jednakże zwrócił uwagę na bardzo ważny aspekt, ważniejszy niż szybkie i widoczne rezultaty. Za sprawą Fundacji duchowa

¹³⁰⁶ „Nie ustawajcie w tym dobrym dziele”. *Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła II*, red. A. Dobrzyński, Rzym, 2012, s. 65; A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu. Związki watykańskiej Fundacji Jana Pawła II z instytucjami w Polsce*, [w:] PS, 16(2012), nr 30, s. 136; M. Jagosz, *Rozwój instytucji polonijnych za pontyfikatu Papieża Jana Pawła II 1979–1990*, [w:] *Papież Jan Paweł II a emigracja i Polonia: 1978-1989*, red. R. Dzwonkowski, S. Kowalczyk, E. Walewander, Lublin 1991, s. 261.

¹³⁰⁷ S. Wylęzek, *Fundacja Jana Pawła II*, (Rzym, 18 V 2007), [w:] *Fundacja Jana Pawła II*, red. K. Kuźnik, S. Łącki, Marki 2007, s. 22-23.

¹³⁰⁸ S. Wylęzek, *Fundacja Jana Pawła II*, s. 22-23.

¹³⁰⁹ Jan Paweł II, *Dzieło wielu serc*, OR, 18(1999), nr 1, s. 56-57. Przemówienie Jana Pawła II do dobroczyńców Fundacji Jana Pawła II, Watykan, 29 X 1998 roku.

jedność połączyła tysiące ludzi na różnych kontynentach, którzy nie tylko wspierają ją materialnie, ale tworzą Koła Przyjaciół, wspólnoty formacyjne, inspirowane przez nauczanie i przykład Jana Pawła II. Nie ograniczają się one do wspomniania z sentymentem przeszłości, ale dostrzegają potrzeby teraźniejszości, spoglądają w przyszłość z troską i z ufnością oraz starają się w głębszy sposób przepajać świat duchem solidarności i braterstwa. Papież powierzył przyszłość Fundacji Bożej Opatrzności i błogosławił jej¹³¹⁰.

Nie byłoby szerokiej i różnorodnej działalności Fundacji Jana Pawła II, gdyby nie było tzw. Kół Przyjaciół porzrzucanych po całym świecie. Wielu członków nie mówi po polsku, ale chcą być w kołach, bo kochają Ojca Świętego¹³¹¹.

W 3 numerze „Kroniki Rzymskiej” z 1982 r. zamieszczony został list kard. Władysława Rubina, Przewodniczącego Fundacji w sprawie Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II¹³¹². Autor pisał, że nie wszyscy z obecnych rodaków podczas powołania Fundacji w 1981 r. w Rzymie uświadomili sobie fakt uczestnictwa w historycznym akcie ogłoszenia przez Jana Pawła II powstania nowej, polskiej Instytucji w Rzymie. Inspiracją był entuzjazm wynikający z faktu szybkiego zrealizowania projektu upamiętnienia pontyfikatu Jana Pawła II w postaci „żywego pomnika”, jakim miał stać się Dom dla polskich pielgrzymów w Rzymie. Nie pozwolił on wówczas dostrzec wyraziście i w pełnych wymiarach zaistnienia jeszcze jednego z dokonujących się równocześnie ważkich wydarzeń: powołania do życia papieskiej Fundacji Jana Pawła II. Zdaniem kardynała, dzięki decyzji papieża zrodziła się jeszcze jedna możliwość rozwijania działalności na rzecz kultury polskiej. Nowa polska placówka posiadała charakter ogólnokościelny i ogólnoświatowy¹³¹³.

We wrześniu 1982 r. w „Kronice Rzymskiej” ks. Ksawery F. Sokołowski napisał, że kształt i dalsza działalność Fundacji zależeć będzie od tych, którym Jan Paweł II dedykował nowopowstałą Instytucję: od jego rodaków na całym świecie, od poparcia światowej Polonii. Dlatego też od samego początku powstał projekt zawiązania

¹³¹⁰ Benedykt XVI, *Przyszłość Fundacji powierzam Bożej Opatrzności*, 24 X 2011. Przemówienie do zarządu, członków oraz przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/fjp2_24102011.html, [dostęp: 08.12.2018].

¹³¹¹ A. Navas, *Kontynuujemy dzieło Jana Pawła II*, „Nowy Dziennik”, <http://www.dziennik.com/wiadomosci/artukul/kontynuujemy-dzielo-jana-pawla-ii>, [dostęp: 08.12.2015].

¹³¹² [List kard. W. Rubina, przewodniczącego Fundacji w sprawie Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II], KR, 1982, nr 3, s. 13.

¹³¹³ Tamże.

„Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II”. Instytucja miała integrować z papieską Fundacją te osoby i organizacje, którym drogie są sprawy i cele jakie Jan Paweł II nakreślił Fundacji. Ks. Sokołowski zaapelował w imieniu Fundacji o zorganizowanie w krajach zamieszkania przez Polaków oddziałów Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II. Władze Fundacji wyrażały nadzieję, że podobnie jak sprawa nabycia Domu Polskiego w Rzymie, tak i sprawa Towarzystwa Przyjaciół Fundacji znajdzie szerokie poparcie społeczeństwa polskiego na świecie. Wszystkich zainteresowanych, którzy pragnęliby stać się współtwórcami tego dzieła proszono o nawiązanie kontaktu z Zarządem Towarzystwa¹³¹⁴. Zgodnie ze statutem Towarzystwa istniała także możliwość zorganizowania w poszczególnych krajach oddziałów Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II. Zorganizowane przy parafiach lub przy innych ośrodkach czy organizacjach polonijnych grupy osób zainteresowane współpracą z Fundacją mogły założyć lokalny oddział Towarzystwa, który miał utrzymywać kontakt z rzymską centralą. Wszystkie osoby indywidualne lub organizacje, które prześlą donacje na cele Fundacji stawały się członkami Towarzystwa Przyjaciół i zostawały wpisane na listę jego członków, a w razie zadeklarowania systematycznych np. rocznych składek (dla członków zwyczajnych przewidziano składkę roczną w wysokości 60 \$ US) otrzymywały legitymacje członkowskie. Statut Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II przesyłano zainteresowanym na ich życzenie. Na koniec ks. Sokołowski informował, że Fundacja oczekuje kolejnych zgłoszeń członków do Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, a „Kronika Rzymska” pragnie między innymi spełniać rolę łącznika pomiędzy rozproszonymi po świecie współpracownikami w tym procesie¹³¹⁵.

Z kolei opracowanie najmniej skomplikowanych form organizacyjnych, które umożliwiłyby wsparcie i współpracę w realizacji celów Fundacji dla możliwie jak najszerszych środowisk, zajęło nieco czasu. Wynikiem przeprowadzonych konsultacji była decyzja współpracy Fundacji z lokalnymi lub krajowymi Towarzystwami Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II. Idea założenia takich instytucji wyszła z wielu środowisk, które uświadomiły sobie doniosłość papieskiego aktu. Towarzystwa takie miały na celu zaproszenie do współpracy jak największej ilości osób, które zjednoczone z Ojcem Świętym troską o cele wyznaczone Fundacji byłyby gotowe zadeklarować regularne poparcie moralne i materialne na rzecz Fundacji. Kard. W. Rubin w „Kronice Rzymskiej”

¹³¹⁴ Adres: via Cassia 1200, Roma 00186. Italia.

¹³¹⁵ K. Sokołowski, *Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II*, KR, 1982, nr 5, s. 11-12.

podał do informacji, że dnia 11 X 1982 r. w Domu Polskim miało się odbyć pierwsze zebranie członków Towarzystwa Przyjaciół Fundacji, którzy mieli przybyć do Rzymu na kanonizację o. Maksymiliana Kolbe. Zgodnie z tą zapowiedzią w zebraniu pod przewodnictwem kard. Rubina, wzięło udział ok. 100 osób, reprezentujących niemal wszystkie większe ośrodki polskiej emigracji. W większości były to osoby, które brały czynny udział w akcji na rzecz ufundowania Domu Polskiego w Rzymie¹³¹⁶.

Wszyscy zebrani z entuzjazmem poparli konieczność powołania do życia Towarzystw, deklarując pełne poparcie na swoich środowiskach. W ścisłym uzgodnieniu z Radą Fundacji i dla uniknięcia komplikacji rejestracyjno-prawnych, z uwagi na światowy zasięg Towarzystw Przyjaciół Fundacji ustalono, że wyłonione centralne władze Towarzystwa będą nosiły nazwę „Komitet Koordynacyjny Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II”. Siedziba Komitetu miała się mieścić przy Fundacji Jana Pawła II. Komitet Koordynacyjny gorąco apelował o erygowanie Towarzystw Przyjaciół wszędzie tam, gdzie istniały większe skupiska polonijne. Członkami Towarzystw mogły być osoby indywidualne lub organizacje czy parafie. Na zebraniu założycielskim ustalono, że roczna indywidualna składka członkowska wynosiła 60 \$ US względnie równowartość tej kwoty w innej walucie. Wysokość tej składki mogła jednak po uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań ulec obniżeniu. Członkami wspierającymi mogły być osoby, które zobowiązałyby się do donacji w wysokości niemniej niż 500 \$ US rocznie. Organizacje, parafie, kluby mogły być przyjęte w poczet Towarzystwa po uiszczeniu opłaty rocznej, wynoszącej minimum 2 \$ US od każdego członka. Opłaty członkowskie mogły być przekazywane za pośrednictwem terenowych oddziałów Towarzystwa, względnie wprost do Komitetu Koordynacyjnego w Rzymie. W tym drugim wypadku czeki miały być wystawione na Fundacja Jana Pawła II. Niezależnie od zobowiązania się do stałego wspierania Fundacji w formie regularnego członkostwa, wszelkie ofiary od osób indywidualnych, jak również zapisy miały być przyjmowane z największą wdzięcznością¹³¹⁷.

Podając taki komunikat, Komitet Koordynacyjny oczekiwał, że tak, jak przed czterema laty na apel o powołanie do życia Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie, Polacy na całym świecie odpowiedzieli natychmiast ofiarnym sercem, tak i tym razem

¹³¹⁶ *Z Kroniki Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie*, KR, 1982, nr 7, s. 40.

¹³¹⁷ *Komunikat Komitetu Koordynacyjnego. Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II*, KR, 1985, nr 35-36, s. 24-25.

podejmą wysiłek o przysporzenie polskiej kulturze jeszcze jednego z ośrodków wspierających jej rozwój. W ten sposób Fundacja miała zostać darem Polonii i świadectwem uczestnictwa w trosce i odpowiedzialności Ojca Świętego za wiekowe dziedzictwo ojczystej kultury. Przyczyniając się do wparcia Fundacji, Polacy mieli stać się razem z Janem Pawłem II jej współfundatorami. Komitet Koordynacyjny ocenił, że Polaków jest wystarczająco dużo na emigracji, żeby przyjąć na siebie jeszcze jeden dobrowolny obowiązek. Jednocześnie zdawano sobie sprawę, że wszędzie w ośrodkach polonijnych istnieją różnorakie lokalne potrzeby. Mimo tego możliwe będzie erygowanie nowego dzieła. Adres Komitetu Koordynacyjnego Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II był następujący: via Cassia 1200, 00189 Roma-Italia. Pod tym adresem należało się zwracać o wszelkie informacje w sprawie zakładania krajowych lub lokalnych Towarzystw Przyjaciół¹³¹⁸.

W ślad za zorganizowanymi w Stanach Zjednoczonych Kołami Przyjaciół poszły środowiska polonijne w innych krajach. Istniały wówczas, poza USA, Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Argentynie, Belgii, Francji, Hiszpanii, Kanadzie, Niemczech, Szwecji i Wenezueli. Warto podkreślić, że wtedy utworzono Koło Przyjaciół Fundacji w „Ziemi Kazimierskiej” w diecezji kieleckiej. Szereg Kół powstało spontanicznie z inicjatywy osób, które uczestniczyły w akcji ufundowania Domu Polskiego w Rzymie (lata 1979-1981), lub które po zapoznaniu się z działalnością Fundacji postanowiły włączyć się w dzieło, które powinno być trwałym, żywym pomnikiem pontyfikatu Jana Pawła II¹³¹⁹.

Wszystkie dotychczasowe osiągnięcia Fundacji Jana Pawła II były możliwe dzięki materialnemu wsparciu członków kół i towarzystw przyjaciół Fundacji, wielu osób prywatnych i instytucji polonijnych. Rada Administracyjna Fundacji wiele razy wyrażała im wszystkim serdeczne podziękowanie. Zamierzenia i plany na przyszłość były duże. Dzieło, które zrodziło się dzięki Janowi Pawłowi II, a które służy wszystkim Polakom i Polsce, mogło nadal się rozwijać, jeżeli nie wygaśnie ofiarność tych, którym sprawy Ojca Świętego, Ojczyzny i Kościoła leżą na sercu. Według informacji na stronie internetowej Fundacji, można było włączyć się do współpracy poprzez: założenie lub przyłączenie się do Koła lub Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II; rozpowszechnianie informacji o Fundacji i jej dziełach; przesłanie ofiary pieniężnej lub darowizny na rzecz

¹³¹⁸ Tamże.

¹³¹⁹ W. Zachariasiewicz, *Odznaczenia dla osób zasłużonych dla Fundacji Jana Pawła II*, KR, 13(1994), nr 101, s. 32-33.

Fundacji; pamiętanie o Fundacji w zapisach testamentowych. W intencji wszystkich dobroczyńców modlono się codziennie w kaplicy rzymskiego Domu Fundacji oraz w czwartki przy grobie Sługi Bożego Jana Pawła II w Watykanie. Wielu członków Kół Przyjaciół Fundacji przekazywało poza miesięcznymi składkami także dodatkowe donacje, a coraz częściej były nimi zapisy testamentowe. Środki z testamentów przyjaciół Fundacji, a niekoniecznie byli nimi członkowie Kół, często przekazywane były zgodnie z wolą zmarłych darczyńców na stypendia dla studentów. Tak np. 25 sierpnia 2006 r. zmarła dyrektor Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Toronto (Kanada) Elżbieta Wolska. Zawsze wspierała działalność Koła i w testamencie przekazała fundusze przez to Koło na rzecz Fundacji Jana Pawła II, która otrzymała za pośrednictwem Koła Przyjaciół Fundacji w Toronto sumę 50000 \$ Can. Wypełniając wolę zmarłej, w ramach Funduszu Wieczystego Fundacji powstało stypendium Elżbiety i Zbigniewa Wolskich. Procenty z deponowanej sumy były przeznaczane na pomoc dla zdolnych studentów pochodzenia polskiego¹³²⁰. Działalności Fundacji służyły także m.in. akcja „Fundatorów”, których nazwiska są uwiecznione na tzw. Pamiątkowych Tablicach w Domu Polskim w Rzymie.

Uzasadniając konieczność powstawania Kół Przyjaciół Fundacji papieskiej dla dobra istnienia całej Fundacji, Władysław Zachariasiewicz w 1986 r. informował, że aby Fundacja mogła sprostać zadaniom, jakie przed nią w swojej wizji zarysował Jan Paweł II, konieczne jest stworzenie dla niej trwałego moralnego i finansowego zaplecza, które zapewniłoby skuteczną działalność wszystkich trzech niezwykle ważnych placówek (Dom Polski, Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu) nie tylko w dobie obecnej, ale które zabezpieczyłoby ich trwałe funkcjonowanie na daleką metę. Z tej troski zrodziła się, aprobowana przez Ojca Świętego koncepcja Kół Przyjaciół Fundacji w środowiskach polskich na emigracji. Chodziło o to, aby powstało ich jak najwięcej i aby trafiły do tych wszystkich, którzy rozumieją i odczuwają konieczność trwałego upamiętnienia tego niepowtarzalnego wydarzenia w naszej historii, jakim jest pontyfikat Jana Pawła II. Pragnieniem Fundacji jest, by Koła Przyjaciół niezależnie od troski o stworzenie stałych podstaw finansowych dla polskiej obecności w stolicy chrześcijaństwa, stały się również ośrodkami pogłębienia i popularyzowania nauk i wskazań papieża. Innymi słowy, nie chodziło wówczas o jakiś jednorazowy zryw, czy jednorazową kampanię finansową, ale o systematyczną i trwałą akcję poparcia i

¹³²⁰ S. Wylężek, *Stypendium im. Elżbiety i Zbigniewa Wolskich*, BFJP2, 4(2007), nr 18, s. 7-8.

współpracy z Fundacją. Zachariasiewicz przypomniał słowa Jana Pawła II, że Dom Polski w Rzymie i Fundacja są wyrazem odpowiedzialności za losy ojczyznoego dziedzictwa. Słowa te były wyzwaniem pod adresem wszystkich, którzy nie mogli się od tej odpowiedzialności uchylić. A sama Fundacja papieska była wspólną dumą, wspólnym dziełem i należała do wielkiej wspólnoty polonijnej i od niej zależał jej dalszy los¹³²¹. Dzięki inicjatywie i wysiłkom Zachariasiewicza powstało wiele Kół Przyjaciół Fundacji papieskiej, poszerzających zasięg jej działalności, a w szczególności pogłębiających przesłanie magisterium Jana Pawła II.

Członkowie Kół Fundacji pragną głębiej poznać naukę Jana Pawła II, utrwalić ją i przyczynić się do jej rozpowszechniania, wspierając w tym działanie Fundacji. Koła i Towarzystwa udowadniają zamysł powstania całej Fundacji, jaki przyświecał Janowi Pawłowi II. Chodzi o rozprzestrzenianie polskich wartości poprzez kulturę oraz integrację środowiska polskiego na całym świecie, zwłaszcza w latach 80. XX w. Fundacja kładła wówczas duży nacisk na edukację Polonii rozsianej po całym świecie, a zwłaszcza jej młodego pokolenia, które nie mówiło w języku narodowym, a w szkołach na Zachodzie nie uczyła się już polskiej historii oraz kultury. Powstała zatem uzasadniona obawa, że młodzi Polacy tracą swoją tożsamość i nie będąc jej świadomi zostaną zasymilowani w innej kulturze. Fundacji Jana Pawła II poza upamiętnieniem dziedzictwa oraz upowszechniania wartości wpisanych w pontyfikat Jana Pawła II w latach 80. XX w. dbała o ten rozwój polskiej kultury we Włoszech, w Polsce oraz kołach przyjaciół na świecie, zwłaszcza w USA i Niemczech. Koła te wspólnie realizują cele postawione przez Ojca Świętego. Tymi celami są zachowanie i rozwój duchowego dziedzictwa Jana Pawła II i kultury chrześcijańskiej, dokumentacja i studium pontyfikatu oraz popularyzacja nauczania Jana Pawła II, opieka nad pielgrzymami w Rzymie, zwłaszcza z Polski i Europy Wschodniej; pomoc edukacyjna i stypendialna dla młodzieży z Europy Środkowo-Wschodniej podczas studiów.

Związki tych organizacji i środowisk z krajem, są więzami żywymi i przynoszącymi konkretne owoce. Świadczy o tym na przykład inicjatywa „Dar serca” Koła Przyjaciół Fundacji z St. Louis (Missouri, USA), polegająca na pomocy dzieciom z Polski wymagającym specjalistycznego leczenia w Stanach Zjednoczonych¹³²².

¹³²¹ *Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Waszyngtonie*, KR, 5(1986), nr 43, s. 32-33.

¹³²² A. Kijowska, *Drugie zebranie prezesów Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II*, KR, 9(1991), nr 89, s. 19.

Członkowie Kół Przyjaciół Fundacji zwykle gromadzą się na modlitwie i Eucharystii z okazji papieskich rocznic (18 maja, 16 października) z okazji najważniejszych świąt chrześcijańskich: Bożego Narodzenia (opłatek) i Wielkanocy. Pogłębiają znajomość nauczania Jana Pawła II przez konferencje, dni skupienia. Prezesi Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji są inicjatorami albo współorganizatorami wydarzeń kulturalnych i religijnych związanych z osobą i pontyfikatem Jana Pawła II. Wspierają programy Fundacji wysyłając do Rzymu regularne składki członkowskie i większe donacje np. z bankietów, pielgrzymek do różnych sanktuariów. W niektórych krajach przyjaciele Fundacji rekrutują się tylko ze środowisk polonijnych, w innych, jak w Toronto, czy w Paryżu, duży procent członków to osoby nie mające polskich korzeni. Są też Koła, których członkowie nie mają żadnych związków z polskim dziedzictwem, jak Przyjaciele Fundacji w Indonezji czy w Arabii Saudyjskiej. Niektóre Koła i Towarzystwa Przyjaciół Fundacji publikują własne biuletyny, mają swoją stronę internetową i w ten sposób przekazują informacje o Fundacji. Inicjują albo angażują się w inicjatywy zmierzające do upamiętnienia pontyfikatu Jana Pawła II w ich środowiskach poprzez pomniki, tablice pamiątkowe, sale pamięci¹³²³.

Szereg Kół Przyjaciół Fundacji mogło wykazać się dużą żywotnością, zarówno w sensie programowym, jak i efektywną pomocą na rzecz Fundacji. Początkowo kilka spośród Kół na terenie Stanów Zjednoczonych posiadało pełną osobowość prawną i korzystało z ulg podatkowych. Wszystkim osobom pragnącym pomóc w tym dziele Fundacja chętnie udzielała niezbędnych informacji, porad i wskazówek. Akcja ta była i jest prowadzona wyłącznie na zasadach wolontariatu i dlatego liczone na inicjatywy, pomoc i współpracę wspólnot parafialnych, organizacji polonijnych i jednostek, które gotowe są przyczynić się do utrwalenia dzieła żywego pomniku pontyfikatu Pierwszego Polaka w stolicy chrześcijaństwa. „Kronika Rzymska” chętnie zamieszczała wszelkie informacje wiążące się z organizowaniem i działalnością Kół Przyjaciół na poszczególnych terenach.

Wśród wielu kulturowych inicjatyw Kół Przyjaciół, były takie, które wspierały finansowo działalność Fundacji. Należały do nich organizowane spotkania towarzyskie, bankiety. Np. z „Kroniki Rzymskiej” dowiadujemy się o zorganizowanej przez Koło Przyjaciół Fundacji w Waszyngtonie wydarzeniu pt. „Wadowice nad Potomakiem”, zapoczątkowanym 27 stycznia 1990 r., z którego dochód w całości przeznaczono na cele

¹³²³ J. Szpilarewicz, *Obrady Prezesów Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Rzymie, 9-10-11 X 2009 roku*, BFP2, 7(2009), nr 28, s. 1-3.

Fundacji. Organizatorzy liczyli, że spotkania tego rodzaju nie tylko pomogą wspierać Fundację, ale przyczynią się również do powiększenia grona członków Koła. Do listu podpisanego przez sekretarza Koła Marię Flanagan i prezesa dr. Stanisława K. Toczka dołączono czek na kwotę 3300 \$ USA z imprezy¹³²⁴.

Na końcu każdego numeru „Kroniki Rzymskiej” mieściła się rubryka „Ofiary na Fundację Jana Pawła II”. W 43 numerze periodyku z 1986 r., ofiary z roku poprzedniego zostały podzielone na trzy części: 1) na Fundację Jana Pawła II, 2) na Dom Polski i 3) na Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II¹³²⁵. Należy wspomnieć, że poza darczyńcami z Kół Fundacji zakładanymi pośród polskiej emigracji, które często i stale wspierały Fundację i robią to nadal, donacje na cel Fundacji składały osoby indywidualne z Polski, choć w skromniejszym zakresie. I tak np. w 1985 r. ofiarę dla Fundacji w wysokości 16000 lirów złożyli pielgrzymi z Kłodzka, którzy byli w tym czasie w Rzymie¹³²⁶.

Pierwsze Towarzystwo Przyjaciół Fundacji powstało w Nowej Anglii (USA), równoległe z zakupem Domu Polskiego w Rzymie w 1982 r., jako Fundacja Jana Pawła II w Stanach Zjednoczonych. Ta polsko-amerykańska placówka współpracuje z ustanowioną przez Jana Pawła II na prawie watykańskim Fundacją w Rzymie. W ciągu stosunkowo krótkiego czasu spotkała się z dużym poparciem na terenie Nowej Anglii, zyskując sporą ilość członków i przyjaciół, głównie spośród uczestników kampanii finansowej na rzecz ufundowania Domu Pielgrzyma Polskiego w Rzymie im. Jana Pawła II. Członkowie Fundacji reprezentowali szerokie kręgi społeczeństwa polonijnego. Aczkolwiek Fundacja aktywnie działała w Nowej Anglii, tym niemniej pozyskała spore grono przyjaciół w innych stanach USA. Ambicją organizacji było poszerzyć swoją działalność i dotrzeć do szeregu innych ośrodków polonijnych¹³²⁷.

W ramach swojej działalności amerykańska Fundacja zorganizowała dwa bardzo udane sympozja. Pierwsze w Springfield (Massachusetts) zatytułowane „Nowe horyzonty

¹³²⁴ W czeku napisano: „Popieramy Instytucję wyrosłą z Pontyfikatu „Papieża Naszych Czasów”, Papieża, który odwiedza parafian swojej rzymskiej diecezji, Papieża, który odwiedza wszystkie narody przemawiając do nich w ich języku, Papieża, który staje się bliski ludziom i dla którego oni stają się bliscy. Jan Paweł II stwarza historię globalnych zmian, które będą fascynowały badaczy – historyków. Pomóżmy, aby ośrodek Jana Pawła II stał się miejscem centralnym ich pracy”. *Z życia Kół Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II*, KR, 8(1990), nr 81, s. 5.

¹³²⁵ *Ofiary na Fundację Jana Pawła II*, KR, 5(1986), nr 43, s. 41.

¹³²⁶ Tamże, s. 42.

¹³²⁷ *Z działalności Polsko-Amerykańskiej Fundacji Jana Pawła II w Stanach Zjednoczonych*, KR, 5(1986), nr 47-48, s. 23.

polskiej kultury w Stanach Zjednoczonych”. Temat był prezentacją renesansu polskiej kultury w Ameryce. Złożyło się na to wiele czynników, a mianowicie rozwój nauk historycznych, szukanie nowych wartości dla prawidłowego rozwoju psychologicznego człowieka, poszukiwanie, szczególnie przez ludzi młodych, korzeni swojej przeszłości, pomoc rządu federalnego w artystycznej twórczości etnicznej, bohaterskie zmagania narodu polskiego, a szczególnie wybór polskiego papieża i jego nadzwyczajna popularność w świecie. Aby ten entuzjazm nie zgasł, ale pozostawił swój ślad w społeczności polonijnej, jakieś nowe podejście do tego zagadnienia wydawało się być pożądane a nawet konieczne. W czasie sympozjum omawiano kilka kręgów tematycznych: wartości polskiej religijnej kultury, które powinny być zachowane i możliwości ich dalszego rozwoju oraz naukowe, kulturalne i społeczne programy, których brak odczuwała młodzież polonijna. Referaty i dyskusje w grupach prowadzili znawcy tych zagadnień. Drugie sympozjum odbyło się w Hartford pod nazwą: „Potrzeby polskiej Emigracji po drugiej wojnie światowej w Stanach Zjednoczonych”. Duży napływ nowej emigracji z Polski, zwłaszcza politycznej w ciągu ostatnich lat, stworzył wówczas potrzebę nawiązania z nią dialogu w ich procesie integracji do nowego, zupełnie innego środowiska. Biskupi poszczególnych diecezji udzielili całkowitego poparcia konferencji, bowiem opieka duszpasterska względem tych ludzi była obowiązkiem Kościoła. Z tego też względu sympozjum zostało zorganizowane przez Konferencję Episkopatu Amerykańskiego, biuro dla opieki nad emigracją oraz polsko-amerykańską Fundację Jana Pawła II. Wielu znawców polonijnych problemów, naświetliło w interesujący sposób zagadnienia polskiej społeczności ostatnich lat w Stanach Zjednoczonych. Szczególnie cenne były wizyty bp. Szczepana Wesołego, duchowego opiekuna polskiej emigracji, w wielu ośrodkach polonijnych. Pozytywnym skutkiem jego wizyt było powstanie nowej organizacji wspierającej Dom Polski w Rzymie, która została zorganizowana w stanie New Jersey przy pomocy miejscowego duchowieństwa pod kierunkiem ks. prał. Mariana Marianczyka. Organizacja ta istnieje pod imieniem: „Pope John Paul Polish-American Foundation of New Jersey” i adaptowała kulturalne i religijne cele polsko-amerykańskiej Fundacji z Nowej Anglii¹³²⁸.

Istnieją Koła działające od zarania fundacji i takie, które zostały zawiązane nie tak dawno. W I kwartale roku 1987 w „Kronice Rzymskiej” ukazał się artykuł, w którym opublikowano adresy i nazwiska prezesów istniejących już wówczas Kół Przyjaciół

¹³²⁸ Tamże, s. 24.

Fundacji. Podjęta przez Radę Administracyjną Fundacji Jana Pawła II zachęta i merytoryczne wsparcie do zakładania Kół Przyjaciół znajdowała pozytywny odzew w wielu ośrodkach polskiej emigracji¹³²⁹.

Tabela 23. Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II na świecie w 1987 r.

Lp.	Kraj	Nazwa	Zarząd	Adres
1.	Belgia	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II	Stanisław Merło – prezes	c/o Polska Misja Katolicka, rue Jourdan 80, 1060 Bruxelles
2.	USA	Polsko-amerykańska Fundacja Jana Pawła II (Pope John Paul II Polish-American Foundation)	Anthony Czarnecki – prezydent; Richard S. Śnieżyk – wiceprezes	54 West Main Street, Dudley, Mass. 01570
3.	USA	Fundacja Jana Pawła II w New Jersey (Pope John Paul II Polish-American Foundation in New Jersey)	Joseph A. Marjańczyk – prezydent Our Lady of Mount Carmel Church	9 East 22nd Street, Bayonne, N.J. 07002
4.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Waszyngtonie (Friends of John Paul II Foundation, Inc.)	Witold D. Hatka – prezes	10000 Rosenstiel Avenue Silver Spring, Md. 20910
5.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Chicago (Society of the Friends of John Paul II Foundation)	Prof. Stanisław Smoleński –prezes, c/o Tadeusz Wincenciak	916 N. Kedvale Avenue Chicago, Ill. 60651
6.	USA	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Połud. Kalifornii (Friends of John Paul II Foundation)	Czesław Gwoździowski –prezes	3424 West Adams Boulevard, Los Angeles, Cal. 90018
7.	USA	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Słemskod (Society of Friends of the John Paul II Foundation),	Julian P. Wenda – prezydent, c/o Teresa Z. Books – sekretarka	17 Munson Avenue, West Hempstead, N.Y. 11552

¹³²⁹ W. Zachariasiewicz, *Z życia Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II. Zorganizowane grupy Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II*, KR, 6(1987), nr 57-58, s. 6.

8.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Arizonie (Friends of John Paul II Foundation, Inc.)	Stanisław J. Poray-Tucholski – prezydent	10121 Prairie Hills Circle Sun City, Ariz. 85351
9.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Milwaukee (Friends of John Paul II Foundation)	Rita Michalak – prezydent, c/o Edmund G. Banasikowski	5217 S. Allenwood Lane, Hales Corners, Wis. 53130
10.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Detroit	Stephanie Germack – prezydent	35 Warner Road, Grosse Pointe Farms, Mich. 48236
11.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II (Friends of John Paul II Foundation, Inc.)	Francis J. Proch – prezes	6165 East Iliff Avenue, Apt 518 C, Denver, Colorado 80222
12.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, (Friends of John Paul II Foundation, Inc.)	Joseph Skudrzyk – prezes	6050 Southern Drive, St. Louis, Missouri 63123
13.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, (Friends of John Paul II Foundation, Inc.)	Joseph Ptak – prezes	9725 Rosewood Avenue, Cleveland, Ohio 44105
14.	Wenezuela	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II	Paweł W. Makowski – prezes	Res. Lomaalta, Apto. A-3, Calle Guanipa, Colinas de Bellomonte, Caracas 1041

Źródło: W. Zachariasiewicz, *Z życia Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II. Zorganizowane grupy Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II*, KR, 6(1987), nr 57-58, s. 6; *Nowo zorganizowane Kola Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II*, KR, 6(1987), nr 61-62, s. 26.

Z powyższej tabeli wynika, że w 1987 roku na 14 Kół Przyjaciół Fundacji aż 12 z nich znajdowało się na terenie Stanów Zjednoczonych. Nowymi ogniwami organizacyjnymi Kół w USA były: Denver, St. Louis, Cleveland. W pierwszych latach działalności Fundacji, podjęta przez Radę Administracyjną akcja promocji i wspierania Polonii do zakładania Kół Przyjaciół znalazła pozytywny odzew zwłaszcza w środowiskach w USA, które były wcześniej zaangażowane w zbiórkę na rzecz zakupu i organizacji Domu Polskiego w Rzymie w 1981 r.

Ciekawie przedstawiają się dane ilościowe Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II na świecie w 2014 r. według danych Sekretariatu Fundacji Jana Pawła II, które zostały ujęte w poniższej tabeli nr 24.

Tabela 24. Koła i Towarzystwa Fundacji Jana Pawła II na świecie w 2014 r.

Lp.	Kraj	Nazwa
1.	Belgia	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, (Association des Amis de la Fondation Jean-Paul II)
2.	Bliski Wschód	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II Our Lady of Fatima, Friends of John Paul II Foundation, Middle East
3.	Dania	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II
4.	Francja	Cercle de Paris-Ile de France des Amis de la Fondation Jean-Paul II
5.	Francja	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II (Association des Amis de la Fondation Jean-Paul II), Institut Saint Casimir
6.	Francja	Amis Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II de la Fondation Jean Paul II – Paroisse Sainte Trinite
7.	Hiszpania	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II
8.	Indonezja	Friends of the John Paul II Foundation (Jakarta)
9.	Irlandia	Friends of the John Paul II Foundation
10.	Kanada	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II (Friends of John Paul II Foundation of Toronto, Inc.)
11.	Kanada	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II (Friends of John Paul II Foundation)
12.	Kanada	Group of the Friends of John Paul II Foundation in Saskatchewan
13.	Kanada	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II
14.	Kanada	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Calgary, (Alberta)
15.	Kanada	Przyjaciele Fundacji Jana Pawła II w Edmonton, (Alberta)
16.	Meksyk	Amigos de la Fundacion del Papa Juan Pablo II
17.	Niemcy	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Hannoverze
18.	Niemcy	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Hamburgu
19.	Niemcy	Przyjaciele Fundacji Jana Pawła II w Luneburgu
20.	Niemcy	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II przy Polskiej Parafii Katolickiej Monachium
21.	Niemcy	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Wisbaden

22.	Polska	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie
23.	Singapur	Friends of the John Paul II Foundation
24.	Szwajcaria	L'Association des amis de la Fondation Jean-Paul II – Genève
25.	Szwecja	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Goteborgu
26.	Szwecja	Dobroczyńcy Fundacji Jana Pawła II przy kościele św. Klemensa – Helsingborg
27.	Szwecja	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Lund przy Polskiej Misji Katolickiej w Południowej Szwecji
28.	Szwecja	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Malmo
29.	Szwecja	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Sztokholmie
30.	USA	Friends of John Paul II Foundation of Arizona
31.	USA	John Paul Foundation w Buffalo
32.	USA	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Chicago
33.	USA	Society of Friends of John Paul II Foundation of Colorado
34.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II na Florydzie
35.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Południowej Kalifornii
36.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Północnej Kalifornii
37.	USA	John Paul II Foundation of Michigan
38.	USA	John Paul II Foundation of New York
39.	USA	Fundacja Jana Pawła II w Nowej Anglii
40.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Nowym Jorku
41.	USA	Friends of John Paul II Foundation of Ohio
42.	USA	Friends of John Paul II Foundation of Philadelphia
43.	USA	Friends of John Paul II Foundation of Seattle
44.	USA	Friends of John Paul II Foundation of St. Louis
45.	USA	Friends of John Paul II Foundation of Washington D.C.
46.	Wenezuela	Friends of John Paul II Foundation of Venezuela
47.	Wielka Brytania	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Wielkiej Brytanii
48.	Włochy	Amici della Fondazione Giovanni Paolo II

Źródło: Chapter Contacts, Koła i Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, <http://www.fjp2.com/pl/fundacja/chapters/chapter-contacts>, [dostęp: 08.12.2015].

W powyższej tabeli z danymi z 2014 r. widnieje 48 Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II na świecie. Najwięcej, bo 16 z nich znajdowało się w USA. Z najbardziej odległych i orientalnych pojawiły się Koła Przyjaciół Fundacji: w Meksyku, czy z Azji – w Singapurze oraz Indonezji (Jakarta).

Najbardziej aktualne dane ilościowe dotyczące Kół Przyjaciół Fundacji na świecie w 2023 r. znajdziemy w tabeli nr 25 w Aneksie rozprawy. W tabeli tej z danymi z 2023 r. widnieje 47 Kół Przyjaciół Fundacji na świecie. Wśród nich najwięcej, podobnie jak w latach poprzednich, jest Kół Fundacji w USA, bo aż 16.

Jednym z najbardziej odległych od Rzymu Kół Przyjaciół Fundacji na świecie jest Koło w stolicy Indonezji, Dżakarcie. Prowadzona przez Jongky F. Januara, nieliczna na początku grupa rozrosła się z czasem w aktywną organizację, w której zrodził się ambitny program promowania kultury chrześcijańskiej i dialogu ekumenicznego według wskazań Ojca Świętego. Grupa wytyczyła sobie cel wybudowania w Dżakarcie Kulturalnego Centrum Jana Pawła II, które miałyby służyć pogłębianiu wzajemnych międzywyznaniowych kontaktów i religijnej tolerancji, zwłaszcza w odniesieniu do muzułmańskich sąsiadów w Indonezji. Geneza instytucji sięga maja 1996 r., kiedy dwóch zaangażowanych indonezyjskich katolików: Jongky F. Januar i C. T. Onggowasito zostało zaproszonych do Rzymu w celu zapoznania się z działalnością Fundacji Jana Pawła II. Podczas wizyty goście uczestniczyli w porannej Mszy św. w prywatnej kaplicy papieskiej, a po niej zostali przyjęci przez Jana Pawła II na krótkiej audiencji¹³³⁰.

W Domu Fundacji w Rzymie co kilka lat, przeważnie przy okazji ważnych uroczystości rocznicowych, a także rocznic pontyfikatu Jana Pawła II spotykali się przedstawiciele Kół Przyjaciół Fundacji na świecie. Ich wizyty były zawsze inspirujące dla wszystkich związanych z jej działalnością i miały na celu podsumowanie dotychczasowej działalności poszczególnych ośrodków, podzielenie się doświadczeniem, wytyczenie dalszego planu działania oraz spotkanie się z Janem Pawłem II. Od początku historii Fundacji odbyło się kilka takich spotkań, a najważniejsze z nich miały miejsce w latach: 1988, 1991, 1993, 1995, 2000, 2001, 2009, 2015 i 2022.

Członkowie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II bardzo często byli zapraszani do odwiedzenia Kół Przyjaciół Fundacji na świecie. Często były to spotkania z nowo wybranym zarządem Koła. Co roku niektóre Koła zapraszały władze Fundacji na

¹³³⁰ *Powstanie Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Indonezji*, KR, 16(1997), nr 110, s. 13-15.

spotkanie opłatkowe i noworoczne. Była więc okazja do przybliżenia również członkom Kół działalności i celów Fundacji oraz nauczania Jana Pawła II. Dzięki temu, w Kołach Fundacji sukcesywnie rosła ilość członków i coraz częściej zostawali nimi nie tylko miejscowi Polacy, ale również obcokrajowcy, w tym nie związani z polską kulturą oraz nie mówiący po polsku, ale kochający Jana Pawła II.

Członkowie Rada Fundacji składali wizytę również w bardziej oddalonych miejscach, jak np. w Indonezji, kraju 13 tysięcy wysp, na której terytorium występują trzy strefy czasowe. Indonezja jest krajem muzułmańskim ze sporą społecznością chrześcijan. Charakteryzuje się, jako państwo, wielką tolerancją względem innych religii światowych, w tym do chrześcijaństwa. W czasach, kiedy w wielu katolickich krajach zdejmowano krzyże w szkołach czy miejscach publicznych, w Indonezji krzyże były z wielką dumą umieszczane w domach, biurach, sklepach i w wielu innych miejscach publicznego użytku. Katolicy są dumni ze swojej wiary i w miejscach publicznych potrafią ją manifestować. Goście z Rady Fundacji byli świadkami ich mężnego wyznawania wiary podczas różnych uroczystości odprawianych w Dżakarcie i Surabayanie. Koło w Indonezji zaangażowane było w wiele przedsięwzięć związanych z myślą i nauczaniem papieża. Dzięki inicjatywom Fundacji zwiększała się liczba członków i ich zaangażowanie w lokalny kościół katolicki. Najważniejsze w działalności Koła było otwarcie się na młode pokolenie i zaangażowanie ich w działalność Fundacji¹³³¹.

W sierpniu 2002 r., administrator rzymskiej Fundacji Jana Pawła II ks. prał. Stefan Wylęzek oraz Ryszard Krzyżanowski w odpowiedzi na zaproszenie prezesa Jongky Januar i Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Dżakarcie, odwiedzili Indonezję. Program pobytu obejmował celebracje Mszy św., liczne spotkania z przyjaciółmi i dobroczyńcami Fundacji, dające okazję do przedstawienia jej działalności edukacyjno-formacyjnej, kulturalnej i charytatywnej. Można było zauważyć, że to miłość do Ojca Świętego i wierność jego nauczaniu inspirują przyjaciół w Indonezji także w zorganizowaniu tej podróży. Pierwszym miejscem pobytu była Surabaya, drugie co do wielkości miasto na indonezyjskiej wyspie Jawie, gdzie zawiązała się grupa Przyjaciół Fundacji pod przewodnictwem entuzjastycznej Melindy Tedja, gorliwej i energicznej katoliczki. Razem z mężem Aleksandrem Tedja, zaplanowali i przygotowali dwie Msze św. z udziałem kilkuset katolików, którzy zgromadzili się wokół ołtarza ustawionego na wolnym

¹³³¹ R. Krzyżanowski, *Wizyta u Przyjaciół Fundacji w dalekiej Indonezji*, KR, 21(2002), nr 132, s. 15.

powietrzu na terenie pól golfowych. Ks. Wylężek koncelebrował Eucharystię z trzema miejscowymi biskupami i księżmi¹³³². Po krótkim pobycie na Bali i w Yogjakaita, goście wylądowali w Dżakarcie. Sprawowano tam Mszę św. w małych kaplicach w prywatnych domach wielu przyjaciół i ofiarodawców Fundacji, często razem z miejscowymi duszpasterzami. Najważniejsze wydarzenie miało miejsce 14 sierpnia, kiedy to w sali balowej hotelu Red Top w Dżakarcie zgromadziło się na modlitwie ponad 2000 katolików. Mszy św. zorganizowanej indonezyjską charyzmatyczną grupą modlitewną „Perduki” przewodniczył ks. Stefan Wylężek, a koncelebrowało siedmiu księży z Dżakarty. Następnie odbyła się procesja z Najświętszym Sakramentem, której towarzyszyły pieśni i adoracja. Na zakończenie wierni otrzymali różańce poświęcone przez Ojca Świętego. Za wielki zaszczyt poczytano sobie spotkanie z kard. Juliusem Dannaatmadja SJ, który prowadził katolików indonezyjskich drogą miłości do ojczyzny i do Kościoła. W atmosferze wielkiego szacunku przebiegało spotkanie z muzułmańskimi przyjaciółmi i sąsiadami zorganizowane dla gości przez katolików indonezyjskich. Jongky i ks. Wylężek ofiarowali islamskim grupom charytatywnym działającym w Dżakarcie dary oraz wsparcie finansowe i sami odwiedzili dzielnicę największej nędzy. W drodze powrotnej do Rzymu zatrzymano się na krótko w Singapurze, by spotkać się z małą, ale aktywną grupą Przyjaciół Fundacji i odprawiono Mszę św. w kaplicy w domu rodziny Santoso. Dziękowano dr. John Lee Hew Mun oraz Benny i Lucy Santoso za ich zainteresowanie działalnością papieskiej Fundacji¹³³³.

Ponowna wizyta w Indonezji miała miejsce latem 2012 r. Od 1 do 9 VII 2012 r. na zaproszenie Koła Fundacji Jana Pawła II w Indonezji o. Krzysztof Wieliczko OP wraz z Ryszardem Krzyżanowskim, doradcą finansowym Fundacji, udali się z tam z krótką wizytą. Podczas pobytu duchowny celebrował codziennie jedną lub dwie Msze św. w różnych domach, miejscach pracy oraz w kościołach¹³³⁴.

Na pytanie o plany Fundacji dotyczące jej działalności w Stanach Zjednoczonych o. Wieliczko odpowiedział w 2012 r., że istnieje tam kilka bardzo prężnie działających ośrodków przyjaciół tej instytucji. Jako przykład wymienił Koło Przyjaciół Fundacji w Chicago, które liczyło już ponad 200 członków. Były również plany związane z Florydą. Abp Miami Tomasz Wencki był życzliwy i otwarty na ideę powstania oddziału fundacji

¹³³² Tamże, s. 16.

¹³³³ R. Krzyżanowski, *Wizyta u Przyjaciół*, KR, 21(2002), nr 132, s. 15-16.

¹³³⁴ Tenże, *Wizyta w Indonezji*, FJP2B, 2(2012), nr 39, s. 2-3.

na Florydzie pod patronatem archidiecezji. Ks. Klemens Dąbrowski, proboszcz parafii pw. Matki Bożej Częstochowskiej w Pompano Beach, zgodził się na współpracę oraz udostępnienie lokalu dla biura. Swojego poparcia udzielił również przybyły z wizytą do Rzymu prezes Kongresu Polonii Amerykańskiej na Florydzie, prof. dr Zdzisław Wesołowski. Dzięki „Nowemu Dziennikowi” wiadomość o tych planach dotarła do wielu środowisk polonijnych. O. Wieliczko żywił nadzieję, że Fundacja zrealizuje swoje zadanie głoszenia i przekazywania uniwersalnych nauk Jana Pawła II również na Florydzie¹³³⁵.

W 2013 r. odbyło się coroczne spotkanie opłatkowe Koła Fundacji w Paryżu po raz kolejny w salonach polskiej ambasady. Prawie 200 członków zgodnie z polską tradycją mogło złożyć życzenia noworoczne i podzielić się opłatkiem. Przewodnicząca Koła podziękowała ambasadorowi za przyjęcie gości. Omówiła działalność koła w 2012 r. i zapowiedziała zbliżające się wydarzenia¹³³⁶.

Członkowie Kół Przyjaciół odwiedzali nie tylko siedzibę Fundacji w Rzymie, ale również Polskę i miejsca związane z Janem Pawłem II, a zwłaszcza Dom Fundacji w Lublinie i spotykali się z beneficjentami funduszu stypendialnego. I tak przyjaciele Fundacji z Koła w Paryżu w czerwcu 1999 r. odbyli podróż po Polsce. Złożyli wizytę w Żelazowej Woli, Toruniu, Trójmieście, Malborku, Wilanowie i Warszawie. Zostali przyjęci przez abp. Sławoja Głódzia na uroczystej kolacji, w której wziął również udział prymas Polski kard. Józef Glemp. Złożyli prywatną wizytę w pałacu prezydenckim, a następnie spotkali się z lubelskimi stypendystami Fundacji w gmachu nuncjatury apostolskiej, gdzie przyjął ich abp Józef Kowalczyk. Za organizację polskiego tygodnia odpowiedzialni byli Christiane Tomkiewicz i Henryk Rogowski¹³³⁷.

Działające w Meksyku Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II zaprosiło w 2004 r. do stolicy kraju abp. Szczepana Wesołego z ks. prał. Stefanem Wylężkiem. Okazją było poświęcenie 22 listopada przez abp. Wesołego nowego domu-hotelu dla ubogich przy szpitalu „Albergo La Speranza”, w którego rozbudowę meksykańskie Koło Przyjaciół Fundacji bardzo aktywnie się włączyło¹³³⁸. Następnego dnia goście odwiedzili prowadzony przez s. Ignes sierociniec znajdujący się na drugim końcu miasta. Opiekowała

¹³³⁵ A. Navas, *Kontynuujemy dzieło Jana Pawła II*, „Nowy Dziennik”, <http://www.dziennik.com/wiadomosci/arttykul/kontynuujemy-dzielo-jana-pawla-ii>, [dostęp: 08.12.2015].

¹³³⁶ Chr. Vincent i Chr. Rogowski, *Spotkanie opłatkowe Koła Fundacji w Paryżu*, FJP2B, 3(2013), nr 41, s. 3-4.

¹³³⁷ J. Konieczny, *Naznaczone krzyżami*, BFJP2, 7(2009), nr 27, s. 2-3.

¹³³⁸ S. Wylężek, *Zaangażowanie meksykańskiego Koła Przyjaciół Fundacji na rzecz ubogich*, BFJP2, 3(2005), nr 9, s. 2.

się tam ponad 200 dziećmi często podrzucanymi pod drzwi domu. Koło Przyjaciół Fundacji w Meksyku włącza się również w to dzieło pomocy, mając na uwadze statutową działalność Fundacji¹³³⁹.

W czwartek 22 III 2001 r. w Waszyngtonie oficjalnie zainaugurowano działalność Centrum Kultury im. Jana Pawła II. Ośrodek jest położony przy Harewood Rd. 3900, tuż przy Uniwersytecie Katolickim. Jest to duży, wybudowany z rozmachem budynek, którego projekt architektoniczny wzorowano na nowohuckim kościele Arka Pana. Działanie Centrum zdobi pomnik Jana Pawła II dłuta polskiego artysty Macieja Zychowicza, będący darem Kościoła katolickiego w Polsce. Placówka ta jest miejscem otwartym dla zwiedzających. Każdy gość otrzymywał zakodowaną indywidualną kartę wejściową, zawierającą objaśnienia dotyczące multimedialnych galerii. Początkowo można było odwiedzić specjalną ekspozycję z Muzeów Watykańskich poświęconą Matce Bożej zatytułowaną „Sztuka oddaje cześć Maryi”. Jednym z celów tego Centrum była percepcja nauczania papieża, stworzenie odwiedzającym Centrum warunków dzięki wykorzystaniu współczesnych środków społecznego przekazu, aby mogli zdobyć się na autorefleksję w świetle Ewangelii. Goście, zwiedzając Centrum, mogli zapoznać się z nowoczesnymi środkami umożliwiającymi odbiór słów papieża przy pomocy dźwięku, obrazu i słowa pisanego¹³⁴⁰. Ośrodek był wybudowany wysiłkiem całego kraju. Taka instytucja miała ułatwić naukę i badania pastoralnego przekazu Jana Pawła II i jego pontyfikatu we wszystkich wymiarach, ze specjalnym uwzględnieniem godności człowieka¹³⁴¹.

Od momentu przedstawienia w Rzymie przez abp. Detroit, kard. Adama Maidę, członka Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II ambitnego planu wybudowania w Waszyngtonie Kulturalnego Centrum Jana Pawła II, jako instytucji multimedialnej podejmującej badania nad pontyfikatem papieskim, do jego inauguracji upłynęło ponad dziesięć lat. Otrzymałszy błogosławieństwo Ojca Świętego, hierarcha z wielkim oddaniem i determinacją zaczął realizować swój pomysł. Aby wcielić go w życie, ustanowił osobną Fundację Jana Pawła II z siedzibą w Detroit. Podczas uroczystości inauguracyjnej kard. Edmund Szoka przeczytał list od Jana Pawła II, w którym papież przekazał apostolskie błogosławieństwo dla Centrum i wyraził nadzieję, że podejmowana

¹³³⁹ Tenże, *Zaangażowanie meksykańskiego Koła*, s. 3.

¹³⁴⁰ W. Zachariasiewicz, *Inauguracja Centrum Kultury im. Jana Pawła II w Waszyngtonie*, KR, 20(2001), nr 127, s. 18-19.

¹³⁴¹ Z korespondencji abp. Adama J. Maidy do ks. M. Dyląga, 28 XII 1990 r. *Polonijna Inauguracja Centrum Kultury Im. Jana Pawła II w Waszyngtonie*, KR, 20(2001), nr 128, s. 15.

przezeń działalność intelektualna, artystyczna i kulturalna będzie stanowić odbicie mocy wiary i będzie oświecać ludzką historię oraz doświadczenie, jak też pomoże pełniej odkryć istotę Ewangelii. Nazwał powstanie Centrum doniosłym przedsięwzięciem duszpasterskim¹³⁴². Ówczesny prezydent USA Georg Bush w swoim przemówieniu wyraził uznanie dla wszechstronnego zaangażowania Jana Pawła II. Określił je jako jedną z najbardziej inspirujących historii w naszych czasach, a na zakończenie wyraził radość, że Ojciec Święty wybrał Waszyngton jako teren na Centrum i wdzięczność za jego moralną odwagę. Kard. Maidę wspierał Komitet Doradczy Biskupów, a dyrektorem Centrum został ks. Michael Bugarin.

Inaugurację Centrum Kultury im. Jana Pawła II dla Polonii zaplanowano na dzień 9 VI 2001 r. Mszą św. w sanktuarium pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Waszyngtonie. O godz. 13.00 uroczystej celebrze przewodniczył kard. Henryk Gulbinowicz. Homilię wygłosił kard. Franciszek Macharski. W gromadzeniu funduszy na Centrum wyróżniały się parafie katolickie, prywatne fundacje i hojni ofiarodawcy oraz liczni skromniejsi donatorzy. 10% pieniędzy wpłynęło od osób, wspólnot, parafii, organizacji polonijnych. Wśród uczestników uroczystości byli członkowie Kół Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Waszyngtonie, Nowej Walii i New Jersey¹³⁴³. 7 VI 2001 r. ks. prał. Stefan Wylężek jako przedstawiciel Fundacji Jana Pawła II udał się do Waszyngtonu, by wziąć udział w uroczystościach polonijnej inauguracji Centrum Kultury im. Jana Pawła II¹³⁴⁴.

Zbiory w Centrum Jana Pawła II przy Uniwersytecie w Waszyngtonie pochodzą w dużym stopniu z prywatnej kolekcji papieskiej ks. Michała Dyląga (Orchard Lake) z diecezji Greensburg, PA. Zawierały monety, rzadkie znaczki pocztowe, miniatury, dziesiątki fotografii, medaliony oraz cenne autografy na dokumentach, listach, przemówieniach, książkach. Wszystkie owe zbiory dotyczyły osoby Jana Pawła II. Na drugim piętrze dużego budynku zwanego Arką znajdowała się sala Muzeum Papieskiego, którego fundatorem był ks. Dyląg. Zorganizowano tam stałą wystawę obszernej kolekcji papieskiej. U wejścia do sali muzealnej widniał duży portret Jana Pawła II i herb papieski. Jego autorką była włoska artystka Dina Belotti. Na obrazie widniał autograf Ojca Świętego.

¹³⁴² List Jana Pawła II do kard. Edmunda C. Szoki, delegata papieskiego na uroczystość otwarcia Centrum. *Powstanie Centrum – doniosłym przedsięwzięciem duszpasterskim*, KR, 20(2001), nr 127, s. 19.

¹³⁴³ *Polonijna Inauguracja Centrum Kultury im. Jana Pawła II w Waszyngtonie*, KR, 20(2001), nr 128, s. 17.

¹³⁴⁴ *Kronika Kościoła Św. Stanisława B.M. w Rzymie*, KR, 20(2001), nr 128, s. 3-4.

Siostry westiarki z Polski wyszyły herb papieski w barwnych kolorach ze złotymi i srebrnymi ozdobami¹³⁴⁵.

2. Koło Przyjaciół Fundacji w Polsce

Relacje z Polską wpisane są w historię powstania Fundacji, w specyfikę jej pracy i cele. Warto wspomnieć, że od momentu powstania Fundacji, wśród członków Rady Administracyjnej była zawsze osoba mieszkająca na stałe w Polsce¹³⁴⁶. Od początku lat 90. XX w. działa w Polsce Przedstawicielstwo Fundacji, zajmujące się między innymi funduszem stypendialnym przeznaczonym dla młodzieży studiującej w Polsce. W tym też czasie rozpoczęło działalność Towarzystwo Przyjaciół Fundacji w Warszawie. W Polsce Fundację Jana Pawła II reprezentowali mec. Maciej Bednarkiewicz (1940 -2016)¹³⁴⁷ oraz Ewa Bednarkiewicz w prowadzonym Towarzystwie Fundacji Jana Pawła II w Warszawie. Dnia 18 X 2009 r. na rozpoczęcie nowego roku akad. 2009/10 abp Józef Życiński, metropolita lubelski i Wielki Kanclerz KUL, udekorował Macieja Bednarkiewicza Orderem Rycerskim św. Sylwestra, nadanego przez Benedykta XVI. Arcybiskup podkreślił zasługi Bednarkiewicza dla Fundacji przy opracowaniu prawnych podstaw jej działania w Polsce i wieloletnią opiekę nad stypendystami – studentami KUL pochodzącymi z krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Mecenasowi towarzyszyła wspierająca go małżonka, Ewa Bednarkiewicz, o której zasługach również wspomniał lubelski hierarcha, jako inicjatorce wielu przedsięwzięć natury religijnej, kulturalnej i wychowawczej¹³⁴⁸.

¹³⁴⁵ M. J. Sabourin, *Papieska kolekcja w Orchard Lake*, KR, 10(1992), nr 92, s. 23-25.

¹³⁴⁶ Byli to kolejno: redaktor „Tygodnika Powszechnego” Jerzy Turowicz i marszałek Senatu RP prof. Alicja Grześkowiak (1992-2003), następnie do Rady Administracyjnej należeli mecenas Maciej Bednarkiewicz i Ewa Bednarkiewicz. Warto wspomnieć, że władza zwierzchnia nad Fundacją przez okres pontyfikatu należała do Jana Pawła II, a później sprawował ją kard. S. Dziwisz. Przewodniczącymi Rady Administracyjnej byli kolejno kard. W. Rubin, abp Sz. Wesoly, kard. S. Ryłko. Sekretariat Fundacji prowadził o. K. Wieliczko OSPPE. Źródło: opracowanie na podstawie artykułów w „Kronice Rzymskiej”. W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie*, s. 431.

¹³⁴⁷ Maciej Bednarkiewicz (1940-2016) – adwokat w procesach politycznych PRL, obrońca ludzi szykanowanych przez reżim komunistyczny (m.in. matki Grzegorza Przemyska) i działacz opozycji solidarnościowej. Był wieloletnim członkiem Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II w Rzymie od wczesnych lat 90 oraz współtwórcą w 1999 r. Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie, którego prezesem jest od lat jego żona Ewa Bednarkiewicz. Prowadził przedstawicielstwo prawne Fundacji w Polsce, sprawując opiekę wraz z małżonką nad programem stypendialnym Fundacji dla młodzieży pochodzącej z Europy Środkowo-Wschodniej, studiującej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Źródło: <https://dfjp2.pl/zmarl-mecenas-maciej-bednarkiewicz/>, [dostęp: 17.11.2016]; O człowieku, który służył sprawiedliwości, <https://jp2doc.pl/o-czlowieku-ktory-sluzyl-sprawiedliwosci/>, [dostęp: 12.06.2020]; A. Dobrzyński, <https://jp2doc.pl/adwokat-naszej-sprawy/>, [dostęp: 12.02.2017].

¹³⁴⁸ *Order Rycerski św. Sylwestra dla mec. Macieja Bednarkiewicza*, BFJP2, 7(2009), nr 28, s. 4.

Podczas rocznego zebrania Rady Administracyjnej Fundacji w 1993 r. poinformowano, że na podstawie ustawy o fundacjach, Urząd Rady Ministrów wyraził zgodę na ustanowienie Przedstawicielstwa Fundacji na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z siedzibą w Warszawie. Umożliwić to miało Rzymskiej Fundacji podjęcie działalności w Polsce, zgodnie z jej statutowymi celami. Jednocześnie Rada Administracyjna Fundacji mianowała przewodniczącym przedstawicielstwa mec. Macieja Bednarkiewicza oraz dwóch członków: prof. Jerzego Pietrzaka oraz inż. Stanisława Serdakowskiego. Nowy program obejmował pracę naukowo-wydawniczą i pomoc stypendialną. Fundacja realizowała swoje zamierzenia głównie we współpracy z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim. Młodzi stypendyści rekrutowali się z krajów sąsiednich. To z kolei spowodowało konieczność zorganizowania odpowiedniego zakwaterowania dla stypendystów Fundacji. W zimie 1992 r. Fundacja podjęła decyzję zbudowania bursy studenckiej w pobliżu uczelni. Obok Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie miał to być drugi Dom Fundacji¹³⁴⁹.

Towarzystwo Przyjaciół Fundacji w Warszawie zostało zarejestrowane w listopadzie 1999 r. Liczyło wówczas około 50 członków, a na jego czele stała Ewa Bednarkiewicz¹³⁵⁰. Założyciele stawiali przed instytucją dwa cele. Pierwszym była popularyzacja nauczania Jana Pawła II, poprzez organizowanie wykładów z udziałem wybitnych specjalistów. Ważnym zadaniem jest również organizowanie koncertów i wieczorów poetyckich, służących promowaniu kultury chrześcijańskiej. Po drugie, członkowie Towarzystwa w Warszawie pragnęli wspierać finansowo stypendystów Fundacji, w tym również zawierała się refundacja pielgrzymek do Rzymu i Lourdes, czy zapomoga dla studentów, jak też dotacja akcji przygotowania paczek świątecznych dla dzieci z Nieświeża na Białorusi. Prezes Towarzystwa Przyjaciół Fundacji mówiła, że kiedy starała się o wsparcie dzieła Fundacji, zawsze spotykała się z przychylnością¹³⁵¹.

¹³⁴⁹ *Z działalności Fundacji Jana Pawła II*, KR, 11(1993), nr 95, s. 16-17.

¹³⁵⁰ [*Towarzystwo Przyjaciół Fundacji w Warszawie*], KR, 17(1999), nr 121, s. 15.

¹³⁵¹ *Silą sprawczą jest miłość*, KR, 19(2000), nr 122, s. 14-15. Z Ewą Bednarkiewicz, prezes Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Polsce, rozmawiała Elżbieta Misiak.

W skład zarządu Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie¹³⁵² w 2001 r. wchodził: prezes – Ewa Bednarkiewicz, v-ce prezes – Teresa Juśkiewicz-Kowalik, Elżbieta Misiak-Bremer – sekretarz, Teresa Bnińska – skarbnik¹³⁵³.

Przyjęty przez Stowarzyszenie cel wynika ze zrozumienia potrzeb młodego pokolenia z terenów byłego Związku Sowieckiego, od którego zależy przyszłość Europy Środkowo-Wschodniej. Potrzebą członków Towarzystwa powstałego w Warszawie jest działanie wpływające z wsłuchiwanie się w społeczne nauczanie Kościoła, a także świadczenie o głębokiej miłości do Papieża-Polaka¹³⁵⁴.

Wspieranie istniejącego w Polsce przedstawicielstwa Fundacji Jana Pawła II było początkową misją powołanej fundacji „Futura – Iuventa”. Założył ją Maciej Bednarkiewicz, który prowadził to przedstawicielstwo razem z żoną jako wieloletni członkowie Rady Fundacji. W Polsce opiekowali się domem dla młodzieży ze Wschodu, która przyjeżdża do Polski na studia. Jan Paweł II w latach 90. XX w. skierował uwagę Polaków, którzy wówczas sami byli w trudnej sytuacji, na te osoby, które jeszcze bardziej potrzebowały wsparcia. W ten sposób pokazał, że dzielenie się jest istotnym elementem w rozwijaniu wolności i odpowiedzialności¹³⁵⁵.

W Polsce istnieją jeszcze Oddział Bydgoski Towarzystwa Fundacji oraz Koło Przyjaciół przy parafii Gorzków w województwie świętokrzyskim¹³⁵⁶.

W jednym z wywiadów, na pytanie o przyczyny organizacji i potrzebę formalnej rejestracji Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie, Ewa Bednarkiewicz odpowiadała, że w Polsce nadszedł czas działań zorganizowanych. Mówiła, że Towarzystwo wyrosło z naturalnej potrzeby, aby Polacy, którym ofiarowano tak wiele w trudnych latach 80. XX w. potrafili pomagać ludziom bardziej potrzebującym od nas. A jednym z celów Fundacji Jana Pawła II jest pomoc młodym ludziom z krajów Europy Środkowo-Wschodniej w zdobyciu wykształcenia. Dla niej Fundacja wybudowała

¹³⁵² Adresy Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie: ul. Kozińskiego 13, 01-571 Warszawa, a następnie Ul. Felińskiego 28, 01-569 Warszawa.

¹³⁵³ Informacje ujęte w liście Ewy Bednarkiewicz, prezes Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie, do kard. Franciszka Macharskiego z zaproszeniem na organizowany przez Towarzystwo koncert Wojciecha Kilara pt. „Missa Pro Pace” w Rzymie dla Jana Pawła II (7 XII 2001, g. 18.00 w Auli Pawła VI), z 30 X 2001 r. AKMK, b.sygn., zbiór: Dom Jana Pawła II w Rzymie i Domus Pacis, Fundacja Jana Pawła II.

¹³⁵⁴ Folder Centrum Myśli Jana Pawła II pt. „Forum inicjatyw poświęconych Janowi Pawłowi II”, 20.10.2011, Hotel Europejski w Warszawie, <http://www.centrumjp2.pl/wp-content/uploads/2013/04/Folder-200x245-JP2.pdf>, [dostęp: 08.12.2015].

¹³⁵⁵ *Przestrzeń kultury była kluczowa dla Ojca Świętego*. Wywiad z Mateuszem Bednarkiewiczem, synem Macieja i Ewy Bednarkiewicz, <https://teologiapolityczna.pl/mateusz-bednarkiewicz-przestrzen-kultury-byla-kluczowa-dla-ojca-swietego>, [dostęp: 11.02.2021].

¹³⁵⁶ A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 136.

dom akademicki w Lublinie, w którym stypendyści nie tylko mieszkają, ale znajdują tam odpowiednią opiekę duszpasterską. W Polsce zwiększała się liczba osób, które mogły wspomóc dzieło Fundacji. Aby wsparcie było systematyczne i skuteczne potrzebna była formalnie istniejąca organizacja. Drugi powód, dla którego Bednarkiewicz widziała potrzebę powołania Towarzystwa było przeświadczenie, że nadszedł czas, aby nie tylko słuchać, co mówił do Polaków Ojciec Święty, ale realizować w życiu społecznym jego wskazówki. Chciałaby, żeby działalność Towarzystwa była dowodem głębokiej miłości do papieża na wzór miłości dzieci do ojca, jakiego dał Bóg. Ta miłość, jak każda relacja dzieci względem ojca, powinna przejawiać się w posłuszeństwie i chęci naśladowania. Z kolei odpowiadając na pytanie dlaczego Towarzystwo powstało tak późno, prezes odparła, że przez parę lat miała szczęście przyglądać się z bliska pracom Fundacji, towarzysząc mężowi w czasie jego wyjazdów do Rzymu. Zawsze pragnęła włączyć się w tę działalność, ale najpierw chciała utwierdzić się w przekonaniu, że potrafi jej sprostać. Od początku pierwszej wizyty w Watykanie i spotkania z Janem Pawłem II wiedziała, że musi zaangażować się dla Fundacji. Towarzyszyło jej przeświadczenie, że miłość papieża do ludzi odkrywa w nich nawet nieuświadomione pokłady dobroci i wyzwala energię preradzającą się w działanie według jego wskazówek, jakby się chciało iść zapoczątkowaną przez niego drogą¹³⁵⁷.

Z wielu inicjatyw Towarzystwa Fundacji w Warszawie wypada odnotować, że przez 13 lat, do 2012 r. działalności, zorganizowano dwie pielgrzymki do Rzymu oraz 12 pielgrzymek po Polsce śladami papieża obejmujące Kraków, Częstochowę, Wadowice, Kalwarię Zebrzydowską, Zakopane, Ludźmierz i Warszawę. Towarzystwo urządziło na cześć Jana Pawła II dla uczczenia XX-lecia pontyfikatu w 1998 r. pierwszy koncert w Warszawie z udziałem Chóru i Orkiestry Filharmonii Narodowej, który odbył się 20 X 1998 r. w Operze Warszawskiej¹³⁵⁸.

Z kolei dnia 7 XII 2001 r. Towarzystwo zorganizowało w Watykanie koncert Chóru i Orkiestry Filharmonii Narodowej z Warszawy, podczas którego wykonano po raz pierwszy utwór „Missa pro Pace” Wojciecha Kilara. Wystąpiło wówczas blisko 200 muzyków i członków chóru Filharmonii Narodowej. Utwór powstał dla uświetnienia obchodów 100-lecia Filharmonii Narodowej w Warszawie. Na koncercie, transmitowanym przez telewizję Rai Uno, byli obecni pracownicy Kurii Rzymskiej, przebywający w

¹³⁵⁷ *Silą sprawczą jest miłość*, KR, 21(2000), nr 122, s. 14-15.

¹³⁵⁸ [*Towarzystwo Przyjaciół Fundacji*], s. 15.

Rzymie Polacy, duchowni i świeccy, a także melomani z całego świata. W dowód wdzięczności za tę inicjatywę Filharmonia Narodowa przyznała Ewie Bednarkiewicz Medal Jubileuszowy¹³⁵⁹.

Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II troszczy się o upamiętnienie obecność papieża w Warszawie. Było inicjatorem wzniesienia pamiątkowego krzyżopomnika w miejscu Mszy św. na obecnym Placu Józefa Piłsudskiego w stolicy podczas pierwszej pielgrzymki papieża do ojczyzny 2 VI 1979 r. Krzyż stanął 6 VI 1999 r. w 30. rocznicę tegoż wydarzenia¹³⁶⁰.

Ten 9-metrowy krzyż, wyrastający z „tej ziemi” został poświęcony przez metropolitę warszawskiego abp. Kazimierza Nycza, w obecności m.in. prezydenta Lecha Kaczyńskiego z małżonką, nuncjusza apostolskiego w Polsce abpa Józefa Kowalczyka, przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski abp. Józefa Michalika, parlamentarzystów, przedstawicieli władz państwowych, samorządowych i rzeszy ludzi z całej Polski. Abp. Nycz, zwracając uwagę na fakt, że krzyż ten nawiązuje do polskiej tradycji krzyża misyjnego, powiedział, że postawienie go na centralnym placu stolicy to „ważna i niezwykle odważna decyzja” władz Warszawy¹³⁶¹.

Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie zostało dostrzeżone przez Fundację Episkopatu Polski „Dzieło Nowego Tysiąclecia”, co zaowocowało nominacją do Nagrody TOTUS w dziedzinie propagowania nauczania Ojca Świętego Jana Pawła II w 2003 r¹³⁶².

W ramach planów Towarzystwa z 2000 r., długofalowym programem było szerzenie na różne sposoby kultury chrześcijańskiej i przybliżanie nauki społecznej Jana Pawła II. Organizowano odczyty i dyskusje, ale również koncerty, wieczory poezji, współpracowano z katolickimi organizacjami młodzieży. Drugi cel to wspieranie dzieła Fundacji w Lublinie, a więc fundowanie stypendiów i wybudowanie drugiego domu akademickiego. W Roku Świętym 2000 w dniach od 21 III do 1 IV zorganizowano pielgrzymkę do Ziemi Świętej, w czasie, gdy był tam obecny Jan Paweł II, aby modlić się

¹³⁵⁹ Tamże; J. Konieczny, *Naznaczone krzyżami*, BFJP2, 7(2009), nr 27, s. 2-3; A. Dobrzyński, *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, s. 136.

¹³⁶⁰ Historia krzyża na Placu Piłsudskiego w Warszawie została upamiętniona w albumie pod tytułem „Krzyż – Pomnik Jana Pawła II w Warszawie” wydanego przez Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II. [*Towarzystwo Przyjaciół Fundacji*], s. 15.

¹³⁶¹ J. Konieczny, *Naznaczone krzyżami*, BFJP2, 7(2009), nr 27, s. 3.

¹³⁶² Folder Centrum Myśli Jana Pawła II pt. „Forum inicjatyw poświęconych Janowi Pawłowi II”, 20 X 2011, Hotel Europejski w Warszawie, <http://www.centrumjp2.pl/wp-content/uploads/2013/04/Folder-200x245-JP2.pdf>, [dostęp: 08.12.2015].

razem z Nim. Wzięło w niej udział 28 osób, głównie członków Towarzystwa. Pierwszym celem było modlitewne wspieranie Ojca Świętego w jego posłudze pasterskiej. Kolejnym było także wędrowanie śladami Jezusa i poszukiwanie głębszego zrozumienia wiary. Trasa wiodła od Betlejem poprzez Nazaret, Górę Kuszenia, Górę Błogosławieństw, Górę Tabor, Cezareę, Kafarnaum po Jerozolimę z Wieczernikiem, Ogrodem Oliwnym i Golgotą. Wspólny pobyt miał przyczynić się do pogłębienia więzi pomiędzy członkami Towarzystwa¹³⁶³.

W dziele miłosierdzia Towarzystwo objęło w 1999 r. stałą opieką Dom Samotnej Matki w Rzeszowie. Dwa razy do roku organizuje paczki z artykułami dla niemowląt i matek na pierwsze chwile macierzyństwa. Paczki spotykają się z wielką wdzięcznością kierownictwa Domu Samotnych Matek¹³⁶⁴.

3. Wyróżnienia dla członków Kół Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II

Fundacja Jana Pawła II wyrażając uznanie dla działalności Kół Przyjaciół Fundacji na świecie przyznawała ich członkom dyplomy i odznaczenia papieskie. Warto przypomnieć niektóre przyznane nagrody dla członków lokalnych Kół.

Z inicjatywy Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Północnej Kalifornii (USA) w sobotę 8 II 1997 r., odbył się 6. Bal Polonezowy w wielkiej sali balowej Monterey Plaza Hotel. Podczas bankietu gość honorowy abp Szczepan Wesoły wręczył wyróżnienia papieskie Wandzie Gwoździowskiej z Los Angeles i dr. Stefanowi Kamińskiemu¹³⁶⁵, prezesowi tamtejszego Koła Przyjaciół. Dr Kamiński, w uznaniu wkładu w działalność Fundacji, otrzymał papieskie odznaczenie „Krzyż Komandorski św. Sylwestra”. Wanda Gwoździowska, której współpraca z Fundacją papieską datowała się niemal od początku pontyfikatu Jana Pawła II, otrzymała order „Pro Ecclesia et Pontifice”. Wraz z mężem Czesławem Gwoździowskim współorganizowała na terenie Południowej Kalifornii kampanie na rzecz ufundowania Domu Pielgrzyma Polskiego w Rzymie. W latach późniejszych, po powołaniu do życia Fundacji w Rzymie, zaangażowała się w Kole

¹³⁶³ R. Krupa, *Z Janem Pawłem II w Ziemi Świętej*, KR, 18(2000), nr 123, s. 10-11.

¹³⁶⁴ [Towarzystwo Przyjaciół Fundacji, s. 15.

¹³⁶⁵ Zmarł dr Stefan Kamiński (1916 - 2015), <http://www.fjp2.com/pl/aktualnosci/fundacja-aktualnosci/20046-dr-stefan-kaminski-1916-2015>, [dostęp: 08.12.2015].

Przyjaciół Fundacji w Los Angeles. Była m.in. jego prezeską i pozostawała członkiem jej władz¹³⁶⁶.

W 1998 roku Władysław Zachariasiewicz, wieloletni członek Rady Administracyjnej oraz Komitetu Doradczego Fundacji Jana Pawła II, został odznaczony przez Apostolat Polski w Stanach Zjednoczonych prestiżową nagrodą „Chluba Polonii 1998” („Pride of Polonia”). Aktu odznaczenia, jako moderator tego Apostolatu w amerykańskim Episkopacie, dokonał ks. kard. Adam Maida, arcybiskup Detroit. Uroczystość miała miejsce 26 sierpnia w czasie dorocznego obchodu ku czci Matki Boskiej Częstochowskiej, Królowej Korony Polskiej w narodowym sanktuarium w Doylestown w Pensylwanii. Uroczystą Mszę św. z okazji 20. rocznicy pontyfikatu Jana Pawła II w „Amerykańskiej Częstochowie” celebrował ks. kard. Maida w asyście kilkudziesięciu księży. Homilię w języku polskim i angielskim wygłosił ks. bp Tadeusz Kmiec, ordynariusz diecezji Nashville, Tennessee. O 50-letnim, bogatym dorobku Jubilata na polu pracy społeczno-patriotycznej, ideowej i kulturalnej dla dobra Polski i Polonii, a także o 18 latach pełnego zaangażowania się w dzieło Fundacji Jana Pawła II, mówił obszernie ks. prał. Antoni Czarnecki, dyrektor Apostolatu. Mówca podkreślił, że odznaczony, po ciężkich doświadczeniach więzień i łagrów sowieckich, od pierwszej chwili wylądowania w Stanach, jako uchodźca polityczny, włączył się natychmiast aktywnie w szeregi polskiej emigracji walczącej o wolność i niepodległość zniewolonego przez komunistów kraju. Zachariasiewicz, mówił ks. Czarnecki, będąc przez blisko 15 lat na stanowisku wiceprezesa i dyrektora wykonawczego Polskiego Komitetu Imigracyjnego w Nowym Jorku (prezesem był ks. płk. prałat Feliks Burant) przyczynił się wielce do znalezienia dachu nad głową dla tysięcy wysiedleńców, ofiar obozów koncentracyjnych, uchodźców politycznych i żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Obczyźnie. Komitet ściśle współpracował z Katolicką Radą Osiedleńczą zarówno w Stanach, jak i za oceanem gdzie posiadał kilka swoich przedstawicielstw. W dużym stopniu staraniem Zachariasiewicza została wmurowana w krypcie św. Leonarda na Wawelu tablica pamiątkowa ku czci Tadeusza Kościuszki, bohatera walk o niepodległość na obu półkulach, jako dar narodu amerykańskiego (głównie Polonii amerykańskiej). Jako specjalny asystent poczmistrza generalnego przyczynił się też do wydania przez Poczta Amerykańską w wielomilionowym nakładzie, znaczków upamiętniających milenium Chrztu Polski, jak

¹³⁶⁶ Ks. abp Szczepan Wesoly gościem Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Północnej Kalifornii, KR, 16(1997), nr 112, s. 13-14.

również podkreślających naukową rolę Mikołaja Kopernika. Dzięki inicjatywie i wysiłkom Zachariasiewicza powstało wiele Kół Przyjaciół Fundacji papieskiej, poszerzających zasięg jej działalności, a w szczególności pogłębiających przesłanie magisterium Jana Pawła II. Pełne uznania dla Jubilata i bardzo serdeczne gratulacje od nuncjusza apostolskiego w Stanach Zjednoczonych, abp. Agostino Cacciavillanigo odczytał ks. inf. Józef Marjańczyk. W liście z życzeniami, ambasador RP w Waszyngtonie, Jerzy Koźmiński napisał m.in., że Zachariasiewicz jest wielkim Polakiem i patriotą. Jego praca i oddanie Polsce stawia go w gronie ludzi najbardziej oddanych krajowi. Doceniając jego zasługi dla Kościoła Jan Paweł II odznaczył go jednym z najwyższych odznaczeń papieskich dla osób świeckich: Komandorią z Gwiazdą Orderu św. Grzegorza Wielkiego. Natomiast Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej za zasługi dla kraju odznaczył Zachariasiewicza Komandorią Orderu Polonia Restituta. Odznaczony był również od szeregu lat członkiem Polskiego Związku Kawalerów Maltańskich¹³⁶⁷.

24 IX 1998 r. Krzyżem Komandorskim św. Sylwestra¹³⁶⁸, Jan Paweł II na wniosek abp. Szczepana Wesołego oraz bp. Hubertusa Brandenbura ze Sztokholmu odznaczył Bożysława Kurowskiego¹³⁶⁹ (1911-2006) ze Szwecji. Aktu dekoracji seniora Polonii szwedzkiej dokonał wspomniany hierarcha. Uroczystość miała miejsce podczas Mszy św. w kościele pw. św. Tomasza Apostoła w Lund. Z ideą i działalnością Fundacji laureat był związany niemal od jej początku. Był inicjatorem zbiórki na Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie. Również jego zasługą jest utworzenie Kół Przyjaciół Fundacji w Lund, Göteborgu, Malmö i Sztokholmie. Koło Przyjaciół w Lund prowadził przez wiele lat, a

¹³⁶⁷ W. Zachariasiewicz, *Z życia Kół Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II*, KR, 17(1998), nr 117, s. 9-10.

¹³⁶⁸ Odznaczenie papieskie Krzyż Komandorski św. Sylwestra ustanowione zostało dekretem papieskim z 1905 roku i przyznawane jest osobom świeckim jako wyraz uznania za wyróżniającą się działalność na rzecz Kościoła katolickiego.

¹³⁶⁹ Bożysław Kurowski (1911-2006) – były więzień obozów koncentracyjnych (1940-45), był dobrze znany ze swojej ponad półwiekowej działalności charytatywnej, publicystycznej, licznych artykułów i polemik publikowanych w prasie religijnej i świeckiej, gdzie prostując ścieżki dąży do prawdy i właściwego rozumienia pism Papieża, wydarzeń i spraw Kościoła. Przez wiele lat wydawał czasopismo katolickie „Znak” (1946-1950), następnie biuletyn „Na Posterunku” (1983-1990). Zajmował się też tłumaczeniem literatury religijnej m.in. na szwedzki „Droga krzyżowa dla pracowników pióra” - Prymasa Stefana Wyszyńskiego (1962); z języka szwedzkiego na polski przełożył książkę Gustava Armfeltta „Moja droga do katolicyzmu” (Lund, 1954). Interesujące, pełne religijnych i patriotycznych refleksji były reportaże (30) z pielgrzymki do Polski po 34 latach nieobecności, publikowane w Myśli Polskiej (Londyn, 1974-78). Opracował też w kilku wersjach historię Polaków w Kościele katolickim w Szwecji (1939-89). Całkowite zawierzenie Chrystusowi oddaje najlepiej jedno z ostatnich opracowań „Med Kristus i koncentrationslagret” (Z Chrystusem w obozie koncentracyjnym). Broszura ta w nakładzie 3000 egzemplarzy spotkała się z dużym zainteresowaniem prasy katolickiej, protestanckiej jak i świeckiej oraz wśród młodzieży. J. Kurkus (prezes Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Lund), *Bożysław Kurowski - in memoriam*, „Słowo Kongresu. Pismo Kongresu Polaków w Szwecji”, VI 2006, s. 2-3.

później był jego honorowym prezesem. W liście gratulacyjnym abp Szczepan Wesoly wyraził uznanie zarówno dla wrażliwości pana Kurowskiego na potrzeby Kościoła, dla jego pełnej poświęcenia działalności w ramach apostołstwa świeckich, jak również dla jego i szwedzkiej Polonii organizacyjnego i finansowego zaangażowania na rzecz Fundacji Jana Pawła II¹³⁷⁰.

16 X 1999 r. podczas spotkania wieczornego pt. „Wadowice nad Potomakiem” Koła Przyjaciół w Waszyngtonie¹³⁷¹, które miało miejsce w Klubie Oficerskim Marynarki na przedmieściu miasta, wyróżniony został były dwukrotny prezes miejscowego Koła Przyjaciół, który przez całe lata uczestniczył aktywnie w życiu społecznym i kulturalnym tutejszego środowiska, Carl R. Sharek. Za zasługi dla Fundacji i przywiązanie do „starego kraju”, otrzymał on Komandorię Orderu Papieża św. Sylwestra oraz Kawalerski Order Zasługi RP. Program poprowadził prezes Koła Lawrence Ziemiński, a przedstawienie sylwetki honorowego gościa przypadło w udziale założycielowi Koła i członkowi władz Fundacji, Władysławowi Zachariasiewiczowi. Współpraca Carla Shareka z papieżką Fundacją stanowi osobną bogatą kartę w bezinteresownej, pełnej poświęcenia działalności. Wraz z żoną uczestniczył kilkakrotnie w spotkaniach dobroczyńców Fundacji z Ojcem Świętym. Jego nazwisko jako darczyńcy figuruje prawie na wszystkich tablicach pamiątkowych w Domu Polskim w Rzymie. W Waszyngtonie był on głównym inicjatorem zorganizowanej na wielką skalę uroczystości upamiętniającej 50-lecie kapłaństwa papieża. Wielka sala teatralna Uniwersytetu Katolickiego była wówczas świadkiem wydarzenia z udziałem wybitnych mówców i artystów. Przyjmując z rąk dr. Ziemińskiego pamiątkową odznakę, Sharek podkreślił, że wspierając Fundację służył dobrej sprawie. Każdy jego pobyt w Rzymie umacniał go w przekonaniu, że wspólnym wysiłkiem Polaków w kraju i poza jego granicami winniśmy stworzyć dla Fundacji solidny fundament, by mogła przypominać przyszłym pokoleniom o historycznej spuściznie Jana Pawła II. Inicjując

¹³⁷⁰ W. Zachariasiewicz, *Z życia Kół Przyjaciół*, s. 10.

¹³⁷¹ Zgodnie z przyjętym zwyczajem, Koło Przyjaciół w metropolii waszyngtońskiej podczas wieczoru pt. „Wadowice nad Potomakiem” wyróżnia osobę, która szczególnie zasłużyła się dla Kościoła i Stolicy Apostolskiej, a jednocześnie okazała zainteresowanie problemami polskiej grupy etnicznej. Wcześniej waszyngtońskie Koło Przyjaciół uczciło m.in. arcybiskupa archidiecezji waszyngtońskiej kard. Jamesa Hickey'a oraz nuncjusza apostolskiego w USA, abp. Agostino Cacciavillana. Koło Przyjaciół nie zapominało o osobach z własnego grona, które przez swoje szczególne poświęcenie przyczyniły się do realizacji celów Fundacji. B. Gonerko, *Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Waszyngtonie uczciło zasłużonego działacza*, KR, 18(1999), nr 121, s. 15.

„milenijną” kampanię na rzecz Fundacji państwo Sharek złożyli na ręce prezesa Koła czek w wysokości 10.000 dolarów¹³⁷².

5 III 2002 r. miała miejsce uroczystość nadania Orderu Komandorii św. Grzegorza Wielkiego¹³⁷³ ustępującemu prezesowi Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Waszyngtonie, dr. Lawrence Ziemińskiemu. W jednym z pierwszych katolickich kościołów w Ameryce Północnej, który obecnie należy do waszyngtońskiej parafii pw. Matki Bożej Królowej Polski i św. Maksymiliana Kolbe, zgromadziło się 150 osób. Odznaczenie wręczył osobiście abp Szczepan Wesoły z Rzymu. Spośród członków Koła Przyjaciół Fundacji w Waszyngtonie po raz pierwszy został wyróżniony tym odznaczeniem przez Jana Pawła II – Władysław Zachariasiewicz w 1991 roku¹³⁷⁴. Prezes L. Ziemiński jako przewodniczący Koła Przyjaciół w Waszyngtonie w ciągu trzech lat zainspirował wiele ważnych programów: trzy wieczory ku czci zasłużonych członków Koła pod nazwą „Wadowice nad Potomakiem – Wadowice on the Potomac” cieszące się powodzeniem, doroczne uroczyste Msze św. w dniu urodzin Ojca Świętego, serie wykładów Georga Weigela, spotkanie z kaznodzieją papieskim o. Raniero Cantalamessą OFMCap. i spotkanie z Wielkim Kanclerzem KUL, metropolitą lubelskim abp. Józefem Życińskim. Na zaproszenie prezesa gościli w Waszyngtonie m.in. redaktor naczelny „Inside the Vatican” Robert Moynihan i znawca zagadnień dotyczących obecnego pontyfikatu dr Eryk Jenislawski. Działalność dr. Ziemińskiego nie ograniczała się tylko do Koła Przyjaciół Fundacji. Pełnił on również funkcję przewodniczącego Komitetu Doradczego Polskiego Apostolatu. Dbał on o wizerunek medialny Fundacji Jana Pawła II i jej waszyngtońskiego oddziału. W związku z tym organizował specjalne spotkania i zapraszał na nie przedstawicieli mediów. Raz wystąpił wobec nich osobiście przemawiając na temat „nowej katolickiej sieci radiowej”. Dzięki niemu powstała również strona internetowa Koła Przyjaciół w Waszyngtonie¹³⁷⁵. Na przyznanie wysokiego odznaczenia papieskiego prezesowi Ziemińskiemu wpłynął także fakt, że przez ponad 28 lat wiernie służył wspólnocie kościelnej wykonując posługę diakona stałego¹³⁷⁶. Koło Fundacji w

¹³⁷² Tamże.

¹³⁷³ Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu św. Grzegorza Wielkiego aktualnie nadawany jest osobom wybitnie zasłużonym dla Kościoła i społeczeństwa.

¹³⁷⁴ Friends of John Paul II Foundation, Washington, DC., <https://friendsjp2.org/>, [dostęp: 6.12.2021].

¹³⁷⁵ www.JP2friends.org, a obecnie <https://friendsjp2.org/>.

¹³⁷⁶ L. Ziemiński uhonorowany papieskim Orderem św. Grzegorza, KR, 21(2002), nr 132, s. 9-10.

Waszyngtonie od 2011 r. wydaje swój biuletyn: „Newsletter Metropolitan Washington, D.C Friends of John Paul II Foundation, Inc.”¹³⁷⁷.

Niezwykłym wydarzeniem w życiu Polonii zamieszkującej Winnipeg, miasto w kanadyjskiej prowincji Manitoba, było odznaczenie „Orderem św. Sylwestra – Cavaliere di San Silvestro”¹³⁷⁸, Józefa Biernackiego, emigranta z Polski, prezesa Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, który dbał o rozwój Kościoła katolickiego i kultury polskiej na ziemi kanadyjskiej. Warto wspomnieć, że jego brat, ksiądz, pod jego wpływem założył pierwsze Koło Przyjaciół Fundacji w Polsce, w Gorzkowie (diecezja kielecka). Odznaczenie zostało wręczone Józefowi Biernackiemu przez przybyłego do Rzymu abp. Szczepana Wesołego, 10 III 2002 r. podczas Mszy św. w kościele pw. św. Andrzeja Boboli w Winnipeg (archidiecezja Saint Boniface)¹³⁷⁹.

Władysław Zachariasiewicz, były przewodniczący Komitetu Doradczego Fundacji Jana Pawła II w Rzymie, założyciel i były doradca Koła Przyjaciół Fundacji w Waszyngtonie otrzymał 30 IV 2002 r. z rąk marszałka Senatu Rzeczypospolitej Polskiej prof. Longina Pastusiaka wysokie odznaczenie państwowe: Krzyż Komandorski z gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski („Polonia Restituta”). Ceremonia odbyła się w Warszawie w siedzibie Senatu Rzeczypospolitej Polskiej¹³⁸⁰.

W środę, 5 V 2004 r., do parafii pw. Matki Bożej Jasnogórskiej w Los Angeles (USA) przybył z Watykanu abp Szczepan Wesoły, by wyrazić uznanie dla działalności lokalnego Koła Przyjaciół Fundacji, prowadzonego od roku 1988 przez Kazimierza Cybulskiego. Hierarcha odprawił wieczorem Mszę św., podczas której odznaczył papieskim „Orderem Świętego Sylwestra”, prezesa Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II Kazimierza Cybulskiego w dowód zasług za wieloletnią pracę na rzecz Fundacji w ramach Koła w Południowej Kalifornii¹³⁸¹.

Z kolei decyzją papieską z 7 IX 2012 r., Benedykt XVI uhonorował Kazimierza Cybulskiego za jego pracę dla Kościoła i papieża medalem „Pro Ecclesia et Pontifice”.

¹³⁷⁷ Newsletters, <https://friendsjp2.org/newsletters/>, [dostęp: 6.12.2021].

¹³⁷⁸ Order św. Sylwestra został ustanowiony w 1841 roku przez papieża Grzegorza XVI. Przyznawany jest za zasługi dla Kościoła. Uehonorowani mają przywilej noszenia emblematu w postaci złotego, emaliowanego krzyża maltańskiego z wizerunkiem św. Sylwestra na awersie i inskrypcją: „1841 Gregorius XVI” na rewersie.

¹³⁷⁹ R. Szumierz, *Wizyta ks. abp. Wesołego w Winnipeg i odznaczenie Papieskim Orderem pana Józefa Biernackiego*, KR, 21(2002), nr 131, s. 9-10.

¹³⁸⁰ *Wł. Zachariasiewicz odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski*, KR, 21(2002), nr 132, s. 9.

¹³⁸¹ Z. Petryka, *Odznaczenie papieskie dla Stanisława K. Cybulskiego*, BFJP2, 2(2004), nr 6, s. 5.

Został on wręczony przez o. Krzysztofa Wieliczko OSPPE podczas patriotycznej niedzielnej uroczystości, 21 IV 2013 r. w parafii pw. Matki Bożej Jasnogórskiej w Los Angeles. Na bankiet tego Koła Przyjaciół Fundacji, na który przybyło 195 gości. Świątowano wówczas 32. rocznicę istnienia Fundacji Jana Pawła II oraz 27. rocznicę istnienia Koła w Południowej Kalifornii, które liczyło wtedy około 80 członków. Tego dnia spora grupa młodych osób zapisała się do tegoż Koła¹³⁸².

17 V 2013 r. Towarzystwo Fundacji w Lund (Szwecja) odwiedził po raz pierwszy administrator Fundacji Jana Pawła II w Rzymie o. Krzysztof Wieliczko OSPPE. Jego wizyta łączyła się z uroczystością uczczenia ponad dwudziestoletniej działalności byłej przewodniczącej Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Lund dr Jadwigi Kurkus. Po uroczystej Mszy św. duchowny wręczył jej krzyż papieski „Pro Ecclesia et Pontifice” ze specjalnym błogosławieństwem apostolskim. Wyróżnienie zostało przyznane za zasługi dla Kościoła katolickiego¹³⁸³.

4. Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła II

Święty Jan Paweł II w okresie pontyfikatu spotykał się z członkami Fundacji swojego imienia co kilka lat, najczęściej przy okazji ważnych wydarzeń i rocznic historycznych. Spotkania zostały zapoczątkowane przez przekazanie papieżowi Domu Polskiego w listopadzie 1981 r. Do kategorii oficjalnych spotkań z pracownikami Fundacji, członkami Kół Przyjaciół i darczyńcami doszło w latach 1981-2005 r., w sumie 10 razy. Z kolei papież Benedykt XVI przyjął na audiencji przyjaciół Fundacji, dwukrotnie, w 2006 i 2011 r. Natomiast papież Franciszek spotkał się z Fundacją do 2016 roku także już dwa razy: w 2015 i 2016 r.¹³⁸⁴.

W czasie każdej z takich audiencji dla przyjaciół Fundacji papież zawsze kierował przemówienia, pozdrowienia, błogosławił i przypominał o celach realizowanych przez Fundację oraz wskazywał główne kierunki jej rozwoju. Nie zatrzymywał uwagi słuchaczy na sobie, lecz zawsze wskazywał na zagadnienia łączące Kościół, naród, emigrację i współczesny świat. Polecał macierzyńskiej opiece Matki Bożej Polonię oraz osoby, które

¹³⁸² Przyjaciele Fundacji Jana Pawła II, 27 rocznica Koła Fundacji Jana Pawła II w Południowej Kalifornii, FJP2B, 3(2013), nr 43, s. 2.

¹³⁸³ S. Radziukiewicz, *Papieski medal dla dr Jadwigi Kurkus*, FJP2B, 3(2013), nr 43, s. 2.

¹³⁸⁴ Treść przemówień Jana Pawła II i Benedykta XVI do Fundacji Jana Pawła II została wydana przez Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu przy Fundacji Jana Pawła II w książce pt.: *Nie ustawajcie w tym dobrym dziele. Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła II*, red. A. Dobrzyński, Rzym 2012.

w jakikolwiek sposób w dziele stworzenia Fundacji uczestniczyły i uczestniczą: modlitwą, ofiarą, pracą, radą, życzliwym zainteresowaniem. Prosił, aby zanieść przekazane jego słowa razem z wdzięcznością także w imieniu Kościoła w Polsce i błogosławieństwem do domów, rodzin, bliskich i do wszystkich komitetów, parafii, zakonów, środowisk, do każdej osoby, której bliskie są sprawy, jakich ten Dom jest symbolem¹³⁸⁵.

Jak określił papież, spotkania te stały się tradycją i kolejnym zapisem historii tego dzieła – przyjaciół i fundatorów Fundacji Jana Pawła II oraz prowadzonych przez nią instytucji. Jana Pawła II cieszyło wielkie grono przyjaciół obecne na spotkaniach, które świadczyło, że cele i zadania Fundacji określone w statucie są im bliskie, drogie i wypełniane. Mówił: „Wasza obecność tutaj nie jest tylko formalna. Pragniecie przyjrzeć się z bliska temu dziełu i lepiej je poznać. Niech ta obecność posłuży także dopracowaniu pełniejszego profilu i zadań tych instytucji, z których słusznie możecie być dumni”¹³⁸⁶.

Lektura tych przemówień ukazuje niewiarygodną intuicję papieża, który z Fundacji pragnął uczynić pomost pomiędzy Polską a Europą i światem, pomiędzy Wschodem i Zachodem. Wtedy, zwłaszcza po zburzeniu berlińskiego muru, a szczególnie po spotkaniu młodzieży świata z Janem Pawłem II w Częstochowie w 1991 r., widać jak jego pragnienia przyoblekały się w konkretne dzieła, jak nadzieje związane z Fundacją stawały się powoli rzeczywistością.

W przedmowie do książki: „Nie ustawajcie w tym dobrym dziele”, zawierającej przemówienia Jana Pawła II i Benedykta XVI do Fundacji Jana Pawła II, abp Józef Kowalczyk, 23 V 2012 r. napisał: „Fundacja jest przede wszystkim środowiskiem ludzi, których łączy osoba Jana Pawła II i jego nauczanie”¹³⁸⁷. Odnosząc się do treści papieskich przemówień dodawał: „Czytając zebrane teksty, uświadamiamy sobie, że człowiek jest istotą, która nie może zapominać o swej tożsamości, o swoich korzeniach, by nie zagubić się na drogach świata”¹³⁸⁸. Dowodził, że treść przemówień to nie tylko historia Fundacji, ale także przejaw papieskiego zobowiązania i programu dla przyszłości Fundacji. Precyzował, że Ojciec Święty podkreślił zadania Fundacji w nowym tysiącleciu o włączenie się w dzieło reewangelizacji kultury przez ukazanie piękna i wartości kultury

¹³⁸⁵ Jan Paweł II, *Niech ten dom będzie punktem wytyczonym na skrzyżowaniu dróg*, OR, 2(1981), nr 10, s. 1, 11-12.

¹³⁸⁶ Tenże, *Świadek naszej solidarności*, OR, 6(1985), nr 6-7, s. 27.

¹³⁸⁷ J. Kowalczyk, *Słowo wstępne*, [w:] *Nie ustawajcie w tym dobrym dziele. Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła II*, red. A. Dobrzyński, Rzym 2012, s. 6.

¹³⁸⁸ Tamże, s. 7.

chrześcijańskiej (Watykan, 26 IX 1991 r.)¹³⁸⁹. Prymas zakończył „Słowo wstępne” słowami: „[...] Przez te trzydzieści lat z bliska śledziłem jej rozwój i działalność. Jestem więc świadkiem tego, że zawierzenie Fundacji Bogu i Matce Najświętszej, miłość wielu osób do bł. Jana Pawła II oraz ich wielkoduszność i praca przyniosły znakomite rezultaty. Można w tym miejscu wspomnieć choćby rzesze młodych ludzi, którzy dzięki jej wsparciu zdobyli wykształcenie i są promotorami kultury chrześcijańskiej w swoich krajach. Jestem przekonany, że bł. Jan Paweł II śledzi dzieło Fundacji, wspiera je swym wstawiennictwem i mu błogosławi”¹³⁹⁰.

W latach 1981-2003 odbyło się 10 spotkań przyjaciół Fundacji Jana Pawła II z papieżem Polakiem w Watykanie. Pierwsze spotkanie – audyencja odbyła się 7 XI 1981 r. z okazji ofiarowania papieżowi Domu Polskiego, drugie nazajutrz podczas poświęcenia Domu Polskiego, trzecie 27 VI 1985 r., czwarte 21 IV 1986 r., piąte 29 IX 1988 r., szóste 26 IX 1991 r. z okazji 10-lecia Fundacji, siódme 26 X 1995 r., ósme 29 X 1998 r. dla dobroczyńców Fundacji, dziewiąte 23 X 2001 r. z okazji 20-lecia Fundacji i ostatnie dziesiąte, 4 XI 2003 r. w Watykanie, przemówienie do członków Fundacji i pielgrzymów z Polski¹³⁹¹.

Poniżej zostały wymienione wybrane audyencje Jana Pawła II dla Fundacji jego imienia, które nie zostały wspomniane wcześniej w tekście niniejszej rozprawy.

W roku 1995, podczas siódmego spotkania, w przemówieniu do przyjaciół Fundacji, papież powiedział, że z perspektywy czasu widać, jak bardzo opatrnościowy był fakt powstania Fundacji Jana Pawła II. A zrodził się on z podwójnej miłości Kościoła i Ojczyzny¹³⁹². Papież powiedział wtedy, że te dwie rzeczywistości w naszej historii są wręcz organicznie związane¹³⁹³. Jan Paweł II dokonał wówczas przeglądu działalności Fundacji wraz z jej poszczególnymi instytucjami. Mówiąc ogólnie o Fundacji powiedział, że jest to z pewnością „dobre drzewo”, bo „każde dobre drzewo wydaje dobre owoce” (Mt 7,17). Dalej dodał, że Fundacja rozwija się, umacnia i wydaje „dobre owoce”, których co roku jest coraz więcej. Papież wyliczył je, oceniając konkretne instytucje i udowadniając, że ten przegląd potwierdza te ewangeliczne słowa. Wspomniał o inicjatywie Fundacji w

¹³⁸⁹ Tamże.

¹³⁹⁰ Tamże, s. 8.

¹³⁹¹ *Nie ustawajcie w tym dobrym dziele*, passim.

¹³⁹² Jan Paweł II, *Z miłości Kościoła i Ojczyzny*, OR, 17(1996), nr 1, s. 56.

¹³⁹³ Papież mówił: „Ta więź stała się dla naszego narodu źródłem szczególnej duchowej mocy, pozwoliła mu przetrwać okresy najcięższych dziejowych prób, stając się równocześnie jednym z wyznaczników naszej polskiej tożsamości”. Tamże.

USA, gdzie odbył niedawno wizytę pasterską. Miał na myśli projekt budowy w Waszyngtonie wielkiego Centrum Kultury, zainicjowany przez kard. Adama J. Maide, który włożył w jego realizację dużo sił i energii¹³⁹⁴.

Ósme przemówienie do Fundacji wygłoszone 29 X 1998 r., zatytułowane „Dzieło wielu serc”, papież zaczął słowami św. Pawła: „Radosnego dawcę miłuje Bóg” (2 Kor 9,7)¹³⁹⁵. Ta wizyta przyjaciół Fundacji u papieża odbyła się krótko po obchodach 20. rocznicy jego wyboru na Stolicę Apostolską¹³⁹⁶. Papież podkreślał, że to apostolskie „dziękczynienie Bogu” nieustannie wznosi się w Kościele za hojność ludzi dobrej woli¹³⁹⁷. Zaznaczył, że wie, jak wiele wysiłku zostało wniesione w dzieło krzewienia chrześcijańskiej kultury. Miał na myśli, nie tylko wydawnictwa, które powstały dzięki nakładowi Fundacji, ale nade wszystko wielką pomoc, jaka była świadczona młodym ludziom podejmującym studia w Polsce i za granicą. Dodawał: „Szczególnie dziś, kiedy dla naszych braci z krajów ościennych otwarły się nowe możliwości, a równocześnie stają przed nimi nowe wyzwania, ta pomoc ma wielkie znaczenie. Jest to najcenniejszy depozyt złożony na długie lata, który nieustannie się pomnaża, gdy ukończywszy studia, stypendyści oddają swe umiejętności w służbie innym”¹³⁹⁸. Przy okazji podziękowań za ofiarność i pomoc dobroczyńców Fundacji papież powiedział, że ufa, że Ci, którzy korzystają z tej posługi okazują miłość i wdzięczność w swych modlitwach za dobrodziejów. Papież wyraził nadzieję, że to dzieło przynosi nie tylko owoce zewnętrzne, ale również wewnętrznie kształtuje poszczególne osoby i całe społeczności. Zauważył, że na spotkanie przybyły osoby nie tylko z krajów Europy, ale również Ameryki Północnej i Południowej, a nawet dalekiej Indonezji. Zaznaczył, że powstają nowe Koła Przyjaciół Fundacji w różnych stronach świata, nawiązują się nowe kontakty, tworzy się wielka wspólnota ludzi pragnących włączyć się w to samo dzieło¹³⁹⁹. Papież wspomniał, że dzień wcześniej, tj. 28 X 1998 r. poświęcono w Domu Polskim nowe tablice ofiarodawców. Papież nazwał te tablice darczyńców zewnętrznym znakiem wdzięczności wobec tych,

¹³⁹⁴ Jan Paweł II, *Z miłości Kościoła*, s. 57.

¹³⁹⁵ Tenże, *Dzieło wielu serc*, OR, 20(1999), nr 1, s. 57.

¹³⁹⁶ Papież mówił: „Korzystam z okazji, by podziękować wam za duchową bliskość w tych latach. Fundacja została ustanowiona, by rozwijać i upowszechniać bogactwo wartości duchowych, tak znacząco obecnych w tysiącletniej kulturze chrześcijańskiej Polski. Jestem bardzo wdzięczny za wasze wsparcie ważnych przedsięwzięć Fundacji, a także za wysiłek zapewnienia jej przyszłości przez stworzenie Funduszu Wieczystego”. Tamże.

¹³⁹⁷ Jan Paweł II mówił: „Podejmuję je także dziś przedstawiając Bogu wszystko to, czego na przestrzeni siedemnastu lat mogła dokonać Fundacja dzięki dobroci i szczodrości przyjaciół z całego świata”. Tamże.

¹³⁹⁸ Tamże.

¹³⁹⁹ Tamże.

którzy najhojniej odpowiadają na potrzeby Fundacji¹⁴⁰⁰. Wyznał, że istotną cechą misji Kościoła, szczególnie w czasie przygotowań do trzeciego tysiąclecia jest umacnianie więzi między wiarą a kulturą. „Nowa ewangelizacja wzywa nie tylko do odnowienia świadomości wielkiego dziedzictwa kultury, która ukształtowała dzieje Polski, ale także do osobistego zaangażowania wierzących w tworzenie współczesnego społeczeństwa inspirowanego również przez istotne wartości ludzkie i duchowe”¹⁴⁰¹.

Następca Jana Pawła II, Benedykt XVI spotkał się z przyjaciółmi Fundacji w Watykanie dwa razy. Pierwszy raz 23 X 2006 r. z okazji 25-lecia Fundacji z przemówieniem „Zgłębiajcie i ukazujcie bogactwo nauczania Jana Pawła II”, a drugi 24 X 2011 r. z okazji 30-lecia Fundacji z przemową: „Przyszłość Fundacji powierzam Bożej Opatrzności”. Pomiędzy powyższymi audiencjami, 28 X 2008 r. papież napisał list pod tytułem: „Sobór Watykański – wciąż aktualną odpowiedzią na pytania naszego czasu” do uczestników międzynarodowego sympozjum: „Vaticanium II w pontyfikacie Jana Pawła II”¹⁴⁰².

Z okazji 25-lecia Fundacji Jana Pawła II w 2006 r. Benedykt XVI spotkał się w Watykanie z przyjaciółmi Fundacji. Wyraził radość, że może gościć przedstawiciele tych, którzy na całym świecie starają się podtrzymać żywą pamięć o Janie Pawle II, jego nauczaniu i dziele apostołskim, jakim był cały jego pontyfikat¹⁴⁰³. Papież skierował do członków Fundacji apel o pamięć o zachowanie spuścizny po Janie Pawle II oraz wezwanie do badania i propagowania bogactwa jego nauczania: „Jan Paweł II, filozof, teolog, wielki pasterz Kościoła pozostawił po sobie obfitą spuściznę pism i inicjatyw, wyrażających jego pragnienie szerzenia Ewangelii Chrystusa w świecie metodami wskazanymi przez Sobór Watykański II oraz wytyczenia kierunków rozwoju życia Kościoła w nowym tysiącleciu. O tych cennych darach nie można zapomnieć. Dzisiaj powierzam wam, drodzy członkowie i przyjaciele Fundacji Jana Pawła II, zadanie zgłębiania oraz ukazywania przyszłym

¹⁴⁰⁰ Jan Paweł II mówił: „Wiadomo jednak, że niezliczona jest rzesza tych, którzy oddają jej swoje modlitwy, cierpienia, a często „wdowi grosz”. Ich także pragnę tu wspomnieć z wielką wdzięcznością. Niech dobry Bóg odplaca wszystkim swoimi łaskami”. Tamże.

¹⁴⁰¹ Jan Paweł II, *Dzieło wielu serc*, s. 57.

¹⁴⁰² Benedetto XVI, *Una risposta ancora attuale alle domande del nostro tempo*, OR, 26(2008), nr 253, s. 8.

¹⁴⁰³ „A trzeba powiedzieć, że Wasza działalność jest naprawdę obiecująca, ponieważ nie ogranicza się jedynie do archiwistyki czy badań naukowych, lecz dotyka już tajemnicy świętości Sługi Bożego. (...) Ta działalność Fundacji zyskuje nowe znaczenie po śmierci Papieża. [...] Właśnie na ten wymiar działalności Fundacji-badania nad pontyfikatem- chciałbym dzisiaj zwrócić uwagę, gdyż ma on pierwszorzędne znaczenie. (...) Dziś powierzam wam, drodzy członkowie i przyjaciele Fundacji Jana Pawła II, zadanie zgłębiania oraz ukazywania przyszłym pokoleniom bogactwa jego przesłania”. Tenże, *Zgłębiajcie i ukazujcie bogactwo nauczania Jana Pawła II*, OR, 24(2006), nr 12, s. 35-36.

pokoleniom bogactwa jego przesłania. [...] Proszę was, nie odstępujcie od tego dobrego dzieła. Niech nadal się ono rozwija. Niech wspólny wysiłek, wspierany pomocą Boga, nadal wydaje wspaniałe owoce”¹⁴⁰⁴. Benedykt XVI zwrócił uwagę na stypendialny aspekt Fundacji: „Dziełem o szczególnym znaczeniu jest wreszcie świadczenie pomocy młodzieży, zwłaszcza z Europy Środkowo-Wschodniej, w uzyskiwaniu wykształcenia różnego stopnia w rozmaitych dziedzinach wiedzy”¹⁴⁰⁵. Na koniec przemówienia skierował podziękowanie: „Dziękuję wszystkim, którzy w ciągu tych dwudziestu pięciu lat na wiele sposobów wspierali działalność Fundacji oraz tym, którzy tą działalność kierowali mądrze i z poświęceniem. Proszę Was, nie odstępujcie od tego dobrego dzieła. Niech nadal się ono rozwija. Niech wspólny wysiłek, wspierany pomocą Boga, nadal wydaje wspaniałe owoce”¹⁴⁰⁶.

W roku 2008 w Rzymie odbyło się wspomniane wyżej międzynarodowe sympozjum o Soborze Watykańskim II w pontyfikacie Jana Pawła II¹⁴⁰⁷ zorganizowane przez Papieski Wydział Teologiczny św. Bonawentury – Seraphicum wraz z Ośrodkiem Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II. Papież Benedykt XVI wystosował na tę okoliczność list do uczestników sympozjum na ręce o. Marco Tasco OFMConv., przełożonego generalnego zakonu oo. franciszkanów, wielkiego kanclerza uczelni¹⁴⁰⁸. Benedykt XVI wyraził radość z powodu wyboru tematu z dwóch względów. Po pierwsze – Sobór Watykański jest mu bliski, bo miał okazję w nim uczestniczyć jako ekspert; a po drugie – Jan Paweł II wniósł w tenże Sobór znaczący wkład osobisty jako jego uczestnik, a potem stając się z woli Bożej jego pierwszym realizatorem w latach swego pontyfikatu¹⁴⁰⁹. Papież żywił nadzieję, że Seraphicum i Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II będą dalej rozwijać refleksję dotyczącą tekstów soborowych, korzystając także z dojrzałych rezultatów obrad konferencyjnych. Zapewnił o modlitwie,

¹⁴⁰⁴ Tamże, s. 36.

¹⁴⁰⁵ Tamże.

¹⁴⁰⁶ Tamże.

¹⁴⁰⁷ Benedetto XVI, *Una risposta ancora attuale alle domande del nostro tempo*, 26(2008), nr 253, s. 8 [wyd. wł. z 29 X 2008]. List do uczestników sympozjum, Watykan, 28 X 2008 r. Materiały z sesji zostały opublikowane w książce *Cristo – Chiesa – Uomo. Il Vaticano Secundo nel pontificato di Giovanni Paolo II*, red. Z. J. Kijas, A. Dobrzyński, Watykan 2010, s. 15-17.

¹⁴⁰⁸ Benedykt XVI napisał: „Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu zaproponował, by to ważne wydarzenie naukowe uświetniło 30. rocznicę wyniesienia Karola Wojtyły na stolicę świętego Piotra i przyczyniło się do lepszego poznania nauczania wielkiego Papieża i jego miłości do Kościoła w historycznym i teologicznym kontekście Soboru Watykańskiego II, który był tak bliski jego sercu”. Tamże.

¹⁴⁰⁹ Tamże, s. 35.

wyprasząc światło z nieba dla owocnej pracy, udzielił też uczestnikom spotkania apostolskiego błogosławieństwa¹⁴¹⁰.

Z okazji 30-lecia Fundacji Jana Pawła II papież Benedykt XVI przyjął przyjaciół Fundacji na spotkaniu w Watykanie, 24 X 2011 r. Wygłosił wówczas przemówienie pt.: „Przyszłość Fundacji powierzam Bożej Opatrzności”¹⁴¹¹. Przypomnił słowa z Dekretu o założeniu Fundacji. Nawiązał do historii 30-lecia Fundacji, która ma na celu „promowanie poprzez wspieranie materialne i w innych formach przedsięwzięć o charakterze religijnym, kulturalnym, duszpasterskim i charytatywnym; kultywowanie i umacnianie tradycyjnych więzi ze Stolicą Apostolską”¹⁴¹². Wspomnił, że członkowie Fundacji wybrali ten dzień, aby uczcić tę rocznicę, dziękując Bogu za wszystkie owoce, jakie różne formy jej działalności wydały w ciągu minionych dziesięcioleci. Papież wyraził radość z możliwości wspólnego złożenia podziękowań. Odwołując się do wstępu Statutów Fundacji¹⁴¹³, podkreślał, że ten cel jest realizowany przede wszystkim przez Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II, który nie tylko gromadzi archiwa oraz materiały bibliograficzne i eksponaty muzealne, ale także promuje publikacje, wystawy, kongresy i innego rodzaju imprezy naukowe i kulturalne, by rozpowszechnić nauczanie oraz działalność duszpasterską i humanitarną bł. Jana Pawła II¹⁴¹⁴. Przypomnił znaczenie Domu Polskiego, który we współpracy z Hospicjum św. Stanisława służy praktyczną i duchową pomocą pielgrzymom, którzy przybywają do Grobów Apostołów¹⁴¹⁵. Wspomnił, że Jan Paweł II zawsze chciał przywiązywać wiernych nie do siebie ale do Chrystusa, tradycji i wspólnoty katolickiej¹⁴¹⁶.

¹⁴¹⁰ Tamże, s. 16.

¹⁴¹¹ Benedykt XVI, *Przyszłość Fundacji powierzam Bożej Opatrzności*, OR, 30(2012), nr 1, s. 34-35. Przemówienie z okazji 30-lecia Fundacji Jana Pawła II, 24 X 2011.

¹⁴¹² Tamże; Przemówienie papieża Benedykta XVI na 30-lecie ustanowienia Fundacji JPPII, <https://fjp2.com/pl/przemowienie-papieza-benedykta-xvi-na-30-lecie-ustanowienia-fundacji-jpii/>, [dostęp: 7.01.2023].

¹⁴¹³ Papież mówił: „Ze świadomością, jak wielkim darem dla Kościoła, Ojczyzny i świata jest osoba i dzieło polskiego Papieża, Fundacja zabiega o zachowanie i rozwój tego duchowego dziedzictwa, aby je przekazać przyszłym pokoleniom”. Tamże.

¹⁴¹⁴ Papież mówił: „Ufam, że dzięki codziennym badaniom źródeł oraz współpracy z podobnymi instytucjami zarówno w Rzymie, jak i w innych krajach Ośrodek będzie coraz ważniejszym punktem odniesienia dla wszystkich, którzy chcą poznać i docenić znaczenie rozległego i bogatego dziedzictwa papieża Polaka”. Tamże.

¹⁴¹⁵ Papież mówił: „Dziełem związanym z Fundacją jest Dom Jana Pawła II tu, w Rzymie, służący – we współpracy „z zasłużonym Hospicjum św. Stanisława” - praktyczną i duchową pomocą pielgrzymom, którzy przybywają do Grobów Apostołów, aby umocnić swą wiarę oraz więź z papieżem i Kościołem powszechnym”. Tamże.

¹⁴¹⁶ Papież mówił: „Ja sam doświadczam skuteczności tych wysiłków, ponieważ otacza mnie miłością i duchowym wsparciem wielu ludzi w różnych zakątkach świata, którzy przyjmują mnie z życzliwością jako

Wskazując na osiągnięcia Fundacji, Benedykt XVI dodał, że bardziej znaczącym aspektem niż szybkie i znaczące rezultaty jest duchowa jedność, która połączyła tysiące ludzi na różnych kontynentach, którzy nie tylko wspierają ją materialnie, ale tworzą Koła Przyjaciół, wspólnoty formacyjne, inspirowane przez nauczanie i przykład bł. Jana Pawła II. Nie ograniczają się one do wspomniania z sentymentem przeszłości, ale dostrzegają potrzeby teraźniejszości, spoglądają w przyszłość z troską i z ufnością oraz starają się w głębszy sposób przepajać świat duchem solidarności i braterstwa. Na koniec przez wstawiennictwo patrona Fundacji, bł. Jana Pawła II, papież powierzył przyszłość Fundacji Bożej Opatrzności i udzielił błogosławieństwa¹⁴¹⁷.

Z kolei papież Franciszek do 2016 r. spotkał się z Fundacją Jana Pawła II już trzy razy. Pierwszy raz w sobotę, 25 IV 2015 r. na audyencji prywatnej w Sali Klementyńskiej podczas obchodów I rocznicy kanonizacji Jana Pawła II i Zjazdu Prezesów Kół Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w dniach 25-27 IV 2015 r. Kolejna audyencja miała miejsce 21 X 2016 r. podczas rzymskich obchodów jubileuszu 35-lecia istnienia Fundacji Jana Pawła II¹⁴¹⁸. Ostatnie spotkanie odbyło się przy okazji obchodów jubileuszu 40-lecia powstania Fundacji Jana Pawła II w dniach 21-25 września 2022 roku w Rzymie. Rocznicą przypadała w roku 2021, ale ze względu na pandemię uroczystości przełożono rok później.

Podczas pierwszego z wymienionych wyżej spotkań, w imieniu Fundacji głos zabrał kard. Stanisław Ryłko¹⁴¹⁹. Papież Franciszek przyjmując członków, przyjaciół

Następcę Piotra, powołanego przez Pana, aby umacniać ich w wierze. Jestem wdzięczny za to, że Fundacja w dalszym ciągu pielęgnuje tego ducha miłości, który nas jednoczy w Chrystusie”. Tamże.

¹⁴¹⁷ Tamże.

¹⁴¹⁸ Papież do członków Fundacji Jana Pawła II, <https://episkopat.pl/papiez-do-czlonkow-fundacji-jana-pawla-ii/>, [dostęp: 26.08.2019].

¹⁴¹⁹ „Ojcie Świąty, Prezesi Kół Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II oraz dobrodzieje Fundacji przyjechali do Rzymu z różnych stron świata, żeby świętować pierwszą rocznicę kanonizacji Papieża Wojtyły. Chcieliby oni wyrazić swoje przywiązanie i olbrzymie oddanie, jak również swoją wdzięczność za ten wspaniały prezent – możliwości spotkania się z Następcą Piotra, który wspaniałomyślnie otrzymali. [...] Ojcie Świąty, obecni tutaj, przybyli na pielgrzymkę do Rzymu, aby dziękować Bogu za ten wielki dar kanonizacji Świętego Jana Pawła II, który miał miejsce dokładnie rok temu. Dla całego Kościoła był to ogromny dar, ale również i wielkie wyzwanie. Musimy podjąć się zadania zachowania, ale również i rozpowszechniania, tego olbrzymiego duchowego dziedzictwa, które Papież Wojtyła zostawił nam... Jednocześnie chcielibyśmy wyrazić Tobie, Ojcie Świąty, naszą wdzięczność za przewodniczenie tej niezapomnianej uroczystości 27-go kwietnia 2014 roku i za wybranie na tę okazję znaczącego święta: Niedzieli Bożego Miłosierdzia, którą ustanowił dla Kościoła sam Świąty Jan Paweł II... Z okazji Roku Miłosierdzia, który Ojciec Świąty ostatnio ogłosił, chcielibyśmy wręczyć prezent, wizerunek Miłosiernego Jezusa namalowanego zgodnie z instrukcjami Świętej Faustyny – Apostołki Bożego Miłosierdzia. Ten wizerunek jest otaczany szczególną czcią w Świątyni Bożego Miłosierdzia w Krakowie, którą Ojciec Świąty będzie miał możliwość odwiedzenia podczas Świątowych Dni Młodzieży. Ojciec Świąty! Dziękujemy za spotkanie i dziękujemy za słowa, które Ojciec do nas skieruje. Pobłogosław naszą Fundację i nas tutaj zgromadzonych, nasze rodziny i wszystkich nam bliskich! Dziękujemy, Ojciec Świąty!”. W. Chrapka, *Fundacja Jana Pawła II u papieża Franciszka*, <http://www.goniec.net/goniec/inne-dzialy/zycie-polonijne/fundacja-jana-paw%C5%82a-ii-u-papie%C5%BCa-franciszka.html> [dostęp 08.12.2015].

Fundacji Jana Pawła II i prezesów jej Kół przypomniał o stałej aktualności nauczania św. Jana Pawła II. Podkreślił zwłaszcza kluczowe słowo nauczania społecznego swego poprzednika – „solidarność” zachowujące po dziś dzień całą swoją profetyczną moc i zachęcił, by żyć i świadczyć o tej solidarności¹⁴²⁰. Ojciec Święty nawiązując do kanonizacji Jana Pawła II zauważył, że dała ona członkom i przyjaciółom fundacji jego imienia nowy impuls do pracy, w służbie Kościoła i ewangelizacji oraz uczyniła ją jeszcze bardziej powszechną. Franciszek podkreślił także znaczenie pracy tej instytucji watykańskiej na rzecz owocowania dziedzictwa tego świętego papieża w Kościele. Wyraził wdzięczność za podejmowane przez Fundację Jana Pawła II inicjatywy edukacyjne oraz pracę na rzecz młodzieży, dzięki czemu charyzmat i ojcostwo Papieża-Polaka nadal przynoszą owoce, aby dziedzictwo tego wielkiego Papieża „użyźniało rolę Kościoła i podtrzymywało go w wędrówce przez dzieje”¹⁴²¹. Choć najbardziej znanym elementem działalności Fundacji Jana Pawła II jest pomoc edukacyjna i stypendialna dla młodzieży z Europy Wschodniej studiującej na KUL-u, to jednak, jak zaznaczył Franciszek, jej inicjatywy przybierają charakter coraz bardziej powszechny, jak powszechny stał się kult, jakim lud Boży otacza patrona fundacji.

Z kolei podczas rzymskich obchodów jubileuszu 35-lecia istnienia Fundacji Jana Pawła II papież Franciszek przyjmując na audiencji przedstawicieli Fundacji z jej prezesem kard. Stanisławem Ryłką i z kard. Stanisławem Dziwiszem powiedział: „„Zachęcam was, abyście nie przestawali wspierać i umacniać młodych pokoleń, by mogły stawić czoła wyzwaniom, które niesie ze sobą życie, zawsze w oparciu o ewangeliczną wrażliwość i ducha wiary – powiedział Papież, przyjmując na audiencji przedstawicieli Fundacji Jana Pawła II z jej prezesem kard. Stanisławem Ryłką i z kard. Stanisławem Dziwiszem.

¹⁴²⁰ *Papież przyjął członków Fundacji Jana Pawła II*, <http://www.deon.pl/religia/serwis-papieski/aktualnosci-papieskie/art,2962,papiez-przyjal-czlonkow-fundacji-jana-pawla-ii.html>, [dostęp 08.12.2015]. „Dlatego ważne jest abyście jako pierwsi w waszej „sieci” Kół Przyjaciół Fundacji, żyli tą solidarnością między wami, stale ją karmiąc chrześcijańskim braterstwem, ożywianym z kolei modlitwą i posłuszeństwem Słowu Bożemu” – zachęcił zgromadzonych papież Franciszek.

¹⁴²¹ „Dziękuję wam szczególnie za inicjatywy o charakterze edukacyjnym, które rozwijacie na rzecz młodych. Św. Jan Paweł II żywił bowiem zawsze wielką miłość do młodzieży i otaczał ją szczególną troską duszpasterską. A wy sprawiacie, że jego charyzmat i ojcostwo nadal przynoszą owoce. Także kapłanom i świeckim dajecie możliwość ubogacenia formacji dla lepszego przygotowania do towarzyszenia wspólnotom w podejmowaniu kulturowych i duszpasterskich wyzwań naszych czasów”. Fundacja Jana Pawła II u Papieża Franciszka, http://pl.radiovaticana.va/news/2015/04/25/fundacja_jana_paw%C5%82a_ii_u_papie%C5%BC_a_franciszka/1139624, [dostęp 08.12.2015].

Podjmuje ona liczne inicjatywy, szczególnie w Europie Środkowo-Wschodniej, na polu edukacji, kultury i religii, inspirowane nauczaniem i działalnością Papieża Polaka”¹⁴²².

Uroczystości 40-lecia Fundacji, które miały miejsce pod koniec września 2022, rozpoczęły się audiencją u papieża Franciszka przed Bazyliką św. Piotra w Watykanie. Ojciec Święty, zwracając się do rodaków obecnych na placu św. Piotra, powiedział: „Pozdrawiam serdecznie Polaków. Witam szczególnie uczestników obchodów 40. rocznicy powstania Fundacji Jana Pawła II, ustanowionej przez mojego poprzednika. Dziękuję za waszą obecność i zachęcam was, abyście propagowali w świecie jego dziedzictwo duchowe, naśladowując świętość jego życia. Niech Bóg wam błogosławi”¹⁴²³. Jako widomą pamiątkę 40-lecia Fundacji Jana Pawła II jej członkowie wręczyli papieżowi tryptyk z wizerunkami Matki Bożej oraz św. Franciszka i św. Antoniego.

¹⁴²² Papież do członków Fundacji Jana Pawła II, <https://episkopat.pl/papiez-do-czlonkow-fundacji-jana-pawla-ii/>, [dostęp: 26.08.2019].

¹⁴²³ 40-lecie Fundacji Jana Pawła II, <https://dziennik.com/40-lecie-fundacji-jana-pawla-ii/>, [dostęp: 22.11.2022].

Zakończenie

Niniejsza rozprawa miała na celu prezentację międzynarodowej instytucji polskowatykańskiej, jaką jest Fundacja Jana Pawła II z siedzibą w Rzymie za lata 1981-2014. Posiada ona kilka agend: Dom Polski w Rzymie, Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II (wcześniej Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II), Sekretariat Fundacji, dawniej Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, a także ekspozytury jakimi są Koła Przyjaciół Fundacji na świecie.

W pracy autor wskazał na fakt, że Fundacja w Rzymie została stworzona jako organizacja o osobowości prawnej, aby zabezpieczyć dla przyszłych pokoleń dziedzictwo Jana Pawła II, a tym samym polską kulturę. Na przestrzeni lat zmieniały się kompetencje i cele Fundacji. W latach 90. XX w. powstało w Polsce oraz Rzymie wiele instytucji kulturalnych, które dbają o promocję polskiej kultury w świecie, w czym przejęły misję Fundacji. Potwierdzeniem tego była zmiana statutu dokonana przez Jana Pawła II w zakresie działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w 2003 r., którego kompetencje przejął Sekretariat Fundacji oraz Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu.

Współcześnie Fundacja koncentruje się poza ewangelizacją na swoim pierwotnym zadaniu jakim jest propagowanie i zgłębianie magisterium Jana Pawła II. Przejawia się to w działalności naukowej, edukacyjnej, w tym stypendialnej oraz wydawniczej. Są to organizowane konferencje naukowe, edycja książek, gromadzenie i studium dokumentacji pontyfikatu Jana Pawła II w jej archiwum, muzeum i bibliotece. Fundacja realizuje program stypendialny dla młodzieży z Europy Wschodniej i współpracuje z ośrodkami naukowymi w Polsce i na świecie. Duży wpływ na podtrzymywanie więzów Polaków z krajem miał i ma nadal Dom Polski w Rzymie. Tu przybysze z Polski znajdują opiekę, zakwaterowanie, a w latach poprzednich mieli możliwość kontaktu z Janem Pawłem II. Pielgrzymi w progach Domu Polskiego poza znalezieniem dachu nad głową mogą obcować z żywą historią tego miejsca.

Fundacja Jana Pawła II stała się instytucją przełomu polskich dziejów i służyła budowaniu mostów łączących Polskę ze światem. Innym narodom wskazywała drogę ku Polsce, jako prezentującej polską kulturę i świadectwo wiary Polaków. Stała się elementem ułatwiającym spotkanie kultur, łączyła niczym most Polskę z emigracją i Rzymem. Jan Paweł II w licznych przemówieniach do członków Fundacji zawsze wskazywał na

zagadnienia łączące Kościół, naród, emigrację i współczesny świat. Uczył Polaków żyjących w kraju i na emigracji myśleć o ojczyźnie po chrześcijańsku. Dzięki pontyfikatowi Jana Pawła II ranga Polski podniosła się w świecie i stała się nie tylko darem, ale i zadaniem jako wyzwanie, do którego trzeba dojrzewać i które trzeba podejmować dla przyszłych pokoleń.

Fundacja Jana Pawła II pod względem ideowym odzwierciedla w pewien sposób pontyfikat swego patrona. Korzenie polskiej kultury sięgają żywotnych źródeł wiary chrześcijańskiej, czerpiąc z niej wartości na wskroś humanistyczne, takie jak wielkoduszność, wytrwała praca, służba i braterstwo. Miłość Polaków do Ojca Świętego i Kościoła, która dała początek Fundacji, zrodziła następnie, w okresie czterdziestu lat jej istnienia, liczne dzieła solidarności z ludźmi innych narodowości oraz akty odpowiedzialności za wyznawaną wiarę.

Wspólne zadanie Fundacji Jana Pawła II, Kościoła i ludzi kultury w Polsce nie polega jedynie na przypominaniu myśli Jana Pawła II, ale winno skoncentrować się na podjęciu wyzwania, jakie ona stanowi. Papież często odnosił się krytycznie do niektórych procesów kulturowych, jak sekularyzacja i „pseudokultura konsumpcyjna”. Fundacja oraz Kościół w Polsce spierały się i czynią to nadal z różnymi nurtami ideowymi o przyszły kształt polskiej kultury i społeczeństwa. W sporze tym nie szukają popularności, ale starają się dawać świadectwo swoim przekonaniom i dawać do myślenia wszystkim ludziom dobrej woli. Można powiedzieć, że szeroki wachlarz kulturowej działalności Fundacji odzwierciedla poniekąd uniwersalizm oddziaływania osoby Jana Pawła II i jego pontyfikatu.

Fundacja powstała z woli Jana Pawła II jako dzieło polonijne. Pierwotnie miała zabiegać o umacnianie więzi narodu polskiego ze Stolicą Apostolską, czemu służył między innymi Dom Polski w Rzymie. W swej działalności organizacja pozostała wierna pierwotnemu celowi swego powstania: służbie pielgrzymom z całego świata. Jest to możliwe dzięki domowi Fundacji Jana Pawła II w Rzymie, znanemu także jako Dom Pielgrzyma, czy Dom Polski, który nie tylko był schroniskiem dla turysty, lecz nade wszystko przystanią odnowy ducha i nadziei. Z czasem jednak zmienił się zarówno charakter Fundacji, jak i cel jej działalności. Dziś jest ona instytucją międzynarodową, a jej głównym zadaniem jest przekazywanie dziedzictwa Jana Pawła II przyszłym pokoleniom. Adresatów działalności Fundacji określił sam Jan Paweł II mówiąc: „Analizując przy okazji naszego spotkania przeszłość, a przede wszystkim patrząc w

przyszłość Fundacji, której tak życzliwie niesiecie pomoc poprzez Fundusz Wieczysty, możemy dostrzec pewne nurty wyraźnie znamionujące jej zainteresowania, zwłaszcza w dziedzinie kultury chrześcijańskiej. Działalność Fundacji jest z jednej strony adresowana do Polski w znaczeniu geograficznym i etnicznym, z drugiej zaś strony – w duchu uniwersalizmu chrześcijańskiego – do każdego człowieka, któremu bliskie są wartości humanistyczne i religijne”¹⁴²⁴.

W ciągu ponad 33 lat swego istnienia (okres podany w tytule pracy) Fundacja z odwagą podjęła wielorakie zadania, które przed nią postawił Jan Paweł II. Wierna jego wizji, w swej krótkiej historii mądrze i z myślą o przyszłości odczytywała znaki czasu. Znaczący potencjał Fundacji, o którym stanowiły wiara, patriotyzm i zaangażowanie jej członków, na przestrzeni lat potrzebował odpowiedniego ukierunkowania. Nakreślenie pola działalności dokonywało się podczas spotkań członków Rady Administracyjnej, Kół przyjaciół i pracowników poszczególnych instytucji Fundacji kolejno z Janem Pawłem II, Benedyktem XVI i Franciszkiem. Wygłaszane wówczas przemówienia są dziś świadectwem, jak papieskie rady i wskazania przekuwane były na konkretny program działania watykańskiej Fundacji na dziś i na jutro. Stanowią one też zapis jej historii i zawierają dowody wdzięczności dla ofiarodawców często bezimiennych. Te przemówienia są też wyrazem serdecznej pamięci wobec osób, które wspomagały dzieło Fundacji, a spośród których wielu odeszło już do wieczności. Teksty przemówień papieskich do Fundacji mają charakter uniwersalny, podobnie jak sama Fundacja, która pomimo swojego polskiego profilu z czasem objęła zasięgiem wiele narodowości i krajów. W przemówieniach znajduje się również interesujący materiał dotyczący Polaków przebywających na obczyźnie. Jan Paweł II wiele miejsca w swych wypowiedziach poświęcał kulturowej roli emigracji. Zwracał także uwagę na potrzebę wsparcia i stworzenia warunków do integracji środowisk polonijnych oraz kształtowania postawy otwartości wobec kultury krajów, ku którym los skierował naszych rodaków.

Autor rozprawy żywi nadzieję, że tak opracowana monografia będzie stanowiła dopiero asumpt do kolejnych badań i publikacji poświęconych Fundacji Jana Pawła II w Rzymie. Z całą pewnością niektóre z zaprezentowanych w rozprawie wątków mogą stanowić przyczynek do dalszych, szerzej zakrojonych badań i kontynuacji w oddzielnych badaniach naukowych. Jednym z nich jest np. zagadnienie szerokiego spectrum

¹⁴²⁴ Jan Paweł II, *Czemu służy Fundacja*, OR, 9(1988), nr 8, s. 32.

działalności jednostki Fundacji istniejącej w latach 1981-2003, jaką był Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie. Niezwykle ważną inicjatywą Instytutu był Uniwersytet Letni Kultury Polskiej. Te coroczne, trzytygodniowe kursy realizowane w latach 1987-2007, wykształciły przeszło 1200 osób młodego pokolenia polskiej emigracji, głównie z USA. Dlatego autor wyraża też ufność, że pewne inicjatywy Fundacji, jak zwłaszcza Uniwersytet Letni w nieodległej przyszłości powrócą, oczywiście w innych realiach i ramach, ale z podobną ideą zachowania i krzewienia szeroko pojętej polskiej kultury poza granicami ojczyzny, która to przyświeca obecnym członkom i pracownikom watykańskiej Fundacji.

Kolejnym wątkiem wymagającym szerszych badań jest analiza już ponad 40-letniej działalności Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie. Pozostawiona spuścizna obydwu ośrodków Fundacji nie została jeszcze gruntownie przebadana i opisana, tym bardziej tego już nieistniejącego. Swoisty fenomen działalności wyżej wymienionej instytucji wart jest dodatkowej monografii.

Na przykładzie Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie (powstały w grudniu 1962), który po ok. 14 latach działalności w 1976 r. otworzył swój polski oddział w Warszawie, tzw. punkt konsultacyjny, władze Ośrodka Dokumentacji Fundacji papieskiej mogłyby rozważyć analogiczny krok. Podobnie jak filia Instytutu rzymskiego w Warszawie, tak samo filia Ośrodka rzymskiej Fundacji w Polsce, być może w Krakowie, ale także w centrum Rzymu, mogłaby działać na zasadzie oddziału spełniającego podobne zadania w ramach udostępniania źródeł archiwalnych, repertoriów, katalogów i kartotek, informacji naukowej oraz pośredniczącego w nawiązywaniu kontaktów, czy też w różnorodnych formach wymiany naukowej, jak i kadrowej.

Ośrodek Dokumentacji mieści się w Domu Polskim znajdującym się na przedmieściach Rzymu. Podczas kwerend archiwalnych i bibliotecznych autor rozprawy zapoznał się z opiniami wielu osób, wedle których usytuowanie Domu Polskiego oraz Ośrodka Dokumentacji poza centrum Rzymu jest pewną niedogodnością dla pielgrzymów i naukowców. Pomimo pojawiających się głosów za ewentualnym przeniesieniem Ośrodka Dokumentacji w lepiej dostępne miejsce, autor rozprawy w pełni rozumie i zgadza się ze stanowiskiem dyrekcji placówki, które wyraża się w obronie obecnej lokalizacji instytucji utwierdzonej w dekrete ustanawiającym Fundację Jana Pawła II z 16 X 1981 r. wraz z jej agendami w Rzymie. Właśnie te peryferia Ośrodka są gwarantem wyjątkowej atmosfery ciszy oraz oddalenia od zgiełku i chaosu dużego miasta, sprzyjających skupieniu jak i

studium¹⁴²⁵. Jednakże, jak już wyżej wspomniano, częściowe udostępnienie zbiorów w centrum Rzymu lub przeniesienie biura ośrodka mogłoby się wydawać pomysłem, który pomógłby rozkrzewić dziedzictwo św. Jan Pawła II, co zostało poruszone i wybrzmiało podczas międzynarodowego sympozjum w Rzymie w ramach obchodów jubileuszowych 40-lecia ustanowienia Fundacji Jana Pawła II we wrześniu 2022 r¹⁴²⁶.

Jednak wydaje się, że zagadnieniem wymagającym gruntownych badań jest działalność stypendialna Fundacji Jana Pawła II. Program stypendialny pomaga młodym ludziom otrzymać solidne wykształcenie wraz z formacją chrześcijańską. Okazuje się, że osoby te mają niemały udział w pracy na rzecz rozwoju swoich krajów, są zatrudniane na ważnych stanowiskach w instytucjach kościelnych i świeckich. Na przestrzeni minionych ponad 30 lat działalności programu stypendialnego, skorzystało z niego około 1000 absolwentów. Placówka w Lublinie, a dokładniej ekspozytura Fundacji, daje nie tylko dach na głowę dla stypendystów studiujących w Lublinie na KUL, ale przede wszystkim otacza opieką duszpasterską, kulturową i administracyjną studentów ze Wschodu stwarzając ścisłą więź stypendystów z duszpasterzami Domu. Warto zatem prześledzić i poddać analizie losy absolwentów Fundacji w ramach pewnego rodzaju Biura Karier programu stypendialnego, od jego początku w latach 90. XX w. do dzisiaj.

¹⁴²⁵ „[...] Dzięki wypowiedziom papieża Franciszka termin „peryferie” nabrał pozytywnej treści i oznacza uprzywilejowane miejsce ewangelizacji. Doświadczenie potwierdza, że oddalenie od centrum Wiecznego Miasta nie jest wielką przeszkodą, ponieważ posiada swoje walory, które mogą przyciągnąć badaczy i odwiedzających gości. Możemy zaliczyć do nich m.in.: wyjątkową atmosferę ciszy oraz oddalenie od gwaru wielkiego miasta, sprzyjające skupieniu i studiom. Najważniejsze jest jednak to, co stanowi centrum naszej instytucji, co znajduje się jakby w sercu Ośrodka, a jest to osoba i nauczanie Ojca Świętego oraz historia jego pontyfikatu. Staramy się być nie tyle biernymi stróżami powierzonych nam zbiorów bibliotecznych, muzealnych i archiwalnych, ale szukać dróg dotarcia do jak najszerzej grupy badaczy i odbiorców. Nasze zaangażowanie opiera się na pewności, że Jan Paweł II ma jeszcze wiele do powiedzenia Kościołowi i ludzkości [...]”. *O naszej działalności – Ośrodek od środka*, BODiSP, (1)2016, nr 1, s. 2.

¹⁴²⁶ W ramach obchodów jubileuszowych 40-lecia ustanowienia Fundacji Jana Pawła II (w dniach 21-25 IX 2022 – przełożone z 2021 w związku z pandemią), odbyło się międzynarodowe sympozjum „Jak przekazać dziedzictwo pontyfikatu kolejnym pokoleniom? Fundacja Jana Pawła II wobec nowych wyzwań” na Uniwersytecie Urbaniana 23 września (piątek, godz. 9-13) w Rzymie. Było ono okazją do refleksji nad historią Fundacji i nad formami przekazywania dzisiaj dziedzictwa Jana Pawła II oraz do wskazania perspektywy rozwoju na przyszłość. Dyrektor Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Fundacji Jana Pawła II, ks. dr Andrzej Dobrzyński wskazał w swoim wystąpieniu, że specyficzna rola Fundacji w obszarze zachowania i rozkrzewiania dziedzictwa Jana Pawła II związana jest z watykańskim i rzymskim charakterem tej instytucji, jak również w rozwoju Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu, który działa w ramach Fundacji. Podkreślił, że Fundacja może to czynić poprzez działalność Ośrodka Pontyfikatu, na drodze współpracy z uczelniami rzymskimi i fundacjami watykańskimi o podobnym profilu. Wskazał kilka istotnych i konkretnych działań, które są ważne na tej drodze, m.in., by bogate zbiory Ośrodka Pontyfikatu należałoby udostępnić w centrum Rzymu, co wiązałoby się z przeniesieniem placówki z peryferii Wiecznego Miasta do centrum, podniesieniem rangi działalności Ośrodka jako podmiotu o charakterze naukowym i badawczym. Źródło: <https://www.ekai.pl/ks-dobrzyński-fundacja-jana-pawła-ii-musi-być-w-centrum-rzymu-i-kościola/>, [dostęp: 29.09.2022].

Jako oddzielne tematy badawcze można by z powodzeniem potraktować większość kwestii, ujętych z konieczności skrótowo w poszczególnych partiach niniejszej rozprawy. Możliwy, choć nie zawsze w obecnych czasach swobodny wgląd do zasobów archiwalnych państwowych i kościelnych, zarówno w kraju i za granicą, pozwala mimo wszystko wierzyć w pomyślną realizację oczekiwań badawczych¹⁴²⁷. Zadania te nie są łatwe i krótkotrwałe, ale mogą być sukcesywnie realizowane z końcowo oczekiwanym sukcesem. Na opracowanie czeka szereg innych zagadnień, m.in. prezentacja i analiza podobnych fundacji we Włoszech. Tu między innymi należy wskazać Fundację Watykańską J. Ratzinger – Benedykt XVI, która została powołana 1 IV 2010 r. z woli Benedykta XVI. Jej celem jest publikowanie, rozpowszechnianie oraz studium dzieł prof. Josepha Ratzingera/Benedykta XVI.

Kolejnym zagadnieniem do opracowania pozostaje dogłębna analiza struktury organizacyjnej polskiej emigracji w Rzymie oraz we Włoszech po II wojnie światowej, jak też rola licznie powstających organizacji i stowarzyszeń polonijnych po 1981 r. w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego Polonii, które animowały sferę patriotyczną, religijną i oświatową polonijnego społeczeństwa w Rzymie i we Włoszech. Problematyka związana ze współczesną Polonią włoską w niniejszej monografii nie została bowiem wyczerpana w całości. Różne aspekty życia i działalności Polaków w Italii, na przykład udział Polaków we współpracy państwa włoskiego z Polską czekają na ich podjęcie.

Spojrzenie na wszechstronną działalność Fundacji Jana Pawła II może także poszerzyć dalsza kwerenda źródłowa, a zwłaszcza w Kołach Przyjaciół na świecie, w tym głównie w Azji (Indonezja). Zastanawiające jest to, że w krajach Europy Wschodniej, z których rekrutują się byli i obecni stypendyści Fundacji, którzy zgodnie z regulaminem programu, zobowiązali się powrócić do swoich ojczyzn, nie powstało żadne Koło Przyjaciół Fundacji lub Klub Przyjaciół Fundacji. Z pewnością powstanie takiego Koła byłoby godnym dopełnieniem działalności Fundacji i wdzięczną odpowiedzią na otrzymany dar troski o wschodnie płuco chrześcijaństwa.

Po 40. latach działalności Fundacji Jana Pawła II w 2021 r. od momentu jej ustanowienia dekretem papieskim z 16 X 1981 r. przydatne mogłoby się okazać gruntowne przeanalizowanie dotychczasowego statutu na tle zachodzących na świecie zmian,

¹⁴²⁷ Dowodem na utrudniony wgląd do zasobów archiwalnych państwowych i kościelnych są napotkane przez autora kłopoty z uzyskaniem dostępu do m.in., personaliów, pełnego statutu instytucji, czy spraw finansowo-budżetowych związanych z tematem opisywanej rozprawy.

zwłaszcza w ostatnich latach i być może ewentualna jego nowelizacja, podobnie jak odnowienie statutu Fundacji dokonane przez Jana Pawła II z 16 X 2003 r. Sposobnością do wielu działań, a w tym aby spojrzeć w przeszłość, ocenić teraźniejszość i planować przyszłość okaże się jubileusz 50-lecia Fundacji Jana Pawła II w 2031 r.

Autor chciałby życzyć, by to dziedzictwo Jana Pawła II realizowane przez Fundację dalej mogło wzrastać poprzez nowe inicjatywy integrujące członków Koła i środowisko polonijne. Jan Paweł II zaprosił („Proszę Was, nie ustawajcie w tym dobrym dziele”), a Benedykt XVI i Franciszek ponowił tę zachętę, by kontynuować dzieło podejmowane przez Fundację.

Streszczenie

Fundacja Jana Pawła II jest organizacją zrzeszającą polskich emigrantów z całego świata, którzy pragną związać się z pontyfikatem swojego rodaka. Fundacja została powołana przez Jana Pawła II 16 października 1981 roku w Watykanie. Celem Fundacji było rozwijanie relacji Stolicy Apostolskiej z narodem polskim, krzewienie kultury chrześcijańskiej i polskiej na całym świecie oraz dokumentacja pontyfikatu Jana Pawła II.

Rozprawa doktorska: „Fundacja Jana Pawła II w Rzymie w latach 1981-2014” przedstawia działalność czterech instytucji działających w ramach Fundacji. Trzy z nich mieszczą się w Rzymie. Są to: Dom Polski dla pielgrzymów, obecny Sekretariat Fundacji, a dawny Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej oraz Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II. Czwartą Instytucją jest Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie. Instytucja ta zapewnia stypendia studentom z byłych krajów komunistycznych na studia na Katolickim Uniwersytecie Jana Pawła II w Lublinie (KUL) oraz Uniwersytecie Jana Pawła II w Krakowie (UPJP2).

Celem rozprawy doktorskiej było ukazanie owocnej i różnorodnej działalności Fundacji w ciągu ponad 33 lat jej istnienia. Po upadku komunizmu w 1989 r. i śmierci Jana Pawła II w 2005 r. powstało w Polsce wiele podobnych instytucji. Współpraca między nimi pomaga zachować i rozpowszechnić dziedzictwo pontyfikatu Jana Pawła II.

Przedstawiono w niej historyczne ujęcie dorobku Fundacji Jana Pawła II w Rzymie. Przywołano ludzi tworzących Fundację oraz opisano jej misję. Dokonane analizy mają charakter interdyscyplinarny. Uwzględniono w nich rozważania na gruncie: historii, kultury, filozofii społecznej, socjologii, sztuki, zarządzania oraz medioznawstwa. Zasadniczym celem rozprawy doktorskiej było udowodnienie tezy, że Fundacja Jana Pawła II z oficjalną siedzibą w Watykanie, o zasięgu międzynarodowym, odegrała historyczną rolę w trakcie opisywanej działalności. Ukazane treści ograniczono do okresu czasowego 33 lat – od powstania Fundacji (1981) do kanonizacji jej inicjatora i założyciela Jana Pawła II (2014), choć opisano w niej również wydarzenia ostatnich lat związane ze zmianą pokoleniową u steru Fundacji Jana Pawła II, w tym nowy zarząd Fundacji (2022). W kwestii prowadzenia badań i doboru treści przyjęto metodę analityczno-syntetyczną. Monografia sporządzona została w oparciu o źródła archiwalne, kwerendy archiwalno-biblioteczne, relacje świadków, korespondencję oraz w dużym stopniu źródła drukowane i

w mniejszym stopniu opracowania, wykorzystując dostępną literaturę w języku polskim, angielskim i włoskim.

Przedstawione opracowanie wypełnia zatem lukę w badaniach dotyczących organizacji i funkcjonowania Fundacji Jana Pawła II w Rzymie od jej powstania, a tym samym stanowi pewne ogniwo w ogólniejszej problematyce organizacji polonijnych we Włoszech i na świecie. Podjęty temat wpisuje się także w szerszy kontekst zagadnień historyczno-kulturalnych, społecznych i religijnych w Rzymie, we Włoszech jak również wśród Polonii na świecie. Ze względu na dużą ilość zebranych materiałów, zdecydowano się na przedstawienie dziejów, ludzi, misji w ogólnym zarysie.

Praca stanowi monografię omawianej Fundacji w latach 1981-2014. Przyjęta w rozprawie cezura obejmuje prawie cały pontyfikat św. Jana Pawła II (1978-2005) i stanowi tym samym zwartą całość. Z perspektywy sytuacji geopolitycznej ramy czasowe dysertacji obejmują dwie epoki historyczne w Polsce: okres komunizmu po II wojnie światowej oraz okres budowy demokracji po 1989 roku.

Przy tak sformułowanym problemie badawczym dotyczącym Fundacji Jana Pawła II analizą objęto szeroki zakres problematyki dotyczącej struktur administracyjno-prawnych, funkcjonowania instytucji i jej agend, aktywności duszpasterskiej, zagadnień związanych z kultem św. Jana Pawła II, sprawy personalne duchownych oraz świeckich pracujących w Fundacji, sztukę sakralną, czy aspekty finansowe oraz inne.

Bazę źródłową niniejszej dysertacji stanowią także źródła archiwalno-biblioteczne. Podjęcie takiego problemu badawczego umożliwiły cenne zbiory archiwalne, przechowywane w kilku archiwach i bibliotekach w kraju i zagranicą. Instytucje Fundacji posiadają wartościowe wydawnictwa, które wzbogaciły bibliografię poruszanego tematu. Są to periodyki („Kronika Rzymska” oraz „Biuletyn Fundacji”), edycje źródłowe, artykuły prasowe, opracowania dotyczące samej Fundacji i jej Kół Przyjaciół na świecie. Przeprowadzone kwerendy archiwalno-biblioteczne umożliwiły pozyskanie mało znanego materiału źródłowego, rzadko wykorzystywanego w dotychczasowych badaniach naukowych. Opracowana dysertacja jest pracą opartą w dużej mierze na źródłach archiwalnych różnej proveniencji i wytworzonych przez różne instytucje: kościelne, państwowe oraz osoby prywatne.

Rozprawa o Fundacji Jana Pawła II spełnia jeszcze inną funkcję. Praca prezentuje częściowo także pontyfikat Jana Pawła II oraz relację papieża z Polakami i Polonią.

Prezentowana rozprawa doktorska obejmuje wstęp, cztery rozdziały, zakończenie, streszczenie, bibliografię, wykaz skrótów, wykaz tabel, wykaz ilustracji, ilustracje oraz aneksy.

We Wstępie wyjaśniono temat, przedstawiono tezę, motywację do podjęcia analiz w określonych obszarach, a także ukazano przyjmowaną metodologię i strukturę pracy.

W pierwszym rozdziale autor ukazał relacje Jana Pawła II z Polonią na świecie. Opisując Fundację Jana Pawła II autor wyszedł od genezy i problematyki Polonii we Włoszech po II wojnie światowej ze wskazaniem na stowarzyszenia polonijne. Zawarł także historię ośrodka duszpasterstwa Polaków w diecezji rzymskiej skoncentrowanego wokół Hospicjum i kościoła pw. św. Stanisława BM oraz częściowo we Włoszech.

Autor przypomniał również o istnieniu i działalności w Wiecznym Mieście kilku polskich ośrodków naukowo-kulturalnych, takich jak: Papieski Instytut Studiów Kościelnych, Polski Instytut Historyczny, Stacja Naukowa Polskiej Akademii Nauk w Rzymie, Instytut Polski w Rzymie, Polski Ośrodek Informacji Turystycznej, Fundacja Margrabiny Janiny Umiastowskiej. Opiszano nadto troskę papieża o Polonię, która wyrażała się w spotkaniach na audiencjach z Polakami, z jej przedstawicielami oraz udzielanemu wsparciu. Papież przypominał rodakom na emigracji, że więź z Ojczyzną była i jest dla nich źródłem duchowej siły.

Kolejno zwrócono uwagę na opiekę nad pielgrzymami przez polskie instytucje dla pielgrzymów w Rzymie, którymi były kościół i Hospicjum pw. św. Stanisława B.M., Dom Pielgrzyma „Corda Cordi”, przechodząc do roli samej Fundacji Jana Pawła II. Autor wskazał na to, że wybór Polaka na papieża wzmógł zainteresowanie Polską oraz jej kulturą we Włoszech. Tym samym wobec zwiększonej liczby emigrantów w Rzymie instytucje kościelne odegrały dużą rolę w procesie ich integracji, adaptacji w nowym środowisku oraz duchowej formacji.

W odniesieniu do zmian implikowanych przez pontyfikat Jana Pawła II, zwrócono uwagę na – istotny z punktu widzenia zarówno jednostki, jak i społeczeństwa – wzrost znaczenia polskiej kultury w Rzymie ale i na świecie. Taki stan rzeczy wyzwał nadzieję na promocję i wzrost zainteresowania Polską z jej kulturą i dziedzictwem oraz polepszeniem kontaktów Stolicy Apostolskiej z polskim narodem. Emisariuszem „polskości” w świecie stał się rodak, Jan Paweł II, któremu ojczyzna leżała na sercu i pragnął jej wyzwolenia z komunistycznego jarzma oraz przywrócenia miejsca w kręgu państw kultury chrześcijańskiej. W swoim nauczaniu Jan Paweł II przypominał Polonii o

jej korzeniach i nieodłącznym związku z Polską. Papież wyzwolił świadomość narodową wśród emigracji na świecie i nie zapominał o „ojcowiznie”, która go wydała. Mówił, że emigracja posiada dwa płuca: zachodnie i wschodnie, a o którym to zapominano. Dlatego też papież w Fundacji pragnął wesprzeć odnawiający się Kościół na Wschodzie poprzez wprowadzenie programu stypendialnego dla młodych osób z krajów byłego Związku Radzieckiego. Autor podał przykłady działalności stowarzyszeń polskich oraz duszpasterstwa emigracyjnego we Włoszech, a zwłaszcza w Rzymie. Zasygnalizował zmianę mentalną i kulturową, jaka zaszła w polu aktywności między emigracją powojenną, a późniejszą, po roku 1981, tzw. ekonomiczną. Papież miał, jak wskazał autor, ogromny wpływ w generowaniu zmian w obszarze szeroko pojętej Polonijnej działalności, akcentując i waloryzując wartość polskiej kultury.

W drugim rozdziale, poświęconym bezpośrednio Fundacji Jana Pawła II w Rzymie, ukazano genezę i strukturę Fundacji. Opisano aspekt personalny wraz z kompetencjami oraz wyszczególniono m.in. akta prawne. Omówiono zebrania Rady Administracyjnej, która jako centrum decyzyjne nadaje kierunek działalności Fundacji. Opisano Dom Polski, centrum Fundacji. Zwrócono uwagę na genezę Domu Polskiego, jako Domu Pielgrzyma Polskiego. Ukazano inaugurację i dzieje ośrodka „Corda Cordi” oraz Domu Polskiego, wyszczególniono ich dyrektorów oraz pracowników, a także przywołano słowa papieża. Przybliżono działalność kulturową Domu wraz z opieką nad pielgrzymami. Wspomniano o Funduszu Wieczystym, który do dziś gwarantuje Fundacji stabilność, przetrwanie i możliwość realizacji inicjatyw, w tym finansowego wsparcia studentów ze Wschodu. Następnie autor przeniósł swoje analizy do Polski, do ekspozytury Fundacji w Lublinie, którym jest Dom Fundacji dla studentów, stypendystów Fundacji z krajów byłego Związku Radzieckiego. Przedstawiono następnie dawną pracownię naukową Fundacji Jana Pawła II w Lublinie.

W kolejnym rozdziale, trzecim, autor podjął się analizy działalności i inicjatyw Fundacji Jana Pawła II na tle jej struktur w Rzymie i w Polsce. Były to Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, Sekretariat Fundacji oraz Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II. Wyszczególniono ich inicjatywy naukowe i kulturalne, w tym opisano organizowane konferencje. Wśród przedstawionych inicjatyw kulturowych opisano organizowane w Domu Polskim spotkania, z których jednym z ważniejszych opisany został kurs dla młodzieży polonijnej „Loreto”, a następnie Letni Uniwersytet Kultury Polskiej w Rzymie, który przez 20 lat dbał o krzewienie polskiej kultury pośród

Polonii, zwłaszcza młodej z USA. Autor zwrócił uwagę na program stypendialny dla naukowców i opisał wybranych beneficjentów. Program ten poza tym dla młodzieży ze Wschodu stanowi ważną rolę edukacyjną i kulturową działalności Fundacji. Kolejno autor przedstawił Sekretariat Fundacji Jana Pawła II przy Watykanie. Następnie ukazał Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II, który znajduje się w Domu Polskim. Przybliżył genezę, cele, loga i strukturę Ośrodka oraz jego działalność kulturową, naukową, wydawniczą. Scharakteryzowano zbiory Ośrodka, określane często „darami serca” ofiarodawców, Archiwum, Bibliotekę i czytelnię. Następnie opisano prowadzoną przez Fundację pomoc stypendialną i edukacyjną dla studentów w ramach tzw. Programu Wschodniego Fundacji, która była i jest wyrazem troski Fundacji o młodzież ze Wschodu. W dalszej kolejności autor opisał media Fundacji. Przy tym zwrócił uwagę na znaczenie nowych mediów oraz najnowszych rozwiązań technologicznych w kontakcie Kół Przyjaciół Fundacji z centralą, czego przykładem były media Fundacji: biuletyny – jak „Kronika Rzymska”, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II” i strony internetowe Fundacji, sukcesywnie zwiększające swoją rolę nowe strony internetowe na portalach społecznościowych typu facebook, twitter, instagram dla poszczególnych agend Fundacji. Wspomniano także o celebracji rocznic Fundacji i pontyfikatu Jana Pawła II. Na koniec zreferowano aspekt otrzymania nagród za działalność w formie upamiętnienia Fundacji, np. w postaci znaczków pocztowych.

W ostatnim, czwartym rozdziale, autor przedstawił kulturową działalność Kół Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II na świecie. Przybliżone zostało polskie Koło Przyjaciół, którym jest Towarzystwo Przyjaciół Fundacji w Warszawie założone w 1994 r. Opisano także Centrum Kultury im. Jana Pawła II w Waszyngtonie, które jest owocem starań kard. Adama Maida, członka Rady Fundacji w Rzymie. Wspomniano także nagrody Fundacji dla członków Kół Przyjaciół Fundacji. Na koniec przeanalizowano przemówienia papieskie Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka skierowane do Fundacji. Koła i Towarzystwa Przyjaciół Fundacji działające w osiemnastu krajach oraz stypendyści piętnastu narodowości świadczą o powszechnym charakterze Kościoła katolickiego i uniwersalizmie polskiej kultury. Znajdujące się w Domu Polskim pamiątkowe tablice z imionami dobroczyńców rozsianych po całym świecie są wymownym znakiem tego, że wiara w Chrystusa i postawa patriotyzmu prowadzą do wielkodusznej służby człowiekowi.

W zakończeniu podsumowano analizy, zebrano najważniejsze wnioski i wskazano na dalsze perspektywy badawcze. Kolejną częścią pracy jest streszczenie (Summary),

bibliografia, wykaz skrótów, wykaz tabel, wykaz ilustracji, ilustracje oraz aneksy, w którym znalazły się elementy poszerzające niektóre omawiane wcześniej zagadnienie, w tym głównie dekret Jana Pawła II z 1981 r. ustanawiający Fundację Jana Pawła II.

Cenne uzupełnienie zasadniczej treści dysertacji stanowią załączone ilustracje. Pochodzą one w dużej mierze z Archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II rzymskiej Fundacji, a także z publikacji czasopisma „Kronika Rzymska”, następnie Biuletynu „Fundacja Jana Pawła II” oraz ze zbiorów autora w Krakowie.

Rozprawa zawiera ważne i szczegółowe informacje z dziejów Fundacji Jana Pawła II. W dysertacji ukazano zatem, jak ważną rolę odegrało środowisko Fundacji w ramach jej Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji na świecie dla cementowania więzi wspólnot Polaków, ochrony wspólnych interesów oraz zachowania polskiej tożsamości narodowej wśród Polonii na świecie.

Summary

The John Paul II Foundation is an organization of Polish emigrants from around the world who want to be linked to the Pontificate of their compatriot. The Foundation was established by John Paul II, October 16th, 1981 in the Vatican. The purpose of the Foundation was to develop a relationship between the Holy See and Polish nation, enhance the Christian and Polish culture throughout the world, and document the Pontificate of John Paul II.

The PhD thesis: „The John Paul II Foundation in Rome in the years 1981-2014” introduces the activity of the four institutions, which operate within the Foundation.

Three of the institutions reside in Rome: the Polish Home for Pilgrims, the Institute of Polish Christian Culture, and the Center for Research and Documentation of the Pontificate. The fourth Institution is the John Paul II Foundation Home, in Lublin. This Institution provides scholarships to students of former communist countries to study at the Catholic University located in Lublin (KUL) and Pontifical University of John Paul II in Krakow.

The purpose of the doctoral dissertation was to illustrate the fruitful and the various activities of the Foundation during its over 33 year existence. After the collapse of communism in 1989, and the death of John Paul II in 2005, many similar institutions have been founded in Poland. The collaboration among them helps to preserve and disseminate the Legacy of the Pontificate of John Paul II.

The presented doctoral dissertation includes an introduction, four chapters, conclusion, summary, bibliography, list of abbreviations, list of tables, list of illustrations, illustrations and annexes.

It presents a historical approach to the achievements of the John Paul II Foundation in Rome. The people who created the Foundation were recalled and its mission was described. The analyzes performed are interdisciplinary in nature. They include considerations on history, culture, social philosophy, sociology, art, management and media studies. The main goal of the doctoral dissertation was to prove the thesis that the John Paul II Foundation with its official seat in the Vatican, with international reach, played a historical role during the described activities. The presented content is limited to a period of 33 years – from the foundation of the Foundation (1981) to the canonization of its initiator and founder John Paul II (2014), although it also describes the events of recent

years related to the generational change at the helm of the John Paul II Foundation, including the new Foundation board (2022). In terms of conducting research and selecting content, an analytical-synthetic method was adopted. The monograph was prepared on the basis of archival sources, archival and library research, witness accounts, correspondence and, to a large extent, printed sources and, to a lesser extent, studies, using available literature in Polish, English and Italian.

The Introduction explains the topic, presents the thesis, motivation for undertaking analyzes in the selected areas, and shows the adopted methodology and structure of the work.

Chapter I: "The Pontificate of John Paul II and the Polish diaspora" analyzed the post-war Polish community in Italy. An attempt was made at its origins along with a description of the organizations established by the Polish diaspora. Polish socio-cultural, scientific and religious institutions in Italy were listed, John Paul II's concern for the Polish community was shown, and the pastoral care of the Polish diaspora in Rome and partly in Italy was described.

Chapter II: "Organizational structures of the John Paul II Foundation" contains information about the genesis of the Foundation, its Management Board, Administrative Council and its competences, legal acts, and the Foundation's Endowment Fund. The Polish House in Rome and the John Paul II Foundation House in Lublin were also described.

Chapter III: "Activities of the John Paul II Foundation" presents the religious, cultural, scientific, educational and charitable activities of the Foundation in the context of its structure and branches in Rome (Polish Institute of Christian Culture, Foundation Secretariat, Documentation Center and Pontificate Study). The Foundation's initiatives are listed, including the Summer University of Polish Culture in Rome and scholarship assistance (the so-called Eastern Program in Lublin), its media (newspapers - especially „Kronika Rzymska” – "Roman Chronicle" and „Biuletyn Fundacji Jana Pawła II” – "Foundation Bulletin", websites and social media websites of the Foundation's bodies). Celebrations of the anniversaries of the Foundation and the pontificate of John Paul II around the world, as well as Foundation Day, are also described. Information about the awards granted by the John Paul II Foundation and its commemoration is also included.

Chapter IV: "Circles and Societies of Friends of the John Paul II Foundation" presents the Circles of Friends of the Foundation around the world, including the Cultural Center John Paul II in Washington and Poland, and their origins and activities over the

years were shown. Awards for members of the Foundation's Circles were also presented. Finally, the papal speeches (John Paul II, Benedict XVI and Francis) to the Foundation were described.

The conclusion summarizes the analyses, collects the most important conclusions and indicates further research perspectives. The next part of the work is the summary (including a summary), bibliography, list of abbreviations, list of tables, list of illustrations, illustrations and annexes.

Bibliografia

A. ŹRÓDŁA

I. ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

1. Archiwum Akt Nowych w Warszawie (AAN)

sygn.: 2/1789/0/-/1/11149, kat. A, zespół: PAP,teczka: Wa-108 Państwo i naród, „Fundacja Jana Pawła II 1987-1993”.

sygn. 2/1789/0/-/1/11149, zespół: PAP, (R),teczka: Wa-108 Państwo i naród, „Fundacja Jana Pawła II 1987-1993”, Spotkanie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II, „Słowo Powszechne”, 24.04.1990.

2. Archiwum Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie (ADFJP2L)

b.sygn., [Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie].

b.sygn., [Działalność i wydarzenia Domu Fundacji w Lublinie].

b.sygn., [stypendyści Domu Fundacji w Lublinie].

3. Archiwum Instytutu Jana Pawła II na KUL w Lublinie (AIJP2KUL)

b.sygn., [Instytut Jana Pawła II KUL, działalność, wydarzenia]

b.sygn., [„Ethos”]

4. Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (AKMK)

b.sygn., zespół: „Fundacja Jana Pawła II”, „Dom Polski Jana Pawła II”, zbiór: „Akta kard. Franciszka Macharskiego dot. Domu Polskiego w Rzymie”.

5. Archiwum Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie (APISK)

Zespół nr 3: Spuścizna Karola Kleszczyńskiego [1861] 1917-1996, Inwentarz:

sygn. 118, Dom Polski im. Jana Pawła II w Rzymie – korespondencja, artykuły prasowe, broszury, 1978-1985.

sygn.. 119, Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II – korespondencja, artykuły prasowe, broszury, 1982-1985.

sygn.. 120, Fundacja Jana Pawła II w Rzymie – korespondencja, artykuły prasowe, broszury, 1991-1994, (akta luźne; stan dobry; italika; forma wewn. mieszana; pol.).

sygn.. 121, Centro Pastorale „Corda Cordi” – korespondencja 1972-1982.
sygn. 85, Zespół nr 2: Ambasada RP przy Stolicy Apostolskiej 1920-1976 [1977].
sygn. 1, Zespół nr 31: Redakcja kwartalnika „Duszpasterz Polski Zagranicą” 1950-1999.

6. Archiwum biura konsultacyjnego rzymskiego Archiwum Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie PISK w Warszawie (APISKW)

b.sygn., [Fundacja Jana Pawła II].

7. Archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie (AODiSP)

b.sygn., [Folder informacyjny Fundacji Jana Pawła II z roku 2012].

b.sygn., [Fundacja: Przemówienia Jana Pawła II do Fundacji].

b.sygn., [Fundacja: ustanowienie, instytucje, wydarzenia, opracowania, działalność wydawnicza, materiały robocze].

b.sygn., [H. Kupiszewska, „*Dary Serca*” w *Domu Polskim Jana Pawła II w Rzymie*]

b.sygn., [Instytut Kultury Chrześcijańskiej: działalność, stypendia, stypendyści, publikacje, korespondencja, konferencje, „Kronika Rzymska. Artykuły niewykorzystane”].

b.sygn., [Koła Przyjaciół Fundacji: działalność, wydarzenia, członkowie].

b.sygn., [*Korespondencja*]

b.sygn., [Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II: działalność, publikacje, konferencje, korespondencja, „Bibliografia Fundacji Jana Pawła II. Od 1990-1995”].

b.sygn., [Publikacje, konferencje]

b.sygn., [Referaty wygłoszone na sesjach Stałej Konferencji MABPZ].

b.sygn., [Segregator: Uniwersytet Letni Kultury Polskiej 1987-2008. (Program, lista uczestników, wykładowców, tematy i konspekty wykładów, korespondencja z uczestnikami, wykładowcami, z Fundacją Kościuszkowską w USA, z Polskim Instytutem Naukowym i Biblioteką Polską w Kanadzie – Montrealu, *dichiarazioni* - sprawozdania, ankiety, osoby zdające egzamin, „ULKP rozliczenia/sprawozdania od 1987 r.”).]

b.sygn., [Słowa Jana Pawła II skierowane do Rady Koordynacyjnej Polonii w Rzymie, z 10 XI 1979 r., z Komunikatu Duszpasterskiego Ośrodka „Corda Cordi” pt. *Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie*, z 15 XII 1979 r.]

b.sygn., [Sz. Wesoły, Dwukulturowość w naszym emigracyjnym życiu]

b.sygn., [Teczka: Kurs Loreto 1998: program, lista uczestników, wykładowców, korespondencja].

b.sygn., Betka E., „Rzymskie spotkania”, film o Letnim Uniwersytecie w Rzymie, wycinek z polonijnej gazety z archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, z kwerendy z 22.07.2013 r.

b.sygn., Folder „Fundacja Jana Pawła II” z 2012 roku.

b.sygn., Informacje o organizacji i strukturze Ośrodka, [w:] (*Ogólne*)

b.sygn., Korespondencja między ks. M. Jagoszem i dyrektorem generalnym Biura ds. Wyznań Markiem Pernalem, [w:] (*Instytucje Polskie L-Z*).

b.sygn., Korespondencja, [w:] (*Instytucje Polskie L-Z*).

b.sygn., ks. S. Wylężek, Sprawozdanie z przebiegu ULKP za 1987 r., Rzym, 31 VII 1987.

b.sygn., List ks. M. Radwana (Lublin, 16 grudnia 1992), *Korespondencja*, [w:] (*Instytucje Polskie L-Z*).

b.sygn., Sprawozdanie z pracy w Ośrodku za rok 1984, [w:] (*Sprawozdania*)

b.sygn., XI Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w 1997, rozmowa Agnieszki Bładowskiej-Stroppolo uczestniczącej w zajęciach w 1997 r. z ks. Stefanem Wylężkiem.

8. Archiwum Radia Watykańskiego w Watykanie (ARV)

b.sygn., [Fundacja Jana Pawła II: artykuły, wywiady w dziennikach i audycjach RV].

9. Instytut Pamięci Narodowej w Wieliczce (IPN)

b.sygn., [Fundacja Jana Pawła II: Dokumentacja dotycząca ewentualnej inwigilacji osób pracujących w Fundacji Jana Pawła II w Rzymie przez służby bezpieczeństwa PRL].

10. Archiwum sióstr sercanek ze Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego (SSCJ) w Krakowie (AZSNSJ)

b.sygn., [Informacje dotyczące posługi sióstr pracujących w Domu Polskim].

**11. Archiwum braci sercanów ze Zgromadzenia Serca Jezusowego (AZBSJP)
w Puszczykowie (AZSJ)**

b.sygn., [Informacje dotyczące posługi braci pracujących w Domu Polskim].

**12. Archiwum Instytutu Niepokalanej Matki Kościoła (INMK) z Krościenka nad
Dunajcem (AINMK)**

b.sygn., [Informacje dotyczące posługi członkiń pracujących w Domu Polskim].

**13. Archiwum Instytutu Prymasowskiego Stefana Kardynała Wyszyńskiego w
Warszawie dot. Instytutu Świeckiego Pomocnic Maryi Jasnogórskiej, Matki
Kościoła, popularnie nazywany „Ósemką” (AIPSKW)**

b.sygn., [Informacje dotyczące posługi członkiń pracujących w Domu Polskim].

14. Archiwum prywatne, zbiory autora w Krakowie (ZAK)

b.sygn., [Materiały o działalności Kół Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II udostępnione autorowi przez Koła Fundacji w wyniku działalności epistolarniej, w tym m.in. od Koła Przyjaciół w Londynie – prezes Ewa Szymańska].

b.sygn., [Autorskie materiały fotograficzne o Fundacji Jana Pawła II].

II. ŹRÓDŁA DRUKOWANE

A.K., K.Cz., *Administrator Fundacji Jana Pawła II - Kanonikiem Honorowym Bazyliki Santa Maria Maggiore w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 9(1990), nr 80, s. 6-7.

Affek M., *Krytyka antywłoskich artykułów księdza Piotra Świtkowskiego*, „Kronika Rzymska”, 14(1995), nr 104, s. 22-24.

Akatyst Teresy Stankiewicz, „Kronika Rzymska”, 1982, nr 1 s. 23.

Akt Oddania Matce Najświętszej Archidiecezji Krakowskiej dokonany w Katedrze na Wawelu 5 września 1965, [w:] *Ks. Kardynał Karol Wojtyła, Nauczyciel i pasterz. Listy pasterskie–komunikaty–zarządzenie 1959 do 1978*, oprac. M. Jagosz, Rzym 1987, s. 160-161.

Apel Ośrodka Dokumentacji, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 59-60, s. 31.

Archiwum Watykańskie o Polsce (wywiad), „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 47-48, s. 19-21.

Babuchowski A., *Ewangelia i kultura*, „Kronika Rzymska”, 9(1990), nr 85, s. 27-28.

- Bakalarz J., *Arcybiskup Józef Gawlina jako duchowy opiekun Polonii*, „Studia Polonijne”, 1982, t. 5, s. 110-120.
- Bayer W. C., *Święty głos kapłana o Domu Polskim Jana Pawła II*. [List do redakcji], „Naród Polski” [Chicago], 9, 23 X, 6 XI 1980.
- Bednarkiewicz E., *Pielgrzymka Stypendystów Fundacji Jana Pawła II*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2013, nr 43, s. 1.
- Benedetto XVI, *Una risposta ancora attuale alle domande del nostro tempo*, „L'Osservatore Romano” 2008, nr 253, s. 8 [wyd. wł. z dn. 29 X 2008].
- Benedykt XVI, *Przyszłość Fundacji powierzam Bożej Opatrzności*, „L'Osservatore Romano” 2012, nr 1, s. 34-35.
- Benedykt XVI, *Zgłębiajcie i ukazujcie bogactwo nauczania Jana Pawła II*, „L'Osservatore Romano”, 27(2006), nr 12, s. 35-35.
- Benedykta, *Z Kroniki Duszpasterskiego Ośrodka dla pielgrzymów polskich „Corda Cordi”*, „Kronika Rzymska”, 1982, nr 2, s. 5.
- Bielska K., *Dokumentacja dźwiękowa Ośrodka*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 59-60, s. 29-31.
- Bielska K., *Jan Paweł II w dokumentach dźwiękowych 1978-1988. Bibliografia*, Rzym 1990.
- Bielska, *Jan Paweł II w utworach muzycznych. Bibliografia*, Rzym 1988.
- Bielska K., *Jan Paweł II w utworach muzycznych. Bibliografia*, Rzym 1987, wyd. 2, Rzym 1993.
- Bielska K., *Jan Paweł II w utworach muzycznych. Bibliografia*, Rzym 1987.
- Bielska K., *Jan Paweł II w utworach muzycznych. Bibliografia*, Rzym 1992.
- Bielska K., *Jan Paweł II w utworach muzycznych. Bibliografia*, Rzym 1993.
- Bielska, *Dokumentacja dźwiękowa*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 59-60 s. 29-31.
- Bilans działalności Fundacji Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 18(1999), nr 118, s. 7-8.
- Bilans działalności Fundacji Jana Pawła II. Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji*, „Kronika Rzymska”, 18(1999), nr 118, s. 7-8.
- Biliński B., *Stacja Naukowa Polskiej Akademii Nauk w Rzymie*, [w:] *Almanach Polonii 1987*, Warszawa 1986.
- Biuletyn Informacyjny Krajowego Komitetu Zbiórki na Dom Pielgrzyma w Rzymie*, dodatek do „Przeglądu Katolickiego” 1(1980), s. 3; 2-4(1981), s. 2-3.
- Borczyk A., *Dzwony Jana Pawła II w Malmo w Szwecji*, „Kronika Rzymska”, 15(1996), nr 109, s. 25-26.
- Borkowska U., *Msza św. w języku polskim w Radio Watykańskim*, „Kronika Rzymska”, 1982, nr 8, s. 7.

- Brózda B., *75 lat Biblioteki Polskiej w Rzymie*, „Polonia Włoska. Biuletyn Informacyjny”, 2002, nr 4, s. 6-7.
- Budakowska E., *Polski Ośrodek Informacji Turystycznej*, [w:] *Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, red. K. Dopierała, H. Fokciński, Bydgoszcz 2001, s. 94-99.
- Budakowska E., *Polski Ośrodek Informacji Turystycznej*, „Polonia Włoska. Biuletyn Informacyjny”, 1997, nr 4 (5), s. 24.
- Budakowska E., *Stowarzyszenie Włosko-Polskie w Genui*, [w:] *Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, red. K. Dopierała, H. Fokciński, Bydgoszcz 2001, s. 110-120.
- Budakowska E., *Związek Polaków w Mediolanie*, [w:] *Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, red. K. Dopierała, H. Fokciński, Bydgoszcz 2001, s. 130-135.
- Budakowska E., *Związek Polaków we Włoszech*, [w:] *Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, red. K. Dopierała, H. Fokciński, Bydgoszcz 2001, s. 120-130.
- Budowa Domu Jana Pawła II w Lublinie postępuje szybko naprzód*, „Kronika Rzymska”, 12(1993), nr 97, s. 6-7.
- Burniak M., [Duszpasterze Polaków we Włoszech], „Duszpasterz Polaków we Włoszech”, 1985, nr 2, s. 3-4.
- Burzyński H., *Struktura duszpasterstwa wojskowego w kościelnym prawie powszechnym*, Radom 1999.
- Byczkowski J., *Polacy w Europie. Informator o Polonii i Polakach w Europie w XX wieku*, Opole 1994, s. 156.
- Carrier H., *Ewangelia i kultura. Od Leona XIII do Jana Pawła II*, Rzym-Warszawa 1990.
- Cetnarski R., *Polski Ośrodek Informacji Turystycznej*, „Biuletyn Informacyjny Polonii Włoskiej”, 1996, nr 3, s. 4.
- Chyliński Z., *Ośrodek Dokumentacji Papieskiej*, „Magazyn Interpress”, 1983, nr 24 s. 13-15.
- Cieślińska B., *Polacy we Włoszech-oblicza nowej emigracji*, „Przegląd Polonijny”, 1992, t. 18, z. 3, s. 35, 42.
- Cieślińska B., *Znaczenie Papieża – Polaka dla polskich emigrantów w Italii*, „Ethos”, 1993, nr 21/22, s. 355.
- Corda Cordi – „Serca ludzkie Sercu Bożemu. Fundujemy Dom Pielgrzyma im. Jana Pawła II”*, „Nowy Dziennik” [Nowy Jork], 30 XI 1980, s. 4.
- Cristo, Chiesa, Uomo. Il Vaticano II nel pontificato di Giovanni Paolo II*, red. A. Dobrzyński A., Z. Kijas, Rzym 2010.
- Cykl spotkań na temat katechez Jana Pawła II*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2012, nr 38, s. 3.

- Czajkowska K., *Autograf Cypriana K. Norwida w zbiorach Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 8 (1990), nr 82, s. 11-12.
- Czajkowska K., *Jan Paweł II w publikacjach w j. esperanto*, „Kronika Rzymska”, 8(1989), nr 74, s. 17-18.
- Czajkowska K., *Nieznany fragment brulionu „Pana Tadeusza”*, „Kronika Rzymska”, 9(1990), nr 84, s. 16-19.
- Czajkowska K., *Nowe polonicum w zbiorach Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 7(1988), nr 67-68, s. 12-14.
- Czajkowska K., *Żywy Różaniec - Obozowe Wotum*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 63-64 s. 13-15.
- Dear Members and John Paul II Foundation Friends*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2010, nr 30, s. 1-2.
- Dekret ustanawiający Fundację Jana Pawła II*, [w:] *Księga pamiątkowa. Dziesięciolecie Fundacji Jana Pawła II*, red. K. Czajkowska, M. Jagosz, Rzym 1991, s. 9.
- Do tych miejsc trafiać...*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 30, s. 24.
- Dobrzyński A., *Niosąc w przyszłość dziedzictwo pontyfikatu*, „Polonia Sacra”, 16 (2012), nr 30, s. 135-155.
- Dom Polski Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 1982, nr 1, s. 5.
- Doroczne zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II w 2005 roku*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2005, t. 3, nr 9, s. 1-2.
- Dudkiewicz L., *O zbliżenie kultury polskiej i kultur innych narodów*. Wywiad z ks. dr. Marianem Radwanem, dyrektorem Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie, „Niedziela”, 28(1985), nr 45 s. 1, 4, 5.
- Dudkiewicz L., *O zbliżenie kultury polskiej i kultur innych narodów*, wywiad z ks. dr. Marianem Radwanem, dyrektorem Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie, „Niedziela”, 28(1985), nr 45, s. 1, 4, 5.
- Dzień Fundacji Jana Pawła II*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 5(2007), nr 19, s. 1-2.
- Dzwonkowski R., *Papież Jan Paweł II do Polonii i Polaków za granicą, 1979-2003. Przemówienia, listy, telegramy*, Ząbki 2007.
- [*Filmy i wideokasety o tematyce papieskiej*], „Kronika Rzymska”, 1985 nr 35-36 s. 34.
- [*Fundacja Jana Pawła II w Rzymie*], „Kronika Rzymska”, 1985, nr 35-36, s. 34.
- Faliński, *Placówka* „Tygodnik Polski”, 1985, nr 12, s. 7.
- Flader K., Kawecki W., *Święty Jan Paweł II. 15 portretów pięknego życia*, Kraków 2014.

- Fokciński H., *Dzieje Kościoła i Hospicjum św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Rzymie* [w:] *Kościół i Hospicjum św. Stanisława w Rzymie*, red. H. J. Nowacki, Watykan 2000, s. 11; 9-20.
- Fredro-Boniecki A., *Dom na Via Cassia*, TP, 1981, nr 46, s. 12.
- Frukacz M., *Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie*, „Niedziela”, 2004, nr 7, s. 8.
- Fundacja Jana Pawła II na progu 20-lecia Pontyfikatu. Sprawozdanie z posiedzenia Rady Administracyjnej Fundacji*, „Kronika Rzymska”, 15(1997), nr 112, s. 15.
- Fundacja Jana Pawła II w roku Wielkiego Jubileuszu*, „Kronika Rzymska”, 17(1999), nr 122, s. 10-12.
- Fundacja Jana Pawła II w XX roku Pontyfikatu*, „Kronika Rzymska”, 17(1998), nr 114, s. 13-14.
- Fundacja Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 43 s. 43.
- Fundacja Jana Pawła II*, album, wyd. Michalineum, Marki 2007.
- Fundacja Rzymska margrabiny Janiny Umiaszowskiej*, „Biuletyn Stowarzyszenia Wspólnota Polska”, 1996, nr 10, s. 32.
- G. (K. Rypińska), *Dary serca*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 28, s. 17-18, 22.
- „*Gdzie są chłopcy z tamtych lat*” w *Domu Polskim Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 24, s. 38.
- Głodowska, *Uniwersytet Polonii Świata*, „Dziennik Polski”, 11 IX 1984, s. 5.
- Głowczyk J., *Prace naukowe w oparciu o nauczanie Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 20(2002), nr 133, s. 23–29 (odniesienia do numerów poprzednich z bibliografią naukową, tamże, s. 23).
- Gonerko B., *Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Waszyngtonie uczciło zasłużonego działacza*, „Kronika Rzymska”, 1999, nr 121, s. 15.
- Gordijewska A., *Wigilijne spotkanie*, „Kronika Rzymska”, 16(1997), nr 113 s. 24-25.
- Góralski W., *Struktura prawna duszpasterstwa wojskowego w świetle konstytucji apostolskiej papieża Jana Pawła II „Spirituali Militum Curae” z 21.IV.1986 r.*, „Prawo Kanoniczne”, 32(1989), nr 3-4, s. 143–155.
- Gramatowski W., Wilińska Z., Gułajewska D., *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1983-1986*, Rzym 1991.
- Gramatowski W., Wilińska Z., *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1978-1983*, Rzym 1987.
- Gramatowski W., Wilińska Z., *Karol Wojtyła w świetle publikacji. Karol Wojtyła negli scritti. Bibliografia*, Citta del Vaticano 1980.
- Gramatowski W., Z. Wilińska, D. Gułajewska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1983-1986*, Rzym 1991.

- Gramatowski W., Z. Wilińska, *Karol Wojtyła w świetle publikacji. Karol Wojtyła negli scritti. Bibliografia*, Citta del Vaticano 1980.
- Gramatowski, Z. Wilińska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1978-1983*, Rzym 1987.
- Gramatowski, Z. Wilińska, *Karol Wojtyła w świetle publikacji. Bibliografia*, Watykan 1980.
- Gramatowski, Z. Wilińska, *Karol Wojtyła w świetle publikacji. Bibliografia*, Libreria Editrice Vaticana, Citta del Vaticano 1980.
- Hejmo K., Liwińska W., *Z kroniki Duszpasterskiego Ośrodka dla Pielgrzymów Polskich*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 43, s. 34.
- Hejmo K., *Rzymskie Spotkanie Duszpasterzy Nowej Emigracji Polskiej*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 65-66, s. 36-37.
- „Hiob” Karola Wojtyły w Domu Polskim, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 28, s. 11.
- Informacja Redakcji Kroniki Rzymskiej, „Kronika Rzymska”, 2002, nr 132, s. 7.
- Instytut Polski w Rzymie, „Biuletyn Informacyjny Polonii Włoskiej”, 1995, nr 2, s. 6.
- Instytut Polski w Rzymie, „Biuletyn Stowarzyszenia Wspólnota Polska”, 1996, nr 3(45), s.27.
- Jagosz M. (red.), *Materiały XV sesji Stałej Konferencji Archiwów, Bibliotek i Muzeów Polskich na Zachodzie (23-26.09.1993)*, Rzym 1994.
- Jagosz M. (red.), *Materiały XXI Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (23-26.09.1999)*, Rzym – Kraków 1999.
- Jagosz M. (red.), *Tablice pamiątkowe Dobroczynców Domu Polskiego i Fundacji Jana Pawła II*, Rzym 1995.
- Jagosz M., *Dary ze zbiorów śp. ks. Jerzego Langmana*, „Kronika Rzymska”, 10(1992), nr 93, s. 38-44.
- Jagosz M., *Dom Polski Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 38/42, s. 42.
- Jagosz M., *Dom Polski w Rzymie*. Wywiad ks. S. Pyszka SJ, „Posłaniec Serca Jezusowego”, 117(1988), nr 4, s. 54-57.
- Jagosz M., *Fundacja Jana Pawła II*, „Biuletyn Informacyjny Polonii Włoskiej”, 1996, nr 3, s. 5.
- Jagosz M., *Instytucje naukowe, oświatowe i charytatywne powstałe w związku z pontyfikatem Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 9(1990), nr 81, s. 9-13.
- Jagosz M., *Jan Paweł II w dokumentach dźwiękowych 1978-1988. Bibliografia*, „Kronika Rzymska”, 9(1990), nr 82, s. 23.
- Jagosz M., *Kardynał Karol Wojtyła, Nauczyciel i Pasterz*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 65-66, s. 14-16.

- Jagosz M., *Kopia krzyża z Wawelu w kaplicy Domu Polskiego*, „Kronika Rzymska”, 7(1988), nr 69, s. 10-14.
- Jagosz M., *Medalion Prymasa Tysiąclecia*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 47-48, s. 34.
- Jagosz M., *Nowe wydawnictwa Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 12(1993), nr 95, s. 27-29.
- Jagosz M., *Nowe publikacje Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 16(1997), nr 112, s. 9-11.
- Jagosz M., *Ośrodek Dokumentacji przy Domu Polskim Jana Pawła II*, „Gazeta Niedzielną”, 37(1985), nr 44, s. 3 (przedruki w prasie polonijnej).
- Jagosz M., *Polska bibliografia pierwszego pięciolecia Pontyfikatu Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 6 (1988), nr 72, s. 26.
- Jagosz M., *Prace naukowe w oparciu o Magisterium Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 7(1988), nr 71, s. 14-20.
- Jagosz M., *Prace naukowe w oparciu o magisterium Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 11(1992), nr 91, s. 27-40.
- Jagosz M., *Prace naukowe w oparciu o Magisterium Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 12(1993), nr 97, s. 26-36.
- Jagosz M., *Prace naukowe w oparciu o Magisterium Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 13(1994), nr 101, s. 20-32.
- Jagosz M., *Prace naukowe w oparciu o Magisterium Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 55-56, s. 7-15;
- Jagosz M., *Prace naukowe w oparciu o Magisterium Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 7(1988), nr 71, s. 8-13.
- Jagosz M., *Rozwój instytucji polonijnych za pontyfikatu Papieża Jana Pawła II 1979–1990*, [w:] *Papież Jan Paweł II a emigracja i Polonia: 1978-1989*, red. R. Dzwonkowski, S. Kowalczyk, E. Walewander, Lublin 1991, s. 242-244, 252-253.
- Jagosz M., *Rzeźby Tomasza O. Sosnowskiego w Domu Polskim Jana Pawła II w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 11(1992), nr 93, s. 11-13.
- Jagosz M., *Tablice pamiątkowe Dobroczyńców Domu Polskiego i Fundacji Jana Pawła II*, Rzym 1991.
- Jagosz M., *Tablice pamiątkowe Dobroczyńców Domu Polskiego i Fundacji Jana Pawła II*, Rzym 1995.
- Jagosz M., *XV Sesja Stałej Konferencji Archiwów, Bibliotek i Muzeów Polskich na Zachodzie*, „Kronika Rzymska”, 1993, nr 97, s. 24-26.

Jagosz M., *Z działalności Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II* [w:] *Materiały XXI sesji stałej konferencji muzeów, archiwów i bibliotek polskich na Zachodzie*, red. M. Jagosz, Rzym-Kraków 1999, s. 352-356.

Jagosz M., *Z kroniki Domu Polskiego Jana Pawła II i Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Papieża Polaka w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 38-42, s. 42-43 (przedruki w prasie polonijnej i polskiej).

Jagosz M., *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1987 r.*, „Kronika Rzymska”, 7(1988), nr 69, s. 13-15.

Jagosz M., *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1988 r.*, „Kronika Rzymska”, 8(1989), nr 74, s. 8-10.

Jagosz M., *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1989 roku*, „Kronika Rzymska”, 9(1990), nr 81, s. 23-25.

Jagosz M., *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1990 roku*, „Kronika Rzymska”, 10(1991), nr 87, s. 22-24.

Jagosz M., *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1991 roku*, „Kronika Rzymska”, 11(1992), nr 90, s. 16-18.

Jagosz M., *Z życia Domu Polskiego Jana Pawła II w 1992 r.*, „Kronika Rzymska”, 12(1993), nr 94, s. 18-21.

Jan Paweł II do Przyjaciół Fundacji, 29 września 1980 r., „Biuletyn” Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II, 2016, nr 1, s. 1.

Jan Paweł II poza cenzurą PRL. Bibliografia 1976-1989, red. A. Sitarska, S. Skwirowska, Rzym 1996.

Jan Paweł II, [*Dziedzictwo pontyfikatu przekazać przyszłym pokoleniom*], [w:] *Insegnamenti Giovanni Paolo II*, t. 26, 2003, cz. 2, Watykan 2005, s. 702-705. [Przemówienie do członków Fundacji i pielgrzymów z Polski, Watykan, 4 XI 2003 r.]

Jan Paweł II, [Tekst modlitwy odmówionej przez Ojca Świętego w kaplicy Domu Polskiego podczas ceremonii poświęcenia, 08 XI 1981], „Kronika Rzymska”, 1985, nr 35-36, s. 18.

Jan Paweł II, [*Wznosić pomnik ze spiżu kultury i nauki*], [w:] *Insegnamenti Giovanni Paolo II*, 2001, t. 24, cz. 2, Watykan 2003, s. 597-600. [Przemówienie z okazji 20-lecia Fundacji Jana Pawła II, Watykan, 23 X 2001 r.]

Jan Paweł II, *Czemu służy Fundacja*, „L'Osservatore Romano”, 9(1988), nr 8, s. 1, 32. [Jan Paweł II o „Kronice Rzymskiej” w przemówieniu do przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, Watykan, 29 IX 1988 r.]

Jan Paweł II, *Dziedzictwo nie oznacza martwej przeszłości*, „L'Osservatore Romano”, 7(1986), nr 4, s. 18.

Jan Paweł II, *Dzieło wielu serc*, „L'Osservatore Romano”, 20(1999), nr 1, s. 56-57. [Przemówienie w Watykanie, 29 X 1998 r.]

Jan Paweł II, Encyklika *Fides et ratio*, 71, [w:] Jan Paweł II, *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. W. Życiński, Kraków 2005, s. 1158-1160.

Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens*, 9. *Praca – godność osoby*, [w:] Jan Paweł II, *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. W. Życiński, Kraków 2005, s. 163-165.

Jan Paweł II, *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. W. Życiński, Kraków 2005.

Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, 1980, t. III, cz. 1, Poznań – Warszawa 1985.

Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, red. E. Weron, A. Jaroch, F. Kniołek, t. 3, 1980, cz. 2, Poznań-Warszawa 1986, s. 893.

Jan Paweł II, *Niech ten dom będzie punktem wytyczonym na skrzyżowaniu dróg*, „L'Osservatore Romano”, 2(1981), nr 10, s. 1, 11-12. [Audiencja z okazji poświęcenia Domu Polskiego, Watykan, 7 listopada 1981 r.], [w:] *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, t. 4, cz. 2, Città del Vaticano 1981.

Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, Kraków 2005.

Jan Paweł II, *Przemówienie do członków Fundacji i pielgrzymów z Polski [Dziedzictwo pontyfikatu przekazać przyszłym pokoleniom]*, *Insegnamenti Giovanni Paolo II*, t. 26, 2003, cz. 2, Watykan 2005, s. 702-705. Watykan, 4 XI 2003 r.

Jan Paweł II, *Przemówienie do przyjaciół Fundacji Jana Pawła II [Świadectwo naszej solidarności]*, „L'Osservatore Romano”, 6(1985), nr 6-7, s. 27. Watykan, 27 VI 1985 r.

Jan Paweł II, *Przemówienie Jana Pawła II wygłoszone do Polaków podczas audiencji generalnej, która odbyła się we środę 15 września 1999 r. na placu św. Piotra*, „Kronika Rzymska”, 18(1999), nr 121, s. 20.

Jan Paweł II, *Przemówienie Ojca Świętego wygłoszone w siedzibie UNESCO, Paryż, 2 VI 1980 r.*, [w:] tenże, *Nauczanie papieskie*, t. 3, 1980, cz. 1, Poznań – Warszawa 1985.

Jan Paweł II, *Przemówienie w UNESCO W imię przyszłości kultury... (2.06.1980)*, nr 2, [w:] Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, Poznań 1985, s. 728-729.

Jan Paweł II, *Przemówienie w UNESCO, Paryż, 2 czerwca 1980*, [w:] tenże, *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, red. M. Radwan, S. Wylęzek, T. Gorzkula, Rzym – Lublin 1988.

Jan Paweł II, *Przyszłość człowieka zależy od kultury*. Przemówienie wygłoszone w siedzibie UNESCO (Paryż, 2 czerwca 1980), [Watykan 1980], s. 6. UPJPII BG – Wolny dostęp, sygn. J7.5.1.3.1./26:1.

Jan Paweł II, *Świadectwo naszej solidarności*, „L'Osservatore Romano”, 6(1985), nr 6-7, s. 27. [Przemówienie do przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, Watykan, 27 VI 1985 r.].

Jan Paweł II, *Trzeba na nowo ukazać Europie wartość i piękno kultury chrześcijańskiej* (26 września 1991), „L'Osservatore Romano”, 12(1991), nr 9-10, s. 40-41. [Przemówienie z okazji 10-lecia Fundacji Jana Pawła II, Watykan, 26 IX 1991 r.]

Jan Paweł II, *Un monumento spirituale peri nostri tempi forgiato nel bronzo della scienza e della cultura* [Pomnik duchowy naszych czasów wykuty ze spiżu nauki i kultury], [w:] *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, t. 24, 2001, cz. 2, Watykan 2003, s. 599. [audiencja 23 X 2001].

Jan Paweł II, *W imię przyszłości kultury. Przemówienie w UNESCO, Paryż, 2 czerwca 1980*, [w:] *Jan Paweł II, Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, wybór tekstów i opracowanie, M. Radwan, S. Wylęzek, T. Gorzkula, Rzym-Lublin 1988, s. 55-66.

Jan Paweł II, *Wasz dar oddaję Bogu, ażeby służył ludziom*, „L'Osservatore Romano”, 2(1981), nr 10, s. 13-14. [Przemówienie do przyjaciół Fundacji Jana Pawła II podczas poświęcenia Domu Polskiego, Rzym, 08 XI 1981 r.].

Jan Paweł II, *Z dalekiego kraju* (Pierwsze pozdrowienie skierowane do wiernych, Watykan, Bazylika św. Piotra, Balkon Błogosławieństw, 16 X 1978), [w:] tenże, *Nauczanie papieskie*, red. E. Weron, A. Jaroch, t. 1, 1978, Poznań-Warszawa 1987, s. 1.

Jan Paweł II, *Z miłości Kościoła i Ojczyzny*, „L'Osservatore Romano”, 17(1996), nr 1, s. 56-57. [Przemówienie w Watykanie, 26 X 1995 r.].

Janica R., *Spotkanie Rady papieskiej Fundacji Jana Pawła II*, RJ, VOX, RG, 30 I 2013, rj/rv, artykuł i wywiad z kard. S. Dziwiszem z dziennika Radia Watykańskiego.

Judyccy A. i Z., *Polonia. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000.

Judyccy A. i Z., *W służbie Bogu i światu. Słownik biograficzny*, Toruń 2002.

Kaczmarek M., *Geneza i rozwój prasy polonijnej oraz emigracyjnej*, „Rocznik Prasoznawczy”, 6, 2012, s. 171-191.

Kalendarium Domu Polskiego Jana Pawła II via Cassia 1200, „Kronika Rzymska”, 1983, nr 16, s. 14.

Kalinowski L., Orman E., *Wstęp*, [w:] K. Lanckorońska, *Wspomnienia wojenne*, Kraków 2001, s. 12-14.

Kamiński L., *Fundacja Jana Pawła II w Rzymie*, „Niedziela Ogólnopolska”, 2000, nr 2, s. 15-16.

Kanonizacja Jana Pawła II – założyciela Fundacji, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2014, nr 45, s. 1.

Kantanilla, *W Kronice Domu zanotowano*, „Kronika Rzymska”, 1982, nr 2, s. 7.

Kardynał Karol Wojtyła Arcybiskup Metropolita Krakowski, Nauczyciel i Pasterz. Listy pasterskie, komunikaty, zarządzenia 1959-1978, oprac. M. Jagosz, Rzym 1987.

Kardynał Karol Wojtyła. Człowiek drogą Kościoła, Rzym-Warszawa 1992.

Kardynał Karol Wojtyła. Nauczyciel i Pasterz. Listy pasterskie – komunikaty – zarządzenia 1959-1978, t. I, red. M. Jagosz, Rzym 1987.

Kardynał Karol Wojtyła. Nauczyciel i Pasterz. Listy pasterskie – komunikaty – zarządzenia 1959-1978. Uzupełnienie, red. M. Jagosz, Rzym – Kraków 1999.

Kardynał Karol Wojtyła. Nauczyciel i Pasterz. Listy pasterskie – komunikaty – zarządzenia. 1959–1978, t. 1, red. M. Jagosz, Rzym 1987.

Kardynał Karol Wojtyła. Nauczyciel i Pasterz. Memoriały i pisma do Rządu i Władz Administracyjnych 1959-1978, t. 2, red. M. Jagosz, Rzym – Kraków 1998.

Karol Wojtyła. Biskup – Metropolita – Kardynał. Przemówienia i wywiady w Radio Watykańskim, oprac. M. Jagosz, Rzym 1987.

Karóń-Ostrowska A., *Rzymskie Wieczory Papieskie u św. Stanisława*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2010, nr 31, s. 1-2.

Kaszuba J., *Komunikat w sprawie drugiej sesji Letniej Uniwersytetu Polonii Świata*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 22, s. 32.

Kieniewicz J., *Z działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej. Republica Christiana daleko od Rzymu*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 59-60, s. 12-14.

Kijowska A., *Drugie zebranie prezesów Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 10(1991), nr 89, s. 18-21.

Kloc K., *Koła Fundacji w Ameryce*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2010, nr 32, s. 2-3.

Kłoczowski J., *Z działalności Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 43, s. 6-8.

Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Waszyngtonie, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 43, s. 32-33.

Kołodziejczyk M., *Oplatek w lubelskim Domu Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 17(1998), nr 114, s. 17-18.

Kołodziejczyk M., *Spotkanie oplatkowe w lubelskim Domu Fundacji Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 19(2000), nr 122, s. 7.

Komunikat Komitetu Koordynacyjnego. Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 35-36, s. 24-25.

Komunikat Prasowy, Uniwersytet Letni Kultury Polskiej- Rzym 1987, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 53-54, s. 35.

Konferencja dziennikarzy, „Kraj-Emigracja”, „Kronika Rzymska”, 10(1991), nr 88, s. 6.

Konieczny J., *Naznaczone krzyżami*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 7(2009), nr 27, s. 2-3.

Kowalczyk J., *Słowo wstępne z 23 V 2012 r.*, [w:] *Nie ustawajcie w tym dobrym dziele. Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła II*, red. A. Dobrzyński, Rzym, 2012, s. 5-8.

Kowalczyk M., *Mówi Duszpasterz Polski we Włoszech*, [w:] *Panorama Emigracji Polskiej*, Paryż 1968, s. 114-115.

Kraj i Polacy na świecie, „Kronika Rzymska”, 9(1990), nr 85, s. 22-24.

Kronika „Corda Cordi”, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 44-46, s. 29.

Krupa R., *O działalności stypendialnej Fundacji Jana Pawła II*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2(2004), nr 6, s. 2-4.

Krupa R., *Pielgrzymka stypendystów do Francji*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 5(2007), nr 19, s. 2-3.

Krupa R., *Pielgrzymka stypendystów do Krakowa*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 4(2006), nr 14, s. 5-6.

Krupa R., *Pielgrzymka stypendystów Fundacji Jana Pawła II do Rzymu*, [w:] *Stypendyści Fundacji Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 15(1996), nr 109, s. 19-20.

Krupa R., *Pielgrzymka stypendystów Fundacji Jana Pawła II do Rzymu*, „Kronika Rzymska”, 20(2001), nr 129, s. 24-25.

Krupa R., *Pielgrzymka stypendystów Fundacji Jana Pawła II do Rzymu w 2009 roku*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 7(2009), nr 28, s. 3-4.

Krupa R., *Stypendyści Fundacji w roku akademickim 2007/08*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 5(2007), nr 20, s. 3-5.

Krupa R., *Z Janem Pawłem II w Ziemi Świętej*, „Kronika Rzymska”, 19(2000), nr 123, s. 10-11.

Krupa R., *Zjazd absolwentów stypendystów Fundacji Jana Pawła II*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2(2004), nr 7, s. 3.

Krzyś S., *Rekolekcje zakonne w Domu Jana Pawła II w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 28, s. 16.

Krzyzanowski R., *Wizyta u Przyjaciół Fundacji w dalekiej Indonezji*, „Kronika Rzymska”, 21(2002), nr 132, s. 15-16.

Krzyzanowski R., *Wizyta w Indonezji*, „Fundacja Jana Pawła II”. Biuletyn, 2012, nr 39, s. 2-3.

Książki wydane staraniem Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie w latach 1980-1985, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 35-36, s. 31-34.

Księga Pamiątkowa Dzieła Pomocy Ojcu Świętemu z 1983 roku, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 30 s. 10-12.

Kulska J., *Międzynarodowa aktywność Papieskiej Rady ds. Kultury*, „Kronika Rzymska”, 21(2002), nr 133, s. 36-38.

Kupiszewska H., *Matka Boża w darach dla Jana Pawła II- III pielgrzymka do Ojczyzny*, „Kronika Rzymska”, 7(1988), nr 71, s. 21-24.

- Kupiszewska H. T., *Obraz Matki Bożej Jasnogórskiej- „Świadek” zamachu*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 59-60, s. 27-28.
- Kupiszewska H., *Błogosławiona Jadwiga w zbiorach Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 15(1996), nr 109, s. 27-36.
- Kupiszewska H., *Rocznice pontyfikatu Jana Pawła II na medalach w kolekcji Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 12(1993), nr 97, s. 11-18.
- Kupiszewska H., Sawicka R., *Miłość jest darem. Św. Maksymilian w zbiorach Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II*, Rzym 2012.
- Kupiszewska H., *Wizerunki Matki Bożej Jasnogórskiej wśród darów dla Ojca Świętego w Ośrodku Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie (I)*, „Kronika Rzymska”, 19(2000), nr 123, s. 19-22.
- Kupiszewska H., *Wizerunki Matki Bożej Jasnogórskiej wśród darów dla Ojca Świętego w Ośrodku Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie (II)*, „Kronika Rzymska”, 19(2000), nr 124, s. 23-26.
- Kupiszewska T., *Matka Boża w darach dla Jana Pawła II — III pielgrzymka do Ojczyzny. Wystawa w Domu Polskim Jana Pawła II w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 7(1988), nr 70, s. 10-11.
- Kupiszewska T., *Matka Boża w darach dla Jana Pawła II — III pielgrzymka do Ojczyzny. Wystawa w Domu Polskim Jana Pawła II w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 7(1988), nr 70, s. 10-13.
- Kupiszewska T., *Obraz Matki Bożej Jasnogórskiej — „świadek” zamachu*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 59-60 s. 27-28.
- Kurs Młodzieży Polonijnej „Loreto 82”*, „Kronika Rzymska”, 1982, nr 4, s. 20-22.
- Kusz E., *Postmodernizm a życie konsekrowane (ujęcie psychologiczno-socjologiczne)*, „Kronika Rzymska”, 15(1996), nr 106, s. 40-43.
- L. Ziemiński uhonorowany papieskim Orderem św. Grzegorza*, „Kronika Rzymska”, 21(2002), nr 132, s. 9-10.
- Langman J., *Szkice o rzeźbie religijnej Oskara Sosnowskiego*, „Duszpasterz Polski Zagranicą”, 1971, nr 22, s. 79-81.
- Loreto 1984*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 26-27, s. 32.
- Loreto 83*, „Kronika Rzymska”, 1983, nr 16, s. 10-11.
- Macińska K., *Esperanckie ścieżki spotykają się w Rzymie. Impresje – Esperantaj vojetoj renkontigás en Roma. Impresoj*, Rzym 2001.
- Macińska K., *La Papo Johanno Paŭlo II en esperantaj publikaĵoj. Bibliografio 1978-1986*, Rzym 1988.
- Macińska K., *La Papo Johano Paŭlo II en esperantaj publikaĵoj. Bibliografio 1987-1991. Suplemento al la jaroj 1978-1986*, Rzym 1994.

- Macińska K., *La Papo Johano Paŭlo II en esperantaj publikaĵoj. Bibliografio 1992-1996*, Rzym 1998.
- Macińska K., *La Papo Johano Paŭlo II en esperantaj publikaĵoj. Bibliografio 1987-1991. Suplemento al la jaroj 1978-1986*, Rzym 1994.
- Macińska K., *La Papo Johano Paŭlo II, en esperantaj publikaĵoj. Bibliografio 1997-2001*, Rzym 2003.
- Malcówna A., „*Kronika Rzymska*”. *Bibliografia zawartości za lata 1989-1993*, Rzym 1994.
- Maliński M., *Przekazanie Domu Polskiego w Rzymie Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II*, „*Kronika Rzymska*”, 1985, nr 35-36, s. 6-8.
- Materiały do Bibliografii publikacji polskich we Włoszech za rok 1983*, „*Kronika Rzymska*”, 1985, nr 33, s. 24.
- Materiały XV sesji Stałej Konferencji Archiwów, Bibliotek i Muzeów Polskich na Zachodzie (23-26.09.1993 r.)*, red. M. Jagosz, Rzym 1994.
- Materiały XXI Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (23-26.09.1999)*, red. M. Jagosz, Rzym – Kraków 1999.
- Medal pamiątkowy Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie*, „*Kronika Rzymska*”, 1985, nr 35-36, s. 39.
- Misiak E., *Siłą sprawczą jest miłość*, [wywiad z Ewą Bednarkiewicz, prezes Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Polsce], „*Kronika Rzymska*”, 2000, nr 122, s. 14-15.
- Nagrody Fundacji Jana Pawła II*, „*Kronika Rzymska*”, 5(1986), nr 47-48, s. 22.
- Nagrody Fundacji Ryszarda Krzyżanowskiego*, „*Kronika Rzymska*”, 9(1990), nr 80, s. 5.
- Nie ustawajcie w tym dobrym dziele. Przemówienia papieskie do Fundacji Jana Pawła II*, red. A. Dobrzyński, Rzym 2012.
- Niepsuj M., *Dom Polski coraz lepiej służy pielgrzymom z kraju i emigracji*, „*Kronika Rzymska*”, 21(2002), nr 132, s. 20-21.
- Nowe nominacje w instytucjach Fundacji Jana Pawła II*, „*Kronika Rzymska*”, 19(2000), nr 123, s. 8.
- Nowe publikacje*, „*Fundacja Jana Pawła II*”. *Biuletyn*, 2012, nr 38, s. 3.
- Nowo zorganizowane Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II*, „*Kronika Rzymska*”, 6(1987), nr 61-62, s. 26.
- O naszej działalności – Ośrodek od środka*, *Biuletyn „Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie”*, 2016, nr 1, s. 2-3.
- O Świętej Jadwidze Królowej mówią...*, red. M. Jagosz, Rzym – Kraków 1997.
- Ofiary na Fundację Jana Pawła II*, „*Kronika Rzymska*”, 5(1986), nr 43, s. 41-42.

- Ogłoszenie zespołu redakcyjnego, „Kronika Rzymska”, 21(2002), nr 133, s. 40.
- Ognisko polskie w Turynie. Pięćdziesiąt lat historii, red. M. Rasiej, Turyn 2002, s. 58-59.
- Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu w Rzymie, „Fundacja Jana Pawła II”. Biuletyn, 2012, nr 38, s. 2-3.
- Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II, „Kronika Rzymska”, 1982, nr 3, s. 25.
- Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II, „Kronika Rzymska”, 1982, nr 1, s. 22.
- Pamuła S., *Matka Boża w zbiorach Centrum Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 44-46, s. 26-28 (przedruki w prasie polonijnej).
- Pamuła S., *Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 35-36, s. 26-30 (przedruki w prasie polonijnej i polskiej).
- Papież gorąco popiera działalność Fundacji Jana Pawła II w Europie Środkowowschodniej*, „Kronika Rzymska”, 10(1991), nr 86, s. 6-7.
- Papież Jan Paweł II a emigracja i Polonia 1978-1989*, red. R. Dzwonkowski, S. Kowalczyk, E. Walewander, Rzym - Lublin 1991.
- Papież Jan Paweł II a Emigracja i Polonia 1987-1988*, red. R. Dzwonkowski, S. Kowalczyk, E. Walewander, Lublin 1991.
- Paradowska K., *Organizacje polonijne i polsko-włoskie we Włoszech w latach 1945-1987*, „Przegląd Polonijny”, 1990, nr 2, s. 16, 92, 95.
- Paszkiwicz M., *Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 61-62, s. 26-27.
- Pierragnes Ch., *Oplatkowe spotkanie Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Paryżu*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 7(2009), nr 25, s. 4-5.
- Pierwszy pomnik Ojca Świętego Jana Pawła II w Rzymie*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2(2004), nr 7, s. 1-2.
- Pięknie jest służyć. Dziedzictwo duchowe Jana Pawła II*, red. A. Dobrzyński, Rzym 2013.
- Podziękowanie za ofiarę na Dom Polskim Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 35-36, s. 5.
- Polonia Semper Fidelis*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 47-48, s. 35.
- Polonijna Inauguracja Centrum Kultury im. Jana Pawła II w Waszyngtonie*, „Kronika Rzymska”, 20(2001), nr 128, s. 17.
- Polska Fundacja Jana Pawła II w Watykanie. Geneza — cele — zadania na przyszłość*, „Gazeta Niedzielną”, 37(1985), nr 46 s. 1-3 (przedruki w licznych tytułach prasy polonijnej i polskiej).
- Polskie instytucje za granicą. Przewodnik po zbiorach archiwalnych*, red. A. Krochmal, Warszawa 2004.

Posiedzenie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II, „Kronika Rzymska”, 21(2002), nr 130, s. 14-16.

Powstanie Centrum – doniosłym przedsięwzięciem duszpasterskim, [list Jana Pawła II do kard. Edmunda C. Szoki, delegata papieskiego na uroczystość otwarcia Centrum], „Kronika Rzymska”, 20(2001), nr 127, s. 19.

Powstanie Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Indonezji, „Kronika Rzymska”, 16(1997), nr 110, s. 13-15.

Praworska M., *Uroczystości rocznicowe w Lublinie*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 6(2008), nr 24, s. 3.

Prezydium Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata u Ojca Świętego, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 43, s. 44.

Program edukacyjny Fundacji Jana Pawła II, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 4(2007), nr 17, s. 4.

Program uroczystości 30-lecia Fundacji Jana Pawła II, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2011, nr 34, s. 4.

Prządka E., *Polonia włoska. Rozmowy z Polakami we Włoszech*, [w:] *Świadectwa- Testimonianze*, t. 5: *Czas wojny i czas pokoju w „polskim Rzymie”*, red. E. Prządka, Fundacja Rzymska im. J. S. Umiastowskiej, Rzym 2009, s. 85-114.

Prządka E., *Rozmowy z Polakami we Włoszech*, [w:] *Świadectwa- Testimonianze*, t. 1: *W walce o niepodległość*, red. E. Prządka, Rzym 2000, s. 10, 115, 248.

Przydatek K., *Powstanie Ośrodka „Corda Cordi” i Domu Jana Pawła II. Wspomnienia*, „Kronika Rzymska”, 11(1992), nr 91, s. 10-15.

Przyjaciele Fundacji Jana Pawła II, 27 rocznica Koła Fundacji Jana Pawła II w Południowej Kalifornii, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2013, nr 43, s. 2.

Raczak G., *Polscy stypendyści w Pawii*, „Kronika Rzymska”, 8(1989), nr 75, s. 16-17.

Radwan M., *Dom Jana Pawła II w Lublinie*, „Kronika Rzymska”, 12(1993), nr 97, s. 8-10.

Radwan M., *Nowości z Pracowni Naukowej*, „Kronika Rzymska”, 17(1998), nr 116, s. 15.

Radwan M., *Plon, który wyrasta z ofiary męczenników*, [przemówienie ks. Radwana podczas głównej uroczystości otwarcia Domu Jana Pawła II w Lublinie, 14 października 1994 r. na początku Mszy św. w kaplicy], „Kronika Rzymska”, 13(1994), nr 101, s. 12-13.

Radwan M., *Uroczyste otwarcie Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie*, „Kronika Rzymska”, 13(1994), nr 101, s. 9-12.

Radwan M., Wylęzek S., *Lista sympozjów i sesji. Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej*, [w:] *Księga pamiątkowa. Dziesięciolecie Fundacji Jana Pawła II*, red. K. Czajkowska, M. Jagosz, Rzym 1991, s. 107-108.

„Rocznik Polonii Zagranicznej”, red. B. O. Jeżewski, Londyn 1948, rocznik 1952, 1954/55, 1956/57, 1958/59.

Ryłko S., *Dzień Fundacji Jana Pawła II*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 7(2009), nr 25, s. 3.

Sabourin M. J., *Papieska kolekcja w Orchard Lake*, „Kronika Rzymska”, 11(1992), nr 92, s. 23-25.

Seminarium „Najnowsza Architektura Sakralna w Polsce”, „Kronika Rzymska”, 10(1991), nr 88, s. 6.

Sęk J., *Działalność społeczno-kulturalna Stowarzyszenia rodzin polskich nad Adriatykiem*, [w:] *Organizacje polonijne w Europie Zachodniej, współczesność i tradycje: materiały z konferencji naukowej w dniach 2 i 3 kwietnia 1987 r. w Poznaniu*, red. B. Szydłowska-Cegłowa, J. Kozłowski, Poznań 1991, s. 221-231.

Sęk J., *Fundacja Jana Pawła II w Rzymie*, „Życie Katolickie”, Warszawa 1986, nr 3 s. 133-140

Sitarska A., Skwirowska S., *Jan Paweł II poza cenzurą PRL. Bibliografia 1976-1989*, Rzym 1996.

Sokołowski K., *Dom na skrzyżowaniu dróg*, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 35-36, s. 2-5.

Sokołowski K., *Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 1982, nr 5, s. 11-12.

Spotkanie w Domu Polskim, „Kronika Rzymska”, 8(1989), nr 78, s. 12-15.

Sprawozdanie z dorocznego posiedzenia Rady Administracyjnej, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2(2004), nr 5, s. 1-3.

Stypendium im. hrabiego Stanisława Lisa-Kozłowskiego, „Kronika Rzymska”, 11(1992), nr 91, s. 15-16.

Symposium w Lugano, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2012, nr 38, s. 2.

Szpilarewicz J., *Obrady Prezesów Kół i Towarzystw Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Rzymie, 9-10-11 X 2009 roku*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2009, t. 7, nr 28, s. 1-3.

Szyma T., *Rzymskie wakacje z kulturę polską*, „Tygodnik Powszechny”, 42(1988), nr 33, s. 6.

Świadectwa – Testimonianze, t. 4: *Pro publico bono. Polityczna, społeczna i kulturalna działalność Polaków w Rzymie w XX wieku*, oprac. E. Prządka, Rzym 2006.

Tablice pamiątkowe Dobroczyńców Domu Polskiego i Fundacji Jana Pawła II, red. M. Jagosz, Rzym 1991.

Tablice pamiątkowe Dobroczyńców Domu Polskiego i Fundacji Jana Pawła II, red. M. Jagosz, Rzym 1995.

[Treść insertu dołączonego do gazety], „Kronika Rzymska”, 14(1995), nr 102.

Turowicz J., *Fundacja Jana Pawła II* [w:] *O Fundacji Jana Pawła II*, wywiad z bp. Szczepanem Wesołym, TP, 42(1988), nr 29, s. 1-2.

- Turowicz J., *O Fundacji Jana Pawła II*". Wywiad z ks. Bp Szczepanem Wesołym, „Tygodnik Powszechny”, 42(1988), nr 29, s. 1, 2.
- Tyliszczak K., *Kurs religijny Loreto 1996*, „Kronika Rzymska”, 15(1996), nr 108, s. 12-13.
- Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 8(1989), nr 77, s. 10-11.
- Uroczyste otwarcie Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie*, „Kronika Rzymska”, 13(1994), nr 101, s. 9-12.
- Uroczystości 30-lecia Fundacji Jana Pawła II*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2011, nr 36, s. 2-4.
- VIII Walny Zjazd Związku Polaków we Włoszech*, „Polonia Włoska Biuletyn Informacyjny”, 2003, nr 2, s. 4.
- Vincent Chr., Rogowski Chr., *Spotkanie opłatkowe Koła Fundacji w Paryżu*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2013, nr 41, s. 3-4.
- W Rzymie nowy dom pielgrzyma „Sursum corda”*, „Niedziela”, 2009, nr 29, s. 34.
- Warszawska D., *Zebranie Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Toronto*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 6(2008), nr 24, s. 4.
- Warunki prenumeraty „Kroniki Rzymskiej”*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 21, s. 2.
- Ważna i pożyteczna placówka*. Rozmowa z ks. dr Marianem Radwanem, „Nowy Dziennik”, 1987, nr 4-5, s. 4.
- Wełnicki T., *Wręczenie nagród Fundacji Jana Pawła II i Ryszarda Krzyżanowskiego*, „Kronika Rzymska”, 8(1990), nr 81.
- Wesoły Sz., [*Fundacja Jana Pawła II*], „Kronika Rzymska”, 16(1997), nr 113, s. 12-13.
- Wesoły Sz., *Dom służący zdobywaniu wiedzy i pogłębieniu wiary*, [homilia na Mszy św. w kaplicy podczas głównej uroczystości otwarcia Domu Jana Pawła II w Lublinie, 14 X 1994 r.], „Kronika Rzymska”, 13(1994), nr 101, s. 13-14.
- Wesoły Sz., *Fundusz Wieczysty Fundacji Jana Pawła II w Rzymie. Dar emigracji na dziesięciolecie pontyfikatu Papieża- Polaka*, „Kronika Rzymska”, 7(1988), nr 67-68, s. 10.
- Wesoły Sz., *Prośba o pomoc w odnowieniu kościoła św. Stanisława*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 49-50, s. 44.
- Wesoły Sz., *Przewodniczący Fundacji Jana Pawła II, Rzym, 20 grudnia 1989*, „Kronika Rzymska”, 8(1989), nr 79, s. 10.
- Wesoły Sz., *Życzenia na Boże Narodzenie 1997*, „Kronika Rzymska”, 16(1997), nr 113, s.14.
- Wieczór wigilijny w Domu Polskim*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 31, s. 7.
- „Wieczory Kasjańskie” seria, nr 1-10 (listopad 1980 – maj 1982).

- Wieliczko K., *Złota Tablica Dobroczyńców Fundacji*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2014, nr 46, s. 8.
- Wierzbiański B., *Pięćciolecie Domu Jana Pawła II w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 37, s. 2-4.
- Wierzewski W., [Uniwersytet Letni Kultury Polskiej], „Zgoda”, 1993, nr 15, s. 12-13.
- Wilińska Z., Gułajewska D., Gramatowski W., *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1994-1995*, Rzym 2007.
- Wilińska Z., Gułajewska D., *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1987-1989*, Rzym 1998.
- Wilińska Z., Gułajewska D., *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1990-1991*, Rzym 2001.
- Wilińska Z., Gułajewska D., *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1992-1993*, Rzym 2003.
- Wilińska Z., Gułajewska D., *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1996*, Rzym 2012.
- Wilińska Z., Gułajewska D., *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1997*, Rzym 2014.
- Wizyta Prymasa Polski ks. kard. Józefa Glempa w Domu Polskim na via Cassia*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 30, s. 8-9.
- Wójcik S., *Ośrodek Dokumentacji przy via Cassia*, „Tygodnik Powszechny”, 1988, nr 2, s. 7.
- Wylęzek S., *Hojny zapis testamentowy*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 5(2007), nr 19, s. 7-8.
- Wylęzek S., *Fundacja Jana Pawła II*, (Rzym, 18 V 2007), [w:] Album „Fundacja Jana Pawła II”, red. K. Kuźnik, S. Łącki, Marki 2007, s. 17-24.
- Wylęzek S., *Inicjatywy Instytutu Kultury Chrześcijańskiej*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 57-58, s. 7-9.
- Wylęzek S., *Stypendium im. Elżbiety i Zbigniewa Wolskich*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2007, t. 4, nr 18, s. 7-8.
- Wylęzek S., *Z działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej*, „Kronika Rzymska”, 1987, nr 57-58, s. 7-8.
- Wylęzek S., *Zaangażowanie meksykańskiego Koła Przyjaciół Fundacji na rzecz ubogich*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2005, t. 3, nr 9, s. 2-3.
- Z Archiwum Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, Żywy Różaniec. Obozowe Votum*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 63-64, s. 13.
- Z działalności Fundacji Jana Pawła II w 1992 roku*, „Kronika Rzymska”, 11(1992), nr 93, s. 9-10.
- Z działalności Fundacji Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 12(1993), nr 95, s. 16-17.
- Z działalności Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 38/42, s. 20-21.

Z działalności Polsko-Amerykańskiej Fundacji Jana Pawła II w Stanach Zjednoczonych, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 47-48, s. 23-24.

[Z korespondencji abp. Adama J. Maida do ks. M. Dyląga, 28 XII 1990], [w:] *Polonijna Inauguracja Centrum Kultury im. Jana Pawła II w Waszyngtonie*, „Kronika Rzymska”, 20(2001), nr 128, s. 20.

Z Kroniki Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie, „Kronika Rzymska”, 1982, nr 7, s. 40.

Z Kroniki Duszpasterskiego Ośrodka dla pielgrzymów polskich „Corda Cordi”, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 44-46, s. 29.

Z Kroniki, Domu Polskiego Jana Pawła II, „Kronika Rzymska”, 1982, nr 8, s. 15.

Z przemówienia ks. kardynała Józefa Glempa w auli na Watykanie, 7 XI 1981, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 35-36, s. 14.

Z życia Kół Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, „Kronika Rzymska”, 9(1990), nr 81, s. 5.

Zabłocki C., *Strzeżmy duchowego dziedzictwa Polski*, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 35-36, s. 15-16.

Zachariasiewicz W., *Inauguracja Centrum Kultury im. Jana Pawła II w Waszyngtonie*, „Kronika Rzymska”, 20(2001), nr 127, s. 18-19.

Zachariasiewicz W., *John Paul II Foundation formally launched*, „Polish-American World”, 28(1986), nr 2, s. 8.

Zachariasiewicz W., *Odznaczenia dla osób zasłużonych dla Fundacji Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 13(1994), nr 101, s. 32-33.

Zachariasiewicz W., *Postanie delegatów Zjazdu Polonii i Polaków z zagranicy do Ojca Świętego*, „Kronika Rzymska”, 11(1992), nr 93, s. 6.

Zachariasiewicz W., *Wspomnienie o Fundacji i Domu Jana Pawła II*, [w:] „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 8(2010), nr 30, s. 2-3.

Zachariasiewicz W., *X- lecie Fundacji Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 10(1991), nr 89, s. 5-8.

Zachariasiewicz W., *Z życia Domu Jana Pawła II. Pięć lat Domu Polskiego Jana Pawła II przy via Cassia 1200 w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 53-54, s. 15-17.

Zachariasiewicz W., *Z życia Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II. Zorganizowane grupy Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 57-58, s. 6.

Zapisy w Księdze Pamiątkowej Domu, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 35-39.

Zarębczan W. M., *VII Światowe Rekolekcje Podhalańskie w Rzymie*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2(2004), nr 6, s. 4.

Zarębczan W., *V Światowe Rekolekcje Podhalańskie*, „Kronika Rzymska”, 21(2002), nr 131, s. 12-13.

Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II – Rzym 2006, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 4(2006), nr 13, s. 2-3.

Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II – Rzym 2007, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 5(2007), nr 17, s. 1-2.

Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II – Rzym 2008, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 6(2008), nr 21, s. 1-2.

Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II, „Kronika Rzymska”, 9(1990), nr 84, s. 10-11.

Zebranie Zarządu Fundacji Jana Pawła II w Castel Gandolfo, „Kronika Rzymska”, 8(1989), nr 78, s. 15-16.

Zmiany w Domu Fundacji w Lublinie, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2013, nr 42, s. 1-3.

Życzę, by trwał kontakt między ojczyzną a emigracją, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 49-50, s. 12-15.

1 maja 2011. Beatyfikacja Jana Pawła II, „Fundacja Jana Pawła II”. Biuletyn, 2011, nr 33, s. 1.

15- lecie pontyfikatu Jana Pawła II, „Kronika Rzymska”, 12(1993), nr 97, s. 8.

30 lat Fundacji Jana Pawła II, „Fundacja Jana Pawła II”. Biuletyn, 2011, nr 35, s. 2-4.

40. rocznica zwycięstwa polskiego pod Monte Cassino, „Duszpasterz Polski Zagranicą”, 1984, nr 4/153, s. 662.

50. rocznica zwycięstwa polskiego pod Monte Cassino, „Duszpasterz Polski Zagranicą”, 1994, nr 3/192, s. 449.

III. OPRACOWANIA

Akatyst Teresy Stankiewicz, „Kronika Rzymska”, 1982, nr 1 s. 23.

Będkowski L., *Na etapie*, „Przegląd Tygodniowy”, 1989, nr 9, s. 11.

Biegański W., *Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie*, Warszawa 1990.

Biełański S., *Polska diaspora we Włoszech*, [w:] *Polska diaspora*, red. A. Walaszek, Kraków 2001, s. 170-177, 350-360.

Borucki M., *Polacy w Rzymie, od czasów Mieszka I do Jana Pawła II*, Warszawa 1995.

- Broż A., *Rzym i Watykan. Przewodnik*, Rzym 1982.
- Budakowska E., *Stowarzyszenie Kulturalne Włosko-Polskie w Toskanii*, [w:] *Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, red. K. Dopierała, H. Fokciński, Bydgoszcz 2001, s. 110-120.
- Burniak M., *Chrystusowcy we Włoszech i we włoskim duszpasterstwie polonijnym*, [w:] *Rozbudzić wiarę ojców*, red. W. Nacel, Poznań-Essen 1995, s. 82.
- Chodyniecki D., *Kapelani wojskowi w dziejach Polski do wybuchu II wojny światowej*, „Saeculum Christianum” 4 (1997) nr 2, s. 105–153.
- Chojnacka-Gontarska M., *Historia jednego daru*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 28, s. 17-18, 22.
- Chomicz M., *Refleksje nad pięknem*, „Kronika Rzymska”, 20(2001), nr 128, s. 21-23.
- Christ – Church – Mankind. The spirit of Vatican II according to Pope John Paul II*, ed. Z. Kijas, A. Dobrzyński, New York – Mahwah 2012.
- Cieślińska B., *Emigracja z Polski do Włoch pod koniec lat osiemdziesiątych XX wieku*, „Przegląd Polonijny”, 1992, t. 18, z. 3, s. 93, 97, 99.
- Czajkowska K., *Żywy Różaniec – Obozowe Wotum*, „Kronika Rzymska”, 6(1987), nr 63-64 s. 13-15.
- Człowiek drogą Kościoła*, red. K. Czajkowska, Rzym 1992.
- Czosnyka J. T., *Ekslibrisy Jana Pawła II*, Gliwice 2001.
- Czosnyka T., *Ekslibrisy Jana Pawła II*, Gliwice 2001.
- Dom Polski Jana Pawła II*, [w:] *Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, t. I, red. K. Dopierała, H. Fokciński, Bydgoszcz 2001, s. 20-30.
- Draus J., *Nauka polska na emigracji w latach 1945-1990*, [w:] *Historia nauki polskiej*, pod red. L. Zasztowt, J. Schiller-Walickiej, t. 10, cz. 2, Warszawa 2015, s. 633.
- Dudkiewicz L., *O zbliżeniu kultury polskiej i kultur innych narodów*, NO, (28)1985, nr 45, s. 1, 4, 5.
- Dzieło chrystianizacji Rusi Kijowskiej*, red. R. Łużny, Rzym-Lublin 1988.
- Ekes M., *Sekcja Tłumaczy Polskich w Rzymie*, „Polonia Włoska Biuletyn Informacyjny”, 2000, nr 1 (4), s. 20.
- Englert J. L., *Rzymska sesja stałej konferencji muzeów, bibliotek i archiwów polskich na zachodzie*, „Kronika Rzymska”, 5 (1986), nr 51-52, s. 24-25.
- Etos współczesnej emigracji polskiej w świetle nauczania papieża Jana Pawła II*, red. Sz. Wesoły, [referaty wygłoszone na sympozjum w Rzymie, wrzesień 2006], Rzym 2007.
- Fijałkowski A., *Kto w średniowieczu czytał naukowe traktaty*, „Kronika Rzymska”, 1999, nr 120, s. 15.

- Fokciński H., *III Sympozjum Biografistyki Polonijnej*, „Kronika Rzymska”, 1998, nr 117, s. 10.
- Fokciński H., *Soldati polacchi in Italia* [w:] *Polonica włoskie – Polonica in Italia*, t.VI. *Italia e Polonia. Storia-Cultura-Amicizia*, Roma 2009 s. 87- 96.
- Gerosa L., *Diritti e popoli in Giovanni Paolo II. Principi fondamentali e prospettive future*, Lugano-Venezia 2013.
- Gigilewicz E., *Polonia*, [w:] *Encyklopedia „Białych Plam”*, t. 14, red. M. R. Górniak, M. Korytkowska, B. Kowaliszyn, Radom 2004, s. 203.
- Główczyk J., *Nowe publikacje Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II*, „Biuletyn. Fundacja Jana Pawła II”, 2(2004), nr 6, s. 1-2.
- Hejmo K., *Dom Pielgrzyma i Ośrodek „Corda Cordi” w Rzymie mają nową siedzibę*, „Niedziela Ogólnopolska”, 2001, nr 28, s. 15.
- Hejmo K., *Kronika Rzymska*, [w:] *Encyklopedia Polskiej Emigracji i Polonii*, t. 3, red. K. Dopierała, Toruń 2004, s. 55.
- Henrykowski W., *Wystawy filatelistyczne o tematyce religijnej w dokumentacji pocztowej pontyfikatu Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 8(1990), nr 84, s. 25-30.
- Humeński J., *Zarys historyczny duszpasterstwa wojskowego w Polsce*, [w:] *Wspomnienia wojenne księży kapelanów*, red. J. Humeński, Warszawa 1967, s. 9-42.
- III Tom Bullarium Poloniae*, „Kronika Rzymska”, 1988, nr 71, s. 11.
- Ingarden R., *Książeczka o człowieku*, Kraków 1987.
- Jabłoński Z. S., *W godzinie Apelu*, Częstochowa 1999.
- Jackowski J. M., *Świadek życia i świętości Jana Pawła II*, „Niedziela Ogólnopolska”, 2014, nr 11, s. 35.
- Jagosz M., *Medalion Prymasa Tysiąclecia*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 47-48, s. 34.
- Jagosz M., *Nowy kanonik patriarchalnej Bazyliki Santa Maria Maggiore*, „Kronika Rzymska”, 1993, nr 97, s. 42-43.
- Jagosz M., *Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II*, [w:] *Polonica włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, red. K. Dopierała, ks. H. Fokciński, Bydgoszcz 2001, t. I, s. 85-90.
- Jagosz M., *Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie*, [w:] *Polonica włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, red. K. Dopierała i H. Fokciński, Bydgoszcz 2001, s. 90-95.
- Jan Paweł II na Monte Cassino*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 24, s. 21.
- Jan Paweł II, *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, wybór tekstów i opracowanie: M. Radwan, T. Gorzkula, K. Cywińska, Rzym 1986.

- Jaworska J., Nowiński M., *Artyści polscy o Papieżu*, Kielce 1996.
- Jurasz A., *Pielgrzymki księdza Mariana*, „Polonia Włoska Biuletyn Informacyjny”, 1999, nr 4, s. 4.
- Kaczyński G. J., *Geneza i obraz polskiej emigracji we Włoszech*, [w:] *Polacy we Włoszech. Historia, współczesność, zmiany*, red. K. Golemo, Kraków 2014, s. 59.
- Kalinowski J., *Rodzina mojego ojca*, „Kronika Rzymska”, 1994, nr 101, s. 15-19.
- Kamiński A. S., *1000-lecie Chrztu Rusi Kijowskiej*, „Kronika Rzymska”, 1988, nr 70, s. 15-17.
- Kłupa K., *Katolickie duszpasterstwo wojskowe w Polsce do 1831 roku*, „Poglądy i Doświadczenia”, 1999, nr 113, s. 116–121.
- Kopiec J., *Pięćdziesięciolecie PIH w Rzymie*, „Nasza Przeszłość”, Kraków 1995, t. 84, s. 388-400.
- Kopiec J., *Wspomnienia o prof. Karolinie Lanckorońskiej*, „L'Osservatore Romano”, 23(2002), nr 12, s. 47-48.
- Korzeniowski I., *Polacy we Włoszech, zarys historii, duszpasterstwa, organizacji i prasy*, „Studia Polonijne”, t. 21, Lublin 2000.
- Korzeniowski I., *Związek Polaków we Włoszech*, „Studia Polonijne”, t. 20, Lublin 1999.
- Kotas M., *Kościół Polski św. Stanisława w Rzymie*, „Niedziela”, 2004, nr 7, s. 3.
- Kotas M., *Kraj– Emigracja. 25 lat później*, „Niedziela”, 2015, nr 45, s. 42-43.
- Kotyński O. M., *Quo Vadis- Chrześcijańskie Stowarzyszenie dla promocji społecznej*, „Niedziela”, 2004, nr 7, s. 4.
- Krzyżanowski W., *Przepelniona łódź*, „Przegląd Tygodniowy”, 1988, nr 31, s. 10.
- Ks. abp Szczepan Wesoly gościem Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Północnej Kalifornii*, „Kronika Rzymska”, 16(1997), nr 112, s. 13-14.
- Księga Pamiątkowa Dzieła Pomocy Ojcu Świętemu z 1983 roku*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 30, s. 10-12.
- Księga pamiątkowa. Dziesięciolecie Fundacji Jana Pawła II*, red. K. Czajkowska, M. Jagosz, Rzym 1991.
- Lenart M., *Miles pius et iustus. Żołnierz chrześcijański katolickiej wiary w kulturze i piśmiennictwie dawnej Rzeczypospolitej (XVI–XVIII w.)*, Łódź 2009.
- Lewicki R., *Polscy studenci – żołnierze we Włoszech 1945-47*, Wielka Brytania 1996.
- Lichten J., *Kilka uwag o Polakach w Rzymie*, „Więź”, 1987, nr 7/8, s. 174-176.
- Lipski D., *Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie. Historia – Ludzie – Misja*, Warszawa-Londyn 2018.

- Litak S., *Atlas stosunków wyznaniowych w Europie Środkowowschodniej*, „Kronika Rzymska”, 8(1989), nr 77, s. 12-13.
- Literatura białoruska. Rozmowa z profesorem Adamem Maldziszem*, „Kronika Rzymska”, 9(1990), nr 84, s. 20-22.
- Maida A., *Apel Bpa Adama Maida do Polonii*, „Kronika Rzymska”, 7(1988), nr 70, s. 20.
- Makselon J., *Fascynacja a wezwanie. Ostatni pobyt Ojca Świętego w PRL*, Rzym-Warszawa 1992.
- Makselon J., *Rola Domu Polskiego w Rzymie w ocenie pielgrzymów*, „Kronika Rzymska”, 10(1991), nr 86, s. 12-15.
- Makselon J., *Wezwanie i opór. Polacy a Jan Paweł II*, Rzym 1997.
- Manthey J., *Średniowieczne duszpasterstwo wojskowe*, „Duszpasterz Polski Zagranicą” 9(1958), nr 3, s. 259–277.
- Mapa Ośrodków Polskiej Misji Katolickiej we Włoszech*, „Niedziela”, 2004, nr 7, s. 3.
- Mazurkiewicz R., *Zapomniane Polonicum w zbiorach Biblioteki Watykańskiej*, „Kronika Rzymska”, 20(2001), nr 128, s. 23-25.
- Medal na 40 rocznicę bitwy*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 24, s. 39.
- Medal na 40 rocznicę bitwy*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 24, s. 39.
- Medal na 40 rocznicę bitwy*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 24, s. 39.
- Medal pamiątkowy Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 35-36, s. 39.
- Menhard A., *Polski modlitewnik królewski z XVI wieku*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 63-64, s. 16.
- Menhard A., *Polski modlitewnik królewski z XVI wieku*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 63-64, s. 16.
- Metodyka pracy archiwalnej*, red. S. Nawrocki, S. Sierpowski, Poznań 2001.
- Mickiewicz A., *Polska obecność na międzynarodowym kongresie SIAC*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 53-54, s. 23-24.
- Miłosz Cz., *Rok myśliwego*, Kraków 2001.
- Misztal H., *Duszpasterstwo Polonii włoskiej*, „Studia Polonijne”, 1976, t. 1, s. 185.
- Moc i piękno wiary*, red. A. Dobrzyński, Rzym 2014.
- Morawski S., *Fundacja Rzymska im. Margrabiny J. S. Umiastowskiej*, [w:] *Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, t. 1, red. K. Dopierała, H. Fokciński, Bydgoszcz 2001, s. 30-40.

- Na progu Jubileuszu 20-lecia Pontyfikatu Jana Pawła II. Z działalności Fundacji Jana Pawła II*, „Kronika Rzymska”, 16(1997), nr 110, s. 16-17.
- Nieznana karta brulionu Pana Tadeusza Adama Mickiewicza*, red. K. Czajkowska, Rzym 1992.
- Nowa Emigracja i wyjazdy zarobkowe zagraniczne*, red. Misiak W., Wrocław 1991.
- Nowak E., *Rys dziejów duszpasterstwa wojskowego w Polsce 968–1831*, Warszawa 1932.
- Nowobilski A. J., *Pontyfikat przełomu tysiącleci. 25 lat Jana Pawła II na stolicy Św. Piotra*, Rzym-Kraków 2003.
- Nyga R., *Odnajdywanie duchowej wspólnoty*, „Kronika Rzymska”, 9(1990), nr 80, s. 11-13.
- Odziemkowski J., Frątczak S. Z., *Polskie duszpasterstwo wojskowe*, Warszawa 1996.
- Odziemkowski J., *Historia Ordynariatu Polowego w Polsce*, [w:] *Przywrócenie Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego*, red. A. Kubicki, Warszawa 1991, s. 5-10.
- Odziemkowski J., *Służba duszpasterska Wojska Polskiego 1914–1945*, Warszawa 1998.
- Olszewski D., *Tradycja społeczno-kulturowa Europy Środkowowschodniej*, „Kronika Rzymska”, 9(1990), nr 82, s. 7-10.
- Order Rycerski św. Sylwestra dla mec. Macieja Bednarkiewicza*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 7(2009), nr 28, s. 4.
- Orły nicią tkane*, „Panorama Polska”, 31(1986), nr 7, s. 23-25.
- Orły nicią tkane*, „Panorama Polska”, 31(1986), nr 7, s. 23-25.
- Orzechowski S., *Historia walk 5 Kresowej Dywizji Piechoty*, Warszawa 1998.
- Osadczy W., *Concordia czyli zgoda. Z dziejów porozumienia międzyobrzędkowego w Galicji Wschodniej w XIX w.*, „Kronika Rzymska”, 18(1999), nr 122, s. 10.
- Ostasz L., *Rozmowa o malarstwie z Marią-Teresą Ostasz, polską studentką Akademii Sztuk Pięknych w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 53-54, s. 20-22.
- Papieski Instytut Studiów Kościelnych – Rzym*, Punkt Informacyjny Warszawa/Pontificio Istituto di Studi Ecclesiastici a Roma, Centro d’Informazione a Varsavia), Roma 1973.
- Papieskie Medale Józefa Stasińskiego. W zbiorach Rzymskiego Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II*, red. J. Głowczyk, M. Skrabska, Rzym 2004.
- Paradowska K., *Polonia włoska*, [w:] *Polonia w Europie*, red. B. Szydłowska-Cegłowa, Poznań 1992, s. 629-637.
- Pasierb J. St., *Kościół w Polsce wobec zagadnień kultury*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 31, s. 10-12.
- Pelc J., Tatarkiewicz W., „Polityka”, 25 (1980), nr 15, s. 3.

- Peszkowski Z., *Na pielgrzymim szlaku*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 31, s. 13-16.
- Plewko J., „Roczniki Nauk Społecznych”, 36:2008, z. 1, s. 256-259.
- Podążamy drogą, którą nam ukazał Jezus Chrystus*, „Kronika Rzymska”, 8(1989), nr 74, s. 6-7.
- Podsiad A., Szafrąńska A., *Pierwsze dni pontyfikatu Jana Pawła II*, Warszawa 1979.
- Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, red. K. Dopierała, H. Fokciński, Bydgoszcz 2002.
- Polskie pielgrzymki w Rzymie*, „Kronika Rzymska”, 1984, nr 26-27, s. 13-22.
- Przebinda G., *Rosyjski spór o Boga, człowieka i historię*, „Kronika Rzymska”, 16(1997), nr 112, s. 19-22.
- Radwan M., *Archiwa rosyjskie o Hospicjum św. Stanisława*, „Kronika Rzymska”, 17(1998), nr 114, s. 21-23.
- Radwan M., *Pan na nowo stanął nad brzegiem Newy... Seminarium duchowne w Sankt-Petersburgu wznawia swoją działalność*, „Kronika Rzymska”, 15(1996), nr 106, s. 18-24.
- Radziszewski J., *Z dziejów duszpasterstwa wojskowego w Polsce (do zakończenia I wojny światowej)*, „Wojsko i Wychowanie”, 10(1990), s. 40-43.
- Radziukiewicz S., *Papieski medal dla dr Jadwigi Kurkus*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2013, nr 43, s. 2.
- Rasiej M., Jaworska K., *Ognisko Polskie w Turynie*, „Biuletyn Informacyjny Polonii Włoskiej”, 1995, nr 1, s. 5.
- Ratschka Z., *Wszystkie drogi prowadzą Polaków do Rzymu*, „Dziennik Polski”, 49(1988), nr 188, s. 3.
- Rędzioch W., *Pozostawił w testamencie sobór*, Z ks. Andrzejem Dobrzyńskim rozmawia Włodzimierz Rędzioch, NO, 2014, nr 50, s. 14-15.
- Robótka H., *Opracowanie i opis archiwaliów*, Toruń 2010.
- Rogowski Chr., *Konferencja UNESCO, Jan Paweł II: myśl aktualna dla człowieka, edukacji i kultury*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 2013, nr 42, s. 3.
- Rożek M., *Polonica w kościołach Rzymu*, Rzym – Warszawa 1991.
- Rubin W., *Powitanie Ojca Świętego*, „Kronika Rzymska”, 1985, nr 35-36, s. 20.
- Rymkiewicz J. M., Siwicka D., Witkowska A., Zielińska M., *Mickiewicz. Encyklopedia*, Warszawa 2010.
- Rzepliński A., *Prawa osoby ludzkiej w społeczeństwie obywatelskim*, „Kronika Rzymska”, 9(1990), nr 83, s. 21-22.
- Rzymskie spotkanie*, „Niedziela”, 2004, nr 7, s. 2.

- Sielicki F., *Nieznane materiały do dziejów kapelaństwa polskiego*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 1998, nr 1-2, s. 186-194.
- Sierotnik Mastrangelo M., *Polski Instytut Historyczny w Rzymie*, [w:] *Polonia włoska. Słownik Polaków i instytucji polskich we Włoszech*, red. K. Dopierała, H. Fokciński, Bydgoszcz 2001, s. 93-94.
- Słowacki J., *Pośród niesnasków Pan Bóg uderza...* (1848), [w:] Biblioteka Narodowa, J. Słowacki, *Wiersze*, Wrocław 2013, s. 558-561.
- Słowo Prymasa Polski*, „Kronika Rzymska”, 5(1986), nr 53-54, s. 17.
- Smołucha J., *Z dziejów średniowiecznych pielgrzymek Polaków do Rzymu*, „Kronika Rzymska”, 20(2001), nr 126, s. 14-16.
- Srebrny Jubileusz Sakry Biskupiej ks. kard. Wł. Rubina*, „Kronika Rzymska”, 1989, nr 79, s. 11.
- Stacja naukowa Polskiej Akademii Nauk*, „Biuletyn Informacyjny Polonii Włoskiej”, 1995, nr 1, s. 8.
- Stanko P., *Prof. dr hab. Stanisław Kuraś (1927-2009)*, „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”, 7(2009), nr 26, s. 4-5.
- Starzyński M., Wyrozumska B., *Stanisław Kuraś, 1927–2009*, „Studia Źródłoznawcze”, t. 50, s. 189-198.
- Statut Związku Polaków we Włoszech* [uchwalony został na II Walnym Zjeździe ZPwW w Rzymie, 8-9 III 1997 r.], „Polonia Włoska Biuletyn Informacyjny”, 1997, nr 3, s. 1-4.
- Stefanowska Z., *Historia i profecja. Studium o «Księgach narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego» Adama Mickiewicza*. Warszawa 1962.
- Stepan O. M., *Wspomnienie śp. Władysława kardynała Rubina*, „Kronika Rzymska”, 10(1991), nr 89, s. 13-16.
- Strzelczyk Ks. G., *Rozpoczął się rzymski etap procesu beatyfikacyjnego sługi bożego ks. Franciszka Blachnickiego*, „Kronika Rzymska”, 21(2002), nr 130.
- Szpor F., *Uczyć się Kościoła*, „Kronika Rzymska”, 7(1988), nr 69, s. 7-9.
- Szyma M., *Kościół i Klasztor Dominikanów w Krakowie w XIII wieku*, „Kronika Rzymska”, 18(1999), nr 120, s. 15.
- Tyliszczak K., *Rola młodzieżowych Kursów Loreto w duszpasterstwie polonijnym w Europie Zachodniej*, Pelplin 2012.
- Walki żołnierza polskiego we Włoszech/Battaglie dei soldati polacchi in Italia/Polisch Forces in the Italian Campaign*. [w:] red. G. Gałązka, H. Fokciński, *Monte Cassino*, Marki-London 2004, s. 19-33.
- Warzczyrzyn Z., *Pieszko z Krakowa do Rzymu*, „Kronika Rzymska”, 1982, nr 4.
- Wasyłyk E., *Święta, Święty*, „Kronika Rzymska”, 21(2002), nr 133.

Wesoły Sz. [Kozłowski W.], *O Kościele na Wschodzie*, „Tydzień Polski”, 29 II 1992, [w:] *Niektóre problemy Kościoła w Polsce w kraju i na emigracji*, Katowice 2010, s. 105-110.

Wesoły Sz., *Niektóre problemy Kościoła w Polsce w kraju i na emigracji*, Katowice 2010.

Wieliczko M., *Na włoskiej ziemi*, [w:] „Almanach Polonii 1991”, Warszawa 1991, s. 174-177.

Wolność religijna sercem ludzkiej wolności. Materiały z sympozjum w Krakowie, red. A. Dobrzyński, Kraków 2010.

Wydawnictwa Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych/Le pubblicazioni del Pontificio Istituto di Studi Ecclesiastici, „Przeгляд Powszechny”, Londyn 1974, nr 6, s. 25-26.

Wyszyński S., *Czemu zawdzięczamy naszą moc*, „Rycerz Niepokalanej” (wyd. w Santa Severa), 1991, nr 6, s. 216.

Zachariasiewicz W., *Etos Niepodległościowy Polonii Amerykańskiej*, Warszawa 2005.

Zahorski W., *Polacy we Włoszech*, „Kultura”, 1987, nr 10, s. 53.

Zajączkowska B., *Kapelan na Campingu*, „Quo Vadis. Chrześcijańskie Pismo dla Polaków we Włoszech”, 2001, nr 13, s. 23.

Zarębczan W. M., *Polacy w Watykanie. Instytucje i urzędy oraz Polacy w nich pracujący. Historia i współczesność*, Pelplin 2004.

Ziencina R., *Latino Campo*, „Tygodnik Solidarność”, 1989, nr 22, s. 17.

IV. WYWIADY AUTORA, RELACJE I WSPOMNIENIA NIEPUBLIKOWANE

ZAK, relacja ustna abp. Szczepana Wesołego, Rzym 2011, 2013.

ZAK, relacja ustna Ewy i Macieja Bednarkiewiczów, Rzym 2013.

ZAK, relacja ustna kard. Stanisława Dziwisza, Kraków, Rzym 2013.

ZAK, relacja ustna kard. Stanisława Ryłki, Rzym 2013.

ZAK, relacja ustna ks. Andrzeja Dobrzyńskiego, dyrektora Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, Rzym 2013, 2014, 2016.

ZAK, relacja ustna ks. Hieronima Fokcińskiego SJ, dyrektora Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie, Rzym 2013, 2014, 2016.

ZAK, relacja ustna ks. Jana Strzałki SCJ, dyrektora Domu Fundacji w Lublinie, Rzym 2013, Lublin 2015.

ZAK, relacja ustna ks. Marka Różyckiego, pracownika Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, Rzym 2013, Kraków 2014.

ZAK, relacja ustna ks. Mieczysława Niepsuja, dyrektora Domu Polskiego w Rzymie, Rzym 2013, 2014, 2016.

ZAK, relacja ustna ks. Pawła Ptasznika, sekretarz Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II, dyrektora Polskiej Sekcji Sekretariatu Stanu, Rzym 2013.

ZAK, relacja ustna ks. prof. Mariana Radwana SCJ, byłego dyrektora Domu Fundacji w Lublinie, emerytowanego wykładowcy KUL, Lublin 2015.

ZAK, relacja ustna ks. prof. Romana Dzwonkowskiego, duszpasterza Polonii, znawcę Kresów, emerytowanego wykładowcę KUL, Lublin 2015.

ZAK, relacja ustna o. Konrada Hejmo OP, duszpasterza Polaków w Rzymie, byłego redaktora „Kroniki Rzymskiej” i dyrektora domu pielgrzyma „Corda Cordi”, później dyrektora domu „Sursum Corda”, Rzym 2011.

ZAK, relacja ustna o. Krzysztofa Wieliczki OSPPE, administratora Fundacji Jana Pawła II w Rzymie, Rzym 2013.

ZAK, relacja ustna ks. Jana Nikła, proboszcza Bazyliki Metropolitalnej ob. łac. pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny we Lwowie, Lwów 2015.

ZAK, informacje uzyskane ze Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”, 2014.

ZAK, informacje uzyskane z Koła Przyjaciół Fundacji w Londynie (korespondencja z Ewą Szymańską – prezes Koła), 2014.

V. MATERIAŁY INTERNETOWE (NETOGRAFIA)

Chapter Contacts, Koła i Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II, <http://www.fjp2.com/pl/fundacja/chapters/chapter-contacts>, [dostęp: 08.12.2015].

Chrapka W., *Fundacja Jana Pawła II u papieża Franciszka*, <http://www.goniec.net/goniec/inne-dzialy/zycie-polonijne/fundacja-jana-paw%C5%82a-ii-u-papie%C5%BCa-franciszka.html>, [dostęp: 08.12.2015].

Concordia czyli zgoda. Z dziejów porozumienia międzyobrzędkowego w Galicji Wschodniej w XIX w., www.opoka.org.pl/biblioteka/t/te/miedzyobrzadkowo.html, [dostęp: 08.12.2015].

Czyżewski M., *Do Rzymu z USA delegowany o. dr Krzysztof Wieliczko*, „Biuro Prasowe Jasnej Góry”, 2010-02-23, <http://www.jasnagora.com/news.php?ID=5486>, [dostęp: 8.12.2015].

Ćwierć wieku działalności Fundacji Jana Pawła II, Archiwum polskich znaczków pocztowych Poczty Polskiej, http://archiwum-znaczki.poczta-polska.pl/pl/_2007.php, [dostęp 08.12.2015].

Discorso di Giovanni Paolo II sulle comuni radici cristiane delle nazioni Europee, 6.11.1981, https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1981/november/documents/hf_jp-ii_spe_19811106_radici-cristiane.html, [dostęp: 08.12.2015].

- Dom Pielgrzyma „Sursum Corda” w Rzymie*, <http://dompielgrzyma.info/>, [dostęp: 08.12.2015].
- Dom Pielgrzyma*, <http://dompielgrzyma.info/w-naszym-domu/>, [dostęp: 08.12.2015].
- Dom Polski Jana Pawła II w Rzymie, Benvenuti Alla Casa Polacca Di Giovanni Paolo II, Casa Per I Pellegrini, House of Pilgrims*, <http://fjp2.com/pl/fundacja/dom-polski-rzym>, [dostęp: 08.12.2015].
- Duszpasterz Domu Polskiego. Wspomnienie o zmarłym ks. prał. Ksawerym Sokołowskim*, <http://www.jp2doc.pl/index.php/aktualnosci/pokaz/sokolowski-dom-polski-osrodek-dokumentacji>, [dostęp: 08.12.2015].
- Duszpasterze Duszpasterstwa Polaków przy Kościele św. Stanisława BM*, <http://duszpasterstwopolakowwrzymie.com/DUSZPASTERZE>, [dostęp: 22.02.2016].
- Ethos*, <http://www.ethos.lublin.pl/index.php?mod=article&aid=208>, [dostęp: 08.12.2015].
- Folder Centrum Myśli Jana Pawła II pt. „Forum inicjatyw poświęconych Janowi Pawłowi II”, 20.10.2011, Hotel Europejski w Warszawie, <http://www.centrumjp2.pl/wp-content/uploads/2013/04/Folder-200x245-JP2.pdf>, [dostęp: 08.12.2015].
- Frukacz M., *Częstochowa: uroczystości pogrzebowe ks. prał. Franciszka Ksawerego Sokołowskiego*, <http://niedziela.pl/artykul/17536/Czestochowa-uroczystosci-pogrzebowe-ks>, [dostęp 19.03.2016].
- Fundacja Jana Pawła II u Papieża Franciszka*, http://pl.radiovaticana.va/news/2015/04/25/fundacja_jana_paw%C5%82a_ii_u_papie%C5%BCa_franciszka/1139624, [dostęp 08.12.2015].
- Fundacja Rzymska im. J. Z. Umiastowskiej – Członek Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie*, <http://polonia-wloska.org/fondazione-romana-marchesa-j-s-umiastowska/>, [dostęp: 08.12.2015].
- Giemza B., *Oświadczenie dotyczące wypowiedzi o. Konrada Hejmo OP i informacji o Salwatorianach*, z dnia, Kraków 22 maja 2002, www.katolik.pl/527,416.druk?s=1, [dostęp: 08.12.2015].
- Hasło „Kultura” w Zintegrowanej Bazie Tekstów Papieskich.: <http://www.nauczaniejp2.pl>, dostęp 4.08.2015.
- Historia Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych*, <http://pisk.jezuici.pl>, [dostęp: 08.12.2015].
- Instytucje współpracujące z Instytutem Jana Pawła II na KUL*, <http://www.ethos.lublin.pl/index.php?mod=article&aid=82>, [dostęp: 08.12.2015].
- Instytut Jana Pawła II na KUL*, <http://www.ethos.lublin.pl/index.php?mod=article&aid=56&mid=8&mref=350>, [dostęp: 08.12.2015].
- Instytut Polski w Rzymie, Istituto Polacco Di Roma*, <http://www.istitutopolacco.it>, [dostęp: 08.12.2015].

Jan Paweł II do Polonii i Polaków, konferencja „Kraj – Emigracja” w Watykanie, 29.10.1990 r., <http://www.emigracja.chrystusowcy.pl/index.php/jp-ii-do-polonii-i-polakow/3543-61-wyjtkowe-spotkanie-kraj-emigracjaq-watykan-29-x-1990>, [dostęp: 08.12.2015].

Jan Paweł II, Encyklika *Fides et ratio*, 71, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/encykliki/fides_ratio_0.html, https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_14091998_fides-et-ratio.html, [dostęp: 08.12.2015].

Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas Mszy św. beatyfikacyjnej bpa Antoniego Marcina Słomśka*, 3, <http://nauczaniejp2.pl/dokumenty/wyswietl/id/1009/pos/7/haslo/>, [dostęp: 08.12.2015].

Jan Paweł II, *Przemówienie do Fundacji Jana Pawła II*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/fundacja_jp2_04112003.html, [dostęp: 08.12.2015].

Jan Paweł II, *Przemówienie do młodzieży zgromadzonej na Wzgórzu Lecha w Gnieźnie*, 2-3, 03.06.1979, <http://nauczaniejp2.pl/dokumenty/wyswietl/id/565/pkt/3/pos/3/>, [dostęp: 08.12.2015].

Jan Paweł II, *Przemówienie do przedstawicieli Europejskiego Centrum Badań Jądrowych*, Genewa, 15.06.1982, http://www.centrumjp2.pl/wikijp2/index.php?title=Kultura#cite_ref-12, [dostęp: 08.12.2015].

Jan Paweł II, *Przemówienie do studentów i intelektualistów Nigerii*, Ibadan, 15.02.1982, http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pt/homilies/1982/documents/hf_jp-ii_hom_19820215_universitari-ibadan.html, [dostęp: 08.12.2015].

Jan Paweł II, *Przyszłość człowieka zależy od kultury*, przemówienie wygłoszone w siedzibie UNESCO (Paryż, 2 czerwca 1980), <http://www.centrumjp2.pl/wp-content/uploads/2015/01/PRZYSZ%C5%81O%C5%9A%C4%86-CZ%C5%81OWIEKA-ZALE%C5%BBY-OD-KULTURY-Jan-Pawe%C5%82-II-.pdf>, [dostęp: 08.12.2015].

Jan Paweł II, *Słowo podczas audiencji Konferencja Kraj-Emigracja*, Rzym 1990, <http://swp4.wspolnotapolska.org.pl/imprezy/impreza/Zjazdy-Polonii-i-Polakow-z-Zagranicy,22.html>, [dostęp: 08.12.2015].

Jubileusz kapłański ks. prałata Mieczysława Niepsuja, www.gazeta.myslenice.pl/serwis/archiwum/2013/20/Jubileusz-kaplanski-ks--pralata-Mieczyslawa-Niepsuja.html, „Gazeta Myślenicka”, 2013, nr 20, z dnia 13.06.2013.

Kardynał Ryłko o Fundacji Jana Pawła II, wywiad z kard. S. Ryłko z 21.10.2016, <http://www.opoka.org.pl/aktualnosci/news.php?id=61478&s=opoka>, [dostęp: 08.12.2016].

Katalog Znaków Poczтовых, <http://www.kzp.pl/index.php?artykul=kat-zn-2007-zn4189>, [dostęp 08.12.2015].

Kronika Kościoła Św. Stanisława B.M. w Rzymie, „Kronika Rzymska”, 16 (1999), nr 118, http://www.opoka.org.pl/zycie_kosciola/media/kroniki_rzymskie/tresc118.html, [dostęp: 08.12.2015].

Kronika Kościoła Św. Stanisława B.M. w Rzymie, „Kronika Rzymska”, 2000, nr 125, <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/Z/ZW/125-kronika.html>, [dostęp: 08.12.2015].

Kronika Kościoła Św. Stanisława B.M. w Rzymie, „Kronika Rzymska”, 2000, nr 127, <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/Z/ZW/127-kronika.html> [dostęp: 08.12.2015].

Kronika Kościoła Św. Stanisława B.M. w Rzymie, „Kronika Rzymska”, 2001, nr 128, <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/Z/ZW/128-kronika.html> [dostęp: 08.12.2015].

„Kronika Rzymska”, 1998, nr 117, <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/T/TH/THW/kola.html> , [dostęp: 08.12.2015].

Lanckorońska K., *Polski Instytut Historyczny w Rzymie*, http://pau.krakow.pl/RocznikPAU_1992_93_Lanckoronska.pdf, [dostęp: 08.12.2015].

List kard. S. Ryłki do prezesa Koła Fundacji w Montrealu w Kanadzie z 10.04.2008 r., skan listu na stronie: <http://fjp2.ca/Pan%20Prezes%20-%20Dzien%20Fund.jpg>, [dostęp: 08.12.2015].

Małecka W., *Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie* [w:] „U źródeł. Życie parafii pw. Św. Stanisława Kostki w Poznaniu”, kwiecień 2014, nr 89, s. 2-3, http://www.stanislawkostka.pl/czasopismo/2014_04.pdf, [dostęp: 08.12.2015].

Medal Fundacji Kościuszkowskiej dla Fundacji Jana Pawła II, „Kronika Rzymska”, 18 (2000), nr 123, s. 8; http://instrukcja.opoka.org.pl/biblioteka/Z/ZW/medal_fundacji.html, [dostęp: 08.12.2015].

Michalski M., *Pożegnanie ojca Wieliczki*, <http://www.dziennik.com/wiadomosci/artukul/pozegnanie-ojca-wieliczki>, [dostęp: 8.12.2015].

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, <http://archiwalna.archiwa.gov.pl/pl/wspolpraca-i-projekty/instytucje-polonijne/1530-wlochy.html>, [dostęp: 08.12.2014].

Nagrody TOTUS 2003 - ogłoszono nominacje, http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x5672/nagrody-totus-ogloszono-nominacje/, [dostęp: 08.12.2015].

Navas A., *Kontynuujemy dzieło Jana Pawła II*, wywiad z o. K. Wieliczko ze strony: „Nowy Dziennik”, <http://www.dziennik.com/wiadomosci/artukul/kontynuujemy-dzielo-jana-pawla-ii>, [dostęp: 08.12.2015].

Nominacje biskupie byłych stypendystów Fundacji, http://www.dfjp2.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=221:nominacje-biskupie-bylych-stypendystow-fundacji&catid=44:fundacja-jp2&Itemid=77, [dostęp: 08.12.2015].

Obchody 90. urodzin abp Szczepana Wesolego opiekuna i wieloletniego duszpasterza Polonii, <http://dzieje.pl/aktualnosc/obchody-90-urodzin-abp-szczepana-wesolego-opiekuna-i-wieloletniego-duszpasterza-polonii>, [dostęp: 08.12.2016].

Odnaczenia papieskie w zbiorach Ośrodka Dokumentacji i Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie, <http://jp2doc.pl/kategoria/odznaczenia/>, [dostęp: 08.12.2016].

Opis zdjęcia ze strony ODiSPJP2, Obchody związane z przekazaniem Domu Polskiego Janowi Pawłowi II, 6-8 listopada 1981,
<http://jp2doc.pl/archiwum/zdjecia/?catalog=714443&database=gallery>, [dostęp: 08.12.2015].

Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie, <http://culture.pl/pl/miejsce/papieski-instytut-studiow-koscielnych-w-rzymie>, [dostęp: 08.12.2015].

Papież przyjął członków Fundacji Jana Pawła II, <http://www.deon.pl/religia/serwis-papieski/aktualnosci-papieskie/art,2962,papiez-przyjal-czlonkow-fundacji-jana-pawla-ii.html>, [dostęp 08.12.2015].

Polacy spoza Polski, którzy nie są emigracją, <http://www.emigracja.chrystusowcy.pl/index.php/jp-ii-do-polonii-i-polakow/3544-62-polacy-spoza-polski-ktorzy-nie-s-emigracj>, [dostęp: 08.12.2015].

Polska Bibliografia Literacka,
http://pbl.ibl.poznan.pl/dostep/index.php?s=d_biezacy&f=zapisy&p_zrodlo=774, [dostęp 08.12.2015].

PożywioA., *Fundacja Jana Pawła II*, „Katolik w Archidiecezji Chicago”, 2011/06/11,
<http://www.katolikwchicago.com/katonline/2011/06/11.aspx>, [dostęp: 15.01.2014].

Przemówienie Jana Pawła II do Polonii rzymskiej, Rzym 24.12.1980,
<http://www.emigracja.chrystusowcy.pl/index.php/jp-ii-do-polonii-i-polakow/3467-3-polonia-rzymska>, [dostęp: 08.12.2015].

„Radio Watykańskie”, *Rzym:30-lecie Fundacji Jana Pawła II*, <http://www.deon.pl/religia/kosciol-i-swiat/z-zycia-kosciola/art,7614,rzym-30-lecie-fundacji-jana-pawla-ii.html>, [dostęp: 08.12.2015].

Redakcja dwumiesięcznika „Przemiany” 1967-1969. Inwentarz, oprac. L. Potykanowicz-Suda, Rzym 2017 [dostęp: pisk.jezuici.pl].

Rędzioch W., *Rada Administracyjna Fundacji Jana Pawła II obraduje w Rzymie*, [obrady w dniach 28-29 stycznia 2016 roku], <http://niedziela.pl/artykul/20448/Rada-Administracyjna-Fundacji-Jana-Pawla>, [dostęp: 08.12.2016].

Ritter C., *W kręgu Myśli Karola Wojtyły- Jana Pawła II, Działalność Instytutu Jana Pawła II KUL*, http://www.kul.pl/cezary-ritter-w-kregu-mysli-karola-wojtyly-jana-pawla-ii_art_43642.html, artykuł z 2007 r. na 25 rocznicę istnienia Instytutu Jana Pawła II, [dostęp: 08.12.2015].

Rogozińska R., *O drogach krzyżowych Jerzego Nowosielskiego*, „Kronika Rzymska”, 1999, nr 119,
http://www.opoka.org.pl/biblioteka/I/IS/sztuka_nowosielskiego.html, [dostęp: 08.12.2015].

Słowa kard. K. Wojtyły podczas odwiedzin Fundacji Kościuszkowskiej, „Biuletyn Fundacji”:
KF_History_Booket_6_1.pdf na stronie:
http://www.thekf.org/kf/about/mission_history/quote/KF_History_Booket_6_1.pdf, [dostęp: 08.12.2015].

Stacja PAN w Rzymie, <http://www.roma.pan.pl/index.php/pl/o-nas/stacja-pan-w-rzymie>, [dostęp: 08.12.2015].

Strona internetowa Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie: <http://dfjp2.pl>.

Strona internetowa Fundacji Jana Pawła II w Rzymie: <http://www.fjp2.com/pl>.

Strona internetowa Kół Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II na świecie: <http://www.fjp2.com/pl/fundacja/chapters/>.

Strona internetowa Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu: <http://www.jp2doc.pl>.

Strona internetowa Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie: <http://jp2f.pl>.

Stypendyści Fundacji Jana Pawła II, www.fjp2.com/pl/aktualnosci/fundacja-aktualnosci/20319-scholars-of-john-paul-ii-foundation [dostęp: 08.12.2016].

Szczególny wkład Polaków w przemianę oblicza Europy, <http://www.emigracja.chrystusowcy.pl/index.php/jp-ii-do-polonii-i-polakow/3545-63-szczegolny-wkad-polakow-w-przemian-oblicza-europy>, [dostęp: 08.12.2015].

Szubstarska J., *Fundacja Jana Pawła II dla studentów z Europy Wschodniej*, wywiady ze stypendystami Fundacji Jana Pawła II w Lublinie, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/Z/ZE/js_fundacjajp2.html, [dostęp: 08.12.2015].

Wesoły Sz., *Historia duszpasterstwa Polaków w diecezji rzymskiej*, http://duszpasterstwopolakowwrzymie.com/historia_duszpasterstwa_polakow_w_diecezji_rzymskiej, [dostęp: 22.02.2016].

Wielka rodzina Polaków w świecie, <http://www.emigracja.chrystusowcy.pl/index.php/jp-ii-do-polonii-i-polakow/3542-60-wielka-rodzina-polakow-w-wiecie>, [dostęp: 08.12.2015].

Wylęzek S., *30-lecie Pastorskiej Posługi ks. abp. Szczepana Wesołego*, „Kronika Rzymska”, 1999, nr 118. http://www.opoka.org.pl/biblioteka/Z/ZW/rzym/bp_wesoly.html, [dostęp: 08.12.2015].

Wylęzek S., wywiad video na stronie: <http://centrumjp2.pl/mediatekajp2/wylezek-stefan-ks/>, data nagrania: 20.11.2009, [dostęp: 08.12.2015].

XV Walny Zjazd Związku Polaków we Włoszech, „Polonia Włoska. Biuletyn Informacyjny”, 15 (2010), nr 1(54), s. 10-13. Numer na stronie: <http://en.calameo.com/read/000823018c996ef732c6c>, [dostęp: 08.12.2015].

„Z dalekiego kraju”, <http://filmpolski.pl/fp/index.php?film=128720>, [dostęp: 08.12.2015].

Z działalności Fundacji Jana Pawła II, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/Z/ZS/fundacja_jp2_2003r.html, L'Osservatore Romano (6/2004) and Polish Bishops Conference, [dostęp: 15.12.2015].

Zebranie Polskiej Rady Duszpasterskiej Europy Zachodniej, <http://www.chrystusowcy.pl/schr/2010.html>, [dostęp: 08.12.2016].

...z działalności Duszpasterstwa Polaków w Rzymie, <http://www.emigracja.chrystusowcy.pl/index.php/categoryblog/1774-spotkanie-listopadowe-przy-kociele-w-stanisawa-bm-w-rzymie>, [dostęp: 08.12.2015].

VI. FILMY

Filmy dokumentalne o Fundacji Jana Pawła II:

- „Fundacja Jana Pawła II”, (format DVD) z 2012 r., produkcja: Polvision TV Chicago.
- „Kustosze pontyfikatu”, (format VHS),
- „Dary serca”, (format VHS)
- „Uroczystość XX-lecia Fundacji Jana Pawła II w Rzymie”, (format VHS) powstał z okazji jubileuszu 20-lecia Fundacji w 2001 r.

Wykaz skrótów:

AAN – Archiwum Akt Nowych w Warszawie

ABMK – „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”

ADFJP2L – Archiwum Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie

AIJP2KUL – Archiwum Instytutu Jana Pawła II przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim

AINMK – Archiwum Instytutu Niepokalanej Matki Kościoła w Krościenku nad Dunajcem

AIPSKW – Archiwum Instytutu Prymasowskiego Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie

AKMK – Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie

AODiSP – Archiwum Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie

AP – „Almanach Polonii”

ARV – Archiwum Radio Vaticana w Watykanie

ATK – Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie

AZBSJP – Archiwum Zgromadzenia Braci Serca Jezusowego w Puszczykowie

AZSNSJK – Archiwum Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego w Krakowie

b.d. – brak daty

BDFJP2L – „Biuletyn Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie”

BIPW – Biuletyn Informacyjny Polonii Włoskiej

B.M. – Biskup i Męczennik

bmr – brak miejsca i roku wydania

b.pag. – brak paginacji

b.sygn. – brak sygnatury

BFJP2, BFJPII – „Biuletyn Fundacja Jana Pawła II”

BIPW – „Biuletyn Informacyjny. Polonia Włoska”

BODiSP, BODiSPJP2 – „Biuletyn” Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II

BP – „Bullarium Poloniae”

BSWP – „Biuletyn Stowarzyszenia Wspólnota Polska”

BUKUL – Biblioteka Uniwersytecka KUL

CP – Congregatio Passionis Iesu Christi – Zgromadzenie Męki Jezusa Chrystusa (pasjoniści)

CSDP – Zgromadzenie Sióstr Pasterek od Opatrzności Bożej

CSFN – Congregatio Sororum Sacrae Familiae de Nazareth, Zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu (nazaretanki)

DFJP2L – Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie

DP – „Dziennik Polski”

DPFJP2 – Dom Polski Fundacji Jana Pawła II w Rzymie

DPW – „Duszpasterz Polaków we Włoszech”

DPZ – „Duszpasterz Polski Zagranicą”

EBP – Encyklopedia „Białych Płam”

EK – Encyklopedia Katolicka

EPEP – Encyklopedia Polskiej Emigracji i Polonii

FJP2 – Fundacja Jana Pawła II

FJP2B – „Fundacja Jana Pawła II”. Biuletyn

GM – „Gazeta Myślenicka”

GP – „Gwiazda Polarna”

GW – „Gazeta Wyborcza”

IGPII – „Insegnamenti Giovanni Paolo II”

IJP2KUL – Instytut Jana Pawła II przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim

INMK – Instytut Niepokalanej Matki Kościoła z Krościenka nad Dunajcem

IPN – Instytut Pamięci Narodowej

IPSKW – Instytut Prymasowski Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie (dawniej, do 2005 r. Instytut Świecki Pomocnic Maryi Jasnogórskiej Matki Kościoła)

IPW – Instytut Prymasa Wyszyńskiego w Warszawie

IŚPMJMK – Instytut Świecki Pomocnic Maryi Jasnogórskiej, Matki Kościoła w Warszawie (nazwa używana do 2005 r.)

JdlG – „Journal de la Grotte”

KAI – Katolicka Agencja Informacyjna

kps – komputeropis

KEP – Konferencja Episkopatu Polski

KR – „Kronika Rzymska”

KUL – Katolicki Uniwersytet Lubelski

KwAC – „Katolik w Archidiecezji Chicago”

MABPZ – Muzea, Archiwa i Biblioteki Polskie na Zachodzie; Stała Konferencja Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie

MI – „Magazyn Interpress”

mps – maszynopis

ND – „Nowy Dziennik”

NDAP – Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych w Warszawie

NO – „Niedziela Ogólnopolska”

NP – „Nasza Przeszłość”

NPol – „Naród Polski”

NS – „Nasz Świat”

NW – „Niedziela we Włoszech” – dodatek do „Niedzieli”

ODiSP, ODiSPJP2 – Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie

OFMConv – Ordo Fratrum Minorum Conventualium, Zakon Braci Mniejszych Konwentualnych (franciszkanie konwentualni)

OP – Ordo Praedicatorum, Zakon Kaznodziejski (dominikanie)

OR – „L’Osservatore Romano”

OSPPE – *Ordo Sancti Pauli Primi Eremitae*, Zakon Świętego Pawła Pierwszego Pustelnika (paulini)

PAN – Polska Akademia Nauk

PAP – Polska Agencja Prasowa

PATPAU – „PAUza Akademicka. Tygodnik Polskiej Akademii Umiejętności”

PAU – Polska Akademia Umiejętności

PEP – „Panorama Emigracji Polskiej”

PIH – Polski Instytut Historyczny w Rzymie

PIKCh – Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie
PISK – Papieski Instytut Studiów Kościelnych w Rzymie
PK – „Przegląd Katolicki”
PKHN – „Prace Komisji Historii Nauki”
PKP – Papieskie Kolegium Polskie w Rzymie
PP – „Przegląd Polonijny”
PPL – „Panorama Polska”
PPIKR – Polski Papieski Instytut Kościelny w Rzymie
PS – „Polonia Sacra”
PSB – Polski Słownik Biograficzny
PSJ – „Posłaniec Serca Jezusowego”
PT – „Przegląd Tygodniowy”
PWBI – „Polonia Włoska. Biuletyn Informacyjny”
QV CPPW – „Quo Vadis. Chrześcijańskie Pismo dla Polaków we Włoszech”
RN – „Rycerz Niepokalanej”
RNS – „Roczniki Nauk Społecznych” Towarzystwa Naukowego KUL
RJ – Radosław Janica
RP – „Rocznik Prasoznawczy”
rps – rękopis
RPZ – „Rocznik Polonii Zagranicznej”
RV – Radio Vaticana
SCh – „Saeculum Christianum”
SCJ – Congregatio Sacerdotium a Sacro Corde Iesu, Zgromadzenie Księży Najświętszego Serca Jezusowego (sercanie)
SJ – Societas Jesu, Towarzystwo Jezusowe (jezuici)
SNSJ – Congregatio Sororum Servularum Sacratissimi Cordis Iesu, Służebnice Najśw. Serca Jezusowego, SSCJ (zgromadzenie sercanek)
SP – „Studia Polonijne”
SPow – „Słowo Powszechne”

SPK – Stowarzyszenia Polskich Kombatantów

SRPK – Stowarzyszenie Rodzin Polskich Kombatantów

SSCJ – Congregatio Servularum Sacratissimi Cordis Iesu, Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego (sercanki)

SŻ – „Studia Źródłoznawcze”

Ś=T – Świadectwa = Testimonianze

TChr, SChr – Societas Christi pro Emigrantibus Polonis, Towarzystwo Chrystusowe dla Polonii Zagranicznej (chrystusowcy)

TJ (SI) – Societas Jesu, Towarzystwo Jezusowe (jezuici)

TN KUL - Towarzystwo Naukowe KUL

TP – „Tygodnik Powszechny”

TPL – „Tydzień Polski”

TS – „Tygodnik Solidarność”

ULKP – Uniwersytet Letni Kultury Polskiej

UPJP2, UPJPII – Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

USJK – Congregatio Sororum Ursularum a Sacro Corde Iesu Agonizantis, Zgromadzenie Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konającego (urszulanki szare)

UŻ – „U źródeł. Życie parafii pw. św. Stanisława Kostki w Poznaniu”

ZAK – zbiory autora w Krakowie

ZBSJ – Zgromadzenia Braci Serca Jezusowego w Puszczykowie

ZPwW – Związek Polaków we Włoszech

ZSRR – Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich

Wykaz tabel:

Tabela 1. Skład Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w latach 1980-1983.

Tabela 2. Skład Rady Administracyjnej i Komitetu Doradczego Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w 2004 roku.

Tabela 3. Władza zwierzchnia Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w latach 1981-2017.

Tabela 4. Przewodniczący Rady Administracyjnej w Rzymie w latach 1980-2014.

Tabela 5. Administratorzy Fundacji Jana Pawła II w latach 1985-2014.

Tabela 6. Siostry ze Zgromadzenia Służebnic Najśw. Serca Jezusowego pracujące w Domu Polskim w Rzymie w latach 1980-2014.

Tabela 7. Bracia ze Zgromadzenia Braci Serca Jezusowego pracujący w Domu Polskim w Rzymie w latach 1980-2019.

Tabela 8. Członkinie Instytutu Niepokalanej Matki Kościoła z Krościenka nad Dunajcem pracujące w Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w latach 1989-2010.

Tabela 9. Członkinie Instytutu Świeckiego Pomocnic Maryi Jasnogórskiej pracujące w Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w latach 1984-2008.

Tabela 10. Dyrektorzy i duszpasterze Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie w latach 1980-2014.

Tabela 11. Książki, pamiątki i filmy wydane staraniem Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie w latach 1980-1985.

Tabela 12. Kierownictwo Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie w latach 1990-2014.

Tabela 13. Dyrektorzy i pracownicy Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie w latach 1981-2003.

Tabela 14. Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie w latach 1987-2007. Statystyka.

Tabela 15. Uniwersytet Letni Kultury Polskiej w Rzymie w latach 1987-2007. Statystyka.

Tabela 16. Dyrektorzy i kierownicy Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie w latach 1981-2014.

Tabela 17. Kraj pochodzenia i kierunek studiów stypendystów lubelskich w 1993 r.

Tabela 18. Liczba zagranicznych stypendystów Fundacji Jana Pawła II studiujących na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim z podziałem na kierunki studiów w 2002 r.

Tabela 19. Liczba zagranicznych stypendystów Fundacji Jana Pawła II studiujących na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim z podziałem na kierunki studiów w 2014 r.

Tabela 20. Liczba zagranicznych stypendystów Fundacji Jana Pawła II studiujących na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim z podziałem na kraj pochodzenia w latach 2002-2014.

Tabela 21. Stypendyści Fundacji Jana Pawła II studiujący na Uniwersytecie Jana Pawła II w Krakowie w latach 2001-2014.

Tabela 22. Redaktorzy naczelni „Kroniki Rzymskiej” w latach 1982-2002.

Tabela 23. Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II na świecie w 1987 r.

Tabela 24. Koła i Towarzystwa Fundacji Jana Pawła II na świecie w 2014 r.

Wykaz ilustracji

1. Kościół i Hospicjum św. Stanisława BiM przy via Botteghe Oscure 16 w Rzymie; widok na fasadę kościoła, 2012 r. (fot. RJ).
2. Obecne logo Fundacji Jana Pawła II (powyżej, z 2024 r.) i grafika z poprzednim logo (2017 r.), (FJP2).
3. Dawne i obecne logo Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu JP2 (ODiSP).
4. „Dom Polski” Fundacji Jana Pawła II przy via Cassia 1200 w Rzymie; 2014 r. (fot. RJ)
5. Dom Polski w Rzymie oraz rycina „Domu Polskiego” (KR).
6. Posągi w ogrodach Domu Polskiego wykonane przez rzeźbiarza Tomasza Oskara Sosnowskiego (1813-1886), Rzym 2014 r. (fot. RJ).
7. Kaplica w Domu Polskim, Rzym 2014 r. (fot. RJ).
8. Jan Paweł II w kaplicy Domu Polskiego podczas uroczystości poświęcenia, witany przez kard. W. Rubina, Rzym 8 XI 1981 r. (ODiSP).
9. Witraże z polskimi świętymi w kaplicy Domu Polskiego; po lewej stronie, pośrodku św. Jan Paweł II, Rzym 2014 r. (fot. RJ).
10. Relikwiarz św. Jana Pawła II w kaplicy Domu Polskiego; w środku drewnianego herbu papieskiego obok tabernakulum, Rzym 2014 r. (fot. RJ).
11. Złoty krzyżyk z grawerem: „W podzięce Bogu za zachowanie Ojca Świętego Jana Pawła II – Polonia Świata”, wotum od Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata dla kaplicy Domu Polskiemu z 7 XI 1981 r. (ODiSP).
12. Pomnik Jana Pawła II przed Domem Polskim, Rzym 2014 r. (fot. RJ)
13. Tablica pamiątkowa w blasze miedzianej i ołowianej przedstawiająca Jana Pawła II z poezją J. Słowackiego wykonana przez Józefa Słowińskiego; dar Polonii amerykańskiej z Buffalo, Rzym 2014 r. (fot. rj).
14. Tablica pamiątkowa poświęcenia Domu Polskiego przez Jana Pawła II (8 XI 1981) w holu Domu Polskiego, Rzym 2014 r. (fot. RJ).
15. Reprodukacja dekretu erekcyjnego Fundacji Jana Pawła II z 16 X 1981 r. (AODiSP)
16. Biskupi polscy i goście z 25 krajów świata podczas programu słowno-muzycznego w Sali Kongresowej Hotelu „Ergife” dzień przed przekazaniem Domu Polskiego dla papieża, Rzym 6 XI 1981 r. (ODiSP).
17. Msza św. w Bazylice św. Piotra w dniu przekazania Domu Polskiego dla Jana Pawła II dla ok. 2 tysięcy osób, Watykan 7 XI 1981 r. (ODiSP).

18. Okładka specjalnego programu uroczystości przekazania Domu Polskiego Janowi Pawłowi II, Rzym 8 XI 1981 r. (KR).
19. Symboliczne przekazanie Domu Polskiego Janowi Pawłowi II, Aula Pawła VI, Watykan 7 XI 1981 r. (ODiSP).
20. Jan Paweł II z kapelanem Rodzin Katyńskich, ks. prał. Zdzisławem Peszkowskim, w środku Władysław Zachariasiewicz podczas audiencji, Watykan 7 XI 1981 r. (ODiSP).
21. Jan Paweł II oraz biskupi na audiencji podczas ofiarowania Domu Polskiego, Watykan 07 XI 1981 r. (ODiSP).
22. Jan Paweł II przed tablicą pamiątkową w holu Domu Polskiego z ks. Kazimierzem Przydatkiem, dyrektorem Ośrodka i Domu Pielgrzyma „Sursum Corda” w Rzymie, Rzym 8 XI 1981 r. (ODiSP).
23. Jan Paweł II w kaplicy Domu Polskiego przed jego poświęceniem, Rzym 8 XI 1981 r. (ODiSP).
24. Jan Paweł II udziela błogosławieństwa wraz z obecnymi na uroczystości poświęcenia Domu Polskiego biskupami, Rzym 8 XI 1981 r. (ODiSP).
25. Jan Paweł II wręcza różaniec Danucie Michałowskiej podczas programu artystycznego w sali Domu Polskiego po jego poświęceniu, Rzym 8 XI 1981 r. (ODiSP).
26. Z okazji uroczystości poświęcenia Domu Polskiego włoska malarka V. Vispi ofiarowała Ojcu Świętemu jego portret, Rzym 8 XI 1981 r. (ODiSP).
27. Msza św. dziękczynna za zakup i przekazanie Domu Polskiego Janowi Pawłowi II w Bazylice Matki Bożej na Zatybrzu, Rzym 8 XI 1981 r. (ODiSP).
28. Przewodniczący Rady Fundacji kard. W. Rubin, prymas J. Glemp i metropolita krakowski kard. F. Macharski skierowali słowo do przedstawicieli Polonii po poświęceniu Domu Polskiego, Rzym 8 XI 1981 r. (ODiSP).
29. Polonijny działacz z Meksyku, były żołnierz AK Jerzy Skoryna klęczy przed Janem Pawłem II prosząc go o błogosławieństwo, Rzym 8 XI 1981 r. (ODiSP).
30. Jan Paweł II w otoczeniu biskupów przed wyjazdem z Domu Polskiego po jego poświęceniu, Rzym 8 XI 1981 r. (ODiSP).
31. Pamiątkowy medal z wizerunkiem Jana Pawła II i Domu Polskiego na awersie i rewersie wydany z okazji przekazania Domu Polskiego Janowi Pawłowi II. (ODiSP).
32. Narada duszpasterzy przed Domem Polskim, Rzym 1981 r. (ODiSP).
33. Prymas Polski abp J. Glemp w Domu Polskim, Rzym 1981–1983. (ODiSP).

- 34-35. Prymas J. Glemp w Ośrodku Dokumentacji i w kaplicy Domu Polskiego przemawia do polskich pielgrzymów, Rzym XII 1984 r. (KR).
36. Dary dla Polski po wybuchu stanu wojennego 13 XII 1981 r. przed Domem Polskim, które napłynęły z Rzymu i Włoch, Rzym 1981 r. (KR).
- 37., 38. Prymas J. Glemp i kard. Andrzej Deskur w Domu Polskim podczas uroczystości z okazji 5-lecia Fundacji, Rzym 1985 r. (KR).
39. Spotkanie rektorów Polskich Misji Katolickich w Domu Polskim, Rzym 1988 r. (KR).
- 40-41. Abp J. Kowalczyk, nowo mianowany nuncjusz apostolski w Polsce w Domu Polskim, Rzym 1989 r. (KR).
42. Poczęstunek przed Domem Polskim z okazji jego 5-lecia oraz poświęcenia tablicy znacniejszych ofiarodawców, Rzym 1985 r. (KR).
43. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Polonii Świata na spotkaniu z Janem Pawłem II, Castel Gandolfo 1983 r. (KR).
44. Uczestnicy kursu Loreto, Rzym 1984 (KR).
45. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Polonii Świata na audiencji u Jana Pawła II, Castel Gandolfo 23 VIII 1984 r. (KR).
46. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej na audiencji u Jana Pawła II, Watykan 1987 r. (KR).
47. Prymas Józef Glemp i kard. Henryk Gulbinowicz wśród uczestników Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej w Domu Polskim, Rzym 1988 r. (KR).
48. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej na spotkaniu z Janem Pawłem II, Rzym 1988 r. (KR).
49. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej, Monte Cassino 1987 r. (KR).
50. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej na spotkaniu z Janem Pawłem II, Watykan 1989 r. (KR).
51. Polskojęzyczna grupa uczestników Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej na spotkaniu z Janem Pawłem II, Watykan 1993 r. (KR).
52. Anglojęzyczna grupa uczestników Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej na spotkaniu z Janem Pawłem II, Watykan 1993 r. (KR).
53. Polskojęzyczna grupa uczestników Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej na spotkaniu z Janem Pawłem II, Watykan 1996 r. (KR).

54. Anglojęzyczna grupa uczestników Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej na spotkaniu z Janem Pawłem II, Watykan 1996 r. (KR).
55. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej na audiencji z Janem Pawłem II, Watykan 1997 r. (KR).
56. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej na audiencji z Janem Pawłem II, Watykan 2000 r. (KR).
57. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej w oczekiwaniu na spotkanie z Janem Pawłem II, Watykan 2001 r. (KR).
58. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej na polskim cmentarzu na Monte Cassino, 2002 r. (KR).
59. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej przed Domem Polskim, Rzym 2003 r. (KR).
60. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej w Rzymie, 2004 r. (KR).
61. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej w Rzymie, 2005 r. (KR).
62. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej w Rzymie, 2007 r. (KR).
63. Spotkanie Jana Pawła II z członkami Fundacji Jana Pawła II, Watykan, lata 90. (KR)
64. Członkowie Rady Administracyjnej i Komitetu Doradczego podczas zebrania władz Fundacji Jana Pawła II, Watykan 1999 r. (KR)
65. Członkowie Rady Administracyjnej Fundacji na spotkaniu u Jana Pawła II, Watykan b.d. (KR).
66. Jan Paweł II z kompozytorem Wojciechem Kilarzem podczas koncertu „Missa pro Pace” w hołdzie Ojcu Świętemu w 2001, niedługo po zakończeniu uroczystości 20-lecia Fundacji Jana Pawła II, Watykan 7 XII 2001 r. (KR).
67. Okładka filmu „Uroczystość XX-lecia Fundacji Jana Pawła II w Rzymie” z 2001 r. (zbiory autora).
68. Abp. Szczepan Wesoły wita Jana Pawła II podczas audiencji, Watykan 4 XI 2003 r. (BFJP2).
69. Koncert w Auli Pawła VI z okazji 25-lecia pontyfikatu Jana Pawła II, Watykan, 4 XI 2003 r. (BFJP2).
70. Rada Administracyjna Fundacji Jana Pawła II na spotkaniu z Janem Pawłem II, Rzym 2004, (BFJP2).

71. Członkowie Rady Administracyjnej Fundacji na spotkaniu z Janem Pawłem II, Rzym 20 I 2005 r. (BFJP2).
72. Spotkanie Benedykta XVI z członkami Fundacji Jana Pawła II, Watykan 23 X 2006 r. (BFJP2).
73. Obchody uroczystości 25-lecia Fundacji Jana Pawła II w 21-23 X 2006 r. w Rzymie, Watykan 23 X 2006 r. (BFJP2).
74. W 2007 r. z okazji 25-lecia Fundacji papieskiej został wydany album pt.: „Fundacja Jana Pawła II”. (zbiory autora).
75. Okolicznościowy znaczek Poczty Polskiej z wizerunkiem Jana Pawła II w związku z 25-leciem istnienia Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w 2006 r., wydane w 2007 r. (FJP2).
76. Okładka filmu „Fundacja Jana Pawła II. 25 lat” powstałego z okazji 25-lecia Fundacji w 2006 r. (zbiory autora).
77. Msza św. przy grobie Jana Pawła II w grotach Bazyliki św. Piotra przed obradami Rady Administracyjnej Fundacji, Watykan 2008 r., (FJP2).
78. Obrady Rady Administracyjnej Fundacji w Domu Polskim w 2008 r., Rzym (BFJP2).
79. Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji w Domu Polskim w 2009 r., Rzym (BFJP2).
80. Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji w Domu Polskim w 2010 r., Rzym (BFJP2).
81. Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji w 2012 r., Rzym (BFJP2).
82. Okładka filmu „Fundacja Jana Pawła II” z 2012 r. (zbiory autora).
83. Członkowie Rady Administracyjnej Fundacji przed Mszą św. przy grobie bł. Jana Pawła II w Bazylice św. Piotra, Watykan 29 I 2013 r. (BFJP2).
84. Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji w Domu Polskim w 2014 r., Rzym (BFJP2).
85. Kapłani, w tym członkowie Rady Administracyjnej Fundacji przed Mszą św. przy grobie św. Jana Pawła II na rozpoczęcie zebrania tej instytucji, Watykan 28 I 2016 r. (BFJP2).
86. Otwarcie Złotej Księgi podczas nabożeństwa liturgii słowa pod przewodnictwem kard. Stanisław Ryłko w kaplicy Domu Polskiego, Rzym 23 X 2016 r. (BFJP2).
87. Członkowie Fundacji Jana Pawła II przed pomnikiem Jana Pawła przy Domu Polskim, Rzym 2012 r. (BFJP2).
88. Ks. rektor Paweł Ptasznik, Anna Karoń-Ostrowska, kard. Stanisław Ryłko podczas „Rzymskich Wieczorów Papieskich” w kościele pw. św. Stanisława BM., Rzym 2010 r. (BFJP2).

89. Nominacja dla Fundacji Jana Pawła II do nagrody „Totus” w 2003 r., przyznawanej przez fundację Konferencji Episkopatu Polski „Dzieło Nowego Tysiąclecia” (fot. RJ).
90. Medal Fundacji Kościuszkowskiej przyznany w 1985 r. Fundacji Jana Pawła II. (KR).
91. Pierwsza redakcja spotkań „Kroniki Rzymskiej” – pracownia biblioteki Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie (fot. RJ).
92. Okładka „Kroniki Rzymskiej”, periodyku Fundacji wydawanym w latach 1982-2002. (zbiory autora).
93. Okładka „Biuletynu Fundacji Jana Pawła II”, periodyku Fundacji wydawanym przez jej Sekretariat w latach 2003-2022. (zbiory autora).
94. Okładka „beatyfikacyjnego” biuletynu „Fundacja Jana Pawła II” z maja 2011 r. oraz okładka biuletynu/newslettera z grudnia 2015 r. (zbiory autora).
95. Okładka anglojęzycznego biuletynu Fundacji Jana Pawła II z grudnia 1988 r. “News from the John Paul II Foundation”. (ODiSP).
96. Prelegenci symposium „Jan Paweł II – Sobór Watykański II” z 28-30 X 2008 r. w Rzymie (BFJP2)
97. Uczestnicy V Światowych Rekolekcji Podhalańskich podczas spotkania z Janem Pawłem II w 2002 r. (KR).
98. Uczestnicy VII Światowych Rekolekcji Podhalańskich w Domu Polskim w 2004 r. (KR).
99. Uroczystość poświęcenia pomnika Jana Pawła II przed Domem Polskim, Rzymie 19 V 2004 r. (KR).
100. Kard. Władysław Rubin (1917-1990), pierwszy Przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II w latach 1981-1987 (ODiSP).
101. Abp Szczepan Wesoły (1926-2018), przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji w latach 1987-2008. (ODiSP).
102. Kard. Stanisław Ryłko, Przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji w latach 2008-2022. (ODiSP).
103. Ks. prał. dr Paweł Ptasznik, przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji od 2022 r. (ODiSP).
104. Nowo mianowany kardynał Stanisław Dziwisz z papieżem Benedyktem XVI, a jednocześnie zwierzchnik Fundacji po św. Janie Pawle II, Rzym, 24 III 2006 r. (ODiSP).
105. Abp Marek Jędraszewski, zwierzchnik Fundacji JP2 podczas Mszy św. dla członków Fundacji przy grobie św. Jana Pawła II, Watykan, 29 IV 2022 r. (diecezja.pl).

106-107. Ks. Kazimierz Przydatek SJ (1933-2020), pierwszy dyrektor Domu Pielgrzyma Polskiego „Corda Cordi” przy via Pfeiffer 13 i organizator Domu Polskiego. (ODiSP; jezuici.pl).

108-109. Ks. prał. Ksawery Sokołowski (1939-2015), pierwszy administrator, dyrektor Domu Polskiego w Rzymie w latach 1980-1985, podczas jego poświęcenia przez Jana Pawła II, 8 XI 1981 r. i ks. K. Sokołowski w Częstochowie. (ODiSP; archiczesz.pl/).

110-111. Ks. inf. Michał Jagosz, dyrektor Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II (1983-1999), a także administrator Domu Polskiego i Fundacji Jana Pawła II w Rzymie (1986-1996). (ODiSP; mabpz.org).

112-113. Ks. prał. Mieczysław Niepsuj, dyrektor Domu Polskiego (1996-2019). Na drugim zdjęciu na tle obrazu Jana Pawła II w Domu Polskim w 2006 r. (ODiSP; album „Fundacja Jana Pawła II, Marki 2007”).

114-115. Ks. prał. dr Stefan Wylężek, dyrektor Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej (1995-2003) oraz administrator Fundacji Jana Pawła II w Rzymie (1996-2010) (BFJP2; AODiSP).

116-117. Ks. prał. dr Jan Głowczyk, kierownik rzymskiego Ośrodka Dokumentacji (2000-2010), administrator kościoła św. Stanisława BM w Rzymie oraz koordynator Duszpasterstwa Polaków we Włoszech. (ODiSP; Centrum Myśli Jana Pawła II).

118-119. Ks. dr hab. Andrzej Dobrzyński, dyrektor Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu (2010-obecnie) i współpracownicy. (ODiSP).

120-121. Maciej Bednarkiewicz, adwokat, wieloletni członek Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II; po lewej z małżonką Ewą – prezes Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie, w czasie wizyty u Jana Pawła II. (ODiSP; www.rp.pl).

122-123. O. Krzysztof Wieliczko OSPPE, administrator Fundacji Jana Pawła II (2010-2023). Po lewej wśród dzieci z Polskiej Szkoły im. o. A. Kordeckiego w Nowym Jorku, 29 V 2004 r. (dziennik.com). Po prawej z nowym dyrektorem Domu Polskiego (od 2019 r.), ks. Łukaszem Kotarwą, podczas posiedzenia Rady Administracyjnej, Rzym 5 II 2020 r.. (diecezja.pl).

124. O. Hieronim Fokciński SJ (1937-2018). Od 1971 rektor Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie. Jeden z redaktorów „Kroniki Rzymskiej”. 11 VI 2013 r. otrzymał tytuł honoris causa Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. (ODiSP).

125. Ks. Marian Burniak TChr (ur. 1935), duszpasterz środowisk polskich we Włoszech (1970-2003), podczas odznaczenia przez Prezydenta RP A. Dudę Krzyżem Komandorskim

z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski za zasługi i służbę dla Polaków i Polonii, Rzym 9 XI 2015 r. (chrystusowcy.org).

126. Władysław Zachariasiewicz (1911-2016), uhonorowany przez ambasadora RP w USA w sto trzyletnie urodziny, Waszyngton 21 XI 2014 r. (dziennikzwiaskowy.com).

127. Pracownicy Sekretariatu Fundacji Jana Pawła II, (od lewej) Jolanta Szpilarewicz i Julia Irska, Rzym 2010 r. (BFJP2).

128. O. Konrad Hejmo OP, redaktor naczelny „Kroniki Rzymskiej” (1983-1987). (twitter.com).

129. Logo i zdjęcie Domu Pielgrzyma „Sursum Corda” w Rzymie. (sursumcorda-dom.org/).

130-131. Spotkanie papieża Franciszka z członkami Fundacji Jana Pawła II, Watykan 25 IV 2015 r. (BFJP2).

132. Przyjaciele Fundacji Jana Pawła II podczas audiencji u papieża Franciszka z okazji jubileuszu 35-lecia Fundacji, Watykan 21 X 2016 r. (BFJP2).

133. Abp Marek Jędraszewski, metropolita krakowski, zwierzchnik Fundacji Jana Pawła II z nowo powołaną Radą Fundacji JP2, Rzym 29 IV 2022. (diecezja.pl).

134. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – widok ogólny, 2013 r. (fot. RJ).

135. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – elewacja zewnętrzna przy ul. Boczna Lubomelskiej 2, Lublin 2013 r. (fot. RJ).

136. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – wnętrze, westybul, 2013 r. (fot. RJ).

137. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – tablica fundatorów domu, 2013 r. (fot. RJ).

138. Kaplica Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – widok na ołtarz z chóru, 2013 r. (fot. RJ).

139. Kaplica Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – widok na chór, 2013 r. (fot. RJ).

140. Kaplica Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – widok na ołtarz z mozaiką św. Cyryla i Metodego, 2013 r. (fot. RJ).

141. Kaplica Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – widok na wizerunek i relikwie św. Jana Pawła II, kamień węgielny, 2013 r. (fot. RJ).

142. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – aula, 2013 r. (fot. RJ).

143. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – hol na piętrze, 2013 r. (fot. RJ).

144. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – ogród, 2013 r. (fot. RJ).

145. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – tylna elewacja budynku, 2013 r. (fot. RJ).
146. KUL – fasada uczelni, 2013 r. (fot. RJ).
147. KUL – Nowa Aula kard. S. Wyszyńskiego, 2013 r. (fot. RJ).
- 148-149. Ks. dr hab. Marian Radwan SCJ (ur. 1936), twórca programu stypendialnego Fundacji Jana Pawła II; po lewej z Janem Pawłem II w Watykanie, b.d. (dfjp2.pl), a po prawej podczas jubileuszu 25-lecia otwarcia Domu Fundacji, kiedy ks. Radwan został uhonorowany medalem Jubileuszowym 100-lecia KUL, Lublin 19 X 2019 r. (sercanie.pl/).
150. Ks. Ryszard Krupa SCJ, przez ponad 20 lat pracował w Fundacji Jana Pawła II w Lublinie, po ks. Radwanie dyrektor Domu Fundacji w Lublinie. (scj.de).
151. Ks. Jan Strzałka SCJ, od 2013 r. dyrektor Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie. (<http://dfjp2.pl>).
152. „Ethos” – kwartalnik Instytutu Jana Pawła II przy KUL – Lublin i Fundacja Jana Pawła II – Rzym, styczeń – marzec 2013, nr 101. (zbiory autora).
153. Roman Jan Dzwonkowski SAC (1930-2020). Na zdjęciu jako laureat podczas wręczenia nagród „Semper Fidelis”, Warszawa, 22 X 2019 r. (IPN).
154. Stypendyści Fundacji Jana Pawła II w ogrodzie Domu Fundacji w Lublinie, Lublin 27 V 2018 r. (dfjp2.pl/).
155. Marsz wdzięczności stypendystów i dyrekcji Domu Fundacji w Lublinie za pontyfikat, dzieło Fundacji i program stypendialny Jana Pawła II w 18. rocznicę jego śmierci, Lublin 2 IV 2023 r. (dfjp2.pl/).
156. Stypendyści Fundacji Jana Pawła II podczas jednej z pielgrzymek do Watykanu, Watykan, b.d. (dfjp2.pl/).
157. Członkowie Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Nowym Jorku podczas przemarszu Parady Pułaskiego (Pulaski Day Parade), która odbywa się słynną Piątą Aleją NY, 1 niedziela X, Nowy Jork 2015 r. (nysjp2f.org).
158. Abp Józef Staniewski, metropolita diecezji mińsko-mohylewskiej na Białorusi, absolwent programu stypendialnego Fundacji w Lublinie oraz Zofia Twarowska i prezes nowojorskiego Koła Fundacji Mieczysław Pająk podczas obchodów 40-lecia Fundacji Jana Pawła II w Watykanie, Watykan 21 IX 2022 r. (nysjp2f.org).
159. Prezesi kanadyjskich Kół Przyjaciół Fundacji (w Winnipegu, Calgary, Montrealu, Toronto i Saskatoon) przed pomnikiem Jana Pawła II obok Domu Polskiego podczas uroczystości 25-lecia Fundacji Jana Pawła II, Rzym 21 X 2006 r. (fjp2.ca).
160. Obchody jubileuszu 25-lecia założenia Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Wielkiej Brytanii, Londyn 22 V 2022 r. (fjp2.com).

161-162. Korytarze Domu Polskiego w Rzymie, które służą do ekspozycji pamiątek pontyfikatu Jana Pawła II, Rzym 2012 (fot. RJ).

163. „Jan Paweł II. Bibliografia polska” – obecnie najpełniejsza bibliografia papieska w X tomach, obejmująca lata 1949-1998, od ponad trzydziestu lat sukcesywnie opracowywana i wydawana przez Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Rzymie. (ODiSP).

164. „Bullarium Poloniae” – zbiór archiwaliów watykańskich dotyczących Polski od roku 1000 do końca XV, wydany w siedmiu tomach. (ODiSP).

ILUSTRACJE

1. Kościół i Hospicjum św. Stanisława BiM przy via Botteghe Oscure 16 (Centrum/Plac Wenecki), pierwszy w Rzymie i najstarszy oraz najcenniejszy zabytek i ślad polskości na świecie, założony przez pochodzącego z Krakowa biskupa warmińskiego (1551–1579), kard. Stanisława Hozjusza (1504-1579) w XVI wieku, który był przedstawicielem dyplomatycznym Rzeczypospolitej w Państwie Kościelnym w 1569 r., a później wielkim Penitencjarzem w Rzymie podczas Roku Jubileuszowego 1575.

JOHN PAUL II
FOUNDATION

2. Obecne logo Fundacji Jana Pawła II (powyżej) i niżej grafika z poprzednim logo (2017).

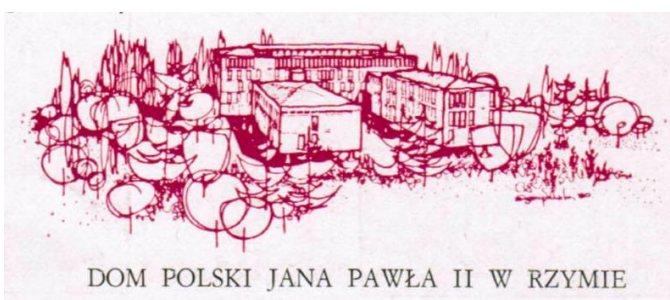

Fundacja Jana Pawła II
Ośrodek Dokumentacji i Studium
Pontyfikatu w Rzymie

3. Loga Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II na przestrzeni lat do obecnego znaku graficznego.

4. Dom Polski Fundacji Jana Pawła II przy via Cassia 1200 w Rzymie, 2014 r.

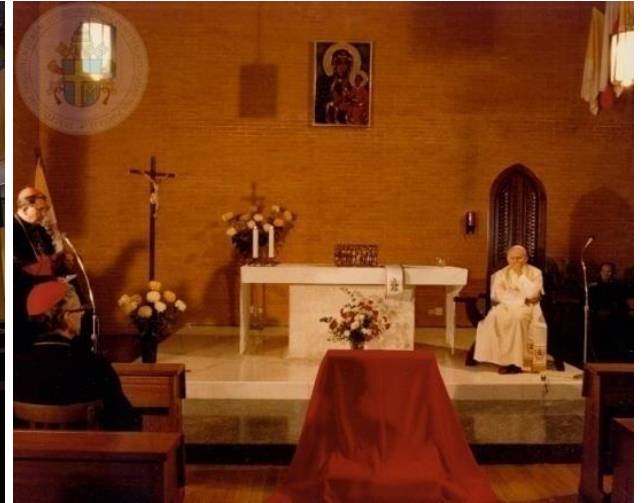
5. Dom Polski w Rzymie, dar Polonii świata dla Jana Pawła II oraz rycina Domu Polskiego.

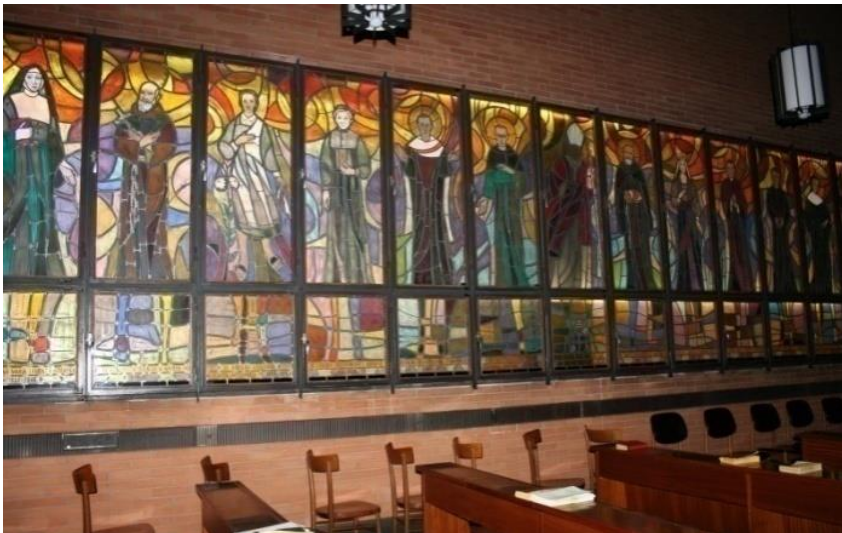
6. Posągi w ogrodach Domu Polskiego wykonane przez rzeźbiarza Tomasza Oskara Sosnowskiego (1813-1886). Spośród 35 rzeźb polskiego artysty Tomasza Sosnowskiego eksponowanych w Rzymie i w okolicy, sześć znajduje się w Domu Polskim, dzięki wykonawcom testamentu śp. ks. prof. Jerzego Langmana. Wśród nich są Statua Sprawiedliwości, dwie wersje Statuy Zwycięstwa, Statua Belizariusza i Macierzyństwo NMP, Rzym 2014 r.

7. Kaplica w Domu Polskim, Rzym 2014 r.

8. Jan Paweł II w kaplicy Domu Polskiego w Rzymie podczas uroczystości jego poświęcenia, wysłuchuje powitania kard. W. Rubina, Rzym 8 XI 1981 r.

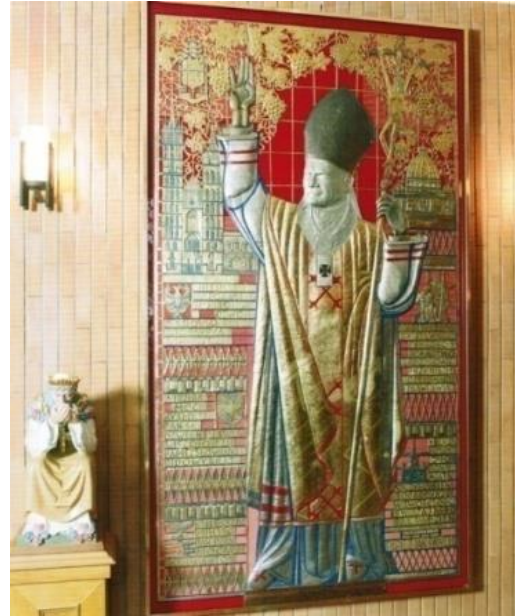
9. Kaplica w Domu Polskim – po lewej stronie witraże z polskimi świętymi, pośrodku św. Jan Paweł II, Rzym 2014 r. (po lewej).

10. W kaplicy Domu Polskiego, po prawej stronie ołtarza obok tabernakulum, wisi relikwiarz św. Jana Pawła II – drewniany herb papieski z podpisem zawołania „Totus Tuus”. W środku herbu tkwi fiołka z przechowywaną ze czcią krwią świętego. Dar kard. S. Dziwisza po beatyfikacji w 2011 r. (po lewej).

11. Przedstawiciele Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata 7 XI 1981 r. ofiarowali dla kaplicy Domu Polskiemu wotum w formie złotego krzyża z płaskorzeźbą orła na środku, herbu Jana Pawła II na górze oraz wygrawerowanym tekstem na dole: „W podzięce Bogu za zachowanie Ojca Świętego Jana Pawła II – Polonia Świata”. (po prawej).

12. Pomnik Jana Pawła II przed Domem Polskim w Rzymie z 2004 r., Rzym 2014 r. (po lewej).

13. Na ścianach przed wejściem do kaplicy Domu Polskiego znajdują się tablice pamiątkowe ofiarodawców Fundacji oraz płaskorzeźba, portret przedstawiający papieża w blasze miedzianej i ołowianej z poezją J. Słowackiego wykonany przez artystę Józefa Słowińskiego, dar Polonii amerykańskiej z Buffalo.

14. Tablica pamiątkowa poświęcenia Domu Polskiego przez Jana Pawła II (8 XI 1981) w holu Domu przy via Cassia 1200, Rzym 2014. (powyżej).

15. Reprodukacja dekretu erekcyjnego Fundacji Jana Pawła II z 16 X 1981 r. (po prawej).

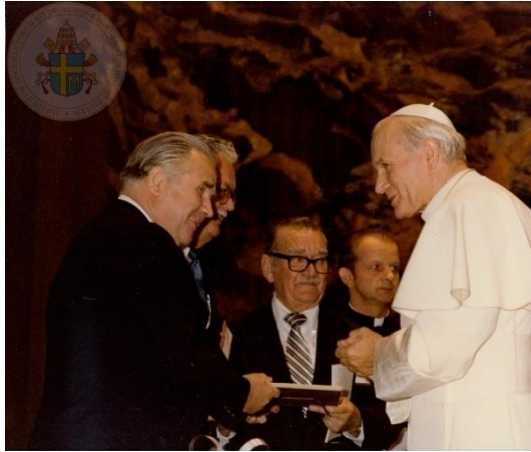
16. Dzień przed przekazaniem Domu Polskiego Janowi Pawłowi II, 6 XI 1981 r., biskupi polscy i goście przybyli z 25 krajów świata uczestniczyli w programie słowno-muzycznym w Sali Kongresowej Hotelu „Ergife” w Rzymie. Na akademii mówiono o zadaniach względem kultury polskiej. Alojzy A. Mazewski (pierwszy z prawej w pierwszym rzędzie). Widoczni m.in. w pierwszym rzędzie od lewej: ordynariusz sandomiersko-radomski bp. Edward Materski, delegat prymasa do spraw emigracji bp Szczepan Wesoly, metropolita krakowski kard. Franciszek Macharski (czwarty od lewej), kard. Władysław Rubin (piąty od lewej), dyr. Ośrodka i Domu Pielgrzyma „Sursum Corda” w Rzymie ks. Kazimierz Przydatek (piąty). W drugim rzędzie drugi od prawej franciszkanin o. Flawian Słomiński, spowiednik Jana Pawła II). (po lewej).

17. W dniu przekazania Domu Polskiego dla Jana Pawła II, 7 XI 1981 r. w Bazylice św. Piotra przy ołtarzu Katedry Piotrowej odprawiona została Msza św. Uczestniczyło w niej ok. 2 tysięcy osób, w tym przedstawiciele Polonii z całego świata, duchowni oraz siostry z różnych zgromadzeń zakonnych. (po lewej).

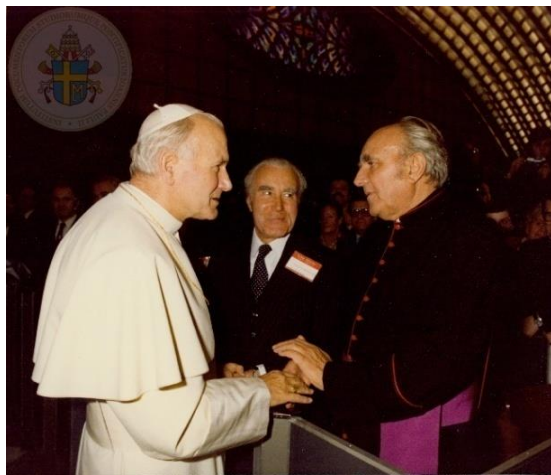
18. Okładka specjalnego programu uroczystości przekazania Domu Polskiego Janowi Pawłowi II w 1981 r. (po prawej).

19. Dom Polski (*Casa Polacca Giovanni Paolo II*) został symbolicznie przekazany Janowi Pawłowi II podczas specjalnej audiencji dla Polaków, 7 XI 1981 r. przed południem w Auli Pawła VI w Watykanie. Podczas tej uroczystości zrobili to przedstawiciele Polonii, członkowie Ogólnoamerykańskiego Komitetu Ufundowania Domu Polskiego Jana Pawła II – Klemens Zabłocki, kongresmen (na zdjęciu na wprost, w okularach), inż. Jan Kaszuba – przew. Rady Koordynacyjnej Polonii Wolnego Świata (pierwszy z lewej) i mec. Alojzy Mazewski – prezes Kongresu Polonii Amerykańskiej (drugi z lewej), przekazując Ojcu Świętemu w darze symboliczne klucze do Domu Polskiego. W tle

sekretarz Jana Pawła II, ks. prałat Stanisław Dziwisz.

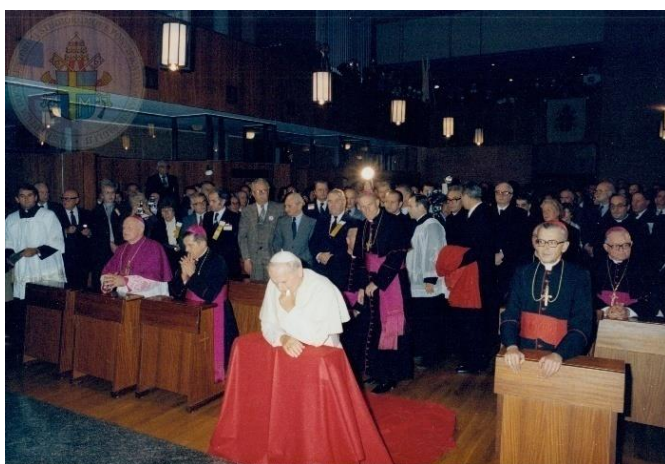
20. Jan Paweł II z kapłanem Rodzin Katyńskich, ks. prał. Zdzisławem Peszkowskim, w środku Władysław Zachariasiewicz podczas audiencji, Aula Pawła VI, Watykan 7 XI 1981 r.

21. Jan Paweł II oraz biskupi na specjalnej audiencji w Auli Pawła VI podczas ofiarowania Domu Polskiego, 7 XI 1981 r. Widoczni od lewej: abp Szczepan Wesoły, abp Bronisław Dąbrowski, bp Jerzy Stroba, abp Luigi Poggi, prymas Polski abp Józef Glemp, przewodniczący Rady Fundacji Jana Pawła II kard. Władysław Rubin, Jan Paweł II, bp Henryk Gulbinowicz (...), bp Stefan Bareła i dwaj ostatni: bp chełmiński Marian Przykucki i bp Edward Materski. W drugim rzędzie po lewej sekretarz papieski ks. Stanisław Dziwisz.

22. Jan Paweł II po odsłonięciu tablicy pamiątkowej w holu Domu Polskiego przy via Cassia 1200, którą przedstawił ks. Kazimierz Przydatek, dyr. Ośrodka i Domu Pielgrzyma „Sursum Corda” w Rzymie, podczas dnia poświęcenia Domu Polskiego, Rzym 08 XI 1981. Od lewej: przew. Rady Fundacji Jana Pawła II kard. Władysław Rubin, dyr. Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie ks. Ksawery Sokołowski, papież Jan Paweł II, metropolita krakowski kard. Franciszek Macharski, prymas Polski abp Józef Glemp.

23. Jan Paweł II modli się w kaplicy Domu Polskiego przed jego poświęceniem, 08 XI 1981. Pierwszy z prawej metropolita krakowski kard. Franciszek Macharski, za nim w drugiej ławce arcybiskup metropolita wrocławski Henryk Gulbinowicz. W pierwszej ławce (od lewej): ks. Wojciech Cebulski (stoi), wikariusz kapitulny archidiecezji warszawskiej bp Władysław Miziołek, prymas Polski abp Józef Glemp. W środku (za papieżem) widoczny m.in. prefekt Domu Papieskiego bp Jacques Martin,

obok w ławce stoją przedstawiciele Polonii: Jan Kaszuba (w czarnej marynarce) i Alojzy Mazewski (z wąsem w garniturze w kratkę). Na dalszym planie widoczni wierni i duchowni zgromadzeni na uroczystości w kaplicy i u góry na chórkę).

24. Poświęcenie Domu Polskiego, 08 XI 1981. Jan Paweł II udziela błogosławieństwa wraz z obecnymi na uroczystości biskupami. Obok papieża stoją: (po lewej) przewodniczący Rady Adm. Fundacji Jana Pawła II kard. Władysław Rubin, metropolita krakowski kard. Franciszek Macharski oraz następny prymas Polski arcybiskup Józef Glemp.

Mariackiego w Krakowie, Rzym, 8 XI 1981 r.

25. Jan Paweł II po poświęceniu Domu Polskiego w kaplicy wziął udział w programie słowno-artystycznym w sali telewizyjnej. Na zdjęciu papież wręcza różaniec przyjaciółce – aktorce Danucie Michałowskiej (recytowała m.in. Bogurodzicę z „Króla-Ducha” Słowackiego oraz „Pieśń od ziemi naszej” Norwida), pianista Janusz Zathy (pierwszy z lewej), skrzypek Wiesław Kwaśny (w środku) zagraли dla papieża koncert. Osobisty sekretarz papieski ks. Stanisław Dziwisz trzyma w ręku reprodukcję Kościoła

26. Z okazji uroczystości poświęcenia Domu Polskiego włoska malarka V. Vispi ofiarowała Ojcu Świętemu Jego portret, Rzym 8 XI 1981 r.

27. Prezbiterium Bazyliki Matki Bożej na Zatybrzu w Rzymie, wówczas kościele tytularnym Prymasa Polski abpa J. Glempa (pierwszy z lewej), a przy ołtarzu główny celebraws metropolita krakowski kard. Franciszek Macharski (w środku), abp metropolita wrocławski Henryk Gulbinowicz (po prawej). Z prawej strony widoczny paschał i kapłani współcelebrujący. 8 XI 1981 r. miała tam miejsce Msza św. dziękczynna za dokonanie wspólnego dzieła – zakupu i przekazania Domu Polskiego w Rzymie Janowi Pawłowi II.

28. Po uroczystościach przekazania i poświęcenia Domu Polskiego, 8 XI 1981 r. w jednej z sal nowo poświęconego Domu Fundacji Jana Pawła II w Rzymie przewodniczący Rady Fundacji kard. Władysław Rubin (z kartką), prymas Polski arcybiskup Józef Glemp (w środku) i metropolita krakowski kardynał Franciszek Macharski (po prawej) skierowali słowo do przedstawicieli Polonii podczas wspólnego posiłku (po lewej).

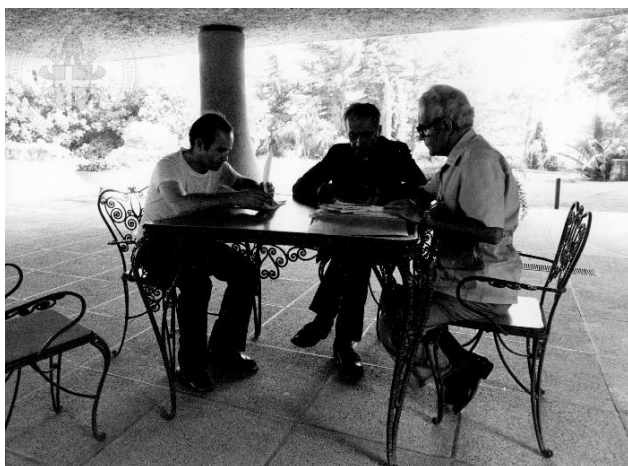
29. Polonijny działacz z Meksyku, kombatan, były żołnierz AK Jerzy Skoryna klęczy przed papieżem prosząc Jana Pawła II o błogosławieństwo, gdy papież rozmawia z działaczami Polonii, Dom Polski, Rzym, 8 XI 1981 r. (po prawej).

30. Jan Paweł II w otoczeniu biskupów przed wyjazdem z Domu Polskiego po jego poświęceniu, 8 XI 1981 r. (po lewej).

31. Z racji przekazania i poświęcenia, dedykacji Domu Polskiego Janowi Pawłowi II wydano pamiątkowy medal okolicznościowy z wizerunkiem Jana Pawła II i Domu Polskiego na awersie i rewersie.

32. Narada duszpasterzy przed Domem Polskim w Rzymie w 1981. (Widoczni od lewej: ks. Ksawery Sokołowski – nowy dyr. Domu Polskiego, ks. Kazimierz Przydatek SJ – dyr. Ośrodka i Domu Pielgrzyma „Sursum Corda” w Rzymie i ks. inf. Józef Marjańczyk).

33. Zdjęcie z odwiedzin Domu Polskiego przez prymasa Polski abp J. Glempa. Od lewej: dyr. Ośrodka i Domu Pielgrzyma „Sursum Corda” w Rzymie ks. Kazimierz Przydatek, prymas Polski abp Józef Glemp i dyrektor Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie ks. Ksawery F. Sokołowski. Widoczny fragment Domu Polskiego i goście z różnych stron świata oraz siostry sercanki. Data: 1981-1983.

34., 35. Kard. J. Glemp, Prymas Polski w Ośrodku Dokumentacji z dyrektorem ks. Michałem Jagoszem (po lewej) i w kaplicy Domu Polskiego (po prawej) przemawia do polskich pielgrzymów. Prymas Polski przebywał w Rzymie od 26 XI do 3 XII 1984 r.

36. Dom Polski zajmował się również organizacją wysyłki lekarstw oraz artykułów żywnościowych i innych do Polski, 1981. Z terenu Rzymu a nawet i całych Włoch napłynęły po 13 XII 1981 r. liczne dary na ręce Ojca Świętego lub Konferencji Episkopatu Polski, które przy współpracy z kilku osobami tworzącymi miejscowy Komitet zostały sukcesywnie wysyłane do Polski (z lewej).

37., 38. Prymas J. Glemp i kard. Andrzej Deskur w Domu Polskim podczas uroczystości z okazji pięciolecia Fundacji w 1986 r. (powyżej).

39. Spotkanie rektorów Polskich Misji Katolickich w Domu Polskim w 1988 r. (po lewej).

40., 41. Abp J. Kowalczyk, nowo mianowany nuncjusz apostolski w Polsce w Domu Polskim w 1989 r. (po prawej).

42. Poczęstunek przed Domem Polskim w Rzymie z okazji jego 5-lecia oraz poświęcenia tablicy znaczniejszych ofiarodawców w 1986 r. (po lewej).

43. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Polonii Świata na spotkaniu z Janem Pawłem II w Castel Gandolfo w 1983 r. (po prawej).

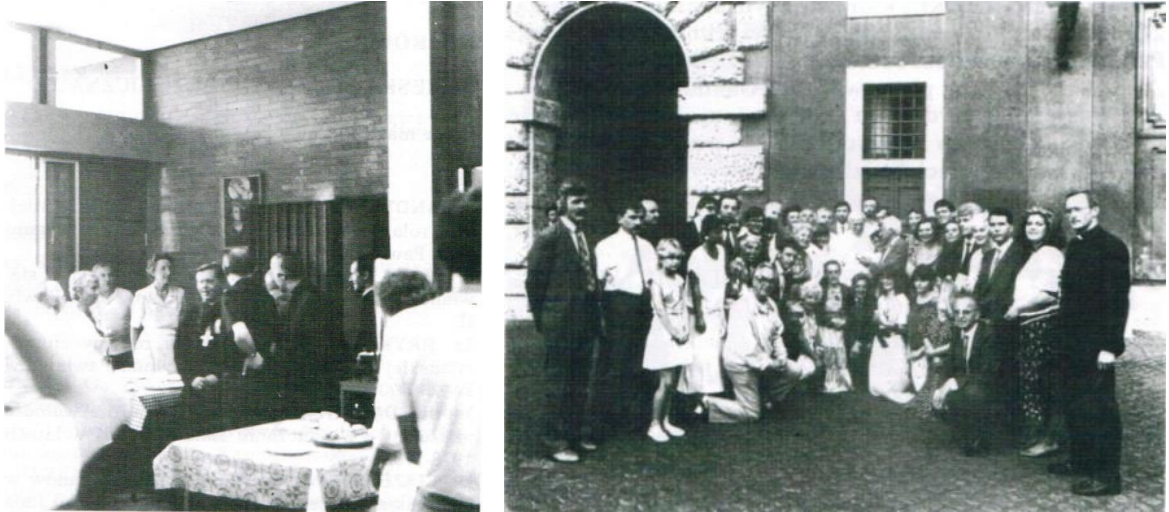
44. Uczestnicy kursu Loreto 1984 (po lewej).

45. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Polonii Świata w Castel Gandolfo na audiencji u Jana Pawła II, 23 VIII 1984 r. (po prawej).

46. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej (ULKP) na audiencji u Jana Pawła II w 1987 r.

47., 48. Prymas Józef Glemp i kard. Henryk Gulbinowicz wśród uczestników Uniwersytetu Letniego Kultury Polskiej (po lewej) oraz uczestnicy Uniwersytetu Letniego na spotkaniu z Janem Pawłem II w 1988 r. (po prawej).

49. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego w 1987 r. na Monte Cassino (po lewej).

50. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego w 1989 r. na spotkaniu z Janem Pawłem II (po prawej).

51. Polskojęzyczna grupa uczestników Uniwersytetu Letniego w 1993 r. na spotkaniu z Janem Pawłem II (po lewej).

52. Anglojęzyczna grupa uczestników Uniwersytetu Letniego w 1993 r. (po prawej).

53., 54. Uczestnicy (od lewej: polsko i anglojęzyczna grupa) Uniwersytetu Letniego w 1996 r. na spotkaniu z Janem Pawłem II.

55. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego w 1997 r. na audiencji z Janem Pawłem II w Watykanie.

56. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego w 2000 r. na audiencji u Jana Pawła II w Watykanie (po prawej).

57. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego w 2001 r. w oczekiwaniu na spotkanie z Janem Pawłem II (po lewej).

58. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego w 2002 r. na polskim cmentarzu na Monte Cassino (po prawej)

59. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego w 2003 r. przed Domem Polskim w Rzymie (po lewej).

60. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego w 2004 r. w Rzymie (po prawej).

61. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego w 2005 r. w Rzymie (po lewej).

62. Uczestnicy Uniwersytetu Letniego w 2007 r. w Rzymie (po prawej).

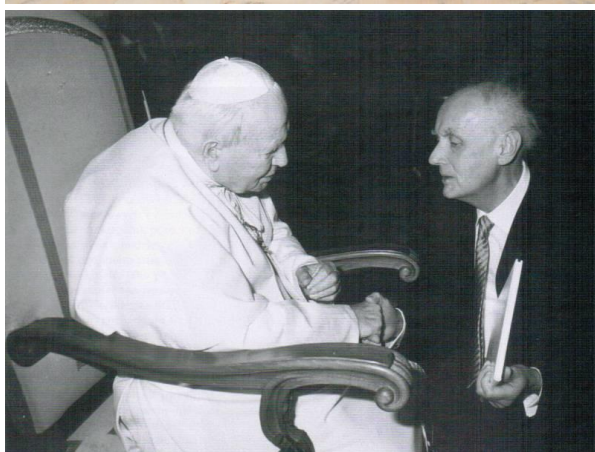

63. Spotkanie Jana Pawła II z członkami Fundacji Jana Pawła II, Watykan, lata 90. (po lewej).

64. Członkowie Rady Administracyjnej Fundacji i Komitetu Doradczego podczas zebrania władz Fundacji Jana Pawła II, Rzym 1999 r. (po prawej).

65. Członkowie Rady Administracyjnej Fundacji na spotkaniu u Jana Pawła II, Rzym, b.d. (po lewej).

66. Jan Paweł II z kompozytorem Wojciechem Kilarem podczas koncertu „Missa pro Pace” w hołdzie Ojcu Świętemu w 2001, niedługo po zakończeniu uroczystości 20-lecia Fundacji Jana Pawła II, który zbiegł się z ideą zamknięcia w ten sposób obchodów stulecia Filharmonii Narodowej w Warszawie, w Auli Pawła VI, 07 XII 2001 r. w Watykanie (powyżej po lewej).

67. Okładka filmu „Uroczystość XX-lecia Fundacji Jana Pawła II w Rzymie”, (format VHS) powstałego z okazji jubileuszu 20-lecia Fundacji w 2001 r. (powyżej po prawej).

68. Abp. Szczepan Wesoly wita Jana Pawła II podczas audiencji, we wtorek 4 XI 2003 r. (po lewej).
 69. Koncert w Auli Pawła VI z okazji 25-lecia pontyfikatu Jana Pawła II, Watykan, 4 XI 2003 r. Sekretariat Fundacji zorganizował w dniach 3-6 XI 2003 r. uroczyste obchody jubileuszowe, na które przybyło 700 osób z 16 krajów. We wtorek 4 listopada 2003 r., w dniu imienin Ojca Świętego zwiedzono najpierw wystawę filatelistyczną, a wieczorem wzięto udział w koncercie i audiencji z Papieżem. W wypełnionej po brzegi Auli Pawła VI wsłuchano się w uroczystą akademię poetycko-muzyczną pt. „Błogosławiona siejba”. (po prawej).

70. Rada Administracyjna Fundacji Jana Pawła II na spotkaniu z Janem Pawłem II, Rzym 2004 r. (powyżej).

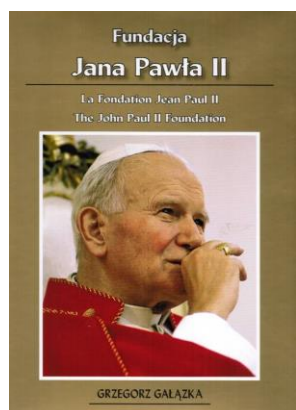
71. Członkowie Rady Administracyjnej Fundacji na spotkaniu z Janem Pawłem II, Rzym, 20 I 2005 r. Od strony lewej siedzą: abp J. Kowalczyk, kard. A. Maida, abp Sz. Wesoły, abp St. Ryłko. A od strony lewej stoją: abp St. Dziwisz, mec. M. Bednarkiewicz, J. Boksa, ks. prał. P. Ptasznik, ks. prał. R. Sciera, Ch. Tomkiewicz (po lewej).

72. Spotkanie Benedykta XVI z członkami Fundacji Jana Pawła II, Watykan 23 X 2006 r. (po lewej).

73. Obchody uroczystości 25-lecia Fundacji Jana Pawła II w dniach 21-23 X 2006 r. w Rzymie. Od lewej na górze i na dole: 1) Poświęcenie VIII Tablicy Dobroczynców w kaplicy Domu Polskiego w Rzymie, w sobotę 21 X; 2) Przekazanie obrazu Jana Pawła II dla Fundacji w kaplicy Domu Polskiego w Rzymie, 21 X; 3) Spotkanie przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w kaplicy Domu Polskiego w Rzymie, 21 X; 4) Msza św. w kościele Ducha Świętego w Rzymie, w niedzielę 22 X o godz. 10; 5) Koncert w Audytorium Palazzo Pio w Watykanie, 22 X o godz. 18.00; 6) spotkanie przyjaciół Fundacji Jana Pawła II z Benedyktem XVI, w pon., 23 X 2006 r. (powyżej).

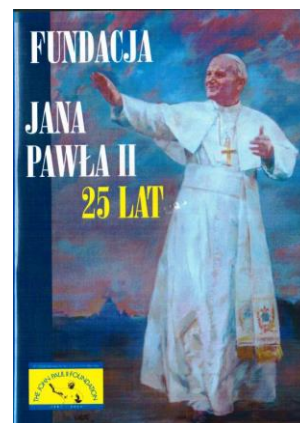

74. W 2007 r. z okazji 25-lecia Fundacji papieskiej został wydany album pt.: „Fundacja Jana Pawła II”, wyd. Michalineum w Markach, ze zdjęciami p. Grzegorza Gałązki oraz z archiwum Fundacji. Tekst w środku albumu autorstwa ks. Stefana Wylężka widnieje w j. polskim, angielskim i francuskim (po lewej).

75. Okolicznościowy znaczek Poczty Polskiej z wizerunkiem Jana Pawła II, kopertą FDC ze zdjęciem z poświęcenia Domu Polskiego w Rzymie oraz datownik w związku z 25-leciem istnienia Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w 2006 r., wydane w 2007 r. (na górze).

76. Okładka filmu „Fundacja Jana Pawła II. 25 lat” w formacie DVD powstałego z okazji XXV-lecia Fundacji Jana Pawła II w 2006 r. (po prawej).

77. Msza św. przy grobie Jana Pawła II w grotach Bazyliki św. Piotra przed obradami Rady Administracyjnej Fundacji w 2008 r. (po lewej).

78. Obrady Rady Administracyjnej Fundacji w Domu Polskim w Rzymie w 2008 r. (po prawej).

79. Zebranie władz Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w 2009 r. (po lewej).

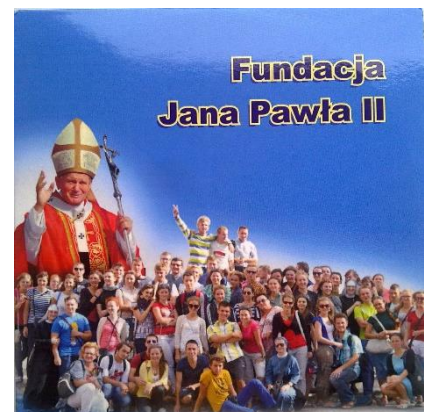

80. Zebranie władz Fundacji Jana Pawła II w Rzymie w 2010 r. (po lewej).

81. Zebranie Rady Administracyjnej Fundacji w dniach 26 i 27 I 2012 r. (po lewej).

82. Okładka filmu „Fundacja Jana Pawła II” z 2012 r. w formacie DVD, produkcja: Polvision TV Chicago. (po prawej).

83. Członkowie Rady Administracyjnej Fundacji przed Mszą św. przy grobie bł. Jana Pawła II w Bazylice św. Piotra, 29 I 2013 r.

84. Zebranie władz Fundacji Jana Pawła II w Domu Polskim w Rzymie w 2014 r.

85. Kapłani, w tym członkowie Rady Administracyjnej Fundacji, odprawiający Mszę św. przy grobie św. Jana Pawła II, przed zebraniem Rady Fundacji Jana Pawła II w dniach 28-29 I 2016 r.

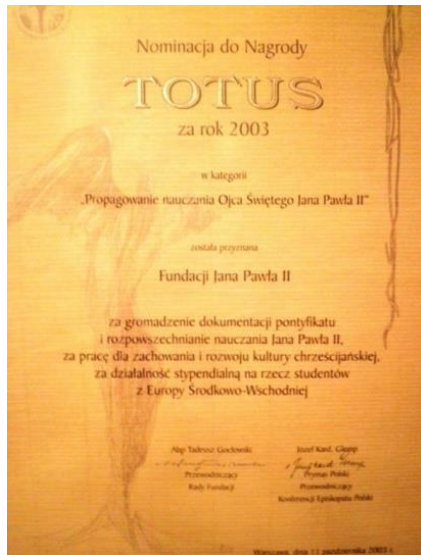
86. Otwarcie Złotej Księgi podczas nabożeństwa liturgii słowa w Kaplicy Domu Polskiego, której przewodniczył kard. Stanisław Ryłko, 23 X 2016 r.

87. Członkowie Fundacji Jana Pawła II na zdjęciu z 2012 r. przed pomnikiem Jana Pawła II przy Domu Polskim w Rzymie; wówczas od lewej: o. Krzysztof Wieliczko, administrator Fundacji Jana Pawła II; ks. prałat Mieczysław Niepsuj, dyrektor Polskiego Domu Pielgrzyma w Rzymie; prof. dr Zdzisław Wesołowski z Florydy, Barbara Jaworska-Szczałba z Krakowa, Anna Navas z Miami, kard. Stanisław Ryłko, przewodniczący Rady Fundacji i ks. Andrzej Dobrzyński, dyrektor Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II.

88. Ks. rektor Paweł Ptasznik, p. Anna Karoń-Ostrowska, kard. Stanisław Ryłko podczas „Rzymskich Wieczorów Papieskich” w kościele św. Stanisława BM, Rzym 2010 r.

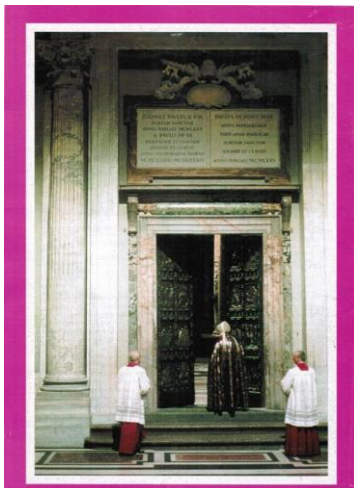
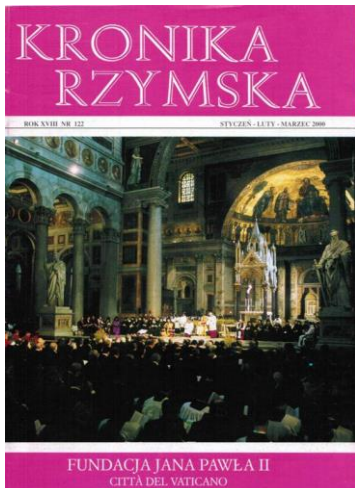
89. Nominacja dla Fundacji Jana Pawła II do nagrody „Totus” w 2003 r., przyznawanej przez fundację Konferencji Episkopatu Polski „Dzieło Nowego Tysiąclecia”. (po lewej).

90. Medal Fundacji Kościuszkowskiej, która w rocznicę diamentowego jubileuszu (1985) przyznała go dla Fundacji Jana Pawła II na ręce Arcybiskupa Szczepana Wesołego, jako Przewodniczącego Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II. (powyżej po prawej).

91. Jedno z dawniejszych miejsc spotkań redakcji „Kroniki Rzymskiej”, pracownia biblioteki Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II w Domu Polskim przy via Cassia 1200 w Rzymie, 2014 r.

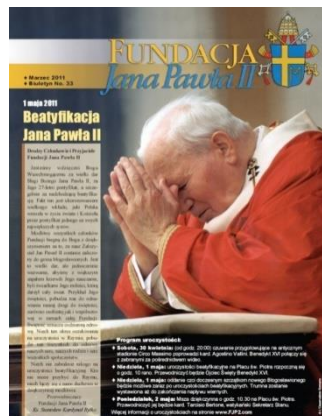

92. Okładka i ostatnia strona „Kroniki Rzymskiej”. Na okładce nabożeństwo ekumeniczne w bazylice św. Pawła za Murami, 18 I 2000 r. Z tyłu uroczyste otwarcie Drzwi Świętych w bazylice św. Piotra przez Jana Pawła II 24 XII 1999 r. Ten polonijny periodyk wydawany był w Rzymie w języku polskim w latach 1982-2002 i „podawał na bieżąco wiadomości oraz realizowane inicjatywy Fundacji Jana Pawła II”.

93. Okładka „Biuletynu. Fundacja Jana Pawła II”. Organ medialny Fundacji po „Kronice Rzymskiej” wydawany przez Sekretariat Fundacji w latach 2003-2023. Ukazywał się w języku polskim i angielskim w nakładzie 3000 egzemplarzy i był wysyłany ofiarodawcom i przyjaciółom Fundacji.

94. Okładka „beatyfikacyjnego” numeru biuletynu „Fundacja Jana Pawła II” z maja 2011 r. oraz okładka biuletynu/newslettera z grudnia 2015 r. (po prawej).

95. Okładka anglojęzycznego biuletynu Fundacji Jana Pawła II z grudnia 1988 r.: “News from the John Paul II Foundation” (po lewej).

96. Prelegenci symposium „Jan Paweł II – Sobór Watykański II” z 28-30 X 2008 r. w Rzymie (powyżej po prawej).

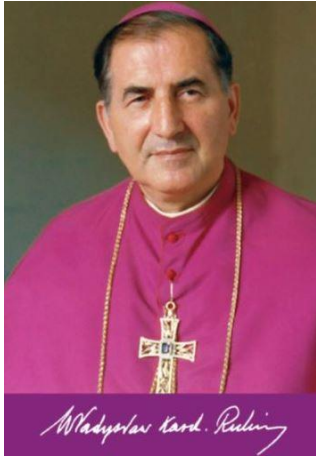
97. Uczestnicy V Światowych Rekolekcji Podhalańskich podczas spotkania z Janem Pawłem II w 2002 r.

98. Zdjęcie uczestników z VII Światowych Rekolekcji Podhalańskich w Domu Polskim w 2004 r.

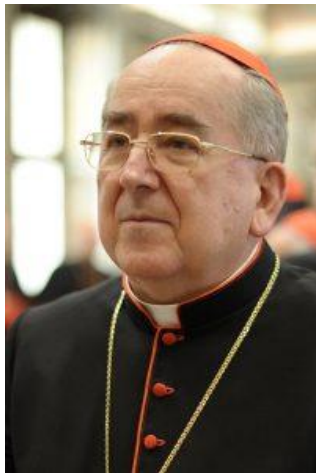

99. Uroczystość poświęcenia pomnika Jana Pawła II przed Domem Polskim w Rzymie, 19 V 2004 r.

100. Kard. Władysław Rubin (1917-1990), pierwszy Przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II. (po lewej).

101. Abp Szczepan Wesoły (1926-2018), wieloletni Przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II. (po prawej).

102. Kard. Stanisław Ryłko, wieloletni Przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji. (po lewej).

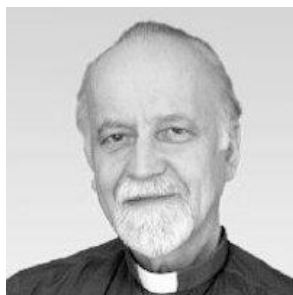
103. Ks. prał. dr Paweł Ptasznik, Przewodniczący Rady Administracyjnej Fundacji od 2022 r. (po prawej).

104. Nowo mianowany kardynał Stanisław Dziwisz z papieżem Benedyktem XVI, w środzku kard. Franciszek Macharski, Rzym 24 III 2006. Benedykt XVI mianował go kardynałem 22 II 2006 r. Zwierzchnik Fundacji po św. Janie Pawle II. (po lewej).

105. Abp Marek Jędraszewski. Msza św. dla członków Fundacji Jana Pawła II przy grobie św. Jana Pawła II, Watykan 29 IV 2022 r.; od 2017 r. zwierzchnik Fundacji. (powyżej po prawej).

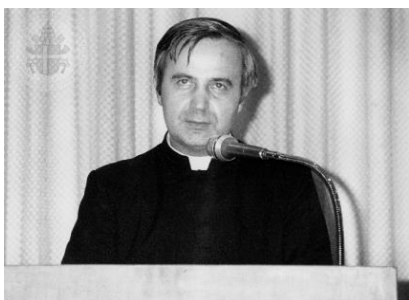

106., 107. Ks. Kazimierz Przydatek SJ (1933-2020), jezuita, pierwszy dyrektor Domu Pielgrzyma Polskiego „Corda Cordi” przy via Pfeiffer 13 w Watykanie. Zajął się opieką duszpasterską pielgrzymów polskich na campingach i organizacją, a także szukaniem, zakupem (m.in. wśród Polonii amerykańskiej organizował fundusze na zakup) i organizacją Domu Polskiego Fundacji Jana Pawła II przy via Cassia 1200. Po lewej z papieżem podczas poświęcenia Domu Polskiego 8 XI 1981 r.

(po lewej) i ks. K. Sokołowski w Częstochowie. (po prawej).

108., 109. Ks. prał. Ksawery Sokołowski (1939-2015) pierwszy administrator, dyrektor Domu Polskiego w Rzymie w latach 1980-1985. Ubrany w białą komżę podczas poświęcenia Domu przez Jana Pawła II, Rzym 8 XI 1981r. (po

110., 111. Ks. inf. Michał Jagosz z archidiecezji krakowskiej. Od 1983 r. (przez następne 17 lat) kierował rzymskim Ośrodkiem Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II, a w latach 1986 do 1996 r. był administratorem Domu Polskiego i Fundacji Jana Pawła II w Rzymie. W latach 1986–2000 zajmował się redagowaniem „Kroniki Rzymskiej”. Od 2000 r. pełni funkcję camerlengo (administratora) Bazyliki Santa Maria Maggiore w Rzymie, a rok później (2001) został prefektem muzeum tejże świątyni.

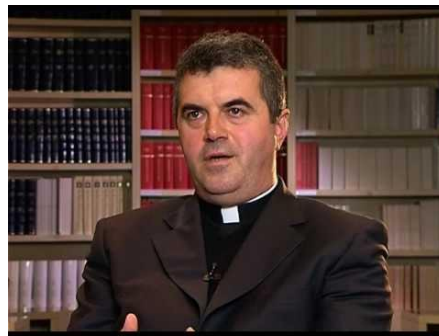
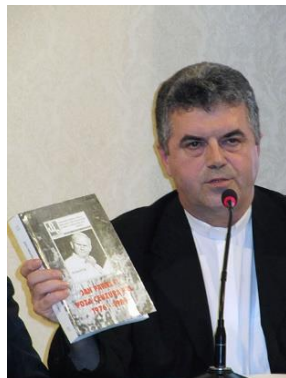

112., 113. Ks. prąż. Mieczysław Niepsuj, trzeci dyrektor Domu Polskiego (1996-2019). Na zdjęciu po lewej: ks. M. Niepsuj w komży trzyma mikrofon, dalej Prymas Polski kard. Józef Glemp (w środku), dyrektor Ośrodka Dokumentacji Pontyfikatu

Jana Pawła II ks. Michał Jagosz i bp Detroit Adam Maida podczas poświęcenia II tablicy darczyńców w Domu Polskim, 28 IX 1988 r. Na drugim zdjęciu na tle obrazu Jana Pawła II w Domu Polskim, Rzym 2006 r.

114., 115. Ks. prąż. dr Stefan Wylęzek, administrator Fundacji Jana Pawła II w Rzymie (1996-2010) i dyrektor Polskiego Instytutu Kultury Chrześcijańskiej. W latach 1987-2003 był redaktorem naczelnym „Kroniki Rzymskiej”.

116., 117. Ks. prąż. dr Jan Głowczyk, Od 2000 do 2010 roku kierował pracą rzymskiego Ośrodka Dokumentacji. Pełni funkcję administratora kościoła św. Stanisława BM w Rzymie (od 2009) oraz koordynatora Duszpasterstwa Polaków we Włoszech (od 2015). Od 2022 jest rektorem Papieskiego Kolegium

Polskiego w Rzymie na sześcioletnią kadencję.

118., 119. Ks. dr hab. Andrzej Dobrzyński, dyrektor Ośrodka Dokumentacji i Studium Pontyfikatu Jana Pawła II (2010- obecnie). Po lewej stronie zdjęcia s. Julia Knurek, a po prawej s. Remigia Sawicka, siostry sercanki (SNSJ) pracujące w Ośrodku.

120., 121. Maciej Bednarkiewicz, adwokat, wieloletni członek Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II; na zdjęciu po lewej z małżonką Ewą – prezes Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie w czasie wizyty u Jana Pawła II. Na górze po lewej stronie ks. Stefan Wylężek, po prawej ks. Ryszard Krupa SCJ. (powyżej).

122.,123. O. Krzysztof Wieliczko OSPPE, dominikanin, administrator Fundacji Jana Pawła II w latach 2010-2023. Po lewej stronie wśród

dzieci z Polskiej Szkoły im. o. A. Kordeckiego z Nowego Jorku podczas pikniku w Amerykańskiej Częstochowie, 29 V 2004 r. Po prawej z nowym dyrektorem Domu Polskiego (od 2019 r.), ks. Łukaszem Kotarwą, Rzym 5 II 2020 r. podczas posiedzenia Rady Administracyjnej Fundacji.

124. O. Hieronim Fokciński SJ (1937-2018), jezuita, Od 1971 rektor Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie, w którym rejestruje się, gromadzi i wstępnie opracowuje materiały archiwalne dotyczące Polski. Jeden z redaktorów „Kroniki Rzymskiej” Fundacji JP2 w Rzymie. Na zdjęciu podczas spotkania w sali przy kościele św. Stanisława w Rzymie, 2012. 11 VI 2013 otrzymał tytuł honoris causa Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. (po lewej).

125. Ks. Marian Burniak TChr (ur. 1935), duszpasterz środowisk polskich we Włoszech przez 30 lat (1970-2003), Rzym, 9.11.2015 r., kiedy w Ambasadzie RP w Rzymie został odznaczony przez Prezydenta RP A. Dudę Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski za zasługi i służbę dla Polaków i Polonii. (po prawej).

126. Władysław Zachariasiewicz (1911-2016), polski działacz społeczno-polityczny Polonii amerykańskiej, weteran II wojny światowej, kawaler maltański. Po utworzeniu przez papieża Fundacji Jana Pawła II, która przejęła odpowiedzialność za Dom Polski oraz powstały tam Instytut Kultury Chrześcijańskiej i Ośrodek Dokumentacji, został mianowany przez Jana Pawła II członkiem władz tej Fundacji w Rzymie. Pełnił tę funkcję przez kilkanaście lat. Równocześnie był współorganizatorem Kół Przyjaciół Fundacji w różnych

ośrodkach polonijnych. Pod koniec życia był Prezesem Honorowym Koła w Waszyngtonie. Na zdjęciu uhonorowany jubilat przez ambasadora RP w USA w sto trzyletnie urodziny, Waszyngton DC 21 XI 2014 r. (po lewej).

127. Pracownicy Sekretariatu Fundacji Jana Pawła II. Od lewej: Jolanta Szpilarewicz, która ponad 20 lat pracowała w Fundacji (1989-2010), najpierw w Polskim Instytucie Kultury Chrześcijańskiej, potem w sekretariacie Fundacji. Następnie została wybrana przełożoną generalną Instytutu Niepokalanej Matki Kościoła; i Julia Irska, która pracowała także w sekretariacie Fundacji, a później została przeniesiona do placówki Instytutu w Polsce. (po prawej).

128. o. Konrad Hejmo OP, w latach 1983-1987 redaktor naczelny pisma „Kronika Rzymska”. W 1984 został głównym opiekunem polskich pielgrzymów w Rzymie – dyrektorem Ośrodka dla Pielgrzymów Polskich „Corda Cordi” i oficjalnym duszpasterzem pielgrzymów. (po lewej).

129. Logo i zdjęcie Domu Pielgrzyma „Sursum Corda” w Rzymie. Po 21 latach działalności, 1 VIII 2001 r. Dom Pielgrzyma „Corda Cordi” przy via Pfeiffer 13 został przeniesiony w inny rejon Rzymu zwany Monte Verde. Swą drugą siedzibę, pod nową nazwą „Sursum Corda” znalazł przy via Vincenzo Monti 1, 00152 Roma. Dyrektorem nowego obiektu pozostał o. Konrad Hejmo. Nowy Dom Pielgrzyma został zarejestrowany jako Associazione Centro Pastorale i po kolejnym przeniesieniu znajdował się w wynajętej części domu kurii generalnej sycylijskich Sióstr Miłosierdzia i Krzyża przy via Enrico de Osso 73 w Rzymie (drugi adres via San Giovanni della Croce 33).

130., 131. Spotkanie papieża Franciszka z członkami Fundacji, Watykan 25 IV 2015 r.

132. Przyjaciele Fundacji Jana Pawła II podczas audiencji u papieża Franciszka, w piątek 21 X 2016 r. z okazji jubileuszu 35-lecia Fundacji Jana Pawła II (po lewej).

133. Abp Marek Jędraszewski, metropolita krakowski, zwierzchnik Fundacji Jana Pawła II, powołał nową radę Fundacji JP2 w Rzymie, 29 IV 2022 r. Przewodniczącym Rady Fundacji został ks. Paweł Ptasznik – rektor Kościoła św. Stanisława BM w Rzymie, a nowymi członkami Rady: ks. Sławomir Oder – postulator procesów beatyfikacyjnych Jana Pawła II oraz Emilii i Karola Wojtyłów, ks. Michał Wilkosz – rektor Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech, ks. Tomasz Szopa – rektor Sanktuarium Świętego Jana Pawła II w Krakowie, Henryk Rogowski – były prezes Federacji Polonii Francuskiej, mecenas Marek Markiewicz,

Bogdan Chmielewski – dyrektor Polsko-Słowiańskiej Federalnej Unii Kredytowej, Wojciech Halarewicz – wiceprezes Mazda Motor Europe. Członkiem Rady jest również Ksiądz Kardynał Stanisław Dziwisz, wieloletni sekretarz św. Jana Pawła II. Zgodnie ze statutem Fundacji św. Jana Pawła II w Rzymie jej członkowie zostali mianowani na czteroletnią kadencję.

134. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – widok ogólny, 2013 r. (powyżej po lewej).

135. Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie – elewacja zewnętrzna przy ul. Boczna Lubomelskiej 2, 20-070 Lublin, 2013 r. (powyżej).

136. Dom Fundacji w Lublinie – westybul, 2013 r.

137. Dom Fundacji w Lublinie – tablica fundatorów domu, 2013 r.

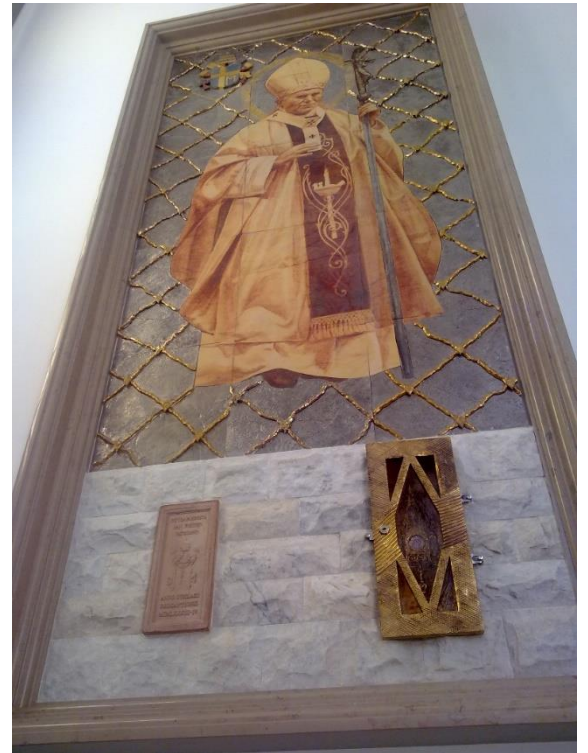
138. Kaplica Domu Fundacji w Lublinie – widok na ołtarz z chóru, 2013 r.

139. Kaplica Domu Fundacji w Lublinie – widok na chór, 2013 r.

140. Kaplica Domu Fundacji w Lublinie – widok na ołtarz z mozaiką św. Cyryla i Metodego (po lewej).

141. Kaplica Domu Fundacji w Lublinie – widok na wizerunek i relikwiarz św. Jana Pawła II oraz kamień węgielny (po prawej).

142. Dom Fundacji w Lublinie – aula, 2013 r.

143. Dom Fundacji w Lublinie – hol na piętrze, 2013 r.

144. Dom Fundacji w Lublinie – ogród, 2013 r.

145. Dom Fundacji w Lublinie – tylna elewacja budynku, 2013 r.

146. KUL – fasada uczelni, 2013 r.

147. KUL – Nowa Aula kard. S. Wyszyńskiego, 2013 r.

148., 149. Ks. dr hab. Marian Radwan SCJ (ur. 1936), sercanin, twórca programu stypendialnego Fundacji Jana Pawła II i działającego od 1994 r. w Lublinie Domu Fundacji dla studentów z Europy Wschodniej (1. dyrektor 1994-1995); po lewej z Janem Pawłem II w Watykanie, b.d., a po prawej podczas jubileuszu 25-lecia otwarcia Domu Fundacji, który odbył się 19 X 2019 r., podczas którego ks. Radwan został uhonorowany medalem Jubileuszowym 100-lecia KUL. (powyżej).

150. Ks. Ryszard Krupa SCJ, sercanin, przez ponad 20 lat pracował w Fundacji Jana Pawła II w Lublinie będąc po ks. Radwanie dyrektorem Domu Fundacji dla studentów z Europy Środkowej i Wschodniej (1995-2012). W 2012 r. przyjechał do Berlina, aby wraz z innymi sercanami z różnych krajów rozpocząć projekt zaangażowania duszpasterskiego. Później został rektorem klasztoru sercanów w Maria Martental (Leienkaul, Nadrenia-Palatynat) w Niemczech. (po lewej).

151. Ks. Jan Strzałka SCJ – sercanin, od 2013 r. po ks. R. Krupie kolejny dyrektor Domu Fundacji JP2 w Lublinie. (po prawej).

152. „Ethos” – kwartalnik Instytutu Jana Pawła II przy KUL – Lublin i Fundacji Jana Pawła II – Rzym, styczeń – marzec 2013 r., nr 101. (po lewej).

153. Roman Jan Dzwonkowski (1930-2020) – pallotyn, socjolog, profesor nauk społecznych, nauczyciel akademicki. Na zdjęciu jako laureat podczas wręczenia nagrody „Semper Fidelis”, Warszawa 22 X 2019 r. (po prawej).

154. Stypendiści Fundacji Jana Pawła II w ogrodzie Domu Fundacji w Lublinie, 27 V 2018 r. W dniach 26-27 V 2018 r. w Domu Fundacji Jana Pawła II gościli: kard. Stanisława Ryłko, przewodniczący Rady Adm. Fundacji oraz o. Krzysztof Wieliczko, administrator Fundacji, a także Ewa Bednarkiewicz, prezes Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie. (powyżej).

Stypendialnego. (po lewej).

155. Dnia 02 IV 2023 r. przypadła 18. rocznica śmierci św. Jana Pawła II. Z tej okazji w wielu miastach Polski zorganizowano Marsze Wdzięczności za pontyfikat i dziedzictwo Papieża z Dalekiego Kraju. Taki marsz miał miejsce również w Lublinie. Wzięli w nim udział stypendiści Fundacji wraz z dyrekcją, dziękując w ten sposób św. Janowi Pawłowi II za dzieło Fundacji i Programu

156. Stypendiści Fundacji Jana Pawła II podczas pielgrzymki do Watykanu, b.d. (po lewej).

157. Członkowie Koła Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Nowym Jorku podczas przemarszu Parady Pułaskiego (Pulaski Day Parade), która odbywa się słynną Piątą Aleją NY, w 1 niedzielę X, 2015 r. (po lewej).

158. Arcybiskup Józef Staniewski (od 29 XI 2013 r. biskup pomocniczy diecezji grodzieńskiej, a od 14 września 2021 metropolita diecezji mińsko-mohylewskiej na Białorusi), absolwent programu stypendialnego Fundacji w Lublinie¹⁴²⁸ oraz Zofia Twarowska i Mieczysław Pająk, prezes nowojorskiego Koła Fundacji podczas obchodów 40-lecia Fundacji Jana Pawła II w Watykanie (w dniach 21-25 IX w Rzymie odbyły się obchody jubileuszowe ustanowienia Fundacji Jana Pawła II). Rocznice ze względu na pandemię przełożono na rok 2022. (po prawej).

159. Prezesi kanadyjskich Kół Przyjaciół Fundacji (w Winnipegu, Calgary, Montrealu, Toronto i Saskatoon) przed pomnikiem Jana Pawła II przy Domu Polskim w Rzymie. Z uroczystości 25-lecia Fundacji Jana Pawła II, 21-23 X 2006, Rzym. (po lewej).

160. Jubileusz 25-lecia założenia Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Londynie obchodzono w niedzielę 22 V 2022 r., 2 lata później z powodu pandemii. Prezes Ewa Szymańska przywitała wszystkich przybyłych, a w szczególności: rektora PMK ks. prał. Stefana Wyleźka, administratora Fundacji w Rzymie o. Krzysztofa Wieliczko OSPPE, ks. prał. Janusza Aptacy z Rzymu z Kongregacji d/s Biskupów, Konsula Generalnego Mateusza Staśka, Konsula do Spraw Polonijnych Radosława Gromskiego, a następnie Eugenię Maresch, dr Bożenę Laskiewicz, Barbarę Bakst, druhnę Grażynę Pietrykowską, Ryszarda Żółtanieckiego, Jacka Bernasińskiego i Wacława Gąsiorowskiego oraz działaczy i byłych działaczy społecznych różnych organizacji w Wielkiej Brytanii. (po prawej).

¹⁴²⁸ W grudniu 2020 r. na emeryturę odszedł wieloletni zwierzchnik białoruskich katolików abp Tadeusz Kondrusiewicz.

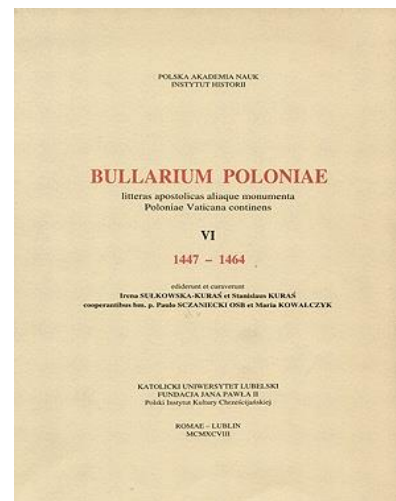

161., 162. Korytarze Domu Polskiego w Rzymie, które służą do ekspozycji pamiątek pontyfikatu Jana Pawła II. Po lewej sala przed kaplicą z pierwszymi tablicami pamiątkowymi fundatorów Fundacji, a po prawej sala nad głównym wejściem i westybulem z widocznymi gablotami muzealnymi Ośrodka Dokumentacji oraz tablicami ofiarodawców, Rzym 2013 r. (powyżej).

163. „Jan Paweł II. Bibliografia polska” – w chwili obecnej najpełniejsza bibliografia papieska w X tomach, obejmująca lata 1949-1998, od ponad trzydziestu lat sukcesywnie opracowywana i wydawana przez Ośrodek Dokumentacji w Rzymie. Wszystkie opisy bibliograficzne sporządzono na podstawie autopsji, zgodnie z wymogami bibliografii osobowej. W bibliografiach zastosowano układ chronologiczny, według roku wydania. I tak: tom III wydany w 1991 roku, zasięgiem obejmuje lata 1984-1986. Opracowanie: o. Wiktor Gramatowski, Zofia Wilińska i Danuta Gułajewska. Omówiono 3423 publikacje. Ostatni X tom wydano w 2020, obejmuje rok 1998, omówiono w nim 4344 publikacji. Opracowanie: M. Olszewska, D. Gułajewska, *Jan Paweł II. Bibliografia polska 1998*, Kraków 2020, s. 578. (powyżej).

164. „Bullarium Poloniae” – zbiór archiwaliów watykańskich dotyczących Polski od roku 1000 do końca XV w., wydany w siedmiu tomach. Autorami byli pracownicy Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk: Irena Sułkowska-Kurasiowa i Stanisław Kuraś. Wydawcą dwóch pierwszych tomów „Bullarium Poloniae” jest École Française de Rome, kolejne tomy (III-VII) wydała rzymska Fundacja Jana Pawła II. Na zdjęciu obok: tom VI 1447-1464, Rzym-Lublin. Szósty tom został opracowany przez PAN Instytut Historii oraz KUL i w 1998 opublikowany przez Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Rzymie. (po prawej).

Wykaz aneksów:

1. Dekret Papieski ustanawiający Fundację Jana Pawła II z 16 X 1981 roku.
2. Regulamin programu stypendialnego Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie.
3. Sprawozdanie z działalności Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie w roku akademickim 2013/2014.
4. Tabela 25. Koła i Towarzystwa Fundacji Jana Pawła II na świecie w 2023 r. z danymi kontaktowymi z Sekretariatu Fundacji Jana Pawła II.

Aneks 1.

DEKRET JANA PAWŁA II USTANAWIAJĄCY FUNDACJĘ JANA PAWŁA II, Watykan 16 X 1981 r.

Chętnie przychyliam się do życzenia przekazanego mi w imieniu braci i sióstr mieszkających w umiłowanej Polsce i tych, którzy na emigracji czują żywe więzy łączące ich z Ziemią Ojczyzną, aby utworzyć w Państwie Watykańskim Fundację religijną noszącą moje imię, która popierałaby — przy ich wsparciu, także materialnym — inicjatywy religijne, kulturalne, duszpasterskie i społeczne, służące wierzącym Polakom w kraju i na obczyźnie — ku podtrzymaniu i umocnieniu tradycyjnych więzów pomiędzy nimi samymi i Stolicą Apostolską.

W tym celu, na mocy najwyższego urzędu apostolskiego i najwyższej władzy w Państwie Watykańskim, zgodnie z kanonami 100 i 1489 ss. Kodeksu Prawa Kanonicznego, artykułem 1 ustawy z 7 czerwca 1929, I, artykułem 1 lit. a) ustawy z 7 czerwca 1929, II, ustanawiam — nadając jej osobowość prawną kościelną i cywilną — Fundację określoną jako „Fundacja Jana Pawła II”, z siedzibą w Państwie Watykańskim, oraz zatwierdzam jej Statut.

Pragnąc, by działalność Fundacji wiernie odpowiadała jej celom, zastrzegam sobie na zasadzie wyłączności wszelką władzę nad Fundacją, zachowując jednak możliwość jej powiązań instytucjonalnych z Konferencją Episkopatu Polski.

Fundacja określona jako „Fundacja Jana Pawła II”, może otwierać swoje oddziały poza Państwem Watykańskim, z pełnym jednak poszanowaniem jego praw oraz praw lokalnych obowiązujących w siedzibach tych oddziałów — zgodnie z własnym Statutem oraz z poszanowaniem praw Ordynariuszy tych siedzib — według postanowień kanonu 1492 Kodeksu Prawa Kanonicznego.

Państwo Watykańskie, 16 października 1981.

Jan Paweł II, Papież¹⁴²⁹

¹⁴²⁹ Jan Pawła II, *Dekret papieski ustanawiający Fundację Jana Pawła II, Państwo Watykańskie, 16 października 1981*, [w:] *Księga pamiątkowa. Dziesięciolecie Fundacji Jana Pawła II* [dalej: *Księga pamiątkowa*], red. K. Czajkowska, M. Jagosz, Rzym 1991, s. 9.

Aneks 2.

REGULAMIN PROGRAMU STYPENDIALNEGO

Dom Fundacji Jana Pawła II w Lublinie¹⁴³⁰

1. Warunki uczestnictwa w programie stypendialnym.
2. Zasady przyznawania stypendium.
3. Zobowiązania stypendysty.
4. Ustanie stypendium.

§ 1

Warunki uczestnictwa w programie stypendialnym:

1. W Programie Stypendialnym Fundacji mogą brać udział osoby, pragnące studiować na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, **pochodzące z krajów byłego Bloku Wschodniego i aktualnie tam mieszkające**. Posiadanie obywatelstwa polskiego czy Karty Stałego Pobytu w Polsce nie daje możliwości ubiegania się o stypendium. Pochodzenie polskie czy posiadanie Karty Polaka nie jest warunkiem ubiegania się o stypendium ani też przeszkodą w jego otrzymaniu.
2. Wymagana jest znajomość języka polskiego na poziomie podstawowym lub średnim.

§ 2

Zasady przyznawania stypendium:

1. Fundacja przyznaje stypendium na wszystkie kierunki, dostępne w ofercie KUL w danym roku akademickim, z wyłączeniem tych, podanych każdego roku na stronie Domu Fundacji.
3. Stypendium przyznawane jest na:
 - Studia I stopnia i jednolite magisterskie – okres 3 lat (studia I stopnia) z możliwością kontynuowania przez kolejne 2 lata (studia II stopnia) w celu uzyskania magisterium lub na 5 lat (w przypadku studiów jednolitych magisterskich).
 - Studia II stopnia – okres 2 lat w celu uzyskania magisterium.
 - Studia doktoranckie – okres 4 lat.
 - Program badawczy – okres kilku miesięcy dla osób będących w trakcie przygotowywania lub finalizowania przez nie doktoratu, oraz młodych pracowników naukowych, których projekty wymagają korzystania z materiałów źródłowych, znajdujących się w Polsce.

¹⁴³⁰ Regulamin Programu Stypendialnego, <https://dfjp2.pl/program-stypendialny/regulamin-programu-stypendialnego/>, [dostęp: 22.02.2023]

4. Stypendium otrzymuje się na dziewięć miesięcy w roku (od października do czerwca roku następnego).
5. Stypendium obejmuje:
 - Opłatę za mieszkanie w Domu Fundacji Jana Pawła II.
 - Środki finansowe, których wysokość w zależności od rodzaju i typu studiów jest ustalana każdorazowo przez Komisję Stypendialną Fundacji Jana Pawła II.
 - Nieodpłatne studia na KUL-u dla osób posiadających Kartę Polaka. W przypadku studentów nie posiadających Karty Polaka, koszty studiów pokrywane są przez TP KUL.
6. Osoby zainteresowane otrzymaniem stypendium Fundacji Jana Pawła II powinny w terminie ogłoszonym przez Komisję Stypendialną dokonać rekrutacji według kroków podanych na stronie:

<https://dfjp2.pl/program-stypendialny/rekrutacja/>, załączając następujące **dokumenty**:

1. Kandydaci na studia I i II stopnia oraz jednolite magisterskie:

- Kwestionariusz kandydata;
- List motywacyjny napisany własnoręcznie (uzasadnienie podjęcia studiów w KUL, plany po studiach);
- Kwestionariusz wypełniony przez osobę duchowną (wzór dostępny na stronie internetowej);
- List polecający od biskupa diecezji;
- Kopia świadectwa maturalnego lub ostatniego wykazu ocen;
- Kopie świadectw ukończenia kursu języka polskiego lub innych języków obcych;
- Kopie dyplomów uzyskanych na olimpiadach przedmiotowych;
- Kserokopia paszportu (tylko strony ze zdjęciem, numerem i datą ważności dokumentu);
- Kserokopia Karty Polaka (jeśli jest);
- Zgoda rodziców (dla osób niepełnoletnich).

2. Kandydaci na szkołę doktorską:

- Kwestionariusz kandydata;
- List motywacyjny napisany własnoręcznie (uzasadnienie podjęcia studiów w KUL, plany po studiach);
- List polecający od biskupa diecezji;
- Kopia dyplomu magisterskiego;
- Kserokopia paszportu (tylko strony ze zdjęciem, numerem i datą ważności dokumentu);
- Kopia zaświadczenia o uznawalności dyplomu magisterskiego w Polsce (jeżeli jest taka konieczność);
- Opinia profesora z kraju pochodzenia;
- Zgoda promotora na przyjęcie na seminarium doktoranckie (jeżeli jest);
- Kserokopie stron tytułowych i spisu treści publikacji naukowych z ostatnich 3 lat (jeśli takie są);
- Kserokopia Karty Polaka (jeśli jest).

3. Kandydaci na program badawczy:

- Kwestionariusz kandydata;

- List motywacyjny napisany własnoręcznie (uzasadnienie podjęcia studiów w Polsce);
 - Pismo polecające od profesora w kraju zamieszkania;
 - Zgoda profesora w Polsce na opiekę naukową;
 - Kserokopia paszportu (tylko strony ze zdjęciem, numerem i datą ważności dokumentu);
 - Kserokopie stron tytułowych i spisu treści publikacji naukowych z ostatnich 5 lat (jeśli takie są);
 - Kserokopia Karty Polaka (jeśli jest).
7. Dokumenty wymienione w punkcie 5. powinny być przetłumaczone na język polski. Brak kompletu dokumentów uniemożliwia rozpatrzenie prośby kandydata.
 8. W maju każdego roku Komisja Stypendialna Fundacji Jana Pawła II, na podstawie nadesłanych dokumentów, kwalifikuje kandydatów do programu stypendialnego. Każdy zgłaszający się z prośbą o stypendium otrzymuje na początku czerwca informację o decyzji Komisji (pozytywną bądź negatywną).
 9. Spośród kandydatów na studia I i II stopnia oraz na studia jednolite magisterskie Komisja wyłania grupę osób, które zaprasza na 4-tygodniowy kurs przygotowawczo-kwalifikacyjny, mający miejsce w Domu Fundacji w okresie wakacji. Kurs obejmuje naukę języka polskiego na poziomie średniozaawansowanym i przedmiotu kierunkowego. Na zakończenie kursu kandydaci zdają egzamin z każdego przedmiotu i odbywają rozmowę kwalifikacyjną. Na podstawie wyników egzaminu oraz całościowej postawy w trakcie trwania kursu Komisja Stypendialna podejmuje ostateczną decyzję o przyznaniu stypendium.
 10. W przypadku zakwalifikowania się do programu stypendialnego stypendysta zobowiązuje się do:
 - Potwierdzenia udziału w kursie przygotowawczo-kwalifikacyjnym, jeśli otrzymał na niego zaproszenie.

§ 3

W trakcie trwania programu stypendialnego stypendysta zobowiązany jest do spełniania następujących warunków:

1. Terminowe zaliczanie kolejnych semestrów studiów. Egzaminy należy zdawać w terminach wyznaczonych przez Uczelnię.
2. Uzyskanie w każdym semestrze średniej ocen nie niższej niż 3,8 na I roku studiów oraz 4,0 w kolejnych latach; odnośnie studiów doktoranckich – nie niższej niż 4,0 przez cały okres studiów. W sytuacji nieuzyskania średniej, każda prośba o przedłużenie stypendium będzie rozpatrywana indywidualnie, w zależności od średnich ocen, uzyskanych w poprzednich semestrach, opinii z uczelni, zaangażowania w życie i działalność Domu Fundacji.
3. Przebywanie w Lublinie w okresie korzystania ze stypendium (dotyczy studiów stacjonarnych). Stypendyści mieszkają w Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie, przy ul. Boczna Lubomelska 2.
4. Udział w spotkaniach, organizowanych w ramach programu stypendialnego Fundacji:
 - Comiesięczne msze św. rocznikowe i nabożeństwa;

- Katechezy biblijne lub papieskie;
 - Katechezy dla studentów 1 roku;
 - Doroczne rekolekcje dla młodzieży świeckiej lub dni skupienia dla osób duchownych;
 - Doroczna pielgrzymka;
 - Inne spotkania.
5. Praca na rzecz Domu Fundacji w wymiarze godzin wyznaczanym każdorazowo na początku roku akademickiego przez dyrekcję Domu.
 6. Osobiste odbieranie stypendium gotówkowego w terminie, wyznaczonym przez dyrekcję Domu Fundacji.
 7. Przedstawienie pisemnego sprawozdania na koniec każdego semestru studiów lub na koniec programu badawczego na temat swojej pracy naukowej w czasie pobytu w Lublinie.
 8. Pozostawienie kopii pracy dyplomowej w archiwum Domu Fundacji.

§ 4

Dyrektor Domu Fundacji Jana Pawła II może odebrać stypendium w przypadku, gdy:

1. Zostało przyznane na podstawie nieprawdziwych danych.
2. Nie jest wykorzystywane na cele określone w Regulaminie programu stypendialnego.
3. Nie zostały dotrzymane zobowiązania zawarte w paragrafie § 3.

Aneks 3.

Sprawozdanie z działalności Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie w roku akademickim 2013/2014

I. Dane statystyczne

W roku akademickim 2013/2014 w programie stypendialnym Fundacji Jana Pawła II uczestniczyło 149 osób: studia magisterskie – 115, doktoranckie i licencjackie – 33, stypendium badawcze – 1. W grupie tej było 36 księży i 6 sióstr zakonnych. Stypendyści pochodzili z następujących krajów: Ukraina – 106, Białoruś – 33, Uzbekistan – 4, Rosja – 3, Litwa – 1, Kazachstan – 1 i Słowacja – 1. Spośród wszystkich stypendystów 122 osoby przebywały na stałe w Lublinie. Podejmowali studia na 24 kierunkach: teologia, nauki o rodzinie, muzykologia, filozofia, prawo kanoniczne, psychologia, pedagogika, socjologia, ekonomia, zarządzanie, politologia, filologia klasyczna, filologia polska, filologia angielska, filologia romańska, mediteranistyka, historia, historia sztuki, europeistyka, dziennikarstwo, kulturoznawstwo, krajoznawstwo i turystyka kulturowa, architektura krajobrazu, informatyka. Najwięcej osób studiowało na teologii (31), Prawie Kanonicznym (16).

Wiosną 2013 roku do Komisji Stypendialnej wpłynęło 95 podań z prośbą o udzielenie stypendium na studia w KUL. Decyzją tejże Komisji stypendium Fundacji Jana Pawła II zostało przyznane 20 osobom, a 42 zostały skierowane na miesięczny kurs przygotowawczy, który odbył się w lipcu. Kandydaci pochodzili z Białorusi, Rosji, Ukrainy i Uzbekistanu. Po jego zakończeniu 20 osób zostało włączonych do programu stypendialnego Fundacji.

II. Działalność duszpastersko – apostolska

Rekolekcje dla młodzieży

W minionym roku akademickim zostały zorganizowane dla stypendystów trzy serie rekolekcji. Każda z nich trwała 3 dni i miała miejsce w Domu Rekolekcyjnym Księża Sercanów w Pliszczynie, k. Lublina. Tematyka rekolekcji nawiązywała do trwającego Roku Wiary: „Jesteś dzieckiem Boga, nie wstydz się swojej wiary”. Każdego tygodnia miała miejsce katecheza dla studentów I roku, spotkania biblijne i papieskie. W ramach tych ostatnich były organizowane konkursy na temat znajomości Pisma św. oraz życia i nauczania bł. Jana Pawła II, w perspektywie zbliżającej się Jego kanonizacji. Cyklicznie organizowane były również Msze św. w językach: ukraińskim, białoruskim i rosyjskim.

Uczestniczyła w nich również młodzież spoza Fundacji, przebywająca aktualnie w Polsce i studiująca w Lublinie.

Ponadto stypendyści Fundacji czynnie angażowali się w różnego rodzaju inicjatywy, podejmowane przez Fundację czy Katolicki Uniwersytet Lubelski. Były to między innymi sympozja, warsztaty, konkursy, wolontariat.

Rekolekcje dla księży

Dla księży stypendystów organizowane były comiesięczne dni duchowego odnowienia, na które składały się: wspólna modlitwa Liturgią Godzin, konferencje, nabożeństwo pokutne i okazja do spowiedzi św., Msza św. z kazaniem i wspólny obiad. Księża byli również angażowani w głoszenie Słowa Bożego w kaplicy, w czasie nabożeństw liturgicznych.

Inauguracja roku akademickiego

Po wakacyjnej przerwie stypendyści Fundacji Jana Pawła II zgromadzili się licznie 6 października, na niedzielnej Eucharystii w kaplicy Domu, aby powierzać Panu Bogu, za wstawiennictwem Królowej Różańca świętego, św. Cyryla i Metodego oraz bł. Jana Pawła II, rozpoczynający się rok akademicki, Fundację Jana Pawła II i wszystkich Darczyńców.

Debata „Wiara a społeczeństwo”

Pierwszą inicjatywą Pani Prezes w rozpoczynającym się roku akademickim, był udział stypendystów w debacie pt. „Wiara a społeczeństwo”, zorganizowanej w ramach cyklu spotkań „Dziedzinec Dialogu”, przez Centrum Myśli Jana Pawła II w Warszawie, 12 października 2013 roku.

Absolwenci Fundacji biskupami

Bardzo ważnym dniem dla Kościoła i Fundacji był dzień 29 listopada, kiedy to papież Franciszek mianował nowych biskupów katolickich dla Kościoła na Białorusi. Wśród trzech nowo mianowanych biskupów dwaj to byli stypendyści naszej Fundacji. Biskupem pomocniczym diecezji grodzieńskiej został 44-letni ks. prał. Józef Staniewski, natomiast biskupem pomocniczym archidiecezji mińsko-mohylewskiej, 43-letni ks. Jerzy Kasabucki.

Spotkanie oplatkowe

Tradycyjne spotkanie oplatkowe tym razem odbyło się w poniedziałek, 9 grudnia. Uroczystej Mszy św. koncelebrowanej przewodniczył Metropolita Lubelski ks. bp prof. dr hab. Stanisław Budzik. Po zakończonej Eucharystii miał miejsce krótki program artystyczny, na który składały się okolicznościowe wiersze i kolędy, w wykonaniu miejscowego chóru, w języku ukraińskim, białoruskim i polskim. Następnie głos zabrała Pani Prezes, Ewa Bednarkiewicz. Dziękując Księdzu Biskupowi za obecność i modlitwę, złożyła również wszystkim zebrany życzenia świąteczne i noworoczne. Stypendyści z

kolei podziękowali za świąteczne prezenty, przygotowane przez Towarzystwo Przyjaciół Fundacji i również złożyli życzenia. Następnie Ks. Arcybiskup pobłogosławił opłatki, którymi dzielono się na znak jedności i pokoju.

Boże Narodzenie w Domu Fundacji

Czas świąteczno-noworoczny stypendyści spędzili w swoich domach rodzinnych. Dla kilkunastoosobowej grupy, która z różnych przyczyn nie mogła pojechać na Święta do swoich krajów, zorganizowano Wigilię w Domu Fundacji a także krótki wyjazd na narty w góry.

Wizyta duszpasterska

Na początku roku 2014, w okresie Bożego Narodzenia, miała miejsce w Domu Fundacji wizyta duszpasterska, zwana potocznie kolędą. Był to szczególny dzień, w którym dyrektor Domu i jego zastępca, odwiedzili po wieczornej Mszy Świętej pokój każdego mieszkańca wraz ze słowem Bożym, modlitwą i błogosławieństwem.

Odpust

We wspomnienie świętych Cyryla i Metodego, 14 lutego, którzy wraz ze św. Janem Pawłem II są głównymi Patronami Domu, przeżywano uroczystości odpustowe. Rozpoczęły się one Mszą św. koncelebrowaną, pod przewodnictwem Ks. Jarosława Grzegorzycy, wikariusza i duszpasterza młodzieży z Pliszczyna, który w pięknej homilii przybliżył zebranyemu dziedzictwo świętych Patronów. Po Eucharystii przedłużono świętowanie w sali spotkań przy budujących rozmowach i smacznym poczęstunku.

Modlitwa za Ukrainę

Dzień 18 lutego był bardzo tragiczny dla Ukrainy. W tym bowiem dniu zostały zamordowane przez służby urzędującego prezydenta, Wiktora Janukowycza, pierwsze osoby walczące o pokój i demokrację na Ukrainie. Od samego początku trwania konfliktu stypendyści Fundacji oraz mieszkańcy Domu solidaryzowali się z mieszkańcami Ukrainy, zwłaszcza, że aktualnie większość stypendystów Fundacji pochodzi właśnie z tego kraju. Od wtorku, 18 lutego, kiedy to zginęły w Kijowie pierwsze osoby, codziennie miała miejsce w kaplicy Domu Msza św. w intencji Ukrainy a po niej modlitwa różańcowa, odmawiana przed Najświętszym Sakramentem. W modlitwach tych brali udział stypendyści ze wszystkich krajów pochodzenia oraz Polacy, mieszkańcy w Domu.

Natomiast w niedzielę, 23 lutego, miała miejsce w Domu Fundacji specjalna Msza św. w języku ukraińskim, która zgromadziła dodatkowo Ukraińców mieszkających aktualnie w Lublinie. Przejmujące słowo Boże wygłosił ks. Sergiusz Riznyk, stypendysta Fundacji, pochodzący z Ukrainy. Natomiast po Mszy św. odbyło się nabożeństwo w intencji poległych bohaterów w walce o wolność, praworządność i pokój na Ukrainie.

Konferencja w Wilnie: Bł. Jan Paweł II: Pamięć – Osoba – Tożsamość

W środę, 18 marca, miała miejsce w Wilnie Konferencja nt. Bł. Jan Paweł II: Pamięć – Osoba – Tożsamość. Była to kolejna inicjatywa, podjęta przez Samorząd Rejonu

Wileńskiego, w przededniu kanonizacji Papieża z Dalekiego Kraju. W konferencji wziął udział dyrektor Domu Fundacji, który zaprezentował temat: Jan Paweł II w życiu młodzieży. Dzień wcześniej spotkał się z Dyrekcją, Gronem Pedagogicznym i młodzieżą Szkół Średnich w Kowalczukach i Niewieżu. Licznie zebranej młodzieży przybliżył postać i przesłanie bł. Jana Pawła II oraz możliwości studiowania na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim.

Wspomnienie śmierci Jana Pawła II

Dnia 2 kwietnia obchodzono IX. rocznicę śmierci Założyciela i Patrona naszej Fundacji, błogosławionego, a już niedługo świętego, Jana Pawła II. Z okazji tego wydarzenia z Domu Fundacji Jana Pawła II wyruszyła do Warszawy delegacja stypendystów, z dyrektorem Domu, ks. Janem Strzałką na czele. Wspomnienie rozpoczęło się Mszą Świętą w Kościele p.w. Św. Anny w Wilanowie, której przewodniczył Metropolita Warszawski, Jego Eminencja Ksiądz Kardynał Kazimierz Nycz.

Po Mszy Świętej odbył się piękny koncert organowy, w wykonaniu pana Emanuela Bączkowskiego i dedykowany zmarłemu papieżowi. Wszystkie te wydarzenia dokonywały się pod patronatem Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II na czele z panią prezes Ewą Bednarkiewicz.

Kanonizacja Jana Pawła II i Jana XXIII

Niedziela 27 kwietnia zostanie zapisana w historii Kościoła jako dzień, w którym Jan Paweł II i Jan XXIII zostali ogłoszeni świętymi. W Domu Fundacji Jana Pawła II zgromadziło się w tym dniu wielu stypendystów. Zebrani najpierw uczestniczyli we Mszy św. kanonizacyjnej, transmitowanej przez polską telewizję, a następnie w Eucharystii dziękczynnej, celebrowanej w kaplicy Domu Fundacji.

Dzień Fundacji

Świętowanie Dnia Fundacji rozpoczęła uroczysta Msza Św. sprawowana w kościele Najświętszego Serca Jezusowego w Pliszczynie w niedzielę, 11 maja, poprzedzona modlitewnym programem, ukazującym życie i posługę apostolską św. Jana Pawła II. Tej części modlitwy przewodniczył ks. Franciszek Wielgut. Eucharystii przewodniczył dyrektor Domu Fundacji, ks. Jan Strzałka, natomiast okolicznościowe kazanie wygłosił ks. Kazimierz Dadej, sercanin.

Następnie, w ogrodach klasztornych, miał miejsce poczęstunek, przygotowany przez ekonoma Domu, ks. Jacka Szczygła i mieszkających w nim postulatów, kandydatów do życia zakonnego i kapłaństwa.

W hołdzie św. Janowi Pawłowi II

Z okazji kolejnej rocznicy Urodzin św. Jana Pawła II oraz niedawnej Jego kanonizacji, Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Polsce, na czele z p. Ewą Bednarkiewicz, zorganizowało na Zamku Królewskim w Warszawie koncert: „W hołdzie św. Janowi Pawłowi II”. Odbył się on pod patronatem Małżonki Prezydenta RP, Pani Anny Komorowskiej i Kardynała Kazimierza Nycza, Metropolity Warszawskiego. Do udziału w

tym niezwykłym wydarzeniu zostali również zaproszeni stypendyści Fundacji Jana Pawła II.

Pożegnanie V rocznika

W sobotę, 31 maja, odbyło się pożegnanie V. rocznika stypendystów Fundacji Jana Pawła II. W czasie uroczystej Mszy świętej modlono się za tych, którzy w tym roku zostawiają grono stypendystów Fundacji Jana Pawła II. Po Eucharystii miał miejsce program satyryczny i grill.

Turniej piłki nożnej

W niedzielę, 8 czerwca, odbył się kolejny turniej piłki nożnej o Puchar Dyrektora Domu. W turnieju wzięło udział 5 zespołów. Puchar zdobył zespół z Fundacji o wdzięcznej nazwie, Ziomki spod Biedronki.

Zakończenie roku akademickiego

W czasie Mszy św. sprawowanej w niedzielę, 22 czerwca, dziękowano Panu Bogu za miniony rok akademicki. Modlono się również w intencjach dobroczyńców Fundacji, dzięki którym możliwa jest realizacja programu stypendialnego. Powierzano również Stwórcy rozpoczynający się czas wakacji, aby w czasie odpoczynku każdy odnajdywał się w ramionach kochającego Boga¹⁴³¹.

¹⁴³¹ Sprawozdania z działalności, Sprawozdanie z działalności Domu Fundacji Jana Pawła II w Lublinie w roku akademickim 2013/2014, <https://dfjp2.pl/dom-fundacji-w-lublinie/sprawozdania-z-dzialalnosci-2/>, [dostęp: 11.02.2015].

Aneks 4. Tabela 25. Koła i Towarzystwa Fundacji Jana Pawła II na świecie w 2023 r. z danymi kontaktowymi z Sekretariatu Fundacji Jana Pawła II

Lp.	Kraj	Nazwa
1.	Australia	Friends of John Paul II Foundation in Australia Shirley Fernandez – president Sydney, Australia Tel. +61 432 719024 Email: shirleymcf@hotmail.com
2.	Belgia	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II Association des Amis de la Fondation Jean-Paul II Elżbieta Drucka-Lubecka de Sejournet - president Email: edesejournet@skynet.be
3.	Kanada	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II The Friends of John Paul II Foundation of Toronto, Inc. Wiesława Chrapka – prezes Tel. +1 905 385-5201 Email: presidentfjp2@gmail.com www.friendsofjp2toronto.org
4.	Kanada	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II Friends of John Paul II Foundation Stefan Władysiuk – prezes Tel. +1 514 274 4385 Email: stefan.wladysiuk@mail.mcgill.ca
5.	Kanada	Group of the Friends of John Paul II Foundation in Saskatchewan Bożena Kilanowski – prezes Tel. +1 306-934-0516 Email: bozenapkilanowski@gmail.com
6.	Kanada	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II Friends of John Paul II Foundation Parafia św. Andrzeja Boboli 541 Marion St. Winnipeg, MB R2J 0J9 Tel. +1 204 233 4316 ks. Walery Bykowski – prezes Tel. +1 2048 987 521
7.	Kanada	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Calgary, Alberta Eugeniusz Gawor – prezes Tel. (403) 251-5545 Email: eugeniuszgawor@gmail.com
8.	Kanada	Przyjaciele Fundacji Jana Pawła II w Edmonton Agnieszka Koziarz - prezes 11420-99 Avenue Edmonton, Alberta T5K 0H4 Canada Tel. +1 780 4533119 Email: kasia.koziarz@gmail.com

9.	Dania	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II Krystyna Radzinska - prezes Sofie Brahes Allé 9 2300 København Tel. +45 50391505 Email: k.radzinska@gmail.com
10.	Francja	Cercle de Paris-Ile de France des Amis de la Fondation Jean-Paul II 20, rue Legendre 75017 Paris Daniel Brzakowski – prezes Email: brzakowski.daniel@gmail.com
11.	Francja	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II Association des Amis de la Fondation Jean-Paul II Institut Saint Casimir 62131 Vaudricourt Tel. +33 1215 76434
12.	Francja	Amis de la Fondation Jean Paul II – Paroisse Sainte Trinite
13.	Niemcy	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Hannover Ks. Michał Wilkosz – Krajowy Koordynator na Niemcy Gellertstr. 42 30 175 Hannover Tel. +49 15771 923 098
14.	Niemcy	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Hamburgu Ks. Jacek Bystron Gr. Freiheit 41 22767 Hamburg Tel. +49 40310 040 Dr Henryk Koszałka - prezes Tel. +49 40310 040 Email: misja@gmx.net
15.	Niemcy	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II przy Polskiej Parafii Katolickiej Monachium O. dr Stanisław Pławecki, CSsR Tel. +49 89273 2200 Email: moni.76@web.de Marta Czempik – Prezes Email: marta.c@web.de
16.	Wielka Brytania	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Wielkiej Brytanii 24 Florence Road London W5 3TX Ewa Szymańska – prezes tel/fax + 44 208 567-1997 Email: ekszymanska@yahoo.co.uk
17.	Indonezja	Friends of the John Paul II Foundation Lucia Liando – President tel +62 21584 5846

		+62 811 925 668 Email: lucy_liando@adhisakti.com Harry Ponton- vice president
18.	Irlandia	Friends of the John Paul II Foundation Caroline O'Connor – President Email: cearuilinniconchubhair@outlook.ie
19.	Włochy	Amici della Fondazione Giovanni Paolo II Helena Angeletti Rasiej – Prezes Tel. +39 011 883 226 fax: +39 011 543 390
20.	Bliski Wschód	Friends of John Paul II Foundation - Cairo, Egipt Thomas R. DiGiacomo – president Email: fjp2fme@aol.com
21.	Meksyk	Amigos de la Fundacion del Papa Juan Pablo II Daniel A. del Rio – Prezes Tel. +52 55261 0432 fax. +52 55261 0411 Email: delrio@basham.com.mx daniel.delrio@basham.com.mx
22.	Polska	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Warszawie Ewa Bednarkiewicz – prezes Tel. +48 22 839 5160 Email: ewabednarkiewicz@o2.pl
23.	Singapur	Friends of the John Paul II Foundation Dr John Hui Keem Peng – president Email: johnhuikp@gmail.com
24.	Hiszpania	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II O. Marek Raczekiewicz Tel. +0034 62 963 8536 Email: marek.raczekiewicz@gmail.com
25.	Szwecja	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Goteborgu Katarzyna Rosiak Granqvist - prezes Tel: +46 736478827 Email: katrinrosakgranqvist@yahoo.se
26.	Szwecja	Dobroczyńcy Fundacji Jana Pawła II przy kościele św. Klemensa – Helsingborg Marek Małachowski – prezes Tel. +46 4215 5637 Email: marek_malachowski@hotmail.com
27.	Szwecja	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Lund przy Polskiej Misji Katolickiej w Południowej Szwecji Stanisław Radziukiewicz – prezes Tel. +46 73 364 9141 Email: stanislaw.radziukiewicz@gmail.com
28.	Szwecja	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Malmo Marek Tomczyk – prezes Tel. +46 070 866 0288
29.	Szwecja	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Sztokholmie

		Bogusława Zaniewicz-Dybeck – prezes Tel. +46 8642 2456 Email: jp2f.stockholm@gmail.com, zaniewicz-dybeck@outlook.com
30.	Szwajcaria	L'Association des amis de la Fondation Jean-Paul II, Genève, Suisse Wojciech Hanusek – prezes Email: wh@7ec.ch
31.	USA	Friends of John Paul II Foundation of Arizona Mr. Henryk Rybacki 10129 E. Topaz Dr. Scottsdale, AZ 85258 Tel.+1 602 820 6868 Email: hrybacki46@gmail.com
32.	USA	Friends of John Paul II Foundation in Buffalo Rev. Michael Parker – president Saint John The Baptist Parish 1085 Englewood Ave. Buffalo, NY 14223 Tel.+1 716 873 1122 Email: michaeljparker@live.com
33.	USA	Towarzystwo Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Chicago Elżbieta Ceisel-Mikowska – prezes 116 Hilton Street Willow Springs, IL 60480 Tel: 708-467-0436 wew. 110 lub (630) 308-2609 Email: fjp2chicago@gmail.com
34.	USA	Society of Friends of John Paul II Foundation of Colorado 9877 Bayou Ridge Tr. Parker Colorado 80134 Barbara Popielak - Prezes Tel. 303 840-0721, cell. 303 653 4137 Email: popielak@earthlink.net
35.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II na Florydzie Fred Topor – prezes Tel: +1 5616767210
36.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Południowej Kalifornii Bogusława Doerr – Prezes 14500 Shawnee Street Moorpark, CA 93021 Email: bogusia.doerr@gmail.com www.fjp2la.com
37.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Północnej Kalifornii Witold Cichoń – prezes Tel. + 1 925 779 1027 Email: witoldpt@aol.com

38.	USA	John Paul II Foundation of Michigan Fred Mroczek – president 1219 Pine Lake Trail Marlette, MI 48453
39.	USA	John Paul II Foundation of NJ 44 Channing Dr Ringwood, NJ 07456 Mieczysław Boksza – prezes Tel. +1 973 500 8811 Email: mboksza@gmail.com
40.	USA	Fundacja Jana Pawła II w Nowej Anglii Rev. Anthony Czarnecki Tel. +1 508 943 0467 Fax 508 943-0808 Email: msgrtony@stjosephwebster.com Barbara Pysk – prezes 49 Perry Avenue, Worcester, MA 01610 Email: basiabajka@yahoo.com
41.	USA	Koło Przyjaciół Fundacji Jana Pawła II w Nowym Jorku Tel. +1 212 475 4576 Mieczysław Pająk – prezes Tel. +1 718 383 9587 +1 718 383 8030 www.nysjp2f.org
42.	USA	Friends of John Paul II Foundation of Ohio Anthony Togliotti – president anthtog@yahoo.com Rev. Eric S. Orzech Tel. +1 440 743 1300 Email: fr.eric@hotmail.com
43.	USA	Friends of John Paul II Foundation of Philadelphia Richard Krzyżanowski – prezes Tel. +1 215 519 3639 Email: richard.krzyzanowski@crowncork.com
44.	USA	Friends of John Paul II Foundation of Seattle Kevin Corp, 9036 36th Ave. SW, Seattle, WA 98126 tel +1 2069320250 Email: kevincorp123@gmail.com
45.	USA	Friends of John Paul II Foundation of St. Louis Grzegorz Kołtuniak – prezes Tel. +1 314 631 1560
46.	USA	Friends of John Paul II Foundation of Washington, D.C. Marianna Eckel – president Tel. +1 703255964 Email: kwsj2.wdc@gmail.com
47.	Wenezuela	Friends of John Paul II Foundation of Venezuela Paweł W. Makowski – prezes Tel. +58 2751 0059

Źródło: Kontakt, <https://fjp2.com/pl/kontakt/>, [dostęp: 22.02.2023].

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego

Janica Radosław

O Ś W I A D C Z E N I E

Niniejszym wyrażam zgodę na udostępnienie przez Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie mojej pracy doktorskiej zatytułowanej „Fundacja Jana Pawła II w Rzymie w latach 1981-2014”, zgodnie z obowiązującymi na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie zasadami udostępniania prac z jego Archiwum.

.....

(czytelny podpis Autora pracy)

OŚWIADCZENIE PROMOTORA

Niniejsza praca została przygotowana pod moim kierunkiem i może być podstawą postępowania o nadanie jej autorowi tytułu doktora.

.....

Data

.....

Podpis kierującego pracą

OŚWIADCZENIE AUTORA PRACY

Świadomy odpowiedzialności prawnej oświadczam, że praca doktorska zatytułowana „Fundacja Jana Pawła II w Rzymie w latach 1981-2014” została napisana przeze mnie samodzielnie i nie zawiera treści uzyskanych w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami.

Oświadczam również, że przedstawiona praca nie była wcześniej przedmiotem procedur związanych z uzyskaniem tytułu zawodowego w wyższej uczelni.

Wersja pracy przedstawiona do obrony jest identyczna z załączoną na optycznym nośniku danych wersją elektroniczną.

.....

Data

.....

(czytelny podpis autora pracy)